

MAGYARSÁG ÉS NEMZETISÉG
TANULMÁNYOK A MAGYAR NÉPISÉGTÖRTÉNET KÖRÉBŐL
I. SOROZAT. 2. SZÁM

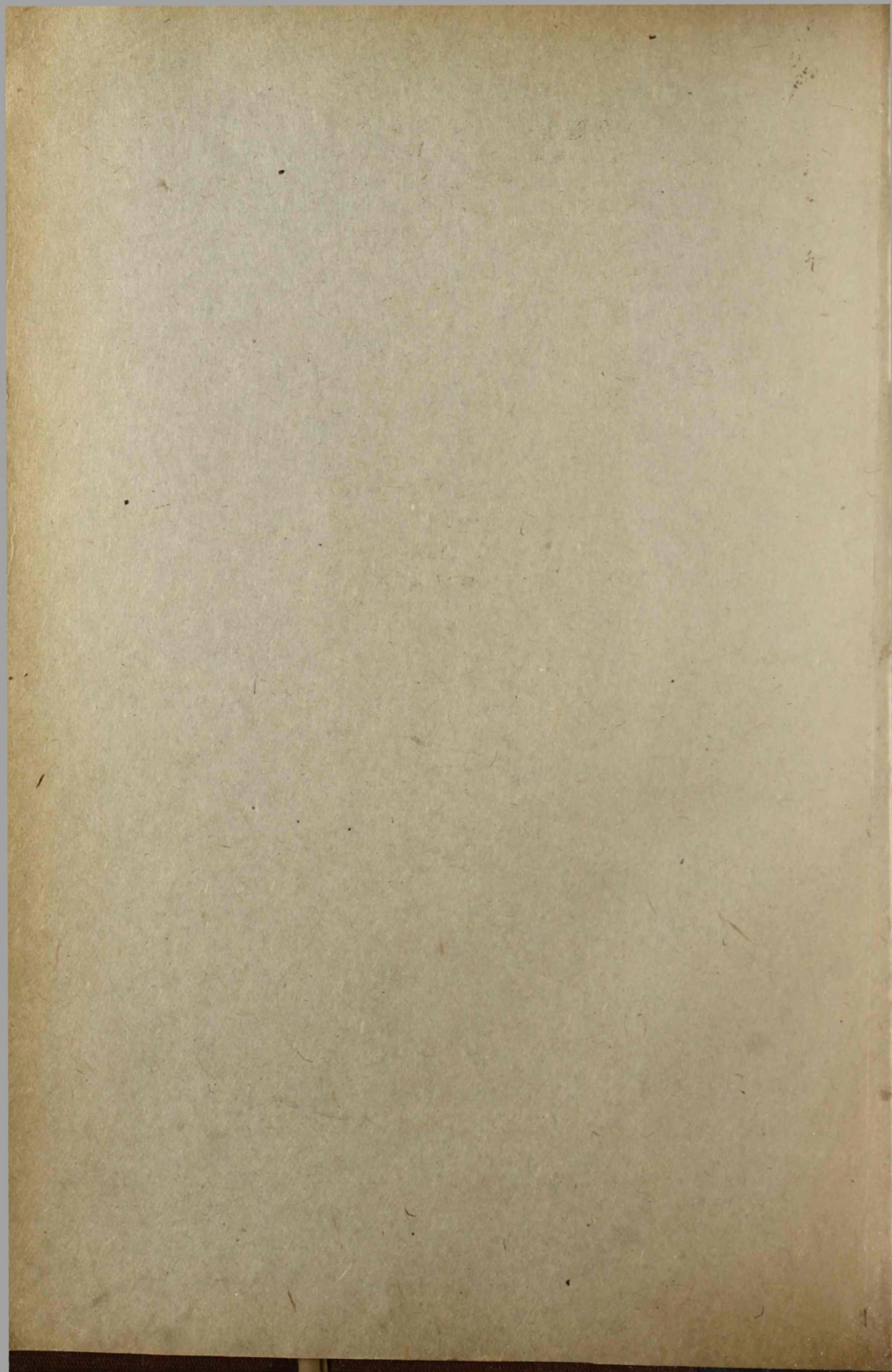
GÖMÖR MEGYE

ÍRTA

ILÁ BÁLINT

III. KÖTET

BUDAPEST
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA
1946.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

MAGYARSÁG ÉS NEMZETISÉG
TANULMÁNYOK A MAGYAR NÉPISÉGTÖRTÉNET KÖRÉBŐL

I. SOROZAT. 2. SZÁM

BUDAPEST

NYOMATOTT A SYLVESTER-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

1946.

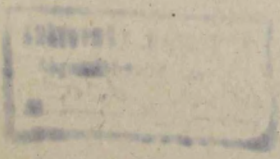
M. lörk. U.
6024/2

GÖMÖR MEGYE

ÍRTA

ILA BÁLINT

III. KÖTET

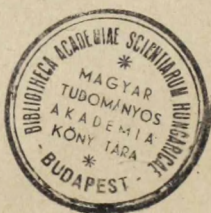

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1946.

210375

Sylvester Rt., Budapest. — Felelős vezető: Schlitt Henrik.

MAJOM (*Moyun, Mayom*).

Rima (a későbbi Kishont) megyének Gömör felé a legdélebbre eső faluja. Az egész megyét a kalocsai érsek nyerte adományban még a XII. században.¹ Erdős, hegyes táj ugyan, falvainak egyszerű személynévi nevei azonban mégis annak bizonyosságai, hogy a vári függésben élő népségek legkésőbbben a XII. század elején itt is megjelentek és megindították a faluépítést. Majom szintén személynév,² kezdetei tehát a XII. században gyökereznek, de a végleges település sem későbbi a XIII. század elejénél. Magyar alapítású és eredetű hely, korai népeisége is magyar. Ajnácskő vára tartozékaként³ a XVI. században a Lórántfyak birtokába jutott és bár igen közel esett a szabatkai és füleki törökhöz, a teljes pusztulást ki tudta kerülni. Igaz, egy egész századon keresztül 2—3 jobbágycsalád jelképezte lakottságát s csak 1670 körül kapott kissé erőre. Teljesen tönkretették másfél évtized múlva a felszabadító háborúk hadjárásai; 1683-ban a zsoldosok felégették.⁴ A felkelők harcrai, majd az éhínség következtében lakossága elszegényedett; nem tudta helyföldjeit sem művelni, hanem pénzért árendába adta másoknak, amint az 1720-as országos és 1728-as porcióadó összeírásban olvassuk.⁵ Jobbágysága a Szerző- és Benedek-családot leszámítva, lassan kicserélődött. A régi parasztok helyét azok foglalták el, akik mint árendások kerültek a határba. A kicserélődés nemzetiségi változást nem eredményezett, csupán új neveket és új arcokat. Középkori egyháza és temploma okleveleinkben nem fordul elő. A XVI. század után a falu református, 1766-ban a reformátusok mellett evangélikusok is lakják.⁶

¹ L. Dusa I. jegyzetét.

² Régi magyar személynév, török eredetű (MNY XXII. 349).

³ Rák-Aspr-lt. c. 51. f. 1. nr. 3, 1. (1438, 1439).

⁴ Olv. a dézsmajegyzékeket.

⁵ Vm. dica.

⁶ Az összeíró szerint nagy tömegben élnek a vidéken akatolikusok és csak elszórtan katolikusok. (Vm. lt., külön füzet.) — A helység nevét, mivel az gúny tárgyává tette lakosait, a belügyminiszter 1906-ban a 3.089/Iic. rendeletével Mezőtelkesre változtatta.

BIRTOKOSOK.

1427.⁷ A királyné 10 p. — 1431.⁸ — 17 p. — 1548.⁹ Feledy Lestár 4 p, 2 i. — 1689.¹⁰ Rákóczi-árvák 1 is, 1 is des; Vécsey Sándor 1 is; Vay Ádám 1 is. — 1728.⁵ Vécsey Sándor és Vay Ádám örökösei 1 is, 5 qus, 1 i. — 1773.¹¹ Korda György 7 c, 1 i, 3 si; Vécsey Balázs 4 c, 2 i, 2 si.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹² 8 c. *M*: Baschia (1564 németes elirással: Buchion; 1569: Baczo; 1580: Bachio; 1590: Bacho; 1595: Bacza), Janoska¹³ (1595: Janko), Kasza (1564: Kazza; 1599: Kazay), Kelemen, Kowacz, Majomj (1569 elirással: Mamy), Varga; *B*: Julew.

1551—1671. között új nevek.¹⁴ 1564. *M*: Kyrál, Zerzew (1571: Serze; 1577: Zerzeo; 1580: Zeorzeo; 1599: Szerző; 1601: Zerszeo; 1673: Serfeőző; 1676: Serző). — 1566. *M*: Benedek¹⁵ (1631: Benedik). — 1601. *M*: Nag (1604: NagTamas). — 1606. *M*: Nyrj. — 1619. *M*: Zolgha.

1671.¹⁶ 1 j, 8 c, 4 i. *M*: Balogh, Bartha (1680: Borta), Demeter, Kasza (1678: Kossa), Korzolyás, Laky (1700: Lökő), Liba (1674 elirással: Hliva; 1679 elirással: Riba), Manapatakj, 3 Nagy, Pasztor, Szerző (1680: Szörző).

1671—1773. között további új nevek.¹⁷ 1672. *M*: Szekeres. — 1673. *B*: Tót. — 1690. *M*: Mihaly, Pal. — 1698. *M*: Hegedős, NagyVaradi. — 1728. *Sz*: Konesok. — 1754. *M*: Szöke.

1773.¹⁸ 11 c, 3 i, 5 si. *M*: 2 Barta, 2 Benedek, Demeter, Du-

⁷ DL 35801.

⁸ DL 35802.

⁹ Dic. Tom. XIV. 289.

¹⁰ Rák.-Aspr.-lt. c. 48. f. 1. nr. 26. A két utolsó sessióról nem tűnik ki, hogy lakott, vagy lakatlan-e.

¹¹ UT.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró külön nincs feljegyezve.

¹³ A Jánoska állandó alak mellett csupán egyszer-kétszer találjuk a szlávós Jankót, annak jeléül, hogy a Jankó és más hasonló kicsinyített alakok a magyarok között is használatosak.

¹⁴ A dézsmaszedők névjegyzékeiben olvashatók (Dec. Göm.).

¹⁵ Mint keresztnévből alakult családnév gyakran fel van cserélve a keresztnévvel. Nehány jellemző eset: 1614: Balint Benedek; 1631: Benedek Balint; 1675: Benedictus Benceze; 1676: Benedictus Borlobas; 1680: Benedictus Borla; Stephanus Benedictj; 1683: Stephanus Benedek; 1686: Benedictus Bencezi. Állandósult a *Benedek* alak.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de az előző és következő névsorokban egyaránt olvasható nevek: Bacsza (Bacsó), Majomi.

¹⁷ Dec. Göm. A két utolsó év: vm. dica.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

dás, 2 Hegedüs, 2 Kortsolyás, 2 Mihály, 2 Nagy, Sárközy, 2 Szerző, Szolga, Szőke.

*Cigányok.*¹⁹ 1774. Horváth.

Az 1566-os kamarai összeírás (Hoffinanz Ungarn, Hofkammerarchiv, máj. 18.) *magyar* helységnek veszi fel, az úrbéri bevallásokat a helység 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1788.²⁰ *Istenhegy*, erdő; 1865: Istenhegye (Pesty).

Mais tety, erdő; 1865: Felső, középső és alsó Maisa, erdők (Pesty); 1887: Majsa oldal hegy (a 75000-es kat. térképen). L. még *Mojsa* helységet.

MALAH.

Malach, Molah, Malahy.

A katonai térkép Torok völgye táján, Horka, Tiba és Melléte között feküdt. 1243-ban, amikor okleveleink első ízben említik, Zágráb gömöri várjobbágy birtoka,¹ tehát a Zágráb-Korpás szláv eredetű várjobbágy nemzetsége.² Puszta személynévi neve³ bizonyítja, hogy megtelepülése a magyarok ideérkezése után, legfeljebb a XII. század második felében történhetett, vagyis a szláv nemzetségnek nem ősi helysége, hanem adományban nyert földje. Birtokosai 1275-ben, kivéetve a királyi vár szolgálatából, a királyi serviensek közé emeltettek.⁴ A nemzetség ekkor már számos ágra szakadt, a XV. századra pedig a kiágazott családok annyira elszaporodtak, hogy Malah határán belül más két falut (Horkát és Ivánkaházát) alapítottak. Ezek közül az első az anyatelepet végül is magába olvasztotta. Malah tiszta nemesi falu. Terméketlen határa azonban nemességét sem tudta ellátni, úgyhogy ennek számos tagja nagybirtokosok szolgálatába állott, mint familiáris, várnagy. Nemesi lakossága ugyan szláv eredetű, de elmagyarosodása

¹⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁰ Ber. prot. nr. 14.

¹ Fejér IV/1. 287. Pelsőc határjárásában szomszéd. A határok ott találkoznak, ahol a Csetnek (akkor Tápolca) patak a Sajóba ömlik.

² Település és nemesség, Turul, 1940. 26–28.

³ *Malach* szláv személynév, a *Malachias* bibliai névből keletkezett (Smilauer: Vodopis, 489.).

⁴ HO. VI. 158. Eredetije, valamint a Malahról nevezett családok oklevelei a Dancs-lt.-ban maradtak fent.

a XV. századra befejeződött, a malahi kuriálisták a magyar nemesség tagjaivá váltak. Az újkorban a falut az első dézsma-és dicajegyzékek Horkával együtt még emlegetik, de 1560 után már lakatlan, Horkához tartozó puszta.⁵ Szent Erzsébet tiszteletére alapított temploma⁶ a török idők alatt pusztult el, helye azonban 1864-ben még ismeretes.

*Malahról nevezett nemes családok.*⁷ XIII. sz. B: Malahi. — XIV. sz. M: Czinege, Gubacs; B: Malahi, Potroh. — XV. sz. M: Gubacs, Ivánka, Madar; Sz: Zurko (Zerko); B: Bajzáth, Malahi, Parvus. — XVI. sz. B: Malahi.

MÁLÉ.

Maleu, Maley, Male, Nagmale.

A keleméri völgynek a mai Málétól egészen Kelemér helység határáig terjedő részét a legrégebb időben, a magyarok megjelenése után, Málé névvel nevezték. Az elnevezés személynévi.¹ A névadót nem ismerjük, bár a vidékről korai adataink vannak — a XII. század közepe táján élhetett. Eleinte, még a költözködő pásztorkodás idejében, a Hanvák és más magyar fogláló elemek használták a vidéket, a királyi vármegye megszervezése után azonban csak kis részét tudták megtartani — ezen épült később Miklósfalva és Lórinéfalva — a nagyobbik rész, a mai Málé területe ellenben várbirtok lett, majd királyi adományban a Putnoky-család nyerte el. Az adományozás a XIII. század elején történhetett s így a falut még a királyi várispánság alapította. Nagyobb fejlődésnek azonban

⁵ 1551/1553-ban portaszámát és jobbágyságát Horkával együtt veszik fel (Dic. és Dec. Göm.); 1567-ben lakatlan (Dic. Göm.). Más újkori adatok 1561: Lib. Reg. III. 713.; 1682: Egri kpt. o. lt. Lit. MM. nr. 72.; 1716: Patay-lt. F. XVIII. 3. nr. 5.; 1728: Vm. dica (Horkához tartozó puszta). 1864-ben Horka jelentése szerint (Pesty) a horkai határban *Malai bucsu kut* földrajzi név szántókat és réteket jelöl. Ugyanitt említik a templom helyét is. 1823-ban Horka *Puszta templom allya* és *Puszta templomon felül* határnevei szintén az egykori Malahra vonatkoznak (Lukács-lt. II. db.). — 1906-ban Malah területe *Pusztatemplom* néven mint Horkához tartozó major vétetett fel a Helységnévtárba.

⁶ Mon. Vat. I. 193. Ortway (I. 44.) a nevet helytelenül Máléra magyarázza, azonban tévesen, mivel a Putnok melletti Málé egyházának védőszentje: Mindenszentek. A Malah megfejtés helyességét igazolja a felsorolási rend is. Oklevelekben különben egyházával nem találkozunk.

⁷ L. néhány adatot a 2. j.-ben idézett helyen, 28. l.

¹ Málé a szláv Malejъ Mali-mir stb. személynév kicsinyítése (Szabó Dénes).

csak a Putnokyak alatt indult.² Határa terjedelmes, domboldali erdőiben sok az irtásra alkalmas hely; így érthető, hogy 1427-ben 41 egész telek van a faluban. A hanyatlás 1560 körül kezdődött. A török és tatár seregek 1566-ban felégették a falut. A lakosság elmenekült és csak 1570-ben épített fel újra öt házat. Népeiségének száma leolvadt a békés idők létszámának harmadára, majd negyedére. A XVII. század folyamán az átlagszám legfeljebb 10 család. A felszabadító háború harcai és a seregek véget nem érő felvonulásai idején, az 1680—1690. években, teljesen elnéptelenedett. Régi lakói részben Putnokra költöztek, részben messzebb keresték boldogulásukat, s közülük egyetlen egy sem tért vissza.³ A XVIII. század elején birtokosa, a Serényi grófi család újratelepítette. Trencsénmegyei tót birtokairól, Béláról és Csicsmányból szállított alá tótokat, de hozott morvaországi helységeiből morvákat is, akik itt és Putnokban telepedtek meg. Tervszerű telepítési akció volt ez, nagy földesúri kedvezményekkel; még állatokat is kaptak az új jobbágyok.⁴ Eredményeként annak ellenére, hogy 1740-ben a pestis 32 személyt és igen nagy mennyiségű állatot követelt áldozatul,⁵ a hely lakossága 1773-ra valamelyes szaporodást mutat. A parasztság ekkor, egy-két bizonytalan származású kivételével, mind jövevény szláv. A nagyobb tömeg — hozzá

² 1338-ban osztozik rajta a Putnoky-család. (Múz. Ta. jún. 7. Egri kpt.)

³ Az adatokat a dézsmajegyzékekből vettük. A pusztulást ezek így jelölik: 1690: Ab annis 30 deserta; 1691: Predium, quo pertineret inquilinus in Putnok residens; 1693: Predialis, cuius incole totaliter defecerunt; 1696: Deserta, incole defecerunt et agri in dominos terrestres devoluti; 1700: Est deserta. 1776-ban megyei tanúvallatás alkalmával a környező helységek lakói idézik a régi időket, amikor még a most Málében lakó tótok előtt a magyar Csenék, Andokok és Kövérek laktak a helységet; utódaik ekkor már Putnokon éltek (Nagyabláti-lt., 1778. évi á. ir.).

⁴ A Nagyabláti-lt. két iratából képet alkothatunk a telepítési munkáról. 1707-ben Málét mint Putnok tartozékát írták össze, külön véve fel a még itt talált kilenc régi jobbágyot és a már a magyarok helyébe hozott trencsénmegyei 13 tót parasztesaládot. 1713-ban Orlay Borbála újabb összeírást készítettett arról, hogy a tót telepések között hogyan osztották fel a határt. Egynek-egynek adtak 18 hold szántót és megfelelő legelőt meg kaszálót. Hagytak azonban az úrnő rendelkezésére földet bőven a még idehozandó újabb telepések számára. Sok azonban a villongás az idegenek és a magyar környezet között, a legtöbb az ellentét az Abaffyakkal a legeltetés miatt (v. ö. Nagyabláti-lt. 1736. jún. 19. és 1773. Tvall.). Arra is van adatunk, hogy egyesek vissza mentek Trencsénbe, mások pedig megszöktek. (Vm. diea 1753.) A telepések gyámolításáról, marhával stb. való ellátásáról: Nagyabláti-lt., 1756. jan. 10. Megyei tvall.

⁵ Vm. lt. A putnoki kerület pestiskár összeírása.

számítva még a putnoki szintén nem jelentéktelen szlávságot — nyelvét és szokásait eredményesebben megőrizte, mint pl. a szomszédos Abafalva kevés tót jobbágysága. Málé először a szentkirályi egyházhoz tartozott, később, a Putnokyak idejében, mint leányegyház Putnokhoz. A XVI. századtól magyar lakossága a ref. hitet követte, külön prédikátora azonban nem volt, hanem a putnoki ref. anyaegyház vallotta magához tartozónak.⁶ A tótok behozása után a falu ismét kat. lett; 1766-ban temploma még nincsen.⁷ Gyermekai Putnokra járnak iskolába és itt a tanító *tót nyelven* tanítja őket az elemi ismeretekre.⁸

BIRTOKOSOK.

1338.² Putnok László és Rénold 23 is. — 1427.⁹ Putnok László 41 p. — 1431.⁹ — 43 p. — 1548.¹⁰ Putnok György 11 ip, 16 i. — 1595.¹¹ Putnok-család 7 is, 2 ms, 3 i, 32 is des. — 1728.¹² Serényi Farkas 9 ms, 6 qus, 4 i. — 1773.¹³ Serényi grófnő 38 c, 13 i.

JOBBÁGYSÁG.

1355.¹⁴ *B:* Johannes filius Bas, Thomas filius Danik. — 1356.¹⁵ *B:* Johannes filius Basth, Thomas filius Danik. — 1512.¹⁶ *M:* 2 Kethen, Nagh, Pwezor, Yezo.
1551.¹⁷ 1 j, 45 c, 15 extr. *M:* Bako, 2 Byro, Boczy, 4 Boezki (1564: Bochj; 1568: Bolchy, UC 34/54.; 1572: Bozy; 1602: Bocze), 2

⁶ Egy 1595-ös összeírás parókiáját említi, amelynek földjeit a concionátor birtokolja (UC 34/57.). A tizedjegyzékek melletti nyugták ugyancsak Putnok filiájának mondják (MPrEA XIII. 50. Putnok.).

⁷ Vm. lt. Kat. egyházi összeírás. Temploma 1879-ben épült (Vm. monogr. 70.).

⁸ Gömör megye iskolázási viszonyai (Domanovszky-émlékkönyv 279.). — A helység nevét a belügyminiszter az újratelepítő család neve után még a mult században Serényifalvára változtatta.

⁹ DL 35801, 35802.

¹⁰ Dic. Tom. XIV. 283.

¹¹ UC 34/57. Kamarai összeírása.

¹² Vm. dica. A határ csak két nyomású. A lakosság sok dohányt és kendert termel.

¹³ UT.

¹⁴ Putnok-ly. elenchusa. F. 4. nr. 4. Putnok-család jobbágjai.

¹⁵ U. o. F. 4. nr. 9.

¹⁶ Kassa titk. lt. Lit. MM. Bánréve, nr. 1. A Putnokyak tanúvallo-mást tevő jobbágjai.

¹⁷ A dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Az extraneusok a szomszéd helységekből valók, de illetőségi helyük nincs minden esetben feltüntetve.

Boytos (1597: Butiz), Czene¹⁸ (1564 németes elirással: Syna-Szena; 1567 helytelenül: Can; 1569 németes elirással: Swm; 1580: Czen; 1595 elirással: Czelle, UC 34/57.; 1595: Chena; 1599: Czyne), Czewge (1564: Chyge; 1568: Chyerege, UC 34/54.; 1571: Czeoge; 1578: Chöge, UC 34/56.), Demjen (1564: Deyan; 1571: Demgen), 2 Gergel, 4 Iezo (1564: Iezou; 1571: Iezyo; 1577: Icezo; 1595: Wező, UC 34/57.; 1595 elirással: Echetta), 4 Kaba, 5 Kewer (1564 németesen: Kefer; 1610: Köuer), Kowacz, 2 Kotten (1567 németes elirással: Ketenen; 1568: Keoteny, UC 34/54.; 1571: Keothen; 1578: Köten, UC 34/56.; 1580: Keoten-Ketten; 1590: Koten; 1591: Ketin), 2 Myklos, 3 Nag', 2 Pethes, 4 Varga (1569 németes elirással: Forgasz; 1587: Suttor; 1593: Vargas; 1671: Varjas; 1673: Vargaes); Sz: 3 Kossik (1569: Kosz; 1591: Koczik; 1595: Kosy, UC 34/57); B: Horwatne, relieta.

1551–1610. között új nevek.¹⁹ 1564. M: Andok (1590: Vndok-Andok; 1595: Antok; 1608: Ando), Hadmasch (1571: Hagmas). — 1567. B: Hedicz.²⁰ — 1571. M: Leocz (1578: Löch; 1580: Leokeos). — 1578.²¹ M: Malyne, relieta. — 1584. M: Wy. — 1578. B: Marwska. — 1595.¹¹ M: Sypos, Zabo. — 1602. M: Czontos. — 1603. M: Vasas. — 1604. M: NagyAmbrus.

1610.²² 1 j, 6 e, 1 i. M: Andok (1611: Kandok; 1672: Andogh; 1675: Ondok), 2 Czene (1635: Czenie; 1671: Ceni-Cine; 1674: Csoné), Contos, Iezo, Köuer (1671: Köver), Nagj Annus (1610: Ambrosius, Nagyzabláti-lt.; 1635: Nagi Ambros); Sz: Kosik.

1610–1680. között további új nevek.²³ 1612. M: Czik. — 1618.²⁴ M: Csiusda, Ples, Kozma. — 1620. B: Toth. — 1671. M: Balint, Laslo. — 1672. M: Katos. — 1675. M: Orban. — 1677. M: Sebo (1678: Szabi); B: Olah. — 1679. M: Lakatos, Palay; B: Banovi Orsik, Pasztor Marin.

1680.²⁵ 1 j, 9 e. M: Andok, 2 Czene, Gergely, Iezo, Janos, Laszlo, Nagy; B: Olah.

¹⁸ A zárójelben fel nem sorolt további elírásai: 1568: Czel (UC 34/54); 1574: Czer (UC 34/55); 1591: Zenay (Dec. Güm.). Az azonosság a felsorolás rendjéből kétségtelen.

¹⁹ A külön nem jelzett adatok a dézsmajegyzékekben találhatóak.

²⁰ Többé nem fordul elő. Bizonyosra vehető, hogy valamely állandó családnév elírása, az eredeti alakot azonban nem lehet megállapítani.

²¹ UC 34/56. Ekkor nyolc lakatlan telek van.

²² A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de korábról már ismert és a későbbi jegyzékekben ismét feljegyzett nevek: Hagymás, Kovács, Nagy, Varga (Vargas).

²³ Ahol külön nincs jelezve, ott a dézsmajegyzékek a források.

²⁴ Nagyzabláti-lt. (Időrendben).

²⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Ebben nem szerepelnek, de korábról már ismert és későbbben is itt lakó családok nevei: Bálint, Kövér, Nagyambrus, Varga.

1680—1720. között további új nevek.²⁶ 1707. Sz: Baicsik (1713: Bacsik), Benyo, Csavajas, Dobicz, Gregor (1713: Gregorko), Kakas²⁷ (1715: Kohut, CR), Kerekjárto (1715: Kollár, CR), Misik, Oravecz, Paszko, Petracs, Pieso (1713: Pies), Slezak, Sztrapko; B: Safran aliter Czigany²⁸ (1713: Czigany). — 1713. Sz: Hrvoly, Jakubik, Jokel, Olah, Podusel, Tekeli alias Gregorko (1715: Tököly, CR), Trnik alias Szlivezik.

1720.²⁹ 8 c. Sz: Jano, Kakas, Kucsera, Oláh, Pies, Podusek, Smisko; B: Saffrany.

1720—1773. között további új nevek. 1724.³⁰ Sz: Petrussin (1753: Petruszina, vm. dica). — 1727.³⁰ M: Kurucz; N: Fusz; Sz: Bacsinecz, Belanecz, Bridinszky, Kucsera (1753: Koleszar alias Kucsera, vm. dica), Podulsell (1732: Podusell alias Babicza, Nagyzabláti-lt.; 1754: Babicza, Csáky-lt. CCC. f. 126. nr. 3.), Skadra, Spissak. — 1728.³¹ Sz: Vavro. — 1734.³¹ Sz: Gyuro, Hubka, Tsavojeec (1753: Csavojeec, vm. dica). — 1753.³¹ Sz: Brombos, Hogaj, Hulyák, Klyenicz, Koritár (fug), Kováts Majoros, Mérecz, Noviszedlák, Pejesmo, Placsko (1754: Facsko, Csáky-lt. CCC. f. 126. nr. 3.), Szrna, Sztranyán, Viszvecz, Zatkó. — 1754.³² Sz: Csicsmanyetz, Gallo.

1773.³³ 38 c, 13 i. M: 2 Fejér; Sz: 2 Balicza, Batsinecz, 5 Belyanecz, 2 Brigyenczky, Brimbos, Duchon, 2 Galko, Gregor, Hugyina, Juhák, Jakabatska, Jantaska, Jochel, Kakas, Klenics, Koszár, Krechó, 3 Kutsera, Mericz, 5 Pies, Podusel, Sklenics, Smesko, Spics, 2 Spisák, Szirnak, Tököli, Zatskó, Zatykó; B: Jobbágy,³⁴ Jakab,³⁴ 2 Sáfrány.

²⁶ A külön nem jellettek a Nagyzabláti-lt.-ből valók. L. a 4. j.-et.

²⁷ Mivel Kakas nevű család a helység őslakosai között nincsen s a név a szomszédos helységekben sem ismeretes, viselője csak jövevény lehet. A magyar alak nyilván az eredeti tót név fordítása. Egy 1773-as megyei tanúvallatás egyébként Kakas nevű máléi tót embert említ (Nagyzabláti-lt.).

²⁸ A név később csak Sáfrány alakban fordul elő. Bár 1707-ben a régebbi lakosok között van felvéve, a dézsmajegyzékekben ezt a nevet nem találtuk. Valószínű, hogy cigány-család volt, s mint ilyen, régebben lakott a helységben. (Sáfrány, mint cigánynév, Gömörben gyakori.)

²⁹ Az orsz. összeírás (CR) teljes névsora. A nevek között őslakos család többé már nincsen. Itt elő nem fordul, de már ismert és később ismét megtalálható nevek: Gregor, Jokel, Oravecz, Slezák (Szlisák).

³⁰ Nagyzabláti-lt. Máléi juhdezsmajegyzékek. A jövevények nagy juhtenyésztést űztek.

³¹ Vm. adóösszeírások (dica).

³² Csáky-es. lt. CCC. f. 126. nr. 3. Gömör megye tanúvallatása arról, hogy honnan és kikkel népesítette be a Serényi-család putnoki és máléi birtokait.

³³ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

³⁴ Mivel a faluban őslakos nem maradt, hanem teljesen tótsággal népesedett be, ezek a nevek bizonyára a korábbi 'Noviszedlák' és 'Jakubko' tót nevek magyar alakjai.

*Cigányok.*³⁵ 1774. Ban, Kosar, Laho.

A helység úrbéri bevallásai 1771-ben ugyan magyar nyelvűek, de az 1773-as helységösszeírás szerint (Bp. 1920. 107.) a község nyelve: *tót*, a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a községben túlnyomólag divatozó nyelv a: *magyar*, de a jegyző beszél tótul is.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1338.² *Rivulus* (névtelenül); 1391: Malepataka (Fejér X/3. 123.); 1816: Málai patak (Abaffy-lt. nr. 4123.).
- 1595.¹¹ *Pokolwdo* ³⁶ *molna*, molendinum; 1776: Pokol tó, lacuna (Nagyabláti-lt.).
- 1686.³⁷ *Hoszsak*, terra allodialis; 1713: Hoszu földek (Nagyabláti-lt.).
- 1713.³⁸ *Kert meghi valo földek*.
Németi nevü földek a pogoni határnál.
Léhen nevü pogony földek. L. még Putnok (1665).
Kis kut fölött, föld — *A kis telken* — *Arok feli földek* —
Az telek láb.
Sóspatakban; 1776: Sóspataka, rivulus (Nagyabláti-lt.);
 1864 (Pesty).
Zádor nevü földek.
Kulya ³⁹ *felet* földek — *Kulya melet, bán mezein* —
Temető felé tart.
Pogony határnál — *Hal völgy patakja mellett* — *Le-
 mesen*.
Avas farkán — *Avasalja* a lőrinczfalvi határnál.
Barom utnál — *Kis tónál*, pratum — *Bánszeg*, pratum.
Alsó végén a patak mellett, házsor.
Part alatt való sor — *A felső végén*, házsor.
Also soron a patak felé, házsor.
- 1776.⁴⁰ *Sónyaló tető*, mons és locus — *Motsárfa*, arbor.
- 1778.⁴⁰ *Liber* ⁴¹ *kutja*, melyet korábban *Büdös kutnak* is hívtak.

³⁵ Vm. lt., cigányösszeírások.

³⁶ Lambrecht szerint olyan patakalmok, amelyek hegyszakadékokban stb. állottak és csakis felhőszakadás, árvíz, vagy tavaszi hóolvasás idején jártak. A nevet esetleg a néphumor hozta létre (MNy XIII. 244.).

³⁷ UC 5/16.

³⁸ Nagyabláti-lt. A tót telepések között felosztott földek jegyzéke és a falu fekvésének leírása.

³⁹ *Kulya* ismeretlen eredetű személynév.

⁴⁰ Nagyabláti-lt.

⁴¹ Abafalva határát választja el Málétól. Jelentését l. Miklós-falvánál.

MARCELLUSFALVA (*Marcelluspholua*).

A csetneki nagy erdőben az Ákos-nemzetség a XIII. század második felében, kevéssel az 1243-ban történt királyi adományozás után, nagy telepítő munkát indított el, amelynek nyomán egymásután keltek életre a telepítő nevével és a -falva, -háza szóval nevezett helyek. Egyik közülük Marcellusfalva. 1318-ban és 1320-ban már osztozkodik birtokán a nemzetség,¹ tehát legkésőbb a század elején meg kellett lennie. Neve többet nem kerül elő forrásainkban. Építőjéről, Marcellról sem tudunk közelebbit. Egyike azon valószínűleg német soltészeknek, akik az Ákos-nemzetség tagjainak irányítása mellett a csetnevölgyi hospes-falvakat benépesítették. A falu ily korai időben valószínűleg azért szűnt meg, mert a hely alkalmatlan volt a településre. Amidőn közelében új falu keletkezett, Visegrád, kevés lakosa ide költözött át. A hely a mai Kisszlabos határában feküdt.

MARKFELDE alio nomine OZOW.

1325-ben a Laponyai-család itteni részét elcseréli a Balog-nemzetségnek Szatmár megyében fekvő birtokaért. A cseréről szóló oklevél a birtok első és egyben egyetlen írásos emléke. Urai, a Laponyaiak, a balogmelléki várjobbágyságból származtak. Mivel Márkfölde is része volt a balogmenti nagy várföldnek, magyar alapítás. A névadó Márkot nem tudjuk meghatározni, a várjobbágytörzsből kivált nemzetségek között azonban többen viselik e nevet s így kétségtelenül közülük való. A telepet neve a többi nemesi alapítású balogvölgyi falu közé utalja; nemesi udvarházát a korábbi közös birtoknak ezen a darabján Márk építteté meg. Mivel az oklevél egyszerűen „terra“-nak nevezi, kialakulását nem tehetjük korábbra a XIV. század elejénél. A csere után beolvadt az őt körülvevő nagy Balog-birtoktestbe, ezért nem találkozunk többé vele. Ablonc és Laponya között feküdt.²

¹ AO. I. 455, 544.

² Szep. kpt. o. lt. Scrin. XI. f. 2. nr. 1. Később, 1350-ben, ugyanez az oklevél szerepel peres ügyben (U. o. Scrin. XI. f. 2. nr. 12.); itt a név alakja: *Markfeulde alio nomine Azou*. Olv. Település és nemesség. Turul, 1940. 56. s. köv. lapok.

MÁRKRETE.

Zuha, Zzha alio nomine Markrete.

Szuhafő és Szentdemeter puszta között, a katonai térkép Korlátptataka ere mellett feküdt. Az eret a középkorban még szintén Szuhának nevezték, róla kapta tehát a telep első nevét. 1323-ban, amikor Heripán határjárásában először találkozunk vele, Szuha néven fordul elő és a Szentkirályi-nemzetség birtoka. 1345-ben felmerülő vagylagos nevéből az következtethető, hogy a birtokos nemzetségnek a XIII. század második felében élt egyik tagja, Márk szerezte meg. Ennek az idejében azonban még aligha volt helyén település; inkább csak majorság kereshető ott, amelyből irtás útján a XIV. század folyamán kezdett kialakulni a falvaeska. 1345-ben a Szentkirályiak lemondanak birtokáról és átengedik leánynegyed fejébe a Cinege-családnak, amely ettől kezdve a Dancs-családdal együtt birtokosa.¹ Heripán elnéptelenedésével egyidőben Márkrétét is hasonló sors éri; 1488-ban már pusztaként emlegetik.² Úgy látszik, hegyes, nehezen művelhető földje nem bizonyult alkalmasnak egy falu eltartására. Amikor tehát a XV. század vége felé a jobbágság fogyni kezdett, Márkrétéről is elköltöztek a lakosok a birtokos-családok nagyobb helységeibe. Az alapító magyar Szentkirályi-nemzetséget, a helység magyar nevét és az egész táj XIV. századi települési és népi viszonyait figyelembe véve, Márkrétét magyar alapítású és népiségű falunak kell mondanunk. Pusztaként tovább élt. A XVIII. században Szentdemeter puszta határába olvadt. Ekkor Márkréte néven emlegetik.³

Birtokosai. 1427.⁴ Cinege György 5 p. — 1431.⁴ Cinege-

FÖLDRAJZI NEVEK.

1779.⁵ *Káts tónál*⁶ — *A Nagy János ortásánál* — *Szuhafői falu fölgyére járók.*

¹ 1323. V. 8. Hanvay-lt.; 1345: Dancs-lt., Egri kpt. 1479. é. á. ir. — A Szentkirályi-nemzetség leszármazását l. Település és nemesség, Turul, 1940. 19.

² Dancs-lt. Jászói kv. t.

³ L. Szentdemeter földrajzi neveit (1675.). Az alább felsoroltakon kívül az id. levéltárakban más adatok is találhatók.

⁴ DL 35801, 35802.

család 3 p.

⁵ Lukács-lt. IV. db. Szentdemeterrel együtt, de mint Márkréte külön nevei vannak összeírva.

⁶ Vlg. Kacska tónál.

Alsó rétekre járók; 1830 után: A rétre járó nagy föld (Abaffy-lt. nr. 5984.); 1831: Rét mellyéke (Lukács-lt. I. db.).

Sombikoson; 1830 után (Abafy-lt. nr. 5984.).

Galyagoston; 1830 után (Abaffy-lt. nr. 5984.); 1831 (Lukács-lt. I. db.).

Az erdő allyán, rétek.

MARKUSKA.

Markuska, 1582: *Markuska* alias *Aranyas*.

Keletkezésének folyamata az Irmes határában kialakult Hankováéval, vagy a Hermanháza helyébe épült Henckóéval. Aranyas, Márkuska anyafaluja, hospes telepnek indult, vlach lakosai azonban csakhamar beljebb húzódtak az erdőbe, ahol szállásaikból új falu épült, a Márkus szállásáról Márkuskának nevezett telep.¹ Az 1563. évi dézsmajegyzéktől kezdve a dézsmaszedők állandóan Márkuskát jegyzik fel. Egyéb forrásokban neve Aranyassal együtt ritkán vagylagos alakban fordul elő, tehát a két hely területe között nagy eltérés nem lehetett. Társadalma két részre oszlik: a vlahok pásztorok, élvezik a dézsmamentességet és más kiváltságokat, csak juhászattal foglalkoznak, a másik rész ellenben földművelésből él, fuvaroz, szőket éget, eljár részaratásra és cséplésre. A juhászok eredetileg tisztán rutének, később keverednek más szlávokkal; a lakosság másik része leginkább tót. A XVI. század második felében, mindjárt megalakulása után, élete inkább jelképes; a nagy török pusztítás és a nagy adók miatt népessége elhagyta.² A XVII. században gyűjtött népi ereje a századvégi nagy hadjárások és felkelések alatt, valamint az 1709/10. évi pestisben semmisült meg. Egyedül a járvány 250 lelket ragadott el a kis falu jobbágyságából; 13 ház kiürült és csupán hat családfő élte túl a veszedelmet.³ A XVIII. század közepe felé, a békésebb évek beköszöntésével, megmenekült jobbágyságának egy része visszatért, a közeli dobsinai és csetneki bányák meg hámorok kereseti lehetőségei pedig új telepéseket csalogattak a faluba.⁴ Ekkorra már a juhászat is tűnőben van és kialakul az urainak árendát fizető, egyenlő jogú úrbéres társada-

¹ Bartholomaeides szerint (619. l.) eredetileg bányát neveztek Márkuskának, ennek neve ragadt a falura. A feltevést adataink nem támogatják.

² 1582: UC 59/13. 1598-ban lakott házáinak száma 14 (UC 109/1).

³ V. ö. a munkának I. köt. IV/1. fejezetében közölt kimutatást.

⁴ Nagyabláti-lt. Gömör megye tanúvallatása.

lom. Az 1773. évi úrbéri tabella helyett közölt 1828-as nevek között még látható egy-két rutén név is, de a tótság tömegében szinte észrevétlenül eltűnnek. Önálló egyháza nincs, az újkorban a falu ev. hitű, Restér leányegyháza. A gyermekek a hankovai iskolába járnak.⁵

BIRTOKOSOK.

1578.⁶ Egyik része konfiskált, a másik része a Csetneki-családé 4 ms, 4 i, 6 des. — 1728.⁷ Andrassy-, Szepesy- és Csabay-családok, zálogjogon: Mihályi Ferenc és Farkas György 3 ms, 13 qus, 2 i, 2 si.

JOBBÁGYSÁG.

1563.⁸ 8 c. Sz: Barto (e. n.) (1564: Bartho Jurko; 1567: Bartholomeus e. n.; 1590: Bartok-Bartow; 1600: Barta-Bartosch), Jacob Andre (1564: Jacob Jurko; 1567: Jacob e. n.; 1576: Ondrej Jekub; 1577: Ondreiw Jakub; 1580: Jokub Ondreg-Andreas Jokub; 1591: Matey Jakubow; 1602: Jacobus Mate), Kozar (1564: Koschar; 1565: Kossek; 1580: Kosser; 1600: Kosak; 1601: Koschiagg; 1625: Kozak; 1630: Kozik), Pauko Valint (1565: Valent, e. n.), Raczko Tomas, Caspar Scholtis; B: Falosch Marton (1564: Martin Falesch; 1567, 1568: Martin e. n.; 1576: Martin Falesz), Dyurik Myzery (1564, 1566: Juryk e. n.).

1563—1611. között új nevek.⁹ 1565. Sz: Schebeck (e. n.) (1566: Sebastian e. n.; 1577: Antalow Ssebeok; 1578: Sebeök Antal; 1578 fogalkozásnévvel: Sebastianus Hamoros, UC 11/22). — 1567. Sz: Lucas (e. n.) (1576: Tomas Luczkj; 1577: Tomassow Lukacz; 1590: Lucas Dorko; 1605: Benedictus Lukacz); B: Paulus (e. n.). — 1569. Sz: Bastak (1576: Basstak). — 1580. Sz: Juanko (1582: Juan; 1583: Iwan; 1590: Iwanko). — 1590. Sz: Ferencz (e. n.), [Lestak] Vrban (e. n.) (1602: Vrbanus Lestak), Lyptak, [Otlocz] Valent (e. n.) (1600: Valentinus Otlocz; 1602: Otlwcz). — 1591. Sz: Demo N. (sic). — 1600. Sz: Antal, Stray, Zondok. — 1603. Sz: Istuaneczin Mihal (1605: Michael Istuan; 1609: Stephanus Mihal; 1610: Istuan Mihaly); B: Molnar Lerincz. — 1605. Sz: Kowacz. — 1607. N: Lindis (1610: Longis); Sz: Orozz Michael (1609: Michael Rwsnak; 1610: Petro Mihaly). — 1609. Sz: Markosky. — 1610. Sz: Spisak; B: Nemet.

⁵ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Iskolájára 1774: vm. lt., iskoiaügyi összeírások. Olv. még Bartholomaeides, 619. l.

⁶ Dic. Tom. XV. fol. 791.

⁷ Vm. dica. Birtokos benne korábban a Nyáry-család is. Más korábbi birtokosaira l. 1706, 1715: Vm. dica.

⁸ A legelső dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). (V. ö. Aranyas 1551. évi neveivel).

⁹ Dec. Göm.

1611.¹⁰ 1 j, 5 c, 1 op, 3 i. *N*: Londis (1614: Lingis; 1620: Lindis); *Sz*: Bartou (1620: Bartha), Liptak, Lukachio (1614: Lukach), Michael Istwan (1614: Stephanus Mihal; 1636: Mihalko; 1672: Mihaló; 1674: Micholak; 1679: Mihalow), Michael Oroz (v. ö. 1607.), Otlucz, Petro, Poliak; *B*: Nemet.

1611—1680. között további új nevek.¹¹ 1620. *Sz*: Mocharnik (1636: Moczerni; 1671: Moczari), Zkaliczni (1630: Skalicznj; 1676: Skaliczkj). — 1625. *Sz*: Bodnar, Boszi, Gregor, Janko Duro (1636: Janko Giuro). — 1627. *Sz*: Ruznak Vorchola¹² (1630: Warchola Rusnak; 1636: Maxin Rusznak; 1642: Rusnak Maxj,¹³ Rusnak Varcho; 1671: Ruzszak Maxill; 1672: Ruzszak Martin). — 1630. *Sz*: Blasko Tomasko (1671: Tomas). — 1636. *Sz*: Elzina Szaphka, Klenik (1675: Klyanik e. n.; 1676: Klanik), Kobeliery, Py Paul (1642: Pawol). — 1671. *Sz*: Fakla, Jano Mate (1636: Mathe Janos), Meszaros (1674: Meszár; 1678: Meszarik), Novak, Peterman (1674: Petermaniszoky; 1676: Petermanski), Varhal¹² (1673: Varhol; 1677: Varhel; 1678: Varchou). — 1672. *Sz*: Gaspar. — 1673. *Sz*: Jakubow (1674: Jakubko; 1677: Jakub). — 1675. *N*: Zontogh; *Sz*: Csierny, Maxi¹³ (1679: Maxin), Vikart. — 1676. *Sz*: Keczo. — 1679. *Sz*: Alzin, Blatni, Rabow.

1680.¹⁴ 1 j, 19 c, 5 i. *N*: Lindies (1685: Liny; 1686: Vindisch); *Sz*: Bodnar, Elzin, Fakla (1684: Faklya; 1691: Fakó), Jakubow, Klanik (1686: Klesnik; 1688: Klein; 1689: Klomik), 6 Liptak, 2 Maxin (1685: Maxim), Mihalow (1689: Michalik; 1692: Mihály; 1698: Mihalovech), 2 Mlinar (1690: Molnar), Mocernik, Novak, Rab (1688: Ráb), Ssantawy, Seffar (1681: Sáfár), Skalicny (1688: Skaliczkj; 1690: Skalicz), 2 Varchol (1689: Varko; 1691: Várkolly; 1693: Várkollyi; 1695: Varkuly).

1680—1773. között további új nevek.¹⁵ 1681. *Sz*: Tomkou. — 1685. *Sz*: Gregor (1690: Griger; 1696: Grigerow; 1700: Gregorow). — 1686. *Sz*: Christan, Matyas (1687: Mattegow; 1688: Mateykw; 1689: Matisko; 1697: Maczko). — 1687. *Sz*: Bendik. — 1693. *Sz*: Valyint (1695: Válint; 1698: Valent). — 1696. *Sz*: Marina Sziman (1697: Andreas Ziman); *B*: Nemeecz. — 1697. *Sz*: Hlavacs, Hreska, Vido, Zdussel. — 1700. *Sz*: Banik (1720: Hibanyik CR), Janowa relicta, Kovaes, Szpisak, Uhler. — 1715. *Sz*: Hriez (CR). — 1720. *Sz*: Fedor (CR). — 1728. *Sz*: Balas alias

¹⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, már ismert és később ismét előforduló nevek: Jakab (Jakubb), Kosar (Kosak), Mlinar (Molnar), Sebeők.

¹¹ Dec. Göm.

¹² A Varchola személynevből családi név lett; 1671-től a rutén nemzetség egyik családját Varcho néven nevezték. Csak a név új, a család régi.

¹³ Az előbbihez hasonló eset: az ós, Maxim, keresztnévéből alakult leszármazójának új családneve.

¹⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, korábról már ismert és később ismét olvasható nevek: Blasko (Blatnik), Meszar.

¹⁵ Dec. Göm. 1715, 1720: CR; 1728, 1753/54: Vm. dica.

Liptak, Berdarszky. — 1753/54. Sz: Kupecz, Sztrapka, Tomkovszki, Zebetén.

1828.¹⁶ 24 c. N: Klajn, Lindis; Sz: Balás, Fakla, Griger, Holub, Jakubovszki, Janyisko, Kisai, Kovács, Kupecz, Lipták, Maxin, Mokren, 2 Novák, Paulov, 2 Szpissák, Tomko, 2 Warkon, Wilim; B: Nemesok.

*Kiváltságos juhásznemzetségek.*¹⁷ 1683. Sz: Liptak, Maxin. — 1686. Sz: Liptak. — 1688. Sz: Maxi (t. i. Maxim).

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1787.¹⁸ *Dubiny*, erdő; 1864 (Pesty). L. még Kisszlabos (1787).

Breziny, erdő; 1864 (Pesty).

Paskow, erdő; 1864: —, Paskovik (Pesty).

Pri possaristie, erdő.

Wisoka hora, erdő; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

Stany hay, erdő; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

Skalka, erdő; 1864 (Pesty).

MARMALOM.

Ayamalom, Maarmalom, 1652: *Mara Malom alias Ravasz allya*.

Meleghegy szomszédságában, a Balog folyó túlsó partján terült el Jakóháza, Pádár és Pápócs mellett. Keveset tudunk róla. 1413-ban tűnik fel, amikor a Derencsényiek új adományul nyerik.¹ Ősi birtokosa azonban nem a Derencsényi-, hanem a Dapsai Ravasz-család, amelyet róla is neveztek. 1516-ban új adományban még a Ravaszok kapják,² később azonban a derencsényi uradalom részévé válik és előbb Wesselényi nádor, majd a Koháryak birtoka lesz. Eredetét az itt épített malomnak köszönheti, mint neve is bizonyítja.³ A malom, bár a falu már ré-

¹⁶ Az országos összeírás teljes névsora. A hiányzó úrbéri tabella helyett közöljük.

¹⁷ 1683: Dec. Göm.; 1686, 1688: Post adv. 104/41. Az utóbbi években a kamara bizonyoságlevelet állított ki kiváltságaikról. Amikor ennek alapján a megye 1794-ben vizsgálatot tartott, mind a két nemzetséget a régi juhászelteken találta, az elsőt öt, a másodikat két családdal (u. o.).

¹⁸ Ber. prot. nr. 18.

¹ DL 24706. (1551. é. á. ir.) Itt fordul elő nevének első alakja.

² Jv. o. lt. Intr. et Stat. Lit. R. f. 1. nr. 6.

³ Már magyar személynév, a *Márk* névből keletkezett.

gen puszta, a XVII. század közepén is állott.⁴ Mivel a malmok, főleg a helységeken kívül épültek, a földművelés elterjedését bizonyítják. Marmalom keletkezését a XIV. századra tehetjük. Neve, egyetlen középkori földrajzi és egy 1551-es jobbágyneve⁵ magyar településre mutatnak, amint hogy jó részében magyarság népesítette be a korai középkorban a vele szomszédos Meleghegy falut is. Elnéptelenedése már a középkor végén bekövetkezett; jobbágysága a hanyatlás idején folytonosan a nagyobb falvakba költözködött. A XVI. század közepén mindössze egyetlen lakott portáját írják össze, 1567-ben néhány év óta puszta. Határát a szomszédos helységek bérlik, majd pedig mint határ-rész beolvad Meleghegy területébe.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Marmalomi Mátyás 8 p. — 1549.⁸ Nemesség 1 p.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1500.⁹ *Melegheghelewthwalofewld*, particula terre.

1754.¹⁰ *Pap réthi*, calcatura. L. még Derencsényi (1652).

Lánghegy, mons és calcatura; 1864 (Pesty, Meleghegy határában).

Na trninu,¹¹ calcatura.

MARTONFALVA.

Nevéből következtetve, legfeljebb a XIII. század végén alakult ki, határa pedig valamely nagyobb hely területéről szakadt le. Harmac 1347-es határjárásában nem említik,¹ először az 1427-es dicajegyzékben fordul elő, anyahelysége így bizonytalan. Mégis az a körülmény, hogy 1427-ben a Jenei-családé, megengedi annak feltevést, hogy területe eredetileg a Jenő-törzstörödek szállásterületébe tartozott. Ez annál valószínűbb, mert egyrészt az Árpádkorban a Rima délebbre, Jenéhez közelebb

⁴ 1652: UC 24/80 .Wesselényié; malmához kölyü is tartozik.

⁵ Bencz. (Dec. Göm.)

⁶ 1567: Dec. Göm. 1728-ban Márfalunak nevezi az összeírás, lege-lőit a derencsényiek bérlik (Vm. dica), 1787-ben pedig mint erdő-plaga Meleghegyhez tartozik (Ber. prot. nr. 13.).

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XIV. 30. A nemességen a Ravasz-családot kell érteni.

⁹ Jv. o. lt. Mand. f. 23. nr. 32.

¹⁰ Koháry-lt. I. nr. 1783. és Bibl. nr. 6. Pontosan meghatározza fekvését.

¹¹ „A tüskésen” való nyomás.

¹ Kubinyi II. 155. 160. Helyette a Rima szerepel, mert az a természetes határ a két helység között.

folyt, másrészt pedig Jene községénél nyilván lényegesen nagyobb területen szállt meg a Jenő-törzstörédék a X. század végén. Támogatja feltevéünket a birtoklástörténet is. Már a középkorban a Jenei-családon kívül több más, kismanesi család is részeket szerez a faluban beházasodás útján.² A helység tehát a rimavölgyi honfoglaló magyarság alapítása és ősi lakossága is magyar.³ Az újkorban nemessége egyre szaporodik, a határ tovább osztódik és mind több lesz benne a nemesi föld. A XVIII. században már gyakran nevezik Nemesmartonfalvának. Különösen elősegítette a változást a Rimavölgy teljes pusztulása 1683-ban, amikor Martonfalva is elpusztásodott.⁴ Az 1720-as orsz. összeírás szerint (CR), csupán három zsellér lakott benne. 1566-ban a török és tatár teljesen elpusztítja, később pedig állandóan adózik a töröknek. Néphullámváza általában jelentéktelen, mivel a törökök közvetlen szomszédságába senki sem jön szívesen. A lakosság kétharmadrészének kicserélődése azonban az eredeti magyar jelleget nem befolyásolta, mert az ugyancsak magyar jövevények összeolvadtak a régi lakosokkal. Templomát említik a XIV. század első felében;⁵ a török idők alatt összeomlott. Az újkortól a helység református,⁶ Dobócahoz tartozott. Amikor innen a földesúr a ref. magyar jobbágyokat eltáncsolta, a nép Martonfalvába ref. tanítót hozott. 1771-ben ref. tanítója három ref. gyermeket oktat magyar nyelven az olvasásra.⁷

NEMESSÉG.

Egytelkesek és armálisták. 1668.⁸ M: 2 Suba. — 1703.⁹ M: Kalas, Nagy Imre, Suba.

Birtokosok. 1427.¹⁰ Jenei János 14 p. — 1431.¹¹ A megye

² V. ö. a jobbágynevekhez közölt okleveleket.

³ Névadóóját nem ismerjük, kétségkívül birtokosa volt. Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3.089/Ic. rendeletével *Nemesmartonfala* alakban állapította meg.

⁴ Dec. Göm. Bővebben I. Rimaszécsnél és Dobócanál.

⁵ Ortway I. 45.

⁶ Az 1766-os kat. egyházi összeírás (vm. lt.) Martonfalvát egyáltalán nem is említi, tehát katolikussága nem volt.

⁷ Vm. lt., iskolai összeírások.

⁸ Vm. jk. nr. 8. 407.

⁹ U. o. nr. 15. fol. 53. Investigatio nobilium. Kalas kétségtelen kurialista, nyilván az alsóvályi Kalasokból való; a másik kettő, mint itteni jobbágy (1483, 1569) szerzett nemességet és nemesi kúriává (curia consensualis) vált régi jobbágytelkén lakik. (V. ö. a 14. j.)

¹⁰ DL 35801.

¹¹ DL 35802. Okleveleink közt ebből az évből nincsen gömörmegyei kiadvány s így az alispán neve nem volt megállapítható. Feltehetjük azonban, hogy ekkor is a Jeneieké.

alispánja 15 p. — 1572.¹² Teresztenyei András, Jenei György és Zsidó Balázs 4 is, 3 ms, 3 i. — 1672.¹³ Jakab, Bolyki, Deme, Csizmadia, Szabó, Vattay és Kovács családok. — 1773.¹⁴ Vajda Lászlóné 5 c, 1 i; Koháry Ignác 2 c; Czeglédy Sámuel 1 c; — János 3 c, 1 i; Török András 3 c; Czeglédy Mihály 1 c, 3 i.

JOBBÁGYSÁG.

1459.¹⁵ *M:* Sabo. — 1483.¹⁶ *M:* Zwba. — 1502.¹⁷ *M:* Biro, Thuros. — 1525.¹⁸ *M:* Swba.

1551.¹⁹ 1 j, 14 c. *M:* 2 Bakti (1571: Batki; 1581: Wakti; 1600: Vathkj; 1680: Baky, Bati), Benke (1580: Benko), Byro, Estwan,²⁰ 2 Kowacz (1673: Fabrij), Nag' Albert, Swba (1563: Swbay), Szabo, Varga, Veres (1674: Ruber), 2 Zabo; *B:* Maczya (1581: Maczo).

1551—1773. között új nevek.²¹ 1553. *M:* Czene (1569: Sena), Ferencz. — 1565. *M:* Czele (1569: Cela; 1571: Cele). — 1569. *M:* Gall (1680: Kál), Nagj (1600: Nag'Imreh). — 1577. *M:* Sebesten. — 1593. *M:* Boza (1590: Bosa; 1604: Bodza). — 1604. *B:* Tott (1673: Selavus). — 1610. *M:* Dobo. — 1614. *Sz:* Coneyjk. — 1616. *M:* Farkas; *B:* Horwath. — 1619. *M:* Bori. — 1620. *M:* Kelemen. — 1631. *M:* Juhaz. — 1632. *M:* Lesta. — 1636. *M:* Mathias (1677: Mattyas). — 1671. *M:* Albert Kovács, Bodnar. — 1674. *M:* Pasztor. — 1679. *M:* Gergely. — 1680. *M:* Káros. — 1698. *M:* Lörincz. — 1724. *M:* Sallay. — 1754. *M:* Csizsár, Csolti, Palla.

1773.²² 13 c, 5 i. *M:* Bakni, 3 Bakty, Bodnár, Csizsár, Gáll, Huszár, Juhász, Kovács, 3 Sallay, Süveges, 2 Szabó, 2 Veress.

*Cigányok.*²³ 1774. Danók.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosok nyelve: *magyar*.

¹² Dic. Tom. XV. 225.

¹³ Jv. o. lt. Stat. lit. NN. f. 1. nr. 2. Mint földesurak felszabadítják jobbágyukat, Nagy Imrét, egész familiájával együtt. Jobbágyportáik számáról nincs szó. Rajtuk kívül még mások is birtokosok a helységben.

¹⁴ UT.

¹⁵ DL 15325. Mellétei Báróc Mihály jobbágya. Hatalmaskodás.

¹⁶ Rédey-lt. jún. 16. Gömör megye kiadv. Hanvay Sandrin jobbágya. Zálogügy.

¹⁷ Hanvay-lt. Hangonyvölgyi pánosok kiadv. Adás-vétel.

¹⁸ Jv. o. lt. Intr. et Stat. Lit. D. f. 3. nr. 49. Teresztenyei Albert jobbágya.

¹⁹ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.)

²⁰ Később feleserelődik a keresztnévvel és így alakul ki az állandó családnév: „Ambrus”. 1620 körül ez is eltűnik.

²¹ Dec. Göm. — 1724, 1754: vm. dica.

²² Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²³ Vm. lt., cigányösszeírások.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1502.¹⁷ *Orthuan*, terra extirpatitia.

1664.²⁴ *Bak ortvan* — *Fel jaro feli* — *Kis fel jaro*; 1865: Feljáró (Pesty).

Fus erdő allya, irtvány — *Utra jaro*, irtvány — *Tubolyka* — *Ut karaj*.

Csörsz szoleje fele, irtvány; 1865: Cser szöllője (Pesty).

1775.²⁵ *Telek*, szántók; 1865: Külső telek, Belső telek (Pesty).

MARTONHAZA.

1413-ban, egyetlen esetben fordul elő, Rownával közösen, mint lakatlan hely.²⁶ Fekvése ebből az adatból nem állapítható meg. Valószínű azonban, hogy a Balog folyónak Budikfalvától és Derencsénytől északra eső erdőségeiben keletkezett. Beletartozik a Derencsényiek által a Fekete-erdőben irtással alapított fálusorba, ezért is kapták a mondott évben új adományul. Neve ugyan magyar, azonban a Sebestyénháza és Lacháza elnevezésekhez hasonlóan, inkább a telepítést vezető uradalmi szervezettől származik. Magyar lakosságra tehát nem következtethetünk, sőt a hasonló elnevezésű és erdei fekvésű Derencsényifalvahnál tapasztaltak alapján azt kell állítanunk, hogy Martonháza népessége, legalább is nagyobb részében, szláv volt. A XIV. század elején keletkezett falu a század végére már el is néptelenedett.

MÉHI (*Mehy* seu *Zenthilona*).

A gömöri törzstörödékek szállásbirtokain alakult helységek egyike. Területén a X. század második felében a Kér-törzsről leszakadt népek éltek.¹ A XI. században a királyi vár tette rá a kezét, településének kezdetei még ebbe a századba nyúlnak vissza.² A Záchok, akik valószínűleg a XII. század végén let-

²⁴ NRA 1001/28. Mind régi irtványok, amelyek után királydézmát adnak.

²⁵ Koháry-lt. I. nr. 2095.

²⁶ DL 24706. A hely térképünkről, fekvésének meghatározhatatlansága miatt, hiányzik.

¹ V. ö. Település és nemesség, Turul, 1940. 12. Az ott id. határjáró oklevél szerint a Kérről nevezett nemzetség tagjai 1338-ban is birtokosok az Alkérnek nevezett területen kívül, vele szomszédosan, Lászlófalvában.

² Mivel a falu az idézendő 1332-es oklevélben fordul elő először és a vele szomszédos falvokról korábban szintén nincsenek határjáró oklevelek, nevének értelmezése nagy akadályokba ütközik. Lehetséges személy-

tek birtokosai, már kialakult falut találtak helyén.³ Igen jellemzők keletkezésére és az egész Kér-területre korai egyházi viszonyai. A Szent Ilona tiszteletére épült templom nem tartozik egy faluhoz sem, hanem négy helység (Méhi, Királyi, Alkér és Lászlófalva) között fekszik, hogy minden irányból könnyen elérhessék. A plébános azonban Méhin lakott és ezért a templomot általában Méhi egyházának mondják, mint a címben közölt vagylagos név is bizonyítja.⁴ Méhi tehát a legfejlettebb a Kér-birtok falvai közül, településmagva pedig XI. századi. Korai jobbágy- és földrajzi neveinek tanúsága szerint középkori lakossága magyar. Az 1332-es egyetlen szláv földrajzi név nem itt keletkezett, hanem bizonyára a Zágráb-Korpás-nemzetség névadása: Méhi magyarságának ajkán nemsokára meg is változott. Újkori fejlődését politikai és közviszonyok befolyásolják. A nagy jobbágylétszámhoz viszonyítva szerény a népmozgalom, inkább csak a környék falvainak jobbágysága cserélt gazdát. Nem okozott nagyobb fogyást a lakosságban az 1720 körüli nagy éhínség és az 1739/40-es pestis sem; az utóbbi csupán az uralági major alkalmazottai közül kivett 11 áldozatot, magát a jobbágyságot ellenben megkímélte. Az újkori fejlődés eredményeként az úrbéri tabellából megállapítható, hogy az összeírt 14 jobbágy-nemzetség közül csupán kettő az új, a többinek ősei itt éltek már a XVI. században, sőt részben a középkorban is. Több régi jobbágycsalád megváltotta magát uraitól, nemességet szerzett, s mint nemes művelte, most

név; hasonló nevet idéz az Oklsz. (641. l.). Vagy e helyen, mint a királyi várhoz közel eső faluban, talán méhgazdaság volt, innen a név. Itt fontos volna tudnunk, hogy mikor idegenült el a vártól. Mindenképen bizonyos azonban, hogy korai magyar elnevezéssel van dolgunk és éppen ezért talán az első magyarázat a valószínűbb.

³ A Záchok hűtlensége után 1332-ben Cselén leszármazói kapták. L. o. lt. Met. cott. Gömör, nr. 1. 1549-es, hibás átírás, tartalmazza a teljes határjárást. Ez a Cselén azonban nem az Ákos-nemzetségből származik, amint irodalmunkban elfogadott nézet (Karácsonyi I. 96, 101, 112. és Forgó II. 118.), hanem csak az Ákosok familiájának tagja s mint ilyen nyerte adományban Gömörpanyitot. (Olv. bővebben Település és nemesség, Turul, 1940. 65.).

⁴ Az id. oklevél szerint „communis ecclesia nobilium de Mehÿ“. Ma is a helységen kívül fekszik; 1756-ban egy tanúvallomás mint példára hivatkozik rá, hogy bár Királyi és Méhi között áll a templom, mégsem Királyihoz, hanem Méhihez tartozik (Vm. lt. egyházi összeírások). Külön utak vezettek hozzá mind Méhiből (l. adatoknál 1343), mind Királyiból (Alkér, Földrajzi nevek, 1551.). 1343-ban Méhit más néven Szentilonának is nevezik. Plébánosát először 1318-ban említik (AO .I 451.), 1498-ban tisztét egy Hubói-nemzetségbeli látja el. (OKlevél id. adatoknál.) A hozzátartozó helységekben csak kápolnák vannak.

már sajátjaként, régi jobbágytelkének földjeit.⁵ Méhi a környező ref. falvak között megmaradt az újkorban is katolikusnak; 1766-ban anyaegyház s áll régi temploma.⁶ 1771-ben kat. iskolájában a mester magyar nyelven az elemi ismereteket közvetíti.⁷

NEMESSÉG.

Armálista és egyetlen nemesség. 1668.⁸ *M:* Havas, Ladányi, Pongó (Panko), Szabó; *B:* 5 Tóth. — 1675.⁹ *M:* Bodó, 2 Havas, Ladányi, Vargáné; *B:* 2 Toth. — 1703.¹⁰ *M:* Bodó, Ladányi; *B:* 2 Tóth. — 1725/33.¹¹ *M:* 3 Havas, 2 Ladányi. — 1753/54.¹² *M:* 2 Bodó, 2 Havas, 2 Ladányi; *Sz:* 2 Tiszlavics.

Birtokosok. 1427.¹³ Sághy Balázs 22 p. — 1431.¹³ — 25 p. — 1578.¹⁴ Herencsényi Mátyás és Sikátory Miklós 10 is, 3 ms, 4 i, 3 des. — 1728.¹⁵ Uza-, Tar- és Girinczy-családok 18 ms, 19 qus, 4 i. — 1773.¹⁶ Vécsey Sándor 12 c, 5 i; Pletrich László 4 c; Szentmiklósy Ferenc 7 c, 1 i.

JOBBÁGYSÁG.

1355.¹⁷ *M:* Budur; *B:* Nicolaus filius Mykus. — 1361.¹⁸ *B:* Magnus. — 1383.¹⁹ *B:* Andreas filius Katlyn, Ladislaus (e.

⁵ Újkori adatai a dézsma- és dicajegyzékekben, a pestiskár összeírása: vm. lt. Nemességének eredetéről alább az adatoknál szólunk részletesen.

⁶ Alapjaiban még bizonyára középkori templom, mert az összeírás szerint szűk és a régiségtől rogyadozik. (Vm. lt. Kat. egyházi összeírás.) A helység új temploma 1773-ban épült, de most már nem Szent Ilona, hanem Szent István magyar király tiszteletére (Németny: Series, 378.).

⁷ L. Gömör megye iskolaügye (Domanovszky-émlékkönyv, 280. térkép).

⁸ Vm. jk. nr. 8. 405. A jobbágnévsorokban minden név megtalálható.

⁹ Dec. Göm. Armálisták.

¹⁰ Vm. jk. nr. 15. 57. A bemutatott iratok szerint mindhárom armálista, kettő itteni volt jobbágycsalád. Ladányi vett jobbágytelken él, a Tóthok Szepes megye bizonyosságlevelét mutatták be. Eredetükre I. Sz. Király-lt. ser. III. f. III. nr. 121. és f. VII. nr. 544.

¹¹ Vm. jk. nr. 15. 106. Mindkettő helybeli jobbágyokból lett armálista.

¹² Vm. lt. Nemesi összeírás.

¹³ DL 35801, 35802.

¹⁴ Dic. Tom. XV. 757.

¹⁵ Vm. dica. A szám szerint fel nem jegyzett lakatlan telkekhez 12 drb. 30 köblös szántó tartozik.

¹⁶ UT.

¹⁷ Hanvay-lt. Széchy országb. Méhi Jakab jobbágyai pörös ügyben.

¹⁸ Kapy-lt. Ugyanaz a tárgy. Kiténik az oklevélből, hogy a Méhi-családnak falvai felett bíraskodási kiváltsága volt.

¹⁹ DL 7027. Osztályban fordulnak elő.

n.). — 1488.²⁰ *B*: Martinus, iudex. — 1498.²¹ *M*: Balogh, Lwkach, Warga. — 1509.²² *M*: Balog, Endre, 2 Esthwan, Porch, Warga; *B*: Ilok, Kakza.

1551.²³ 28 c. *M*: Adam, Balog, 2 Benye (1572: Benez; 1580: Bene), Bodo, 2 Czwka, Endre, Erdeg (1584: Ordog), 2 Gaal, Hawas, Hegedes (1571: Hedegeos), Kanthor, 2 Lazlo, Mathe, Myhal, Molitor (1577: Monar), Porez, 4 Varga, VargaBalas, Zabo; *B*: Dorotea, Toth.

1551—1635. között új nevek.²⁴ 1564. *M*: Kysch (1572: Kyus), Kowatsch. — 1567. *M*: Borlobasz (e. n.). — 1571. *M*: Antal, Demeter, Kelemen, Pongrac. — 1575. *M*: Egiud (1601: Eggiüt; 1602: Egied), Nag. — 1576. *M*: Pongo (1587: Ongó; 1600: Pungae), Wyzy (1578: Vysy; 1580: Wiz). — 1580. *M*: Czisar²⁵ (1590: Czasar; 1593: Chizar), Czwdar (1578 elírással: Fwder). — 1582. *M*: Vegh. — 1584. *M*: Biro, Orban. — 1591. *M*: Marthon. — 1605. *B*: Dorothea, Margaretha özvegyek. — 1608. *M*: Czako, Czoma. — 1610. *M*: Balint. — 1620. *M*: Suba. — 1631. *M*: Simon; *Sz*: Kostian. — 1632. *M*: Ban, Chontos, Christoph; *B*: Frona Kata. — 1633. *B*: Markus Ilko. — 1634. *M*: Sipos.

1635.²⁶ 1 j, 31 c, 8 i, 2 extr. *M*: 5 Adam, Ball.²⁷ Ban, Balinth, 3 Bene (1671: Beni), Boňa, Czontos, Egied, Endre, Gall, 5 Haus (1680: Havas), Kouacz, Marton, Mate, 3 Nagy, 2 Pongo, Suba, 2 Szabo, Varga, 3 Zabo; *B*: 4 Thot.

1635—1773. között további új nevek.²⁸ 1637. *M*: Ficor. — 1671. *M*: Bödör, Kalos (1672: Kalozi), Ladani, Poczik (1674: Polcsik; 1677: Pancsik), Silvasi, Ugrai (1677: Ugornay). — 1673. *M*: Csizik (1674: Csizy; 1675: Csuesi), Kocsis, Pap. — 1674. *M*: Nylás (1675: Nilos); *B*: Paszmát Annok. — 1675. *M*: Dudor. — 1691. *M*: David (1692: David Erső), Peter. — 1692. *M*: Deák. — 1724.²⁹ *M*: Csizmadia advena, relta Istvan miser. — 1753.²⁹ *M*: Tábori bubuleus pagi; *B*: Gödér, Timár cerdo.

²⁰ DL 26043. A helység bírása.

²¹ Jv. o. lt. Appendix f. 2. nr. 6. és DL 20653. A Sággy-család elzálogosított jobbágysai.

²² DL 21936. A Sággyak által leánynegyed címén kiadott rész.

²³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Biró külön nines feljegyezve.

²⁴ Dec. Göm.

²⁵ A név már korábban, 1572-ben és 1573-ban is előfordul az elírt Tyszar alakban.

²⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábbról már ismert és később is előforduló nevek: Antal, Balog, Bodó, Hegedüs, Kis.

²⁷ Bizonyára a „Pál” név németes elírása; megvan később is, pl. 1674: Pal Marton.

²⁸ A külön nem jelzettek: Dec. Göm.

²⁹ Vm. dica. 1753-ban a Péter-család deficiált, három családtag pedig tovább ment Püspökibe, Oldalfalvára és a borsodmegyei Centerbe.

1773.³⁰ 23 c. 6 i. M: 7 Ádám, Balogh, Bene, Csizmadia, Együtt, Havas, Kiss, 4 Kocsis, 3 Kováts, 2 Mathé, 2 Nagy, 2 Szabó, Varga; B: 2 Tóth.

Cigányok. 1744.³¹ 2 Kankó.

A helység az 1771-es úrbéri bevallások záradéka szerint *magyar*, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek a *tótot* mondja, a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készült kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint ismét: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1332/1549.³ *Terre ecclesie S. Elene regine*; 1551 (NRA 455/24.); 1864: Papszer (Pesty).

Rednepathaka.³² patak; 1551: Zentywanpathaka alio nomine Nenkepathaka, olim Rednepathaka (NRA 455/24.). L. még Tornalja (1245).

Gywmulchen, rubum; 1551: Gywmewlchen (NRA 455/24, már nem ismerik).

Zenethepataka, fluvius; 1551: Zenthkwth³³ pataka, olim vero Zenethepathaka (NRA 455/24.); 1864: Szent kut, forrás (Pesty).

Sayo, fluvius; 1383 (DL 7027); 1509 (DL 21636); 1551: Vetus decursus fluvii Sayo (NRA 455/24.); 1864: Sajóra járó, Sajó vize mellet, düllők (Pesty); 1887: Sajó (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajókeszi (1232) s a többi sajómenti helyeket.

1343.³⁴ *Magna via*, per quam iretur ad Mehý seu ad Zenthilona; 1551: Via de ecclesia S. Elene ad Mehý (NRA 455/24.).

1479.³⁵ *Thwroc*, fluvius; 1551 (NRA 455/24.); 1864: Turóczra járó, földek (Pesty); 1887: Turóc patak (a 75000-es kat. térképen). L. még Lökösháza (1294) s a többi turócvölgyi helyeket.

Thyztamarthalya, terre.

1551.³⁶ *Kozmopathaka*, fluvius.

³⁰ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

³¹ Vm. lt., cigányösszeírások.

³² *Rednek* a szláv *rudnik* < *ruda* 'érc' szóból származik. (Ugocea, 398. 25. j.) Valóban, ezen a vidéken találtak ércet, főleg aranyat, pl. Beje és Sajógömör határában, de közvetlenül Méhinél is (v. ö. az Alkérnél 1551-ben közölt Aranyosföldvége földrajzi nevet). A Rednek név a magyarság körében gyorsan eltűnt.

³³ A hagyomány szerint ezen a helyen monostor állott (Pesty). Tény, hogy a vidék több kápolnájáról tudósítanak adataink (pl. 1551: NRA 455/24.). A Zenethe magyaroztatát l. Alsóbátkánál.

³⁴ DL 8391.

³⁵ Múz. Ta. dec. 4. Báthory országb.

³⁶ NRA 455/24. Méhi és Lászlófalva elválasztó határjelei. A határjárásnál alapul az 1332-es oklevelet vették.

Harmaspathak alio nomine *Zweckepathaka*,³⁷ rivulus.
Kemenyemeghy, rubetum inter fluvios Sayo et Monyoro-
 rospathak. L. még Tornalja (1245).
Papelese,³⁸ terra.

MELEGHEGY.

Melechdyhegy, Meleekhegh, Melegh, Meleked.

Meleghegy körül szervezte meg a Balog-nemzetség nagy-kiterjedésű birtokainak központját, a fölötté emelkedő hegyen építette fel várát, egykorú szóval „Fellak”-ot, amelyből a tatárjárás után a megerősített Balogvára fejlődött ki. Éppen a várhegyet nevezik az oklevelek Meleghegynek; az alatta kifejlődő helység róla kapta ugyanezt a nevet.¹ A település tehát igen korai; mindjárt a Balogok megjelenése után, még a XII. század második felében indulhatott meg, ha a név és az önálló határá helység valamivel később alakult is ki.² A falu magyar neve, amely nemcsak a középkoron, hanem az újkorban is egyedül fordul elő forrásainkban,³ valamint korai magyar jobbagyonevei kétségtelenné teszik, hogy magyar alapítású, árpádkori lakossága pedig túlnyomó részében magyar népiségű. Népesége a birtokos nemzetség magyar kíséretéből, szolgál- és familiáris hadából került ki, tehát kezdetben megfelelt a főúri várak alatt kialakult, Váralja nevű helyek jellegének.⁴ Idők folyamán lakossága erősen keveredett; a XV. század végére a magyarság szlávokkal vegyült, sőt a vlachok is feltűntek. A XVI. század közepén a török közeledtére amúgy is megcsökkent lakossága elmenekült és csak a következő század elején kezdett ismét be-

³⁷ Bizonyára személynévi összetétel.

³⁸ Pap ülése, azaz a helység papjának sessiója, telke.

¹ Super facto cuiusdam castris, nunc Bolugh nuncupati, super monte Meleekhegh, qui olim scilicet tempore predecessorum suorum Fellak fuisse nuncupati... mondja egy 1331. évi oklevél (Szep. kpt. o. lt. Serin. X. f. 3. nr. 21.). Ha a Balogok ezt a pontot választották tartózkodási helyük felépítése számára, úgy az elnevezés szó szerinti értelemben veendő és a mostoha időjárástól védett helyet jelent. (Így értelmezi a község jelentése is Pestynél.)

² Legkorábban egy 1301-es oklevél említi, mint Balogvára tartozékát (Fejér IX/7. 66.).

³ A helység jelentése szerint szláv neve 1864-ben sincsen, mindenki magyar nevén hívja (Pesty). Ma hivatalos neve: Meleked.

⁴ Alátámasztja megállapításunkat az a körülmény, hogy Balogváralja nevű falu csak a XV. század első felében tűnik fel (az 1427-es adójegyzékben), Felsőbaloghhoz tartozik, tehát Meleghegynél későbbi keletkezésű.

népesülni, de most már teljesen új családokkal.⁵ A magyarság jelentéktelen kisebbséggé zsugorodott. A nagyobb számú vlach pástornép a hegyi legelőkön juhászatból tartotta fenn magát. A lakosság zöme földművelő tót. Lassan a vlachok is áttértek a földművelésre,⁶ amely mellett főleg fuvarozással és napszámmal keresték meg kenyerüket. A kuruc-labanc időkben a nép a nagy pusztítás miatt elszegényedett; állatállományát elvesztette, részben elmenekült, részben maga is kuruc lett, többen pedig elhaltak. 1709/10-ben a pestis további 50 fővel apasztotta.⁷ Az életben maradtak később visszatértek és kevés magyarral kevert szláv népi jobbágytársadalmat alkottak, amely mindennapi nyelvként a tótot használta, de jól beszélte a magyart is.⁸ Újratelepülésétől kezdve lakói mind máig az ev. hitet vallják és mint leányegyház Pádárhoz tartoznak. 1754-ben a helység fatemplomát említik campanilével és egy kis haranggal.⁹

BIRTOKOSOK.

1427.¹⁰ Derencsényi Imre 15 p. — 1553.¹¹ Széchy-család 3 p. — 1652.¹² Wesselényi Ferenc 4 is, 4 i, 5 is des, 2 fug. c. — 1773.¹³ Koháry Ignác 28 c, 3 i.

⁵ Az 1567. évi dézsmajegyzék szerint már több éve lakatlan, az 1598-as összeírás (UC 109/1) is csak négy házat talál benne, 1602-ben pedig „nova sessio“, amelynek nincsen vetése (Dec. Göm.). Az állandó letelepedés igen lassú folyamat; a dézsmajegyzékek 1602—1610. között ismét nem jegyzik fel, 1614-ben pedig lakosait, mint fugitívusokat említik, akik helyben és a környéken lappanganak, hogy elkerüljék a dézsma-szedést.

⁶ Elősegítette az áttérést a földesúr elhatározása, aki a census és robot helyett summára bocsátotta őket, azaz a helységre egy összegben fizetendő adót állapított meg (1663: UC 25/5).

⁷ 1685-ben megyei, tanúvallatással egybekötött, vizsgálat (NRA 1644/31) állapítja meg, hogy a korábbi 11 népes telek közül most csupán öt telken él jórészen igátlan jobbágy, a többinek gazdája deficiált. A nagy pusztulás oka a kurucok és általában a hadak pusztítása; a jobbágyság marháit elhajtották, magát pedig földönfutóvá tették. Ezért álltak be többen maguk is kurucnak. — Pestisre I. I. köt. IV/1. fejjel kimutatását.

⁸ A helység által aláírt és megerősített úrbéri vallomások 1771-ben ugyancsak magyar nyelven készültek, tehát a bevallásoknak is magyarul kellett történnie.

⁹ 1663: Vm. jk. nr. 8. fol. 69; 1754: Koháry-lt. I. nr. 1641.; XVIII. sz. vége: Arch. agent. 2. es. 159. sz.; 1910: Vm. monogr. 70. Iskolája egy esetben sem szerepel.

¹⁰ DL 35801.

¹¹ Dic. Tom. XIV. 101.

¹² UC 24/80. Úrbéri összeírás. Egy szökött jobbágy Jászberény táján él, a másik tartózkodási helyét nem ismerik.

¹³ UT.

JOBBÁGYSÁG.

1500.¹⁴ *M*: 3 Dege, Nagh, 5 Sonkol; *Sz*: 4 Behan, Johyk; *B*: Cheh, Laczko, Olah. — 1505.¹⁵ *M*: Zonkol; *Sz*: 2 Byhan, Hezyk; *B*: Benez, Czech.

1551.¹⁶ 1 j, 6 c. *M*: Dege, Sonko; *Sz*: Byhan, Peczik; *B*: Abo, Chye.

1610.¹⁷ 1 j, 6 c, 2 i. *Sz*: Geztessy,¹⁹ Halal, 2 Kalyez (1611: Palicz; 1632: Palusz), Nifor (1621: Nitor; 1631: Nifer; 1632: Nystor; 1636: Niffar), Petwan, 2 Varga, Zabo.

1610—1773. között új nevek.¹⁸ *M*: Czabo (1616 és később: Czapo; 1621: Chipo), Gecze (1618: Gaczo, UC 2/22; 1621: Gechio; 1631: Geczó; 1633: Geczeö; 1753/54: Gecső, vm. dica); *Sz*: Gaal¹⁹ (1631: Gall; 1677: Galo); *B*: Benz (1631: Bench Pall). — 1616. *Sz*: Sulko (1618: Szulko, UC 2/22; 1619: Siulko; 1620: Szuilko; 1621: Suko; 1631: Suliko; 1632: Sulko Balint opilio; 1633: Juhasz Balint; 1634: Balint Juhasz²⁰). — 1618.²¹ *M*: Bethő (1619: Peto; 1632: Bteo; 1636: Bettő), Kormos, Nagy (1635: Nagi); *Sz*: Dubien (1619: Dubjan; 1621 elírással: Durian; 1631: Dulian; 1634: Dobian); *B*: Koczis, Loasz Giurko. — 1619. *M*: Ballio (1620: Pallio; 1672: Bolyo; 1673: Ballyo; 1686 elírással: Balogh; 1692: Bali; 1696: Balyi; 1697: Balyo; 1753/54: Balyok); *B*: Todt (1631: Toth). — 1631. *M*: Chanal. — 1634. *Sz*: Balint²⁰ (teljes név: Balint Juhasz; 1635: Sulko Balint; 1636: Juhasz Balint; 1652: Bálint alias Sulko; 1671. és később állandóan: Bálint), Polak (1635: Poliak; 1637: Polyak). — 1635. *Sz*: Boris; *B*: Matthias Gergeli (1636: Mattus Gergel; 1637: Matias Gergely, később nem jön elő). — 1636. *B*: Adam, Poproczj. — 1652.¹² *M*: Csür, Török (1686: Törík); *B*: Benkö (1673: Benko), Hrussovai,

¹⁴ Jv. o. lt. Mand. f. 23. nr. 32. A Széchyek hatalmaskodó jobbágyai.

¹⁵ Szep. kpt. o. lt. Serin. X. f. 3R. nr. 4. Mint előbb.

¹⁶ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Ezután több mint félszázadon át hiányzik a jegyzékekből és csak 1610-ben van ismét nevekkel feljegyezve.

¹⁷ A dézsmajegyzék teljes névsora. A hosszú pusztaság után a nevek teljesen újak. Hordozóik jó része, így a Halál-, Nifor- és Palicz-családok juhászok; az első kettő rutén eredetű.

¹⁸ A külön nem jelzettek: Dec. Göm.

¹⁹ A névsorok összetételéből kitűnik, hogy az 1610-ben Gallus Geztessy néven feljegyzett családot itt 1611-ben és később is Gaal Péter néven nevezi az összeírás, tehát bizonyosan szláv.

²⁰ Rutén juhász-familia. Bálint nevű tagját 1634-ben kezdik foglalkozása után nevezni; egy ideig ugyan még visszatér az eredeti név — egy esetben vagylagos formában — később azonban leszármazóinál állandósul az ős Bálint keresztnév, mint családnév. Ezért kellett a különben mindig magyar alakban előforduló Bálint nevet szlávnak minősíteniünk.

²¹ UC 2/22. A bizonytalan nevűek üres jobbágytelkeken lakó urasági alkalmazottak.

Mihály deák, Német. — 1655. *B*: Istvan²² (1675: Istok; 1676: Estvan, Estok; 1720: Istvány, CR), Kiraly (1671: Király), Peter.²² — 1656. *M*: Gombos; *Sz*: Misko, Rakosi (1679: Rakoski); *B*: Meszaros. — 1657.²³ *Sz*: Liska. — 1671. *M*: Juhász, Molnár; *B*: Pádary. Pásztor, Simon. — 1672. *Sz*: Sznopko; *B*: Gesztessy. — 1673. *B*: Esztrenyi (1674: Eszrenyi; 1679: Eszterin; 1680: Esztrenyi), Lipoczi. — 1674. *Sz*: Milincz, Mraz; *B*: Boldy. — 1675. *Sz*: Szedliak (1676: Sedliak; 1680: Szedlyak; 1684: Jobag; 1693: Szedlek). — 1676. *B*: Vigleszi. — 1686. *B*: Kovacs. — 1689. *B*: Mezei (1690: Ispánmezei). — 1693. *B*: Martha Bábás. — 1695. *Sz*: Remek. — 1697. *Sz*: Kuropta (1720: Koropta, CR.); *B*: Santa. — 1753/54.²⁴ *Sz*: Hronecz, Pajedak; *B*: Hajdu. 1773.²⁵ 28 c. 3 i. *M*: Forgács; *Sz*: 5 Balint, Gal, 2 Kuropta, 2 Nadok, Rakosi, Szedlek, Szedlik; *B*: Balog, Dudas, Hajdu, István, 5 Kovács, 3 Péter, 4 Simon, Tamás.

Cigányok.²⁶ 1770/74. Csandarko. — 1772. Farkas.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 103.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1754.²⁷ *Sredno pole*, calcatura.

Hizno pole, calcatura.

Wissno pole, calcatura.

Derenek, pratum. L. még Derencsény (1652).

Na paphegyi, ager dominialis.

1787.²⁸ *Hradistye*, silva; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Felsőbalog (1754).

Markfalva oder *Vivarium*, silva; 1864: Vadaskert (Pesty). L. Marmalom helységet is.

²² A Péter és István családnevek is úgy keletkeztek, mint a 20. j.-ben magyarozott Bálint családnév; István valószínűleg a Sulkó névből. Ennek tulajdonítható, hogy a Sulko név a Bálint és István családnevek állandósulásával teljesen eltűnik. Mivel azonban az Istvánt adatok hiánya miatt nem lehet úgy figyelemmel kísérni, mint a Bálint nevet, azért bizonytalanak minősítettük. Mind a három névcsere folytán igen gyakran keresztnév, nem ritkán latinus alakban.

²³ UC 25/2. Úrbéri összeírás.

²⁴ Vm. dica.

²⁵ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁶ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁷ Koháry-lt. I. nr. 1783., Bibl. nr. 6. A határ három vetője, magyarul: Alsó, középső és felső nyomások.

²⁸ Ber. prot. nr. 13.

MELLÉTE.

Melete, Mellete, Melelethe (!), Mellyethe, Mellethy.

M
ref.

1226-ban a Mellétéből származó Tivadar vitéz hadiérdemeiért Őzörény várföldet kapta királyi adományban. Ha az oklevél hamisítvány¹ is, annyi következtethető belőle, hogy Melléte várföld volt és rajta harcos várjobbágyok éltek, amit különben a táj településtörténete is bizonyít. A vidék megszállása a XI. században történt, falvait a királyi várispánság irányítása mellett vári népelemek alakították ki. Melléte kétségtelenül XII. századi település.² 1243-ban már „villa”,³ a pápai tizedszedők pedig Szent Pál tiszteletére épült templomát jegyezték fel, amely egy különálló dombon, legalább alapjaiban, ma is fennáll.⁴ Várjobbágysága a vári szolgálat alól felszabadulva, a nemesi rendbe jutott, faluját nemesi jogn tartotta birtokában; az oklevelek állandóan Melléteinek nevezik. A XV. századra nyole családra vált a Mellétei-nemzetség.⁵ A falu határa teljes egészében nemesi kúriákhoz tartozott, — nem szerepel az 1427-es adóösszeírásban sem, — tehát kuriális község lett. Az újkori források emlegetik ugyan jobbágynépségét, az azonban nem örökös parasztság, hanem nemesi telkeken élő, szabad költözködésű hospeselem. Népi társadalma ugyanis a XVI—XVIII. században nemesekből és nagyjából ipartűző, libertinus vendégekkel tevődik össze.⁶ Mivel közel esik a bányavidékhez, lakosai szénét égetnek s azt a bányákban értékesítik. A határ agyagából fazekakat készítenek: a mellétei fazekas ipar Gömör megyének mindmáig egyik nevezetessége. Megélhetést jelent még a juhászat, amely különösen a XVI—XVIII. században

¹ ÁUO I. 217. — Szentpétery. 139. l.

² Melléte < szláv személynév: Malęta. A hely korai kialakulására mutat a tót e > e > a változás előtti, tehát kb. XII. századi átvétele (Szabó Dénes). A megyebeli másik hasonló nevű helységnek ismerjük a névadóját is.

³ Fejér IV/l. 287. Lice határjárásában szomszéd. Hitelesen itt említik először.

⁴ Ortway I. 44.; Vm. monogr. 71. Védőszentje a XVIII. századi visszaállítás után már nem Szt. Pál, hanem a Boldogságos Szűz. (L. a 9. j.-et.)

⁵ A Mellétei-nemzetség eredetére olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 21.

⁶ 1705-ben a megye kuriális helységnek mondja (vm. jk. nr. 16. 206.), 1731-ben a nemesi jegyzék (vm. lt.) kuriális telkeken élő parasztjait írja össze. 1771-ben az úrbéri vallomások szerint (UT) a határ teljesen nemesi föld, utána királydézsmát nem adnak.

virágzik.⁷ A falu a nemzeti felkelések és a nagy német hadjárások idején sokat szenvedett. Különösen a porció jelentett nagy terhet; egy alkalommal, hogy megfizethesse, kénytelen volt a falu templomának egyetlen harangjától megválni.⁸ Lakossága, amennyire szűkszávú adatainkból következtetni lehet, kezdettől fogva kevert. Főleg 1726-ban kezdődő újraterelítésénél érkeztek nagyobb számban szlávok, elsősorban pásztorok rutének. A magyar népiséget azonban ez a betelepülés nem veszélyeztette, mivel az idegenek lassan összeolvadtak a régi és új magyar vendégekkel. A XVIII. századig ref. leányegyház, majd a lakosság három felekezet között oszlott meg és gyermekei is a vallásuknak megfelelő legközelebbi iskolákat látogatták.⁹

MELLYI NEMESSÉG.

Mellétéről nevezett családok. XIV. sz. *M:* Mellétei. — XV. sz. *M:* Abács,¹⁰ Barna, Báróc¹⁰ (Bardóc), Bereck,¹¹ Mellétei, Pap; *Sz:* Cserneth;¹² *B:* Koych.¹² — XVI. sz. *M:* Abács, Barna, Báróc, Mellétei.

⁷ Minthogy a fazekasok a határ jó agyagját bárkinek a földjéről elhordják, Kardos István és Tibay Sára a saját részüktől eltiltják őket (vm. jk. nr. 8. 360.). A gömöri fazekasságról különben a munka első kötetében bővebben szólottunk. — 1614-ben a mellétei juhászokat eltiltják Ivánkaháza legeltetésétől (vm. jk. nr. 4. 165.). A XVIII. századi jövevények neveinek egy része (Rusznák, Segul, Baczuh, Brezina stb.) határozottan rutén juhásznév.

⁸ 1591-ben lakatlan (Dec. Göm.); 1598-ban 19 házát írják össze (UC 109/1.), 1755-ben ugyancsak 19 hospest említ a tanúvallomás (Vm. lt., egyházi összeírások), tehát másfél század alatt semmit sem fejlődött. Ennek okául egyetlen, de sokat mondó tényt említünk: 1697-ben vallják a lakosok, hogy a szörnyű porciókat nem tudták kifizetni és a német ennek fejében egyetlen harangjukat vitte el. A nagy szegénység miatt nem is tudták visszaváltani, hanem annak tulajdonjogáról lemondtak. (Sz. Király-lt. Ser. III. f. III. nr. 196.)

⁹ 1755-ben a falu a beretkei ref. prédikátorhoz tartozik, 1756-ban temploma a helvét hitűek kezén van, de desolált állapotban (Vm. lt., egyházi összeírások). 1766-ban Csoltó filiája, temploma régi, de mostani állapotában helytiszteletre alkalmatlan (Vm. lt., kat. egyházi összeírás). 1773-ban helyreállítása alkalmával a pápa évenként aug. 15-re részére bűcsüt engedélyez (Krasznahorkai-lt. Acta. fam. extr. conc. f. 74. nr. 75.). A jövevények leginkább ev. hitűek. 1771: vm. lt., iskolaügyi összeírások.

¹⁰ E kihalt családok emlékét őrzi a XIX. században is az *Abacs* földrajzi név és a *curia Barótz* (Forgon-lt. 1800, 1840., Melléte térképei).

¹¹ Névadója, Berec, 1372-ben élt (Soós-lt.).

¹² Az adatokból nem tűnik ki, hogy a Mellétei-nemzetség egyes leszármazói-e. Ha igen, úgy idegen hangzású neveik ellenére is magyar családok.

Armálista kuriálisták. 1703.¹³ *M:* Pál; *B:* 2 Tóth. — 1737.¹⁴ *M:* Hazády; *B:* Tóth.

BIRTOKOSOK.¹⁵

1728.¹⁶ Barna-, Bárócz-, Dévényi- és Abacs-családok, illetve leszármazóik 1 is, 2 ms, 2 i. — 1773.¹⁷ Beretky Zsigmond 5 c, 4 i; Draskóczy Ádám 9 c; özv. Draskóczy Sámuelné 3 c, 1 si; Szalay György 1 c; Ambrus Gábor 1 c; Schmidt János 2 c; Bartók István 1 c.

JOBBÁGYOK—HOSPESEK—LIBERTINUSOK.

1551.¹⁸ 6 c. *Sz:* Myhak; *B:* 2 Bayza (1753/54: Bajza, vm. dica), 2 Benys (1668: Benyüs; 1728: Benyós, vm. dica; 1731: Benüs, vm. lt., nemesi ö. ir.), Kowacz.

1668.¹⁹ 22 taksás hospes. *M:* 2 Czako, Egri, Elek, Istwan Kowach, Judit Benedek, Mészáros, 2 Nagy, Pal, Sibó, 2 Szócs, Szalai, Vas; *B:* 3 Bajza, 2 Benyüs, 2 Tot.

1668—1753/54. között új nevek. 1728.²⁰ *Sz:* Pallyar, Rusznak. — 1731.²⁰ *Sz:* Makovszky, Segul.

1753/54.²¹ 16 hospes, 1 merc. *M:* Fazekas, Juhasz, Kerülő, Kövesdy; *Sz:* Baczuh, Brezina, Kulik, Paulik, 2 Oravecz; *B:* Bajza, 3 Elek, Liptai, Majoros, Varga.

1773.²² 27 c. *M:* Bodnár, Fazékas, Gyürke, 2 Halász, Kövesdy, Magos, Simon, Szabáry; *Sz:* 3 Baczuh, Dospoly, Galovits, Novik, 3 Oravecz, Szpisák; *B:* Benyus, 2 Elek, Majoros, Németh, Orosz, Szabó, Varga.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 103.) és

¹³ Vm. jk. nr. 15. 61. Nemességigazolási jegyzőkönyv. Gömöri armálistákból lett itteni kuriálista nemesek.

¹⁴ Vm. lt. Nemességösszeírás. Armálisták.

¹⁵ 1728 előtt nincs a birtokosokról kimutatásunk; eddig a falu legnagyobb része az alapító nemzetségből kivált családoké, vagy ezek leányági utódaié volt.

¹⁶ Vm. dica. Zalogjogon még birtokosok benne Nebeszt György, Szathmáry Miklós, Ragályi Zsigmond, Bódi János, Palugyay István, Nagy János, Kálmánzai Dávid, Pál György, özv. Tornallyay Mártonné Réthey Judit.

¹⁷ UT.

¹⁸ A legkorábbi és egyben egyetlen dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró külön nincs feljegyezve.

¹⁹ Vm. lt. Nemesi összeírás. Taksát fizető libertinusok és hospesek.

²⁰ Vm. dica. A jegyzék csupa új jobbágyot sorol fel, akik nemesi kúriákon élnek. 2—4 éve lagnak helyben, mind hospesek. Kettő közülük metallifossor.

²¹ A dicajegyzék teljes névsora (Vm. dica).

²² Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek a *magyart* mondja.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1601.²³ *Barath rewere wegwel — Reöwydek.*
Kecskehath; 1823: —, nyomás, Felső Kecskehát (Lukács-lt. II. db.); 1840: Alsó és Felső kecskehát (Forgon-lt. Melléte térk.); 1864 (Pesty).
- Teöwysallya — Nyarwas allya.*
Homokban;²⁴ 1823: Homloka tábla (Lukács-lt. II. db.); 1840: Bajza homlok (Forgon-lt., Melléte térk.).
- Derekrét*,²⁵ pratum.
Joswa wyz mellett, pratum; 1800: Jolsva, amnis (Forgon-lt., Melléte térk.); 1887 (a 7500-es kat. térképen). L. még Csákán (IV. Béla kora).
- 1787.²⁶ *Ivona*,²⁷ silva; 1814: —, vallis (Forgon-lt., Melléte térk.); 1840 (u. o.); 1864 (Pesty).
- Barna*, silva; 1814: Barna, ortás (Forgon-lt., Melléte térk.); 1840 (u. o.); 1864 (Pesty).
- Vermes*, silva; 1800: Vermes tető (Forgon-lt. Melléte térk.); 1840 (u. o.); 1864 (Pesty).
- Nagyszög*, silva; 1800 (Forgon-lt. Melléte térk.); 1840 (u. o.); 1864 (Pesty).
- Baroczel*,²⁸ silva; 1800: Bártz él (Forgon-lt. Melléte térk.); 1840 (u. o.); 1887: Bárcel (a 75000-es kat. térképen).
- Kis malom allia*; 1823: Kis malom hegy (Lukács-lt. II. db.); 1800: Nagy és Kis malom hegy (Forgon-lt., Melléte térk.); 1840 (u. o.).
- Sólyos*,²⁹ silva; 1800: Sulyhos (Forgon-lt., Melléte térk.); 1814 (u. o.); 1823: Sulyhos allya (Lukács-lt. II. db.); 1840 (Forgon-lt.); 1864: Sulos oldal (Pesty).
- Bardiskala*,³⁰ 1800: Barótz eszkala (Forgon-lt. Melléte térk.); 1814 (u. o.); 1840 (u. o.); 1864: Eszkalu (Pesty).
- Virág*, silva.

²³ Vm. jk. nr. I. 76a.

²⁴ Homloknak nevezik a háznak és hegynek elülső részét (Oklsz. 386.). Bajza helybeli család neve (1551.).

²⁵ Valaminek a törzsére, közepére szokták a *derék* megjelölést alkalmazni, jelenti azonban a jobbik, legjobbik részét is (EtSz 1321.).

²⁶ Ber. prot. nr. 20.

²⁷ Ivona ismeretlen eredetű. Magyar névnek látszik.

²⁸ Nyilván a Báróc hegynek az éle, tehát a Báróc-családról van elnevezve.

²⁹ A magyar 'sulyom' szó (vizi növény fajta) + s képző (MNY XI. 419., XXII. 135.).

³⁰ A Báróc családnév és a szláv *Skala* 'szikla, kő' szó összetétele.

- 1800.³¹ *Ritkás*, silva communis; 1814, 1840; 1887: Ritka völgy (a 75000-es kat. térképen).
Bolond kut; 1814, 1840.
Két águ parlag; 1814, 1840.
*Baiza*²⁴ *völgy*; 1840; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Felső agyagos; 1814; 1840: Agyagos.
Gyermekerdő; 1840; 1864 (Pesty).
Gyalog ut bértze; 1840.
Kurta bértz; 1840; 1864 (Pesty).
Mész völgy, vallis; 1840; 1864 (Pesty).
Pap erdeje; 1840; 1864 (Pesty).
Pusztá szőlő; 1840.
Kormona;³² 1840; 1864 (Pesty); 1887: Nagy Kormona (a 75000-es kat. térképen).
Szalai parlaga; 1840. — *Szilás oldal*.
Kenderföldek, szántók; 1840; 1864 (Pesty).
Guba hegy; 1840; 1864 (Pesty); 1887: Guba. tető (a 75000-es kat. térképen).
Bik, silva; 1840. — *Bikallya*, prata; 1840: Bikesalja.
Via publica ex Gömör versus Jolsvam.

MELLÉTE.

Melete, Mylethe, Mellete, Pwzthamellethe (1574).

A Rimavölgyben a X—XI. században megtelepedett magyarság egyik faluja. A Harmac és Jéne között húzódó völgyben, a katonai térkép Melegvölgyi pusztája környékén¹ keletkezett, valószínűleg a XIII. század elején. Királyi népek építették. Bizonyos jelek, főleg az 1381-es osztály,² arra mutatnak, hogy birtokosai a Sajó melletti Melléte várjobbágy eredetű nemesi voltak, és így a név³ is tőlük származhat. A fejlődés fo-

³¹ Forgón-lt. A Báróc-kúriához Melléte határában tartozó erdők eredeti térképe. Ahol tehát külön mást nem jeleztünk, ott mindig erdő értendő. A jelzet nélkül közölt alakok vagy a pusztá évszámok ugyanezen levéltár másik két eredeti, Mellétéről felvett térképét jelentik. Az 1840-es a határ teljes kataszteri felmérését tartalmazza.

³² Kormona szláv *kremena* 'kovács'.

¹ Bár okleveles adatunk nincs, a körülötte levő nagyszámú vár-birtok kétségtelenné teszi jellegét. Így juthatott hozzá királyi adományból a Mellétei-nemzetség.

² Krasznahorka, Acta fam. extr. conc. f. 66. nr. 7. Az eredeti oklevél gondatlan kiállítású és fogalmazású, némely helyen, főleg a családi vonatkozásoknál, értelmetlen. A készített két osztályt elválasztó határok is fel vannak sorolva, azonban egyetlen földrajzi név sincs köztük; esz-pán Harmacot említi, mint határos helységet.

³ 'Melete' szláv személynév. Az elnevezés magyar módra alakult, ami a helység korai eredetére mutat.

lyamán osztozott a környék többi, hasonlóan keletkezett kis helységének sorsában: a kis magyar telep a XV. században elnéptelenedett.⁴ Úgy látszik, hegyes földje és kicsiny határa az elsősorban földet művelő magyarság életfenntartását nem tudta biztosítani. A XVI. században mint puszta a szomszéd Csikóháza birtokosaié, a Csikóké és Balajtiaké.⁵ A XVIII. században azonban már csak dülönévként olvasunk róla Felsőhangony (1790) és Jéne⁶ határában.

MIGLÉSZ.

*Terra Polgla, Mygleztapolcha, Mygleztapolcha,
Myglezpathaka, Myglez, Meglyz, Megleez.*

Telephelyét először 1258-ban említi Polgla¹ néven Rozslosnya határjáró oklevele.² Ekkor azonban még nem falu, hanem csupán Süvetéhez tartozó határrész.³ Kiválása és faluvá alakulása a XIV. század elején történhetett; 1383-ban ugyanis mindössze hat telket számlálnak benne össze.^{4*} Megtelepítése a Zách-nemzetség munkája, amely királyi adományból Licétől Jolsvatapolcaig birtokosa volt a tájnak. Körülötte ekkorra már korábban kialakult falvak feküdtek és így határa igen kis

⁴ A következő oklevelek tartalmazznak adatokat 1313: AO I. 287; 1338: Vay-lt. Oklevelek, nr. 196; 1347: Kubinyi II. 155, 160; 1351: Hanvay-lt. 1376. máj. 3. Egri kpt. k.; 1381: DL 6805.; Kassa titk. lt. Lit. S. Darholez nr. 8.

⁵ Kassa titk. lt. Lit. S. Darholez nr. 9, 10. és Csikóháza nr. 1.; 1574: Jv. o. lt. Prot. G. fol. 167a.; 1576: Vm. jk. nr. 1. fol. 42.

⁶ 1839-ben a Jéney-család osztályában Jéne határában „Melléte“ nevű dülöt jegyeznek fel (Lőkös Sámuel iratai); említi a falu jelentése is 1864-ben (Pesty).

¹ Azt, hogy a későbbi Miglész területéről van szó, igazolja a határjárás; Miglész ugyanis később is határos Rozslosnyával (1501: Egri kpt. Múz. Ta., másolatok). V. ö. Koháry-lt. V. 82. Non regist. nr. 8587. A jegyzék a 610. szám alatt regisztrálja az id. 1258-as határjárást és „Miglész olim Polglát“ említi. A Polgla név többé nem fordul elő. Teljesen ismeretlen eredetű; bizonyosan nem magyar.

² ÁUO. XI. 608; HO. VII. 76.

³ Miglészt a Zách-falvak között 1272-ben sem említik (ÁUO. XII. 48.), holott ekkor az Ákosokkal az itteni egész Zách-területért, tehát a későbbi Miglész földjéért is folyt a per. Ekkor még nem lehetett külön határokkal rendelkező telep.

^{4*} DL 7027. Bírói ítéletre bebecsülték a községet. A Jolsva folyón már malom is épült benne. Itt fordul elő legkorábban Miglésztapolca néven.

területre korlátozódott.⁵ A Záchok hűtlensége után a Méhy- és Sáhgy-családok birtokába került,⁶ az újkorban pedig a Széchyek révén a Wesselényiek kezére jutott, majd királyi adományból a Koháryak tulajdona lett. Neve,⁷ valamint XVI. századi jobbágyságainak nevei alapján szláv lakosságú helység, amelyben a középkor végén szép számmal éltek pásztorkodást folytató vlachok (Király, Stanko, Laczó). A parasztlázadás után a jobbágyság száma megesappant,⁸ az 1555-ös nagy török pusztítás következtében megmaradt népességre zsellérsorba süllyedt,⁹ majd 1566-ra elköltözött.¹⁰ A jövevények teljesen szlávok, részben a környékről valók, de voltak köztük liptóiaiak, sőt lengyelek is. A hullámzás a XVII. században tovább tartott. Eredményeképpen állandóan új szláv nevek tűntek fel. A század végén azonban a hadiadó és a sok beszállásolás miatt nagy pusztasodás indult meg,¹¹ majd a lakosságot 3 család kivételével az 1709/10. évi járvány teljesen kiirtotta.¹² Az északra fekvő, túlnépesedett szláv helységekből gyorsan újratelepült,¹³ sőt a lakosság szaporodása a kicsiny határhoz viszonyítva olyan méreteket öltött, hogy a közös telkek a családfőt 3–5 nős gyerme-

⁵ Az 1699. évi összeírás szerint (UC 25/19): territorium esset valde angustum.

⁶ 1438: Múz. Ta. Nádori kiadv.

⁷ Nevében, ha összetétel, a les = erdő is benne van. Lehetséges azonban, hogy a Migle személynév, bár ennek ellentmond a Miglecpataka név, mert a patak hamarabb kapott nevet (S. H.). Ehhez a magyarázathoz megjegyezzük, hogy — bár ritkán — de patak is kaphat személyről nevet.

⁸ Sokat szenvedett ez a vidék, különösen Murány vára tartozékai-val együtt, a János és Ferdinánd között dúló harcokban. 1549-ben a kamara azt jelenti erre vonatkozólag a királynak, hogy a harcok miatt a jobbágyság nyomorult állapotban van, most kezd visszatérni és lélek-zethez jutni, miután a spanyol katonaság eltávozott. (Hoffinanz, Ungarn. 1549. dec. 10.)

⁹ 1557-ben a korábbi 16 colonus helyett mindössze tizenegyet találtak a helységben; ezek mind zsellérek (UC 24/73.).

¹⁰ A dicajegyzékek szerint mind 1566-ban, mind 1567-ben lakatlan (Tom. XV. fol. 49.). 1573-ban hét colonusát írják össze (UC 24/76), házainak száma 1598-ban is csupán 13 (UC 109/1.).

¹¹ 1699-ben kilenc nyolcadhely mellett 6 nyolcadporta lakatlan (UC 25/19). A beszállásolásokról egy 1698-as tanúvallatásból nyerünk képet (Kassai, f. 118. nr. 5.).

¹² 1715: CR. és munkánk I. köt. IV/1. fej. Természetesen csak a faluban élöket, mivel ebben az időben a jobbágyság egy része szökésben volt, úgyhogy az otthon lakók az örökös jobbágyságnak legfeljebb felét tették. Ezért találunk a későbbi dicajegyzékekben is korábbi jobbágyságneveket.

¹³ Valójában egyszerű áttelepítésről volt szó, mivel Miglész és a feljebb fekvő falvak egyaránt a Koháry-család birtoka.

kével együtt már nem tudták eltartani, miért is az utóbbiak az úriszékhez fordultak, telek kiutalását kérve.¹⁴ A népesség nagy része fazekasmesterséget űz, edényekkel kereskedik; sokan járnak le az Alföldre aratni és csépelni, mert saját földjük terméketlen.¹⁵ A korábbi ev. szlávság elfogyásával a Koháry-birtokokról jött új telepesek már katolikusok és mint leány-egyház Sületéhez tartoznak; itt van a kat. iskola is.¹⁶

BIRTOKOSOK.

1427.¹⁷ Myglezpathaka Pelsőczy Miklós 14 p. — 1578.¹⁸ Murány várához konfiskálva 3 ms, 1 qus, 2 i, 3 des. — 1652.¹⁹ Wesselényi Ferenc 1 is, 10 ms. — 1728.²⁰ Koháry István, özv. Ján Istvánné és Faskó László 7 qus, 1 i, 1 i lib. migr.

Helyi armálista nemesség. 1725/33.²¹ Sz: Faskó.

JOBBÁGYSÁG.

1551.²² 10 c, 2 i. M: Mészáros; Sz: Damianus (e. n.) (1566: DemyJan e. n.; 1569: DemnyJan, e. n.; 1582: Jacobus Demjén; 1600: Deomien), Ivanis, Kozar, 2 Laczó, relicta Luce (1573: Lucze Demenowa; 1575: Luce e. n.; 1578: Demenowa e. n.), relicta Martini Stanko; B: Boldyz, Kyrál, Kelemen, Sebók.

1551—1620. között új nevek.²³ 1563. Sz: Albert (e. n.)

¹⁴ Ilyen eset Brezina András jobbágyé 1766-ban (Koháry-It. I. nr. 361.). Az úriszék jegyzőkönyveiben még sok hasonló található.

¹⁵ 1706, 1724, 1728, 1753/54: Vm. dica; 1715, 1720: CR; 1773: UT. Bartholomaeides 622. — A helység nevét a belügyminiszter Miglész helyett 1906-ban a 3089/IIc. rendeletével az eredeti középkori *Migléspatak* alakban állapította meg. Mai szlovák hivatalos neve: *Migles*.

¹⁶ 1733: Koháry-It. I. nr. 1039 és 1766: Kat. egyházi összeírás (Vm. It.). Templomában a szolgálatot licenciátus látja I. II. József idejében visszaállt ismét az ev. egyház; Bartholomaeides szerint (622. l.) 1806-ban a lakosság már ev. hitű. — Iskolájára 1775: Vm. It., iskolaügyi összeírások.

¹⁷ DL 35801.

¹⁸ Dic. Tom. XV. fol. 771.

¹⁹ UC 24/80. A falu úrbéri összeírása a szolgáltatásokkal.

²⁰ Vm. dica. A két utóbbi csak zálogjogon birtokos a helységben. Az UT hiányzik, de az egész murányi uradalom, így Miglész is, 1773-ban még mindig a Koháry-családé.

²¹ Vm. jk. nr. 15. fol. 82. Armálista nemességvizsgálati jegyzőkönyv. Zólyom megyéből idekerült armálista család.

²² A legrégebbi dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró nincs feljegyezve. Nevei közül később csak a két változattal közölt fordul elő, a többiek viselői a török pusztításai következtében deficiáltak.

²³ A külön nem jelettek: Dec. Göm. Mivel 1563 után, amikor a dézsmajegyzékek sorozata ismét megindult, csaknem az összes jobbágyok jövevények; a nevek határozatlanok és ingadozók. Sok az egyes

(1565: Albert Krzunak), Kercznek (1565: Krzniak; 1566: Krssniak; 1569, 1571, 1573: Balas e. n.; 1573: Blasius Kryszina UC 24/76; 1577: Balass Krssnek; 1580: Krisna; 1603: Kriszniak; 1608: Krisnek; 1610: Kissniak; 1619: Krsnyak), Lukacz (e. n.) (1584: Lwkacz; 1608: Lukaczow; 1611: Lucas), Wldowycza (e. n.). — 1565. Sz: Hrnecz (1563: Benedyk e. n.; 1572: Zigmund e. n.; 1573: Zygmund Hrnecz; 1578: Hrnecz; 1582: Fazokas; 1593: Hrwczar; 1600: Hrenchiar; 1602: Hanczar; 1691: Figrik), Krystyn (1563: Valent és Steffan e. neveken; 1569—1577: Valent e. n.; 1573: Valentinus Christian UC 24/76.; 1601: Christak; 1603: Cristely). — 1566. Sz: Hutnik (1571: Hutnik e. n.; 1598: Huttng UC 24/79.), Durko Kowacz (1563: Dyuro e. n.; 1569: Guro e. n.; 1571: Kowacz e. n.; 1572: Duro Kowacz; 1575: Durzo Kowacz; 1593: Kowaczj). — 1571. B: Balik (e. n.) (1577, 1578: Balyk e. n.; 1582: Balogh; 1598: Ballig UC 24/79.; 1612: Balogj; 1613: Balica; 1615: Batigh; 1616: Balogh). — 1572. B: Janko (e. n.) (1573: Joannes Denny UC 24/76.; 1611: Johannes Peteo; 1615: Janko Peter; 1619: Peter Janko). — 1573.²³ Sz: Pawol (e. n.) (1578: Paulus Krssnek), Petro (e. n.); B: Antal (e. n.). — 1580. Sz: Miglesy-Zmiglysa (1584: Miglezko). — 1584. Sz: Tepliczkj (1601: Teploczai). — 1593. B: Elek. — 1595. Sz: Drekanckzy (1598: Drenzenski UC 24/79.; 1599: Drencenj), Hannesz (1599: Hanez). — 1599. Sz: Strok (1603: Trok; 1605: Struk UC 44/52.). — 1600. Sz: Koleda (1602: Kabala; 1603: Kobila). — 1602. M: Lelek; Sz: Kemenenszkyj (1605: Keowi; 1616: Kameniczkyj). — 1603. N: Sillingh; Sz: Boczko, Rohaly. — 1605. Sz: Gyuro (1607: Gwrko; 1610: Giuro); B: Marcus. — 1608. Sz: Spisak (1610: Spissak). — 1610. M: Farkas, Gezтели (1611: Gestely), Hegedüs; Sz: Poliak; B: Varga. — 1613. B: Citnekj. — 1615. M: Beke; B: Ladiny (1616: Laczner). — 1616. M: Török. — 1619. B: Andras.

1620.²⁴ 1 j, 16 c, 5 i. M: Hegedeoss (1674: Hegegyus), Leolek (1671: Lialek; 1699: Lilek, UC 25/19.); Sz: Demien, Diuro, Hannes, 2 Juro, Kemeneskj, 4 Kouacz, 2 Lucacz, Poliakné, 2 Strok (1677: Stroch), Warga (1638: Swecz); B: Andraso (1637:

név, de a családnevek is gyakran változnak. Pl. 1565: Steffan Krystyn; 1566: Steffan Hutnik, foglalkozás név, továbbá 1578: Paulus Krssnek; 1580: Paulus Miglesy stb. Az 1573. évről fennmaradt dézsmajegyzék és úrbéri összeírás (UC 24/76) névsorait összehasonlítva azt találjuk, hogy az előbbiben 3 teljes és 5 egyes, az utóbbiban 7 teljes név szerepel, azonban mindössze három egyezik. Vagyis a jövevények családnevei még nem alakultak ki határozott formában és nem mentek át a közösség tudatába. Nyilván a földesúri összeírás a megbízhatóbb, mivel ennek pontosságához úrnak s parasztnak egyformán nagy érdeke fűződött. Számításba kell venni természetesen az összehasonlításnál azt a körülményt is, hogy vajjon az évnék ugyanazon vagy más szakában készültek-e az összeírások.

²⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, a korábbi névsorokból már ismert és később ismét megjelenő nevek: Tapolczai (Tepliczki), Hrneczár (Fazekas), Török.

Andras), Balik (1621: Balogh), Laczner, Tarko (1621: Tako; 1638: Tacho; 1672: Turko).

1620—1773. között további új nevek.²⁵ 1635. Sz: Gajdos; B: Szobo (1637: Sebo; 1671: Sebök; 1672: Sebő). — 1637. B: Amburus Istuan. — 1638. Sz: Malucha, Mihalko, Pilat, Szečko. — 1671. Sz: Barto (1683: Barta). — 1675. Sz: Liptak, Stary, Woytko. — 1677. Sz: Dobis. — 1685. Sz: Balasow, Mategow, Mihok, Simkow. — 1689. Sz: Soveticky. — 1690. Sz: Kanyk. — 1692. Sz: Haluska. — 1693. M: Halgas; Sz: Lehoczky. — 1695. Sz: Meszár; B: Orosz. — 1696. Sz: Demien Zaphaja, Porumszki (1698: Porubszky). — 1697. B: Marina Bajusz (1698: Maria Bajusz). — 1698. Sz: Kalina; B: Lucas Boross. — 1715. B: Csepel (1720: Csepel). — 1728. Sz: Tiszoezy (1731: Tiszouszki, vm. dica). — 1731. Sz: Brezina, Gajdos. — 1753/54. Sz: Bagyin, Gallo.

1828.²⁶ 34 c, 5 i. Sz: Baresek, Badin, 2 Balás, 3 Bartho, Boczan, 3 Brezina, Bugár, 3 Demján, Demeter, 3 Ferenczik, 3 Gajdos, 3 Galovicz, Janko, Kaczjan, Kotvas, Kovacs, 3 Muránszki, Sztancsek, 2 Sztrok, 3 Ujászt; B: Boros.

A helységben az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a túnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

Földrajzi név. 1384.⁴ *Ilswa*, fluvius. L. még Lice (1243).

MIHÁLYFALVA.

Felsővály és Bikszög mellett a Vályvölgy harmadik tikipus, eredeti kismemesi faluja. Bár 1413-ig nem szól róla közvetlen adat, nem vonható kétségbe, hogy földje beletartozott a magyar honfoglaló elemek által a XI. század elejére megszállott területbe. A völgy három legrégebb településéhez, Fügéhez, Kálosához és Vályhoz viszonyítva már neve is későbbi eredetre, a XIV. század elejére mutat.¹ Területe ekkor vált ki Vály eredeti nagy határából. Kialakulása azonos Bikszög és Gergelyfalva keletkezésével, azonban a róla szóló oklevelek elvesztek, amint egy 1413-i újraadományozó oklevél is hangsúlyozza.² 1413-ban három családban él nemzetsége, ennek eredete azonban nem tisztázható. Csak az bizonyos, hogy a Vályvölgyön szállt magyar foglалó elemekből származik, tehát őseit

²⁵ Dec. Göm.; 1715, 1720: CR; 1728, 1731, 1753/54: Vm. dica. Az új neveket itt is össze kellett hasonlítani, mivel gyakori az állandó név helyett a foglalkozást kifejező név, az utódokat pedig az atya keresztnévvel jelölik meg.

²⁶ Mivel az úrbéri tabella (UT) nem került elő, helyette az 1828-as orsz. összeírás teljes névsorát közöljük.

¹ V. ö. Település és nemesség, Turul. 1940. 61.

² Forgon-lt. Eredeti.

a vályi várjobbágytörzs tagjai között kereshetjük.³ Az első birtokos, Mihály, kúriája mellé a család szaporodásával újabb udvarházak épültek, amelyek betöltötték az egész helységet. A határ is kúriák szerint oszlott föl, eleintén három részre: a Forgon, Bodon és Gáta részekre. Később tovább osztódott, mert beházasodás útján más hasonló helyzetű nemesek, sőt egy-két armalista család is részt szereztek.⁴ A falu ősi magyar népisége azonban a századok folyamán érintetlen, mert két legnagyobb, ma is élő családja, a Bodon és Forgon, élő kincsként adta azt nemzedékről nemzedékre. Eleintén zsellér- és cseléd-népessége is magyar, a XVII. századtól kezdve azonban néhány tót mutatkozik közte. Önálló egyházát forrásaink nem említik. Nemessége a középkorban a felsővályi eklézsiának volt pátrónusa, majd felvevén a ref. hitet, ugyanoda tartozott.⁵

HELYI NEMESSÉG.

Mihályfalváról nevezett családok. XV. sz. *M:* Bodon, Forgon, Gátha. — XVI. sz. *M:* Bodon, Forgon, Füzessy, Gátha. *Birtokos, kurialista*⁶ és *armalista nemesség.* 1687.⁷ *M:* Ablonczy, 2 Bodon, Egri, 2 Forgon, Kanta, Lovas, Nagy. — 1703.⁸ *M:* 6 Bodon, 3 Egri, 3 Forgon, 2 Kanta, 4 Lovas, Nagy.

ZSELLÉRSÉG-CSELEDSÉG.⁹

1586. *M:* 2 Balogh, Kuthassy, 2 Nagy, 2 Zabo; *B:* Dereczke. — 1589. *M:* Nagipeter. — 1622. *M:* Bogy, Nagi, Poczok. — 1623. *M:* Deak, Nagy; *B:* 2 Toth. — 1623. *M:* Agoston. — 1625. *M:* Farkas, Helle, Paztor. — 1655. *B:* Szabó alias Thott. —

³ A családból származó Forgon Mihály munkájában a család eredetét nem vizsgálta meg. Hivatkozik ugyan egyik, a XVII. század elején élt ősenek magánfölgjegyzésére, amely szerint Mihályfalva IV. Béla-kori adománybirtok, ez az állítás azonban, amíg hiteles adatok nem erősítik meg, bizonyítéknak nem tekinthető (I. 236. 3. j.).

⁴ Nincs felvéve az 1427-es adóösszeírásba és kuriális a XVIII. századi összeírások szerint is. (1705: vm. jk. nr. 16. 206; 1718: u. o. nr. 21. 150; 1720: vm. lt. nemesi ő. ir. kül. füz.)

⁵ Olv. Bodon: A felsővályi ref. egyház tört. id. művét.

⁶ Birtokosai kuriálisták, akik a határt nem teltek, hanem nemesi kúriák szerint tartják birtokukban. Az egyes családok részeinek nagyságáról így csak elszórt adatok állanak rendelkezésre.

⁷ Vm. lt. Taksás nemesek összeírása.

⁸ Vm. jk. nr. 15. fol. 58. Kanta és Lovas volt gömörmegyei jobbágy-családok, armalist szereztek, a többiek kuriálisták. A későbbi vizsgálatoknál, sem 1725/33-, sem 1753-ban (Vm. lt.) nem igazolta Mihályfalváról armalista a nemességét.

⁹ Ahol a forrás külön nincs megjelölve, ott a Forgon-lt. értendő. A nevek viselői között van vegyesen, szolgáló, zsellér és pásztor foglalkozású; leginkább tanúvallatásokban szerepelnek.

1680. *M*: Laszlo alias Juhász, juhász. — 1687.¹⁰ *M*: Agoston, Fodor, Lazar. — 1724.¹¹ *M*: Balas. — 1753.¹¹ *M*: 2 Nagy; *B*: Suszter.

Cigányok. 1774.¹² Gasu.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.¹³

- 1572.¹⁴ *Hozzwharazthnal valo föld*; 1865: Veresharaszt, erdő (Pesty).
- 1575.¹⁴ *Nadasret*; 1719: Nadas mellyeken ala jaro, szántó; 1805: Alsó nádas; 1865: Nádas rét (Pesty).
- Roythosfewld*; 1715: Rojtos; 1759: Rojtosok; 1764, 1796; 1865: Rojtos (Pesty).
- Rethre yar weghe*; 1759: Alsó rét mellyéke; 1865: Alsó-rét (Pesty).
- Sáros*; 1676: Sarasban; 1737: A saros a kallosi rétre jár; 1759: Sárosban; 1773: A sárosban a rét mellyéke; 1829; 1865: Sáros (Pesty).
- 1578.¹⁴ *Gathazewlew*; 1586: Gaatha rez; 1590: Gathazeoleo (Jv. o. lt. Prot. M. fol. 38.).
- Kylsewzewle*.
1586. *Bodon rez*, portio — *Forgon rez*, portio.
Fwzes rez, portio; 1590: Fewzes resz Belseöhegyen, promontorium (Jv. o. lt. Prot. M. fol. 38.); 1626: Füzés rez.
1589. *Koppan rethe*, rét; 1626: Kopani nyomas; 1669: Kopan dülő; 1676: Koppány; 1737; 1745: Koppan fő alatt az ut mellet; 1747; 1759: Kopán kutyánál, A felső Kopán réttje; 1764, 1816; 1865: Kopány, Kopányfő (Pesty).
- Födczenháza*, terre arabiles; 1745: Föcénházin való rét; 1865: Földszénháza, rétek (Pesty). L. még *Föcénháza* helységet.
1622. *Delenka*¹⁵ *niomas*; 1626, 1676: Délenka; 1737, 1745, 1747,

¹⁰ A 7. j-ben id. összeírásban. Taksát fizetnek, nyilván liber-tinusok.

¹¹ Vm. dica. Későbbi névsort nem tudunk közölni, mert a faluról úrbéri tabella nem készült és összeírása az 1828. évek között sem maradt reánk.

¹² Vm. lt., cigányösszeírások.

¹³ A külön forrásjelzés hiánya minden esetben a Forgon-lt.-ra utal. Az egyszerű évszám azt jelenti, hogy az iratban olvasható a lak már előfordult.

¹⁴ 1572: vm. jk. nr. 1. fol. 11.; 1575: u. o. fol. 27.; 1578: u. o. fol. 62. Zálogügyletek.

¹⁵ *Delenka* a gömöri barkóságból származó adat szerint 'tündér', 'tünemény' jelentésű tájszó. Azonos a lélibákkal (EtSz. I. 1307.).

- 1759, 1764, 1773; 1816: Ereszvény nyomás vagyis más-képen Delenka nyomás; 1829: Ereszvény farkára járó; 1865: Delenka, Delenkarét (Pesty).
- Nagi zeőleő hegi*; 1745: Pusztaszőlő, Külső szőlő, Pusztaszőlőre jár, szántó; 1747: A pusztaszőlőben; 1865: Szőlőallja, Pusztaszőlő (Pesty); 1887: Szőlőhegy (a 75000-es kat. térképen).
- Erdeő allia*, föld.
- Deőleő föld* alias *Delenka kuttia felet való föld*; 1626: Közép döllő; 1737: A düllő.
- Hozzu feöld*, melliet *Kishozzunak hinak*; 1747: Hoszu földre jaro nyomás; 1759: Hosszu föld, Hosszú földek végi; 1764: Hoszszu föld nyomás; 1816; 1865: Hoszszu-föld, Félhosszu (Pesty).
1625. *Vadas*, silva; 1746: Vad kertre járó; 1759: Vad-kert allya; A vadas alatt való rét; 1773: Vadkertnél; 1802: Vadas alatt, rét; 1829; 1865: Vadkert, Vadasallya (Pesty).
1626. *Zauoznál*; szántó.
- Berzen iaro föld*; 1737: A bértzen; 1759, 1796; 1865: Déllőbércz, erdő (Pesty).
- Niarusnál*, szántó; 1737: A nyárvas mellett a rási utra.
- Rét*, mely jár az *kalosy hatarra*; 1759: Kállosa előtt való, szántó; 1805: Kálosi kutnál.
1663. *Drabant hegy*, erdő; 1737: Drabanth hegyére jár véggel; 1787 (Ber. prot. nr. 18.); 1865: Drabancz, erdő (Pesty).
- Nagy Barta*,¹⁶ szántó; 1669: Barta; 1737; 1746: Barta föld; 1759; 1773: Felső Barta, Kis Barta, A Bartára járó; 1865: Barta (Pesty).
1669. *Isten mezeje*, szántó; 1737, 1759, 1940.
- Az dió fanal az szőlőre viszen véggel*.
- Laposmegi földek*; 1747; 1759: A lapán.
1676. *Morhon*, szántó; 1787: Morhó, erdőség (Ber. prot. nr. 18.); 1796: Morhó nyomásban; 1865: Morhó, erdő (Pesty). L. még Morhó helységet.
- A berszi*¹⁷ *alat*; 1737: Berze alatt; 1745, 1759, 1773: Berze; 1787 (Ber. prot. nr. 18.); 1816: Berze allya; 1865: Berze, legelő (Pesty).
1715. *Bába*¹⁸ *hegye*; 1759: El lejáró Bába hegyi, El ki járó Bába hegyi, Felső Bába hegyi, szántók; 1764: Bába hegyén; 1865: Bábahegy (Pesty).
- Hidon alól*, szántó; 1745: Szeker hidon alól levő hoszszu föld; 1759: A hidnál való; 1764: Hidra járó.
- Káposztás kertnél*, szántó.

¹⁶ A „Bertalan” személynév kicsinyített származéka.

¹⁷ *Berze-Börze* „kenderföldön a szövés után ott maradt és a lábán megszáradt apró kender, vagy letörött, letaposott kender hulladék, kender alja, utolja” (MTSz. I. 182; Et. Sz. I. 378.).

¹⁸ *Bába* szláv eredetű név (Ugoesa megye 280. l. j.), de lehet magyar szó is.

1737. *A nagy hegybe*; 1747: Nagy hegyben a belső járásban; 1759: A nagy hegy; 1773, 1829; 1865: Nagyhegy (Pesty).
A Koncz patakán a gaz közi; 1737: Gaz között.
Az apró körtvély szerre döll; 1747: Apró körtvély szer.
A templomnak kívül a temetőre jár véggel; 1759: A templomnak túl az oldalon; 1865: Temetőfeli (Pesty).
*A sívalkodók*¹⁹ *dölei*; 1745: Sívalkodók dülő; 1773: Also sívalkodó; 1865: Sívalkodó (Pesty).
A gunár hegye; 1759: Gunár hegye farka mellett való; 1865: Gunárhegy (Pesty).
A morhai pastra jár véggel; 1865: Pástra járó, rét (Pesty).
1745. *Két hegy közt levő lápa föld*; 1865: Kéthegyközi (Pesty).
Az ürgedombon; 1805: Az ürgedombra járó.
Oltvány kert mellől jár; 1746: Oltvan kert allya; 1773.
1745. *Vállós, szántó* — Felső vállós utban levő föld; 1865: Válásut (Pesty).
Oldalka, szántó.
1747. *Csorgónál való föld.*
Megyes kert; 1865: Medgyes, szántó (Pesty).
Kertallya, szántó; 1759: A kert alatt való rét; 1865 (Pesty).
Az alsóvályi határ mellet, szántó; 1802; Az alsóvályi határ mellet a Ratka²⁰ szelen; 1829; 1865: Rátkaoldal (Pesty).
1759. *Alsó kertmegi, Felső kertmegi, szántók.*
Rövid nevü, szántó; 1865: Rövidföld (Pesty).
Dombon, szántó; 1865: Domb (Pesty).
A tóban, szántó; 1865: Tófeli (Pesty).
*A csáté*²¹ *mellét*, szántó; 1865: Alsócsáté, Felsőcsáté, legelők (Pesty).
Kender földek, Felső kender földek; 1764: Kender földre járó; 1773.
A jó gátnál, szántó; 1773: Gátban, Alsó gátban; 1865: Gát (Pesty).
A szabó motsarán való; 1865: Szabómocsára, erdő (Pesty).
Az alsó völgybe való, szántó; 1865: Alsóvölgy (Pesty).
A béka só alatt való, erdő; 1865: Békaszó (Pesty).
A mocsolyáknál, pratum.
A berek mellyéki alsó vég, pratum.
El le járó, szántó; 1773: Lejáróban, Feljáróban; 1865: Lejárók, rétek (Pesty).
1773. *Kis pusztába, szántó*; 1816: Kis pusztára járó dőlő; 1865: Kispusztá (Pesty).
Szilásra jár, szántó.

¹⁹ Más helységeknél is előforduló dülőnév, a szél „sívalkodik” rajtuk. V. ö. Süvöltő hn.

²⁰ A szláv Ratkó személynév. V. ö. Ratkó helységet.

²¹ Csáté nádas, kákás, vizenyős hely.

Varga hegyén, szántó; 1805: Varga hegyi; 1865 (Pesty).
Gyikos oldalban, szántó.

Szögrét; 1865 (Pesty) — *Mezőben a gyalogutra jár*,
szántó.

1787.²² *Laponya*, erdőség; 1887: Laponyai hegy (a 75000-es kat.
térképen). L. még Laponya helységeit is.

MIHÁLYFALVA.

Az 1427-i adóösszeírás¹ Jólész és Kövi között sorolja fel: Ördögh Mihály birtokolja négy portáját. Fekvése és birtokosa egyaránt bizonytalan. Csak annyi kétségtelen, hogy nem azonos a megyebeli hasonló nevű kuriális faluval. Az összeíró szolgabíró területe ugyanis Lekenyétől és Pelsőctől észak felé terjed (a Ratkó völgyét és a tőle keletre eső területeket kivéve), tehát itt feküdt valahol a falu. Többet nem találkoztunk sem vele, sem az Ördögh-családdal. Neve szerint ugyan magyar alapítású helynek látszik, azonban a név egymagában nem szolgálhat alapul lakossága nemzetiségének megállapítására.

MIHÁLYFÖLDE (*Myhalfeulde, Myhalyfeulde*).

A XIII. században a Rátold-nembeli Roland nádoré, ő adományozza a XIV. század elején hű szolgálataiért familiárisának, Ratk fia Pálnak.² Az oklevélből kitűnik, hogy a birtok a Turóc folyó mellett Harkács és Sánkfalva szomszédságában feküdt. Később, 1764-ben, földrajzi névként meg is találjuk Sánkfalva határában, a közbeeső időről azonban semmiféle adat nem szól róla. Neve után ítélve, Mihályföldre egy nagyobb közös birtokból a névadó Mihályra eső rész, amely birtokosának kihalása után szállhatott a királyra, majd adományban a Rátoldoké lett. Minthogy megyénkben a királyi serviensek generációja főleg a Turóc folyó mellett volt birtokos, Mihályban magtalanul elhalt szervienst láthatunk.³ Eredetileg bizonyára egyetlen nemesi kúriából állott, majd a Ratk fia Pálnak történő adományozás után, bár ekkor „possessio”, nemsokára beolvadt Lökösháza határába. Neve és kialakulásának története magyar nemesi jellegű telepre mutat.

²² Ber. prot. nr. 18.

¹ DL 3580L.

² Lónyay-lt. f. 31. nr. 1. 1332. (Rossz kiad. Fejér VIII/3. 665.)

³ Hasonló módon adományozza a király 1252-ben Robertus és Nimhiu magvaszakadt serviensek birtokait (ÁUO. VII. 340.). Természetesen azzal a lehetőséggel is számolnunk kell, hogy Mihály várjobbágy volt.

MIKLÓSFALVA.

Kys Male, Kysabafalwa, Kyshanwa alio vocabulo *Kysabafalva, Kysmale* alias *Liberfewlde, Kysmale* alias *Myklosfalwa, Kysabafalwa* alio nomine *Myklosfalwa, Kelechen, Kelechen* alio nomine *Lyberthfelde, Miklosfalva* aliter *Puzta Këölechen* (1616), *Kissabafalva* (1689), *Miklósfalva* alias *Kiss Malé* (1736).

A Keleméri patak mellett, a katonai térkép Miklósfalva nevű pusztája őrzi emlékét. Kezdetben az egész völgyet Málénak hívták, s csak miután a mai Málét a Putnoky-család adományban nyerte, kapta a felső rész a XIV. század első felében a Kismálé nevet.¹ A még mindig nagy terület ezután tovább osztódott. Levált róla előbb Miklósfalva, legkorábbi nevén Kishanva és Kisabafalva, majd Kelecsen² vagy Liberföldje,³ Bekeföldje,⁴ Borzahelypataka,⁵ Busteleke,⁶ Elekesföldje⁷ és Jólégényföldje.⁸ Jelentékenyebb helyé egyedül Miklósfalva fejlődött; lassan az anyatelepet, Kismálét is magába olvasztotta, bár az utóbbi név él még a XVIII. században is.⁹ Minthogy Kismálé a Hanva-nemzetség birtoka, Miklósfalva neve pedig megfelel a Hanva-szállások közepében kialakult Abafalva, Jánosfalva és Lénártfalva helységek nevének, kialakulásának története is azonos azokéval. Tehát velük egy időben, a XIV. szá-

¹ Legkorábban 1367-ben találkozunk vele (Fejér IX/6. 147.).

² 1420-ban mint prediumot a Hanva-nembeli Jánosfalviak elzalogosítják. Itt egyszerűen még Kelecsény (Putnoky-lt. elenchusa f. 14. nr. 10., eredetit nem láttuk), de a XVI–XVII. századokban állandó vagytagos neve Miklósfalva (Abaffy-es. árvai ág lt. f. XXIV. nr. 4., 14. stb.).

³ 1455-ben említik először (u. o.) vagylagos alakban. *Liber* alapítójának neve, talán társadalmi helyzete után kapott név. Földrajzi névként Miklósfalva határában 1830-ban is él a Liber föld, Liber tető és Liber szálló elnevezés (Abaffy-lt. nr. 4879, 5948.).

⁴ Az alább idézendő adatokban fordul elő mint pusztá.

⁵ Alakjai 1456: Borzaypathaka; 1464: Bozzahaypathaka (1465. é. á. ir.); 1487: Borzahay (1490. é. á. ir.); 1502: Borzahelpataka (mind Abaffy-es. árvai ág lt.). Mindig predium. Nevének első része személynév, középső tagja vagy a magyar *hely*, vagy a sláv *haj* (liget, berek). Az elnevezés minden esetre magyar. A pusztának az újkorban nincs nyoma.

⁶ Egyetlen egyszer a 7. jegyzetben id. oklevélben családnévben olvassuk. Az oklevél tartalmából kitűnik, hogy ezen a vidéken feküdt.

⁷ Elekes a Hanvák között gyakori személynév, a névadó tehát közülük való is lehetne. Valószínűbb azonban, hogy jobbjágyot jelöl. 1456-ban, első említésénél pusztá, 1502 után nem is tűnik többé fel. (Abaffy-es. árvai ág lt. apr. 20. V. László.)

⁸ Családnévben már 1372-ben szerepel (Ragyolci Csoma-lt. Imre nádor); a 3. jegyzetben id. oklevél 1455-ben pusztának mondja. *Jólégény* építőjének neve.

⁹ Nagyzabláti-lt. 1736. jún. 19. Tanúvallatás.

zadban keletkezett. Közös vonása Lénártfalvával, hogy névadója, az Abaffy-családdhoz tartozó Miklós, a XV. században élt és így végleges neve csak ekkor alakult ki.¹⁰ A felsorolt telepeket egy-egy nagyobb ülésnek foghatjuk fel, amelyeket névadóik építettek a határ valamely távolabbi részén. Nem tartoztak a községhez, hanem külön majorok. Csak prédiomok, s nem számíthatók faluszerűen lakott helyeknek. Miklósfalva sorsa a középkor végén teljesedett be: különben is kevés lakosa a nagy jobbágyfogyás idején elköltözött belőle, pusztán hagyta.¹¹ A külön névvel nevezett telepek viszont mind beleolvadtak, úgyhogy a XVI. századtól egyedül a Miklósfalva név az ismert.¹² Kezdetül az Abaffy-családé.¹³ Mivel a Liberföldre, Jólegényföldre stb. magyar elnevezések Miklósfalva lakosságától származnak, ennek magyar volta kétségtelen. Egyháziilag 1318-ig Szentkirályhoz tartozik. Ekkor avatják fel új templomát Mindenszentek tiszteletére; pátrónusai a Nehei- és Lóczi-családok. Elismerték azonban továbbra is a szentkirályi plébános joghatóságát, aki köteles volt maga helyett vikáriust tartani.¹⁴ A felavatott templom az oklevél szerint Máléban állott. Mivel a felszentelésnél jelen volt az ugyancsak Máléból kivált Szentlőrinc plébánosa is, a Putnokyak viszont nem pártfogói az új egyháznak, ennél fogva csak a Hanva Kismáléről, illetve a későbbi Miklósfalváról lehet szó. Támogatja magyarázatunkat az a körülmény is, hogy korábban az Abaffyaknak nem volt templomuk saját birtokaikon. Az egyház további sorsáról adataink nem tudósítanak.

Birtokosok. 1427.¹⁵ Kysmale. Ferenc fia György 5 p. — 1431.¹⁵ Myclosfalva. — 3½ p.

Földrajzi nevek. 1749.¹⁶ *Pusztá szőlők;* 1773 (Nagyabláti-lt.); 1777: Maleszkej vino hragy (u. o. 1778. é. á. ir.).

¹⁰ Miklósfalva nevét először 1456-ban említik, a Kisabafalvát 1452-ben (Szep. kpt. o. lt. Scrin. XI. f. 3. nr. 19.). Az utóbbi neve néha az újkorban is előfordul (1689. Abaffy-cs. árvai ág lt. f. XXIV. nr. 9.).

¹¹ Az 1549. évvel kezdődő dézsma- és dicajegyzékekben pusztaként sem ismerik.

¹² Post adv. 28—65.

¹³ Újkori életéről a Nagyabláti-lt.-ban az idézettekén kívül más adatok is találhatóak.

¹⁴ Az elkülönülés szükségességét az anyaegyházról a bizonytalan időkkel indokolták; szükség volt a külön templomra, hogy a népesség gyermekeivel és értékeivel veszély idején oda menekülhessen. Az egyház minden jövedelme azonban továbbra is a szentkirályi plébánosé marad. A pápai tizedjegyzékek Mindenszentek tiszteletére több plébániát sorolnak fel, a szóban forgóval azonban egyiket sem tudtuk azonosítani.

¹⁵ DL 35801, 35802. Egyetlen ismert jobbágyneve 1452-ből: Weg, magyar (Szep. kpt. o. lt. Scrin. XI. f. 3. nr. 19.).

¹⁶ Nagyabláti-lt. 1773. é. á. ir. A tót alak Málé tótságából származik.

MIKÓHAZA.

Mykowlalua, Mykofalwa alias Langosfalwa.

A Balog jobbpartján, a katonai térkép Szemszuró pusztája helyén terült el. Oklevelekben későn, csak a XV. század elején tűnik fel; nagy helység és kiterjedt, róla nevezett nemzetség birtoka.¹ Határa kissé erdős, a termő föld kitisztítása szívós munkát kívánt, ez azonban nem indokolja késői említését. Keletkezése a XIII. század végére tehető. Neve azt bizonyítja, hogy közös birtoknak osztályban nyert darabján építette a névadó Mikó. Ennek, valamint a Mikóházi-nemzetségnek a származását nem ismerjük. A község késői feltűnése, valamint neve arra mutatnak, hogy a balogmelléki várjobbágyságból vált ki, bár más okok meg ennek a feltevésnek ellene mondanak.² Az bizonyos, hogy mind a *Mikó*, mind a *Langus* (*Langus*) személynevek használatosak voltak a Balogmelléken.³ De bármint legyen is, az nem vitás, hogy a nemzetség eredetét a Balog mentén megszállt magyar foglaló elemekben kell keresnünk; maguk a Mikóháziak is az itteni kis- és középnemességgel éreztek sorsközösséget.⁴ Falujuk magyar alapítású és népiségű. A lakosok 1551. évi teljes névsorában a nevek 81%-a magyar nyelvű. Mindjárt az újkor elején egyszerre két csapás érte; kihalt alapító és birtokos nemzetsége, majd pedig az 1560-as években áldozatul esett a török pusztításnak. Többé nem is kelt életre, elpusztásodott, 1567 után a dicajegyzékek sem említik. A puszta a Korláth-családra szállt, majd a Szentmiklósy-család részesedett benne. Pusztaként Uzapanyit határában ma is él. Önálló egyháza nem volt, Uzapanyithoz tartozott.

BIRTOKOSOK.

1427.⁵ Mikófalvi Simon fia András 20 p; Mikófalvi Ferenc fia György 4 p. — 1548.⁶ Madács Miklós 3 p, 3 des. d, 1 n. d. — 1553.⁶ Korlát Mihály 4 p.

¹ 1405. és 1407: Darvas-lt. középk. okl. nr. 18. és 20.

² Leginkább az a körülmény, hogy 1409-ben a Mikófalviak adományban kapnak több olyan balogmenti helységet és pusztát, amelyet a várjobbágyságból kivált családok birtokoltak, sőt ekkor élő leszármazóik a bevezetésnek ellent is mondtak. Felmutattak árpádkori okleveleket, ellenben a közös leszármazásról nem esett szó. (1410: Ernszt vétel; 1412: DL 24417.). Az bizonyos, hogy nem a Balog-nemzetségből erednek, mint Forgon feltette (Forgon II. 127.).

³ 1295-ben pl. a Goroni-családnak Zsip és Bodoló között egy Mikó-földe nevű földje van. A névadó Mikó jóval korábban, a század első felében élhetett (Vay-lt. Oklevelek nr. 12.). A Bikszögi-családban a XIV. század elején él egy „Langeus“ nevű (1347: Lőkös iratok).

⁴ Olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 58—59.

⁵ DL 35801.

⁶ Dic. Tom. XIV. 276, 168. Az 1567-es dézsmajegyzék szerint néhány év óta puszta.

JOBÁGYISÁG.

1522.⁷ *M*: Alberth, Esthok. — 1550.⁸ *M*: Chazar, Demyen, Matthyas, Waryas; *Sz*: Rada, Swffa; *B*: Thoth.

1551.⁹ 1 j, 15 c. *M*: Annok, 2 Czaszar, Czeder, Demyen, Fekete, 2 Kowacz, 2 Mathias, Sypos, Varga; *B*: Erethe, 2 Toth.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1794.¹⁰ *Toboly allya*.

Veres pataka; 1800 körül: A veres allya.

Marton pataka — *Lapos allya* — *Száraz patak*.

Rózsás patak — *Haraszt bérc*.

1800 körül.¹¹ *A kortsmánál* — *Az erdő alatt* — *A közép mezőbe*.

A tamási határnál — *Határ szélén* — *Középső rét*.

MIKOLCSÁNY.

Mykoucha, Mykocha, Mykochan, Mikocza, Mykolcha, Mikoczan, Mykolchan, Mikochay, 1635: *Mikocz*.

Nasztraj testvérközsége. Szintén a Záchok birtoka és Nasztrajéhoz hasonló viszonyok között alakult ki, utalunk tehát az ott elmondottakra. Keletkezését személynévi neve¹ a XIII. századba utalja. Bár neve magyar, határa már a szláv települési tájba esett. Jobbágynak első, 1551. évi teljes névsora arra mutat, hogy középkori lakossága is nagyobb részében hasonlóképpen szláv volt. A tótság az újkorban is állandóan többségben van, ev. hitű, azonban a ref. magyarsággal együtt a közeli Gicére jár a ref. templomba. A magyar istentisztelet és a gyermekek magyar nyelvű iskolázása, nemkülönben a helységbe érkező magyar jövevények honossá és otthonossá tették Mikolcsányban a magyar nyelvet. A falu közvetlen a magyar néptalaj szomszédságában fekszik, a tót lakosság a maga készítette agyagedényekkel a magyar vásárokon kereskedik,² tehát foly-

⁷ DL 24436. Zálogügy. A második porta lakatlan. Az oklevél egy másik példányában (Darvas-lt. f. 21. nr. 2.) 'Isthok' áll.

⁸ NRA 1567/58. Koriáth Mihály tanúvallomást tevő jobbágynak.

⁹ A legkorábbi és egyetlen dézsmajegyzék teljes névsora. A bíró neve nincs feljegyezve. Később, 1567-et kivéve, pusztaként sem említik.

¹⁰ Abaffy-lt. Jelzet nélküli térkép. A pusztát a Szentmiklóssy-családé, a felmérést a megyei hites földmérő készítette.

¹¹ U. o. Szentmiklósi József itteni részeinek térképe. Keltezetlen.

¹ A *Miklós* magyar személynévből rövidült *Mikó* kicsinyített alak magyaros továbbképzése a *Mikócsa*. A szláv helységnév: *Mikolčani*, ennek átvétele.

² 1715, 1720: CR; 1773: UT; 1806: Bartholomaeides, 623. l.

tonosan magyarokkal érintkeznek, ami kétnyelvűséget eredményez. A tótok szívesen küldik gyermekeiket a magyar iskolába³ és bár otthon, meg egymás között tótul beszélnek, a magyar nyelv is teljesen honos körükben.⁴ A falu társadalma állandótlan. A hullámozás, amely a török hódoltsággal indult meg,⁵ a XVII. század közepén beállott viszonylagos nyugalom után a századvégi felkelések és a háborúk idején újult erőre kapott. 1709/10-ben a pestis ragadott el 105 személyt az élők sorából.⁶ Mindennek következtében egy-két állandó nemzetségen kívül a lakosság ismételten kicserélődött. A tót nevű többség megmaradt ugyan, azonban sok magyar és néhány rutén-vlach család vegyült a népi társadalomba. A lakosság nagyobb része, a tótság, ev. hitű, a kevesebb magyar a ref. vallást követi. Sajtát egyháza és iskolája nincs, Süvetéhez, illetve Gicéhez tartozik.⁷

BIRTOKOSOK.

1427.⁸ Székely László 22 p. — 1578.⁹ Daróczy Pál és Szakmáry Pál 2 is, 1 ms, 4 i, 2 des. — 1773.¹⁰ Fáy József 5 c; — András 8 c; — György örökösei 2 c; — Imre 1 c; Teleky László 2 c; Dancs László 1 c; Madarassy István 3 c; Szilasy György 2 c; Szentmiklósy Ferenc 1 c; Antoni Péter 2 c; Bárczay Ferenc 3 c; Czékus István 2 c; Fáy József 1 c; — Antal 2 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹¹ 1 j, 15 c. *M*: Barta (e. n.), 3 Cýbak (1563: Bernhartt, e. n.; 1565: Bernarth Czebok; Czeben; 1566: Czobok; 1567, 1569: Benko (e. n.); 1577: Czebowk; 1580: Czyobok-Ziliok; 1582: Czjobok; 1584: Sebeok; 1607: Cziobak); *Sz*: Beley (1563: Beley), Brem (1563: Drin; 1572: Drien; 1575: Dren; 1600: Dien), Gwrog

³ V. ö. a falu 1864-i jelentését (Pesty).

⁴ Ezért van a forrásoknak a nyelvre vonatkozó adataiban némi bizonytalanság és látszólagos ellentmondás.

⁵ 1582-ben lakossága jó része el is menekült a török elől és csak az addigi 30 forint taksának a felére való leszállítása után tért lassan vissza (UC 59—13.).

⁶ A pestis után (v. ö. az I. köt. IV/1. fej.) 1715-ben csupán 11 családját írják össze (CR). Az 1773-as új nevek legnagyobb része csak az 1753/54-es dicalajstromban található (Vm. dica).

⁷ Bartholomaeides, 623. l. Az 1766-os kat. egyházi összeírás (Vm. lt.) sem említi kat. leányegyházként, tehát népessége teljesen protestáns.

⁸ DL 35801.

⁹ Dic. Tom. XV. fol. 796.

¹⁰ UT.

¹¹ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Amely név után változatot nem közöltünk, az később többé nem fordul elő.

(1571: Dyurak; 1572: Durok; 1573: Duro, Durok; 1584: Jwro), Kosar (1595: Kozar; 1635: Közer; 1673: Kosiár; 1691: Kosár), Kwkليا, Polyak (1563: Steffan (e. n.); 1565: Steffan Polak; 1566: Polak, e. n.; 1580: Poliak), Zyma; *B*: Adrianus (e. n.) (1595: Adorian), Baradnay, Gerceli (Geceli? többé nem jön elő), Joannes (e. n.), Somkwthi (1563: Isthwan e. n.; 1566: Istwan Ssokuczky; 1599: Sonkwty).

1551—1620. között új nevek.¹² 1563. *B*: Balasch (e. n.), Caspar (e. n.) (1565: Balasz Kazo; 1566: Kasper Balasz; 1567: Kaspar e. n.; 1571: Gaso; 1572: Gazo e. n.; 1573: Gasspar e. n. később nem fordul többé elő). — 1567. *Sz*: Lukacz (e. n.) (1572: Drien Lucas), Matiasz (e. n.) (1569: Matyas e. n.; 1577: Mattes Dren); *B*: Andrasz (e. n.), Domankosz (e. n.) (1569: Domankosz-Domosz e. n.; 1572: Duro Domankuss). — 1572. *M*: Beczey (1563: Leryncz e. n.; 1567: Lafrincz e. n.; 1573: Beczey Lerincz; 1580: Pecze; 1581: Bece; 1582: Bencze). — 1573. *Sz*: Drenczenski (1572: Vrban e. n.; 1577: Drenczeski). — 1577. *B*: Gell (1595: Zel; 1600: Gal; 1601: Gely). — 1584. *Sz*: Rwnzak. — 1591. *M*: Farkas; *B*: Dono (1595: Dano; 1600: Dona; 1612: Doma). — 1593. *M*: Fazekas; *B*: Ambrus (e. n.) (1600: Ambrosius Sebeok). — 1595. *Sz*: Kwyan (1600: Koian; 1601: Cujan); *B*: Thott. — 1599. *M*: Philippus Sofy i. (később nem fordul elő). — 1601. *Sz*: Kolyeda (1605: Koleda); *B*: Fodor (i. e. n.). — 1605. *Sz*: Laczni; *B*: Fabian. — 1615. *B*: Olah Befedek. — 1618. *B*: Pascahazi, Ochtinay (1635: Ochtinsky; 1673: Oktinay). — 1619. *Sz*: Olasz (1620: Orosz).

1620.¹³ 1 j, 13 c, 15 i. *M*: Czobok, 3 Farkass, Gubass (1636: Gubas; 1637: Gubacs; 1674: Gubás; 1679: Kubass); *Sz*: 4 Drien, Dro (1671: Dien; 1676: Dryeny; 1684: Darien), Hrun (1635: Chrun; 1638 elírással: Koren), Juro (1635: Giuro; 1677: Duro; 1679: Gyorgy), Kuian (1638: Kilian; 1673: Kunya; 1691: Kujány; 1692: Kugan; 1696: Kulya), Olach (1621: Valach; 1688: Juhasz), Orosz (1635: Olas; 1671: Olasz); *B*: Adrian (1635: Aderian; 1671: Anderian), 6 Domo (1677: Donyo), Fattas, 2 Somkuty, Sophia relicta, 3 Todt.

1620—1773. között további új nevek.¹⁴ 1635. *M*: Toluay; *Sz*: Czuczina. — 1637. *Sz*: Stelko (1639: Stefko; 1671: Styenko; 1672: Stevko; 1677: Stephanus Janoss; 1679: Johannes Sztenko; 1685: Sztanko). — 1638. *B*: Filep. — 1671. *Sz*: Soffka (1674: Zoffka). — 1672. *B*: Fazekas (1674: Hrnear), Saska. — 1673. *B*: Német, Variny (1674: Warinsky; 1685: Varin). — 1674. *Sz*: Krupinszky (1675: Korponay), Rusznak János (1675: Johannes Woytko; 1676: Tot Woytko; 1677: Tott Voytko, ez az alak állan-

¹² Dec. Göm. Az első jegyzékekben gyakoriak az egyes nevek. Mivel 1565-ben és 1566-ban Nasztrajjal együtt van felvéve, ezeket a névsorokat csak a már az előző években is előfordult nevekre használhattuk.

¹³ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szerepelnek a következő, korábról már ismert és a későbbi névsorokban ismét állandóan előforduló nevek: Kozár (Kosár), Ochtinai (Ochtinszki).

¹⁴ Dec. Göm.; 1715, 1720: CR; 1753/54: Vm. dica.

dósul); *B*: Benko, Gras (1675: Grasz; 1677: Gress). — 1675. *N*: Flek (1680: Flek). — 1677. *B*: Janko. — 1679. *Sz*: Truhacz. — 1685. *B*: Varga. — 1715. *M*: Hamvay; *B*: Jancsy (1720: Jacso). — 1720. *M*: Döbröczőnyi; *Sz*: Lypták. — 1753/54. *M*: Csismadia; *Sz*: Jegyinák, Mihályik, Rokita, Spisák; *B*: Balog, Kondás subulecus communitatis, Pataky, Uhrin.

1773.¹⁵ 32 c, 3 des. *M*: 2 Csismadia, 3 Debreczeni, 5 Farkas; *Sz*: Balásik, 2 Drjén, Jedinák, 2 Králik, 2 Lipták, 2 Mihalik, Olasz, Rokita, Trubáts; *B*: Balogh, Donó, Kováts, 3 Majoros, Ochtinai, Pataki, Szabó.

Cigányok.¹⁶ 1770/74. 2 Bandy. — 1772. 3 Samu.

A helység az úrbéri bevallást 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 103.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek a *tót*ot mondja, a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) azonban már a *magyart*; maga a jegyző, aki egyben tanító is, bírja a *tót* nyelvet. Bartholomaeides szerint (623. l.) a lakosság 1806-ban részben *tót*ul, részben magyarul beszél. A helység jelentésében (1864, Pesty) azt mondja, hogy a lakosok szláv eredetűek, otthon a *tót* nyelvet is beszélik, „de az iskola és istentisztelet tartása által magyarosíttatnak s majdnem mindegyikük ért már magyarul is“.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1351.¹⁷ *Zauuzut*,¹⁷ via in quodam Berch; 1823: Zavoz (Koháry-lt, I. nr. 4083.); 1864 (Pesty).
1787.¹⁸ *Hajj*, erdő; 1864: Podháj (Pesty).

MNISÁNY.

Mnyssen, Minisheny, Mnisan.

A dézsmajegyzékekben Murány vára tartozékaként a XVI. század közepén a középkori Monohrét falu helyett tűnik fel. Adatok hiányában nem tudjuk eldönteni, hogy a két név megvoltage párhuzamosan a középkorban és hogy a szláv alak a magyarnak egyszerű fordítása-e.¹ Bizonyos azonban,

¹⁵ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁶ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹⁷ AO. V. 467. *Závóut*. Elválasztó határjel Rozslosnya felé, az oklevél többi határjelét ennél a helységnél közöljük. — Érdekes magyar-*tót* szókapcsolat: závoz maga is utat jelent, mély utat. Olyan ez, mint a zomokkigyó, szemerkefenyő, bálványkő, Ács-Teszér (S. H.).

¹⁸ Ber. prot. nr. 20.

¹ Mnisaný alapszava a szláv „mpich“-barát, remete. Az eredeti kétségtelenül a magyar név, mivel azonban a szláv név jelentése azonos a magyarral, az előbbi is élhetett már a középkorban. (Vizesrét Mokra

hogy Mohács után az ellenkirályok küzdelmei idején Monohrét középkori lakosságából csupán hírmondó maradt² és Mnisány népsége teljesen új. Míg korábban rézbányákat is műveltek határában, a XVI. századra ezek már régen beomlottak.³ A lakosok szinte teljes számban vlachok, akik a falut kiváltságos juhászfaluvá változtatták.⁴ Szállásaikat a szomszédos Murányzdichava hegyi legelőin tartják, földesuruknak házaik után adóznak s a murányi uradalomban szokásos vlach-censust szolgáltatják. A kiváltságos juhászeszaládok száma a XVII. században 12—15 között váltakozik, eredetileg mindannyian rutének.⁵ Mellettük a falu úrbéres házaiban egy másik, szintén teljesen szláv réteg él, amely lejár az Alföldre aratni és csépelni, vagy pedig fuvarral és szénégetéssel szerzi meg kenyereit.⁶ Az úrbérendezés korára a két réteg összeolvad és nyelvében már egyseges tót társadalmat képez. A legnagyobb fogyást a lakosságban az 1709/10-ben pusztító pestis idézte elő; összesen 160 lélek esett áldozatául, köztük 17 önálló családfő, míg a 12 éven felüli áldozatok száma 90 volt.⁷ A veszteséget a falu hamarosan kiheverte. Sőt szaporulatról is tudunk, melynek egy része más helyen kereste boldogulását. Mindvégig Hizsnyó leányegyháza, tehát vallási viszonyai Hizsnyóéval azonosak.⁸

BIRTOKOSOK.

1588.⁹ Konfiskált falu Murányhoz 2 ms, 2 i, 1 des. — 1657.¹⁰ Wesselényi Ferenc nádor 6 ms, 9 qus, 2 i, 1 qus des,

Luka neve is megvan a XV. század végén). A szláv név magyarozatával kapcsolatban tekintetbe jöhetne — Sztripszky szerint — a rutén „misan” juhnyáj szó is. — A falu nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/Iic. rendeletével *Barättelké*-re változtatta.

² 1549-ben jelenti a kamara, hogy miután a spanyol zsoldosok Murány alól elvonultak, kezd a megmaradt nép Mnisányba visszatérni, állapota azonban igen nyomorúságos (Hoffinanz Ungarn, 1549. dec. 10.).

³ 1558: UC 4/49; 1573: UC 24/76.

⁴ A XVI. század második felében jó ideig hódolatlan a lakosság, a török elől elmenekül. 1566-ban lakatlan (ebben az évben Gesniew néven jegyezte fel a dicaösszeíró), csak 1570-ben találtak benne ismét egy zsellért. (Dic. Tom. XIV. 307. és XV. 65.) 1598-ban házaik száma 9 (UC 109/1). L. még 1582: UC 59/13.

⁵ 1605: UC 44/52; 1652: UC 24/80; 1685, 1686: UC 95/17. V. ö. különösen az 1671-től kelt dézsmajegyzékeket és az 1755-ös úrbéri szerződést (az UT mellett másolatban).

⁶ 1696, 1728: Vm. dica; Bartholomaeides, 624. l.

⁷ L. munkánk I. kötetének IV/1. fejezetét.

⁸ Gyermekei Hizsnyóra járnak iskolába. A források azonosak a Hizsnyó 12. j.-ben felsoroltakkal. II. József alatt a lakosság nagy részét ismét az ev. hitet követi.

⁹ Dic. Tom. XV. fol. 371.

¹⁰ UC 25/2. A helység úrbéri összeírása.

4 fug. c. — 1728.¹¹ Koháry István 2 is, 10 ms, 1 tqus, 3 qus, 4 i.
— 1773.¹² Koháry Ignác 33 c, 4 i.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹³ 5 c, 1 pf. Sz: Cherbesz (e. n.) (1558: Czyrbes e. n. UC 4/49; 1573: Czierbezzo UC 24/76; 1575: Cerbes; 1582: Chjerbws; 1595: Kyrbes; 1598: Zürbes UC 24/79; 1600: Cyrbis; 1610: Cirbicz), [Jakwbowych], Thomas (e. n.); 1558: Thomas Jakwbowych, UC 4/49), [Mattho] Blasius (e. n.) (1558: Blasius Mattho, UC 4/49; 1573: Martinus Balaso, UC 24/76; 1575: Balass Martinow; 1577: Maczko Balazow; 1578: Matias Blazy; 1580: Blasius Matho; 1593: Maczko Janko; 1598: Matego Jango, UC 24/79; 1603: Palczo Maczko), [Owyek] Gregor (e. n.) (1558: Gregorius Owyek, UC 4/49; 1571: Gregor Owek; 1573: Owako, UC 24/76); B: Matfy¹⁴ (1572: Matfige; 1573: Mathewfy, UC 24/76; 1583 elírás: Nadfw; 1608: Adfy; 1610: Madfik; 1611: Mathe; 1619: Matisko), Stephanus (e. n.).

1551—1652. között új nevek.¹⁵ 1571. Sz: Antal (e. n.), Pawol (e. n.). — 1573. Sz: Matteus Mathew novitius (UC 24/76; 1580: Thomas Matheo). — 1583. Sz: Mnisansky (1590: Mnisany), Slawik. — 1593. Sz: Poliak (1598: Pollag, UC 24/79). — 1595. Sz: Rusznak¹⁶ (1598: Russnag, UC 24/79). — 1600. N: Swedler; Sz: Babusa relieta (1615: Babusyn Antal). — 1601. Sz: Gaspar Janos (1602: Hannez Gaspar). — 1608. Sz: Stelniczky (1610: Struniczkj; 1611: Stiawnyczky; 1613: Skuniczky). — 1610. Sz: Huzik (1620: Huszik), Poloma (1635: Polomsky). — 1615. Sz: Matizna (1620: Malizna). — 1616. Sz: Babicz. — 1618. Sz: Batiz Andre. — 1619. Sz: Lazar. — 1620. Sz: Czernek, Krisniek, Krusnek (1621: Grisnak). — 1621. Sz: Polozki. — 1635. Sz: Galowicz. 1652.¹⁷ 1 j, 3 mp, 10 qup, 4 i, 2 des, 7 fug. c. Sz: 2 Cser-

¹¹ Vm. dica.

¹² UT.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A szállópénzt fizetőt külön jegyzék veszi fel. Bíró nincs említve. A szögletes zárójelben levő családneveket a dézsmanévsor egyes neveihez az 1558-as úrbéri összeírásból (UC 4/49) állapítottuk meg; a Stephanus név sem itt, sem később nem jön elő többé.

¹⁴ Alakja ugyan magyaros, de alapszava, a Mató, tót név, ezért bizonytalan eredetűnek minősítettük. 1605-ben és 1606-ban Andreas Matfy helyett Andreas Nagyfejvő áll; a nevek azonosságát az 1605-ös urbárium (UC 44/52) igazolja, amelyben a dézsmajegyzéktől eltérően szintén Madfy András található.

¹⁵ A külön nem jelzetek: Dec. Göm.

¹⁶ A Rusznak név helyett a dézsmajegyzékekben ugyanarra a családra 1615-ben Ignat Janko, 1616-ban pedig Joannes Oroz név olvasható, majd ismét visszatér az eredeti név, a Rusznak Janko. Tehát a Rusznak, Ignat és Oroz ugyanazt a rutén vlach-családot jelöli.

¹⁷ UC 24/80. A falu úrbéri összeírásának teljes névsora. Mivel egy telken olykor külön kenyéren, külön gazdaságban többen is élnek, a ne-

besz, Cserbus (1671: Czierbesz), 4 Drab (szök.), 3 Gallowicz, Hedloczki (des), 5 Huszik (2 szök.) (1690: Haszjk), Krén (des) (1686: Chryeny; 1690: Crien), 2 Polyák (egyik szök.), 7 Rusnyák, Rakocsy (1657: Rakoszy, UC 25/2; 1671: Rakossy); *B*: 3 Matffi.

1652—1773. között további új nevek.¹⁸ 1657.¹⁰ *Sz*: Hiszira (1672: Hisziro). — 1664. *Sz*: Kraiecz (1671: Kraiecz), Melisso (1673: Malisko; 1720: Melicsko CR.). — 1666. *Sz*: Czlowek (1674: Szlovek; 1692: Selovek), Kotrák (1690: Kotrak). — 1672. *Sz*: Steffan Gyurik, Szlaboezki (1674: Slabosky; 1715: Szlabovszki CR.). — 1674. *Sz*: Gregor, Miklos Martin opilio (1689: Martinus Miklos). — 1684. *Sz*: Klimo. — 1686. *Sz*: Polomi. — 1687. *Sz*: Spissak. — 1689. *Sz*: Gregus. — 1690. *B*: Randos (1692: Ronoyos). — 1692. *Sz*: Kovacs, Mlinar. — 1693. *Sz*: Bencso (1695: Belisek; 1697: Benczo). — 1697. *Sz*: Hudak, Repa. — 1724. *Sz*: Bethlemszkj, Kobeliarszkj, Kubaszkj, Szlovak, Tomisz, Vernarszkj (1731: Vernarszky alias Poljak). — 1753/54. *Sz*: Kusnyár, Stribak.

1773.¹⁹ 33 c, 4 i. *Sz*: Breznen, 3 Chlebus, 2 Chmeliska, 7 Csirbesz, 4 Galovits, 2 Hudák, 6 Huszik, 2 Klimó, 3 Kobelárszkj, Kotrák, Kováts, 2 Szkueska, 3 Szlaboszkj.

Kiváltságos juhászok.²⁰ *Sz*: Czerbesz, Galovics, Hiszira, Huszik, Kraiecz, Kotrák, Melisko, Rusznak; *B*: Matfy.

Cigányok.²¹ 1770. 2 Hluhi.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1787.²² *Dubrava*, erdő; 1806 (Bartholomaeides, 624); 1864: (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Ochтина (1787) és Rochfalva (1787).

*Magura*²³ erdő; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Jolsva (1787).

vek összeszámlálásánál mindeniket külön gazdának vettük. Innen a porták és a jobbágyok száma közötti különbség. A szökött jobbágyok Ochtinán, Szlaboson és Méhin élnek.

¹⁸ Dec. Göm. Kivételek: 1664: UC 25/6; 1666: UC 101/74; 1724, 1731, 1753/54: Vm. dica.

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Az 1671. év és a következő évek dézsmajegyzékeiben található. Ugyanitt feljegyzik szolgáltatásaikat is.

²¹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²² Ber. prot. nr. 4. *Dubrava* magyarul: tölgyes.

²³ *Magura* az oláh *magura* erdős fennsík, domb' köznévből ered; oláh pásztorok terjesztették el az ugyancsak pásztor rutének között, akiktől azután átkerült a tótba. Maga az elnevezés, tekintettel megmaradt 'g' hangjára, a XIII. század végénél, vagy a XIV. elejénél korábbi nem lehet (HoMg, 5, 364, 368.).

MOGYORÓSD.

Monoros, Monyoros, Monyaros, Monyorosd, Monyarosd.

A Rátold-nembeli Jolsvai-család soltészai, az 1321-ben fel-fogadott szepesi származású Illés és Hillebrand¹ telepítették a Murány várához tartozó erdőségben. Neve megvilágosítja kialakulásának körülményeit: erdőben irtással, sőt bizonyára 'vágással' építették.² Ugyancsak a név bizonyítja, hogy területe már korábban jeles hely; ellenkező esetben első építőjének a nevét is feltüntetné.³ Telepítése legfeljebb a XIV. század második felében indult meg.⁴ Bár a középkorban csak magyar neve ismeretes, mégsem tételezhető fel, hogy lakossága is magyar volt. Arra ugyanis nincs példa, hogy ilyen erdős és hegyes, földművelésre alkalmatlan helyre állandó lakóul magyarok telepedtek volna.⁵ A Jolsvavölgy erdőségeinek szlávjaiból került ki középkori lakossága, amely a XV. században vlach ruténnel keveredett. A vlachok elszaporodása siettette elnéptelenedését. A jobbágyság hanyatlásának megindulásával tótok többé nem jöttek a faluba, hanem csak rutének, akik mint pásztorok Monyorósd határában hegyi szállásaikhoz közelebb új falut alapítottak, a későbbi Koprást. Monyorósdnak nevét, miután megmaradt kevés lakosa is átköltözött az új faluba, forrásainkban pusztaként sem leljük többé.

MONORÉT.

Monohrethe, Monnoeth, Monohreth, Monyoret, Monohert (!).

Murány várának a szepesi Sztoján-nembeli Hillebrand és Illés testvéreknek 1321-ben soltésztségbe adott területén alakult ki.^{1*} Nevéből^{2*} azt kellene következtetnünk, hogy helyén a korábbi időben valaminő kolostor állott. Adataink alapján azon-

¹ AO II. 643.

² Az is lehetséges, hogy a rajta átfolyó patakocskát hívták eredetileg Mogyorósnak, azonban a patak is csak mogyorós erdőről vehette nevét. A tájon különben gyakori a mogyoróerdő.

³ V. ö. a Marcellusfalva, Hermanháza, Romokvágása stb. helyeket.

⁴ Elsőízben az 1427. évi dicalajstromban szerepel, Jolsvai György nádor 10 portáját írják benne össze (DL 35801).

⁵ Olyan értelmű a név, mint az Ákosok telepítéseinek magyar nevei; az uradalom kezelőszemélyzetének közvetítésével átment a közhasználatba. (Olv. a munka I. kötet II/8. fejezetét.)

^{1*} AO. II. 643. l.

^{2*} A név első része a német *munih* (Mönch) szóból keletkezett magyar *mono* 'remete, szerzetes' jelentésben (Pais, MNy. VIII. 398. l.).

ban éppen az ellenkezőt kell állítanunk.³ Nevét inkább valami féle hagyománytól kaphatta; esetleg hosszabb ideig élt a vidéken egy remete.⁴ De azzal a lehetőséggel is számolnunk kell, hogy a név alapja a Mono személynév, s ebből alakult a közelben épített falu neve.⁵ A telepítő munka az erdős-hegyes tájon szép eredményeket ért el: az 1427-ben összeírt 20 portája nagyobb faluról tanúskodik.⁶ A középkorban egyedül használt nevéből magyar népeiségre nem következtethetünk. Az csak a telepítő és építő munkát jelzi. A lakosok a magas hegyek között — legalább is túlnyomó részben — szlávok. A magyar név azonban élt a szláv lakosság körében is; különben aligha örökítette volna azt meg a helyszíni bemondásokból készített dicajegyzék. A falu a középkort nem éli túl, helyette az újkorban a szláv Mnisány tűnik fel. Ez egyenes folytatása, legfeljebb telephelyükben lehetett némi különbség. Monoréte megalakulásakor nem vlach falu, bár a XV. században már költöztek beléje murányi vlach-pásztorok, viszont Mnisány népeisége leginkább kiváltságos juhász. Irmes-Hankosa, Hermanháza-Henkó, Aranyas-Markuska fejlődéséhez hasonlóan a vlachok megjelenése változtatta meg a falu helyét.

MONOSZA.

Monastateluke, Manaza, Monaza, Monoza, Monassa.

A Rimától délre a Gortva mellékét királyaink a boldóci várhoz csatolták. Megszállása ugyan korán bekövetkezett, a várjobbágyosság azonban csak a termékenyebb és szélesebb völgyeket foglalta el. Amikor a hegyes vidék egy része magánbirtokosok kezére került és a népesség szaporodása a föld jobb kihasználását tette szükségessé, a kisebb völgyeket, az ú. n. aszókat is kezdték bevonni a tájalakító kultúrmunkába. Így épült meg Monosza is. Béna határához tartozott, amely már a tatár-

³ AO. II. 643. l. olvashatók a terület határai is. Ha tehát Mnisány helyén valami telep lett volna, úgy azt a határjárás nyilván megemlíti, amint a későbbi Vizesrét településhelyét, amelyen egy Kerekrét nevű kaszáló feküdt, fel is tünteti. Nem volt azonban a vidéken még csak majorság sem. Ha 1321 után alapítottak volna itt monostort, akkor az az oklevelekben a XV. században kétségtelenül szerepelne, mert a helységet mint Jolsva várának tartozékát ismételten említik (1435: DL 12770.). A név ilyen magyarázatának helyességét már Bartholomaeides is kétségbe vonta (624. l.).

⁴ Még a XIV. század elején is gyakran tűnnek fel remeték főleg Rozsnyó vidékén.

⁵ Hasonló pl. Babaluska neve.

⁶ Birtokosa Jolsvai György nádor (DL 35801.).

járás előtt a Rátoldok birtoka volt. A XIII. század vége felé keletkezett, tehát kétségtelenül a Rátold-nemzetség alapította. A Gortvamellék teljesen magyar vidékéhez számít, amit különben neve is igazol.¹ Sorsát a török hódoltság és az a körülmény határozta meg, hogy Fülek szomszédságában terült el. Mindjárt az ellenség első megjelenésére, 1555 körül elhagyták jobbágyai; többé nem népesült be. A magyar munka eredménye megsemmisült, a házak helyén s a szántókon gaz és cserje nőtt.² Pusztaként él ma is, de a legújabb korban átkerült Nógrád megyéhez. Temploma nem volt.³

Birtokosok. 1427.⁴ Derencsényi Imre 13 p. — 1431.⁴ — 9 p. — 1548.⁵ Derencsényi-család 2 p, 1 i.

Jobbágyóság. 1499.⁶ *M:* Eles, Katholna, Was; *B:* Claudus, Cutripar.

1551.⁷ 8 c. *M:* relicta Marta, Nag', 2 Peeze, 2 Pongracz, Was, Zoold.

Földrajzi nevek. 1694.⁸ *Podosban*, föld.

Nagy mezőn, föld.

Tekenő lapajánál, föld.

MORHÓ (*Morhou, Morhow*).

Mihályfalva határában egy erdőséget hívnak ma Morhónak; helyén állott hajdan, Ablonc és Kálósa felé terjedő határokkal Morhó falu. Kálósa 1247-es határjárásában erdőz vidéken fekvő vári föld, várnépek lakják. IV. Béla eladományozta, a XV. század elejére pedig a nagy telepítő Derencsényi-család birtokába jutott.^{1*} Népeiségével együtt adományozták el, nemesi nemzet-

¹ Mono-Monah = remete, szerzetes és az „aszó” összetétele. (Pais MNy VIII. 398.)

² 1635: „Semmire kelleo czerés hely”. UC 3/22.

³ Adatok a helységről: 1240: HO VIII. 35., Csoma határjárásában a Rátoldok birtoka; 1341: AO IV. 148, már neve van; 1371: Fejér IX/6. 165., csere útján a Derencsényiek birtokába jut; 1450: DL 14377. Az újkorban Ajnáskő tartozéka és a Rákóczi-, Vécsey-, Fáy-család birtoka. (NRA 1055/32; Rák.-Aspr.-lt. c. 48. f. 1. nr. 26; Abaffy-lt. nr. 775.)

⁴ DL 35801, 35802.

⁵ Dic. Töm. XIV. 288.

⁶ Rák.-Aspr.-lt. c. 47. f. 1. nr. 24, 25. Derencsényi-osztály.

⁷ A legkorábbi és egyben egyetlen megmaradt tizedjegyzék teljes névsora. Később sem ezekben, sem az adóösszeírásokban nem fordul többé elő.

⁸ Fáy-iratok (Múz. Ta.). 1694. V. 7.

^{1*} 1247: Lukács-lt. (1387. é. á. ir.); 1275: Szep. kpt. Scrin. XI. f. 1. nr. 3.; 1427: DL 35801, adóösszeírás, amely szerint 11 portája van benne Derencsényi Jánosnak.

sége nem alakulhatott ki; úrbéres faluvá fejlődött. Első lakóinak nemzetiségére nevéből² sem következtethetünk. Valószínűnek látszik, főleg fekvéséből, hogy vegyesen magyar és szláv várnépség lakta, amelyet az ispánság a XII. század vége felé telepített le. A háborús és bizonytalan idők következtében a falvacska a középkor végére elnéptelenedett. Az újkorban sem az adóösszeírások, sem a dézsmajegyzékek nem emlegetik. A XVI. századot nem érte meg, ekkorra korábbi házhelyei is eltűntek. Az újkorban a Bodon- és a Forgon-család szerezte meg.³

MOYSA.

Egyetlen adat szól róla: 1334-ben,⁴ amidőn a kalocsai érsek rimamenti birtokait, az ú. n. Rimamegyét,⁵ a Kacsisokkal elcseréli, a felsorolt helységek között szerepel Moysa is. Magyar nevéből,⁶ meg környékének magyar településéből következtetve, magyar alapítású helység volt. Miután a Kacsicsok kezére került, elpusztásodott. A két középkori adóösszeírás sem ismeri. Újkori forrásaink Majom község határához tartozó erdőrészként⁷ említik. Ma ismét puszta; XIX. századi urai rendezték be uradalmi majorságnak.

MURÁNYALJA.

Muran, Moranaly, Muran, 1590: Muransky kastel.

A murányi völgyet elzáró Ciganka hegyen épült Murány vára — oklevelek 1271-ben említik¹ — mégpedig a tatárjárás után.^{2*} Célja részben a völgy, részben pedig a zólyomi és liptói

² Morhó eredete ismeretlen, szláv személynévnek látszik.

³ 1571: Vm. jk. nr. 1. fol. 7a; Forgon I. 237—238. — 1906-ban Mihályfalvához tartozó pusztaként Morhópuszta néven felveszik az országos községi törzskönyvbe.

⁴ AO III. 79.

⁵ V. ö. a Majomnál elmondottakat.

⁶ A „Moyses” név magyar kicsinyített alakja (MNY III. 172, 175; X. 194; XVIII. 142.).

⁷ L. Majom földrajzi neveit (1788). 1906-ban a Helységnévtár Majomhoz Pusztamajsa néven veszi fel.

¹ Csánki, I. 126. l. István király országbírájának, Miklósnak adományozza, aki más adatok szerint Aba-nembeli.

^{2*} IV. Béla 1243-as, Pelsőc, Kövi és Lice határjárását tartalmazó oklevele (Fejér, IV/1. 287. l.) ezen a tájon Márton földjét és Jolsva várát említi, nem szól ellenben Murány váráról; ez tehát akkor még nem állott. Márton valószínűleg Zách-nembeli (olv. erre Jolsvát). 1321-ben, ami-

részek felé lassan kialakuló átjáró út védelme. Hozzá tartozott az a hatalmas terület, amelyet a Rátold-nembeliek 1321-ben a szepesi Sztoján Hillebrandnak és Illésnek adtak soltézségbe.^{2*} A várnak a XV. század közepéig nincs jelentősége, a husziták azonban megerősítik, kivonulásuk után pedig Jolsváról Murányba helyeződik át az egész völgy központja.³ Ekkorra a Garamvölgy is betelepülőben volt, s mert a Szepességről és Breznóbánya felől megindult a forgalom, a kereskedelem, Murány nagy szerephez jutott, sőt vámhelyé is lett.⁴ Bár az idézett oklevél nem említi telepét, 1321-ben a vár alatt már kétségtelenül kellett lenni valami urasági majornak, amelyből egy század mulva viszonylag nagy hely, Murányalja kialakult. Lakosságának kereseti lehetőségeit növelték a határában épített vasolvasztó huták és vasipari hámorok, amelyekben a XV. században a Garamvölgyön bányászott ércet is feldolgozták.⁵ A kiterjedt fenyveserdők épületfát szolgáltatottak, amelyek kimunkálására fűrészmalomok épültek. A murányi deszka és sindely keresett árucikk volt mind a jolsvai, mind a megyén kívüli vásáron; a helység pecsétje a famegmunkálásról vette címerképét. A számtalan hegyi legelőkön és holyákon lovakat és juhokat legeltettek. A murányi juhászat jelentőségére a garammellékivel állott egy színvonalon; a déli magyar részéről is feljártak ide juhokat vásárolni.⁶ Bár a helység Basó Mátyás kegyetlenkedése

kor a Rátoldok a hozzátartozó földdel soltézségbe adják (AO. II. 643. l.), már nincs szó váráról; a Rátold-Jolsvai-család ugyanis székhelyét Jolsva várában tartotta. Mivel a Záchok birtokai között nem szerepel, nem az ő alapításuk. Esetleg királyi eredetű a vár és a névadó Murán volt első birtokosa. A névvel, amely ez időben a szláv nyelvekben nem használatos, mohamedán vallású, török eredetű személyt szoktak jelölni (Melich. MNy. XXII. 196. l.). Csak a név szláv tehát, birtokosa azonban nem. Ma hivatalos szlovák neve: Muráň.

³ Csánki, I. 126. l. Bartholomaeides a husziták építésének tartja (624. l.), azonban tévesen.

⁴ Vámját legkorábban 1438-ban említik (Múz. Ta. Erzsébet királyné); vámtételek 1573: UC 24/76. V. ö. még Rédey-lt. 1553. A gömörmezei vámhelyek felülvizsgálása.

⁵ Már az előző jegyzetben id. oklevélben szerepelnek a Murányhoz tartozó vasbányák és hámorok (gaza seu mallei).

⁶ A források időrendben: 1558: UC 4/49; 1573: UC 24/76; 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79; 1605: UC 44/52; 1652: UC 24/80; 1657: UC 25/2; 1663: UC 25/5 és egyéb az adatoknál felsorolt összeírások. A dicajstromokból kiemeljük 1696, 1706, 1724, 1728, 1753/54. éveket (Vm. dica). A juhászokra az urbáriumokon kívül a dézsmajegyzékek szolgáltatják a legtöbb adatot. Vásáraitra és egyéb vásárokon kínált áruira l. az árlimitációkat (Vm. lt.), 1702 (Vm. jk. nr. 15.) és 1724 (Vm. lt. Fons IX. f. 1. nr. 4.). Pecsétje, 1679-es évszámmal két fenyőt fűrészelő alakot ábrázol (UT).

idején korai lakosságának több mint felét elvesztette,⁷ az első, 1551-es teljes névsorban még megtaláljuk a hámosos, steller és szénégető foglalkozásról kapott ragadványneveket, valamint a rutén vlach-juhászok neveit. Ha voltak is a középkori lakosságban a szlávokon kívül más nemzetiségűek, azok, a nevek szerint, az újkorra eltűntek. Ekkor, Murány vára viszontagságos sorsa következtében,⁸ ismét több németet találunk, sőt olykor egy-egy magyar is került a vlachok közé. A XVI. században a török sajnálgatta;⁹ lakosságának jó része kicserélődött, később azonban idáig a pogány nem hatolt fel, ami békésebb fejlődését biztosította. A Rákóczi-felkelés megrázkódtatása után¹⁰ fejlődése hatalmas méreteket öltött. A népszaporulat megjelenik a déli magyar falvak üres telkein; a Murányi, Muránszky név a XVIII. század közepén sok magyar helységben tűnik fel. Jobbágysága, bár 1709/10-ben a pestis is elragadott belőle összesen 446 lelket, köztük 74 önálló jobbágyfőt, illetve 151 tizenkét éven felüli személyt, 1773-ra a korábbi létszámnak több mint kétszeresére emelkedett.¹¹ Saját egyháza nincsen, Murányhosszúréthez tartozó leányegyház, a vár kápolnájában a hosszúréti plébános tart istentiszteletet. A Koháryak alatt a korábbi ev. hitű község katolizál. Iskolájában a hosszúréti rektor kat. „pedagógusa” tanít; 1775-ben tanulóinak száma 24 kat. gyermek, akiket tót nyelven oktattak.¹²

⁷ Hoffinanz Ungarn, 1549. dec. 10. Kamarai jelentés a murányi kir. javak állapotáról.

⁸ Wesselényi nádor után 1670-ben ismét a fiskus birtokába került és mintegy 30 éven keresztül a kamara igazgatta. A kamarai kezeléssel jelentős számú német alkalmazott, vámos, adóbehajtó stb. került a helységbe, akiknek egy része a Koháryak idején is itt maradt (v. ö. az 1670. utáni összeírásokat).

⁹ 1558-ban a korábbi 26 colonus helyett mindössze 11-et írnak össze, a többi a török elől elmenekült. Ezek sem mernek éjszakára házaikban maradni, hanem vadak módjára az erdőbe vonulnak. 1574-ben a török teljesen felégette és elpusztította. A hajdúk rombolása után, 1610 körül, köszönt rájuk a nyugodalmasabb idő. (V. ö. a 6. j. forrásait.)

¹⁰ 1720-ban az orsz. összeírás (CR) mindössze kilenc colonusát írja össze. A fogyás legfőbb oka az 1709/10. évi pestis.

¹¹ Míg 1754-ben csak 5 egész telek és 38 zsellérház szerepel az összeírásban, addig 1773-ra az egész porták száma 12 (Koháry-lt. I. nr. 852.). Olyan nagy volt a szaporulat, hogy az új házak építésére egyes erdőket szinte letaroltak. Az uraság eltiltotta nemcsak az építést, hanem a telkek osztását is (1766: Koháry-lt. I. nr. 360L., úriszéki határozat). — Pestisre v. ö. munkánk I. kötetének IV/1. fejezetét.

¹² 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039 (Can. vis.) és 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírás. V. ö. Bartholomaeides, 626. l. 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírások.

BIRTOKOSOK.

1427.¹³ Jolsvai György nádor 24 p. — 1573.¹⁴ Konfiskált falu Murányhoz 10 c, 3 i, 12 des. s. — 1664.¹⁵ Wesselényi Ferenc 3 qus, 15 ocs, 34 i. — 1728.¹⁶ Koháry István 15 ocs, 2 sed, 7 i. — 1773.¹⁷ Koháry Ignác 35 c, 33 i.

Helyi armálista nemesség. 1687.¹⁸ Sz: Bazilides, Merskovics. — 1703.¹⁹ Sz: Lesták alias Bobek, Palmán; B: Cseh alias Korpás.

JOBBÁGYSÁG.

1551.²⁰ 5 c, 7 pf. M: Czako (1558: Czakow UC 4/49; 1567, 1573, 1577: Ambrus e. néven; 1602: Szako; 1604: Zako); Sz: Damianus (e. n.) (1569: DamyJan e. n.), Hamornyk, Mwranczky, Alexius Pan (1558: Alex Mwransky UC 4/49, később többé nem fordul elő), Papos (1558: Papes UC 4/49), Rhod-Rehod (1558: Rodow UC 4/49; 1571: Rod; 1584: Raad scultetus sive iudex UC 24/77), Rwsztipan (1563: Hruscypan e. n.; 1567: Roszczipan; 1572: Hrusztipan), Victor (e. n.) (1558: Victor Muransky UC 4/49), Stellyer (1565: Stelar), [Whlar] Iwanis (e. n.) (1558: Iwany Whlar UC 4/49); B: Mattheus (e. n.).

1551—1602. között új nevek.²¹ 1558. Sz: Laurentius Myhalow; B: Christoff (e. n.). — 1563. Sz: Walaschko (e. n. később nem fordul elő), [Sanda] Valent (e. n.) (1565—1571: Valent, Falenth e. n.; 1572: Valentinus Sanda); B: Caspar (e. n.). — 1565. Sz: Ifan (e. n.) (1566: Ifanko, e. n.), Wlk (1573: Wylko UC 24/76; 1575: Albert e. n.; 1584: Albertus Wilchka). — 1566. Sz: Pawol (e. n.) (1600: Palczow-Palczowei), Vido. — 1567. Sz: Tomasz (e. n.) (1573: Thomas Herenoviez UC 24/76); B: Ferencz (e. n.). — 1571. Sz: Demezik (1572—1575: Demezyk e. n.; 1573 elírással: Gyembsyk UC 24/76), Hnusstienskj (e. n.) (1573: Hnustanczky UC 24/76). — 1572. Sz: Zatroch (e. n.) (1573: Andreas Zadrocho

¹³ DL 35801.

¹⁴ UC 24/76.

¹⁵ UC 25/6. Urbéri összeírás.

¹⁶ Vm. dica.

¹⁷ UT.

¹⁸ Vm. lt. Nemesi összeírás. Merskovics 1685-ben a murányi percepetor tisztét látta el (UC 95/17.).

¹⁹ Vm. jk. nr. 15. fol. 62, 64a. Nemességigazolási jegyzőkönyv. Páraszttelteken élnek.

²⁰ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A két példányban fennmaradt jegyzék, az egyetlen kötőjellel közölt név kivételével, teljesen egyezik; az egyikből hiányzanak a szállópenzfizetők nevei.

²¹ Dec. Göm. Kivételek: 1558: UC 4/29. és a külön jelettek.

UC 24/76). — 1573.²² Sz: Balasko, Brezouzky, Rwnzak. — 1577. Sz: Czayka, Fabo (e. n.) (1584: Fabo Waskowessin valachus), Klimo Dorny, Kurilka (e. n.), Labossta; B: Vhryn (e. n.) (1580: Demen Vhrin; 1584: Demian Vharouin valachus UC 24/77; 1612: Magjar; 1643: Vgrin). — 1580. Sz: Senko valachus (e. n.). — 1584.²³ Sz: Breska, Mathias Gregororsin valachus, Lucas Haiko, Joannes Hamar, Janko Hawrin (1600: Hafrinskj Janko-Joannes Hanszkowskj), Mihal Klino; B: Bokoeh (v.ö.1613: Bakos).- 1590.²⁴ Sz: Haczawskj, Hluchy (e. n.), Krallik. — 1598.²⁵ Sz: Krowak (1599: Hrobak; 1600: Chrobak-Hrobak; 1601: Rowak), Mokrenski (1599: Mokranczky). — 1599. Sz: Ruzinko (1600: Ruzinka), Spisak, Vozar, Zdikaczky (1600: Zdichafskj-Zdikowezky; 1601: Dykayszky; 1604: Zdzicauzki; 1610: Sdikayzkj), Zekerka; B: Cepel (1600: Cziple; 1601: Czepela). — 1600. Sz: Ambrosius Gyurik-Durik Ambrus (1608: Ambrus Giurik). — 1601. Sz: Rodovan Christina.

1602.²⁶ 1 j, 7 c, 4 i. M: Czako (1605: Czakal, UC 44/52; 1610: Cziako); Sz: Christin (1610: Christan; 1617: Kerezst; 1664: Kristen, Kristian UC 25/6), Janko Hannezko (1608: Janko Hanniczky; 1610: Haffrin Janos; 1611: Hafrich; 1613: Haphrin; 1618: Haurincki; 1621: Hafrinczki), Hudak (1610: Fidko; 1611: Hegedus; 1617: Dudak), Krowak (1605: Krobanak UC 44/52; 1610: Crobak; 1643: Hropak), Makrenczkj (1605: Makrai UC 44/52), Orawecz (1608: Morauiz; 1620: Rauacz), [Paleso] Halso (1604: Palezo; 1610: Polesioni; 1613: Palezio; 1637: Paleza), Rusinko (1611: Ruznak; 1616: Oroz), Szakaczky (1652: Szakacz Janos szabadossan lakik UC 24/80), Szekerko (1604: Zekerka; 1608: Szekerke); B: Czepleö (1603: Czepelle; 1611: Sepellie; 1612: Czepelje; 1613: Ciepel; 1615: Czepedi; 1618: Czepölö; 1635: Czepell; 1652: Csepely).

1602—1666. között további új nevek.²⁷ 1605. B: Louaz (1611: Louaz, később nem fordul elő), Pribek Iuan (1610: Pribiek; 1620: Piribekne relieta), Vamos (v. ö. 1664, 1666.). — 1607. B: Agas.

²² UC 24/76. Az ugyancsak megmaradt dézsmajegyzékben ezeket a neveket nem leljük, sőt hiányzanak a későbbiekből is. Viselőik valószínűleg urasági alkalmazottak voltak, a várban teljesítettek szolgálót, ezért nem vették fel őket a dézsmajegyzékbe.

²³ UC 24/77. Másolat, sok elírással. A Breska és Bokoeh nevek pl. nyilván a Bakos név eltorzított alakjai. A többi név, Hawrint kivéve, később többé nem fordul elő. A helység bírása „scultetus sive iudex“.

²⁴ A báránydézsmajegyzékben Muransky kastel helységnév alatt olvashatók ezek a nevek. A következő jegyzékünk csak 1599-ből való; ebben már nem található.

²⁵ UC 24/79. Feljegyezték még Johann Hauffenstainert: talán uradalmi tiszt.

²⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, már ismert és később is előforduló nevek: Magyar (Uhrin-Vgrin) és Zdichawszky.

²⁷ Dec. Göm. Kivételek a külön jelzettek és 1605, 1652 (l. a 6. j.-ben). A keresztnévkből alakult családnevek gyakran a keresztnévvel felcserélve, ezek helyén állanak.

— 1608. Sz: Liptak; B: Chonka (1620: Czonka, l. tovább 1666.). — 1610. Sz: Poliak (1635: Polek), Toriczky (1611: Torisowszky; 1612: Turiczky). — 1611. Sz: Tupchok (1615: Turczok; 1631: Tupi; 1636: Tupezok), Zuolensky (1612: Volensy; 1613: Solnay; 1618: Zuolinka Katalin; 1638: Zwolenka relict). — 1613. M: Bagos (1618: Bogos; 1619: Bakos). — 1615. Sz: Tomas (1631: Thomasik; 1664: Tomasik UC 25/6). — 1618. B: Nemezc. — 1619. Sz: Koritar (1620: Koritali); B: Murany (1620: Muranj). — 1620. B: Mayorne (1636: Majom Mihalj; 1637: Michal Majer; 1643: Magier Michal, Varga (1664: Vargha, Svecz UC 25/6). — 1621. Sz: Hachouai, Orelin (1652: Ororlin UC 24/80; 1664: Ororlim UC 25/6). — 1631. Sz: Galo (1635: Gallo); B: Lucas (1636: Lukacz; 1652: Lukách UC 24/80). — 1635. M: Czigas; Sz: Sofran (1643: Sofranko; 1664: Safranko UC 25/6), Steffano. — 1636. Sz: Lenard Jurik (később nem fordul elő). — 1638. Sz: Haydu Gregor, Piwowarcz (1652: Serföző Márton szabadságban lakik UC 24/80; 1664: Piwowarcz UC 25/6). — 1643. Sz: Gregus (1652: Greguss UC 24/80); B: Ceh (1652: Cseh UC 24/80). — 1652. M: Juhász Mihály, Tizedes Mihály (szabadossan laknak); Sz: Bisztrán, Ferencz Gyurko szöcs, Halas (1664: Ribar UC 25/6), Kralin (des), Laczni (1673: Laczko; 1687: Laczow), Labos, Pilanszki; B: Bodnár János szabados, Barbely (des), Sebestyén Jakab, Sütő János (v. ö. 1672). — 1657.²⁸ M: Tariany (1664: Tarianj UC 25/6); Sz: Michalik (1731: Michalou, Mihalesok, Vm. dica), Szeőcs (1664: Kussnier, UC 25/6); B: Kertez Daud. — 1664.¹⁵ M: Palinkas; Sz: Antalow, Dano, Drab, Holko drabant, Kominar, Korbik, Kostka (1674: Koczka), Maczur, Mesiar, Sramko vamous, Szlabej (1675: Szlaby), Uhliar; B: Bajus, Iuan Palotas.

1666.²⁹ 1 j, 16 e, 14 i. M: Tariani; Sz: Danyo (1671: Danio; 1685: Donovan; 1686: Daniel UC 95/17), Gregus, 2 Kristian (1674: Krysstienow, Kryssten; 1683: Kresztin; 1691: Kristyten; 1695: Kristyenowiech; 1700: Kristinow), Kusnyér, Labostyák, Maesur (1684: Mazur), Mészáros (1673: Meszar), Orolim (1671: Oralin; 1725: Porolim, vm. dica), Pilanszky (1671: Pilenszky; 1675: Pilyanszky op.), 2 Polyák, 2 Ribar (1673: Piscator), 2 Safranko, 2 Tomasik; B: Cseh, 3 Csepel (1673: Sepelly; 1675: Csepel; 1677: Csepelly), 2 Czonka (1672: Csanka; 1674: Czunka; 1676: Czunkawecz; 1685: Csunkalka), Szöcs (1674: Szücs Janos teloniator), 3 Uhrin (1676: Stara Magerka; 1687: Magyar; 1720: Uhrény CR), 2 Varga (1671: Varga, Svecz).

1666—1773. között további új nevek.³⁰ 1671. Sz: Gregor (1687:

²⁸ UC 25/2. Az úrbéri összeírás néhány jellemző adata: Szöcs György zsellér fia Janesi, deák, Rusznak Sziman drabant és Cseh Márton hajdú. Az elbujdosottak közül hatan szolgálnak Tállyán, Szalókon, a többi a megyében, egy pedig „esismazia miuet tanul“.

²⁹ UC 101/74. A helység úrbéri összeírásának teljes névsora. Itt elő nem fordul, korábról már ismert és később ismét állandóan jelentkező nevek: Bajusz (Bajuszik), Bisztren (Bisztran), Bodnar, Chrobak, Michalik (Mihal), Oravecz (Orawkin), Rusznak, Serföző (Piwowarcz).

³⁰ Dec. Göm. Kivételek 1715, 1720: CR; 1725. s a köv. évek: Vm. dica.

Juda Gregorowich), Hepka (1690: Hebka; 1698: Hebkowich), Kralik, Pasztirik (1673: Pasztir), Polecsik (1672: Polonesik; 1675: Polyacik; 1731: Poljassik, Vm. dica), Rogusky, Zaleta; *B*: Czatlos (1675: Csaklos), Nemeso (1672: Nemczok). — 1672. *Sz*: Koleszar Voytko (1677: Voytko Koleszar), Polonszki, Sztrecsnaszki (1675: Sztrecsanszky; 1679: Sztreczan); *B*: Kötöles (1674: Powraznik), Pekar (1673: Süteö). — 1673. *M*: Kis; *Sz*: Czismár (1674: Czizmar), Haydok (1676: Hayduch), Kochár, (1680: Köchyar), Pazman, Simka, Takács (1680: Tkács); *B*: Czigan, Mayoros. — 1674.³¹ *M*: Jaszay; *N*: Frandl; *Sz*: Bogusky (1677: Bokduszky), Holko, Kluczka, Kominar, Medwed (1679: Medwedek; 1680: Medwiedok; 1683: Medve). — 1676. *Sz*: Franyo. — 1677. *Sz*: Alzin (1686: Elsin; 1690: Alezin), Ferencz (1689: Ferenczik; 1691: Ferenczko), Kadlovsky (1679: Hyadlovsky; 1687: Handlovski), Rekény (1690: Rekenzok), Sstokar, Szabo (1685: Kragecz). — 1679. *Sz*: Dudass (1692: Gajdos), Iwan, Kopcany (1680: Kopesany), Ondregow (1686: Ondrjk UC 95/17; 1687: Ondreyowich). — 1680. *Sz*: Lestak, Mikita (1690: Mikuda), Mlinar, Rolkow (1686: Rolko). — 1683. *Sz*: Paulus Oroszi (1684: Paulus Valach). — 1684. *N*: Pinder, Binderhans (1687: Pindrhanz); *Sz*: Haluska, Popratz, Reutzki (1687: Rewuczky). — 1685. *B*: Rochtdorff (Rochendorfi-Rochfalvai helyett!). — 1686.³² *Sz*: Kamenan, Krek (1687: Kriek; 1690: Kryek), Rasztozky (1691: Rasztocka relict), Rohacz (1715: Rohás CR), Vernarsky (1686: Vernáry). — 1686. *Sz*: Lehány (1687: Libanius; 1688: Lihany; 1692: Lihanyi), Simankin (1687: Siman; 1691: Szimankin). — 1687.³³ *Sz*: Breznay (1688: Bradnan), Jastrabsky, Kudlak, Palencsar, Potoczky, Zahradnik. — 1688. *Sz*: Cserny (1699: Csierneg), Hudecz (1690: Hudak); *B*: Palatinus. — 1689. *M*: Fitma; *Sz*: Barbolec, Klemvasky (1695: Krompasky). — 1690. *Sz*: Benjo relict (1697: Benyo; 1698: Benyowych), Klenowsky, Pacsák, Zitny (1693: Zitin; 1696: Sitni). — 1691. *N*: Maixner (1692: Maxner); *Sz*: Biros (1693: Béres), Czimerik, Frisnyak (1693: Trisnak), Kovacs. — 1692. *Sz*: Filyarszky, Sskroban, Smiak, Vrbar (1698: Vrber; 1715: Verbár CR.). — 1693. *Sz*: Dluholuczky, Valkoczy. — 1695. *N*: Bagner; *Sz*: Chanasz. — 1696. *Sz*: Hanesz (1699: Hanzow). — 1697. *Sz*: Szopko Polak (1698: Joannes Szopko). — 1698. *Sz*: Brongyos (1699: Bronydos). — 1715. *Sz*: Helpa (CR). — 1720. *N*: Peterhansz; *Sz*: Berdar (CR). — 1725. *Sz*: Haidulyak alias Meszar (1731: Hindulak, Vm. dica), Labos, Mikulyak. — 1731. *M*: Nagy; *Sz*: Zondak; *B*:

³¹ Ebben az évben a dézsmajegyzék külön sorolja fel a vári servitorokat, perceptort, teloneatort, braxatort, 10 satrapát, továbbá 19 különböző servitort.

³² UC 95/17. Urbéri összeírás. Feljegyeznek kilenc hajdut „haidones inobedientes“ megjelöléssel. Ezek tehát nem tartoztak az adózó falusi közösségbe. Közöttük van Johannes Jaszay, aki a szabad hajduk hadnagya, mint erről az 1685-ös összeírásból értesülünk (UC 95/17.).

³³ A közölteken kívül Hoffer Ádám, mint Zeugwart szerepel, nevét azonban később sem urbáriumokban, sem dézsmákban többé nem találjuk.

Grenda. — 1753/54. Sz: Balon, Csoriska, Dovala, Figura, Gajdár, Gecke, Konyecz, Kucsera, Laczow, Lavrinesik, Strasin, Strocsan, Valkóczy, Vida; B: Majer.

1773.³⁴ 35 c, 33 i. N: 2 Franczell; Sz: Balazik, 4 Benyó, Brongyos, Bucsulyák, Czárík, Czepela, Czimer, Dovák, 6 Ferencsik, 2 Gajdáll, Garlak, Hajduk, 5 Haluska, 2 Hepka, 2 Jaskó, Jelencsik, 2 Kerstyen, Kohár, Korhár, 2 Laurenesik, Lipták, Luszpa, Melkó, Meszár, Mihalecz, Mihalyik, Michalesik, Pachal, Palykin, Polyák, Pilár, Rampták, Ribár, 2 Roháts, Spissák, Szaulus, Szopkó, Sztrarik, Szulek, 4 Verbjár, Zajácz; B: Boloyni, Grenda, 2 Uhrin.

Kiváltságos juhászcsaládok. 1671—1700.³⁵ Sz: Hajduk, Pilanszky, Safranko.

Cigányok. 1770.³⁶ Belica, Rác.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1605.⁶ *Losonecki*³⁷ *hegy*; 1652: Lucsenzka, pratum (UC 24/80); 1786: Nad Luzanszkom (Ber. prot. nr. 5).

Jolsva, folyó; 1887: Muránypatak (a 75000-es kat. térképén). L. még Lice (1243) s Csákán (IV. Béla kora).

1652.⁶ *Murányaljai nagy rét*; 1864: Pod zámok (Pesty).

Hayduczka,³⁸ pratum — *Beniczka*,³⁸ pratum.

Javorinka,³⁹ pratum; 1887: Javornikova dla, Javor (a 75000-es kat. térképén).

Jarowiszka,³⁹ pratum.

Szmrekowicza,⁴⁰ pratum; 1887: Smrekovice vrch (a 75000-es kat. térképén).

Az vár előtt, nagy rét — Pred rzarim; 1699 (UC 25/19).

Tiszóc felé, campus; 1699 (UC 25/19).

Na szpizskom, campus; 1699: Szpissko (UC 25/19); 1887: Spisko dla (a 75000-es kat. térképén).

1672.⁴¹ *Zahrbi*, campus; 1685, 1686: Za hrby (UC 95/17); 1887:

³⁴ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

³⁵ Dec. Göm. Juhokat természetesen más családok is tenyésztettek, ez a három azonban kiváltságos juhásztelken élt.

³⁶ Vm. lt., cigányösszeírások.

³⁷ Magyarul: Losonezi hegye (S. H.).

³⁸ A Hajdu, Benyó és Maxin nevek helybeli családnevekből keletkeztek. Legeltetéssel, juhászattal kapcsolatosan alakultak ki, a szállástartókról veszik eredetüket.

³⁹ Javorinka, Jarowiszka, szállások, magyarul: 'tavaszoló' t. i. szállás (S. H.).

⁴⁰ Szmrekowicza alapszava a szl. smrk 'fenyő': fenyvesrét.

⁴¹ UC 25/7. Allodiális földek.

Hrabi vrch (a 75000-es kat. térképen).

Szuchí dol, campus; 1685, 1686 (UC 95/17).

Vadkert, hortus ferarum; 1685, 1686: —, Sweryenciz (UC 95/17).

1786.⁴² *Kadlubno*,⁴³ erdő — *Huorka*, erdő.

Mastina,³⁸ erdő; 1887: Maxina vrch (a 75000-es kat. térképen).

1787.⁴² *Klak*,⁴⁴ erdő; 1806 (Bartholomaeides, 627); 1864: Klaki (Pesty); 1887: Kljak (a 75000-es kat. térképen).

MURÁNYHOSSZÚRÉT.

Hosiureth, *Hozywreth*, *Hwzywreth*, *Hwzwreth*, 1551: *Dlua Luka*, 1567: *Muranhozzureth*, 1605: *Dluha Luka alias Hozu Reth*.

Területét a Rátold-nemzetség 1321-ban adta soltészségbe a Sztoján-nembeli Hillebrand és Illés testvéreknek.¹ Mivel azonban a fölötté épült Murány vára jóval korábról ismeretes, ebben az időben már lehetett itt valami település; ha más nem, urasági major, amire különben neve is utal. Magyar nevét, amely a középkori forrásainkban az egyedüli, később pedig általános, az uradalmi központ magyar officialisaitól kaphatta, azonban szláv megfelelője is hamarosan, a falu kialakulása után, meghonosodhatott. A helység kezdeteit a XIV. század elejére tehetjük.² Alapítói szlávok voltak. Határa földművelésre nem volt alkalmas; nagy erdői és hegyi legelői nyújtottak megélhetést. A XVI. században népességének egy része az erdőkben szénégetést űz,³ a többség azonban a vlach, azaz a hegyi pásztor, juhász. Ezek eleinte rutének — „Ruteni“-nek is nevezik őket az összeírások, — lassan azonban lengyelek is kerülnek közéjük, még ugyancsak a XVI. században. Kiváltságuk szokásjogon alapult; később egyre többen műveltek közülük paraszt-telekhez tartozó helyföldeket, azonban külön társadalmi réteget alkot-

⁴² 1786: Ber. prot. nr. 5.; 1787: u. o. nr. 17.

⁴³ *Kadlubno* szl. kadlub = kivájt faderékkel foglaltványos forrás-kút (S. H.).

⁴⁴ *Klak* szl. klag = gyomoroltó, amivel a juhászok a fővő juhtejet megoltják, alvasztják, hogy brinzát készítsenek belőle (S. H.).

¹ AO. II. 643.

² Az első, de bizonytalan adat 1357-ben szól róla (DL 24905. és Múz. Ta. Más.). A két példányban megmaradt szöveg 1419-i átírásáról 1702-ben kiadott újkori hiteles másolat egyszerű és gondatlan másolata. A szereplők leszármazását nem lehet a Rátold-családfába beilleszteni. Annyi bizonyos, hogy a szóbanforgó, Nagyrőcével vitás területért még a XVII. században is folyik a pör (Koháry-lt. I. nr. 4016.).

³ 1573: UC 24/76; 1652: UC 24/80.

tak.⁴ A népesség másik, nem vlach része a XVII. századtól működő hámorokban, fűrészmalomokban, iparral, állattenyésztéssel és a déli magyar megyékben aratással, csépléssel kereste kenyerét.⁵ Középkori, 26 családot kitevő társadalmából, 1558-ra mindössze négy maradt. Ezeket a Fülekről felhatoló török martalócok elkergették, úgyhogy a falu közel negyven évig pusztá.⁶ Amikor a század végén újra benépesült, korábbi jobbágysai közül mindössze egy tért vissza. A XVII. századtól nagyobb az állandóság, bár a lassú kicserélődés folyamata teljesen nem szűnt meg.⁷ A nemzeti felkelések idején ismét nagyarányú a szökés,⁸ a pestisben 1709/10-ben 50 jobbágy fő, összesen 440 személy halt el; a nagy fogyást azonban bőségesen pótolta a murányi uradalom szaporulata.⁹ Egyháza és temploma középkori; az újkorban ev. prédikátor szolgál benne, a Koháryak alatt ismét katolikus.¹⁰ Iskoláját említik a XVII. században; 1775-ben mes-

⁴ 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79; 1605: UC 44/52; 1611—1615 között: UC 37/12; 1728: Vm. dica. Igen tanulságosak az 1551. évvel kezdődő juh- és gabonadézmajegyzékek, amelyekben gyakran a juhállományt és a kiváltásokat is feltüntetik. A rutén-vlach-oláh nevek jelentésére olv. Murányzdiehava 5. j.-ét; az itt idézett források ezt a helységet is felsorolják.

⁵ 1652-ben és később is német hámorát említik, 1666-ban kenderkölyüt. Kovács-, szücs- és tímármesterséggel foglalkoznak (1652: UC 24/80; 1666: UC 101/74; 1706, 1724, 1728: Vm. dica; 1715, 1720: CR. V. ö. Bartholomaeides, 581. l.

⁶ A hosszú pusztaság alatt colonusai szétszóródtak; 1573-ban mindössze kettő él közülük Murány várában. 1557: UC 24/73; 1558: UC 4/49; 1573: UC 24/76; 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79. 1566-tól kezdve hiányzik a dicajegyzékekből is. 1598-ban 17 ház állott benne (UC 109/1). L. még Koháry-lt. I. nr. 4016.

⁷ A távozás irányára mutat egy 1652-i adat (UC 24/80). Kukulka Márton Kecskefő lakik.

⁸ A pusztásodás megindul 1686-ban (UC 95/17); 1720-ban már csak 16 családot írnak össze (CR), ami a pestis pusztításának következménye.

⁹ Jobbágyságának XVII. századi viszonyairól jellemző példa 1657-ből (UC 25/2): Lukács Petrő fia Jakab „deák“, Vranicz Istvánné zsellér két fia szintén, Jakub alias Cslovek Tamás öccse Márton „deák, úgy mint seómezey oskola mester“; van a jobbágyfiúk között két zöld puskás (talán esősz); Labos Valent két fia majoros Murányban és Lubenyikban, Kukulka Janik egyik fia török rab, két másik fia szolgái; egy jobbágygyermek Oehtinán kovácsmesterséget tanul.

¹⁰ A 2. j.-ben id. oklevél szerint kápolnája Szűz Mária tiszteletére épült. A pápai tizedjegyzékek Vasarati nevét magyarazza Ortway (I. 44. l.) Hosszúrétre, azonban, mivel ennek védőszentje Szent Benedek, tévesen. A régi templom a katolikusoké a XVIII. századtól kezdve; ennek patrónusa Szent Mihály (Tokody, 794. l.). Ev. prédikátorát említi a már ismertetelt id. 1652. évi összeírás. L. még 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 214; 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039. (Can. vis.) és 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírás. A Koháryak térítése után a XVIII. század végén az ev. vallás ismét tért hódít a faluban (Bartholomaeides, 581. l. V. ö. még a köv. j.-et).

tere katolikus, tót nyelven 6 kat. és 18 ev. tanulót tanít írásra és olvasásra.¹¹

BIRTOKOSOK.

1427.¹² Jolsvai György nádor 29 p. — 1553.¹³ Konfiskált falu Murányhoz 5 p, 2 n. d. — 1657.⁹ Wesselényi Ferenc 21 ocs, 19 seds, 23 i, desertae: 5 ocs, 6 seds. — 1728.¹⁴ Koháry István 1 ms, 22 qus, 2 ocs, 3 seds, 4 i. — 1773.¹⁵ Koháry Ignác.

Helyi armálista nemesség. 1687.¹⁶ N: Celder. — 1703.¹⁶ N: Czeldner. — 1725/33.¹⁷ B: Hazady.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁸ 1 j, 10 c, 8 pf. Sz: Bobek, Benko (e. n.), Czernok, Gwrczyna, Habvlya, Hwtnyk, Iwasko (e. n.), Koboler (1558: Kobolar UC 4/49; 1559: Kobular v.), 2 Kyszel, Kvsper, Nykola, Rycz (1558: Hryz UC 4/49), Gwro Saphár (báránydézsmában: Schaffer Juro v.), Vido Sathan (1552: Satan Wydo v.), 2 Symko, Swnaczký, Zathrok (1558: Zatrocz UC 4/49; 1559: Zatroch v.; 1569: Zatrach).

1551—1604. között új nevek.¹⁹ 1552. Sz: Dyenysch v. (e. n.) (1563, 1567: Demezo e. n.; 1565, 1566: Demeze e. n.), Fedor v. (e. n.), Marko v. (e. n.), Senko v. (e. n.). — 1559. Sz: Prisca v. (e. n.) (1565: Ondra Pryscezin; 1566: Prisska), [Zatroch] Georgius v. (e. n.) (1563, 1567: Duro e. n.; 1569: Duro Zatrach); B: Jacobus v. (e. n.), Melchior v. (e. n.). — 1563. Sz: Laczko (e. n.) (1567: Laczko v. e. n.), Miklosz (e. n.) (1565: Miklusz e. n.), Szakrutacz (e. n.). — 1567. Sz: Mlinar (e. n.) (1569: Petro Mlinar). — 1569. Sz: Jacuf Stellar. — 1598. Sz: Hamrowich (1600: Hamor; 1603: Hamro), Hasawski (1599: Hasoczky; 1600: Hasaweczky-Haczafski, Hachianski; 1601: Haesoky; Hasysky; 1602: Hasanezky; 1603: Haczouszky), Holschig, Hudag (1600: Hegedws-Hudak), Joan Janidlo (1600: Joannes Zanizlo-Janidlo; 1601: Janko Janidlo; 1602: Janko Szanizlo, később a Janidló alak állandóul), Kreutz

¹¹ Vm. lt., iskolaügyi összeírások. 1687-ben rektora Kalina András (Dec. Göm.). A falu mai szlovák hivatalos neve: Muránska Dlhá Lúka.

¹² DL 35801.

¹³ Dic. Tom. XIV. fol. 181.

¹⁴ Vm. dica.

¹⁵ Az UT ugyan hiányzik, birtokosa azonban a többi murányi falu tabellájából megállapítható.

¹⁶ 1687: Dec. Göm.; 1703: Vm. jk. nr. 15. fol. 62. Csetnekről került ide, a tizedjegyzékek tanúsága szerint jobbágytelken él.

¹⁷ Vm. jk. nr. 15. fol. 79. Gömöri armálist szerzett jobbágycsalád.

¹⁸ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Két példányban maradt meg, az egyikben a szállópénzt fizetők hiányzanak. A báránydézsmajegyzék szerint négy „Rhuteni“ adott vlach-censust; neveik Emericus kivételével mind megtalálhatók a gabonadézsmajegyzékekben is.

¹⁹ Dec. Göm. 1552, 1559; Dec. Göm. Agn.; 1598: UC 24/79.

(1599: Kraiech; 1601: Kráczik; 1602: Krajcz; 1603: Kreecz), Kukulka, Labosthia (1599: Lucas Labostian; 1601: Lukacz Laszlo; 1602 hibásan: Lukas Habostian; 1603: Lucas Slabos), Stango Polag²² (1599: Vlach Poliak; 1600: Stanislaus Olah-Stanko Wlach; 1601: Sztanko Polyak; 1602 elírással: Ztanko Vula; 1603: Stanko Wlak; 1611: Stanislaus Olah; 1613: Poliak Zanizlo, ez után a Polyák név állandósul), Russnag (1600: Franciscus Rusznak-Rusnak Fedor), Sedliog (1603: Zedlak). — 1599. Sz: Boczor (1600: Baczur-Vaczur; 1602: Basarockj, Borzik), Iwan Fwtia, Gaydos, Kowacz, Matekowa (1600: relicta Matei Cutka; 1601: Goczna Mathene, Mathe Cziczka), Palezo (1601: Palezin), Janko Polonezky (1600: Joannes Palezu; 1602: Janko Palezo), Sepka, Zelik Iwan (1601: Iwan Csilik; 1602: Czilik Juanko v. ö. később 1608. évnél), Zlawka (1601: Slanka); B: Paulus Habasi (1603: Paulus Habaz), Haladi (1603: Halladi). — 1601. Sz: Vranik (1602: Vranicz). — 1601 bárd. Sz: Chrobak Muranskj. — 1602. Sz: Bartho, Czertik, Hudinka, Kederanj (1603: Kederiui). — 1603. Sz: Bisztriczky.

1604.²⁰ 1 j, 17 c, 8 i. Sz: Baczow (1610: Baczjur; 1616: Bachur; 1652: Bacsorüwezki des. UC 24/80.), Balczok, Berzik (1610: Borsik; 1620: Borczik; 1652: Boczik UC 24/80.), Czert (1620: Czertouet), Fillerzki (1631: Filiery), Haczauski (1605 tévesen: Czaczauzkj; 1605: Hachalzki UC 44/52; 1607: Haczkj; 1610: Haczilizky, Hacziaabszky; 1611: Hanzaljky; 1620: Halczab), Hamor (1605: Hamoros UC 44/52; 1607: Hamar, 1. korában 1598.), Hodinka (1605: Chidinka; 1619: Hodina), 2 Hudak (1605: Chudak; 1613: Hegedus; 1615: Hudaczik), Kouacz, Kukulka (1610: Kukuljka; 1612: Kubolka; 1613: Kukuljea; 1652: Kukula UC 24/80), Labostjan, Labostje (1605: Laboska UC 44/52; 1605: Laboste; 1607: Labos), Balczok, Palko (1605: Paychouaj UC 44/52; 1607: Palyezko; 1610: Palezionik; 1620: Palik; 1635: Pawezo; 1652: Paleso, Palko UC 24/80.), Stanislaus Poljak (változatait l. az új nevek között 1598. évnél), 2 Ruznak, relicta Thamasko, Tergarzki, Vernerzki (1620: Wernath), Vranicz (1607: Uranyecz; 1613: Varyecz), Zaytrog (1605: Szattrok UC 44/52; 1610: Zatro), Zenko; B: Czabay (azonos az 1599-hez közölt Habasi névvel) (1605: Chabas; 1610: Habacz; 1611: Chapas; 1612: Kopasz; 1615: Czaba), Haladik (1605: Haladaj, UC 44/52; 1610: Halladj; 1652: Hladevonezke, UC 24/80).

1604—1666. között további új nevek.²¹ 1605. Sz: Kobeza²² (e. n.) (1608: Ruszniak Kopcza; 1609: Jacobus Kobczko; 1610:

²⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, a következő jegyzékekben ismét feltűnő, korábbi már ismert nevek: Gajdos, Janidlo, Kederivi, Krajecz (Szabó), Sedlak.

²¹ Dec. Göm. Kivételek 1605: UC 44/52. és 1652: UC 24/80, meg a külön jelzettek.

²² A Polak név változatai arra mutatnak, hogy a név birtokosa nem lengyel, hanem Lengyelországból érkező vlach-rutén volt. Sztripszky közlése szerint hazai ruténjeink galíciai fajtestvéreiket ma is polyákoknak nevezik, ezek pedig a magyarokat a lengyel Venger névvel illetik.

Lopincekj Kopezio; 1611: Kopcha Ruznak; 1612: Kopeza Loprizkj; 1613: Kopezio Ruzniak; 1615: Kopezo Rusznak; 1618: Jakhob Kopeza; 1619: Thomas Kopchyo, 1620 után a névnek nem találjuk többé nyomát). — 1607. Sz: Mlinar. — 1608. Sz: Iuan Czilik²² (1609: Iuan Olah; 1610: Ciliak Juanj; 1511: Czilnik Joannes; 1612: Ruznak Ivan; 1613: Ruzniak Iuan; 1615: Cylyk Iwan; 1618: Czillick Iuani; 1619: Joannes Chillik, a későbbiekben ez utóbbi név állandósul). — 1609. Sz: Ztanko Resko (1610: Stanko Raczko; 1611: Stanislaus Kouach; 1613: Stanko Kovacz; 1615: Reczka Janko; 1618: Reczko Stanko; 1618: Stanko Reczko, és ez a név állandósul). — 1610. Sz: Chernik (1615: Czerni; 1631: Feketj), Suetei (1611: Sueticzky; 1620: Süutej; 1635: Siweticz; 1652: Sweticzky UC 24/80); B: Halaz (v. ö. 1666: Ribar). — 1611. Sz: Chaiko (1616: Czaika; 1636: Szaika; 1643: Szakaes); B: Toth. — 1612. B: Jacab Nemet (1613: Spissak Jakab). — 1615. Sz: Liptak, Mokrensky (1621: Mahrantzky); B: Behin (1616: Böty, Boty; 1618: Bekeni; 1619: Beötzin; 1621: Betin). — 1616. Sz: Martin (1635: Martinko). — 1618. Sz: Grenda Giorgi (1620: Gerenda Gregor). — 1619. M: Sitte; Sz: Slatinzky, Vargha. — 1620. Sz: Hajduk. — 1621. Sz: Breznai, Lukaes (1637: Lukeza). — 1631. Sz: Filo (1635: Filow), Santa, Tupczok. — 1635. Sz: Hruska (1652: Hruszka UC 24/80; 1657: Benedieskow alias Hruska UC 25/2), Moczer (1637: Moczar; 1652: Mocsár UC 24/80), Nandor Jurik (1636: Nandor Jurik), Pilinsky (1652: Pilenszki UC 24/80). — 1636. Sz: Harajda. — 1637. Sz: Hliszta (1652: Hlista UC 24/80). — 1638. Sz: Oczko. — 1643. Sz: Lapsenszky (1657: Labsanszky UC 25/2), Vlach Symon (1652: Vlah Simon UC 24/80); 1657: Vlach Simnko UC 25/2), Wysokj. — 1652. Sz: Cslowek (1657: Jakub alias Cslouek UC 25/2), Hriez Petro (1657: Hriezow Petro UC 25/2), Husztaczki, Kusnyér, Lehoczky (1671: Lehotay), Oravec, Petriczko, Revuczki, Steffanko, Szmrekovicsa; B: Sernevelő. — 1657.⁹ Sz: Chouanecz, Daniel Stellér (1664: Daniel Kotracz, UC 25/6), Hrubey, Huszár, Janciszko, Jeszeniczky, Ostyák (1664: Osztiak UC 25/6), Polomszky alias Piernik, Suecz, Zuolenesik; B: Kis Janos szabados (v. ö. 1666).

1666.²³ 28 sp, 14 op, 23 i, 1 op des, Sz: 4 Antal (1672: Antalo; 1690: Antal des UC 88/81), Borzik, Boszi, Chowanecz (1672: Chovancy), Filyárszky (1671: Filery; 1674: Filarsky), Filyo (1671: Filo), Gaidos (1698: Dudaskin; 1700: Dudass), 2 Hruska (1683: Ruszka), Hudak (1672: Hodek; 1673: Hodak; 1674: Hogyak), Huszár, 3 Janidlo, Janikow (1671: Janeso, Hanidlo; 1672: Jancsiczko; 1673: Jancsiko, Janko), 2 Kovacs, 2 Kragecz (1671: Szabo; 1672: Kraiecz; 1673: Krayczoviah), 3 Kukulka (1715: Kulka CR), Labos, 2 Labostyák, Lapsanszky

²³ UC 101/74. A helység úrbéri összeírásának teljes névsora. Megjelöli a jobbágytelkekhez tartozó külsőségek nagyságát. Itt nem szereplő, 1671-től a dézsmajegyzékekben azonban ismét feltűnő, korábról már ismert nevek: Csernyk, Cslowek, Jeszenszky, Lehotszky (Lehotai), Liptak, Martin (Martinko), Nemezc, Oeskó, Oravec, Rusznak, Spissak.

(1675: Lapeschansky), 3 Lukács (1672: Lukaco; 1686: Lukacov UC 95/17; 1700: Lukacsowech), Mlinar (1671: Molnar; 1672: Mlinarssik), Molnar, Moesár, Ostyak (1677: Osstak), 4 Palceso, 3 Palko, Paulieskow (1671: Palezicz; 1674: Pancso; 1684: Palcov; 1690: Paulik UC 88/81; 1700: Palkowech), Petriszko (1671: Petrinko), Polonkay (1675: Polomsky; 1683: Poloniczky), Polyak (1671: Polek), Ribar, Simo (1673: Simeon), Smrescko, 3 Stefanko (1673: Stephano; 1675: Istvan), Sümezczy (1674: Szumaczky; 1691: Sumjaczky), Svez (1683: Varga), 2 Szaiak (1671: Szojek; 1674: Sogak), 2 Valentow (1671: Valento), Vernarszky, Martinus Cornicis, Vranicz Andras, Zwolencsik; *B*: Kis (1689: Maly), Ondrik Mager (1673: Andreas Mayer; 1680: Mayerka).

1666—1773. között további új nevek.²⁴ 1671. *Sz*: Agneta (1673: Agnetén; 1683: Agnet; 1689: Agnetin), Czaika (1676: Soyka; 1679: Szoykin; 1683: Sajka; 1700: Csajka), Holok (1672: Holoka), Jakubesik (1687: Jakubsok; 1690: Jakubik UC 88/81), Katusak (1672: Katusik 25/7; 1674: Katussin), Kupcsik, Opalin, Zuskin. — 1672. *Sz*: Bodnar, Hronecz (1679: Hroncow; 1715: Hronycz CR); *B*: Izefy lengyel (nyilván jövevény volt, később sem e, sem más néven nem találjuk). — 1672. *N*: Mayxner; *Sz*: Albertow, Brezovyczky (1676: Brezowsky; 1690: Birzetj UC 88/81; 1700: Brezak), Casper (1687: Kasperow); *B*: Bosanyi. — 1673. *Sz*: Dorkin, Kubiesko (1686: Kubaczka des UC 95/17), Oszteczka relieta, Szekrén. — 1674. *Sz*: Aszin (1679: Alzin), Helpansky (1675: Helpian), Kiska (1679: Kiszka; 1680: Kiczka; 1685 hibásan: Tiszka); *B*: Baghnier (1680: Baginer; 1685: Babinar). — 1675. *Sz*: Babinecz 1676: Babnicz). — 1677. *Sz*: Hutnyk. — 1679. *Sz*: Bazilides (1687: Basilides), Urwa, Zossak. — 1683. *Sz*: Demezik. — 1684. *Sz*: Tergarski. — 1685. *Sz*: Kubo, Pleva; *B*: Cseh. — 1686.⁸ *N*: Czaigvarth (1690: Czayvarth); *Sz*: Konczko, Mezar (1698: Maszar). — 1688. *Sz*: Thuresay. — 1690. *Sz*: Cziffrik (1692: Cifra). — 1690. *Sz*: Gyuran des. (1720: Gyurcsova CR; 1753/54: Gyuro, vm. dica), Zavadszky (1693: Zauadszky). — 1691. *Sz*: Fabo, Hatata, Kozák, Pohorelsky. — 1692. *Sz*: Paszko (1698: Paskow; 1720: Paskovelk CR; 1731: Paskovjeh, vm. dica). — 1695. *Sz*: Kosar, Mihalow (1715: Michalo CR; 1753/54: Mihalesek vm. dica). — 1697. *Sz*: Chisnan (1699: Chisnenszky). — 1698. *Sz*: Tkacs. — 1698. *B*: Michael Szegin. — 1700. *Sz*: Hindulak. — 1715. *Sz*: Frivolik (1720: Fulyovék CR). — 1725. *Sz*: Haynak, Hanesurak, Halakov, Szmerek. — 1731. *Sz*: Bleha (1753/54: Blichá, Vm. dica), Ondrevjeh. — 1753/54. *Sz*: Csizik, Faklis, Jankovics, Kirsanyi, Kukulka, Melyo, Palcsik, Sibal, Striban, Sturman, Zajacz.

1828.²⁵ 84 c. 31 i. 7 si. *N*: Fögler, *Sz*: Agnetin, Bellják, 2 Bendula, Brezák, Csizik, Csizmarov, Dropceso, Fasko, 2 Filo,

²⁴ Dec. Göm. Kivételek a külön jelzettek, valamint 1672: UC 25/7; 1690: UC 88/81; 1715: CR; 1725. és a köv. évek: Vm. dica.

²⁵ A hiányzó úrbéri tabella helyett az 1828. évi országos összeírás teljes névsorát közöljük.

3 Gaszper, Gazgyik, 2 Gyurese, 4 Gyureso, 4 Hajnák, 4 Hallják, Hancsurák, Hrncsár, 2 Hruska, 2 Hudák, Janesik, Janesizko, Jánch, 2 Janyidlo, Janyik, Jankovics, Kalinka, 2 Kekenyák, Kaszper, Krha, Kropka, 3 Kubiesko, Kubik, Kukulyko, 4 Kvetko, 6 Lipták, Lukács, 2 Machó, Mányik, Maretyák, Martinko, Meszár, 4 Michalesek, Moczni, Mokrán, Monko, Mrinják, Noszko, Obrucsanszki, Ondrejko, Oravec, Palik, Pasko, Paulik, Paulini, 2 Petrov, Remenár, 3 Rusznák, 2 Ruzsáni, 3 Stephanko, 3 Sturman, 3 Sturmankin, 2 Svanyovecz, 2 Szimonidesz, Szmeleky, Tkáts, 2 Urva, Uhljár, Zachar, Zuzindlják, Zuzindljár; B: Májlink, 3 Sibál, Uhrin.

Kiváltságos juhászcsaládok. 1671—1700. között.²⁶ Sz: Agnet (Agnetin), Filo, Janidlo, Labos, Maczko, Martinov, Simeon (Simko), Stefanko, Valento (Walent), Vernarszki; B: Mayer.

*Cigányok.*²⁷ 1770. Fero, Peho.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag dívatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1652.²¹ *Orlova*.²⁸ hollya és pratum; 1887 (a 75000-es kat. térképen).

1700.²⁹ *Sengerke*.²⁹ rivulus.

1787.³⁰ *Ratzin*, erdő; 1864: Razim (Pesty); 1887: Hradzim (a 75000-es kat. térképen). V. ö. Razinalja falut.

Stopp, erdő; 1887: Stob vrch (a 75000-es kat. térképen).

L. még Murányzdichava (1787).

MURÁNYHUTA (*Officina vitraria*).

Eleinte Murányaljához tartozó terület, amelyen idők folyamán üvegyártó üzem, üveghuta alakult ki. Murányvára 1652. évi legrészletesebb urbáriumában külön helységként még nem szerepel,¹ először az 1691-i összeírás említi. Tehát a XVII. század második felében keletkezett. A vidék kopár, sziklás, az üvegesek azonban az erdőben kevés földet irtottak maguknak.

²⁶ Dec. Göm. Számuk átlagban 10—15 között váltakozik. Soknak van parasztföldben dézsmaköteles vetése is; 1675-ben pl. 13 juhász adott dézsmát.

²⁷ Vm. It., cigányösszeírások.

²⁸ *Orlow*, nevét a „sas”-tól kapta; magyarul tehát: *Sashegy*.

²⁹ Koháry-It. I. nr. 4016. Határpaták Nagyróce felé. A név személynévi eredetű.

³⁰ Ber. prot. nr. 13, 19.

¹ UC 24/80.

Az üzemesteknek már 1691-ben volt némi szántója, a többieknek kaszálójuk, házaik mellett pedig konyhakertjük. Őszi a nagy hideg és havazás miatt nem vethettek, inkább zabot termeltek. Zsellérség lakja, amelynek foglalkozása az üvegfúvás. Egy mester és négy segédje irányítja a munkát. 1773-ra úrbéres falu, amelyben jobbágyportákat írnak össze. Népeisége szláv és kat. hitű; mint leányegyház Murányaljához tartozik. Kat. iskola szintén Murányalján van. Az 1766-os egyházi összeírás szerint évente átlagban 10 keresztelő és három temetés esik benne.²

Birtokosok. 1691. Konfiskált birtok 1 magister officine, 4 coadjutor, 12 i, 11 si, 1 nob. si. — 1706. Fiskus: 1 magister officine, 7 hutás, 6 popeles, 1 srobár. — 1773.³ Koháry Ignác 1/4 is.

JOBBÁGYSÁG.

1691.⁴ 29 c. N: Bayl; Sz: Albert, Breja, Brusznik, Christoph, Duda, Gombaszky, 2 Goralesenyi, Gyubak, Hajduk, Kristoph, 2 Lorincz, Obona, 3 Polyak, Rembko, Szlivka, Sztrapecz, Szuchár, Szwinka, 3 Vilesek; B: Czibur, Nemezc.

1706.⁵ 17 c. Sz: 2 Bartik, Brinszky, Bula, Duda, Gombaszky, 2 Goraleseny, Kiskov, Kukrik, Policzny, Rusnak, Srobar, Torisky, Velezko; B: Gyömbér, Nemezcov.

1828.⁶ 32 c, 5 i. M: Bako; N: 2 Hanzel, Stefan; Sz: 2 Forusz, Franko, Gombászki, 2 Gyurgyák, Kersák, Klyak, Kohári, Králik, Kubenko, Kubiesko, Kupszak, Liskai, Mataisz, 2 Mrtla, Novák, Oczkai, Oravecz, Pilát, 2 Piplák, Suhaj, Szpissák, 2 Valastyek, Vernarszki, Zaradoczi, Zsák, Zsmurak, Zsupicza; B: Vadai.

Cigányok. 1770.⁷ Findura.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

² Egyházi viszonyairól 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039. (Can. vis.) és 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírás. Iskoláztatására 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírás. A többi adatot l. az alább id. három összeírásban. — Szlovák hivatalos neve: Muránska Huta.

³ Koháry-lt. I. nr. 852. Röviden leírja a kialakulás történetét is. A másik két forrást l. a Birtokosoknál.

⁴ UC 25/10. A huta úrbéri összeírásának teljes névsora. Az egyetlen nemes, Brusznik, szintén zsellérlként él. Feljegyzi az összeírás a határokat és szolgáltatásokat.

⁵ A dicajstrom (Vm. dica) teljes névsora. Több összeírásunk nines; később általában Murányaljával együtt említik.

⁶ Hiányzik úrbéri tabellája, helyette az 1828. évi országos összeírás teljes névsorát közöljük.

⁷ Vm. lt., cigányösszeírások.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1787.⁸ *Skala*, erdő.

Javorina, erdő; 1864 (Pesty). L. még Murányalja (1652).

Wrch, erdő.

Za staru huttu, erdő.

MURÁNYLEHOTA.

Lehota, *Lehotka maior*, *Lehotta maior* alias *Muhran Lehotta*.

A XVI. század közepén tűnik fel. Lakosai vlach-pásztorok, nemzetiségileg pedig túlnyomó részben rutének. Mindannyian jómódú juhászok; egyik-másiknak 300—400 birkája is van. Lehota elnevezése vlach-kiváltságokat, vlach-jogot jelent: a faluba a földesúr a juhászokat kiváltságaik érvényben tartásával telepítette le.¹ Bár oklevelekben nem fordul elő, mégis valószínű, hogy a juhászfalu már a XV. század vége felé kezdett fejlődni és így a neve középkori. Murányzdichavával együtt a Murányvölgy legtipikusabb pásztorfaluja a legtisztább rutén lakossággal.² Juhásztársadalma az újkor viszontagságos századaiban nagyon megfogyott. A lakosok, a XVI. század második felében a török által elűzve, részben Murányban húzódtak meg, részben másfelé széledtek el.³ A következő században sokan kerülnek török rabságba,⁴ másoknak pedig a császári hadak pusztítják javait.⁵ Az 1709/10-i pestisben 137 lélek halt meg, akik közül 17 önálló jobbágyfő, 72 pedig 12 éven felüli személy; ekkor pusztán áll 13 háza.⁶ 1715-ben, az országos összeírás alkalmával (CR), csak hat parasztesaládot találtak benne. Lakossága állandóan hullámzik. A jövevények nagyrészt északról, főleg a szomszédos megyékből érkeznek. Egy részük rutén, de vető-

⁸ Ber. prot. nr. 18.

¹ Kezdetben Lehota maior a neve megkülönböztetésül a másik Lehotától, Lehota minoról, a későbbi Umerlalehotától. Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/Iic. rendeletével *Murányszabadira* változtatta. Mai szlovák hivatalos neve: Muránska Lehota.

² A juhászság életkörülményei és helyzete azonosak a murányzdichavai vlachokéval. A forrásokat illetően utalunk a Murányzdichavánál említett iratokra. V. ö. még a juhnyáj nagyságára: UC 24/75 (1564).

³ 1566: Dic. Tom. XIV. 343; 1573: UC 24/76; 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79, 109/1.

⁴ 1652-ben Egerben török fogságban sinylődik öt személy és egy jobbágy felesége (UC 24/80).

⁵ 1681-ben a Scherfenberg császári regiment vitte el a határ termését (Dec. Göm.). 1715: CR.

⁶ L. munkánk I. köt. IV/1. fej.

dik ide a török elől egy-két magyar család is. A népkieserélődéssel a faluba tótok is kerülnek, akik szenet égetnek, hámorokba járnak, esztergályos és zsindeykészítő ipart űznek, nyáron pedig a gazdagabb vidékekre mennek aratni és csépelni. A nagy fogyást a kívülről jövő utánpótlás kiegyenlítette, sőt 1773-ra a falu népessége meg többszöröződött. Ekkor már a tót-ság van fölényben; a többi rutén faluhoz hasonlóan Muránylehota is tót nyelvűvé vált. Temploma nincs, Murányhosszúrét leányegyháza. A Koháryak alatt a XVIII. században az addig ev. hitű lakosság katolikus lesz. Iskolájában 1775-ben a hosszúréti kat. rektor „pedagógusa“ tanít 8 kat. tanulót tót nyelven írni és olvasni.⁷

Birtokosok. 1553.⁸ Murányhoz konfiskált falu 6 p. — 1657.⁹ Wesselényi Ferenc 7 ms, 10 qus; deserte: 1 is, 1 ms, 3 qus. — 1728.¹⁰ Koháry István 11 oets, 4 i. — 1773.¹¹ Koháry Ignác 16 c, 15 i.

JOBBAGYSÁG.

1551.¹² 11 v, 4 ex. *Sz:* Fedor (e. n.) (1552: Fedor e. n.), Hamar Lucatz (1564: Hamor Lukacz; 1573: Joannes Hammer, UC 24/76), Iwan (e. n.), Valent Khodrusky, Koleszár Rhyecz (1567: Hric, e. n.), Labosch Bartha, Labosch Thomasz (1552: Bartho. Thomas e. nevek; 1558: Thomas Hlabosia, UC 4/49; 1564: Thomas Labosze, UC 24/75; 1572: Thomas Labossta; 1601: Stecz Labosta), Lucas (e. n.), Lista Michael, Melko (e. n.), Peter (e. n.) (1567: Petro e. n.), Martinus Szoyak (1552: Martin e. n.; 1558: Relicta Martini Zayak, UC 4/49; 1559: Soyasko e. n.; 1567: Soyak e. n.), Wasko (e. n.) (1552: Wazko e. n.; 1558: Wazko Boryzow, UC 4/49; 1564: Waysko e. n.); *B:* Bogos Mathe (1552: Bogas Josef; 1559: Andreas Bogosz; 1564: Antol Bogosch; 1567: Antal e. n.; 1605: Bogoso Bodis puztaia, UC 44/52), Steffanus (e. n.) (1552: Steffan e. n.; 1558: Stephanus Galyas, UC 4/29; 1559: Stephanus e. n.).

1551—1620. között új nevek.¹³ 1552. *Sz:* Climenth (e. n.) (1558: Clemens Dornyen, UC 4/49; 1559: Clemens e. n.; 1564:

⁷ 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039 (Can. vis.); 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírások; 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírások.

⁸ Dic. Tom. XIV. fol. 181.

⁹ UC 25/2. A helység úrbéri összeírása.

¹⁰ Vm. dica.

¹¹ UT.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A méh-tizedet (ex.) adók között az egyes nevű Lukács nyilván azonos a juhensust fizető Hamar Lukácssal.

¹³ A külön nem jellettek: Dec. Göm. További kivételek: 1558: UC 4/49; 1605: UC 44/52.

Clemens Judex Dormyecz, UC 24/75; 1567: Klimko e. n.; 1573: Clement Dornien, UC 24/76; 1598: Michael Klimowetz, UC 24/79; 1605: Kelemenczki Mihali, UC 44/52; 1612: Klimovicz Mihal, Gregor (e. n.) (1559: Gregorius e. n.); B: Anthall (e. n.) (1564: Antol Bogosch; 1567: Antal e. n.). — 1558. Sz: Jwrko Hayko. — 1559. Sz: Valentinus (e. n.) (1564: Valent Wasko; 1567: Walent e. n.). — 1564.² Sz: Kurilo (e. n.) (1573: Curilo e. n. UC 24/76; 1605: Szenko Kurilló UC 44/52), Madlena (e. n.) (1572: Madlena e. n.). — 1567. Sz: Filo (e. n.), Mathey (e. n.), [Orlowiech] Lewrincz (e. n.) (1572: Lawrincz e. n.; 1573: Laurentius Orlowiech, UC 24/76; 1598: Senko Orlewitz, UC 24/79), Peter Schantik, [Zatroch] Duryk (e. n.) (1572: Duro Zatroch; 1573: Duro Zadroch, UC 24/76); B: Albert (e. n.) (1569: Albert Bogosz). — 1569. Sz: Fabo (e. n.) (1607: Fabianus Juhas; 1610: Sedlak Fabo; 1611: Fabianus Fabo; 1612: Fabo Pal), Gaydosz (e. n.) (1607: Bodis Sipos; 1611—1615: Boldis Gaydos, UC 37/12), Walent Katrwszin, Mlinar (e. n.). — 1573.³ Sz: Jazko Trabant, Pwzik Maczko, Emericus Modri; B: Vhryn (e. n.) (1598: Stephango Vhrin, UC 24/79; 1601: Stefan Vhrin; 1612: Stefan Ulrich elírás; 1613: Magyar Istuan; 1611—1615: Steffan Uhrinik, UC 37/12). — 1580. Sz: Lihotsky (1601: Lehoczky). — 1590. Sz: Palezo (e. n.), Michal Vwery (1610: Uuery Mihal; 1611: Sellar Mihalj; 1613: Ruzniak Mihalj; 1616: Michael Vuerny). — 1598.¹⁴ Sz: Jango Pauschwich, Andre Wanzowich. — 1601. Sz: Senko Mazik (1610: Maczik Simon, Mokrenskj. — 1605. Sz: Liptak. — 1609. Sz: Vrenik; B: Nagi. — 1610. Sz: Rubj (1611: Hruby), Stecz Ruznak (1607: Stephanus Juhas; 1611: Stephanus Ruznak; 1613: Ruzniak Stecz; 1615: Stas Ruznak). — 1611. Sz: Martinus Szenko (1613: relieta Stenkoy; 1617: Casparus Zekeli; 1619: Caspar Szenko). — 1615. Sz: Vayko Matthe. — 1616. Sz: relieta Luca Torisky (1619: Toriska Rusznak). — 1617. Sz: Franciscus Benech. — 1619. Sz: Kralik.

1620.¹⁵ 1 j, 3 e, 7 i. Sz: Climo (1621: Klimowycz), Gaydos, Hrubí (1621: Rubi), Liptak, Laboczet (1621: Labostiat; 1631: Labostyak; 1637: Labos; 1638: Lapos; 1652: Labosezatt), 5 Rusznak, Szenko Gaspar (1621: Zenko Gaspar; 1631: Gasparus Zivko; 1652: Szenko Gáspár des UC 24/80.).

1620—1672. között további új nevek.¹⁶ 1621. Sz: Turinzki. — 1631. Sz: Streczka (e. n.). — 1635. Sz: Stecz Poljak (1636: Wojtko Polek; 1637: Jusko Polyak, Wojtko Poljak; 1643: Voytko Paul; 1672: Polka Voytko). — 1637. Sz: Ssumaczj (1638: Ondreg Sumeczky; 1652: Szumiaczki András telke des, maga Egerben rab UC 24/80). — 1638. Sz: Balas Tomas, Martin Andras, Casper Istuan (1664: Kaszperik, UC 25/6; 1672: Gasperow Janezy). — 1643. Sz: Olexa Drab (1652: Olexa Drabant

¹⁴ UC 24/79. A helységet tévesen Lehota minor néven említi, míg Lehota maiornak Umrlalehotát mondja.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Egyetlen itt hiányzó, már ismert és a következőkben is előforduló név: Uhrin.

¹⁶ A külön nem jelzettek: Dec. Göm.

des. UC 24/80), Rostarskj (1652: Rosztarski des, árva van hozzá UC 24/80). — 1652.⁴ Sz: Cswernó, Gyuricsko Szurdanik des (1664: Giurczo, UC 25/6; 1666: Gyurissko, UC 101/74), Siman (1671: Sziman), Vighleszki (1657: Viglessy, UC 25/2). — 1657.⁹ Sz: Mlinarkin (1666: Mlinár, UC 101/74; 1671: Molnar), Pilenszky (1664: Pillen, UC 25/6; 1671: Pillér). — 1671. Sz: Kusnyer, Tiszoczy, Tokár.

1672.¹⁷ 1 j, 17 c, 3 i. Sz: Casper (1673: Gasperik), Paulus Fabian (1673: Paulus Fabo), Georgius Ivanou (1675: Georgius Iwanow; 1676: Georgius Iwan), Juricsko (1686: Gyurichow; 1688: Juricska; 1690: Jurek), Kusnir, Labos, 3 Labostyak (1715: Szlabos CR; 1720: Hlabos), Mlinar, Polyak (1673: Pollák; 1674: Polak Wogtko; 1675: Georgius Wogtko; 1677: Wawrek Polak), Rostar, 5 Rusznak (1674: Rusznak Timko, Hawrilo Rusznak; 1677: Alexander Olexa; 1678: Alexander Rusznak; 1685: Haurilow Rusznák; 1687: Susana Hawrillo; 1688: Fedor Rusznak, Zuzana Janidlo; 1691: Timoteus Koleszar; 1692: Fridericus Rusznak), 2 Senko (1673: Szenyo; 1679: Szenow; 1685: Simko), Siman (1673: Sziman; 1684: Simon), [Tiszousky] Cziszousky (1673: Tiszowsky).

1672—1773. között további új nevek.¹⁸ 1674. Sz: Breznan. — 1675. M: Taryany (1693: Tariani); Sz: Rasztocky. — 1677. Sz: Sstreczansky (1680: Streczan). — 1679. Sz: Gregussow. — 1684. Sz: Hudak (1695: Chogyak; 1698: Hogyak; 1700: Hogyek; 1720: Hugiak CR), Stacho. — 1685. Sz: Polomszky. — 1687. Sz: Barto. — 1688. Sz: Koczka (1689: Kosztka; 1691: Koszka), Revuczky, Ulitsky (1695: Uliczky). — 1689. Sz: Szussila. — 1690. Sz: Spissak, Vrbyar (1692: Verbar; 1693: Vrbar; 1720: Verber CR; 1753/54: Vribar vm. dica). — 1691. Sz: Turesan. — 1692. Sz: Dluholucky (1695: Dluholucky), Muransky. — 1696. Sz: Lehoczky, Sigo (1697: Zido; 1715: Siga CR). — 1697. Sz: Filarszky (1698: Filerszky; 1700: Filyarszky). — 1698. Sz: Noszko, Zubal (1715: Szabó CR; 1753/54: Sibal vm. dica). — 1700. Sz: Cservenak, Hayduk. — 1715. Sz: Oesko (1720: Osko CR). — 1720. Sz: Matheisz, Vaffrek (1753/54: Vavrek vm. dica). — 1725. Sz: Krivulka, Szlovak. — 1753/54. M: Koneczos; Sz: Belo, Breják, Dacho, Fabo, Kingo, Kinyo, Luszpa, Seszták, Sisak, Szlame nyik, Szloszár; B: Loehman.

1773.¹⁹ 16 c, 15 i. Sz: Archangyal, Babela, Csipták, Dacsó, Duppaj, 2 Fabó, Furták, Herkota, Hodák, Hrügyály, 3 Kinó, Koncsos, Kubáskó, 2 Laboss, Miklós, Polyák, Rusznák, Spisák, 3 Szeňkó, Szlamenik, Szlovak, Valkó, Verbjár, Zsigó; B: Kiesiny.

Kiváltságos juhászesetládok. 1683.²⁰ Sz: Fabo, Labos (Labostyak), Sziman (Simon).

¹⁷ UC 25/7. A helység úrbéri összeírásának teljes névsora. Itt elő nem forduló, már ismert és a következő jegyzékekben ismét állandó nevek: Gajdos, Sumaczky, Tokar, Vigleszky.

¹⁸ Dec. Göm. Kivételek: 1715, 1720: CR; 1725, 1753/54: Vm. dica.

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Dec. Göm. Kiváltságos juhásztelkeken ülnek.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben *tót* nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1652.⁴ *Satanszki Priszlop*,²¹ pratum; 1786: Priszlop (Ber. prot. nr. 9).
 1786.²² *Kamena*, erdő; 1887: Kamena hora (a 75000-es kat. térképen).
Mala žabitz,²³ erdő; 1864: Zsabieza (Pesty); 1887: Zabica vrch (a 75000-es kat. térképen).

MURÁNYZDICHAVA.

Zdykawa, Ztichawe, Zikowa, Zdicowa, 1611: *Muran Zdychawka*.

A középkori Oláhfalú helyén terméketlen, hideg vidéken épült.¹ Neve a XVI. század közepén a legelső dézsmajegyzékben jelenik meg. Valószínű azonban, hogy megtelepítése a század kezdetén indult meg, s első építője, Zdech,² pedig az Oláhfalván élt rutének közül való. Népileg Oláhfalú folytatása, azonban új település. Lakossága a XVI. században juhászokból áll, akik mindannyian rutének, dézsmamentesek, a „rutén vagy vlachensust“ fizetik, dézsma helyett pedig meghatározott pénzösszeget adnak.³ 1556—1570. között a török miatt a falu pusztta; 1573-ban visszatérő lakossága évi 150 forintnyi adót fizet a töröknek.⁴ A XVI. században, de később is állandóan nagy a faluban a nép-

²¹ Sátán nyerge (S. H.).

²² Ber. prot. nr. 9.

²³ Kis békás (S. H.).

¹ Őszit sohasem vethetnek, legfeljebb tavaszit, erdőségeiben sok a nagy és kártékony vad: medve s vaddisznó (1686: UC 95/17; 1699: UC 25/19; 1715, 1720: CR; 1728: Vm. dica; 1773: UT. L. még Bartholomaeides 730.).

² Szláv személynév. Etimológiáját l. Ratkózdichavánál. Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/IIc. rendeletével a történelmileg indokolatlan *Kakasaljára* változtatta. Szlovák hivatalos neve: Muránska Zdychava.

³ A falu 1551-i és a következő évekből származó juhászdó jegyzékei (Dec. Göm.) valamint alább idézendő úrbéri összeírásai bizonyítják a meghatározottabban a vlach-rutén azonosságot.

⁴ 1567: Dic. Tom. XV. 49; 1573: UC 24/76; 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79. és 1605: UC 44/52, valamint a jobbágyneveknél id. urbáriumok.

hullámszék: pásztorai háromszor kieserélődnek.⁵ Eleinte a jövevények, akik Lengyelországból is érkeznek, szintén rutének, a későbbiek azonban tótok; elvértve egy-egy magyar is feltűnik. A XVII. században a falu társadalma már nem egységes, mert a régi családok tartják ugyan a kiváltságos juhásztelkeket, a jövevények azonban már fuvaroznak, napszámba járnak, famunkát végeznek, a juh után pedig természetben tizedet adnak.⁶ Az úrbéri tabella szerint már a tót népiség az uralkodó, a ruténnel kevert társadalom a tót nyelvet használja. A lakosságot a legérzékenyebben az 1709/10. évi pestisjárvány fogyasztotta meg; akkor összesen 136 személy halt el, közöttük 20 önálló jobbágyfő és kereken 100 tizenkét éven felüli. A vész után 14 háza állott üresen.⁷ A völgy e legtipikusabb vlach falujában az ősi juhászat ma is honos. Előbb ev., majd kat. lakossága Nagyrőce anyageyházhoz tartozott.⁸

Birtokosok. 1558.⁹ Murányhoz konfiskált falu 4 c, 2 i. — 1652.¹⁰ Wesselényi Ferenc nádor 5 ms, 7 qus, 1 sts, 3 fug, 3 ms des. — 1728.¹¹ Koháry István 12 qus, 1 seds. — 1773.¹² Koháry Ignác 22 c, 14 i.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹³ 4 v, 7 pf. Sz: Alexius (e. n). (1558: Alexius Vrbanov UC 4/49; 1559: Alexius, Alex, Alsza e. n.; 1564: Anna Alexowa

⁵ A jövevények családneve Murányzdichaván alakul ki olyképen, hogy gyermekeiket atyjuk keresztnéve után nevezik. Így keletkeznek az Urbanov, Mikloso és Janosow nevek, azaz Urbánfi, Miklósi és Jánosfi. A faluból távozók előbb a közelebbi helyekre, Szirkre, Feketelehotára stb. mennek, majd tovább az Alföldre, pl. Abádra (1652: UC 24/80. és 1657: UC 25/2).

⁶ Régebben ezüstöt is bányásztak határában, 1573-ban azonban „omnino deserta“ (UC 24/76). A következő századokban bányáiról nem hallunk.

⁷ V. ö. a munka I. köt. IV/1. fejezetében közölt táblázatot. A nagy pusztulás után 1715-ben csak 4 jobbágyát írják össze (CR).

⁸ Egyházi adatai azonosak a Nagyrőcénél felsoroltakkal. A falu a Koháryak alatt lett katolikus és annak maradt később is. Temploma a XVIII. század végéig nem volt. A nagyrőcei rektor kat. „pedagógusa“ végzi az iskolai tanítást, 9 kat. és egy ev. gyermeknek tanít tót nyelven írást és olvasást, ellátja azonban a notáriusi teendőket is (Vm. lt., iskolaügyi összeírások).

⁹ UC 4/49. Úrbéri összeírás.

¹⁰ UC 24/80. A falu úrbéri összeírása.

¹¹ Vm. dica.

¹² UT.

¹³ A báránydézsmá- és sallópénzfizetők összeírásának teljes névsora. Az utóbbiakból egy a báránydézsmában is fel van jegyezve, innen a különbség a jobbágylétszám és a felsorolt nevek között.

UC 24/75), Anthonius (e. n.) (1552: Anthall e. n.; 1558: Antonius Vrbanow UC 4/49), Gwryk (e. n.) (1558: Scultetus Gywryk UC 4/49), Iwan (e. n.) (1564: Iwan Polak UC 24/75; 1564: Iwan e. n.), Lucas (e. n.), Nicolosch (e. n.) (1552: Myklos e. n.; 1559: Nicolaus e. n.; 1573: Benedictus Mikloso UC 24/76), Scultetus (e. n.) (1552: Soltez e. n.; 1567: Schutis e. n.; 1611: Soltesow), Vrbanus (e. n.) (1572, 1573: Vrban e. n.; 1578: Thomasz Wrbanczat; 1584: Thomas Orban UC 24/77; 1598: Thomas Vrbancza UC 24/79; 1605: Urbanczet Iuan UC 44/52; 1611: Vrbanczav; 1619: Vrbanczok); *B*: Dionisius, Jacobus (e. n.)

1551—1620. között új nevek.¹⁴ 1552. *Sz*: Lenhart (e. n.), Gregha-Gregor (e. n.) — 1558.⁹ *Sz*: Jagos (1584: Agos UC 24/77), Janosch (e. n.) (1564: Janko Valachus UC 24/75; 1573: Andreas Janosoffi una cum suis cognatibus UC 24/76), Sthrunner. — 1559. *Sz*: Gallus (e. n.) (1564, 1567, 1577: Gallo e. n.), Stephanus (e. n.) (1577: Steffan e. n.). — 1564. *Sz*: [Hrywnak] Mihal (e. n.) (1578: Mihal Hrywnak), Petro (e. n.) (1577: Petro e. n.). — 1572. *Sz*: Sedlek. — 1573. *Sz*: Beno (e. n.) (1577: Beno Miklosz; 1580: Beno Miklossow; 1611: Stephanus Benowech; 1613: Benio), Hanes (e. n.) (1577: Thomasz Hanesow), Mathusz (e. n.) (1577: Mathusz Miklosz; 1580: Mathusz Miklossow; 1611: Casparus Matusow; 1612: Mathias Gaspar). — 1573.⁴ *Sz*: Ryfnak, Rwsnak (1598: Russnag, Russnazig, Rusnak UC 24/79; 1615: Rusznak Ignat; 1616: Ignatius Oroz), Joannes Ztari schultus (1598: Iuan Stari UC 24/79). — 1577. *Sz*: Krystoff (e. n.) — 1578. *Sz*: Jurko (e. n.). — 1584. *Sz*: Salamon Choma. — 1590. *Sz*: Lewrincz (e. n.). — 1598. *N*: Schwende (1607: Sindel); *Sz*: Lekierski (1605: Likirczki), Nichaj (1619: Nechay), Stango Pollag (1615: Pollyak Stessny), Rimowski, Rossnowski, Skallos (1601: Skaloska vidua). — 1605. *Sz*: Bistrenczki, Dolinczki (1610: Durinczky; 1613: Doloncckj; 1616: Dolinskj), Gaidos, Kouacz, Kriuolia (1601: Kriwulka), Kubeler, Kuritar. — 1610. *Sz*: Kluczkar (1613: Koleczkar), Liptag (1611: Liptak), Sdikauzky (1601: Zdichafskj). — 1612. *B*: Contra (1601: Kottra). — 1615. *Sz*: Babicz Stecz, Ongeg Herbaczik (1619: Andreas Hrbaly), Kemeny Janko (1616: Joannes Kamenenskj). — 1616. *Sz*: Oroz, Skoba. — 1619. *Sz*: Czerny, Pokoreczky.

1620.¹⁵ 1 j, 9 c, 5 i. *Sz*: Balas (1631: Balaskoviez; 1635: Balasiko), Benio (1621: Benieö; 1684: Bengö, Beney), Kamenenskj (1621: Kamenicki), Liptak Jakub, Liptak Rusznak (1621: Lyptak Maczko; 1637: Liptak Jacub; 1638: Jacub Seljer), Nehaj Martin, Poliak Adam, Poliak Steczin (1621: Poliak Adam; 1637: Valko Breznen; 1638: Poljak Valjko), Rusznak Ihnat (1621: Rusznak Ignati; 1652: Rusnák András UC 24/80), Szteez Rusznak (1631: Jacko Rusnak; 1637: Jasko Rusnak), Skiba,

¹⁴ Dec. Göm. Agn. et Frug. Kivételek a külön jelzetek és a következő évek: 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79 és 1605: UC 44/52.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt elő nem forduló, már ismert és később ismét megjelenő név: Mathus (Matheus).

Soltiz (1621: Soltesz), 2 Urbanczet (1631: Urban; 1673: Urbanecz; 1674: Urbanczak), Zatroch.

1620—1685 között további új nevek.¹⁶ 1631. Sz: Brezniewichovik (1635: Breznensky; 1637: Breznen; 1638: Breznaj; 1652: Breznikowszke des UC 24/80; 1657: Breznen alias Zdichawszky UC 25/2), Stephanus Berego, Pohoreczki (1635: Pohorelsky; 1638: Pohorelj; 1652: Pohorelás UC 24/80; 1671: Pohorelay), Thomasik (1638: Tomas; 1671: Tomko). — 1635. Sz: Jacob Mladizet i. (később nem fordul elő, esetleg azonos 1637-ben Liptak Jacobbal és 1638-ban Jacob Seljer-rel). — 1638. B: Leörinez Mihaly i. (később nem fordul többé elő). — 1652.¹⁰ Sz: Orawecz, Redovász (1657: Redouszky UC 25/2; 1671: Redovay; 1674: Reydowszky), Verner i (1657: Vernarszky UC 25/2; 1671: Vernary; 1615: Varinsky); B: Razman Gergely (1657: Rozman Griger UC 25/2; 1673: Gregorius Razmary; 1674: Razman Griger). — 1657. Sz: Klucsár (1672: Kulcsár). — 1671. Sz: Benkacz (1672: Benkus UC 25/7), Dratva, Gyuro (1672: Gyurén; 1675: Gyurow), Jaczko (1680: Juskow; 1695: Juszko), Mráz. — 1672. Sz: Borzik. — 1675. Sz: Repar (1684: Repka). — 1676. Sz: Hudak (1680: Hudačka relictá). — 1677. Sz: Bobrik, Relicta Czyrny Gyoro. — 1680. Sz: Kovács; B: Zadar (1685: Zádár). — 1684. Sz: Makranszky (1685: Mokrán), Stuchár, Szopko.

1685.¹⁷ 1 j, 13 e, 12 i, 6 des. Sz: 3 Benkae (egy des) (1687: Benkaeš), 3 Benyo (egy des) (1691: Benedik), Gullar (1689: Gulas; 1698: Guler; 1699: Gulyar UC 25/19), Klucar (1688: Kupcsani; 1689: Kopesány), Kovacz, Matteg, 5 Mattus (2 des) (1691: Mateus), Mokren, 2 Orawec, Pohorelsky, 3 Polyak (1689: Vojtechus Polak; 1692: Venceslaus Polyak; 1696: Vojtechus Ramsak; 1699: Ramzak UC 25/19), 2 Repak (1690: Repar), 4 Rusnak, 2 Urban (egyik des), Vernarski; B: Razman.

1685—1773. között további új nevek.¹⁸ 1686.¹⁷ Sz: Jancyk (des), Labancza (des), Lehoczky. — 1689. Sz: Hronecz (1695: Hronyecz; 1699: Catharina Hronka), Pukansky. — 1690. Sz: Sümaczky (1696: Sumjaczky), Uhlyar, Zavadszky. — 1692. Sz: Bopka (1697: Dopka). — 1695. M: Kassai (1715: Ugrin; 1720: Kassai CR; 1725: Uhrin alias Kassay, Vm. dica); Sz: Anna Szimanka (1700: Sziman relictá). — 1696. Sz: Sophia Dratwicha. — 1697. Sz: Fedor, Poszipanka. — 1699. Sz: Gyurik, Telgarszky. — 1715. Sz: Kubánszki, Spissák. — 1720. Sz: Kosár, Lypták, Strebanki. — 1724. Sz: Hulyak (1731: Holyak, Vm. dica), Vrabel. — 1725. Sz: Cservenák, Filarszky, Gordian. — 1731. Sz: Kopaska. — 1753/54. Sz: Csunkó, Hajdu, Hevegyer, Kolenyisny,

¹⁶ A külön nem jelettek: Dec. Göm. Más kivételek: 1657: UC 25/2; 1672: UC 25/7.

¹⁷ UC 95/17. A konfiskált faluról készített udvarbírói összeírás teljes névsora. Itt elő nem fordul, korábról már ismert és a következő névsorokban ismét jelentkező nevek: Bobrik (Bobrowiech), Juszko, Mráz, Stuchár.

¹⁸ Dec. Göm. Kivételek a külön jelettek és a következő évek: 1699: UC 25/19; 1715, 1720: CR; 1724. és a köv. évek: Vm. dica.

Kravanyecz, Sajtyur, Skreklya, Szklenár, Szklenicsár; *B:* Juhász.

1773.¹⁹ 22 c, 14 i. *M:* Kassay; *Sz:* Andrik, Gordian, Gulyarik, Heveger, Hulyák, Janó, 2 Kováts, 3 Kubej, Mlinár, Ondró, Petro, Polyák, Rakula, Rusznak, Sajtyan, 3 Siman, Skreklya, 3 Sterbon, Szmola, Szokoll, Szonavecz, Tomko, Uhlar, 2 Vojtko, Vojtos; *B:* Gyüंबर, Ladnay.

*Kiváltságos juhászok.*²⁰ *Sz:* Benkacz, Benyó, Borzik, Bobrik, Griger (Gregor), Kopesány, Matus, Pukanszky, Vernárszky; *B:* Razman.

*Cigányok.*²¹ 1770. Nyehány.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 111.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutató (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatózó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1594.²² *Apud Sanctum Michaelem*, antiqua argenti fodina.

1787.²³ *Stop*, erdő. L. még Murányhosszúrét (1787).

Bukovina, erdő; 1887 (a 75000-es kat. térképen).

NADABULYA.

Nadabula, Nadabolya, Nadabolia.

Rozsnyótól északra, a Sajó völgyében fekvő kis falu. Csucsomhoz hasonlóan Rozsnyó eredeti nagy határában alakult ki a XIV. század második felében. Telepítője ugyancsak Milecske fia Mihály; 1413-ban a Csucsomnál már ismertetett kiváltságokat kapja meg. Kezdeitől fogva az esztergomi érsek, majd a rozsnyói püspökség birtoka. Tizedmentességet élvez, mert középkori lakói nem paraszttelkeket művelnek, hanem bányászok, akiknek telkeihez külsőség nem tartozik. Népeisége az újkorban is szabad költözködésű. A határában irtott földek telkek szerint nincsenek felosztva.¹ Legfontosabb települési tényezője az érc. Ezt eleintén Rozsnyóra szállították, később azonban a bányatermékeket a helyszínen épített üzemekben és olvasztókban

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

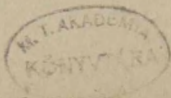
²⁰ Az 1671-i és a következő évi dézsmajegyzékekben vannak feljegyezve. Telkeik kiváltságos juhásztelkek. 1706-ban már ők is taksát fizetnek (Vm. dica).

²¹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²² NRA 1013/44. Grainer Bernát elvállalta (suscepit) újra való megnyitását. (V. ö. a 6. j.-t.)

²³ Ber. prot. nr. 13.

¹ L. a Csucsomnál idézett adatokat.

dolgozták fel.² Az újkorban is a lakosok jó része bányászatból él. Egyesek részt aratnak és csépelnek, mások földmunkás napszámba járnak; többen fuvaroznak; a szomszédos Rozsnyón fuvarot bőven találnak. Idővel meghonosodik polgárainál a Rozsnyón űzött iparok közül néhány, így a kerekes-, szűrőszabó- és takácsipar. Középkori népességét szláv neve³ és kiváltságlevele alapján szlávnak és németnek kell tartanunk,⁴ Rozsnyó magyarosodásával együtt azonban Nadabulya elmagyarosodása is megindult. A családnevek nagy része ugyan továbbra is idegen, vagy foglalkozást jelentő magyar név, amelyeket itt, a nyelvhatármenti községben, természetesen szlávok is viselhettek, azonban jellegük⁵ és forrásaink egyéb adatai egybehangzóan vallják, hogy az újkortól kezdve a helység nyelve magyar. A XVI. században a falu sokat szenvedett a töröktől,⁶ nem került el a XVII. század közepén a második hódoltság sem.⁷ Lakosságának létszámát a XVII. század végére a sok szláv és német jövevény erősen duzzasztotta.⁸ Külön egyházát nem említik, temploma nincs, Rozsnyó filiája. A XVIII. században nagy tért hódított benne, bizonyára a jövevények révén, az ev. hit.⁹

Birtokosok. 1588.¹⁰ Királyi birtok 4 ms, 2 qus, 2 i, 1 des. — 1690.¹¹ Esztergomi érsek 23 c, 12 des, 2 nob. — 1728.¹²

² 1400 után Rozsnyó panaszkodik, hogy a nadabulyai jobbagyság a kibányászott ércet, a régi szokást semmibe véve, nem viszi többé Rozsnyóra értékesíteni, hanem otthon dolgozza fel és idegeneknek adja el, a polgárság nagy kárára. (Szep. kpt. o. lt. Scrin. IX. f. 13. nr. 5. 18. sz.-i másolat, kelte nem állapítható meg.) Főleg vasércet bányásztak (Bartholomaeides, 628. és a helység 1864-i jelentése Pestynél).

³ Tót nad'abit' = rábukkan, ráakad. Ha ott *Dabol* dülönév volna, akkor a név összetétel: Na Diabola = az ördögre. V. ö. Nagyveszverésnél „Pokolvölgy“ (S. H.).

⁴ Olv. bővebben a Csucsomnál mondottakat.

⁵ Különösen jellemző, hogy a foglalkozástól kapott ragadványnevek között egyetlen idegen nyelvű sincsen, ami a falu magyar nyelvűségét bizonyítja.

⁶ 1582: UC 59/13. 30. l. 1553-ban 29 telken 36 család élt (UC 45/25), de 1566-ban már csak 3 egész telkét írja össze a dicalajstrom (Dic. Tom. XIV. fol. 303). 1598-ra házainak száma 36 (UC 109/1).

⁷ NRA 538/46.

⁸ Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/Ile. rendeletével *Sajóházára* változtatta.

⁹ 1766: Kat. egyházi összeírások (Vm. lt.). Az 1774-es iskolaügyi összeírások iskoláját nem említik, Rozsnyóhoz tartozott. V. ö. még Bartholomaeides, 628.

¹⁰ Dic. Tom. XV. fol. 384.

¹¹ A vármegye dicaösszeírása (Vm. dica), amelynek teljes névsora a „Polgárság“-nál közöltük. A két nemes: Lénárt és Megyesi.

¹² Vm. dica. Határa kétnyomásos.

— 33 c, 12 i. — 1776.¹³ Rozsnyói püspökség 17 ms, 44 qus, 18 i.

Helyi armálista nemesség. 1668.¹⁴ *M:* Megyesi. — 1725/33.¹⁴ *M:* Megyesi.

POLGÁRSÁG.

1578.¹⁵ 5 ms, 1 qus, 1 i, 5 des. *M:* relicta Antonii Czoty, Farkas, Pazar; *N:* Prenczel; *Sz:* Pryzkor; *B:* Nemet.

1578—1690. között új nevek. 1582.⁶ *M:* Kerestmies. — 1607.¹⁶ *M:* 3 Aczelyos; Hegedüs, Kerekgyartha, Keoteles, Nag'esziv, Veres; *N:* Henczel, Prenczol; *Sz:* Holub, Pizkor, Swecz; *B:* Ballogh, Benko, Bodnar, Faczina, Kowach, Nemet, Polyak, Sebeok, Sebestienn, 3 Thot.

1690.¹¹ 23 c, 12 des. *M:* Csapo (1728: Sütő alias Csapo, Vm. dica), Farkas (1728: Farkas alias Kerékjártó, u. o), Katona, Kerekes, Kertész, Késmives, Ronto; *N:* Stosz (des); *Sz:* Bato, Gyurko, Hobse, Laczko (1728: Lucska, Vm. dica), Petro, Stanko (1715: Taniszlo, CR; 1720: Staniszlo, CR), Vido; *B:* David, 2 Facsina, Hutorj, Kalmár, Kapusztza (1715: Káposztza, CR), Manily, Nemeth, Pacsaj, Pasztor, 2 Szabó (egyik des), Szalatnaj, 3 Takács (egyik des), 3 Tott, Varga.

1690—1776. között további új nevek. 1694.¹⁷ *M:* Fessös, Hegedüs, Nagy György (1725: Nagy, UC 43/5); *Sz:* Chorvat. — 1696.¹⁷ *B:* Praedajnay, Radványi, Sebestyén. — 1715.¹⁸ *M:* Geczi (1720: Géczy, CR; 1728: Gergely, Vm. dica), Szabad; *N:* Raisz (1720: Raicz, CR; 1725: Rajez, Rajosz, UC 43/5); *B:* Meleher (1720: Melezer, CR; 1725: Melchior, UC 43/5), Sváb. — 1720.¹⁸ *Sz:* Novaki; *B:* Adam, Sipka, Tranostius (1725: Trancesius, UC 43/5). — 1724.¹⁹ *M:* Magyar; *Sz:* Rakovics; *B:* Gal, Kovacs. — 1725.²⁰ *M:* Benke, Török; *N:* Dendel, Hutman; *B:* Balko, Banyás, David, Hajdu, Iglaj, Lány, Sipka. — 1728.¹⁹ *M:* Kata, Szekeres, Ujhazi; *N:* Czenczel; *Sz:* Rusznak; *B:* Polyák. — 1745/46. *M:* relicta Deák, Fekete miles; *N:* Snobel, Svarcz; *Sz:* Lakics; *B:* Stix.

1776.¹³ 61 c, 18 i. *M:* Csik, Dios, 2 Farkas, 3 Geczy, Hegedüs, Imre, Kiss, 2 Mészáros, 2 Nagy, Sóós, 3 Szekeres, 2 Ujházy;

¹³ UC 178/4. A rozsnyói püspökség javainak összeírása. Teljes névsorát, a hiányzó úrbéri tabella (UT) helyett a polgárság névsorainak befejezéséül közöljük.

¹⁴ 1668: Vm. jk. nr. 8. fol. 404.; 1725/33: Vm. jk. nr. 15. fol. 65. Gömörmegyei, valószínűleg helyi eredetű armálista, amely a közölt 1690-es névsor szerint a Lénárt nemes családdal együtt földesúri telken lakik és censust fizet (fundus censualis). V. ö. még Forgon, II. 118.

¹⁵ A dicaösszeírás teljes névsora (Dic. Tom. XV. 782.).

¹⁶ Krasznahorka, f. 3. nr. 61. NB. Hatalmaskodó érseki colonusok.

¹⁷ 1694: Dec. Göm.; 1696: Vm. dica.

¹⁸ 1715, 1720: CR.

¹⁹ Vm. dica.

²⁰ UC 43/5. Öt zsellér bányász.

N: Czechner, Czeller, Dendel, Henel, Henzel, 2 Löner, 2 Snobel, Suberth, Vohlman; Sz: 2 Fajkovszky, 3 Kralik, Lucsko, Medveczky, Novák, Remenyi, Riezik, Siroky, 3 Spissák, Szlavik; B: Balás, Benko, 3 David, 3 Fachina, 4 Gaáll, Gyetvay, 4 Horváth, Kapusztá, Lányi, Lenárt, Majoros, 2 Melcher, Stixiani successores, 2 Szalay, 6 Tóth, Tranoscius.

*Cigányok.*²¹ 1770. Kundri.

A helységben az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a túlnyomólag divatozó nyelv a: *magyar*.

NÁDFŐ.

Nadfew, Tresztjaiensis mons, Treszte, Tresztina, Trstia, Trstye.

A Turóc és Rima felső folyása között a legmagasabb hegy a Trstje, ahol több patak, köztük Balog és Nádpatak ered.¹ Az utóbbi mellett települt Nádfő. A kopár és terméketlen hegy alatt a Derencsényi-család alapította. A magyar hagyományokat követte ez az idegen gyökérről sarjadzott család mind a települési hely megválasztásában, mind az elnevezésben, amiből arra lehet következtetni, hogy védelmi feladatot szánt neki. A zárófalú szerepét töltötte be Nádfő, mivel tőle északra összefüggő, ma is érintetlen, hatalmas erdőség következik egészen a zólyomi határig. A falut először 1413-ban² említik a Derencsényi-család újra adományozott irtott falvai között. Többé nem találkozunk vele, helyette Krokava tűnik fel. Nádfő valószínűleg a XIV. század első felében alakult ki s első lakosai között magyarok is voltak; amidőn azonban a vidék megtelepítése befejeződött, ezek lassan elhagyták a teljesen terméketlen helyet, a szlávok pedig kissé délebbre húzódnak, Krokava néven új telepet alakítottak. Nádfő helyén emlegetik a derencsényi uradalom újkori összeírásai Tresztina pusztát,³ amely a Trestye hegyet és vidékét foglalja magában. Szántója alig van, inkább legelői, de legfőképpen makkos erdei hajtának nagyobb hasznot.

²¹ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹ Bár ilyen nevű patakról közvetlen adat nem szól, mivel a Balogfő stb. elnevezések patak létezését feltételezik, a XIV. században kellett lenni Nádpatak nevű pataknak, amely nevét talán a hegytől nyerte.

² DL 24706.

³ Adataink legkorábban 1647-ben említik (NRA 245/52). Oka a Rákóczi-árvák 1689. évi úrbéri összeírása (Rák-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26.) szerint az, hogy szépen jövedelmező makkos erdőit eltitkolták a török elől, mert különben adót kellett volna utána fizetni.

járó oklevele³ még 1243-ban is vidékét egyszerűen Máté fia Milgoz földjének nevezi. Ezt a Mátét, aki tehát már a XII. sz. végén élt, tekinthetjük a Csoltói-család legrégebb ismert ősenek. A névadónak⁴ a nemzetséghez kellett tartoznia; ily korai birtokot ugyanis rendszeresen valamely birtokosa után nevezte el a környeztet. A pápai tizedszedők által feljegyzett egyházának védőszentje, a Szent Kereszt, szintén korai alapítására utal.⁵ A környező falvaknak, Gömörpanyittól Lekenyéig, anyaegyháza volt és maradt az újkorban is. A XV. század közepén két részre válik, Kis- és Nagycsoltóra;⁶ az összeírások a két helységet állandóan külön tartják számon. Nagycsoltó mindvégig úrbéres helység, középkori magyar népiségét pedig a közeli tót vidékekről történő, főleg pásztor foglalkozású családok állandó beszivárgása ellenére, a XVIII. század elejéig változatlanul megőrizte. Közben a török hódoltság alatt ősi parasztsága lassan kieserőldött, 1664-ben tűz hamvasztotta el, 1682-ben, a lengyel átvonuláskor pusztult el. Visszatért lakosai a nagy éhínség miatt 1720 körül ismét elhagyták, végül pedig 1739/40-ben a nagy pestis tizedelte meg népét.⁷ A sok csapás után 1773-ban úrbéri tabellájában

³ Fejér IV/1. 287. A határleírás szerint ezen a helyen Pelsőc csak a Csoltói-nemzetség területével érintkezhetett; az említett Milgoz a nemzetségi földnek bizonyára csak egyik, ide eső részét birtokolta. Neve először „Chokothow“ elírt alakban 1291-ben fordul elő Sajógömör határjárásában (AUO X. 52.), majd pedig a nemzetség 1292-es osztálylevelében (Forgon I. 165.).

⁴ *Csoltó-Csolt* magyar személynév, előfordul az Árpád-családfán is. Belőle származott az igen gyakori *Csató* személynév, majd családnév.

⁵ Mon. Vat. I. 192. A nevet „Ceco (Seco)“ formában közli. Ortvay Jolsvát vagy Chisnyót sejtette benne (I. 42.). Azonban adataink, de a tizedjegyzék felsorolási rendje is igazolják, hogy Csoltóval azonos. Plébánosa 1318-ban résztvesz a máléi egyház felszentelésén (AO I. 451.). Nemzetségi egyház, mert a Csoltói-nemzetség összes tagjai pátrónusai és a plébánost közös megegyezéssel választják (1490: Jv. o. lt. Mand. f. 23. nr. 28.). 1573-ban tanúvallatást tartanak bizonyos, a nagycsoltói Szent Kereszt egyháznak adományozott erdő tárgyában (u. o. f. 31. nr. 1.). A vallomások szerint Herény is hozzá tartozott.

⁶ Nagycsoltó nevét legkorábban 1487-ből idézik adataink (DL 39009.). Megkülönböztető jelzője csak a múlt század végén szűnt meg; a katonai térképen még Nagycsoltó szerepel. Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3.089/IIc. rendeletével Csoltó alakban állapította meg.

⁷ 1664: Dec. Göm. 1689.; a XVII. század végére és a XVIII. elejére: Dec. Göm. 1685—1700. és CR.; a többi adat együtt található abban a tanúvallatásban, amelyet 1755-ben és 1756-ban a megye tartott a ref. templom és tanítóház tulajdonjogára vonatkozólag (Vm. lt., egyházi ö. irások). A tanúk a helység sorsát a lengyelek átvonulásától kezdve, sőt korábbról is részletesen ismertetik. A lakosság létszáma ezek szerint 1755-ben 9-re apadt le. A pestisben három lakosa halt meg (Vm. lt. putnoki járás pestiskárösszeírása), a többi nyílyán korábban elmenekült.

teljesen új, s nagyrészből idegen neveket találunk. Egyetlen XVI. századi jobbágynevezése, a Doró, élt át minden vész. Az ő érdeme, hogy a község megmaradt a sok jövevény betelepítése ellenére is magyarnak, ő mentette át az évszázados magyar hagyományokat. A XVI. század végétől ref. anyaegyház; mind lakossága, mind urai a ref. hitet követik. Szombati nevű lelkészét a pozsonyi vértörvényszékre idézik. Ref. templomát 1682-ben a lengyelek pusztították el; papja és rektora ekkor a szomszéd helységekbe menekültek. 1755-ben, amikor már jelentékeny számú katolikus szláv lakos jött a kifogyott magyarság helyébe, a templomot és iskolát ref. földesurai tiltakozása ellenére, császári parancsszóra elvették a helységnek még mindig csaknem felét magában foglaló ref. gyülekezettől. 1755-től kezdve iskolájában is kat. rektor tanít; 1771-ben két ref. és három kat. tanulót oktat magyar és latin nyelven az Abe-re és olvasásra.⁸

NEMESSÉG.

Csoltóról nevezett családok. XIII. sz. *M:* Csoltói. — XIV. sz. *M:* Csoltói; *B:* Parvus. — XV. sz. *M:* Basó, Csoltói; *B:* Literatus. — XVI. sz. *M:* Basó, Csoltói.

Armálisták, kuriálisták. 1707.⁹ *M:* Basó, Pápai; *B:* Groo. — 1725/33.¹⁰ *M:* Fazekas alias per abusum Vályi, 3 Pap, Szabó alias Kálmány, Ztárnyai alias Nagy, Veresmarty alias Kupai. — 1753/54.¹¹ *Sz:* Zima.

Birtokosok. 1427.¹² Basó Jakab 22 p. — 1431.¹² — 24 p. — 1588.¹³ Basó Farkas és Mocsáry György 2 is, 4 ms, 6 i, 1 des. — 1728.¹⁴ Basó-család, zálogjogon a következők: Kiszely Péter, özv. Madarasy Pálné, Palugyay István, Lányi Pál, Nebeszt György 3 is, 3 i, 1 is nemes kezén. — 1773.¹⁵ Szentpétery Sámuel 2 c, 1 i, 2 si; Kiszely Jób 2 c, 2 i, 1 si; özv. Kis Józsefné 3 i;

⁸ 1599—1608. közötti prédikátorainak nevei MPrEA XIII. 49. 1707-ben ref. prédikátor és rektor szolgálnak benne (Vm. jk. nr. 17. 216.). A templomot 1682-ben történt elpusztulása után saját költségükön a reformátusok építették újra hatalmi szóra. A templom elvételére olv. az előző jegyzetben id. tanúvallatásokat és az 1766-os, szintén a vm. lt.-ban őrzött kat. egyházi összeírást. V. ö. Némethy, 380.) Az átvétel után a *védőszent: Szeplőtelen Fogantatás. Iskolájára: Vm. lt., iskolaügyi összeírások.

⁹ Vm. jk. nr. 17. fol. 221-től. Nemesi taksa elosztása.

¹⁰ Vm. jk. nr. 15. 107, 108. A Szabó borsodi, a Veresmartyi abauji, a többi gömői armálista család.

¹¹ Vm. lt. Nemesi összeírás.

¹² DL 35801, 35802.

¹³ Dic. Tom. XV. 350.

¹⁴ Vm. dica. A szám szerint fel nem jegyzett lakatlan telkekhez 132 drb. együtt 110 köblös szántó tartozik, tehát óriási a pusztasodás.

¹⁵ UT.

Oroszláni István 2 c; Szelezky Mihály 1 c, 1 i, Pápay örökösök 1 c.

JOBBÁGYSÁG.

1487.¹⁶ *M*: Czene, Panythy; *B*: Zobor (des). — 1490.¹⁷ *M*: Kathana; *B*: Parvus.

1551.¹⁸ 14 c, 1 extr. *M*: Ardo, Czolto, Deak, Demyen, Gyerke (e. n.), Kys, Kowacz (1587: Faber), Lwkacz, Mako, Molnar, Pal, Vince; *B*: Leonardus (e. n.), Pota.

1551—1635. között új nevek.¹⁹ 1564. *M*: Doro (1572: DoroPal; 1580: Dora; 1581: DoraGergely; 1582: Dorapal; 1620: Dorro), Warga; *B*: Kuta (1567: Katho; 1569: Kotto; 1584 elírásal: Kottor). — 1569. *M*: Miklosz (később állandóan: Miklos), Orto, Sabosch (1572: Zabos; 1615: Szabos), Thomasz (1571: Thamas). — 1571. *B*: Thomok (1590: Tamok; 1620: Damok). — 1573. *M*: Andras (1599: Andre; 1602: Andras), Lazar (1633: Kyslazar). — 1576. *M*: Mathias (1593: Matiws). — 1578. *Sz*: Paschko. — 1580. *M*: Byro. — 1583. *M*: Szabo. — 1584. *M*: Pogan. — 1587. *M*: Chik. — 1590. *M*: Gergel. — 1594. *M*: Erenes. — 1599. *M*: Peter. — 1600. *B*: Tott. — 1604. *M*: Nagj. — 1610. *M*: Sipos. — 1616. *M*: Bako. — 1619. *M*: Marthon Albert (1620: Alberth Marthon), Mathe. — 1620. *M*: Bollo (1621: Barla), Boris relicta. — 1631. *M*: Sebo (1633: Sebe), Varro (1633: Hinuaro). — 1633. *M*: Leucz. — 1634. *M*: Balaz; *B*: Priskané.

1635.²⁰ 1 j, 28 c, 9 i. *M*: Aranyos, Bollo, 2 DoroPal, Kouacz, 3 Lazar, Leocz, Mako, 3 Miklos, Nagj, Nicolaus (v. ö. 1569), Peter, Sebö, Sebök (1692: Varga alias Sebök), Sipos, 4 Zabos; *Sz*: Korin (1636: Kurin; 1637: Kurinj; 1638: Kurimaj); *B*: 6 Kotho, 2 Potha (1672: Patta; 1678: Potaj), Priskané, 3 Thamok, 2 Toth.

1635—1773. között további új nevek.²¹ 1636. *M*: Rasy. — 1638. *B*: Zajda. — 1671. *M*: Juhas, Jutka asszonj, Kis; *B*: Ponikj (1677: Punik). — 1672. *M*: Czizmadia. — 1673. *M*: Fazekas; *B*: Bernard (1680: Bernát), Stanislo (e. n.) (1675: Toth Staniszlóné).²² — 1675. *M*: Makranczi. — 1677. *M*: Paál; *B*: Labos, Michallides (1680: Mihaly). — 1680. *M*: Dona, Posa. — 1689. *M*: Kuruczne. — 1690. *B*: Kocsis. — 1696. *M*: Veres; *B*: Braso

¹⁶ DL 39009. Zálogügylet.

¹⁷ Jv. o. lt. Mand. f. 23. nr. 28. A Csoltóiak nemtelen familiárisai.

¹⁸ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Bíró külön nincs feljegyezve. Az extraneus Aranyas Kiscsoltóból.

¹⁹ Dec. Göm.

²⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábról már ismert és később is előforduló nevek: Balás, Mátyás, Pásztor, Varga.

²¹ A külön nem jelzettek: Dec. Göm.

²² A helység a jövevényt eleintén csak egyszerűen keresztnevének nevezte, majd, különösen összeírásoknál, hozzátette családnévként nemzetiségének nevét.

(1698: Brasso). — 1700. *M*: Cselenyi, Szabo. — 1724.²³ *Sz*: Krasznik; *B*: Takács. — 1728.²³ *Sz*: Dobak alias Futrats; *B*: Molnár alias Kusz. — 1734.²³ *M*: Sexárdy; *Sz*: Kobelarsky; *B*: Majoros. — 1753/54.²⁴ *M*: Dobos; *Sz*: Spisák.

1773.²⁵ 8 c, 7 i, 2 si. *M*: 4 Doro, Pajti; *N*: Dréssel; *Sz*: Majorovicz, Novák, Spisák, Turko; *B*: Baraso, Bernát, Iván, Majoros, Molnár (v. ö. 1728.), 2 Tóth.

Cigányok.²⁶ 1774. Dány, Jónas.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 107.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1402.²⁷ *Kosanzege*,²⁸ pratum; 1574: Koszely (vm. jk. nr. 1. 28a.); 1586: Keosege ante vadum fluvii Saio, fenetum extirpatitium (u. o. 197a.); 1696: A Panyit kósány alatt (Sz. Király-lt. Ser. III. f. 7. nr. 511.); 1865: Kósány (Pesty).
- 1473.²⁹ *Sayo*, fluvius; 1487 (DL 39009.); 1490: Clausura in loco consueto in fluvio Sayo (Jv. o. lt. Mand. f. 23. nr. 28.); 1755: Sajó mellett, rét (Vm. lt. Egyházi ö. írások); 1865: Sajó (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajókeszi (1232) s a többi sajóvölgyi helyeket.
- 1490.¹⁷ *Naghzygeth*, terra; 1756: Berethki sziget mellett, rét (Vm. lt. Egyházi ö. írások); 1865: Sziget, rétek (Pesty).
- 1573.³⁰ *Zenthkerezth*³⁰ *erdeye*, silva.
- 1574.³¹ *Basorez*, portio.
- 1586.³¹ *Kis ortouany*, terra arabilis; 1802: Ortován, rét (Tornallyay-lt. 46. köt. B. mell.); 1865: Ortás (Pesty).
Rudna szer.
- 1663.³² *Szent egyház meget*, ortvány.

²³ Vm. dica. Az 1734-ben közölt Majoros ebben az évben érkezett. Kobelarsky pedig libertinus; ez az 1753/54. évi összeírás (vm. lt.) szerint gyermektelenül elhalt.

²⁴ A nemesi összeírásban (vm. lt.) feljegyzett urasági borkimérők.

²⁵ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁶ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁷ Szep. kpt. o. lt. Scrin. XI. f. 1. nr. 28.

²⁸ *Kosán* bizonytalan eredetű személynév + *zege* összetétele.

²⁹ Jv. o. lt. Inquis. Litt. BBBB. f. 1. nr. 16.

³⁰ U. o. Mand. f. 31. nr. 1. Az egyház védőszentjéről kapta a nevét.

A tanúk egy része szerint eredetileg, az adományozás előtt Herény határához tartozott.

³¹ 1574: vm. jk. nr. 1. fol. 22a; 1586: u. o. fol. 197a.

³² Sz. Király-lt. Ser. III. f. 2. nr. 115.

- Homloka völgy*, silva; 1756: Homlokában, szántók (Vm. lt. Egyházi ö. írások); 1865: Homloka (Pesty).
- 1674.³³ *Derek erdő*.
- 1716.³⁴ *Agyagos bércén*, szántó és rét; 1865: Agyagos (Pesty).
- 1727.³⁵ *Avas tetőn*, ortvány; 1865: Havas tető (Pesty).
- Körtvély fánál*, szántó.
- Lekenyey mély utnál*, ortvány; 1865: Mély árok (Pesty).
V. ö. Lekenyénél: Hulbuka völgy.
- 1756.³⁶ *Hideg kutnak felül*, szántó; 1865: Hideg kut forrás (Pesty).
- Egyház réttye*, rét.
- Patak mellett*, rét; 1865: Kispaták (Pesty).

NAGYRAGÁLY.

Ragal, Ragalfeulde, Nag'Ragal.

A helység névadójával, Ragálylyal, Zubogy 1283-i határjárásában a *Ragalzuhaya* pataknevben¹ találkozunk. Mivel ilyen nevek csak az illető személy életében, vagy kevéssel a halála után keletkeznek, amikor emléke még él, a falutelepülés kezdetei a XIII. század elejénél korábbi időre nem nyúlnak vissza. A névadó Ragály egyben a helység megalapítója is. A Csoltói-nemzetség a XIII. század közepe táján szerezte királyi adományban, tehát a falumag várispánság építése.² Nem dönthető el, hogy az alapító Ragály a Csoltói-nemzetséghez tartozott-e, vagy pedig soltésze volt. Az utóbbi látszik valószínűbbnek.³ A fálut az oklevelek jó ideig „terra”-nak nevezik, ami azt mutatja, hogy benépesedése lassú ütemben haladt. Fejlődésének előmozdítására urai⁴ 1340-ben az új lakosok részére királyi menlevelet eszközöltek ki, maguk pedig bizonyos földes-

³³ U. o. nr. 267.

³⁴ Patay-lt. F. XVIII/3. nr. 5.

³⁵ Sz. Király-lt. Ser. III. f. 4. nr. 263.

³⁶ Vm. lt. Egyházi összeírások.

¹ L. Zubogy földrajzi nevei között, ahol később is él.

² Először az idézett 1283-as oklevélben tűnik fel, ahol a szomszédos „terra Nicolai filii Johannis” Ragály területe, a birtokos pedig Csoltói. Ragály néven legkorábban 1292-ben említik (Forgon I. 165., ezt az oklevelet az id. helyen már nem találtuk), majd 1295-ben Novák határjárásában (Jv. o. lt. Met. f. 6. nr. 7.).

³ *Ragály* szláv szó, jelentése „hegyes”. Itt azonban már kétségtelenül személynév. Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3.089/Ic. rendeletével *Ragály* alakban állapította meg.

⁴ Eredetükre és leszármazásukra olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 16–17.

úri szabadságokat engedélyeztek.⁵ Mindkettő meghozta gyümölcsét, mert 1437-ben a porták száma már szépen megsaporodott. Az bizonyos, hogy korai lakosai között akadtak szlávok, a menlevél kiadása után azonban elsősorban magyarok jöttek; 1551-ben, az első teljes névsorban, nem is találunk egyetlen idegen nevű jobbágyot sem. A Csoltói-nemzetség elszaporodó családjai közül a XIV. században több ide költözött s a nemesi kúriák száma később egyre szaporodott.⁶ Ennek következtében a helység — amint az már a középkori adójegyzékekből is megállapítható — kétfelé vált. 1427-ben még mind a két rész úrbéres község, a XVI. század második felétől azonban parasztság egyedül Nagyragályban él. Ennek paraszti jellege megmarad a XVIII. sz. végéig.⁷ A török hódoltság alatt, majd az utána következő időkben a lakosság kétszer is kicserélődött, 1773-ban egyetlen 1551-es jobbágynevezettségének a leszármazói sem élnek már. Lakóinak száma és magyar népi jellege azonban nem változott meg, mivel az új népesség zöme ugyancsak magyar. A falu, főleg a török idők alatt, a bizonytalan és keveset jövedelmező földművelés helyett áttért a juhászatra; olykor évekig csak a báránydézsmajegyzékekben szerepelnek magyar vlach, azaz pásztor lakói.⁸ Középkori egyháza adatainkban nem fordul elő. Az újkorban ref. a község, előbb leány-, majd anyagegyház. 1771-ben ref. tanítója 18 tanulóat tanít magyar és latin nyelven az elemi ismeretekre.⁹

⁵ Csoma-lt., Károly király. Elrendeli, hogy minden földesúr, akinek jobbágya Ragályra akar költözni, köteles azt, ha a terragiumot megfizette, elengedni.

⁶ 1391-ben már oklevél említi Csoltói István itteni nemesi kúriáját (Szep. kpt. o. lt. Serin. XI. f. 1. nr. 47.).

⁷ Kisragályt külön tárgyaljuk, középkori adatait tehát l. ott. Az újkorban, kezdve az 1551-es dézsmajegyzéken, az úrbéres Ragályt rendszerint Nagyragály néven emlegetik, de sokszor csak Ragály néven veszik fel, mivel Kisragály úgyszólván nemesi község volt. A két helység határait még a község 1865-i jelentése is (Pesty) megkülönbözteti, (Indokolt volt tehát a két falut külön tárgyalnunk.) Természetesen néhány nemesi udvarházat innen is feljegyeztek, ezekben a birtokos nemesek laktak.

⁸ A török miatt már 1564-ben lakatlan, később a század végéig lakói számtalanszor elmenekültek. Ebből az időből maradt fenn a legtöbb juhdezsmajegyzék. Megismétlődik mindez 1680 után. A község kétharmadrésze még 1728-ban is pusztta. A pestis 1739/40-ben kilenc áldozatot követelt. (Dec. Göm.; Vm. dica; Vm. lt., putnoki kerület pestiskárosseírása.)

⁹ 1599-ben Zubogy filiája (MPrEA XIII. 51.). 1707-ben prédikátora és ref. rektora van (vm. jk. nr. 17. 216.). 1720 körül tartott tanúvallatás szerint a helység emberemlékezetet meghaladó idő óta ref. és benne a szolgálatot ref. prédikátorok és iskolamesterek látják el (Tornallyay-lt.). 1766-ban a kat. egyházi összeírásban nincs felvéve (vm. lt.). 1771: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. Az állandó tanítás kezdetére az ekkor élő emberek már nem emlékeztek.

NEMESSÉG.

Nagyragályról nevezett családok. XIV—XV. sz. *M:* Ragályi. — XVI. sz. *M:* Ivócs, Ragályi.

Birtokosok. 1427.¹⁰ Csoltói György 10 p; Basó Jakab 19 p; Ragályi Péter 2 p. — 1431.¹⁰ Ragályi Benedek 19 p; Csoltói György 10½ p. — 1572.¹¹ Basó Farkas és Mátyás 6 ms, 4 i. — 1728.¹² Platthy-család, Ragályi Menyhért, László és Ferenc 3 is, 5 ms. — 1773.¹³ Ragályi Gedeon 6 c; — Ábrahám 7 c, 1 i; — Ferencné 2 c, 1 i; özv. — Lászlóné 1 c; — Anna 1 c; Szentmiklósnyé, Ragályi Anna 1 c; Ragályi Zsuzsánna 1 c; — Karitás 1 c; — Antal 1 c; — Anna 1 i.

JOBBÁGYSÁG.

1356.¹⁴ *B:* Antonius (e. n.). — 1480.¹⁵ *M:* Chomor (des), Golya, Wy.

1551.¹⁶ 17 c. *M:* Bala, Borlobas, Bothos, Gyaky, Dienez (1603: Gienes), Keres, Kowacz, Lerynczpal, 2 Marton, Nag', 2 Pasztor, Sebew, 2 Varga; *B:* Dorotea.

1551—1635. között új nevek.¹⁷ 1566. *M:* Imre (e. n.), Jacob, Kecze, Matyas (1580: Matias). — 1567. *M:* Ben (1569: Bencz), Gaspar. — 1569. *M:* Gon (1576: Ghondt; 1581: Gond), Sabo. — 1577. *M:* Boytha (1582: Bajta), Teozér (1584: Twser). — 1578. *M:* Deli. — 1580. *M:* Ferench, Kis. — 1598. *M:* Orban. — 1599. *M:* Golya (1606: Golia), Guba. — 1600. *M:* Kerekes (1601: Körekes). — 1601. *M:* Mazo (1620: Masa; 1673: Mazok; 1674: Maszok; 1677: Maczik). — 1603. *M:* Cziko, Thomas. — 1604. *M:* Tekes. — 1616. *M:* Deméter; *B:* Tott. — 1619. *M:* Zabos. — 1631. *M:* Hubay.

1635.¹⁸ 1 j, 11 c, 2 i. *M:* Ferencz, 2 Ghoba, 3 Kys, Kouacz, 2 Masso, Orban, 2 Pastor, Szabos, Varga.

1635—1773. között további új nevek.¹⁹ 1671. *M:* Matte,

¹⁰ DL 35801, 35802. Az alacsonyabb számok Kisragály portaszámát jelentik.

¹¹ Dic.Tom. XV. 217.

¹² Vm. dica. A szám szerint fel nem jegyzett lakatlan telkekhez 15 drb. együtt 30 köblös szántó tartozik.

¹³ UT.

¹⁴ Múz. Ta. 1356. aug. 8. Széchy Miklós országb. Hatalmaskodó jobbágy.

¹⁵ Jv. o. lt. Prot. A. fol. 20a. Csoltói Bálint záloglevele.

¹⁶ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Bírája nincs feljegyezve, bizonyára közös Kisragálylyal.

¹⁷ Dec. Göm. — 1567, 1577, 1578, 1598. évi nevek: Báránydézsmajegyzékek.

¹⁸ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábról már ismert és a későbbi jegyzékekben ismét előforduló nevek: Dénes (Gyenes), Tóth.

¹⁹ Dec. Göm. — 1715: CR. — 1724, 1734, 1753: Vm. dica.

Pall.²⁰ — 1676. *M*: Parczy (1677: Barczy). — 1687. *M*: Horkai. — 1688. *M*: Mayor. — 1690. *M*: Gáál. — 1715. *M*: Balás. — 1724. *M*: Benedek, Csikó; *B*: Nemet. — 1734. *M*: Simon. — 1753. *M*: Béres, Kerekes, Török; *B*: Kárpi.

1773.²¹ 21 c, 3 i, ½ des. *M*: Benedek, Béres, 4 Csikó, Demeter, 6 Kiss, Mathé, 5 Orbán, Simon; *Sz*: Begyik; *B*: 3 Tóth.

Cigányok.²² 1731. Genye. — 1774. Dondo, Genye, Tódi.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről szóló kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1504.²³ *Ravasz-rész*.²⁴ puszta; 1572: Rawazrez (vm. jk. nr. 1. fol. 14.); 1629 (Egri kpt. o. lt. Prot. E. nr. 288.); 1865 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

1665/1865.²⁵ *Aranyas — Nagy völgy — Pástra járó — Adám völgye — Isten harasztja — Nagy kötél — Baromszer. Batik*²⁶ *völgye*; 1669: Batik pataknak alul (Acta fam. div. 51. Ragályi de Csoltó); 1887: Batyik, 353 (a 75000-es kat. térképen).

Egres kutnál.

Csörgős kutnál; 1887: Csörgős patak (a 75000-es kat. térképen).

*Aranyas délő — Prohony*²⁶ *völgye — Pap erdeje — Csornok*,²⁶ erdő.

Új hegy, promontorium; 1887 (a 75000-es kat. térképen). *Pintzefeli — Sátor*, szőlőhegyek.

²⁰ Gyakran felcserélik a keresztnévvel; 1700 után eltűnik. Az esetek többségében azonban családnev.

²¹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² 1731: Vm. jk. nr. 1. fol. 346.; 1774: Vm. lt., cigányösszeírások.

²³ Forgon II. 209. A Kiscsoltóiak nádori adományul nyerik.

²⁴ A Beretkei Ravasz-család itteni részének neve. A Csoltói-nemzetiség ezen ágának kihalása után néptelenedett el.

²⁵ Pesty. A község jelentése szerint ezek a földrajzi nevek már 1665-ben is megvoltak. Valóban erre mutat, hogy pl. 1801-ben egy Nagyragály határösszeírását tartalmazó iratban mindannyit megtaláljuk (Tornallyay-lt. 46. köt. 2 drb.).

²⁶ Szláv családnevek.

NAGYRECSKE.

Rechke, Nogrekche, Rekche alio nomine *Kezw*,
Alsorechk, Retske.

Sajókeszi 1232-es határjárásában Reeske még folyónév:¹ a róla nevezett helység csak a tatárjárás után vált ki Keszi földjéből. Első említése alkalmával, 1282-ben, a Zágráb-Korpás-nemzetség birtoka, később azonban két részre válik és nagyobbik fele az idézett neveken a Jolsvafői Tekes-nemzetség kezére jut.² Neve szláv. Mivel azonban a Reeske patakot jóval korábban nevezték el,³ mint ahogyan a falu kialakult, a helynév nem bizonyítja az első lakosság idegen eredetét. Ellenkezőleg, az 1551. évi első teljes, csak magyar neveket tartalmazó névsor arról tanúskodik, hogy a lakoságnak már a középkorban javarészt magyarnak kellett lennie. A falu fejlődése a XV. század második felében megakadt. 1566-ban a török felégette, lakossága elmenekült. Ettől kezdve csak a hódoltsági adó állandó fizetésével tudta viszonylagos nyugalomát biztosítani. Visszatért parasztságából egyesek az uraságtól megvásárolták apáik telkét s nemességet szerezve, mint tulajdonosok éltek azon. Mellettük más, ugyancsak gömöri jobbágy eredetű armalista nemesek telepedtek meg és a pusztuló helység határát lassanként teljesen kezükbe vették. 1680 után a kevés jobbágy az állandó hadjárások miatt ismét menekülni kénytelen; 1700-ra utolsó lakosa is elhagyja. Úrbéresekkal többé nem is népesedik be, hanem a határ teljesen nemesi tulajdon lesz, a falu pedig nemesi (kuriális) községgé válik.⁴ 1773-ban nem készül róla úrbéri tabella (UT) sem. Nemesi birtokosai magyar családok, a kúriáikban élő eselédnépség szintén a magyarsághoz tartozik. Azt a népi hagyományt, amelyet a X. század közepén a Sajó völgyébe érkező Keszi-törzsi elemek hoztak magukkal, a kisméretű népkieserélődéssel Reeskére érkezett új telepések is átvették. A ma-

¹ AO V. 79—87. (Eredeti: Dancs-lt. 1347. é. á. ir.)

² 1282: Dancs-lt. 1351. é. á. ir. (HO VIII. 225.). Másik részét, Kisreeskét, l. külön. A Tekes-esaládra és leszármazására olv. Település és nemesség: Turul. 1940. — A helység Nagyreeske neve helyett a belügyminiszter 1906-ban 3.089/Iic. rendeletével a Sajóreeske nevet állapította meg.

³ Mind a névre, mind a Kesziek földjét elfoglaló idegen népségre v. ö. a Sajókeszinél mondottakat.

⁴ Újkori viszonyaira l. a dézsmajegyzékeket és a Dancs-es. levéltárát, nemességére pedig az alábbi adatokat. 1718- (vm. jk. nr. 21. 150.) és 1720-ban (vm. lt., nemesi összeírás) az összeírások kuriális helységnek mondják. A pestis 1739/40-ben hét áldozatot követelt (vm. lt., a putnoki kerület pestiskár-összeírása).

M
ref.

gyar népi fejlődés tehát mindvégig egyenes vonalú. A közép-korban fakápolnáját emlegetik az oklevelek; az újkorban mint református hely Abafalva leányegyháza.⁵

NEMESSÉG.

Kuriálisták és armálisták. 1668.⁶ *M:* Halászi, Nagy, 2 Török. — 1703.⁷ *M:* Biró, Turi alias Borbély, 2 Török. — 1707.⁸ *M:* 4 Biró, Halászi, Kovács, Szabó, 2 Török, Turi, 2 Vincze. — 1725/33.⁹ *M:* Biró, Turi alias Borbély, 3 Török, 2 Vincze.

Birtokosok. 1386.¹⁰ Jolsvafői Tekes- és Szalonnai-családok 12 is. — 1427.¹¹ Szalonnai Pál 8 p. — 1431.¹² [Szalonnai] György 11½ p. — 1572.¹³ Csetneky László és Bekény András 3 is, 5 ms, 5 i

JOBBÁGYSÁG.

1282.¹³ *M:* Scegenye; *Sz:* Baas; *B:* Agnus, Koycha, Margita, Pewnye, Poyk, Puyima. — 1415.¹⁴ *B:* Johannes, Mathias (e. nevek).

1551.¹⁵ 1 j. 9 c. *M:* Balas,¹⁶ Benke (1620: Benkeö; 1672: Bencze), Bereczk (1571: Berecz; 1614: Bereczke), Byro, Possatt, 2 Simon, Varga, Wynce; *B:* Kenez.

⁵ A pápai tizedsedők kápolnáját „Sanc capella“ néven említik (Ortvay I. 45.). A megfejtés helyességét támogatja egyrészt a felsorolási rend, másrészt az az 1399-es oklevél, amely Szalonnai István itteni részében „capella lignea“-t jegyez fel (L. o. lt. Acta anni 1399. nr. 17.). A védőszent egyik adatban sem szerepel. Temploma a török alatt elpusztult, 1692-ben a reformátusok új templomot építenek (Várm. monogr. 87.). 1599-ben az abafalvai ref. lelkész egyben Reeskén is ellátja a szolgálatot (MPREA XIII. 51.). Iskoláját forrásaink (vm. lt.) nem említik.

⁶ Vm. jk. nr. 8. 405. A Halászi-család mind itt, mind később azonos lehet a hasonló nevű, 1734-ben libertinusként feljegyzett családdal (vm. lt.).

⁷ Vm. jk. nr. 15. 57. A Turi-család vásárolt paraszttelken lakik.

⁸ Vm. jk. nr. 17. 231. Taksaelosztási jegyzőkönyv. Nyilván van közöttük egy-két libertinus is.

⁹ Vm. jk. nr. 15. 101, 116. Armalista nemesi vizsgálat. Mindannyian megyebeli armálisták, a Biró- és a Vincze-család helybeli jobbágyokból lett nemessé.

¹⁰ Kapy-cs. lt. S. F. 1. nr. 13. Osztály. Az oklevél a sessiót mansionak mondja.

¹¹ DL 35801, 35802. Az utóbbi, 1431-es jegyzékben a családnév hiányzik; más adatokból állapítottuk meg.

¹² Dic. Tom. XV. 219. (Also Rechke).

¹³ HO VIII. 225. A kiadás nem teljesen pontos, összevetettük tehát az eredetivel (Dancs-lt.). Szolgák és szolgálók nevei; valamennyi egyes név. Bár az oklevélből nem tűnik ki a szolganépség illetőségi helye, az feltehetőleg Reeske volt.

¹⁴ DL 26584. A Szalonnay-család hatalmaskodó jobbágyai.

¹⁵ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

¹⁶ 1594-ben és még néhány esetben e családnév „Blasius“ alakban keresztnév. majd a közölt alak állandósul.

1551—1635. között új nevek.¹⁷ 1564. *M*: Bona (1620: Ban-Bana), Zabo. — 1567. *M*: Borlobasz (e. n.). — 1575. *B*: Tott. — 1578. *M*: Pongoracz. — 1581. *M*: Pap. — 1584. *M*: Demeter. — 1587. *M*: Bodo, Dora. — 1593. *M*: Kowacz. — 1599. *M*: Nagj. — 1614. *M*: Kalosi (1616: Karsy; 1620: Karosi). — 1631. *M*: Juhasz. — 1632. *M*: Bartha. — 1633. *B*: Ligart.

1635.¹⁸ 1 j, 7 c. *M*: Benko, Byro, Bona, Demeter, Juhasz, Poshat, Varga, Vincez.

1635—1753. között további új nevek.¹⁷ 1672. *B*: Kövi. — 1673. *M*: Lakatos; *B*: Horvat.

1753.¹⁹ 1 j, 9 libertinus. *M*: Cselényi, 3 Halászi, Itso, Molnár, Zabos; *B*: Csucsónyi, 2 Tót.

1828.²⁰ 19 i. *M*: Halászi, Nagy, Serki, 2 Szabó, Zabos; *N*: Kayszer; *Sz*: Prokssa, 2 Rákossi; *B*: 2 Csetneki, Kolotsányi, 6 Tóth.

A helység az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint: *magyar nyelvé.*

FÖLDRAJZI NEVEK.

1282.¹³ *Sayou*, fluvius; 1864: Sajó (Pesty); 1876: Sajón tul, rét (Lukács-lt. IV. db.); 1887: Sajó folyó (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajókeszi (1232) és a többi sajómenti helységeket.

1669.²¹ *Nagy palagh föld* — *Tamásszög* nevű földek. *Agyag verem alatt a köves szerben*. L. még Sajókeszi (1777).

Békás föld. L. még Kövecses (1674) és Sajókeszi (1706).

Deső földek. L. még Kövecses (1368).

Bokás földek. L. még Sajókeszi (1786).

Keresztes parlag — *Gombás nevű földek*.

1747.²² *A pastra jaro utt*; 1864: Pástból álló, legelő, (Pesty).

1755.²³ *Bodzas föld*.

1786.²⁴ *Nagy és kis berek*; 1876 (Lukács-lt. IV. db.).

Közel domb — *Kerek domb*; 1876: Kerek rét (Lukács-lt. IV. db.).

¹⁷ Dec. Göm.

¹⁸ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de korábról már ismert és a későbbi jegyzékekben is állandóan előforduló nevek: Balázs, Tót.

¹⁹ A dicajegyzék teljes névsora (Vm. dica). Egy Halászi nevű jobbágy elszökött, Szabó István pedig Lénártfalvára távozott.

²⁰ Az országos összeírásból Reeske teljes névsora. Mivel úrbéri tabella (UT) nem készült róla, helyette ezt a névsort közöljük.

²¹ Vm. jk. nr. 8. 493.

²² NRA 1306/18.

²³ Tornallyay-lt. 31. köt.

²⁴ Ber. prot. nr. 5.

NAGYRŐCE.

Rowche, Rewcze, Naghreche, 1558: Rausenbach alias Rewcze. 1598: Rewutza maior.

A Zdichava és Jolsva patakok összefolyásánál a murányi völgyben fekszik. Amikor a Rátold-nemzetség 1321-ben az egész völgyet a Sztoján-nembelieknek soltésztségbe adja, az oklevél nem említi helyén telepet, de még jeles helyet sem.¹ Nyilvánvalóan 1321 után keletkezett. Bizonyos azonban, hogy Jolsva után Rőce a vidék legnagyobb és legkorábbi települése. Igazolja ezt sok középkori (1427) portája, valamint kiterjedt határa.² Középkori szláv neve a rajta átfolyó pataktól származik,³ ugyanígy a csak az újkorban előforduló, de már kétségtelenül a középkorban is élő német neve.⁴ Korai népessége két népelemre: szlávásra és németségre oszlik.⁵ Az utóbbit a határban található bányák vonzották, amelyeknek nyomai⁶ még a XVI. században is láthatók; az előbbit pedig a határ nagy legelői, valamint a bányászott érc olvasztására és feldolgozására épített

¹ AO. II. 643. 1.

² 1357-ben Nagyrőce egy darab földért Hosszuréttal pörösködik (DL 24905. és Múz. más.). Ez a helyről az első adatunk. Mivel az oklevél mindkét példányban ugyanarról az újkori hiteles másolatról való egyszerű másolat, nem lehet teljesen megmagyarázni. A benne említett Marcell fia Lesták, nagyrőcei comes, talán a telepítést végezte és ezért viselte az idézett 1321-es oklevélben a telepítő Sztojánok 'comes' címét. A „de genere Wers-Wrss“ származására vonatkozó jelző ez idő szerint nem értelmezhető, az Örsür-nemre magyarázni nem lehet.

³ *Rewcze*, a tót 'Revúca, revat, brüllen, schreien' tőből származik, jelentése: 'schreierend, rauschend', ebből lett fordítás útján a német Rauschenbach név (Kniezsa: AECO. II. 162. 1.). A szlovákok ma Revúcának nevezik.

⁴ *Rauschenbach* a német *ruschen* 'zug, esobog (a patak), + *bach* 'patak' összetétele: (Smilauer: Vodopis, 462. 1.). Ez a német név különben máig használatos.

⁵ Lux Gy. (Nyelvi adatok a délszepesi és dobsinai német nép településtörténetéhez, Bpest, 1937. 48. 1. Felvidéki Tudományos Társaság kiadványai) a nagyrőcei híres árpádkori harang Szent Quirinust említő körirata alapján azt állapítja meg, hogy a németség az északkeleti Alpeselek vidékéről való, mert ott tisztelték Quirinust. A kérdéshez, adatok hiányában, nem tudunk hozzászólni, azt hisszük azonban, hogy a harang eredete, öntésének ideje és a körirat jelentősége még további kutatásokra szorul, hogy a telepeselek származási helyére következtetni lehessen. Ezek t. i. 1321 után jöttek ide, amikor más északi, gömöri és szepesi helységekben németek már régen megtelepedtek, tehát bizonyosan keveredtek is velük.

⁶ 1582: UC 59/13. (loture metallice). V. ö. még Bartholomaeides, 687.

üzemek, hámorok, olvasztók⁷ stb. juttatták megélhetéshez. A két nemzetiség számbeli megoszlásáról középkori adatok nem szólnak, de az első újkori teljes névsor sem adhat tökéletes képet, mert az ellenkirályok harcai a lakosság egy részét, éppen az iparos, bányász németiséget, elűzték.⁸ A németiségnek 1551-ben már csak nyomait találjuk a hat, kétségtelenül német névben. Száma később tovább fogyott. Sokkal jelentékenyebb a szlávtság, itt is az iparos tót lakosság. Különösen fejlett az újkorban a nagyrócei cserzővarga és kovács mesterség, továbbá a eszmadia ipar. A csapók kárló-, a szövők pedig tilolómalmot építettek; nevezetes a ratkói mellett a rócei szűr- és pokróc-anyag.⁹ Társadalmának harmadik rétegét vlach pásztorok alkotják. Az összeírások a XVII. század elején még külön emlegetik őket, kiváltságos helyzetük azonos a többi murányvölgyi juhászokéval.¹⁰ Nemzetiségre leginkább rutének. A népességben később is könnyen felismerhetők neveikről. A lakosságra a ketős királyság küzdelmei után újabb csapást jelentett a török 1556. évi betörése. Ekkor sok ház leégett, sok colonus földönfutóvá lett. A csapás nagyságát mutatja, hogy a korábbi 75 családból 1557-re csak 33 maradt.¹¹ A bekövetkező török hódoltság,¹² a XVII. századi nyugtalan idők, a sok beszállásolás, a nemzet függetlenségi harcai a lakosság életét állandóan nyugtalanították s hullámmást, kieserélődést okoztak. Ezt előmozdította a telep földesúri városi jellege. A XVI. században még paraszt község, a következőben azonban „oppidum“-nak kezdik

⁷ A XVI. században hét vashámort és öt vasolvasztó hutát írnak össze, 1652-ben öt német hámort 2—2 hutával és szénégetőhelyekkel; ezek később is megvannak (1557: UC 24/73; 1558: UC 4/49; 1573: UC 24/76; 1605: UC 44/52; 1652: UC 24/80; 1666: UC 101/74; 1724, 1728: Vm. dica.).

⁸ Hoffinanz Ungarn, 1549. dec. 10. A kamara jelentése a murányi vár falvainak helyzetéről.

⁹ A 7. j.-ben felsorolt források tartalmazznak adatokat. Az 1706-os és 1753/54-es dicaösszeírások (Vm. dica) összesített eredményei a város iparosságáról: Chirurgus: 0—1, varga: 10—11, szűes: 2—2, steller 1—0, kovács: 2—8, fazekas: 3—5, szabó: 1—2, eszmadia: 0—8, takács: 0—4, csapó: 0—2, épületkovács (faber murarius): 0—1. Tehát 1706-ban 20. 1753/54-ben 43 a segéd nélkül dolgozó iparos.

¹⁰ A már idézett 1605-ös összeírás a vlachokról mondja: „Az juhazok az olahokhoz tartanak, mint egieb juhazok.“ (Olv. a juhászságról Murányzdichavánál és Muránylehotánál mondottakat.)

¹¹ 1557: UC 24/73. és 1558: UC 4/49. Az utóbbi így jellemzi a pusztulást: Deserte sunt quamplurime, per Turcas combuste et devastate.

¹² Füleik elfoglalása óta adóznak a töröknek, adójuk 150 forintból 600-ra emelkedett (1582: UC 59/13., l. még 1598: UC 24/79.). A házak száma 1598-ban is csak 54 (UC 109/1.).

nevezni. Lassan elnyeri Jolsva kiváltságait. Egy összegben váltja meg terheit, a szabad költözködés jogát azonban a XVIII. században sem tudja teljesen megszerezni.¹³ Ennek ellenére mint iparúzó helyet, mind a közeli, mind a távolabbi környékről az örökös telkét elhagyó szláv jobbágyság nagyobb számmal keresi fel.¹⁴ Így lakosságának létszáma a XVIII. században erősen felduzzad, a város teljesen eltótosodik. Nagyobb fogyást nem okozott az 1709/10. évi pestis sem, áldozatainak száma mindössze 128, bár közülök 32 családfő.¹⁵ A nagyrócei nép jó módjára vall, hogy belőle többen szereznek nemességet, kialakítva a város helyi nemesi rétegét. Temploma középkori építmény, védőszentje Szent Quirinus. Mindvégig anyaegyház, a XVI. század végétől ev. ministerek szolgálnak benne. A Koháryak alatt a templomot az evangélikusoktól elveszik, visszaáll a kat. egyház, a népesség többsége azonban megőrzi ev. hitét.¹⁶ 1775-ben iskolájában kat. rektor tanít 8 kat. és 28 ev. tanulót írásra, olvasásra, Donatusra. A tanítási nyelv tót és latin.¹⁷

BIRTOKOSOK.

1427.¹⁸ Jolsvai György nádor 70 p. — 1578.¹⁹ Konfiskált helység Murányhoz 2 is, 24 ms, 8 qus, 6 i, 4 des. — 1664.²⁰ Wesse-

¹³ Az id. összeírások teljes képet adnak úrbéres helyzetéről és szolgáltatásairól. Még az 1690-es urbárium is robotszolgálatról ír (UC 88/81). 1652-ben az eltávozó jobbágygyerekeket mint szökötteket tartják számon és ha mód van rá, visszahozzák (UC 24/80.). Egyébként a földesúrhoz való viszonyát elég jól összefoglalja, a források idézése nélkül, a megye monográfiája (156. l.).

¹⁴ A szökevények útirányáról 1652-es és 1657-es (UC 24/80. és 25/2) adatokat idézhetünk. Ezek szerint a szökött jobbágyok Csetneken, Ochtinán, Rimaszombatban, Pelsőcön, Ratkólehotán, Tallyán és Szikszón élnek. 1690-ben is 25 lakatlan telek van (UC 88/81), a szököttek új lakóhelyét azonban itt már nem tartják nyilván.

¹⁵ V. ö. munkánk I. köt. IV/1. fejezetében közölt kimutatást.

¹⁶ Ma is fennálló temploma kétségkívül XIV. századi építmény, 1509-es pecsétnyomóját az egyház őrzi (Vm. monogr. 162. l.). Prédikátorainak nevei (1599—1609.) MPrEA, XIII. 50. l. További adatok 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 214; 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039 (Can. vis.); 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírások. Olv. még Némethy, 381. l. és Bartholomaeides, 687. l.

¹⁷ Vm. lt., iskolaügyi összeírások. Az evangélikusok a templom elvétele után is nagy többségben maradtak.

¹⁸ DL 35801.

¹⁹ Dic. Tom. XV. fol. 773.

²⁰ UC 25/6. A helység úrbéri összeírása.

lényi Ferenc 120 inhabitator. — 1728.²¹ Koháry István 14 qus, 11 octs, 18 seds, 14 strs, 10 i, 16 si, 6 nob. — 1773.²² Koháry Ignác.

HELYI ARMÁLISTA NEMESSÉG.

1668.²³ *Sz*: Abraham (1683: Abrahamik, Dec. Göm.), 2 Sramkó; *B*: Csatlós, Steller. — 1703.²⁴ *N*: Sturman; *Sz*: Abraham, Balezó alias Galli, Barlok, Bazilides, Sramkó; *B*: Csatlós alias Kovács, Korpás alias Cseh.

JOBBÁGYISÁG-POLGÁRSÁG.

1551.²⁵ 33 e, 15 pf. *M*: Bereczk; *N*: Fynk (1584: Fingoro; 1598: Fingch, UC 24/79), Peterman, Senglier (1558: Schindler UC 4/49; 1573: Zengar UC 24/76; 1575: Cangar), Stwrman, Swarcz (1572: Sswarcz e. n.; 1573: Jurg Sswarcz; 1577: Duro Sswarz; 1580: Sswarz-Fekete; 1584: Swarcz UC 24/77; 1598: Swartzig UC 24/79), Smygh (1558: Smydth UC 4/49; 1565: Ssmith); *Sz*: Baynez, Beno (e. n.) (1580: Benio), Cozma (e. n.), Czwkta (1593: Czuhta; 1598: Zuchta UC 24/79), Galo (1558: Gyalw UC 4/49; 1563: Gallo; 1583: Galowicz; 1584: Galow), Gregoryk (e. n.) (1563: Gregor e. n.; 1565: Gregoru Michal; 1571: Gregoro; 1573: Gregori UC 24/76), Gwra (1584: Giwrko UC 24/77), Hamornyk (1558: Hamernyk UC 4/49; 1593: Hamoros; 1598: Hammernig UC 24/79), 2 Hanko, Hophaya (1569: Obhaga), Jacubyk (e. n.) (1565: Jacub Jozef; 1567: Jacuf e. n.; 1572: Jurg Jacubow; 1577: Jacobi), Kyrál (1558: Kral UC 4/49; 1563: Kerall e. n.; 1566: Kralu; 1567: Kralek; 1580: Kral-Kiraly; 1584: Kraly UC 24/77; 1598: Kralowich UC 24/79), Kyznyay, Klesken, Klystelnik (1565: Kostelnik), Kowacz (1569: Kowacz), 2 Malwkha (1565: Malluch), Mathe (1563: Mathe, Mattheisz e. n.), Matwz (1563: Motusz), Mészár (1573: Meser; 1578: Meserz), Mwssyk, Palezko (1563: Polezko; 1573: Bolzkow UC 24/76), Jacobus Pauly (1558: Jacobus Pawor Hanusow UC 4/49; 1566: Jacub PawlHanusu; 1571: PalHaneso Jacub; 1573: Jacobus Paulhanzo UC 24/76), Saranko, 2 Sarampo (1558: Schram UC 4/49; 1563: Schramko; 1598: Sramgo UC 24/79), Spyszak (1563: Szysak;

²¹ Vm. dica.

²² Az UT ugyan hiányzik, azonban a többi murányi falu tabellájából Nagyrőce birtokosát is meg lehetett állapítani.

²³ Vm. jk. nr. 15. fol. 404. Nemesi taksa elosztásának jegyzőkönyve.

²⁴ Vm. jk. nr. 15. fol. 62. Armalista nemesség igazolása. Borlok zólyommegyei, a többi helybeli, armalist szerzett jobbágycsalád; kettő él nemesi kúrián, három bérbevett, ill. vásárolt, egy pedig zálogos telken. Az 1725-ös igazolásnál ugyanezek igazoltak (u. o.).

²⁵ A legrégebb dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.), bírót nem jegyez fel. A jegyzék két egyező példányban maradt meg, az egyikből azonban a sállópénz összeírása hiányzik.

1580: Spyssak-Szepesy), Stephanik (e. n.) (1565: Steffan Kostelnik), Szygo, Vargha (1558: Swecz UC 4/49), Vhler (1558: Whlyar, Wyhlyar UC 4/49), Vrabel; *B*: Gabor (1558: Gabriel UC 4/49; 1563: Gaberluff; 1566: Jabryhel; 1577: Gabrhel; 1598: Gabrielo UC 24/79), Myklos, Sutor, 3 Stellier (1563: Steller; 1565: Stelar; 1567: Stelr).

1551—1600. között új nevek.²⁶ 1558. *Sz*: Augustin (e. n.) (1563: Augustyn e. n.), *Sz*: Hanow (1565: Hanis, e. n.; 1571: Hanneso; 1598: Hanno UC 24/79), Hwdak (1580: Hudak-Hegedus; 1591: Hudecz). — 1563. *Sz*: Antal (e. n.) (1566: Antal Vozar), Christoff (e. n.) (1565: Alberth Kristoff), Chrunka (e. n.), Jwanyesch (e. n.) (1565: Ifanisz e. n.; 1567: Ifan Spissak), Laczko (e. n.) (1565: Mihaliku Laczko; 1566: Laczko Mihál; 1571: Laczko Mihalo), [Martin] Andrae (e. n.) (1565: Martin Ondrey; 1566: Ondrey Martini; 1571: Martino Ondre; 1572: Ondrey Mertenow; 1580: Ondrey Martinow-Andreas Marthon), [Malorevutzky] Lenhart (e. n.) (1565: Lenhart MaloRefueczky; 1573: Malorebweczy UC 24/76; 1698: Malrewutzgi UC 24/79), [Ssantawy] Boldysch (e. n.) (1565: Boltisz Ssantawy), Vrban (e. n.) (1565: Vrban Stellar), Walent (e. n.) (1565: Walentik e. n.; 1584: Mihaly Walentikow UC 24/77; 1598: Valentigo UC 24/79), Wozar (1580: Vozarkin). — 1565. *N*: Czintloch (1580: Czentlok; 1582: Czwitloecz; 1583: Czilok); *Sz*: Hoboda, Malj, Pawlissu (1567: Pawlis; 1572: Paulus; 1584: Pauol UC 24/77; 1599: Paulussowich UC 24/79), Pollak; *B*: Patkos (1566: Patko; 1567: Palko; 1571: Petko; 1575: Pietko; 1580: Pietko-Peteo). — 1566. *Sz*: Lampar (1573: Lampertus filius Galli UC 24/76; 1584: Lampar e. n. UC 24/77), Mihál (e. n.) (1569: Mihál Polak); *B*: Floryjan (e. n.) (1580: Florian Finko). — 1567. *B*: Lenhart (e. n.) (1569: Lenhart Niklu; 1573: Leonhardus e. n. UC 24/76; 1598: Leonhardo UC 24/79). — 1569. *Sz*: Andryasz (e. n.), Kolesar. — 1571. *Sz*: Gaidosz (1580: Gaydosou-Sipos); *B*: Boldiszo (1575: Balthazar e. n.; 1591: Boldis-Boldy), Justo (1573: Just UC 24/76; 1575: Jost; 1591: Justo-Justow). — 1572. *Sz*: Climend Vrbanov (1573: Clemens Vrban UC 24/76; 1584: Climen Vrbanov UC 24/77); *B*: Benko (e. n.) (1593: Benkö; 1598: Bengo, Bengowitz UC 24/79). — 1573. *M*: Esmester (1580: Esmester); *Sz*: Thwrehenezky (1575: Stephanus e. n.; 1580: Stephanus Turczansky; 1583: Turezin), Walko (e. n.), Zabol (1599: Zabo); *B*: Bypaul (1584: Pipawol), Casparus Emericus (1580: Casper Embry-Caspar Imre; 1595: Imriczjko). — 1577. *Sz*: Koneczny, Tisag (1580: Tisay; 1584: Lyssay UC 24/77; 1595: Dysay). — 1578. *N*: Herman; *Sz*: Hrusstipan (1584: Rustipal e. n. UC 24/77; 1598: Margareta Rustipanga UC 24/79), Muranski, Zatroch (1580: Zatrok). — 1580. *Sz*: Baborin-Barborin (1593: Barbalin), Dencho, Holdos (1584: Hodocz), Stracz (1582: Strako; 1583:

²⁶ Dec. Göm. Kivételek a külön jelzetek és a következő évek: 1558: UC 4/49; 1573: UC 24/76 (az ezévi dézsmajegyzéknél jóval teljesebb); 1584: UC 24/77.

Strak; 1584 elírással: Straus UC 24/77; 1593: Straz; 1595: Stroczej), Susilo (1584 elírással: Strihilo). — 1582. *N*: Bruder, Suderlak (1596: Schuderlag UC 24/79). — 1584. *Sz*: Sibilny (1593: Zibilyw; 1598: Sybillin UC 24/79); *B*: Herczeg (e. n.). — 1591. *Sz*: Lasny (1593: Laczny; 1599: Laczin). — 1593. *Sz*: Kobiler, Sirkoweczky, Thysoweczky. — 1595. *Sz*: Habik, Stanko, Zakar; *B*: Lowasz, Sido. — 1598. *Sz*: Slansky, Schuchar (1599: Szwhar). — 1599. *Sz*: Ninacz, Poztawnik, Wlachowszki; *B*: Zacheus (e. n.).

1600.²⁷ 1 j, 40 e, 11 i. *M*: Berecz-Bereczk (1610: Bereczk), Vy; *N*: Fink-Finka (1601: Finkowich Anna; 1602: Finkouj Hanczka; 1615: Fyngo; 1619: Finko), Herman, 3 Smith (1635: Schmid), Czudrlak-Szuderlak (1601 torzítás: Sodobak; 1602: Sudormany; 1605: Sudorlak; 1610: Sudurlak; 1620: Czudrulak), Stwrman, Swarcz; *Sz*: Chywszt-Czuhta (1601: Csuto; 1602: Czutak; 1603: Chuta; 1610: Cziukta; 1612: Czupta; 1615: Czutka), relieta Pauli Dusik-Hrustipanka relieta, Gaidos (1631: Sipo), Gallik, Holdos (1616: Holdosow), 2 Hophaiia (1605: Hophaida; 1610: Hibbay), 2 Hutnik, Benedictus Jakap-Benko Jocab (1601: Benedictus Jokowek; 1603: Jacobus Benkoue; 1615: Jakuba; 1635: Jacubo), Kiral-Kralowieh (1603: Kralio; 1605: Kirali; 1635: Kralow), 2 Kowacz, Lachnj (1618: Lacznik; 1620: Laczni), Malucha-Mahuta (1602: Maluknik; 1605: Mathe), Mlinar-Mlinar (1601: Molnar), Ninach, 3 Polszky-Polezko (1611: Plosko; 1615: Polsko), Poztawnik, Sebo Boldis-Balthazar-Sebo (1611: Seboek), 3 Stefanyk (1601: Stephano; 1605: Istvan; 1613: Stephanj Gergelj opilio), 2 Spisak-Spissek, 2 Sukanik, Szukanik (1635: Szukenek), Valentik-Valent (1603: Balintikoui; 1613: Balint), Zabrak (1611: Zabra; 1612: Sobrak), Zatrok (1610: Zatro), Ztanko-Schramko (1610 és később állandóan: Sramko, Stanko); *B*: Benkeo, 3 Gabriel (1601: Gabor), Joszt (1601: Jasztó; 1603: Jvztin; 1605: Jooztó; 1608: Jezthe; 1611: Jeszay; 1613: Joo; 1619: Jsoky), Leharth-Lenhart (1615: Lenart), Stephan, Zwch (v. ö. 1664: Kusnier).

1600–1664. között további új nevek.²⁸ 1601. *Sz*: Antal (1616: Antalik), Conheho (1610: Konezko; 1615: Konez), Kizsel, Rada, Ruska (1603: Rusk; 1607: Ruska), Zaffky. — 1602. *Sz*:

²⁷ A dézsmajegyzék teljes névsora. Két példányban maradt ránk, a kötőjeles alakok az eltéréseket tüntetik fel. Itt hiányzó, korábról már ismert- és a következő jegyzékekben ismét állandó nevek: Antal (Antalik), Bruder, Boldis, Esmester, Gregor (Gregorow), Hamrnik (Hamoros), Hanko, Herczegh, Imre, Martin, Mészáros (Mészár), Maly, Pavlis, Petko (Peteo), Polyak, Sibillin, Steller, Stracz, Suchar, Svecz (Varga), Vozar, Zatroch.

²⁸ Dec. Göm. Kivételek: 1605: UC 44/52; 1652: UC 24/80; 1657: UC 25/2. Óvatosságot igényel itt is a keresztnvekből alakult családnevek vizsgálata, pl. Antal, Jurg, Orbán, Pál stb. Keresztnvekkel történt felcserélésük különösen a successional figyelhető meg, amikor a telken az apa helyébe fia lép; ilyenkor nevezik a fiút az apa keresztnve után, amely családnévvé válik. Így alakult ki pl. a Boldis és Bartho név.

Blaho, Gramantik (1607: Gramanth; 1610: Granat), Kalenae (e. n.) (1603: Calina; 1610: Gallina), Simko (e. n.), Suetlik; *B*: Paulus Pipa (1603: Pi Pael; 1605: Py Paal; 1607: Paulus Py; 1613: Pipalo Pal; 1618: Pipaly e. n.) — 1603. *Sz*: Prophant, Andreas Zellier. — 1605. *M*: Czapo; *Sz*: Czeeczko, Krapa (1608: Harapan; 1610: Chrapan); *B*: Forint, Pap. — 1605. *Sz*: Sendo (1607: Sandal; 1608: Sanda; 1610: Czianda; 1613: Czjandra; 1616: Senda; 1620: Czenda); *B*: Jurgos (1652: Jorgh UC 24/80). — 1607. *Sz*: Strok. — 1608. *M*: Farkas (1615: Farkas); *Sz*: Vranicz (1610: Vralicz). — 1610. *Sz*: Kocziar (1611: Kuser; 1613: Kulczjar (1616: Kuchera; 1617: Kulchar). — 1611. *Sz*: Komar, Liptak. — 1612. *Sz*: Ignat, Ruznak (1615: Rusznak; 1619: Ruszin; 1636: Rusja; 1657: Ruszin UC 25/2). — 1615. *Sz*: Lakatos (1620: Szleszar; 1621: Sloszer), Piesek (1657: Piss UC 25/2), Placzeny, Pruska, Sirak. — 1616. *N*: Ulricus Suster. — 1617. *M*: Sori; *Sz*: Sedlak, Slezak. — 1618. *M*: Pintök; *B*: Heuedör (1635: Heweder). — 1619. *Sz*: Orban (1620: Vrban; 1657: Urbán UC 25/2), Suszillo (1620: Susuro; 1635: Susila). — 1620. *Sz*: Hlauacz, Sztecz. — 1621. *Sz*: Branicz, Fodor (1635: Fedor); *B*: Czuezer, Korpas (1636: Koprass). — 1631. *M*: Kertvely; *Sz*: Hazak, Kerek (1643: Kriek; 1657: Kriek, UC 25/2), Kokloecz (1652: Chochlek Janko varga, UC 24/80), Profont; *B*: Nimet (1652: Nemesok, UC 24/80; 1657: Nemesok alias Suderlak, UC 25/2). — 1620. *Sz*: Keöwliczka, Knezo, Rezek (1652: Rzak, UC 24/80), Repka, Swez, Wlk; *B*: Jous, Uhrin. — 1636. *Sz*: Hriez, Katran, Kussniar (1652: Kuśnier, Szwéh UC 24/80). — 1637. *Sz*: Banowsky (1652: Banoczky Andras esapo UC 24/80), Vernarskj. — 1643. *Sz*: Broczko, Mategow (1657: Matteyesik UC 25/2), Viczen. — 1652. *M*: Czismasia, Mikó, Nagy; *Sz*: Andre, Barthó, Fernandus (1657: Ferdinandus UC 25/2), Hrnczar Gyeörgy fazekas, Krisztan, Kupez, Mikulás, Muranszky, Ondrejesik, Papoczka,²⁹ Pilenszki (1657: Pilenszky alias Swez UC 25/2), Stupar, Valaszka; *B*: Lassan, Olah, Trombitás. — 1657. *Sz*: Czaban, Czeecz alias Zdiehauszky, Drab, Juan, Kundrát, Ostyák, Ribár, Vikrut alias Polyák; *B*: Mattyás Miklós.

1664.³⁰ 119 lakos. *M*: Berecz; *N*: 4 Czentloch (1688: Czentlos; 1715: Czintloch), 3 Smid, 3 Sturman, 2 Sudrlak (1715: Szuderlak, Szudrák, CR); *Sz*: Abraham, Antalik (1673: Antal), 4 Bartho (1666: Bartik, UC 101/74; 1676: Barthok; 1680: Bartowiech), Broczko (1673: Broszko; 1720: Broczik CR), Czaban, Czibular (1672: Czibula), Chochlek (1666: Kochlyák, UC 101/74;

²⁹ Papoczka János a város prédikátora volt, a telken azonban jobbágymódrá élt, fizette összes terheit. 1672-ben már csak özvegye él, aki a földesúr engedelméből a telket élete végéig adómentesen megtarthatta (UC 25/7).

³⁰ UC 25/6. A város úrbéri összeírásának teljes névsora. Itt elő nem fordul, korábról már ismert és később is állandó nevek: Banovszky, Lipták, Nagy, Ostyák, Swez (Varga), Vikrut (Vikrus).

1672: Chohliar, UC 25/7; 1683: Koklak), Drab, Dunay, Frnandus (1683: Ferdinandy; 1696: Ferdinandus; 1720: Fernand CR), 3 Gajdos, Gallo (1680: Galo, Galowiech), Gregorow (1666: Gregorich, UC 101/74), Hazagh (1689: Hozak), 2 Hobhay, Homola (1672: Homole), Hrncziar, Hruska, 2 Juan (1671: Ivan), 2 Kalina, Koleszar, Kolimar (1671: Kalmar), Koneczko (1697: Konecsko), 4 Kouacz, Kragecz (1690: Krajecz), 2 Kral (1676: Kraly; 1687: Kralowich), Kriek (1672: Krég, UC 25/7; 1673: Krek; 1690: Krik), Kuczer (1666: Kucsera, UC 101/74; 1683: Kucsora), Kundrat Rusznak (1666: Kundrat Andras, UC 101/74; 1672: Kundrak; 1676: Kondrik), Kussnier, Matayzow, Mathe (1666: Mataiz UC 101/74; 1672: Matusz, UC 25/7; 1690: Mategcsik, UC 88/81; 1693: Matagz), 3 Meszar (1689: Masziar), Ondressyk (1666: Ondregsik (1671: Ondreyesik; 1685: Andresik; 1688: Ondrassok; 1689: Ondrejesok; 1690: Andreyenik, Andrik), Hanes Papoczka²⁷ (1671: Popuczkané; 1672: Papuceskané; 1674: Papuczkowa Orsolya), Pilenskj (1666: Pilanszky UC 101/74; 1672: Pilanszky UC 25/7), Polezko (1671: Polezo; 1679: Polonezko; 1687: Polensko; 1690: Poloszko; 1700: Poleczko), 3 Poliak (1671: Polek; 1680: Polyacik; 1688: Polacsco), Profant, 2 Repka (1671: Reper; 1672: Repas; 1676: Repelly; 1677: Repar), 2 Rybar (1666: Piscator UC 101/74; 1691: Piscatoris), Ruszin (1672: Ruzinka; 1680: Rusina Barbara), Rusznak, Rzak (1672: Herzak UC 25/7; 1673: Rozik, Rzák; 1683: Arzak; 1685: Erdzak; 1688: Rezak; 1699: Erzek; 1753/54: Orcziaik vm. dica), 2 Slošiar (1666: Lakatos UC 101/74; 1690: Slossar UC 88/81), 2 Spisiak (1671: Szpissek), 6 Sramko, 4 Suchar (1683: Szukar), Szenda, Urban, Valentiko (1671: Valentik; 1690: Valenth, Valentjk, Valentko), Vido, 3 Vranicz, 2 Wlk, 4 Zatroch, Zdichawsky; B: 3 Benko (1673: Benedek; 1685: Benedik; 1686: Benko), Boldiz, Gabriel, 2 Giurg (1666: Juork, UC 101/74; 1671: Jorgoviech; 1672: Jorgus, Jorgouicz, UC 25/7; 1676: Görgh; 1679: Jürgh; 1683: Gyürek; 1685: Gyorgh; 1700: Juorgh, Gyuricsko), Heueder (1680: Heweder), 2 Jušt, Korpas (1699: Kopras; 1715: Korpács), Laszan, Olah (1672: Valach, UC 25/7), Steller, 2 Varga.

1666—1828. között további új nevek.³¹ 1666. Sz: Mokrenszky (1672: Mokrin, UC 25/7), Pasztir, Seseviczka; B: Mikus (1690: Mikloss; 1720: Mikus CR), Morvai (1672 elírás: Murani), Nemezc (1696: Nemezowyech). — 1671. Sz: Lestach (1672: Lestar, UC 25/7; 1680: Lestak), Nandraszki (1672: Nandrassi; 1672: Nadranszky, UC 25/7; 1674: Nandraskeho Zebeta), Prikobka (1674: Priekopka; 1690: Priekopa), Rendek, Sztuperka; B: Gombkető. — 1672. Sz: Csetnekj (1680: Stitniezky), Kisnay (1697: Chisnen), Lehočai (1675: Lehotsky), Mihalik (1695: Mihaly), Ratkay, Sztrupecka (1673: Sztrapaeska). — 1672. Sz: Burnik, Holy, Lipka, Maliok (1695: Malak; 1698: Malek), Sztupiar (1679:

³¹ Dec. Göm. Kivételek 1666: UC 101/74; 1672: UC 25/7; 1690: UC 88/81; 1699: UC 25/19; 1720: CR; 1724. és köv. évek: Vm. dica.

Stupar). — 1675. *Sz*: Banik, Dorkoszky, Gombár, Szlusenszki, Valaska relictá (1698: Valaskin). — 1674. *N*: Frandl (1677: Franol; 1683: Flander; 1690: Frauol), Peterman (1680: Petrman); *Sz*: Doviczen (1675: Wdowicin; 1676: Wdoweyn), Stary Matte. — 1675. *N*: Flak; *Sz*: Burda (1685: Bwryenko), Csejska (1676: Czeska; 1677: Ssesska), Krystoff. — 1676. *Sz*: Chudy, Kaszszak (1690: Kossak), Leczak (1677: Lezak); *B*: Ssandor (1690: Sandor, talán Sidor származéka). — 1677. *Sz*: Jambrých (1685: Jamrych), Janko. — 1679. *Sz*: Oravecz. — 1680. *Sz*: Cech (1683: Csech), Kubany. — 1683. *Sz*: Szirkoszki (1685: Szirkowsky; 1688: Sirkoczy; 1690: Szirkovianka). — 1685. *Sz*: Hrebla, Murar; *B*: Alberth. — 1686. *Sz*: Bodnár, Kulák, Susela (1753/54: Szusila vm. dica). — 1687. *Sz*: Hnidka (1690: Hintyka; 1692: Hanidka; 1699: Hinko), Hronecz, Kamenansky. — 1688. *Sz*: Bobka, Koziar. — 1690. *Sz*: Kosztka, Urva (1692: Wrva); *B*: Horvath, Raáč (1697: Racz). — 1690. *Sz*: Haluska, Kupezik. — 1692. *Sz*: Derdak. — 1693. *Sz*: Dogkar (1695: Dojkar; 1696: Dogker; 1699: Dojker), Husilla, Isstvanik, Tkacs. — 1695. *Sz*: Csismar. — 1697. *Sz*: Brezovay (1698: Bazura; 1700: Bazar), Vojak, Zilinszky. — 1699. *Sz*: Sziman. — 1720. *B*: Kaicz. — 1724. *N*: Stempel; *Sz*: Kaczian, Tomasovjeh (1753/54: Tomes, Vm. dica). — 1725. *Sz*: Pasztor; *B*: Urin. — 1731. *Sz*: Beszeda, Hurak. — 1753/54. *N*: Volf; *Sz*: Beniczky, Czilik, Kadlubak, Kloka, Markovics, Vjereh, Zachar.

1828.³² 13 e, 173 i, 9 si, 5 egyéb. *M*: Bakos, Balla; *N*: Czentloch, 2 Fandl, Herman, Krich, 2 Mauksch, Petrman, Plechner, Schmidt, 5 Sturman, 2 Suderlák; *Sz*: 2 Antalik, Bartik, 5 Bartho, Beszeda, Bolfik, 2 Brocsko, Brezina, 2 Budinszki, Bulik, Czibula, Chrisztian, Csenka, Csehut, Damrel, Danieli, Dobronai, Dubniczki, 2 Erdzák, 4 Ferdinándi, Ganai, Góda, 3 Gajdos, Gyurcsik, 2 Hlobeczi, Hobhai, Hobhaim, 3 Homola, Homolesok, Hrnescjár, Hruska, Hurák, 4 Iván, Jankovics, 2 Kaszper, 4 Kalina, 2 Kochjár, Kochlák, Konecsko, Koreny, Krisztian, 4 Král, Král alias Ordzják, Krizófer, Kucsera, Kusnjerik, Latinák, Lipták, Macho, 2 Makovini, Malják, Markovics, Manyk, Martinecz, 7 Mataisz, Mihalecz, 2 Mihálik, Moravek, Oloch, 3 Ormisz, Pagenszki, Papucska, Pauliesek, Pelech, Piskátor, Piskatorisz (v. ö. 1664. Ribar), Polecska, Polyeecska, Poruben, Pozsicsani, 4 Praekopa, Profant, Rohács, Rozmusz, Rusznák, 5 Schramko, Schtyitniczki, 2 Sebük, 2 Seszták, Segun, Soresáni, 3 Stephancok, Stephanko, Sterbaszki, 3 Stitniczki, Susila, Schuchár, Susztai, Szetkovics, Sziman, Szopko, 2 Szpissák, Sztupák, 3 Sztupjár, Szupra, Szusila, Thomesz, 3 Traimán, Turzan, Ulvichár, Urva, Urvai, Vierk, 3 Wieszt, Vjerk, 3 Vikrut, Zachar, Zubal, 4 Zatroch; *B*: Arvai, Benko, Csatló, Csatlós, 2 Figuli, 4 Korpás, Schabla.

Cigányok. 1770.³³ Ferkó, Kankura, Mihó.

³² A hiányzó úrbéri tabella (UT) helyett az 1828-as országos összeírás teljes névsorát közöljük.

³³ Vm. lt., cigányösszeírások.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 111.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

NAGYSZLABOS.

Sceduries, Silusfalua, Sclausfalua, Slavosfalua, Slauosfalua, Zlaushaza, Slauoshaza, Zlauushaza, Zederyes, Slouahaza, Zlauos, Slawos, 1551: *Slabosowcze*, 1563: *Slaboschkouc*, 1566: *Szlawoczka*.

Az Ákos-nemzetség alapította a Csetnekvölgy északnyugati nyúlványában. Cserjés-bokros határáról nyerte 1318-ban feltűnő első nevét: a Szederjes magyar elnevezést, amely, bár ritkán, később is előfordul.¹ Egyidős vele az 1320-as osztálylevélben szereplő Szlavosfalva.² Névadója, Sclavus,³ egyben a falu építője, kétségkívül szláv volt, szemben a környező német falvak, Rochfalva, Gecelfalva, Petermányfalva stb. megszerzőivel. Újkori első jobbágynévsorai szerint tótokból és ruténekből tevődött össze lakossága, tehát a faluban a vlach-pásztorokodás már a középkor végén meghonosodott. A XVI. század végére népessége a nagy török pusztítás után teljesen kieseréldött. Az új lakosság, leginkább tótság, még nagyobb mértékben foglalkozott juhászattal.⁴ A fő útvonaltól távolabb a XVII. században nagyobb pusztulástól megmenekült a falu, sőt az állandó veszélyek miatt más gömőri helyekről elbujdosó jobbágyokkal még erősödött is. A kuruc-labanc idők és a pestis

¹ AO. I. 455. Későbbi előfordulásai 1378: DL 6572. és 1379: DL 25777. 1379 után ezt a nevet többé nem találjuk. Határának természeti viszonyairól Bartholomaeides, 702.

² DL 1896, Márkusfalvi, nr. 120. Az azonosság az 1318- és 1320-as helynevek összehasonlítása alapján kétségtelen.

³ *Sclavusfalva*, a *sclavus* 'szláv, tót' — itt bizonyára személynév — + 'falva' szavak összetétele, magyarra tehát Tótfalvával vagy Tóttival fordíthatnók. Így magyarázza a nevet Bartholomaeides is (id. h.). A belügyminiszter a falu nevét 1906-ban a 3089/Ic. rendeletével *Nagyszabos* alakban állapította meg. A 'Nagy' jelző Kisszlabostól való megkülönböztetésére a XVI. század végén kezdődik. Szlovák neve: Slavošovce.

⁴ Az 1551-es nevek közül 1563-ban mindössze egy található, a többi új név; közben pusztította el t. i. az egész völgyet a török. 1571-ben a dézmszedő a kevés lakosságra való tekintettel a dézsmát nem is részletezi, hanem summában írja fel. Lakott házáinak száma csak 1598-ra lett 19 (UC 109/1.). V. ö. még 1582: UC 59/13.

1709/10-ben ismét fogyást idéztek elő,⁵ de az 1720 után beköszöntő békésebb időkben, elsősorban a megye szláv falvaiból, sokan költöztek be. A lakosság száma a középkorhoz viszonyítva megnyoleszorozódik. Az eredetileg kis falu így a legnagyobb tót községek sorába emelkedik. A nép otthon a hámorokban⁶ munkálkodik, fuvaroz és ipart üz, aratni pedig lejár a tiszáninenni tájakra. Különösen elterjedt iparág a késkészítés, a szürszabó, varga, csizmadia és kovács ipar.⁷ Önálló egyháza a középkorban nincs, a XVI. század végétől lakossága ev. hitű. 1599-ben még Gecel filiája, 1612-től ev. anyaegyház. Ev. iskolája a XVIII. század elején már működik; 1774-ben ev. rektor és organista oktat benne.⁸

BIRTOKOSOK.

1427.⁹ Slouahaza Csetneki-család 15 p. — 1578.¹⁰ — 10 ms, 2 qus, 2 i. — 1680.¹¹ Andrassy-család része 7 ms, 1 i. — 1728.¹² Andrassy-, Szepesy- és Fekete-családok 22 ms, 41 qus, 5 i, 2 si. — 1773.¹³ Andrassy István 16 c, 7 i, 2 si; Szentmarjai László 3 c, 1 i; Gömör Pál 12 c, 2 i; — János 11 c; Czekus Imre 3 c, 3 i; Maritinszky Mátyás 5 c; Benedek Mihály 2 c; Szepesy Pál 1 c;

⁵ A jobbágyok közül némelyek a kurucok, mások a németek közé álltak, többen elbujdostak Besztercebánya és Radvány környékére, néhányan szolgálatra mentek, így Harmacba és Berdárkára. A lakóházak között sok a rossz és dűledező állapotban levő. (Csetnek, f. 27. nr. 249; f. 28. nr. 261.; az adatok az Andrassy-család részéről valók.) A pestisben 126 lélek halt meg és 18 ház lett lakatlan.

⁶ Saját határában is összeírnak 1634-ben két hámort (Csetnek, f. 21. nr. 147.), a nagyobb lendületű vasfeldolgozás azonban csak később fejlődik ki. A XVIII. századi megyei árlimitációkban már szerepel a szlabosi vas (1702: Vm. jk. nr. 15. és 1724: Vm. lt. Fons IX. f. 1. nr. 4.).

⁷ Az elmondottakról az alább idézendő források szólnak. Iparáról elsősorban 1728, 1753/54: Vm. dica és Bartholomaeides id. h.

⁸ 1599: MPrEA. XIII. 49. Anyaegyház 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212. és 1728: Vm. jk. nr. 28. fol. 136. Prédikátorainak nevei 1612—1779. között: Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Iskolája a már id. 1707-es adatban és 1774: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. A tanulók száma 75 fiú és 26 lány, a tanított tárgyak az elemi ismeretek, van azonban a tanulók között 16 donatista is.

⁹ DL 35801.

¹⁰ Dic. Tom. XV. fol. 788.

¹¹ Csetnek, f. 27. nr. 239. A közbirtokosság más családjainak itteni részeire olv. Csetnek, f. 28. nr. 261.

¹² Vm. dica. Korábban a közölteken kívül birtokosok még a Petróczy-, Nyáry-, Jánoky-, Draveczky-, Bertóthy- és Pécsy-család, zálogjogon pedig Pletrich János, Mihályi Ferenc, Draskóczy Sámuel, Pécsy János, Sztelhló Mátyás, özv. Tornallyay Zsigmondné.

¹³ UT.

— László 2 c; Martinidesz-örökösök 2 c; Gyulaffy Miklós 3 c, 1 i; Dobak István 8 c, 2 i; Kiszél Jób 1 c; Szentpétery Sámuel 3 c; Szontágh Gáspár 12 c, 2 i; özv. Potturnyay Jánosné 7 c, 3 i; Pécsy Zsigmond és György 3 c, 2 i; Rokfalusy György 3 c, 1 i.

Helyi armálista nemesség. 1703.¹⁴ Sz: Petrovity. — 1725/33.¹⁴ B: Fabriczius.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁵ 1 j, 15 c. N: Thomas Herman; Sz: Benedictus Dauido, Frenkovich (e. n.), Gregor iudex (e. n.), Gywrko (e. n.), Baltazar Herezko, Gregorius Herko, Hysnenski, Mateus Lacz-kowicz, Thomas Sysyk; B: Alexius (e. n.), Benedictus (e. n.), Hammer de Restar, Petrus Hanür, Martinus (e. n.), Rasman Herko (1563: Rassman; 1590: Razmany).

1563.¹⁶ 8 c. Sz: Hamernik, Reuiczky (1565: Antall e. n.; 1567: Antall Reuuczky; 1576: Rewuckj; 1602: Rawoczj), 2 Sches-tak (1583: Sesnak), Slanskj, Szredowj; B: Chitnikj Mulnar (többé nem fordul elő más néven sem), Rassman.

1563—1636. között új nevek.¹⁷ 1565.¹⁸ Sz: [Bistren] Steffan (e. n.) (1573: Stefan Bistren; 1578: Bystran Stephan; 1581: Bistrenski; 1601: Biszttnan), Jacub (e. n.) (1576: Rewuczky Jakab); B: [Esmester] Gallo (e. n.) (1573: Gallus e. n.; 1576: Essmester Gallo; 1578: Gallo Hessmester; 1583: Galus Mester). — 1567.¹⁸ Sz: Iwanko (e. n.); B: Joannes (e. n.), Thomas (e. n.). — 1573. Sz: Dyurik Breidin (többé nem fordul elő). — 1576. Sz: Bosy (1580: Bozj-Bossi; 1581: Boszj; 1583: Bazy; 1606: Boszik; 1607: Boczj; 1610: Mezytelen), Kraczun, Mokran (1581: Mokron; 1582: Mokren; 1584: Makran; 1590: Mukrezky-Mokren; 1591: Mokrenskj; 1600: Mokrian-Mokren; 1620: Mokrenowszin), Rohacz, Rusnak. — 1577. Sz: Freniow, Myhal Steller; B: Buzan Kristoph. — 1578. Sz: Zauodny (1600: Zauodnik; 1616: Zaworni). — 1580. Sz: Czankar-Cangar (1601: Zangar; 1620: Czenger). —

¹⁴ Vm. jk. nr. 15. fol. 62. ill. 90. Mindkettő armálista, az első volt helybeli jobbágycsalád, a másik szintén gömöri származású.

¹⁵ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Mivel a következő névsorban már egészen új nevekkal találkozunk, az egyes nevekhez esetleg járult családneveket nem lehetett megállapítani.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Mind a közeli helyekről idekerült jövevények. 1551-es név csak egy van közöttük.

¹⁷ Dec. Göm. 1600-ig nagyon hiányosak.

¹⁸ Az 1565. és 1567. évek csak egyes neveket tartalmaznak. A zárójelben közölt családnevek a későbbi jegyzékekkel összehasonlítva tűntek elő. Az 1567-es egyes nevek a következő jegyzékekben a keresztnévek között nem fordulnak elő, csupán Johannes szerepel Kraczun családnévvél; a lajstromok hiányossága miatt azonban ennek azonosítása sem bizonyos.

1582. Sz: Kouacz Janko (1583: Stephanus Janko; 1584: Joannes Kouach; 1591: Kowacz Janko). — 1583. Sz: Petrus Jakab i. (többé nem fordul elő). — 1584. Sz: Blasius Antal (1605: Antonius Andras; 1607: Andreas Antal; 1620: Antolowszin; 1625: Antalik), Bernat (1600: Bernard; 1614: Brinaft; 1620: Brnad; 1625: Brnak). — 1590. Sz: Gallo-Gallow (1606: Gal; 1620: Gal-lowszin), Grego (e. n.), Nowaczanskj-Nowachezkj (1601: Nauatschianszki; 1602: Nouasenczkj; 1620: Nowaszki), Poliak-Polak, Polonzk (1620: Bolonzki; 1630: Polumsky), Zirkazky-Syrkowskj (1600: Cirkolezi; 1602: Zyrkolezki; 1603: Zirczoekzki). — 1591. Sz: Wozar (1610: Voszar). — 1600. Sz: Demo (1601: Demian), Markolezki, Mihal, Mihaloczni (1601: Mihalof bárd.), Simko, Streka (1602: Stroka; 1603: Straka; 1610: Sztrok). — 1601. Sz: Dupetz. — 1603. Sz: Lukasoczj. — 1605. Sz: Balasz (1620: Ballasow), Baticosky. — 1606. Sz: Lyska. — 1607. Sz: Laczko (1610: Lachko). — 1611. Sz: relictá Babussa (1616: Babuska Gregor), Mlinar. — 1614. Sz: Kochys, Slosar, Varga (1630: Swecz); B: Nasraj. — 1616. Sz: Hottmar; B: Zolomy. — 1620. Sz: Gregorowszin, Pawlowszin (1630: Paulik), Vpaleni, Valinszin (1630: Walinth, Balint), Ztreba (1621: Strba). — 1621. Sz: Gusith, Ptaczny. — 1625. Sz: Hudak. — 1630. Sz: Viczen, Zisko.

1636¹⁹ 1 j, 20 c, 6 i. M: Geezy Janko i. (több esetben nem fordul elő); Sz: Antal (1715: Antalik CR), Babuskin, Balint (1671: Valint; 1676: Balend), Boszi (1691: Nudipes; 1695 elírás-sal: Bolyki; 1697 hibásan: Basti), Cristoph (1700: Christofovith; 1715: Christophorides CR; 1720: Christofove CR), Czangar (1685: Zengar; 1689: Czingar), Demo (1677: Demok; 1685: Donyo; 1698: Denko), Hudak, Hothmar, Jakubk (1672: Jokuss Pal; 1673: Jokubik Pal; 1675: Paulus Jakab; 1676: Jakobus Pauko; 1685: Jakubini; 1686: Jacobej; 1715: Jacobo, Jacobovi CR; 1720: Jakobove CR), 2 Koczis (1671: Kocis; 1700: Kotsis), Laczko, 2 Liska, Mihal, Mokren (1689: Mokrin), Paulik (1671: Pall; 1683: Pawlik; 1692: Pauliszko; 1696: Pawlikowiech; 1697: Pawlicsko), Polomsky, 2 Stroka (1671: Sztraka; 1675: Sztroko; 1700: Sztrak), Tesler (1671: Teslar; 1674: Tislar; 1676: Tissler; 1690: Asztalas; 1700: Asztalos; 1720: Steszlar CR), Varga (1680: Svecz), Viczian (1671: Viczan; 1715: Viczen CR), 2 Zauodny (1678: Zauodsky; 1686: Zavadnik).

1636—1773. között további új nevek.²⁰ 1671. Sz: Bodnar, Hancz (1674: Hanyesov; 1675: Hanesz; 1676: Haneszou; 1680: Hanesow), Kozar (1672: Kosar), Liptak, Motil (1672: Motila; 1674: Motilis; 1675: Moltiliz; 1679: Motylak; 1688: Motilecz), Oravecz, Petro (1672: Péter, Petras; 1696: Petrowiech; 1698: Petrowitz; 1700: Petry; 1753/54: Péter, Vm. dica), Polak (1674: Blasko Polyak;

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt fel nem jegyzett, korábról már ismert és később ismét előforduló nevek: Bisztra (Bisztren), Gallo (Galko), Kovacs, Seszták, Steller (Stellar).

²⁰ Dec. Göm. Kivételek 1715, 1720: CR. és 1728, 1753/54: Vm. dica.

1685: Polyak Stas; 1686: Stas e. n.; 1686: Blasius Polonus; 1690: Lengyel); *B*: Lazicius. — 1672. *Sz*: Griger (1678: Gregor; 1687: Gregorik; 1689: Gergely), Katuska (1674: Katrusin; 1675: Kalusny; 1676: Katussin; 1677: Katus; 1686: Katrak). — 1674. *Sz*: Matteouicz (1684: Matthe), Rusznak. — 1675. *Sz*: Sandrik. — 1676. *Sz*: Saffar (1690: Sáfár). — 1678. *Sz*: Balczo (1680: Balio; 1684: Balcer; 1720: Balesek CR), Szücs, Vranicz. — 1679. *Sz*: Beczky (1680: Decky; 1686: Dyeckzy), Gezczelay, Lestak, Wozar (1688: Vozarik). — 1684. *Sz*: Kobelarszki. — 1685. *Sz*: Susanna Berdarska (1698: Martinus Brdarsky; 1715: Berdár CR), Sterbowy (1688: Strba; 1690: Streban). — 1686. *Sz*: Balas, Laesny, Molitor (1688: Mlinar). — 1687. *Sz*: Tabok (1688: Tabak; 1693 hibásan: Zubak; 1695: Tobak). — 1689. *Sz*: Andreas Benedik²¹ (1697: Andreas Benedicti; 1728: Andrasovech alias Benedicti vm. dica). — 1692. *Sz*: Anna Ochtinaj. — 1695. *Sz*: Annokin (1696: Anoczkin). — 1697. *Sz*: Csasztka, Kristan. — 1700. *Sz*: Banyasz, Mnisenszky, Timko. — 1715. *Sz*: Andrásovi (CR). — 1720. *N*: Staigel; *Sz*: Maczik, Szloszár. — 1728. *Sz*: Czangar, Csizmár, Csolticz, Gyuricskovich (1753/54: Gyurisko, Vm. dica), Imrechovech (1753/54: Jemrich, Vm. dica), Jano, Sevezovech, Uliczki; *B*: Sextius. — 1753/54. *Sz*: Dobisz, Lueskay, Martitskin, Valentini; *B*: Fogas, Parvus, Vietóris.

1773.²² 97 c, 24 i, 2 si. *M*: 2 Szendrey; *N*: Steigel; *Sz*: 3 Antalik, 3 Balás, 4 Balcsó, 3 Benedicti, Berdár, 2 Bisztran, Boszi, 2 Czangár, 6 Demo, Dobisz, 2 Galló, 2 Gyurichik, 3 Jakubovszky, Klenovics, 2 Kocsis, 5 Kovács, Kozár, 5 Kristóf, Kusnyir, Liptacsik, 2 Liska, 3 Martiskai, 2 Martiskov, Matajszko, 3 Mihocsik, Mlinár, 2 Mokren, Nozsár, 2 Ondrejovech, Palezo, Pelech, Peterovszky, 3 Petras, Petrovics, Petrovsky, Piláth, Prisztacs, Rapak, 2 Schulko, 2 Sesták, 2 Svecz, Szabó, 4 Teslár, 3 Teszlár, 5 Valent, 5 Valentini, 2 Varga, 4 Viczian, 5 Vozarik, 3 Zavodni, Ziman; *B*: 2 Fogas, Nigrini, Pada.

Kiváltságos juhásznemzetségek, 1683.²³ *Sz*: Balczo, Galko, Gyuro, Jacobei, Kosar, Kristoph, Laczko, Sestak, Steller, Teslar, 3 Valint. — 1686.²⁴ *Sz*: 2 Balczo, Jacobei, Kozar, Kristoffovich, Laczko, Laczny, Sestak, 2 Steller, Teslar, 2 Valint.

²¹ Az eddigi két, Steller nevű juhászesalád egyikét kezdik 1697-től Benedik-, illetve Benedictinek nevezni. Később teljesen meghonosodott a név, de a másik sem ment feledésbe, mert a 23. j.-ben id. 1794-i megyei bizonyosságlevél szerint az ekkor itt élő Stellerek közül az egyiket Stellér alias Benedikti-nek nevezik.

²² Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²³ Az egész megyéről felvett juhdezmajjegyzék kiváltságos juhászainak teljes névsora.

²⁴ Post adv. 104/41. A kamara elismeri juhász kiváltságait, miután a meghatározott taksát lefizették. Az 1794-es megyei vizsgálat szerint belőlük kilenc nemzetség, összesen 37 család, élt a régi juhásztelken; a Kozárok elköltöztek a faluból, egy Laczkó pedig közben nemességet szerzett és most Ladislaides néven nemesi szabadságban él a községben, Laczkó György azonban ma is nemtelen és juhász.

*Cigányok.*²⁵ 1731. 2 Czigány. — 1770. Kristoff, Kucsera, 2 Lali.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben *tót* nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv szintén a: *tót*.

NAGYVESZVERÉS.

Vezueres, Wezweres, Felse Wezweres, 1556: Polomka, 1563: Polom, 1566: Nagwezwereos, 1580: Velyka Polon, 1680: Nagy Polom aliter Superior Veszveres.

1291—1320 között alakult ki a katonai térkép Szulova patakja és a Sajó összefolyásánál. Az 1320. évi osztályban a Pelsőczy Bebek-család őseinek jut; határa ekkor még a Dobsina folyó torkolatáig terjed és ezen a nagy területen az egyetlen település.¹ Erdők és számos völgygel megszakított hegyláncolat veszi körül,² területe bővelkedik legelőben, szénégetésre meg deszka- és zsindeykészítésre alkalmas fában, hegyeiben pedig ásvány található. Az Ákos-nemzetség által gyűjtött lakosság a sokféle kereseti lehetőség kihasználásával gyorsan szaporodott, úgyhogy az 1427-es összeírásban a még megkülönböztető jelző nélkül, de két részben összeírt falunak igen tekintélyes a portaszáma. Már a középkorban dívik benne a kereskedés és a később is olyan nagy szerepet játszó fuvarozás. Urai, a Bebekek, megszerzik részére 1408-ban a csetneki vámon a vámmentességet.³ A középkor vége felé indul meg a pásztorkodás, amelyet a kovácsvágási rutén soltész alá tartozó rutén-vlachok honosítottak meg. Ezek beletartoznak a kiváltságos juhász-céhbe; leszármazóik századok mulva is ragaszkodnak őseik privilégiumához, a vlach-joghoz. Az összeírások mindig külön emlegetik a juhászgazdákat, akik szállásaik után a földesúrnak sajtot vagy túrót adnak. Nagy szerepet játszik a lakosság éle-

²⁵ 1731: Vm. jk. nr. 17. fol. 345; 1770: Vm. lt., cigányösszeírások.

¹ 1291-ben Rozsnyó határjárása még nem említi helyén telepet (Mon. eccl. Strig. II. 279. l.), viszont 1320-ban az Ákos-osztály már feljegyzi (AO. I. 544.).

² Leírása Bartholomaeidesnél (726—727. l.). V. ö. a földrajzi neveket.

³ DL 17756. Veszverésben is tartottak a Bebekek a Sajóhidon vámot; a gömöri vámoknak 1551-ben történt felülvizsgálása alkalmával be-mutatták Nagy Lajos 1360. évi oklevelét (1553: Rédey-lt.).

tében a favágás és a szénéégetés;⁴ fuvarra járnak az országon kívül, nyáron pedig az Alföldre mennek részataratni és csépelni, mivel saját határukban nem terem elég kenyérre való. Ípara terén jelentősebb a kovács és kerekes mesterség. Középkori neve magyar, a belőle lett szláv Polom elnevezés csak az újkorban tűnik fel,⁵ az „alsó” és „felső” megkülönböztető jelzőkkel pedig 1470-ben találkozunk először.⁶ Az ú. n. tótvölgyi falvakhoz tartozik, korai lakossága is szláv.⁷ 1557-ben török hódoltságra jut. Nagy károkat szenved, népességének egy része kifogy: a töröknek esik áldozatul, vagy elmenekül. A falu népiségi képén a jobbágyhullámzás azonban semmit sem változtat; a juhász-nemzetségek, mint legrégebb lakosság, őrzik a helyi hagyományokat.⁸ Az Andrassy-család gondoskodása révén parasztsága korszakant végére megtöbbszöröződik, úgyhogy a határ kicsi lesz eltartására.⁹ Anyaegyháza és temploma már a középkorban állott. A nép a XVI. század végétől ev. hitű. Temploma csak a XVIII. század elején kerül vissza ismét a katolikusokhoz.¹⁰

⁴ A szénéégetés nagy jelentőségére l. külön 1662: Krasznahorka, f. 9. nr. 208. & NB. A stellerek a szénhordó kas nagyságára megállapodást kötnek.

⁵ *Veszverés* a magyar *vész* + *verés* szavak összetétele. *Vész* jelentése: akármiféle romlás által előbbi mivelta elmúlik s mintegy kihal (MNYsz. VI. 968, MNytSz. III. 1101.). *Vész* tájszó: vihardöntött erdőréz, egymásra dőlt, rothadt fák az erdőben (MTSz. II. 969.). Azt, hogy itt ez utóbbi jelentésében használatos, részben a név összetétele igazolja, részben pedig az újkori tót Polom elnevezés, amely magyarul ugyancsak széltörtéres erdei helyet jelent.

⁶ Csetnek, f. 17. nr. 54. Az újkorban állandósul, a „kis és nagy” jelző, bár az „alsó és felső” is előfordul.

⁷ Középkori jobbágyneve ugyan nincs, de Polom szláv elnevezéséből és első újkori teljes névsorából csak szláv középkori lakosságra következtethetünk. Feltehető — az 1551-es nevek némelyikéből is lehet ezt sejtteni — hogy a sajjó-völgyi némettség képviselve volt lakosságában, az újkorra azonban eltűnt.

⁸ 1556-ban csupán 9 colonust és egy zsellért találnak benne (UC 24/73). Lakott házainak száma a század végére 26-ra emelkedik (UC 109/1). Török hódoltságára UC 24/73. és 59/13. A későbbi török pusztításokra és a kuruc-labanc időkre l. 1653: NRA 538/46; 1674: Krasznahorka, f. 11. nr. 252. & NB; 1680: U. o. f. 14b. nr. 52. Az utóbbi szerint sok kárt okoztak a szegénységnek az itt szállásoló német hadak is.

⁹ A colonusoknak 1695-ben a határ szűk volta miatt előterjesztett panaszára az Andrassy-család elhatározza a Betlér és Alsósajó közti terület új, méltányosabb elhatárolását (Krasznahorka, f. 13. nr. 313.). A későbbi időkre és általában a jobbágyviszonyokra olv. A gümöri jobbágy-ság, 55—57. 66—67. l.

¹⁰ Egyházát oklevelek legelőször 1481-ben említik; ekkor Albert nevű plébánosát tanúként hallgatják ki (Rozsnyó város lt.). Keletkezése

BIRTOKOSOK.

1427.¹¹ Pelsőczi-család 32 p. — 1578.¹² Konfiskált falu Krasznahorkához 2 is, 7 ms, 3 i, 8 des. — 1667.¹³ Andrassy-család 36 is, 23 ms, 2 i. — 1728.¹⁴ Br. Andrassy Mátyás 3 octs, 9 seds, 2 strs, 22 i. — 1773.¹⁵ Andrassy Károly 49 c, 30 i, 2 si.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁶ 1 j, 18 c. *M*: Laurentius Istwanfya; *Sz*: Henczkoski (1568: Henczkoczky), Jacobowycz (1564: Jacob e. n.; 1570: Jacobus Jokws, UC 11/22; 1576: Jokus Jekub; 1581: Jokus Steffan; 1584: Jacobus Jakab; 1590: Jacobus Jacab-Jocuss Jakab; 1614: Jacobus Balint; 1620: Jokus Balintt, később a Jokus alak az állandó), Jochoswycz, Lesthal (1564: Andreas Lestachj), Lyko (e. n.) (1565: Valent e. n.; 1568: Valentinus Lyko), Octynsky, Oswald (e. n.) (1563: Cristoff Oswald; 1564: Cristoff e. n.; 1568: Christophorus Oswald). Peterkach, Piller (1563: Piler; 1580: Piler-Pilar; 1582: Beler; 1584: Pilak), Polek, Stephan (e. n.) (1563: Stefan Benedick; 1565: Steffan e. n.; 1568: Stefanus Benko, folyt. l. 1570: Benedek alatt), Tymko, Whrak (1570: Wgrak steller, UC 11/22), Wlaczkouczki, 2 Wranko¹⁷ (1570: Waranko alias Lestak, UC 11/22; 1583: Franko; 1584: Ferensz; 1590: Varko-Vranko; 1605: Frankou; 1609: Francz); *B*: Blasius (e. n.), Madacz (1580: Madas; 1582: Madaczy).

jóval korábbi, védőszentje Szent József (Némethy, 434.). Ev. prédikátorainak nevei 1602–1620 között: MPrEA, XIII. 50. 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212. (Itt ugyan Kisveszverést jegyzik fel két plébánossal, de ez valószínűleg elírás. Kisveszverésnek ugyanis önálló egyháza nem volt.) 1766-ban áll régi kőtemploma (Vm. lt., kat. egyházi összeírás). Iskolája tótnyelvű elemi iskola (Iskolázási viszonyok, Domanovszky-émlékk. 280. térkép).

¹¹ DL 35801.

¹² Dic. Tom. XV. fol. 784.

¹³ Krasznahorka. f. 10. nr. 229. & NB. Igen gondos urbárium.

¹⁴ Vm. dica.

¹⁵ UT.

¹⁶ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Együtt írják össze Kisveszveréssel, amelyben azonban kevés lakos él. 1563-ban is csupán 3 colonusa ad dézsmát. Közülük a két Franko valóban megtalálható ebben a névsorban is, de névtöbbletet nem jelentenek, mivel 1563-tól kezdve Franko Nagyveszverés külön névsoraiban is szerepel.

¹⁷ Juhászfamilia és így érthetők következő névváltozatai: 1577: Balog Petro (Franko Petro helyett; a „Balog” a „blach-vlach” gyakran előforduló magyaros változata), 1607: Franciscus Valak.

1551—1636. között új nevek.¹⁸ 1563. *N*: Vogler (1570: Fogler, UC 11/22; 1576: Figler); *Sz*: Dorka (e. n.) (1606: Blasius Dorka), Frolo (1565: Frolo Lorencz; 1568: Florianus N.), Hansowich (1564: Hannesovej; 1565: Steffan e. n.; 1568: Stephanus Hannez; 1576: Hanesow; 1578: Hanezow), Iwanisch (e. n.) (1564: Iwanisch Ferencz további változatait l. 1551: Wranko alatt), Paulus Slanenskij, Szenko (e. n.). — 1564. *Sz*: Stefan Foyrek, Hlub (1570: Lwp, UC 11/22; 1578: Luk u. o.; 1610: Hlup), Ondrej (e. n.) (1565: Andrassik e. n.; 1568: Andreas Janos; 1576: Janos Ondrej; 1577: Janos Ondrej; 1580: Janos Ondreg; 1582: Joannes Ondre; 1590: Andreh); *B*: Andak. — 1565. *Sz*: Benko (e. n.) (1568: Benko wolachus), Martin (e. n.) (1568: Martin Lucach; 1570: Andreas Marthon, UC 11/22; 1576: Martinow; 1609: Martinyk; 1620: Martinecz), Petro (e. n.), Stefann (e. n.) (1568: Stephanus Lucach). — 1568. *B*: Andreas Gergely. — 1570. *M*: Briccius (e. n.) 1578: Berec, UC 11/22; 1584: Beresk); *Sz*: Benedek, Benko (1576: Benedikow; 1578: Bendikow, UC 11/22; 1582: Benedik, Chezny mendicans, Czyлга (1581 elírással: Czangar; 1607: Cyigo; 1609: Czyglar). Paly (1576: Palyk; 1577: Palek; 1578: Paal, UC 11/22; 1580: Paulik; 1601: Pauligg; 1611: Balyk), Zwkan (1576: Suchan; 1580: Suhani-Zwhan; 1583: Sukan). — 1576. *Sz*: Sstepko (1577: Sstopko; 1578: Stephan; 1580: Steffko). — 1577. *N*: Ssuster (1607 elírás: Sustra); *Sz*: Hriza, Hrizow (1584 elírással: Wyza; 1590: Hryza-Riza; 1609: Rytez), Mochnacz (1578: Mohnas, UC 11/22; 1611: Mohnacz). — 1578. *Sz*: Matheyow (1580: Mategow), Wozar. — 1578. *Sz*: Otrany, Prazny (des), Steller (1591: Steler); *B*: Joannes Janos (des) (1582: Joannes Janos). — 1581. *B*: Lerincz (1608: Lorincz v. ö. 1671.). — 1582. *M*: Jacobus Feier (többé nem fordul elő). — 1583. *Sz*: Kowach (1607: Kouaczi). — 1584. *M*: Jacobus Deak; *B*: Joannes Mielos (a csak 1590-ben folytatódó jegyzékekben e nevek többé már nincsenek). — 1600. *Sz*: Bartou (1603: Barthus e. n.; 1605: Barto; 1607 elírással: Barko), Georik, Slezzer (1603: Zleser; 1607: Lacatos; 1614: Slosar; 1620: Slozar), Waczko Pachenzkj (1602 bárt: Szlewak Waszkoo; 1610: Vasko Valach; 1630: Wazko Valach op). — 1601. *Sz*: Ollach Laszlo (1603 bárt: Juhaz Laczko; 1611: Ladislaus Valach op). — 1602. *Sz*: Hocholik (1605: Koholik; 1606: Prokolik; 1609: Hokołyk; 1610: Holik, Hoholik; 1614: Oczelik, Poczelik; 1620: Cholyk; 1630: Chochol). — 1605. *Sz*: Hudak. — 1606. *Sz*: Varga (v. ö. 1636: Suecz). — 1607. *Sz*: Chanas (1630: Chanas). — 1614. *Sz*: Bodnar, Kupecz, Rusznak; *B*: Meszařos. — 1627. *Sz*: Spisak. — 1630. *Sz*: Zatroch.

¹⁸ Dec. Göm. Az 1570., 1578. évi nevek: UC 11/22. Az új családnevek túlnyomó többségükben keresztnevekből alakultak, így később is állandóan felcserélik őket a tényleges keresztnevekkel. 1564- és 1565-ben a jegyzékek csak egyes neveket tartalmaznak, 1565—1576. között meg csupán egyetlen évről, 1568-ról maradt meg tizedlajstrom, az új nevek sora ezért nem is teljes.

1636.¹⁹ 1 j, 26 c, 11 i. *Sz:* 2 Benedek (v. ö. 1570.), Czanas (1642: Hanes, Chanas), 2 Czilga (1673 elirással: Tilga; 1677: Cilka; 1678: Czikla; 1690: Czelga), Czochol (1674: Kiakal; 1675: Koko; 1685: Konkoly; 1687: Kokkol; 1690: Kokól; 1720: Hokoly; 1768: Kochol, UC 91/54), 3 Ferencz (1642: Ferencz, Vranko; 1672: Franko és elirással: Vancza; 1677: Ferencik; 1692: Uranko; 1728: Ferencz alias Kusnier, Vm. dica; 1768: Ferenczy, UC 91/54, a három névalak azonos névnek különböző népiségű származéka, állandóan felváltva fordulnak elő ugyanannak a személynek a megnevezésére), Hrza (1642: Hriza; 1671: Hricz), Jokus, Koleszar (1691: Kulcsár; 1693: Koltas), Kraczun, Kupez, Liptak, Maczona, Martin, Martinecz, 2 Marton (1698: Martinik; 1728: Martinik alias Gyurits, Vm. dica, különben a Martin és Martinec alakok az állandó változatok), Mohacz, 4 Palik, Poliek (1675: Polyak Vojtko; 1678: Polonus Vojtko; 1700: Lengyel), 3 Rusznak (1691: Rusznák), Spisak (1700: Szpissak), Stephko, 2 Suez (1768: Varga, UC 91/54), Szukan (1642: Suchan; 1768: Szuchány, UC 91/54), Tkacz, Vhlier; *B:* Gelez, Madach (1671: Madacz).

1636—1773. között további új nevek.²⁰ 1642. *N:* Suster (1700: Schuszter; 1720: Sustrikh CR). — 1671. *Sz:* Bartho (1675: Barta, UC 11/22), Breznan (1675: Breznen; 1686: Breznak; 1690: Breznai; 1768: Breznyén, UC 91/54), Dudas, Hronecz (1675: Ronyecz, UC 11/22), Kaidar (1672: Gaidar; 1674 elirással: Vaidar; 1677: Gaidos; 1679: Haydar; 1680: Haydur; 1689: Gojdar nyilván a Gaidos név változatairól van szó), Kvaszni, Lestak (1673: Lestag), Lörincz (1679: Lawrinecz; 1768: Laurinecz, UC 91/54), Maczko, Ribar (1675: Halász, UC 11/22), Szabo, Szlosar (1672: Lakatos), Szoiak (1674: Sogak; 1687: Szojek; 1692: Szogák), Zudiell (1672: Sudul; 1675: Zudel; 1675: Sugyel, UC 11/22; 1678: Zudol; 1685: Szugyel; 1686: Sugyel; 1690: Zuggyol; 1698: Zadel; 1768: Zuggyel, UC 91/54). — 1672. *Sz:* Olah Vasko (1674: Vasko Gyuro; 1676: Vaszko Gyuro; 1691: Vaczko; 1768: Valko, UC 91/54). — 1674. *Sz:* Bastak (1683: Bastyak; 1691: Bustak; 1768: Basták, UC 91/54), Ivanko Janko (1676: Joanko Janko). — 1675. *Sz:* Brindziar (1679: Brindzar; 1685: Brinzar; 1688: Briczar), Jakubik (1679: Jacabecz), Uhrak. — 1676. *Sz:* Haorill (1679: Hawriss; 1768: Hauriss, UC 91/54), Klineczik (1677: Klanczik; 1678: Klimak), Sliviar; *B:* Nemezc (1686: Nemet). — 1679. *Sz:* Novak. — 1683. *Sz:* Hegedös (1685: Hudak). — 1685. *Sz:* Gyuran, Puskas, Savanyu (1690: Savanyik). — 1687. *B:* Banyasz. — 1688. *Sz:* Saffar (1768: Sáfár, UC 91/54). — 1691. *M:* Koldus; *Sz:* Andries, Lukaes; *B:* Domany. — 1695. *B:* Czigány, Sindely. — 1696. *Sz:* Hatvanskj, Tomasik. — 1715.²⁰ *Sz:* Christoff (1720: Christofki, CR; 1768: Kristoff, UC 91/54), Szücs (1720: Kusnyer, CR). — 1725.²⁰ *Sz:* Csernaj (1768: Cserni, UC

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Két, itt nem szereplő, korábbi ismert és később is előforduló név: Kovács, Zátroch.

²⁰ Dec. Göm. Kivételek 1715: CR; 1725, 1728, 1745/46: Vm. dica; 1768: UC 91/54.

91/54), Furman (1728: Furman alias Lisnek, Vm. dica), Simesik; *B*: Korpas (1763: Koprus, UC 91/54). — 1728.²⁰ *Sz*: Kovacs alias Hentzkovszki, Krajecz alias Klimo (1768: Klement alias Krajecz, UC 91/54), Vranko alias Lukarszkin; *B*: Irgus (1745/46: Jergus, Vm. dica). — 1745/46.²⁰ *M*: Kurta, Torma; *Sz*: Gargus, Goliass, Gresko, Haluska, Pajeresin, Styigala, Szvinyuch, Sztrjelka, Venczel (1768: Vencz, UC 91/54), Vinczlér (1768: Vinczlar, U. o.), Vozár. — 1768.²⁰ *Sz*: Antal alias Schustrik, Antalik, Bradliczky, Czerbuss, Cserveni, Csernák, Dules, Gazdik, Gyuricsko, Hlavacs, Jegla, Juszko, Lipka, Lischuch, Molnar, Ruman, Romok, Riesiesar, Skovranko; *O*: Demikát; *B*: Schuster alias Raschko.

1773.²¹ 49 c, 30 i, 2 si. *M*: Torma; *N*: Kaill; *Sz*: Antal, Antalik, Basták, Bradliczky, Breznan, Czilga, Csernák, Cserbusz, Cserni, 2 Duklész, Ferenczy, Franko, 3 Garhus, Goliass, Gresko, Havricz, Hlavács, Hrasko, Jegla, Juriszko, Juszko, Klement, Koholl, 5 Koleszár, 5 Kováts, Kristóff, Kvasznic, Lavrinez, Lipka, Liptak, 4 Lisuch, Lukács, Pajer, Recsiczár, Ribár, Romok, Ruman, 2 Sáfár, 3 Simsik, 2 Spisák, Stigala, 3 Sugell, Szoják, Sztrelka, Szuhán, Szvinyuk, Uhrák, Valkó, Varga, Venczell, Vinczlár; *O*: Domikát; *B*: Bolha, Furman, 3 Madaes, 2 Suszter (v. ö. 1642. és 1768).

Kiváltságos juhásznemzetségek. 1683.²² *Sz*: Breznan, Kokol, Kvaszni, Ricz, Vaszko. — 1688.²³ *Sz*: Kochel, Quaszin, Vasko. *Cigányok*. 1770.²⁴ Patyko, 3 Zubati.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben *tót* nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag dívatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1667.¹³ *Az egyház meget, föld — Riczo föld — Gluk vagy Torsa föld.*

Két patakca között, föld; 1675: Fekete patak között (UC 11/22).

Na hore, föld; 1864 (Pesty).

Hidon tul, föld; 1675: Hid mellett (UC 11/22).

²¹ Az úrbérrendezésnél készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² Az egész megyéről felvett juhdezsmajegyzék kiváltságos juhászainak teljes névsora.

²³ Post adv. 105—41. A szepesi kamara által a juhászok kiváltságairól kiállított biznyságlevélben szereplő juhásznemzetségek. Az 1794-ben tartott megyei vizsgálat megállapította, hogy a Kochel-alias Hohol-nemzetség fiága kihalt, él ellenben a leányág két fővel és a fiág nevét viseli; a másik két nemzetségből együttesen hat családot találtak. A Kvaszini-nemzetség ekkor már a Spisák nevet használta, a Vaszkó egyik családja pedig vagylagosan a Lisuch nevet (u. o.).

²⁴ Vm. lt., cigányösszeírások.

- Pokol völgyi erdő*, bikkes; 1675: Peklova (UC 11/22); 1768 (UC 91/54).
- Ivagyóban*, bikkes; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Betlér (1768), Rekenyeujfalu (1352), Rudna (1619).
- 1675.²⁵ *Hosztinán*²⁶ való föld; 1864 (Pesty). L. még Kisveszverés (1667).
- A hamor mellett*, föld.
- Szulova*, erdő; 1768 (UC 91/54); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Rozsnyó (1291: Zvlheg).
- Kratko*, erdő; 1768: Kratka vallis (UC 91/54); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Dluhe dolina*, vallis; 1768: Vallis dlucha (UC 91/54); 1864 (Pesty); 1887: Dluhy p. (a 75000-es kat. térképen).
- 1768.²⁷ *Placsina*, vallis. L. még Betlér (1768).
- Momoth*,²⁸ vallis; 1822: Memot (Tornallyay-lt. 57. k. 5. sz.); 1864 (Pesty).
- Tureczka*, mons; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Betlér (1768).
- Koleszarova*, vallis; 1822: Koleszarka volgyi (Tornallyay-lt. 57. k. 5. sz.); 1864 (Pesty); 1887: Kolesavsky vrch (a 75000-es kat. térképen).
- Mokra*, mons; 1822: Mokry grun (Tornallyay-lt. 57 k. 5. sz.).
- Gregorova*, vallis; 1864: Gregor (Pesty).
- Medvecza*, pratum.
- Kuraczy*²⁹ hrb, mons; 1864: Kurecz hrb (Pesty); 1887: Kuranova (a 75000-es kat. térképen).
- Klekog*,³⁰ vallis.
- Petrova*, vallicula; 1822: Petrova dolina (Tornallyay-lt. 57. k. 5. sz.).
- Jarczavi*,³¹ mons; 1822: Jarczava (Tornallyay-lt. 57. k. 5. sz.); 1864: Herzawe (Pesty).
- Filova*, vallis — *Na paszviczkim*,³² latus — *Javorniczova*, vallis.
- Martinkova*, vallis; 1822 (Tornallyay-lt. 57. k. 5. sz.); 1864 (Pesty); 1887 Martinkovou (a 75000-es kat. térképen).

²⁵ UC 11/22. Majorsági földek és rétek.

²⁶ A helységből a Szulova völgyön vezető út melletti vendéglőről vette a föld szláv nevét; magyarul 'vendéglőfogadó' jelent. (V. ö. Bartholomaeides 25. l.).

²⁷ UC 91/54. A helységhez tartozó allodiális földek, erdők és bányák leírása. Olv. rájuk Bartholomaeides, 25. l.

²⁸ Valószínűleg elírás. Etimológiája ismeretlen (S. H.).

²⁹ Kuraci hrb 'tyúkdomb, csirkedomb' (S. H.).

³⁰ Klekot 'kelepelés, vizesobogás' (S. H.).

³¹ Tavaszoló. (S. H.)

³² Pastvisko 'legelő' (S. H.).

Vojtkova, vallis.

Borovnicza, latus; 1864: Borovničnè (Pesty).

Podkerom,³³ latus — *Podzane luky*.³⁴

Pod huttu, vallis; 1864: Nizna hutta (Pesty).

Kiss-stolu,³⁵ vallis — *Hlucha*, vallis; 1887: Hlucha dla (a 75000-es kat. térképen).

Zimna voda,³⁶ fons; 1864 (Pesty).

Sterme dolinky,³⁷ vallis; 1864: Szuchie dolinki (Pesty).

Kraszne szkalky, vallecula; 1864: Kazenie szkale (Pesty); 1887: Na skale (a 75000-es kat. térképen).

Zadne brezini, mons; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

Velka luka, foenile — *In leseh*,³⁸ ager — *Pod brizkom*,³⁹ ager.

Pod bucsim, ager; 1864: Bucsnè (Pesty).

NANDRÁS.

Nadras, Nandras, Nandraz, Nwdrus.

Kövi 1243-as határjárása „Nadras“-nak nevezi azt a kis patakot, amely mellett a falu kialakult.¹ Megtelepülése a Tar Detre által 1273-ban Kövi részére kiadott szabadalomlevéllel² indult meg; ezt a falut is a Kövi földjére érkező jövevények népesítették be. Az 1320-as osztálylevélben³ az Ákos-nemzetség eseteneki ága kapta, majd kihalása folytán a Pelsőcziek kezébe került. Patakról nyert személynévi elnevezése⁴ azt mutatja, hogy helyén már 1243 előtt is laktak, bizonyára várnépek — tőlük származhat a név is — a tatárjárás azonban a fejlődést egyidőre megszakította. Hegyes-erdős határához képest népessége gyors ütemben szaporodott, ami a vasércbányáknak, továbbá az ugyancsak jö-

³³ Ker „bokor“, tehát Bokor alatt (S. H.).

³⁴ Elírás Podzimne luky helyett, „téli vetésre szánt mezők“ (S. H.).

³⁵ „Kiss“ érthetetlen; stol „asztal“ (S. H.).

³⁶ Hidegvíz (S. H.).

³⁷ Sterme dolinky „meredek völgyek“, suché dolinky „száraz völgyek“ (S. H.).

³⁸ Leseh a les „erdő“? Tehát in Wäldern? (S. H.).

³⁹ Pod brizkom „a part alatt“ (S. H.).

¹ Fejér, IV/1. 287.

² ÁUO. IV. 32. Kövi területén ekkor, a későbbi hét helység helyett, csak Kövi állott. Kövi gyámsága még 1698-ban is érvényesül; mert tanúk vallják, hogy a falu 1698-ban Kövi „törvényével és pescéjtjével“ élt (Kassai, f. 107. nr. 5.).

³ AO. I. 544.

⁴ Neve feltehetőleg az *András* magyar személynévvel függ össze. (V. ö. Smilauer: Vodopis 383.)

vedelmet nyújtó nagy erdőségeknek tulajdonítható. A vas bányászata, kiolvasztása és feldolgozása az alapja Nandrás község virágzásának. Amikor béke van, gyarapodik a helység lakosságban és vagyonban, amint azonban hare és pusztítás dülja a vidéket, beomlanak a bányák, kialszanak a kohók, szegényedik és fogy a népesség. A falu sorsa a XVI. századtól kezdve mostoha. A legnagyobb csapást az 1555-ös nagy török pusztítás mérte rá. Régi lakosságának legnagyobb része ekkor elhagyta, néhány jobbágya pedig Rákos vagy Kövi fennhatósága alá tartozott.⁵ 1610 után ismét benépesedett; új colonusai leginkább tótok, van azonban köztük néhány rutén-vlach is, akik juhászattal foglalkoznak. A nép állatállománya szerfölött meggyarapodott, kereskedésbe és fuvarozásba kezdett. 1657-ben már nincs többé szökött jobbágy sem.⁶ A század végén a kuruc-labanc háborúval és a nemzeti felkelésekkel visszatért a nagy szegénység; az 1709/10-es pestis után pedig csupán hat jobbágyának van igás állata.⁷ A colonusok úrbéri viszonyuknak árendássá változtatásával igyekeznek helyzetüket megjavítani.⁸ Népessége, amióta a nevek alapján ellenőrizni tudjuk, tiszta szláv. Vallása a XVI. század végétől maig evangélikus.⁹

⁵ 1556-ban, a nagy pusztítás után öt jobbágyát írják össze (UC 24/73), 1598-ban mindössze hét lakóháza van (UC 109/1). Lakosságának létszáma csak 1610-re éri el a 13 családot (Dec. Göm.). 1570-ben 45 forint adót fizet a töröknek, továbbá élelmet és különféle váltásárpénzeket ad (Kassai, f. 68. nr. 1, 3.). 1570-ben hét, 1618-ban öt vasolvasztó kemencéje van; a jolsvaiak bérlik. Az úr erdejében árendált területen sok a szénégető hely, egy-egy után 50 denárt fizetnek évenként (U. o. f. 68. nr. 6—11, és f. 69. nr. 1—2, 5; továbbá 1618: UC 2/22.).

⁶ Kassai, f. 71. nr. 13. A fuvarozásra: 1715: CR; XVIII. század-eleji összeírások (Vm. dica) és Bartholomaeides 628. A juhek mellett sok kecskét tenyésztenek és ezzel az erdőt nagyon rongálják; a kecsketartást tehát a földesúr tiltja. Elszökéssel fenyegetőznek, néhányan már el is mentek, mert a sovány határú helységben az élelmezés szempontjából is a „leghasznosabb és legszükségesebb marhácska“ a kecske (Kassai, f. 116. nr. 4.).

⁷ 18 jobbágygazdaságnak 1716-ban egész állatállománya 30 ökör, 1 ló, 20 tehén, 16 tinó és 78 juh (U. o. f. 81. nr. 5.). A pestisben csupán 20 lélek halt el.

⁸ Árendaszerződés ismeretes 1761-ből. 450 rénes forint évi summáért megváltják minden úrbéri kötelezettségüket; megkapják érte a földesúri kocsmát, mézárszékét, malmot. Kötelesek azonban továbbra is Szendrőbe aratásra, évenként két hétre, 20 aratot a saját költségükön küldeni (U. o. f. 107. nr. 9.).

⁹ Arch. agent. 2. es. 195. sz. Templomát adataink nem említik. Gyermekei Rákos kat. iskolájába járnak (Domanovszky-émlékönyv, 280. l. térkép).

BIRTOKOSOK.

1427.¹⁰ Pelsőczy Péter 24 p. — 1570.¹¹ Konfiskálva Szendrőhöz 3 ms, 2 i. — 1652.¹² Wesselényi Ferenc 4 ms, 9 qus, 5 i, 2 des. — 1773.¹³ Csáky Antalné 19 c, 34 i.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁴ 4 c. Sz: Casper, Grego (1563: Gregor e. n.; 1565: Lukacz Gregor; 1571, 1572, 1575, 1577: Gregor e. n.), Jacob (1563: Jacub e. n.; 1565: Jacub Rohach; 1567: Jacuf e. n.), Thomas.

1551—1618. között új nevek.¹⁵ 1563. Sz: Steffan Sesztak (1565—1577: Stefan, Sstefan e. n.; 1578: Sstefanova, többé a névvel nem találkozunk). — 1565. Sz: Miklusz (e. n.). — 1571. Sz: Pawol (e. n.) (1586: Jacobus Pal). — 1572. Sz: Laczko¹⁶ (e. n.) (1573: Laczko e. n.; 1582: Iwanysz Lacko; 1588: Jacobus Lazlo). — 1578. Sz: Beno Nandraski (1571—1575: Beno e. n.; 1580: Bennyó e. n.; 1589: Nandrassj), Martin Rohacz (1571, 1573, 1575, 1577: Martin e. n.; 1582: Rohacz Marton; 1586: Rahaczy). — 1583. Sz: Juanisko (1584: Iwaniczkj; 1590—1600 között: Iwanych UC 110/64). — 1587. Sz: Sebastianus Lazlo¹⁶ (1593: Sebeo Laczko; 1595: Sebastianus Laslo; 1605: Laczko Sebo). — 1591. Sz: Sinko-Simon¹⁶ (1615: Simko). — 1595. Sz: Kowach. — 1602. Sz: Sunaczkj (1605: Sonauskj; 1612: Sonaj); B: Nemecez. — 1610. Sz: Repassy (1611: Repanskj), Ruznak (1619: Szirman Rusznak; 1620: Simon Walach; 1638: Ziman Rusnak), Zesztak (1612: Sistak; 1613: Sestak). — 1611. M: Farkas. — 1612. Sz: Medve (1616: Medued). — 1615. Sz: Jakab (1618: Jacub), Turczansky. — 1616. Sz: Drab.

1618.¹⁷ 12 mp, 9 i. M: 2 Farkas (1684: Forgacs); Sz: Antalik (1637: Antal), Bobonczicz (1620: Boboniez; 1672: Bobonczik; 1720: Bobonsi CR.), Hruska, Jelssauski (1619: Josfay;

¹⁰ DL 35801.

¹¹ Kassai, f. 68. nr. 1, 3. A falunak bírása nincs, libertinusa: Malyneczky.

¹² UC 24/80. Pontos úrbéri összeírás.

¹³ UT.

¹⁴ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Nevei mind egyes nevek.

¹⁵ A külön nem jelzetek: Dec. Göm. A dézsmajegyzékek 1578-ig csak egyes neveket tartalmaznak az állandó és nagyméretű jobbághulámzás jeléül. Egy részükhöz a későbbi jegyzékekben családnév járul.

¹⁶ Mind a két név gyakran keresztnévként szerepel. Többször, így pl. a Sebastianus Lazlo esetében, nem is állapítható meg a végleges családnev. Bizonyosan mindkét, Sebő és Laczkó, néven is ismerték a családot és a helység bírájának bemonadásától függött, milyen néven jegyzik fel.

¹⁷ UC 2/22. A helység úrbéri összeírásának teljes névsora. Itt nem szereplő, de a következő névsorokban ismét feljegyzett, korábbról már ismert nevek: Drab, Jacub, Simko (Simon).

1620: Jolsowaj), Kemenenski,¹⁸ 2 Laczko, Maczko, Medue (1671: Medvey; 1698: Medvecz), Paczik (1618: Pachak; 1619: Paczay; 1620: Paczek; 1673: Paesák; 1677: Passiak; 1691: Pasák), Rohali, 5 Rohacz (1684: Ruhasz; 1685: Raczow), 3 Sestak (1691: Sista).

1618—1773. között további új nevek.¹⁹ 1619. Sz: Mihalj (1620: Michael; 1621: Mihallo; 1685: Michalow; 1689: Mihalowiech). — 1635. Sz: Sebo (1671: Sebowich). — 1636. Sz: Ferenczik senex (1637: Starj Ferencz; 1638: Ferenczik Petro). — 1638. Sz: Lebuss. — 1654. Sz: Kovacz, Ziman (1679: Cziman). — 1671. M: Kouer (1672: Kovér); Sz: Dudas, Hrbetzky (1672: Hrbenszki, Hubenszki; 1673: Herbanszky; 1689: Hrbinsky; 1697: Hrben; 1698: Hibensky; 1700: Hrdnyaszky relicta; 1720: Rebenszky CR). — 1672. Sz: Miatel (1674: Mrtell). — 1679. Sz: Lukaekow (1680: Lukacowiech; 1683: Lukacz; 1685: Lukacsow), Tomassowich (1716: Tomaso Kassai 81/5). — 1684. Sz: Petro (1685: Petrowiech; 1686: Petrowe). — 1685. Sz: Gaidos. — 1688. Sz: Kiraly (1697: Kral). — 1691. Sz: Benko. — 1716. Sz: Kövi (Kassai 81/5). — 1750. Sz: Benesik. — 1753/54. Sz: Bibak, Gallo, Gerliczky, Jan. Krokavszky, Meszar, Pasztir, Skolszky, Szusenszky. — 1759. Sz: Chugyovech.

1773.²⁰ 19 c, 34 i. M: 3 Farkas; Sz: 6 Antalik, Béress, Bibak, 3 Bobontsik, Dráb, Galló, Gubó, Herben, Hrben, 2 Hruska, Ján, Király, Kovás, 2 Laczák, Levro, 6 Medve, Meszér, 11 Roháts, 3 Sesták, Valyér, 4 Zimán.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlyomóan divatózó nyelv a: tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1768.²¹ *Szkalica*, hegy; 1864: Skalica (Pesty).

Zlata völgy — *Ruda nevü ut* — *Szekérut Rákosról Turcsokra.*

¹⁸ Az 1618. évi dézsmajegyzékekben ez a név nincs meg. Az 1619. éviben Szirman Rusznak fordul elő; mivel a keresztnevek egyeznek, a két személy azonossága bizonyos. Vagyis Kőviről idekerült rutén volt. A földesúri összeírásokban inkább a származási helye után jegyezték fel a jövevényt, mert így jobban számon tudták tartani.

¹⁹ A külön jelzetek és az alább megnevezendő évek kivételével: Dec. Göm. 1750: Kassai, f. 112. nr. 1; 1753/54: Vm. dica; 1759: Kassai, f. 112. nr. 8.

²⁰ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²¹ Kassai, f. 107. nr. 23. Elválasztó határai Zselezsnik felől. Mivel Zselezsnik Szirk határába tartozott, ezek a nevek Szirknél is megvannak (1776.).

NAPRÁGY.

Naprad, Neproad, Noprad, Napragh.

Naprágý településileg a Sajó vidékével függ össze, ennek foglalói terjeszkedtek irányában. Kezdetei így a XI. századba nyúlnak vissza, mégha maga a helység csak később alakult is ki. Puszta személynévi eredetű neve ¹ alapján végleges helyhez-kötődése a XII. század közepén történhetett meg. A király 1254-ben mint a gömöri vár földjét adományozta servienseinek, a borsodmegyei Elke és Muhul testvéreknek, akiktől a helységről nevezett birtokos-család származik.² A királyi várispánság által életre hívott hely népessége a XI—XII. században, a ránk maradt különböző földrajzi és jobbágynevek szerint, jórészt szláv lehetett. Magyarok nagyobb számmal inkább a tatárjárás után telepedtek le benne. Az említett határjárás alapul vételével 1551-ben megtartott felülvizsgálás idején már túltengenek a magyar határjelek, több régi névre a lakosok már nem emlékeznek,³ vagy másként nevezik őket, ami mind arra vall, hogy közben a lakosság bizonyos mértékben kieserélődött. A XV. századból megmaradt jobbágynevek ugyanerről tanúskodnak. A középkori úrbéres helység a XVI. században nemesi községgé alakult át.⁴ A Naprágýi-nemzetség ugyanis nagyon elszaporodott; azonban a török hódoltság is ily irányba terelte a fejlődést. A helységet a törökök többször lerombolták, a fogságukba esett Naprágýiak pedig kénytelenek voltak részeik elzalogosításával és eladásával váltani meg szabadságukat.⁵ Így a legkülönbözőbb jogokon szereztek a faluban részeket más kispapok és armálisták, valamennyien magyarok, akik a magyar jelleget biztosítják. A cselédek között akadt ugyan idegen is, de ezek alkalmazkodtak magyar gazdáik szokásaihoz. Az 1773-as úrbéri tabella (UT) ugyancsak nemesi községnek tünteti fel tisztán zselérlakossággal. Középkori templomáról nem tudunk, az új

M.
ref.

¹ Szláv személynév. A névadás magyar jellegű.

² Szentpétery 315. Az adomány valójában esere, mert a nevezettek Naprágýért a királynak borsodi földjüket engedték át. A család leszámazását l. Település és nemesség, Turul, 1940. 20.

³ Ezekre alább a földrajzi neveknél külön figyelemztetünk.

⁴ Az újkorban semmiféle adó- vagy úrbéres összeírásban nem találjuk; hiányzik a dézsmajegyzékekből és a két országos összeírásból is. 1705 (vm. jk. nr. 16. 206.) és 1718 (vm. jk. nr. 21. 150.): kuriális.

⁵ Több adatot közöl Forgón (i. m. II. 148.).

korban nemessége református.⁶ 1771-ben ref. iskolamestere 26 ref. tanulót oktat latin és magyar nyelven az elemi ismeretekre.⁷

NEMESSEG.

Naprágyról nevezett családok. XIV. sz. *M:* Naprágyi, Szamár.⁸ — XV. sz. *M:* Naprágyi, Szamár, Török. — XVI. sz. *M:* Naprágyi, Szamár, Tar.

Kuriálisták, egytelkesek és armálisták. 1668.⁹ *M:* Juhász, Korlát, 3 Lenkei, 3 Naprágyi, Ragályi, 4 Tar, Túri. — 1703.¹⁰ *M:* Kovács, Lenkei, Móre, Naprágyi, Ragályi, Tar; *B:* 2 Ábrahányi. — 1707.¹¹ *M:* Hanvay, Héthy, 2 Lenkei, Naprágyi, Orbán, Ragályi, Szabó (1720: Szentkereszti al. Szabó), 2 Tar. — 1753–54.¹² *M:* Báti, Csery, 2 Faragó, Kovács, Orbán, Szívós, 2 Tánccos.

Birtokosok. 1427.¹³ Naprágyi János 12 p. — 1431.¹³ Naprágyi Lőrinc 21 p. — 1773.¹⁴ Hanvay György 3 i; — László 5 i; — Ferené 1 i; Darvas András 1 i; Székely Zsigmond 2 i.

JOBBAGYSÁG — ZSELLÉRSÉG.

1381.¹⁵ *B:* Toth. — 1394.¹⁶ *B:* Ladislaus (e. n.) — 1455.¹⁷

⁶ 1707-ben a dicaösszeírásban ref. prédikátorát és tanítóját jegyezték fel (vm. jk. nr. 17. 216.). 1720 körül tanúk vallják, hogy atyáik emlékeztét meghaladó idő óta a templomot és iskolát a reformátusok békésen használták, 1681-től pedig vallásukat szabadon gyakorolták (Tornallyay-lt.). Az 1766-os kat. egyházi összeírásban nem szerepel (vm. lt.). V. ö. Szabó József: A naprágyi ref. egyház rövid története. Debrecen, 1906.

⁷ Vm. lt., iskolaügyi összeírások. Az állandó tanítás 1766-ban kezdődött, bár ref. mesterekről sokkal korábban is tudunk; működésük azonban meg-megszakadt.

⁸ A kétségtelen gúnynev csak a XVII. század elején szűnt meg olyképen, hogy Szamár György és Szamár Péter „tisztesegesebb lévén a Naprágyi név” magukat kezdték így nevezni, leszármazóikat pedig már csak ezen a néven ismerték (1603: Sz. Király-lt. f. XVIII. nr. 1272.).

⁹ Vm. jk. nr. 8. 405. Taksás nemese, legnagyobb részük ősi gömöri kuriálista.

¹⁰ Vm. jk. nr. 15. 54. A megye megállapítása szerint az Ábrahányi- és Kovács-család megyebeli armálista, a többi régi kétségtelen nemes, Móre pedig az ismert nemesi familiából származik.

¹¹ Vm. jk. nr. 17. fol. 221.-től. Dicajegyzék, a nemesi taksa elosztásával. A megyebeli 1725/33-ban megejtett nagy nemességvizsgálaton (Vm. jk. nr. 15. 70.) Naprágyról csupán az egyetlen Móre-család van feljegyezve; a korábbi armálisták ekkorra tehát már továbbmentek.

¹² Vm. lt., kül. füz. Nemességigazolás.

¹³ DL 35801, 35802. A későbbi birtokosok 1773-ig azonosak a kuriálista nemességgel. Birtokaik nagyságáról minden kimutatás hiányzik.

¹⁴ UT.

¹⁵ Múz. Ta. Garai nádor. Itt élő, levelesített tolvaj

¹⁶ DL 8081.

¹⁷ DL 14937. A Szamár-család hatalmaskodó jobbágjai.

M: Csako; *B*: Pangracius. — 1489.¹⁸ *M*: Kysjanus; *B*: Gallus (e. n.), 2 Parvus, Valentinus (e. n.).

1618.¹⁹ *M*: Pany.

1656.²⁰ *B*: Tot alias Pasztor; (1724: Tot, vm. dica).

1724.²¹ *M*: Balas, Juhasz, Kasza, Rasi; *Sz*: 2 Kura. — 1734.²¹ *M*: Szabó, Takáts.

1753.²² 12 c. *M*: Csizmadia, Hegyi, 3 Juhász, Kasza, Kelemen, Rási, Takáts, Varga; *Sz*: Babik, Kura.

1773.²³ 12 i. *M*: Csizmadia, Fáklya, Hegyi, Juhász, 2 Kasza, Lukáts, Moinár, Rasi; *Sz*: Babik, 2 Kura.

Cigányok.²⁴ 1731. Tompa. — 1774. Bori, Maszár.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a falu: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1254.² *Wyzoga*,²⁵ mons; 1579: Wyzoka, promontorium (Vm. jk. nr. 1. fol. 83.); 1662: Külső, középző és belső Viszoka, szőlőhegy (Hanvay-lt.); 1759: Viszoka alatt, szántó (u. o.). L. még Sajókeszi (1353) és Szentdemeter (1323).

Nagkuth, puteus.

Zekenev,²⁶ vallis.

Lazych,²⁷ flumen modicum.

Vallis Marci,²⁸ 1551 (NRA 935/28.).

Hologus; 1551: Halyagos (NRA 935/28.); 1887: Halyagos 279. m. (a 75000-es kat. térképen).

¹⁸ DL 19574. A Naprágyi-esalád tanúként kihallgatott jobbágjai.

¹⁹ Batizfalvi, f. V. nr. 30. Berzétéről szakadt Naprágyba.

²⁰ Hanvay-lt. Tar Gáspár kiadv.

²¹ Vm. dica.

²² A dicajegyzék teljes névsora (Vm. lt.). A feljegyzettek közül csupán egynek van 3 lova, egynek pedig 2 ökre, a többi eseléd és iparos. Egy Serkére, egy meg Miskolera költözött, tehát szabad költözködésű népség volt.

²³ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁴ 1731: Vm. jk. nr. 17. 34; 1774: Vm. lt., eigányösszeírások.

²⁵ A szláv szó jelentése „magas”.

²⁶ A kat. térkép Bekény hegye környékén húzódott. Magyar név.

²⁷ A *laz* szláv szóból származik, jelentése: fennsík, erdei tisztás. (Smilauer: Vodopis. 380, 477.)

²⁸ A Márkvölgy nevű határjel mellett fekvő darab föld miatt nagy pörösködés folyt Naprágy és Szentkirály között, mígnem 1551-ben a határokat az 1254-es oklevél határjelei tekintetbevételével újra megjárták (NRA 935/28.). A határleírás új határjeleit 1551. év alatt külön közöljük.

- Dodberke*²⁹—Dedberke, nemus; 1551: Dedberke (NRA 935/28); v. ö. 1865: Balintberke, Lászlóberke; továbbá Poszoba határában: Dédberke völgy és oldal (Pesty).
- Mons Michaelis*;³⁰ 1551 (NRA 935/28).
- Nauoyuelge*,³¹ vallis; 1551: Nawaywolg, Nawoy (NRA 935/28).
- Ladisca*,³² vallis. V. ö. Sajókeszi (1232) Lasichaberch-nél Ladychahyge.
- [*Holm*]heg. L. még Sajókeszi (1232), Szentdemeternél (1232), Várfölde, Hubó (1671).
- Terra Petus*;³³ 1551: Pethews, terra (NRA 935/28.); 1824: Pete domb, Pete pallagja (Vályi-lt. F. VI/22. 139.); 1887: Pete tető (a 75000-es kat. térképen).
- Raccha*,³⁴ terra; 1864: Rácsa tető, Rácsa völgye és lapos (Pesty, Keleméernél); 1865: Ratsa erdő (Pesty, Hubó határában); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- 1551.²⁸ *Ewrhegh*, mons, Kyewrhegh (!), promontorium; 1824: Ör hegyi pallag (Vályi-lt. F. III/14. 86a.); 1887: Ör-hegy (a 75000-es kat. térképen). —
- Nyres thethew*, mons; 1865: Nyirjes (Pesty); 1887: Nyirjes tető (a 75000-es kat. térképen).
- Theleky*, promontorium; 1824: Telek lápa (Vályi-lt. F. III/14. 86a.); 1887: N. telek, 278, Szőlő bére (a 75000-es kat. térképen).
- Lazwelgye*,³² Lazwolgye, Lazpataka vallis; 1824: Láz völgye (Vályi-lt. F. III/14. 86a.); 1887: Láz tn. (a 75000-es kat. térképen).

²⁹ A helyet a tanúk 1551-ben többé nem ismerték és nem tudták megmutatni; úgy látszik, már Poszoba határához tartozott, mint később is. „Dod-ded” ómagyar személynév, amint azonban az EtSz. (1294. 1.) megállapítja, szláv eredetű, vagyis viselője egyformán lehet magyar és szláv.

³⁰ 1551-ben a tanúk nem tudták megmutatni, itt azonban a határ nem is volt vitás.

³¹ „Navoj” szláv személynév (Smilauer: Vodopis. 380, 492.). L. a Nehe helységről közölt irodalmat.

³² Olvasása és így jelentése is bizonytalan (Smilauer 380, 499.). 1551-ben már Lázvölgynek hívták.

³³ Az 1551-es határjárás alapján meg lehetett állapítani, hogy a kat. térképen a Pete tető Petus földjének emlékét őrzi. A sok személynévi eredetű földrajzi név igen jellemző ennek a hegyes vidéknek a településére; itt telepeket csak kisebb, völgyekben és dombok mellett lehetett alapítani.

³⁴ Raccha ~ Rácsa < szl. személynév Radъ + sa [v.-iša?] (Szabó Dénes). Olyan elnevezés, mint az előző. A kat. térkép az Ördög oldal csúcától délre egy kis völgyecskét, aszót vagy lázt jelentett, amely Raccha nevű emberé volt. Az 1865-ben Hubónál talált hasonló név kétségtelenül azonos vele. Az idézett keleméri, a naprágyihoz közel fekvő, hasonló nevű völgy bizonyítja, hogy milyen gyakori ezen a vidéken az efféle elnevezés.

Zabrag, mons.

Kereztheberk, nemus; 1759: Keresztfa között, rét (Hanvay-lt.); 1865 (Pesty).

*Chyathay*³⁵ *oldala*, latus montis; 1887: Csatai völgy (a 75000-es kat. térképen).

Elewhegh, promontorium; 1759: Előhegy szilvása (Hanvay-lt.); 1865 (Pesty).

1579.³⁶ *Kerekheg*, promontorium, Kerekhegyzewlew; 1662: Kerekhegy, nemesség szőlőhegy (Hanvay-lt.); 1865 (Pesty).

Swsokfewld,³⁷ terra arabilis.

1642.³⁸ *Az kepecz*³⁹ *oldal*on, szántó; 1722: Kepeczben (Dancs-lt. 1730. é. á. ir.); 1759: Kepecz szőlőn kívül való nyomás (Hanvay-lt.); 1818: Kepecz oldalon (Forgon-lt.).

Az gerendán, szántó; 1824: Gerendapataka (Vályi-lt. F. VI/23. 140.); 1887: Gerenda völgy (a 75000-es kat. térképen).

*Az Szana*⁴⁰ *völgyön*, szántó; 1865: Szana-oldal, Szana kut (Pesty).

Az Nyergesen, szántó és rét; 1865: Nyerges lápa (Pesty)

A pap erdeje előtt, ortvány föld; 1865: Pap erdeje, erdő (Pesty).

1751.⁴¹ *Bugaméron*⁴² dülő.

Doboson; 1759: A dobos lapán a kis Nyirjes végiben (Hanvay-lt.); 1865 (Pesty).

Az máloldalban; 1759: Oldalföldön mind kurtában mind hosszuban (Hanvay-lt.).

Tar rész.

1759.⁴³ *Alsó lép*⁴⁴ — *Pallag a gyepü mellett*.

Ereztvényben; 1818: Az ereztvényben (Forgon-lt.); 1865 (Pesty).

Keszi felől való nyomás vagy Parlag szer; 1865: Pallag-szer (Pesty).

³⁵ A „Csató” családnév „i” képzős származéka.

³⁶ Vm. jk. nr. 1. 83.

³⁷ „Susok” családnév.

³⁸ Egyházi földek. Közli őket Szabó a 6. j.-ben id. munkájában (26. l.).

³⁹ Kepec < szláv Kopec „halom” (Szabó Dénes).

⁴⁰ Magyar személynév, „Geist” „Vernunft” (Szabó Dénes).

⁴¹ Hanvay-lt.

⁴² Az alapjául szolgáló szláv „Bogumir-Bohumir” keresztnév csak a cseh nyelvben élt (Et. Sz. 222.): Ismerünk ezen a vidéken a XIV. századból „Csehvölgy” földrajzi nevet is.

⁴³ Hanvay-lt.

⁴⁴ A határnak lapos része. Rendesen a szántók végében levő, már vizenyösebb, főleg kaszálásra használt területet szoktak így nevezni. A víz olykor nyáron sem megy le róla és ilyenkor kaszálni sem lehet (Oklsz. 573.).

Széles parlag vagy Putnok felől való nyomás; 1865: Szélespallag (Pesty).

Hosszu föld — Tánczos rész.

Medgyes föld; 1887: Megyes t. (a 75000-es kat. térképen).

Száraz rét, pratum.

Az Avas megett a kuton felül; 1818: Az Avas megett (Forgon-lt.)

1786.⁴⁵ *Fülső erdő; 1818: Az felsőhegyen, rét (Forgon).*

Bekeny, erdő; 1887: Bekény hegy (a 75000-es kat. térképen).

NASZTRAJ.

Noztre, Nastre, Naztre, Naztrad, Nostroi, Nostray,
1563: *Nowaczan, 1572: Nazray.*

Nasztraj és Mikocsány területét Somkut 1258-as határjárása „terra Zahy“-nak¹ nevezi, 1337-től kezdve pedig helyén a már kialakult két helység szerepel.² A két falu 1258 után a Zách-nemzetség birtokán épült. A Záchok is alapították, bár a föld, amikor tulajdonukba került, nem volt teljesen lakatlan.³ Középkori jobbágyainak nevéből és elnevezéséből⁴ következtetve, lakosságának első rétege a szláv volt. Ezzel a helységgel kezdődött a Murányvölgy összefüggő szláv települési területe. Az újkorban magyarok költöznek a faluba s a szlávok kezdenek elmagyarosodni.⁵ A folyamatot azzal magyarázhatjuk, hogy a földesúr a Giczey-család, amely a helyet Zách Pelián hűtlensége után, a XVI. század közepén adományban elnyerte,⁶ Gicén, magyar faluban lakott, s így szomszédjának hatása alól Nasztraj sem vonhatta ki magát. Erősödött a magyaro-

⁴⁵ Ber. prot. nr. 9.

¹ ÁUO. XI. 608. l.

² AO. III. 335. l.

³ Területének korábbi lakott voltát bizonyítja az a tény, hogy az északra elterülő Jolsvata-polea kialakult helység már 1258-ban, s ugyanakkor Miglész is megvan Polgla föld néven (l. 1. j.). Az adományozásról nincs adat, de még a tatárjárás előtt történhetett.

⁴ A középkorban csak Nasztraj neve fordul elő, de mindjárt az első dézsmajegyzékekben feltűnik a Novacsán szláv név is; később a magyarok az első, a tótok a második nevet használják. *Nasztraj* középkori személynév, előfordul pl. a magyar Abafalván. Sztripszky véleménye szerint származhatna a Nesztor névből is.

⁵ A „Simon“ családnév 1491-ben még szláv alakú, a XVI. század második felében azonban magyar alakot vesz fel; így él 1773-ban is.

⁶ 1340: AO. IV. 63. A családra olv. Település és nemesség, Turul, 1940. és Forgon, I. 253.

sodás a reformáció után. Amikor Gicze a Giczey-családdal együtt a XVI. század végén felvette a ref. hitet, követte Nasztraj is, sőt népe önálló egyház hiányában Gicére járt templomba,⁷ itt pedig csak magyar nyelven folyt az igehirdetés. Mivel továbbá a gicei iskolában magyar nyelven tanított a mester, a nasztraji gyermekek ezen a nyelven sajátították el az elemi ismereteket.⁷ Így a lakosságnak, bár megmaradt szlávnek és otthon továbbra is szlávul beszélt, második nyelvéné lett a magyar, amelyet anyanyelvéhez hasonlóan jól beszélt. A falu úrbéri bevallásai 1771-ben magyar nyelvűek, viszont a Lexicon locorum 1773-ban divatozó nyelvének a tótot mondja. Népi viszonyainak alakulása szintén a magyarságnak kedvezett. Nasztrajon is megfigyelhető t. i. az a folyamat, hogy az állandó lakó a magyar vagy elmagyarosodott jobbágy, a szláv-ság hullámszik. Míg az 1773-as szláv családnevek között 1700 előtti egy sincsen, addig a magyar és bizonytalan eredetű nevek közül négy már a XVI. században megtalálható. Ezek birtokában és általuk öröklődik a népi hagyomány, míg a beszélt nyelvet a tagjaiban állandóan cserélődő, jelentős számot kitevő szláv-ság befolyásolja.⁸

BIRTOKOSOK.

1427.⁹ Giczey László 16 p. — 1588.¹⁰ Daróczy Pál és Giczey Farkas 1 j, 2 is, 4 ms, 2 qus, 6 i, 4 des. — 1711.¹¹ Fáy István és Giczey Zsigmond konfiskált részei 8 is, 3 ms, 2 i. — 1773.¹² Teleky László 2 c; Fáy György örökösei 4 c; — József 3 c; — Mihály 5 c; Ragályi István 1 c, 1 i; Fáy Borbála 1 c; Szentmiklós Ferenc 2 c; Czékus István 4 c, 2 i.

Helyi armálista nemesség. 1703.¹³ B: Kovács. — 1753.¹⁴ B: 5 Kovács.

⁷ A XVIII. században Nasztrajon nincs kat. hívő; az 1766-os kat. egyházi összeírás (Vm. lt.) ugyanis a leányegyházak között sem említi. Bartholomaeides szerint (629. l.) lakossága ref. és ev. Az iskola és egyház hatására hivatkozik a község 1864-i jelentése (Pesty). Iskoláját az 1771-es iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem említi, azonban a gicei hozzá a legközelebbi és ide fűzik a földesúri kötelékek is.

⁸ Lakossága a földművelés mellett eszterépedényeket készít s azokkal kereskedik (1715, 1720: CR; 1773: UT.). — A helység nevét a belügy-miniszter 1906-ben 3089/IIc. rendeletével *Gömörnánás*-ra változtatta.

⁹ DL 35801.

¹⁰ Dic. Tom. XV. fol. 381.

¹¹ UC 88/119.

¹² UT.

¹³ Vm. jk. nr. 8. fol. 61. Nemességvizsgálati jegyzőkönyv. Helybeli volt jobbágycsalád, amely armálist szerzett. Vett telken él.

¹⁴ Vm. lt., nemesi összeírás.

JOBBÁGYSÁG.

1423.¹⁵ Sz: Paccha, Petyk. — 1486.¹⁶ N: Nykel; Sz: Machak (e. n.). — 1491.¹⁷ Sz: Machak, Synko (des.).

1551.¹⁸ 1 j, 11 e. M: 3 Farkas (1563: Farkasz; 1567 németes helyesírással: Varkasz); Sz: Breda, Vrg; B: Ambo, Cywth, 3 Dona (1563: Dono; 1580: Don-Dona; 1620: Domo), 2 Simon (1573: Ssimun Tomass; 1577: Janoss Ssimunow; 1578: Janko Ssymun; 1595: Joannes Simon).

1551—1671. között új nevek.¹⁹ 1563. Sz: Drynczenszky (1565: Drinczansky; 1569: Derenczeny; 1573: Drenczensky; 1582: Derencze), Hlub (1569: Hlaub; 1580: Luh; 1582: Lap; 1601: Lubi; 1602: Lügh; 1607: Lub; 1612: Lud; 1613: Lugh; 1620: Hlupp), Kvyan (1565: KuJan; 1580: Keuan-Kuan; 1581: Kugian; 1582: Kjwan; 1583 elírással: Buiak; 1591: Kugen-Kuyan; 1593: Kwien; 1600: Kojan; 1607: Kjan; 1610: Kuys; 1611: Kayan); B: Szonkoczky (1566: Ssokuczky; 1573: Ssocuty; 1580: Somkwthj; 1635: Sonkuty), Thomasz (e. n.) (1569: Domosz e. n.). — 1565. Sz: Zliwar (1563: Sylwasz; 1573: Sliwka; 1580: Siluas). — 1567. Sz: Boczky (1577: Boczko), Jeidesz (1569: Geidosz, később a név nem fordul elő). — 1569. B: Pongo Mihál (1571: Solthis Mihál, e név állandósul néhány éven keresztül). — 1577. Sz: Kossko (1610: Koczko). — 1599. B: Varga. — 1600. M: Sipos; B: Baradnay, Thoth.²⁰ — 1601. M: Buza (1635: Buza); Sz: Clinko (1602: Klinoveth; 1608: Klenkovicz; 1616: Klimko). — 1602. B: Patak. — 1611. B: Daniel Olah. (1619: Toth Danko; 1621: Danko Daniel). — 1616. Sz: Kartalak; B: Zepesy. — 1620. Sz: Poliak (1636: Polek). — 1635. Sz: Hricz; B: Kowacz. — 1638. M: Barat; Sz: Czerbesz, Lipezen.

¹⁵ 1423. IX. 30. Gara nádor. Múz. Ta. A Székely-család hamis pénz készítése és terjesztése miatt levelesített jobbágjai.

¹⁶ Kassa titk. lt. Lit. NN. nr. 59. A Giczey-család elzalogosítja.

¹⁷ U. o. Lit. S. Darhoz. nr. 6. Szintén zálogügylet.

¹⁸ A legelső dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Az a név, amely után nem közöltünk változatot, később többé nem fordul elő.

¹⁹ Dec. Göm. Az 1565. és 1566. évi jegyzékek Mikocsánnyal együtt veszik fel, így erről a két évről csak az előző jegyzékekben is szereplő neveket használhattuk fel.

²⁰ 1619-ben és 1620-ban Tóth néven nyole olyan zsellért jegyeztek fel, akiknek volt állandó, még pedig szláv nevük is. Az összeíró, hogy munkáját megkönnyítse, a Tóth summás névvel lajstromozta őket. Az állandó nevek, mint összehasonlítással megállapíthatók, a következők: Laurentius Baradnaj, Thomas Kartalak, Matteus Klimko, Daniel Olah, illetve később Danko Daniel, Polyák András, Baradnaj Sebő, Klimko Janko és Jacobus Toth. A névsor azt is mutatja, hogy az összeírók nem nagyon tettek különbséget a különböző szláv fajok között; azokat is a tótok közé sorozták, akiknek lengyel vagy rutén nevük volt.

1671.²¹ 1 j, 24 c, 5 i. *M*: 2 Beke, 4 Farkas; *Sz*: Beczko (1672: Boczko), Kuian (1672: Krian; 1674: Kuya; 1675: Kryzan), Pelek (1672: Polek; 1673: Pollyák); *B*: 11 Dono (1685: Donyo; 1689: Donno; 1691: Domo), Kovacz, Nemet (1675: Nemeez), 2 Simon (1676: Siman; 1677: Simeon; 1684: Simko), 2 Somkuti (1675: Szonkuty; 1677: Szonghuty; 1684: Sonkusky), Szabo, 2 Toth, Varga.

1671–1773. között további új nevek.²² 1672. *B*: Varin (1673: Varini; 1674: Ury; 1691: Varnay), Urban. — 1674. *B*: Annoka relictá, Fazekas (1675: Hrcnar). — 1675. *Sz*: Placzko (1679: Palczko); *B*: Markus. — 1676. *B*: Bodnar. — 1677. *B*: Kukar. — 1679. *M*: Berecz; *Sz*: Hruszka. — 1680. *Sz*: Rozinar relictá. — 1686. *M*: Nagy. — 1690. *Sz*: Glenczka relictá. — 1691. *M*: Magos. — 1692. *M*: Kis. — 1693. *B*: Dudas. — 1695. *M*: Törek; *Sz*: Rochovszky. — 1715. *M*: Margitai (CR). — 1753/54. *M*: Hegedüs, Madarasi; *Sz*: Koza, Krajnak, Repka; *B*: Horváth, Mathe, Puskás.

1773.²³ 22 c, 3 i. *M*: 3 Farkas, 3 Hegedüs, Szendrej; *N*: Selling; *Sz*: Huszik, Konyár, Koza, 3 Krajnak, 2 Repka, Zatrok; *B*: Arvaj, Dono, Jakab, Jankó, Máthé, Simony, 2 Somkuti.

Cigányok.²⁴ 1772. Kuttyi.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek a *tót* mondja, de a megye falusi jegyzőinek nyelvvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) e nyelvnek már a *magyart* jelöli meg. Bartholomaeides szerint (629. l.) lakossága 1806-ban részben magyar, részben tót; a község jelentésében 1864-ben (Pesty) azt mondja, hogy a népesség *szlav*, otthon szlávul is beszél, de magyarul is csaknem mindenki tud. Ennek oka az istentisztelet és az iskolai tanítás magyar nyelve.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1787.²⁵ *Hay*, erdő; 1864: Háj (Pesty).

Horscza, erdő; 1864: Horka (Pesty).

Barta oldal, erdők; 1864: Felső és alsó Barta tető (Pesty).

²¹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt elő nem fordul. korábból már ismert és a következő jegyzékekben ismét megjelenő nevek: Buza, Kosko, Sipos, Szilvás (1689: Szivar).

²² Dec. Göm.; 1715: CR; 1753/54: Vm. dica.

²³ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁴ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁵ Ber. prot. nr. 20.

NEHE.

A Sajó balpartján, Sajópüspöki szomszédságában feküdt és magában foglalta a mai Bánréve területét, valamint Pogony puszta egy részét. A Hanvák ideérkezésekor, tehát a X. század második felében megszállt terület ez, birtokosa, a róla nevezett Nehei-nemzetség pedig a Hanvakkal együtt kezében tartotta a szomszédos Malét is. Mivel a közös birtoklás a legtöbbször azonos eredet következménye, a két nemzetséget vérrokonnak kell tartanunk. De ha tévednénk, még akkor is bizonyos, hogy a Nehe területén megszálló nemzetség magyar volt, vári kötelékbe került, amely alól 1281-ben szabadult fel. Magyarsága mellett szól a helység neve, amelynek alapszava mind a Hanvák-nál, mind a balogmelléki nemességnél gyakori bibliai név: „Nóé”.¹ A falu a XIV. század második felében két részre vált: nagyobbik fele a Bánréve nevet nyerte, a másik azonban „kis” jelzővel tovább megtartotta az eredeti elnevezést. A Nehei-nemzetség teljes kihalása után azonban beolvadt Bánréve határába.² Bár jobbágynéve nem maradt, a helység lakosságát magyarnak kell tartanunk, amint hogy a belőle kivált Bánréve is tiszta magyar falu.³

NEMESSÉG.

Nehéről nevezett családok. XIII. sz. M: Nehei. — XIV—XV. sz. M: Nehei, Sulyok.

Birtokosok. 1427.⁴ Kysnehe: Kisnehei Balázs 6 p.

NOÁK (*Noak, Nouak, Noakfew*).

Trizsnél utaltunk arra, hogy a Szárazvölgynek ezen a vidékén húzódtak a királyi gyepük és ugyanitt éltek a királyi várispánság erdő- és vízóvói. Noák helység, amikor okleveleinkben feltűnik,^{1*} a Kacsics-nemzetség birtoka; területét tehát

¹ „Nóé” különböző helynévi alakjaival Pais foglalkozott (MNy XII. 80.). Szerinte ebből származik az abaúji Novaj helységnév, valamint a borsodi (1288) „Nohe” (I. k. 214.). Bár a „Nehe” változatot nem említi, alig lehet kétséges, hogy ezt is ide kell számítanunk.

² Az 1431-es adójegyzék (DL 35802) Bánréve néven is említi.

³ A nemzetségről: Település és nemesség, Turul, 1940. 10. A legtöbb adatot a Rozsnyói püsp. lt. őrzi (1381—1386.) azokban az oklevelekben, amelyek a Sajón épült malom tulajdonjogáért folyt pörben keltek.

⁴ DL 35801.

^{1*} Legkorábban az abaújmezei Teresztenye határjárása említi, mint szomszédos területet (1272: Zichy okmt. I. 28.), 1295-ben pedig a Bejeiek már eladják (Jv. o. lt. Met. f. 6. nr. 7. 1315. évi á. ir., igen rossz kiadása: Fejér VII/5. 527.). Ez az oklevél tartalmazza a helység teljes határjárását.

a Hosszuszó, Agtelek és Trizs által bezárt vidékkel együtt a XII. század végén kapta királyi adományban. A település sem indulhatott meg korábban. A falunév szerint ugyanis az első telepes a tatárjárás után kezdhette meg a falu építését és valószínűleg szláv volt; „Novák“-nak,² azaz „új embernek“ hívták. A falu határának túlnyomórészt magyar neveiből azonban az következik, hogy az első lakók nagy többségükben magyarok. A falu a Leléte völgyben, Imolától kissé északra terült el. Birtokáért sokat pörösködtek a Kacsics-nemzetségből kivált családok és új ura, a Szuhai-család. A villongás alatt a lakosság egyre fogyott, majd a belőle kialakuló új helység, Imola mellett, a XV. század közepére elnéptelenedett.³ Települése nyomtalanul eltűnt; az újkorban pusztaként sem említik.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1295.⁴ *Berch*, Byrch; 1366: —, Berchwth, via (Kassa titk. lt. PP. nr. 31).

Nyreswelg, vallis, Nyresvelg.

Kabalasar,⁵ Kabalassar, locus quidam.

*Wysniche*⁶ *Oldala Berch*, Wysniceodala.

Saar, quidam locus.

Kechewyzy,⁷ Kochewyzy, aqua.

Ilswa, Ilswa, fluvius; 1887: Jolsva patak (a 75000-es kat. térképen).

Zarheg,⁸ Zarhegh, mons; 1887: Szárhegy (a 75000-es kat. térképen).

² *Novák* szláv szó, magyar jelentése: *új ember*. Ilyen elnevezés a XI–XII. században, amikor az új helységeket a minden hozzátétel nélküli személynévvel nevezték, aligha keletkezett volna.

³ DL 16660. A középkori adójegyzékek nem említik; ezekben már Imola szerepel.

⁴ Az 1. j.-ben id. oklevél határjelei. 1366-ban a nádor pör folyamán ismét átírta a kiadványt; ahol két helyesírási alakot közlünk, ott a második az utóbbi oklevélből való (Kassa titk. lt. PP. nr. 31.). A kiadott szöveg alapján. a határjeleket magyarázza és a kat. térkép szerint rögzíti Smilauer: Vodopis, 185.

⁵ *Kabala*, kanea ló + *sár* magyar szavak összetétele (Oklsz. 435. 829; NySz. II. 73. 1509.).

⁶ A szláv *Wysniche* magyarul „tetőt“ jelent.

⁷ Smilauer a nevet a rossz kiadás alapján a magyar Kácsaviz-re magyarázza (Vodopis, 392, 472.). Az eredeti alakok figyelembevételével a szó a *Kecse-Kecső* magyar személynév és *víz* összetétele. A *Kecső* bővebb magyarozatát l. Kecső helységnél.

⁸ *Szár* jelentése „tar, kopasz“ (Oklsz. 886.). A kat. térképen feltüntetett Szárhegygel nem azonos (Smilauer szerint — Vodopis, 186. — a Jolsvapatak melletti Domolóházi hegy), viszont a két azonos név egymással bizonyára történeti kapcsolatban áll.

Palanka,⁹ locus; 1366 (Kassa titk. lt. Lit. S. nr. 9.).
Beuhel,¹⁰ Revhel (!), locus quidam; 1366 (Kassa titk. lt. S. nr. 9.).

Dubuchwelge,¹¹ Duburchwelge, vallis. L. még Csákány (1292), Zubogy (1357.).

1366. *Holm*, meta.

OCHTINA.

Ohtina, Ochthyna, Okthyna, Octina.

Restérrel együtt az Ákos-nemzetség alapítása. Mindkét falu a közeli bányáknak köszönheti keletkezését. Legelőször az 1318-as Ákos-osztályban fordul elő,¹ kezdetei azonban korábbra nyúlnak vissza, mivel már 1243-ban említ Pelsőc határjáró oklevele vidékén egy ferricudinát.² A pápai tizedszedők által feljegyzett, Szent Miklós tiszteletére emelt temploma³ is azt bizonyítja, hogy a telep magva nemsokkal az Ákos-nemzetség javára történt adományozás (1243) után keletkezett. Kiváltságos helység, királydézsmát nem ad, ami szintén bányavárosi jellegére mutat. Nem voltak benne paraszttelkek, a polgárság által irtott föld pedig a szokásjog alapján dézsmamentességet élvezett. Kiváltságai közé tartozott a papválasztás joga is; máskülönben Csetnektől, amelynek határában kialakult, egyházilag aligha tudta volna magát függetleníteni.⁴ Középkori lakosai — néhány családnév és helynév szerint⁵ — részben

⁹ A magyar *palánk* szó.

¹⁰ A két alak közül (mind a kettő átírásból) az első látszik helyesebbnek. Itt t. i. nem volt akkora folyó, hogy azon révet kellett volna tartani. A magyar *Beu-Bő* személynév (EtSz. 513.) és a *hely* összetétele.

¹¹ Amint a második alak mutatja, azonos a kat. térkép Dobrosó völgyével. Magyarázata l. Zubogynál.

¹ AO. I. 455.

² Fejér. IV/1. 287.

³ A pápai tizedjegyzékek Ottakoua (Ocatena) alakban jegyzik fel (Ortvay, I. 45.). Bartholomaeides szerint a helységnek volt egy pecsétnyomója, amely Szt. Miklós püspök képét ábrázolta, gótikus körirattal. (632. l.)

⁴ Az újkorban a dézsmajegyzékekben nem szerepel, tehát ugyanolyan jogai lehettek, mint Csetneknek. A külön anyaegyház azért jellemző, mert több esetben (Málé, Kálosa) csak hosszú harcok után tudta magát függetleníteni a leányegyház, de ekkor is az anyaegyháznak, felsőbb-ségi jogának elismerésére, némi taksát kellett fizetnie.

⁵ Ochtina német személynévi eredetű, alapszava az Ocht vagy Ochot, esetleg Achatius + a szláv -ina képző (v. ö. matk-in, matkina, tabin-babina) (S. H.).

németek, részben szlávok voltak.⁶ Míg az előbbieket bányászattal és vasfeldolgozással foglalkoztak, addig az utóbbiak a hegyi legelőket használták ki. Az újkorban a németség eltűnik. A XVI. század második felében a nagy török pusztítás miatt a helység régi lakossága vagy elmenekül,⁷ vagy elpusztul; a helyébe észak felől érkező szlávok között rutének és lengyelek is vannak. A XVII. században kialakul a faluban némi ipar, különösen a szűrszabó és varga mesterség. Több hámor működik határában, lakosai később átjárnak a csetneki hámorokba munkára. A lakosság a XVIII. században megnövekedett, főleg a környékbeli szláv falvakból beköltözőkkel, akiket a jobb megélhetés vonzott. A jómód bizonyossága armalista nemesi társadalma is. Az 1709/10. évi pestis igen nagy áldozatot követelt; népességéből 418 lelket⁸ ragadott el. Az újkortól kezdve lakossága az ev. hitet követi, a középkori templom az ev. istentisztelet céljait szolgálja.⁹ Ev. iskolája szintén korai; ev. rektora 1774-ben az elemi ismeretekre 10 helybeli mellett 40 külső tanulót oktat, akik között vannak donatisták is.¹⁰

BIRTOKOSOK.

1427.¹¹ Csetneky-család 28 p. — 1578.¹² A fiskus és a Csetneky-család 8 is, 6 ms, 16 i, 23 des. — 1688.¹³ Andrassy

⁶ Aligha tévedünk azonban, ha a szepesi eredetet tételezzük fel.

⁷ 1556-ban még 22 colonusát és egy zsellérjét jegyzik fel (UC 24/73), 1570-ben mindössze 4 fél lakott telke van, két ház lakatlan, négy pedig teljesen elpusztult (UC 11/22.). A lakott házak száma csak 1598-ra emelkedik 32-re (UC 109/1.).

⁸ Az elmondottakra l. az alább idézendő összeírásokat. Megemlítjük még Gömör megye 1730-as tanúvallatását (Nagyabláti-lt.). Jolsva is szeretne a gazdag ochtinai bányákban bányászni, azonban a megye véleménye szerint (1597.) a jolsvaiak a saját határukban is találnak vasat (Batizfalvi, f. VI. nr. 43.). A helység nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIc. rendeletével *Marthonházára* változtatta. Mai szlovák hivatalos neve az eredeti: Ochtina.

⁹ Lelkészeinek nevét (1599—1609.): MPrEA, XIII. 50., 1594—1779 között: Arch. agent, 2. cs. 195. sz. 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212.; 1728: Vm. jk. nr. 27. fol. 136. Kat. egyházi összeírások nem említik.

¹⁰ Rektora szerepel már az id. 1707-es dicajegyzékben. 1774: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. A nyelvet nem jegyzik fel, de csak a tót lehetett.

¹¹ DL. 35801.

¹² Dic. Tom. XV. fol. 793.

¹³ Csetnek, f. 27. nr. 249. Mivel a falu a csetneki közbirtokossághoz tartozik, birtoklása nagyon elaprózódik. Többi birtokosát l. Rák.-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26. és a köv. adatban.

Miklós része 1 is, 9 ms, 3 i, 1 is des. — 1728.¹⁴ Andrassy- és Csabay-családok, zálogjogon: Pletrich János, Mihályi Ferenc, Lányi Pál, Draskóczy Sámuel, özv. Tornallyay Zsigmondné, Farkas György 24 qus, 17 oets, 3 i, 3 lib. migr. c, 8 lib. migr. i, 2 her. i.

Helybeli armalista nemesség. 1668.¹⁵ *B:* Szabó, 2 Zuz. — 1703.¹⁶ *Sz:* Remenik; *B:* 3 Zuz. — 1725/33.¹⁷ *M:* Kuty; *Sz:* Leuko, 3 Michalik; *B:* 4 Zuz.

JOBBÁGYSÁG.¹⁸

1408.¹⁹ *N:* Hendlinus Herlip, Vrhencz; *Sz:* Gaacz; *B:* Kapustnik Han (v. ö. 1409). — 1409.²⁰ *N:* Henricus Hendlinus; *Sz:* Gaacz, Hankoo; *B:* Kapustnik Hendlinus. — 1510.²¹ *Sz:* Zyman; *B:* Simon (e. n.).

1569.²² *B:* Kowachs (1674: Kovaczi), Zirmecz (1570: Zerrrenn, UC 11/22; 1578: Zerymy, UC 11/22), Torak (1578: Törek, UC 11/22), Varga.

1578.²³ 8 is, 6 ms, 16 i, 23 des. *N:* Kokler; *Sz:* Pwskar, 2 Whler, Ztanko (e. n.); *B:* Baterny, Czangar, Fatos, Ferencz, Hedly, 2 Krystoph, 2 Steller.

1569—1694. között új nevek. 1578.⁷ *Sz:* Valent (UC 11/22). — 1620.²⁴ *Sz:* Jeczko Oroz (1632: Orosz Leörincz: UC 3/20; 1635: Oroszlan Lörincz UC 3/23; 1643: Jeczko Leörincz UC 3/24), Stecz Oroz (1632: Orosz Thamas UC 3/20; 1643: Orosz Thamas UC 3/24); *B:* Baniasz Marthon (1677: Banyasz UC 3/29). — 1632.²⁴ *B:* Jakab (UC 3/20). — 1674.²⁵ *M:* Fazekas, Juhasz, Molnar, Tarjan; *N:* Getler; *Sz:* Baczuk, Bastik, Lazik, Lazur, Spi-sak, Stepko, Szekerka. — 1677.²⁶ *Sz:* Cohlik (1696: Chochlyak

¹⁴ Vm. dica. Korábban birtokosok még a Nyáry-, Perényi-, Lorántfy-, Jánoky- és Petróczy-család.

¹⁵ Vm. jk. nr. 8. fol. 404.

¹⁶ Vm. jk. nr. 15. fol. 52. Az első Oláhpatokról való, a második nemességét Tornában hirdették ki.

¹⁷ Vm. jk. nr. 15. fol. 93. Az új családok gömörmegei eredetű armalisták; Kuty nemességét Korpona városa igazolta.

¹⁸ A jobbágnévsorok nagyon hiányosak, mivel dézsmajegyzék nincs, az úrbéri összeírások pedig csak egyes birtokosok részére vonatkoznak. A XVII. század végétől a források az egész helységet felölelik.

¹⁹ DL. 9491. Helybeli laicus személyek, akik a papi tizedet lefoglalták. Herlip két fia: Clementus és Stephanus.

²⁰ DL 9491. A fenti ügy és a szereplők is azonosak.

²¹ DL 22083. Adás-vételi ügylet.

²² UC 110/1. Fiskális rész összeírása. 1556-ból maradt összeírás (UC 24/73), de ebben nincsenek nevek.

²³ Az adóösszeírásnak (dica) teljes névsora (Dic. Tom. XV. 793.). A zsellérek és deserták nevei hiányzanak.

²⁴ 1620: UC 22/21; 1632: UC 3/20. A Lorántfy-rész összeírásai.

²⁵ UC 3/29. Andrassy Károly része.

²⁶ 1677: UC 3/29; 1685: UC 3/35. Thököly, Rákóczy és Apafy elkobzott részek.

UC 3/37), Placzko; *B*: Gaspar, Meszaros. — 1685.²⁶ *Sz*: Gusorova relictá, Szyrkay (1686: Sorka UC 142/44), Zelir; *B*: Nadar.

1694.²⁷ 1 j, 34 e, 7 i. *M*: Bathori, Biro, Buko, Tarján; *N*: Getler (1695: Getlér, Nagyzabláti-lt.); *Sz*: Banik, Belicza, 4 Hriez (1768: Hriez UC 91/54), relictá Jakubowa (1706: Jakabkin vm. dica), 2 Janko (1696: Jankowich UC 3/37; 1720: Jenko CR), Javər, Jeczko, Klampa, Kosar, Laczko (1696: Laczkovicz, Vm. dica), Lazúr (1715: Lázár CR; 1720: Lazer CR), Levko (1715: Lefko CR), Malina, Mihaly (1695: Michalecz, Nagyzabláti-lt.), Oravec, Plaesco (1695: Lengyel, Nagyzabláti-lt.), 2 Remenik, Spisak, Sramko (1720: Szamko CR), 2 Svecz, Vozar; *B*: Fatas (1715: Fataiz, CR; 1720: Fatas, CR), Gaspar (1720: Gasperove CR), Grenda, Kovacs, Lapsi, Meszaros (1696: Meszar, UC 3/37), Nadara, Nemezc, Razman (1720: Ruzman CR), Safar.

1694—1828. között további új nevek. 1696.²⁸ *M*: Fazekas; *Sz*: Boszsi (1753/54: Boszi, Vm. dica), Ondregowech (1715: Andreo, CR; 1720: Andrejov, CR), Spisák, Zvara (1706: Zvár, Vm. dica); *B*: Nyemezovich. — 1697.²⁹ *M*: Mindenházy; *Sz*: Sterba. — 1706.³⁰ *Sz*: Bero (1753/54: Pero, Vm. dica), Bufala, Czangár, Lorincz (1753/54: Lavrinczko, Vm. dica), Sandrik, Szlaban, Zachar. — 1715.³¹ *Sz*: Biztren (1720: Bisztrenszy, CR), Csizmár, Grajecz (1720: Krajecz, CR), Gyurko (1753/54: Gyurkovech, Vm. dica), Mataiz (1753/54: Matejko, Vm. dica), Uhlar. — 1720.³¹ *Sz*: Hevér, Kobilarszky, Smiák. — 1728.³⁰ *Sz*: Elexa (1753/54: Alexa, Vm. dica), Henczkovszky, Makara, Mlinar, Papes (1753/54: Papeszik, Vm. dica), Pasztor, Petermanoszky, Piatko, Polyak, Szukenik, Tkaes; *B*: Uhrin. — 1753/54.³⁰ *M*: Farkas; *Sz*: Anoeskay, Dobis, Gezelovszki, Haluska, Koleszar, Novák, Vajda; *B*: Henzel, Parvi. — 1768. *Sz*: Dubenesik (UC 91/54).

1828.³² 59 e, 9 i, 3 si. *M*: Estók, Györki; *N*: 3 Getler; *Sz*: 2 Anoczka, 2 Bástik, Beró, 2 Boszi, Breznyan, Bubenesik, Buzik, Czirbesz, Elik, Gencsanszki, Gurin, 6 Hriez, Hriezko, Jakubesan, Jankovics, Jeczko, Kapusza, Kaszper, Kochlják, Laczó, Laurinesko, Lazar, 2 Lipták, Maczko, Maczo, Malina, Meszár, Paskan, Petro, Phylip, 2 Pjatkó, 3 Potoesni, 3 Smjak, Sramko, Strba, 4 Svecz, Szlis, Sztroka, 2 Zachár; *B*: Dobóczy, Fatas, Grenda, Henzel, 2 Németh, Nemesko, Nigrini, Safár.

Cigányok.³³ 1770. Adók, Bandik, Gyuri, Miklós, Rusznyák, Siga.

²⁷ Az egyetlen dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, korábból már ismert és később ismét előforduló nevek: Bastik, Chochlyák.

²⁸ UC 3/37. és Vm. dica.

²⁹ Nagyzabláti-lt. A esetneki uradalom elszámolásai.

³⁰ Vm. dica.

³¹ CR.

³² A hiányzó UT helyett az 1828. évi orsz. összeírás teljes névsorát közöljük.

³³ Vm. lt., cigányösszeírások.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutató (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a helységben túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1646.³⁴ *Matejova*, rét.

1787.³⁵ *Bredats*,³⁶ erdő; 1806 (Bartholomaeides, 632.); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Jolsva (1669).

Hradek, erdő; 1806 (Bartholomaeides, 630); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Csetnek (1786).

Brezina, erdő.

Dubrava, erdő; 1806 (Bartholomaeides, 632.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Mnisány (1787).

OLÁHPATAK.

Alahpathaka, *Olachpataka*, *Olahpathaka*, 1556: *Vlahowa*, 1584: *Villa Lamperti*, 1597: *Olachpataka alias Lampertsdorf*, 1598: *Vlahy Pataka*.

A Veszveréshez tartozó nagy erdőségben alakult ki a Sajó mellett. Határa a folyó mindkét partjára kiterjedt és hatalmas területet foglalt magába. Legértékesebb megélhetési tényezői a hegyi legelők és a bányakincsek. 1427-ben tűnik fel¹ forrásainkban, már a XIV. század közepén kialakulhatott. Első neve, Lampertfalva, azonos a Gecelfalva, Petermányfalva, Rochfalva stb. nevekkel, első lakosait tehát az Ákos-nemzetség által a XIII. század második felétől Gömörbe hívott németekben kell látnunk.² Azonban az a feltevés is jogosult, hogy a korábban kialakult Dobsina bányászása alapította; német neve, Lampertsdorf, ugyanis éppen a dobsinai németek között maradt fenn. A magyar Lampertfalva és a német Lampertsdorf elnevezés az utóbbi esetben egyidejűek és egymás mellett éltek mindaddig, amíg a XV. század elején a beözönlő vlahok

³⁴ Csetnek, f. 23. nr. 178.

³⁵ Ber. prot. nr. 13.

³⁶ Csak a szerb brdo = hegy szóból fejthető meg. Nem azonos a tót bradač-esal. (S. H.)

¹ DL 35801.

² A németek emléke a *Myleh* német eredetű szó, amellyel a középső újkorban a szénégetéshez előkészített, összerakott fakupacokat nevezték (1499: Jv. o. lt. Judic. Lit. BBB. f. 2. nr. 69.). A szó különben ma is használatos a tótban: szénhalmot, szénitő halmot (bogsát) jelent. Az idézett oklevélben felsorolt colonusok is miléből égetik a szenet.

meg nem telepedtek a faluban.³ Középkori Oláhpatak⁴ neve már vlach pásztorokra mutat, akik a helységen átfolyó kis patak erdőségeiben ütötték fel szállásaikat. 1427. évi 40 lakott portájának még csak egy része a vlachoké, számuk mégis jelentékenyebb lehetett, mivel a falut Oláhpatak, nem pedig Lampertfalva néven írják össze az adószedők. A vlachok eleinte rutének; a XVI. században a krasznahorkai uradalom pásztoraival a kovácsvágási rusznyák soltész főbírósa alá tartoznak és a vlach-jog kiváltságai alapján üzik a juhászatot. A rutenség nyomai a nevekben fellelhetők az úrbéri tabella névsorában is, sőt néhány család még a vlachjogot is őrzi. A németiség által meghonosított bányászat és vasfeldolgozás, valamint a szénégetés az újkorban sem szűnt meg; a falu két vas-hámorát állandóan feljegyzik az összeírók.⁵ Az 1566. évi török pusztítás miatt lakossága elfut,⁶ a népkicsérélődés a későbbi időkben is állandóan tart. Különösen a tótság szaporodik meg nagy mértékben, bár akad a jövevények között kevés rutén, vagy polyák is. Tótok főleg Szepesből érkeznek. 1773-ra Oláhpatak szlávtsága egyöntetűen a tót nyelvet beszéli. Földesúri viszonyai állandóak, a menekülés inkább a háborús idők, a nagy beszái-

³ Dobsina 1326. évi alapító és határjáró oklevele Oláhpatakat még nem említi, tehát későbben kellett települnie. A névnek német és latin alakjai dobsinai polgárok vallomásaiból valók (1584: Krasznahorka, f. I. nr. 16. et NB.; 1597: Ilyésfai f. 17. nr. 10.). A Lampertfalva név a középkorban nem fordul elő. Arra vonatkozólag, hogy mégis miért ez a régibb elnevezése, olv. I. köt. II/8. fej. Bartholomaeides szintén korábbinak tartja az Oláhpataknál. Szerinte a Lampert bánya neve volt (i. m. 633. l.). Ebben az esetben azonban a név Rozsnyóbánya mintájára Lampertbánya, nem pedig Lampertfalva lett volna.

⁴ Oláhpatak személynévi eredetű névnek látszik. Lehetséges, hogy előbb a patakot nevezték el és erről ragadt a név a helységre. Arra a kérdésre, hogy Oláhpatak teljesen a Lampertfalva helyén épült-e fel, vagy, hasonlóan más vlach falvakhoz, kialakulása helyváltoztatást is jelentett-e, nem tudunk feleletet adni, mivel Lampertfalváról a középkorból nem maradt adat. Ha nem is változott meg a falumag, a vlachok megjelenésével lényegesen megnagyobbodott. — Hivatalos szlovák neve: Vlachovo.

⁵ A lakosság legrégebb foglalkozásának jellegét juttatja kifejezésre 1701. évszámot viselő címerpecsétje; címerképe kalapács, a bányász-jelvény (UT).

⁶ UC 110/84. Keltezetlen összeírás, de mert éppen azt a nagy török vést emlegeti, amely a táj falvait elpusztította, csak ebben az időben készülhetett. Ekkor pusztult el más helységekkel együtt Dobsina. Török adója: 1582: UC 59/13. 1598-ban 33 házát írják össze (UC 109/1).

lásolások és a porcióadó következménye.⁷ Az újkorban ev. anyae gyház, ev. iskolával.⁸

BIRTOKOSOK.

1427.¹ Csetneki-család 40 p. — 1588.⁹ Konfiskált Krasznahorkához 6 ms, 5 i, 4 des. — 1667.¹⁰ Andrassy-család 22 is, 34 ms, 22 qus, 1 i, 2 si, 1 nobilis. — 1728.¹¹ Andrassy József, Erdődy Zsigmond 12 octs, 29 seds, 1 strs, 15 i, 2 si, 1 nobilis. — 1773.¹² Andrassy Károly 63 c, 37 i.

Helyi armalista nemesség. 1668, 1703.¹³ Sz: Remenyik.

JOB B Á G Y S Á G.

1499.² N: Veuler; Sz: Andrez, Pawol, Wyczen; B: Jowsth, Matheus (e. n.), Michael (e. n.), Petrus Literatus, Thoth.

1560¹⁴ körül. 3 ip, 10 mp, 7 i. Sz: Beyeotheovicz, Chizik (1570: Chezyk valachus, UC 11/22), Chyothna (így!), Clima (1568: Clemo; 1578: Klimo, UC 11/22; 1603: Kelemen), Galowie (1578: Gall, u. o.), Hegedeos, 2 Herko, Hwzar, Kowacz, Myhaly, 2 Mihalyko (1568: Gregorius Fekethe; 1570: Gregorius Myhalyko alias Fekethe, UC 11/22), Molnar (1570: Molnar Ztanko, UC 11/22), Nedez, Pathaky, Trizko (1578: Ztryczko UC 11/22),

⁷ A földesúri bánásmódra olv. A gömöri jobbágyság 55—57. 66—67. l., a többire 1653: NRA 538/46; 1667: Krasznahorka, f. 14b. nr. 52; 1671: Vm. jk. nr. 9. fol. 76. A juhászságról és a megélhetéséről l. főleg az 1570, 1578, 1667, 1728. és 1768. évi urbáriumokat.

⁸ 1601: MPrEA. XIII. 50.; 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212; 1728: Vm. jk. nr. 27. fol. 136. 1594—1779. között ev. prédikátorainak nevei: Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Rektorát feljegyzí az. 1707-es összeírás, iskolájára Domanovszky- emlékk. 280. l. térkép. Egyházi viszonyairól elszórtan sok az adat az id. összeírásokban is, különösen az 1768-iban. 1661-ben földesúri hatásra az ev. prédikátornak el kellett hagyni a helységet; ekkor hosszú hare indult meg a vallásgyakorlatért, amelybe a megye is beavatkozott (1661, 1664: Krasznahorka, f. 9. nr. 205, 213; f. 14b. nr. 52; 1665: Vm. jk. nr. 8. fol. 207.), az ev. egyház azonban megmaradt.

⁹ Dic. Tom. XV. fol. 378.

¹⁰ Krasznahorka, f. 10. nr. 229. & NB. A helység földesúri összeírása, amelynek alább teljes névsorát közöljük. Mivel egy telken olykor több jobbágygazda is lakik, a portaszám és a colonuslétszám között különbség van. A Remenyik-család nemes.

¹¹ Vm. dica.

¹² UT.

¹³ 1668: Vm. jk. nr. 8. fol. 404.; 1703: Vm. jk. nr. 15. fol. 48. Megyebeli, armalist szerzett colonuscslád (Forgon, II. 219.).

¹⁴ UC 110/84. A Krasznahorkához tartozó felső javak (pars superior) fiskális összeírásának teljes névsora. Egyszerű másolat, tehát sok benne az elírás. (V. ö. a 4. j.-et.)

Sthellyer (1568: Theller; 1570: Matheus olim Steller, UC 11/22),
2 Zenegetheo (1570: Carbonarius).

1560—1694. között új nevek. 1568.¹⁵ Sz: Vido N. — 1570.¹⁶
Sz: Bandrak (cepit aedificare in loco caespitoso; 1569, 1578:
Bandrag, UC 11/22; 1664: Vandrák, Krasznahorka, f. 9. nr. 213.),
Paulus Demien, Czangar, Vitus Niklec, Iwan Olah valachus
(1578: Joannes Olah, UC 11/22; 1599: Stephanus Iwan; 1600:
Iwan Estwan; 1603: Stephanus Janos), Michael Pawul (1578:
Paulus Myhalko, UC 11/22). — 1578.¹⁶ Sz: Gregor, Jaczko, Jane,
Kosko, Mateyko, Sebuk, Ztarko; B: Albert (e. n.), Fekete (v. ó.
1694.), Florian (e. n.), Peter (e. n.). — 1599.¹⁵ Sz: Mazur; B:
Simon. — 1600.¹⁵ Sz: Polka-Polko, Poliak. — 1601.¹⁵ Sz: Gerin
(1664: Garan, Krasznahorka, f. 9. nr. 213.). — 1664.¹⁷ M: Bakcs;
Sz: Antalecz, Demeter, Herko, Jakab, Krupko, Lavacz, Marin-
gor, Olasz Serföző, Slovak, Szajo, Varga, Zdigo; B: Nemet.

1667.¹⁰ 91 c. M: Imre; Sz: 3 Ambrus, 2 Antalesz (1724:
Antal, Vm. dica), Bendik, 4 Bijak, Bubenko (1694: Buben, Dec.
Göm.), 3 Czangar, Csörbas, 3 Demeter, Dunaj, Filler, Frohis,
Frolyko (1695: Fronko des, Nagyzabláti-lt.), Gara (1694: Garan,
Dec. Göm.); 1715: Garai, Grai, CR), Gocsi, Gront, 2 Hajdu (1694:
Hajduk, Dec. Göm.; 1768: Hajdussik, UC 91/54), Hankoszki,
Hatala, 10 Herko, Hlavaes, Hodermarszki, Hrivacs (1720: Ri-
vács, CR), 2 Klementik (1724: Klementik alias Bukovi, Vm.
dica; 1768: Klementik alias Koleszar, UC 91/54), Koszko, Ko-
vacs, Krupko, Lengyel, Lukaes, Maczisko, Manko, Marinyar
(1720: Marindeak, CR; 1724: Marinyak, Vm. dica), Meczonik,
Melyisko, Michalko (1720: Mihál, CR), Pakesz (1794: Pakecz,
Dec. Göm.), Pivarik, 2 Pivovarez, 2 Polyak, Ribar, 3 Rusznak,
Revuczki, Sajoi, 4 Spiszach, Szabados (1694: Szlobodnik, Dec.
Göm.), Szojak (1768: Szojka, UC 91/54), 2 Szuchi (1694: Sulhj,
Dec. Göm.), Takacs, Turza (1694: Turzo, Dec. Göm.; 1768: Tur-
zak, UC 91/54). Vandrach, Vandrak, Vandras (1694: Vandruk,
Dec. Göm.; 1768: Vandrassik, UC 91/54), 2 Varga (1694: Svecz,
Dec. Göm.), Valentik, Vozar, Ziga (1694: Siga, Dec. Göm.): B:
Balcer, Miko, Molnar, Nemet (1715: Nemezc, CR), Olasz
(1768: Oloch, UC 91/54).

1667—1773. között további új nevek. 1694.¹⁸ M: Barakonyi;
Sz: Alexa (1715: Olexa, CR), Balas (1720: Belus, CR), Cserna,
Csernj (1715: Cserne; 1720: Csernyák, CR), Chovanecz, Czaban,
Ferenczik, Gáll (1715: Gallik, CR), Gasperik (1720: Gaspar,
CR), Gyurova Petrik relieta (1695: Gyurik, Nagyzabláti-lt.),
Joannides (1768: Janosik, UC 91/54), Karaszik (1715: Kárász,
CR), Klobuesnik, Majoros (1768: Majernik, UC 91/54), Meszaros

¹⁵ Dec. Göm. Agn. Az 1599. panaszjegyzék a vlahokon a szepesi kamara által jogtalanul és szokás ellenére beszédett báránydézsmáról.

¹⁶ UC 11/22. A szepesi kamara fiskális összeírásai. Vlachok és vlachadók.

¹⁷ Krasznahorka, F. 9. nr. 213. Tanúvallomást tevő jobbágyok.

¹⁸ Dec. Göm. A közölt változatok forrásait l. a következő jegyzetekben.

(1720: Meszar, CR), Posztrelanyi, Redoszkj (1695: Redovszky, Nagyzabláti-lt.), Saffár; *B*: Gerbér (1768: Timár, UC 91/54). — 1695.¹⁹ *M*: Csiszár; *Sz*: Betlarszky, Chulak (des), Mertáju (1728: Mertus, Vm. dica; 1768: Mertan, UC 91/54), Strbak, Zvonar. — 1715.²⁰ *Sz*: Gubenko (1720: Gubenska, CR), Kuzma (1768: Kozma, UC 91/54), Marczis (1768: Marcus, u. o.), Petrenko (1720: Petrínko, CR), Pilár, Szabó (1720: Krajecz, CR); *B*: Bognár, Cseh, Czihai. — 1720. *Sz*: Bukove (v. ö. 1667: Klementik változatait). — 1728.²¹ *N*: Kaizer; *Sz*: Hrncsar, Oravecz. — 1745/46.²¹ *Sz*: Laczo, Ondregik (1768: Andro, Ondreiszky, UC 91/54), Stephan; *B*: Nyitraj. — 1768.²² *Sz*: Chobot, Csapesuga, Ferencsik, Gencsanszky, Hronyecz, Jarab, Leschko, Lippies, Liptak, Martinko, Ocselnik, Pasztir, Pavol, Sztass; *B*: Bajer.

1773.²³ 63 c, 37 i. *M*: Barakonyi; *N*: Ander; *Sz*: 3 Alexa, Andrejeik, Andrejszky, 4 Antalecz, Balas, Belus, 6 Bendik, 2 Czaban, Csapesuga, Csernay, Cserny, 2 Ferenczik, 6 Gaál, Galo, Gallik, 3 Garan, Genczanszky, Hajdúchik, 3 Hajduk, 3 Hatala, Hrasko, Hrivács, Hronecz, Janosik, Kaszper, Klement, 4 Klementik, 2 Klobucsnik, 2 Kobot, Koleszar, Kuzma, Laczo, Lesko, Liptak, Lipus, Majercsik, Majerszkj, Majoros, Marcis, Martinko, Mertem, Mlinár, Oczelnik, Oravecz, Pakesz, Pasztor, Pavol, 2 Petrenko, Polyak, Rusznak, Spissak, Svecz, 2 Szóják, Szojka, 2 Szuchi, Turzák, 2 Varga, 3 Vandrák, 2 Vandrasik; *B*: Bajer, Nemezc, Olach, Timár.

Cigányok.²⁴ 1731. Tolvaj. — 1770. Szuchi, Tolvaj.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben *tót* nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag *dívató* nyelv a *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1499.² *Felsewheeg*, silva. L. még Dobsina (1552).

Sajo, fluvius; 1667: Sajó viz (Krasznahorka, f. 10. nr. 229. & NB); 1728 (Vm. dica); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még a többi sajómenti helységeket.

1617.²⁵ *Szekerka*, pratum.

¹⁹ Nagyzabláti-lt. Oláhpatak felének összeírása Andrassy István részére.

²⁰ CR.

²¹ Vm. dica.

²² UC 91/54. A esetneki uradalom Andrassy-részének összeírása és becslése. Szól a lakosság életmódjáról és vagyoni helyzetéről, tartalmazza a határ erdőinek leírását.

²³ Az úrbérendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁴ 1731: Vm. jk. nr. 17. fol. 345; 1770: Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁵ Krasznahorkai ltár.

- 1667.¹⁰ *Halbuki*, erdő; 1864: Halboka (Pesty). L. még Alsósajó (1768).
- 1768.²² *Sztrana*, mons; 1864 (Pesty).
Sztare belinki,²⁶ planities.
Jeszova, mons; 1864 (Pesty); 1887: Ježovec (a 75000-es kat. térképen). L. még Feketepatak (1787).
Sztosok,²⁷ planities; 1864: Stozok (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Lipova, fons; 1864 (Pesty).
Romokova, mons; 1864 (Pesty); 1887: — patak (a 75000-es kat. térképen).
Pod Langgrund, plaga orientalis.
Schnellfahrt, mons — *Zslapki*,²⁸ latus montis.
Nova cesta, vallis; 1864 (Pesty).
Meczy kopczani,²⁹ planities.
Rakovecz, vallis; 1864: Prednj és zadnj — (Pesty).
Gallikova, pratum.
Babyna,³⁰ mons; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Dobsina (1632).
Szedlo, collis. L. még Dobsina (1632).
Medvedia, vallis; 1887: Medvedza jama³¹ (a 75000-es kat. térképen). L. még Nagyveszverés (1768).
Furmanecz, via curulis.
Javorenky, plaga silvosa; 1864 (Pesty).
Zadny zaruba,³² vallis; 1864 (Pesty) — *Predna Zarub*, vallis; 1864 (Pesty).
Ramszova,³³ vallis.
Spalenicza,³⁴ mons; 1864: Palenicza (Pesty).
Mali Sztromis,³⁵ mons; 1864: Malj és velkj — (Pesty); 1887: Stromis (a 75000-es kat. térképen).
Biela szkala, mons; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Hlucha, vallis; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Nagyveszverés (1768).
Za vrech, vallis; 1864 (Pesty).
Dolina, vallis; 1864 (Pesty) — *Meliskova*, vallecula.
Hotarna, vallis; 1864 (Pesty).
- 1789.³⁶ *Belakov*, erdő; 1864 (Pesty). L. még Alsósajó (1617).
Jasenov verch, erdő; 1864 (Pesty); 1887: Jasenovi vreh (a 75000-es kat. térképen).

²⁰ Régi fehér foltok, síkság.

²⁷ *Sztosok* a szláv stoh, magyarul: „kis asztag”. (S. H.)

²⁸ Lábokon túli, hegyoldal. (S. H.)

²⁶ Dombok között, síkság, mező.

³⁰ *Babina* magyarul: öreganyó.

³¹ Medvegödör.

³² Hátsó és első bevágás, völgy (erdőben). (S. H.)

³³ *Ramszova* szláv személynévi eredetű. (S. H.)

³⁴ *Palenicza* magyarul: égetés.

³⁵ Kis és nagy fás, hegy. (S. H.)

³⁶ Ber. prot. nr. 11.

OLDALFALVA.

Zenthlelek, Zenthlelyk, Zentlelkj, Odalfalva, Oldalfalva
alias *Szentlelek*.

A Turóc partján, Királyi és Méhi között fekvő helység területe a Sajó völgy települési tájához tartozik; birtokviszonyai is idekapcsolják. Először a pápai tizedszedők jegyzékei említik; egyházának védőszentje után Szentléleknek nevezik.¹ Mivel temploma korai alapítású, valószínű, hogy a helység eredete visszanyúlik a XII. századba. Neve arról is tanúskodik, hogy előbb állott a templom és csak később keletkezett a falu; éppen úgy, mint Kápolna vagy Szentkirály esetében. 1335-ig birtokosa a Zách-nemzetség volt; ekkor királyi adományban a Gicei Székely-család kapta.² Mivel a Záchoknak Gömörben sem itt, sem másutt nem voltak szállásbirtokaik, Szentlélek és környéke eredetileg a királyi várgazdasághoz tartozott, s a falu a királyi vár kötelékében épült. Első lakosai a királyi szolgálatba jutott magyarságból kerültek ki. A termékeny, de kicsiny határu helység élete a középkorban zavartalan, 1566-ban azonban a tatárok teljesen felégették. Rövid megszakításokkal csaknem állandóan hódolt és adózott a töröknek. A felszabadító háborúk alatt idegen, a Bécs alá vonuló lengyel katonaság, pusztította el. Miután a nemzeti felkelések idején utolsó jobbágya is biztosabb tájakra költözött, a helység félszázadon át pusztta; csak 1750 körül kezd ismét megszállni parasztság.³ Ez azonban már nem a régi népesség; csaknem harmadrésze idegen eredetű. Két jobbágynév ugyan szerepel már korábban is, azonban azonosságuk kétséges. A régi várjobbágyságot eredetű magyar faluban, a középkori magyar népi tradíció megszűnt, mert bár az új lakosok kétharmad része magyar, de mélyrenyúló népi gyökerek nélkül. Egyháza sorsáról adataink nem tudósítanak. Ősi temploma a török alatt elpusztult; nyilván neve is ezért változott meg Oldalfalvára.⁴

¹ Ortway I. 45. Neve latinul szerepel: Sanctus Spiritus.

² Sztáray Okl. I. 85. Az új adományos családról olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 65.

³ L. a dézsmajegyzékeket és a dicaösszeírásokat. Az új betelepülés a XVIII. sz. első felének adójegyzékeiből (vm. lt.) kísérhető figyelemmel. Török adójára: UC 59/13. 68. l. (1582.).

⁴ Az Oldalfalva név a dézsmajegyzékekben 1632-től kezdve található, a Szentlélek név pedig a század végén tűnik el végleg. A változás okát nem tudjuk. Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIc. rendeletével Oldalfalva alakban állapította meg.

A legújabb időkben ev. helység;⁵ az 1766-os kat. egyházi összeírásban nem szerepel.⁶

NEMESSÉG.

Szentlélekről nevezett családok. XV. sz. *M:* Porkoláb, Székely. — XVI. sz. *M:* Forma, Sóry, Szentléleki.

Egytelkes, armalista nemesség. 1687.⁷ *M:* 3 Pongó. — 1703.⁸ *M:* 2 Pongó.

Birtokosok. 1427.⁹ Szentléleki Márton 11 p. — 1588.¹⁰ Daróczy Pál, Giczey Farkas 1 is, 1 ms, 5 i, 3 des. — 1773.¹¹ Szentmiklós Ferenc 3 c; Pletrich Imre 5 c, 2 i.

JOBBÁGYSÁG.

1516.¹² *B:* Pongaracius (e. n.). — 1542.¹³ *M:* Borzuay, Gal, Kascha, Soliom; *B:* Zay.

1551.¹⁴ 12 c. *M:* Bodnar, 3 Borzay (1563: Borza; 1593: Boza; 1595: Porsa; 1635: Borceza), Darocz, 3 Gal, Kossa (1564: Kassa), Solyom, Zekel; *B:* Zay (1602: Czay; 1610: Szay).

1551—1620. között új nevek.¹⁵ 1563. *M:* Byro, Pongo (1567: Pongracz; 1599: Pongoracz; 1600: Punga; 1610: Pongho-Ongo; 1621 elírással: Dongo; 1635: Pongh; 1672: Pogo; 1675: Ponki). — 1564. *M:* Albert. — 1571. *M:* Barthius. — 1580. *M:* Mihali. — 1600. *M:* Nagipeter (későbbi jegyzékekben állandóan: Nagy). — 1606. *M:* Kelemen. — 1610. *M:* Mezaros. — 1619. *B:* Kosko.

1620.¹⁶ 1 j, 11 c, 6 i. *M:* Borssa, 3 Borza, Gall, Mezaros, Nagi, Pall, 5 Pongho; Siluas, Vargha, Zoliom (1672: Szolomy); *B:* Kosko, Zay.

⁵ Ev. temploma 1800-ban épült (Vm. monogr. 76.).

⁶ Vm. lt. 1770/76-ban gyermekei a méhi kat. iskolába járnak (Gömör megye iskolaügye, Domanovszky-émlékkönyv, 280. l., térkép).

⁷ Vm. lt. Taksás nemesek összeírása.

⁸ Vm. jk. nr. 15. 58. Armalista nemes, előzőleg itteni jobbágycsalád, amely felszabadított telken él. Szabadulásáért és fél házhelyéért a földesuraknak 600 magyar frtot fizetett (Jv. o. lt. Stat. Lit. PP. f. 1. nr. 24.). A későbbi, más községeknél id. nemesi összeírások is csak ezt a családot említik.

⁹ DL 35801.

¹⁰ Dic. Tom. XV. 359.

¹¹ UT.

¹² Kassa titk. lt. Lit. PP. nr. 29. A Giczeyek elzalogosítják. Lehetséges, hogy az 1563-ban megjelenő, később megnevesedett Pongó-család őse és névadója.

¹³ Dancs-lt. Gömör megye tanúvallatásában tanúk.

¹⁴ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Bíró külön nincs feljegyezve.

¹⁵ Dec. Göm.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Egyetlen itt nem szereplő, de korábról már ismert és későbbben is előforduló név: Kelemen.

1620—1773. között további új nevek.¹⁷ 1621. *M*: Farkas, Sebok. — 1632. *M*: Bakathi (1633: Bakat; 1634: Bakath), Kos, Kovacz. — 1636. *M*: Body. — 1671. *M*: Imre. — 1753.¹⁸ *M*: Lakatos; *Sz*: Kontsok neoincola, Szklenár; *B*: Német. 1773.¹⁹ 8 c, 2 i. *M*: 2 Bódy, Lakatos, 4 Varga; *Sz*: 2 Kulik, Lipták.

Cigányok. 1774.²⁰ Genye, Kanko.

A helység az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1479.²¹ *Thwroc*, fluvius; 1491 (Jv. o. lt. Mand. f. 21. nr. 11.); 1864: Turóc patak (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Lökösháza (1294) és a többi turóc-völgyi helyeket.

1738.²² *Tormosban*; 1864: Tormás (Pesty).

A nagy kövön — *A kertek megett* — *A kereszt útnál*.

A rövidekben; 1864 (Pesty).

Felső nyomás — *Középső nyomás* — *Harmadik nyomás*.

A falu helynél.²³

A pap földén; 1864: Papp kerti allya (Pesty).

A hosszszakban; 1864 (Pesty).

A köves oldalon — *A kereszt aljában* — *A mogyorós oldalon*.

A kő hidra huzó; 1887: Kőhid (a 75000-es kat. térképen).

A rét mellyéke — *A hideg kutnál* — *A Petreczben*.²⁴

A kecskeháton; 1864 (Pesty).

A kisbikben — *A cserháton* — *A Szederjes patakban* — *Kis kutra járó*.

A szőlő már alatt; 1864 (Pesty).

Farkas telke, dülő; 1864 (Pesty).

A nagy rétre járó; 1864: Rétre járók (Pesty).

A követes tobon (nyilván dombon); 1864: Követes allya (Pesty).

A kenderszerben; 1864 (Pesty).

¹⁷ Az 1753-as nevek kivételével: Dec. Göm.

¹⁸ Vm. dica. 2 Benke és Kovács nevű család máshová költözött, Konesok ez évben építette házát.

¹⁹ Az úrbérendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Vm. lt., cigányösszeírások.

²¹ Múz. Ta. dec. 4. Báthory országbíró.

²² T. pör. 4—796. nr. 9. mell. Záloglevél. Szántók és rétek.

²³ Bizonyára a középkori Turóc melletti Kisfalud faluhelyét jelöli, amely Vidakisfalud pusztá néven az újkorban Oldalfalvához tartozott.

²⁴ Petrecz a „Péter” családnév kicsinyített alakja.

*Fözetszeben*²⁵ (!) — *Követses tónak dülője.*

A vizesben; 1864: (Pesty).

A haraszt között — A róna felett — A kis rónán.

Kis rét. (Innen: rétek).

A hold földeknél — A tölgyfánál való rét — Nagy rét —

*Huszó*²⁶ (!) rét.

Szalma rét; 1864: Szalmás rét (Pesty).

Tövis rét — Földek végében valók — Kereszt alján.

Száraz rét; 1864 (Pesty).

Kötél rét; 1864: Kötelek (Pesty).

1786.²⁷ *Berek, eserjés; 1864: Berek kert (Pesty).*

OROGVÁNY.

*Orohwan, Oryhwan, Vrhunan, Vrhuan, Orgowan (1518),
Orowan, Orogvány.*

Határa Panyit várfölddel közös; 1247-ben, amikor czt a király Chulennek és Ákos Detre más famulusainak eladományozta, még nem különálló terület. Amint a későbbi pörös oklevelekből kitűnik, az említett famulusok alapították, ők is a birtokosai.¹ Valószínűleg úgy keletkezett, hogy az adományosok közül néhányan a várföldnek ezen a részén szervezték meg gazdaságukat, amelyből lassanként kisebb település alakult. Szláv neve² régebbi lehet; a környéken lakó szlávásgból bizonyára kerültek egyesek a falvaeskába is. Legelőször Sajógömör 1291-es határjárása említi,³ mint szomszédos helyet. Az oklevelek a XIV. században állandóan „possessio“-nak nevezik. Nem volt azonban úrbéres helység; a két középkori adójegyzékben sem szerepel. Az alapító családok mellett korán részesedtek benne a Tornallyaiak.¹ Későbbi birtoklástörténete azonos Gömörpanyitéval; a középkor végén a Herencsényi-családra

²⁵ A másolatban meglevő záloglevélben nyilván a másolással eltorzított név. A második rész talán „szerben“.

²⁶ Helyesen bizonyára „hosszú“ rét.

²⁷ Ber. prot. nr. 9.

¹ A birtokpör 1343-ban Miklós nádor kiadványával fejeződik be, amely átírja az Orgoványra vonatkozó korábbi okleveleket (DL 2871). A birtokosok részben Chulentől származnak és a Méhi-család tagjai, részben pedig az 1247-ben megadományozott más szolgálótól. Töredékes le származás is összeállítható, de azt, mivel az 1247-es oklevél a neveket nem mind sorolja fel, az első adományosokhoz nem lehet hozzákapcsolni.

² *Orohván* a szláv „orechovany“ szóból származik; magyarul *Diósd*-ot jelent (Kniezsa). Másik magyarázat szerint < szl. orgovány, „orgona“ (Szabó Dénes).

³ ÁUO. X. 52—56.

szállott.* Alapító családjai kihalásával a XV. század végén elnéptelenedett. Az újkorban pusztá, Sajógömörhöz meg Tornaljához tartozik.**

OTTROKOCs.

Atrachychk, Otrochok, Vtruchuk, Otrochykfolua, Otrochuk, Othrochoch, Othrochak, Ottroczokey, Ozthroczok, Otthrochacz, Dalyan alio nomine Othrochoez.

1274-ben a király Atracsik fiait, akik a gömöri várjobbágyfiuktól származnak, hadi érdemeikért földjükkel együtt kiveszi a vár kötelékéből és a királyi serviensek közé emeli.¹ Ottrokocs tehát a gömöri királyi várhoz tartozott, lakosai pedig a várjobbágy-ság korai rétegéből származtak. Atracsik valószínűleg egy XII. századi ősnek a neve,² amely azután átszállt leszármazóira. Nemzetsége a Turóc patak és Sajógömör erdős vidékén élő és a magyarok által bizonyára már itt talált szlávoktól származtatható,³ amelyet a XI. század folyamán a várispánság kötelékébe illesztett be. A hely neve a magyaroktól származik; következőleg Ottrokocs helyén a magyarok idejövetele előtt falu nem állott.⁴ A végleges település nem is alakulhatott ki a XII. század közepénél korábban. A birtokosokat, amint elszaporodtak, a honfoglaló nemzetségek mintájára nemzetségnek kezdték nevezni.⁵ Az 1274-ben felszabadított négy ág őseitől 1406-ra, amikor az ősi birtokot felosztották, több mint 15 család szár-

* 1518: Károlyi-oklt. III. 109, 112; DL 23022.

** 1775: T. pör. 4—4396. nr. 53. mell. 1865-ben Sajógömör határában erdő és szántó (Pesty). — Földrajzi nevei 1343-ban (l. j.), amikor a birtok egy része Sebe asszonyé lesz: *Beyrch — Strata publica in villam Gumur — Sydpataka*; 1865: Zsidkut (Pesty, Sajógömör határában). L. még Sztárnya (1383). A kat. térképen megfelel neki Lapsa pataka. 1336-ban, Gömörpanyit határjárásában *Vrhuuanpataka* határjel szerepel. (L. ott.)

¹ Az eredeti 1328-i átirata: Szelezky-lt. (ÁUO. IV. 33.; HO VII. 150.)

² 'Otročik' szláv szó, magyarul *rabocska*. A XVI. században vagy-lagos formában egyetlen esetben jelentkező *Dalyan* neve szintén szláv személynév: Dalb (Szabó Dénes).

³ Az 1274-ben felsorolt személynévek közül 5 a szláv: Petryk, Petryzlow, Bogyna, Woyzlow, Machyk; magyar nevek: Buhte, Nemy, Kurpaas, Pouka, Tyba; a többi latin alakú vagy bizonytalan.

⁴ A feltevésnek, hogy esetleg honfoglalás előtti település volna, ellentmond a Turóc patak melletti fekvése. A nagyobb folyók, patakok völgyeit ugyanis a szlávok meggyénkben is üresen hagyta. Ebben az esetben aligha nevezték volna pusztá személynévvvel magyar módra; a hasonló nevek rendszerint magyarok által telepített helyeket jelölnek.

⁵ 1294: de genere Utruchak (Fejér, VII/2. 244.).

mazott.⁶ Ezeknek a XV—XVI. század folyamán felvett családnevei, egy-kettő kivételével, mind magyarok; a szláv nemzetiség úgy látszik, a XV. századra elmagyarosodott. Ugyanezt bizonyítják a földrajzi nevek is. Közöttük 1504-től kezdve csupán egyetlen idegent találunk. Mind a közép-, mind az újkorban tisztá nemesi község és bár a XVII. századtól főleg beházasodással más családok is szereztek benne birtokot, nemesi túlnyomó részt Atracsik leszármazottjai, akik máig szép számban élnek, részben éppen Ottrokocsban.⁷ Mellettük a XVIII. században számra jelentéktelen a szabad költözködésű, más házában lakó, főleg iparos népség, amelyben már akad egy-két idegen. Ottrokocs megyénk legeredetibb és legtisztább nemesi falvai közé tartozik. Ref. anyaegyház, a XVII. század második felétől állandóan tart ref. rektort is.⁸

HELYI NEMESSÉG.

*Ottrokocsról nevezett családok.*⁹ XIV. sz. M: Ottrokocsi. — XV. sz. M: Adorján, Jakab, Korpás, Mátéfy, Ottrokocsi, Patkó, Simon; Sz: Susa (Zwsa); B: Arbez. — XVI. sz. M: Ambrus, Adorján, Balassa, Domonkos, Fóris, Jakab, Korpás, Nagytamás, Orbán, Ottrokocsi, Patkó, Simon, Végh; Sz: Andferko, Susa.

*Kuriálisták, birtokosok.*¹⁰ 1625.¹¹ M: 4 Adorján, Adorján

⁶ DL 9247. 15 családfőt sorolnak ugyan csak fel, de Vojszló unokái, egy kivételével, névvel nincsenek említve; nyilván azért, mert sokan voltak. A felosztás a négy égtáj szerint történt és csupán a lakótelkek közötti utak maradtak meg közös birtokul. Mivel csak egy malom állott a Turóc folyón, határozatba ment, hogy még egyet építenek, hogy így két-két félnek legyen egy-egy malma. Ez az intézkedés is fejlettebb gazdálkodás bizonyossága.

⁷ Nincs felvéve a két középkori adójegyzékbe, de az újkori úrbéres és más összeírásokba sem. A dicajegyzékekben mint nemesi helység szerepel (vm. jk. nr. 12. 204—210.). 1705 (vm. jk. nr. 16. 206.); 1718 (u. o. nr. 21. 150.) és 1720 (vm. lt., nemesi ö. írás): kuriális.

⁸ Középkori templomát adataink nem említik. Valószínű azonban, hogy a középkor vége felé volt egyháza. 1704-ben a megye a falunak gyűjtést engedélyez, hogy templomát kijavíthassa (vm. jk. nr. 16. 12.). 1707-ben prédikátorát és iskolamesterét említik (vm. jk. nr. 17. 216.), 1720 körül tanúk vallják, hogy emberemlékezet óta önálló ref. anyaegyház és benne ref. tanítás folyik (Tornallyay-lt.). Az 1766-os kat. egyházi összeírás nem szól róla, ugyanígy az 1771-es iskolaügyi összeírás sem (vm. lt.).

⁹ Olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 66. és Forgón i. m. az egyes családnevek alatt.

¹⁰ Jobbágyportája a falunak nincs, tehát „birtokon“ csak kuriális földet művelő zsellérnépet érthetünk.

¹¹ Birtokjogra vonatkozó egyességlevél az Ottrokocsban és Bozók-házában lakó szabad nemes emberek között, amely a falu teljes nemességét felsorolja (vm. jk. nr. 5. fol. 2. és egy másolati pld.: Forgón-lt.).

alias Erős, Domonkos, 3 Fóris, 5 Jakab, 2 Nagytamás, Ottrokoci alias Anderko, 2 Simon, Szabó, Szabó alias Nagy, Végh; *B*: 2 Körösközy, Nyitray. — 1668.¹² *M*: 5 Adorján, 3 Domonkos, 2 Fóris, Geeskey, 4 Jakab, 2 Kis, Korpás, 5 Nagy, Nyiró, Pethó, 2 Simon, Szabó, Végh; *Sz*: 2 Anderko; *B*: 2 Nyitray, Petrecz. — 1697.¹³ *M*: Adorján, Bócsi, Borza, 2 Dobos, Domonkos, 2 Hegedüs, 3 Jakab, Kis, Korpás, 2 Molnár, Réthey, 4 Simon, Szabó, Takács. — 1703.¹⁴ *M*: Bócsi, 6 Domonkos alias Adorján, 3 Jakab alias Korpás, 7 Korpás; *Sz*: 3 Anderko alias Nagy; *B*: Szentiványi. — 1725/33.¹⁵ *M*: 3 Bócsi. — 1734.¹⁶ *M*: 3 Adorján, Hegedüs, 2 Jakab, 9 Simon; *Sz*: Anderko. — 1753/54.¹⁶ *M*: Bócsi, Hegedüs.

LIBERTINUSOK, HOSPESEK.

1724.¹⁷ *M*: Dobos, miserabilis; *B*: 2 Thót.

1734.¹⁷ *M*: Miklós, Molnár, Szabó (1753: Szabó sartor, vm. dica), Takács; *Sz*: Makar (1753: — sartor, vm. dica).

1753.¹⁷ *M*: Szüts; *B*: Vermecz.

1771.¹⁸ *M*: 2 Molnár, Nagy, Szabó, Szüts, Takács; *Sz*: Malatinszkj; *B*: Diktass.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutató (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a helység lakossága: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1406.⁵ *Turuch*, fluvius; 1576: Thuroczra weggwel, szántók (vm. jk. nr. 1. fol. 48); 1577: Penes fluvium Thwroc, tendit ad fluvium Thwroc (u. o. fol. 58.); 1864: Turotz folyó víz (Pesty); 1887: Turóc patak (a 75000-es kat. térképén). L. még Oldalfalva (1479) s a többi turócmenői helyeket.

1504.¹⁹ *Oldalfewd*, terra arabilis; 1575: Oldalfeld (vm. jk. nr. 1. fol. 38.); 1748: Az oldalon (Szelezcky-lt.).

¹² Vm. jk. nr. 8. 407. Taksát fizető nemesség összeírása.

¹³ Vm. lt. Nemesi összeírás.

¹⁴ Vm. jk. nr. 15. fol. 59. Bócsi gömörmegyei armalista, Szentiványi közismert család; a többiek Kutassy helytartónak Ottrokocsra és Kelesényre vonatkozó 1598-i adománylevelét mutatták be.

¹⁵ U. o. fol. 115. Az armalista és advena nemesség igazolása. Az armalisták között csupán ez az egy a jövevény.

¹⁶ Vm. lt. Nemesi összeírások.

¹⁷ Vm. dica. Mindannyian szabad költözködésű hospesek.

¹⁸ Az 1771-es úrbéri bevallásokban feljegyzett, itt élő házatlan zsellérek. Mind szabad költözködésűek. Az UT közülök csak Malatinszkyi és Takátsot veszi fel mint házas zselléreket.

¹⁹ Borsod megye lt. Acta non prot. sp. XXIII. f. 1. nr. 1.

- Vtraque Mohlycza*,²⁰ terra arabilis; 1670: Moliczán (Forgon-lt. jegyzetek).
Agyagwerem, terra arabilis; 1748: Az agyagosban (Szeleczky-lt.).
Utraque Mochar, terra arabilis.
Feljaro, terra arabilis; 1748: Fenjárók, rétek (Szeleczky-lt.).
Penes halalwth, terra.
In fine possessionis Ottrochok, terra arabilis.
Penes Saffrankerth, terra — *Iuxta piscinam Thoffolyas*, pratum.
 1573.²¹ *Hegholdalbely*, szántó; 1748: Az hegyben az oldalon (Szeleczky-lt.).
Naghret; 1576 (vm. jk. nr. 1. fol. 48.); 1580 (u. o. fol. 92.); 1864 (Pesty).
Zylas, Zylasreth; 1670: Szilas rét (Szeleczky-lt.); 1748: A kerek réth a szilasban (u. o.); 1864: Szilas (Pesty).
 1574.²² *Wth feleth* — *Wth alath*, szántók.
Berek feleth, rét; 1670: Berek alatt (Forgon-lt. jegyzetek); 1864: Berek allya (Pesty).
Zele alatt, szántó; 1575: Nagzelen (vm. jk. nr. 1. fol. 38.); 1838: Nagy szél (Szeleczky-lt.); 1864: Nagyszél (Pesty).
 1575.²¹ *Az werchen*, szántó; 1786: Vercse alatt közepso hegybe (Forgon-lt.); 1864: Vertse, régi temető hely (Pesty).
Az patakmellyke, szántó; 1864: Két patak (Pesty).
Felsehoozwketel, szántó; 1576: *Alsohoozwketel* (vm. jk. nr. 1. fol. 48.); 1577: Also hoozwkethel, Penes cespitem fewsewhoozwkethel (u. o. fol. 58.); 1579 (u. o. fol. 85.); 1744: Hosszu kötelek (Forgon-lt.); 1786: Hoszu kotei (u. o.); 1864 (Pesty).
Lapason, szántó; 1748: A lapos (Szeleczky-lt.).
Kerthwelyfanal, szántó; 1670: Fekete körtvélynél (Forgon-lt. jegyzetek); 1735: Körtvély fákra véggel járó (Szeleczky-lt.).
Mal alatt, szántó; 1748: A nagy málon (Szeleczky-lt.); 1838 (u. o.).
Zegret, pratum — *Forysret*,²² pratum.
 1576.²³ *Kelecheni kwton wegwel*, szántó; 1577: Penes puteum Kelechen (vm. jk. nr. 1. fol. 58.); 1735: Kelechényi erdő alatt (Szeleczky-lt.); 1838: Keletsény nevü rét (u. o.); 1864 (Pesty). L. még Kelecsény (másként Farkasföldre) falut.
Bokorynal, szántó.
Mogioros alatt, szántó; 1577: Sub frondibus Mogyoros

²⁰ Mohlycza < a szláv мѣhr: Miklosich: PON (Szabó Dénes).

²¹ 1573: Vm. jk. nr. 1. fol. 16, 18; 1574: u. o. fol. 23; 1575: u. o. fol.

²² A Főris-családról nevezve.

²³ 1576: Vm. jk. nr. 1. fol. 48; 1577: u. o. fol. 58; 1579: u. o. fol. 85.

- (vm. jk. nr. 1. fol. 58.); 1670: Mogyoros alatt (Forgonlt. jegyzetek); 1864: Nagy mogyorós oldal, Mogyorós allya (Pesty).
- Bakfelde, szántó*; 1577: Bakfewld (vm. jk. nr. 1. fol. 58.).
Bozzás, szántó.
- 1577.²³ *Chathayreth*: 1580 (vm. jk. nr. 1. fol. 105a.).
Swsarezeith;²⁴ 1579: Swsareth (vm. jk. nr. 1. fol. 85.);
1670: Susa rét (Forgonlt. jegyzetek); 1786: Susai rét (Forgonlt.); 1864: Susa (Pesty).
- 1579.²³ *Herczegzewlew, vinea.*
Kysharazthnal való, szántó; 1748 (Szeleczky-lt.); 1864:
Kis haraszt allya (Pesty).
- 1580.²⁵ *A malomnak felewl, pratum.*
- 1670.²⁶ *Viz parton, rét.*
Az út hosszán, szántó; 1748 (Szeleczky-lt.).
Rási rét; 1748: A rási pataknak fele (Szeleczky-lt.).
Szölő alatt, föld; 1748: A barát szöllön való (Szeleczky-lt.);
1864: Uj szöllő (Pesty).
Szurdok alatt, szántó.
- 1683.²⁶ *Két viz között, pratum*; 1864: Két viz közi (Pesty).
- 1735.²⁷ *Sóri határ felé a dombra járó*; 1864: Domb közi (Pesty).
Simonok oszlások,²⁸ szántók.
Sárostó, rét; 1748: A fekete sárnál (Szeleczky-lt.); 1864:
Sáros tó (Pesty).
- 1748.²⁷ *Aszóban való, szántó — A megye felett való, szántó.*
A Farkas patakában való, szántó; 1786: Farkas patakon
(Forgonlt.); 1864: Farkaspataka (Pesty). L. még Ke-
lecsén (Turóc melletti) helységet is.
A fekete tövisre véggel járó, mely az alsó hoszu kötel.
Az fecske farku, szántó — A tetőn levő, szántó; 1864:
Puszta tető (Pesty).
A Mihály torokban levő, szántó; 1864: Mihály pataka,
patak (Pesty).
A hidra járó, szántó; 1786: Óvizen túl a felső hidra vég-
gel (Forgonlt.).
A fekete föld; 1786: Fekete földre járó ortvány (Forgon-
lt.); 1789: Fekete völgy, erdő (Ber. prot. nr. 11.).
A böde, rét — A básti szög, rét.
- 1786.²⁶ *Ókert, szántó — Pipishegy tetején, szántó — Felső nyo-
más — Alsó nyomás — Kerek rét.* L. ez utóbbit 1575-
nél (Kertvélyfánál).
- 1789.²⁹ *Fellé bércze, erdő — Bozoghaza, erdő*; 1864 (Pesty).
L. még Bozókháza helységet.

²⁴ A Susa-családról nevezve.

²⁵ Vm .jk. nr. 1. fol. 92.

²⁶ Forgonlt. 1670: Különféle jegyzetek feliratú füzetből.

²⁷ Szeleczky-lt.

²⁸ A Simon-családbeliek egymás közti osztálya.

²⁹ Ber. prot. nr. 11.

OZDABUG.

Zubogy falutól kissé északra terült el; nevéből¹ következtetve eredetileg Zubogyhoz tartozott, tehát gömöri várföld volt. 1278-ban, amikor először olvasunk róla, az Ákos-nemzetség elzalogosítja a Szuhay-családnak. Mivel a határidő leteltével nem váltja ki, a zálogbirtokosoknál maradt, akik királyi adománylevelet szereznek reá. 1283-ban, mint Zuboggal szomszédos terület fordul elő utoljára; adataink többé nem említik, beolvadt a Szuhay-család által 1282-ben megszerzett Zubogy területébe. Szláv neve ellenére sem tételezhetünk fel benne szláv többséget.²

ÖRDÖGTELEKE (*Wrdegtheleke*).

A Balog-nembeli Uza-család faluja: a Balog patak völgyében Uzapanyit és Rakottyás között terült el.³ 1427-ben Uza Miklósnak van benne hat portája.⁴ Többé nincs nyoma adatainkban. A balogvölgyi falvak egy részének sorsára jutott; már a középkor végére eltűnt. Nevéből következtetve a XIV. század második felében keletkezett magyar helység. Névadója bizonyára első lakója; az Uza-családnak Ördög nevű tagjáról ugyanis okleveleink nem szólnak. A falvacska a balogvölgyi, tipikus magyar települési módon létrejött, egymáshoz közel eső, kis határú magyar falvak sorába illeszkedik.

ÖZÖRENY.

*Ezeren, Ezeryn, Ezyrend, Ewzeren, Eözörény.**

1243-ban Pelsőc, 1258-ban pedig Somkút szomszédja.** Az a körülmény, hogy teljesen várföldek közé ékelődik, valamint az 1226-i hamis adománylevél*** bizonyossá teszi, hogy területe

¹ A Z + da + bud + jь szláv személynév származéka (Szabó Dénes).

² 1278: Zichy I. 41; 1281: u. o. I. 48; 1283: u. o. 52. (Zubogy határjárásában).

³ Mivel az Uza-családnak, adataink szerint, megyénkben a Balogvölgyön kívül nem voltak birtokai, Ördögtelekét sem kereshetjük máshol.

⁴ DL 35801.

* A név 1226-ban *Ozoran*, 1243-ban *Ozoram-Ozorén* helyesírással is előfordul, de csak újkori másolatokban.

** Fejér, IV/1. 287; 1258: Ho VII. 76.

*** ÁUO. I. 217. Hitelességéről: Szentpétery: Krit. jegyz. 139. Mint várföldet, a Mellétéből származó Tivadar vitéz kapja. Az adományozás ténye valószínűleg igaz; később is hivatkozik t. i. rá a Mellétei Barna-család (1682: Egri kp. o. lt. Lit. MM. nr. 72.); talán csak az adományozás időpontja és oka fiktív.

a gömöri királyi várhoz tartozott. Neve⁴ pedig arra utal, hogy rajta az Árpádkorban magyarok éltek; ellenkező esetben a nagyobb részében szintén magyar környezet nem illette volna a török hagyományoknak megfelelő magyar névvel. Korai telepet látunk Özörényben, amely még a XI. század végén, vagy a következő első felében keletkezett, határa pedig egészen a Sajó folyóig nyúlt. Sőt éppen Özörényt tekinthetjük a táj első helységének. Területéből váltak ki az idők folyamán Mellete és Malah is. A középkorban róla nevezik az Özörényi- és a Sós-családot, ezek azonban már az adománybirtokos Melléteinemzettségéből származnak.⁵ A belőle kivált helységek fejlődésével párhuzamosan hanyatlik az anyafalu. A középkori dicajegyzék nem jegyzi Tel, tehát nemesség laktá. Adataink utoljára 1466-ban említik helységgként;⁶ 1567-ben, amikor a dicajegyzékben ismét találkozunk nevével, már pusztá. A XVIII. században az Ambrus- és a Barna-családok,⁷ majd pedig beolvad Horka határába. 1864-ben, a horkai előjáróság jelentése szerint (Pesty), a kat. térkép Skalica és Horkai hegy pontjai közötti, szántókból és erdőkből álló határrészt hívták Özörénynek. A legutóbbi években kezd ismét megtelepülni.⁸

PACSA.

Pachchapataka, Pathchapataka, Apachapataka, Kethchapataka, Paccza, 1564: Pacziafalu.

Krasznahorkaváraljától észak felé, teljesen erdős vidéken, patakocská mellett települt. A pataknev megvan már 1291-ben;¹ a névadó személynek² tehát már korábban kei-

⁴ Özörény valószínűleg számnévből alakult, török eredetű személynév.

⁵ Oly. Település és nemesség, Turul, 1940. 21.

⁶ DL 16410. Mint a Csetnekyek hatalmaskodó familiárisait, több Ezerényit ebből a birtokukból idéznek meg. Itt élő tolvajok 1423-ban: Antonius, Sebastianus és Valentinus (Múz. Ta. IX. 30. Garai nádor).

⁷ 1682: id. a 3. j.-ben; 1745: Forgón-lt., Forgón Mihály jegyz.; 1780: Dancs-lt. Ambrus József végrendelete.

⁸ Nevét életre keltette 1906-ban a belügyminiszter 3.089/IIc. rendelete; a szomszédos Horka nevét t. i. Özörényre változtatta.

¹ Mon. eccl. Strig. II. 279. Rozsnyó határjárása. (L. ott.) Mivel Pelsőc határleírása 1243-ban Pacsa területén még nem jegyez fel jeles helyet, a névadó Pacsa később, az Ákosok birtoklása alatt, kerülhetett a vidékre.

² *Pacsa* szláv személynév (Šmilauer: Vodopis, 493.). A folyó tőle kaphatta nevét — bár általában először a folyókat szokták elnevezni, még pedig *nem* személyről — a helység neve pedig a folyótól származik.

lett élnie. A helységgel először 1338-ban találkozunk, mint Krasznahorka falujával,³ később is állandóan ehhez tartozik, amint hogy területe, a kialakulás előtt, ugyancsak hozzá számított. Határa magasan felnyúlik északra, egészen az Ökör-hegy alá; ma is hatalmas erdőségek veszik körül. Csak irtványföldjei vannak, de ezek is terméketlenek s igen nehezen művelhetők. A lakosság egyetlen megélhetési forrása a pásztorkodás, a juhászat és a kecsketenyésztés. Az 1570-es összeírás szerint a várhoz tartozó magyar falvakkal szemben Pacsa vlach-falu. A vlachok, régi szokásuk szerint, nem a falu közé adóznak, hanem Kovácsvágásban élő soltészuk, Bernát kezéhez szolgáltatják be a telkeik után fizetni szokott Herengpénzt. A XVII. században, amikor a zűrzavaros viszonyok kissé megnyugodtak és megyei, meg kamarai végzéssel erősítették meg a már 1604 előtt hivatásos juhászok kiváltságait,⁴ Pacsa a tizedjegyzékekben mint tiszta juhászközség szerepel; dézsmát nem ad, hanem helyette sajtot és hevederpénzt, illetve ezek váltása fejében évi 14 forintot. Népeisége a foglalkozásnak megfelelően túlnyomó részben rutén. Az első rutének még a középkor folyamán érkeztek telepítés révén;⁵ ekkor szerzett kiváltságaikat kell értenünk az 1570-ben emlegetett „régí szokáson“. A XVI. században egy-egy magyar is kerül közéjük, aki ugyancsak vlach-pásztor lesz. Annak ellenére, hogy a falu némileg védettebb helyen feküdt,⁶ lakosságában állandó a hullámozás és kicserélődés. A többséget egészen a XVIII. századig a ruténség tartja; mellette a tótság kisebbségbe szorul. Ősi szokásait és vallását azonban elszigetelt helyzetében mégsem tudja megőrizni. A jövevények leginkább a kat. hitet követik, s így az Andrásyak alatt, a XVII. század második felében, Pacsa teljesen katolizálódik. Különösen a XVIII. század első felében⁷ sok a tót jövevény s mert a rutén utánpótlás elmarad, a falu

³ 1338: AO, III. 472. Az Ákosok alapítása, amint magyar módra adott neve igazolja. A középkor végén neve puszta személynévre rövidül. Urai, az Andrásyak iránti tiszteletből, a helység nevét még a XIX. század végén *Andrásira* változtatták.

⁴ Adatok Krasznahorkahosszúrét 3. j.-ben.

⁵ Sajnos, nem tudjuk, hogy 1427-ben milyen nagy a falu, mert együtt írták össze Krasznahorkaváraljával és Krasznahorkahosszúréttel. A 65 telekből mindenesetre Pacsára is több juthatott.

⁶ Az 1570-es urbárium szerint a törökök ugyan kétszer elpusztították, de korántsem okozhattak akkora károkat, mint a földműves községekben, 1598-ban is 33 ház áll benne (UC 109/1.). Az 1582-es jegyzék (UC 59/13) nem említi a töröknék adózó falvak között, a XVII. század közepén azonban hódolt (NRA 538/46).

⁷ 1722-ben (Post adv. 24—36.) a negyedtelkesek vagy zsellérek legnagyobb részben jövevények, robotjukat még nem is lehet pontosan meg-

eltótosodik. Önálló egyháza nincs, kezdettől fogva Váraljához tartozik. 1766-ban régi építésű fatemplomát jegyzik fel.⁸

BIRTOKOSOK.

1427.⁹ — 1570.¹⁰ Konfiskált falu 4 is, 7 ms, 9 i, 3 des. — 1667.¹¹ Andrassy-család 26 is, 12 ms, 10 i, 2 is des. — 1728.¹² Özv. Andrassy Péterné Oriay Borbála 16 octs, 6 seds, 13 i. — 1773.¹³ Andrassy István 44 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁴ 1 j, 13 c. *M*: Sypos; *Sz*: Alex (e. n.) (1576: Ellek; 1580: Elek-Alex; 1582: Elegh; 1599: Elech), Casper (1563: Caspar; 1570: Caspar valachus, UC 11/22), Gombas (1563: Gombaz; 1576: Gambacz Ihnat), Hriez (e. n.) (1570: Ryez, UC 11/22), Myhalko, Sotez (1565: Scholtis), Zaan (1600: Zam; 1606: Szyan); *B*: Bodnar, Czauri (1563: Czory; 1565: Swrym; 1568: Swryn), Czep (1563 előírás: Khoi; 1568: Chyeeph; 1578: Czyp), Denko, Kyrál (1570: Kyrál valachus, UC 11/22; 1601: Kiraly), Vince.

1551—1611. között új nevek.¹⁵ 1563. *Sz*: Ignat (e. n.) (1564: Ignatt e. n.; 1568: Ignatius N; 1578: Ihnadt, UC 11/22; 1582: Ihnad; 1583: Inatt); *B*: Layos (1580: Laios), Magyar (1568: Magyar; 1570: Magyar valachus, UC 11/22; 1576: Magiar, később többé nem jön elő), Pastor. — 1564. *Sz*: Matiz Matiasch (e. n.) (1568: Matheus Mathez; 1570: Mathias Mathyz, UC 11/22, 1576: Matis); *B*: Balasch (e. n.), Jenesch (e. n.), [Mylenn]

határozni. 1725-ben (Vm. dica) mindössze 17 régi colonust és 2 régi zseléért írnak benne össze. A nagy fogyás okairól más helységeknel már ismételtelen szólottunk. A még nem idézett források alább az adatoknál találhatók meg.

⁸ 1766: Vm. lt., Kat. egyházi összeírás. Bartholomaeides, 637. A legközelebbi iskola Váralján van (Domanovszky-émlékk. 280.).

⁹ L. az 5. jegyzetet.

¹⁰ UC 11/22. A helység úrbéri összeírása.

¹¹ Krasznahorka, f. 10. nr. 229. et NB. Földesúri összeírás. A colonusok között van egy gyalog, három puskával és egy lóval szolgáló szabados; egy jobbágy Martoniban pástorkodik, egy jobbágyifjú pedig Sajópüspökiben él a bátyjánál.

¹² Vm. dica. A colonusok között egy, a zsellérek között három szabad költőzködésű.

¹³ UT.

¹⁴ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

¹⁵ A külön nem jellettek: Dec. Göm. A XVI. században sorozatuk eléggé teljes. A XVII. században azonban, amikor ismét teljesen a juhászság lakja a falut, a jegyzékek egyre ritkábban veszik fel őket, rendszeresen névsor nélkül, megjegyezvén, hogy a vlachok régi kiváltságaik szerint természetesen nem adnak dézsmát. Az első jegyzékekben sok az egyes név; legtöbbjük későbbi családnevét meg lehetett állapítani.

Thomasch (e. n.) (1565: Thomas Myleen; 1578: Vilen; 1580: Vilen-Vyllant; 1600 bárt: Milian; 1602 bárt: Millyan; 1603 bárt: Mellian). — 1565. *Sz*: Andreas Danczsch (1570: Danch valachus, UC 11/22; 1577: Dancz Yhnat; 1578: Andreas Danczy Ihnad, UC 11/22), Iwan (e. n.); *B*: [Szekrenyes] Clemens (e. n.) (1568: Clemens Zekrenyes; 1570: Clemens Zekrengyarto, UC 11/22; 1577: Skriner; 1578: Zekrin; 1578: Zekrenmiues, UC 11/22; 1580: Sekrin-Zekyn; 1581: Miues; 1599: Sekren, Zekrenes; 1600: Szekeres). — 1568. *M*: Johannes Thar; *Sz*: Wydo (e. n.) (1576: Vitalius Wido; 1578: Vitalius e. n.; 1580: Vitalius de Pacza; 1603: Iwan Vythalius; 1606: Joannes Vitalius); *B*: Nicolaus N. — 1570.¹⁶ *M*: Thekenyews; *Sz*: Janko (e. n.) (1578: Juanko, UC 11/22), Kozth (des) (1578: Kost), Maczko; *B*: Drabant (des), Leonardus (e. n.) (1578: Lenarth N.; 1578: Leonhardus Ihnad, UC 11/22); 1599 bárt.: Leonhardus Pachaj, 1601: Jacobus Lenarth, később e családnév állandósul), Zabo. — 1576. *M*: Nagy; *B*: Hedegeos (1577: Hudak; 1580: Hedeküs). — 1578.¹⁶ *Sz*: Elian, Jaczko (1608: Lateczko; 1609: Jetczko), Wasko (e. n.) (1580: Vasko de Pacza; 1581: Vasko Pogal; 1582: Vasko; 1601: Scholtisz Waschko; 1602 bárt: Waszkoo Meteleö); *B*: Markas, Mykloska (des). — 1582. *B*: Zelemi.¹⁷ — 1590. *M*: Pall (e. n.); *Sz*: Andrasuo (e. n.). — 1599.¹⁸ *Sz*: Szabados Maxin (1600: Maxin e. n.; 1600 bárt.: Szabados Maximilian; 1602 bárt: Makszin; 1606: Martinus Szabados, később a név nem fordul elő), Vhornay Barthus; *B*: Szaduary (1602 bárt: Zaadwry). — 1600. *Sz*: Ribar; *B*: Tott Tymko (1602: Tymkone). — 1600 bárt. *Sz*: Tarago. — 1601. *Sz*: Petro Margeth. — 1601. *Sz*: Zurmak-Szurmacz. — 1602. *Sz*: Halko (1603: Halyko; 1610: Halykone e. n.), Kapezone (1605: relieta Kopcezione), Kochis. — 1603. *B*: Boldisar (e. n.). — 1605. *B*: Valentinus Zeller. — 1610. *B*: Zepessi György.

1611.¹⁹ 1 j, 4 c, 9 i, 4 op. *M*: Kys, 2 Sypos; *Sz*: Elek, Ihnat (1675: Ignat, UC 11/22), Kyraly, Kochys, Laczko, Vitalius (v. ö. 1568.), Zan, 2 Zany (egyik relieta) (1720: Zsán CR); *B*: 2 Bodnar, Boldisar, Lenart (1671: Lenhart), Mylen, Zaduary.

1611—1773 között további új nevek.²⁰ 1614. *Sz*: Haurila (1675: Havrilo, UC 11/22; 1715: Havlik CR; 1720: Havrelo CR). — 1620. *N*: Helezmann (1671: Helzman; 1675: Henczman, UC 11/22; 1687: Heiczman); *B*: Markus, Nemet. — 1625. *Sz*: Russ-

¹⁶ UC 11/22. A törökök a falu megrohanásakor egy zsellért elfogtak, kettőnek a házat lerombolták, egy colonusnak pedig barmait hajtották el.

¹⁷ Az eltorzított névalakban valószínűleg a Szekrényes név rejtezik.

¹⁸ Dec. Göm. A krasznahorkai vlahok panasza, hogy rajtuk a szépesi kamara kiváltságaik ellenére megvette a tizedet.

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, korábról ismert és később ismét előforduló nevek: Soltész, Surin (Surány), Szekrény (Szekrin).

²⁰ Dec. Göm. Kivételek a külön jelzetek és a következő évek: 1715: CR; 1722: Post adv. 24—36; 1728, 1745/46: Vm. dica.

nak Timko (1693: Alexander Orosz; 1696: Alexander Rusznak). — 1671. *Sz*: Vranko (1745/46: Franko, vm. dica); *B*: Halasz (v. ö. 1600), Szegin. — 1675.¹⁶ *M*: Komlos; *N*: Sléder; *Sz*: Benyo, Hlavniczka, Kopeso, Kovács, Lucsek, Ondre, Rhiczko, Ronecz (1698: Hronecz), Zuzak; *B*: Csule (1687: Csuren; 1697: Süle), Kozma, Puska (1722: Dango aliter Puskas, Post adv. 24—36), Simon, Soltész. — 1683. *Sz*: Gaydos. — 1690. *Sz*: Hlevak (1692: Hlivak; 1695: Levágh), Majko. — 1692. *Sz*: Junga, Anna Konyárka (1715: Konyár CR), Kotván, Segul. — 1695. *Sz*: Buják, Szmeregh, Elias Világh (1696: Elias Bruchacs); *B*: Petrus Feligh, (Thomas M'ko). — 1696. *Sz*: L'heczk Repk (1722: Re Post adv. 24—36). — 1698. *Sz*: Polyak (1715: Pelek CR; 1720: Pereg, CR). — 1715. *M*: Bakos, Csank, Csermes (1720: Körmes, CR); *Sz*: Czmorik (1722: Czorik, Post adv. 24—36), Lavács (1728: Hlavacs alias Szekren, Vm. dica); *B*: Dömjén (1720: Domján). — 1722. *M*: Guba; *Sz*: Czocik, Lazur, Szinko, Szkolnák, Valencsák; *B*: Ambrus, Sulci, Szakos. — 1728. *M*: Kontyos; *Sz*: Csurda, Hnyustyak, Pelesko, Popengya; *B*: Manko. — 1745/46. *Sz*: Csizmár, Hoza, Juszko, Velgyák.

1773.²¹ 44 c. *M*: Körmös; *N*: 2 Helczman; *Sz*: 3 Benyo, Blasko, Czmorik, Csurda, Gajdos, Haurila, 2 Hlivák, Hoza, Hronecz, 4 Junga, relicta Kopezone, Laczko alias Soltesz, Lazur, Polyák, Repaiszky, 2 Rusznák, 2 Skolnik, Tomásko, Valencsák, Varga, 2 Volgyák, 2 Zagiba, Zán; *B*: Demian, 2 Mankó, 3 Soltész, Szekren, Tóth.

*Cigányok.*²² 1770. Mihók.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatózó nyelv a: tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1612.²³ *Okereztuth*, antiqua via; 1864: Kerest utak (Pesty).

Ökörmező, mons; 1667: Nagy és kis Ökörmező (f. 10. nr. 229. et NB); 1675 (UC 11/22); 1806: Volovecz (Bartholomaeides, 637.); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
L. még Pelsőe (1243), Rozsnyó (1291).

1667.¹¹ *Szentegyházra véggel*, kenderföld.

Laz, erdő és kenderföld; 1864 (Pesty).

Az Agvizben, rét; 1689: Ag-viz vulgo Altwasser (Csáky-

²¹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² Vm. lt., cigányösszeírások. — Mivel a megyéről felvett 1683-as juhdezsmajegyzék szerint az egész helység juhászokból áll, külön nem soroltuk fel őket. A nagy juhász pörben és a kamara 1688-as bizonyítványában Pacsa nem szerepel.

²³ Krasznahorka, f. 4. nr. 86. Határok Rozsnyó és Krasznahorka várának tartozékai között. Itt és később, ahol a forrás őrzőhelyét külön nem jelöljük, az Andrassy-lt. értendő.

- lt., CCC. f. 74. nr. 23.); 1887: Altwasser (a 75000-es kat. térképen). L. még Rozsnyó (1291).
- Javorínzkou*, rét; 1675: Jávorréte (UC 11/22); 1864 (Pesty).
- Senavi luka*,²⁴ rét; 1675: Sehna (UC 11/22).
- Koskoczi alias Handel*²⁵ rét; 1675: Koskowa (UC 11/22).
- Szabad oldal*, rét; 1675 (UC 11/22); 1864 (Pesty).
- Petrocz réte*;²⁶ 1675: Pertócz (UC 11/22).
- Rez banya*, erdő; 1675 (UC 11/22); 1864 (Pesty). L. még Krasznahorkaváralja (1621).
- Paeczai viz*; 1675: Paesa patak (UC 11/22); 1722 (Post adv. 24—36.). L. még Krasznahorkaváralja (1722).
- 1675.¹⁶ *A vár felé az út mellet, föld — Kert alatt.*
- Az Éleshegy felé*, föld; 1864: Éleshegy (Pesty); 1887: Ostri vrch (a 75000-es kat. térképen).
- Magyar réth*²⁷ — *Fedor rét.* — *Domanko*, rét; 1864 (Pesty).
- 1689.²⁸ *Suchi verch aliter široky javor*; 1864: Száraz tető, erdő (Pesty); 1887: Heckerova (Száraz h.) (a 75000-es kat. térképen). L. még Uhorna (1789).
- Stelbach*, fluvius — *Schindely út*, via — *Leidelsgrund*, rivulus — *Uhorcsik*, pratum — *Szedlo*,²⁹ mons.
- Zdsár*, pratum; 1864: Zsár (Pesty).

PÁDÁR.

Also Padar, Padar, Naghpadar.

Első feltűnésétől kezdve a balognembeli Derencsényi-család birtoka, tehát a Balog-nemzetség alapítása. Személynévi eredetű neve¹ korai keletkezésére mutat. Kezdeteit kevéssel a balogvölgyi falvak megalakulása utáni időre, tehát a XIII. század első felére tehetjük. Korán két részre válik; legelső em-

²⁴ Kékes mező. Csak a rutén nyelvből fejthető meg; tótul kék = modrý, tehát tótul Modravá lúka volna. (S. H.)

²⁵ A forrás megjegyzi, hogy a hasonló nevű családoké volt.

²⁶ A Petrócz családé, vagy az irtotta. Az 1675-ös összeírás szerint ezt a rétet a „magyarok“, azaz a krasznahorkai uradalom magyar jobbágysága kaszálja, a többit pedig „ők“, azaz Paesa vlachjai.

²⁷ Az urbárium szerint kis rétecske. Vagy a XVI. században itt élt „Magyar“ családról vette a nevét, vagy pedig ezt is a magyar jobbágyság takarította robotban. A faluban tehát a magyar szinte feltűnő volt.

²⁸ Csáky-lt., CCC. f. 74. nr. 23. Krasznahorka vára határai Szomolnok, Svedlér és Wagendrüssel felé. A német nevek már a szepesi, németajkú helységekre vezethetők vissza, azokat tehát nem is magyarázzuk.

²⁹ *Szedlo* „nyereg“.

¹ Német Páder családnév, ma is ösmert (S. H.).

lítésekor már alsó és felső Pádárból áll.² Fekvése a tót-magyar nyelvhatár érintkezőpontján, fejlődését a középkortól fogva befolyásolja. Jobbágynak XV. századi nevei szerint a lakosság egy részében szláv ugyan, azonban nem tudta kivonni magát a balogvölgyi magyarság hatása alól. Az újkorra el is magyarosodott, kialakítva az ekkorra már többségben levő magyarsággal Pádár magyar jobbágytársadalmát. Ez a jobbágyság Wesselényi nádor hathatós intézkedései³ következtében igen megerősödött. A korábbi nagyobbmértvű szökések megszűntek és a népszaporulat sem hagyta el a falut. Így, habár a XVIII. századeleji sok csapás ismételt nagy nyugtalanságot, az 1709/10. évi pestis pedig 160 áldozatával igen érezhető fogyást okozott, mégis a járványt túlélte régi nemzetségek nagy része a faluban maradt, biztosítva a magyar népiség folytonosságát.⁴ Erősen kevert azonban Pádár társadalma. Nem táplálkozik egységes hagyományokból, a lakosok jórészt csak a XVII. század folyamán, vagy még később lettek a faluközösség tagjává. A közeli szláv vidékről történő beszivárgás is állandóan formálja és idegen hatások felvételére kényszeríti. Mindez leginkább a helység vallási viszonyaiban jut kifejeződésre. A XVII. század első felében még tekintélyes ref. réteg él benne,⁵ a század végére azonban ez eltűnik; helyette az ev. vallás lesz az uralkodó.⁶ Ez pedig alig vezethető vissza egyébre, mint a nagyobbmértvű népi kicsерélődésre, főleg azon szláv családok bevándorlására, amelyek a Wesselényi-, majd Koháry-birtokokon eddig

² A helységről igen kevés adat maradt; a legkorábbi 1407-ből (DL 9487). Ekkor kapja, mint a Balog-nembeli hűtlen Dancs birtokát, a Derencsényi-család.

³ Olv.: A gömöri jobbágyság 39. s. köv. l.

⁴ Kedvezően hatott a Koháryakkal 1758-ban kötött szerződése, amelynek értelmében a helység a robotot pénzben váltja meg (Koháry-lt. I. nr. 1626). Jelentős haszonvételi tétel közepes termésű határában nagy gyümölcstermesztése és a szőlő, amelyet 1720-ban kezdtek telepíteni (CR). A vidéket a XVII. századvégi nagy háborús pusztítások nem érintették annyira, mint pl. a Balogvölgyet.

⁵ 1663-ban Pádár, amelynek önálló egyháza a középkorban sem volt, még a balogi egyházhoz tartozott, ref. és ev. lakossága résztvevett a balogi ref. templom és iskola birtokáért a két felekezet között folyó viszályban (Vm. jk. nr. 8. fol. 69.).

⁶ Külön ev. egyházzá 1680-ban alakult. Ettől kezdve van saját ev. lelkesze. (Arch. agent. 2. cs. 195. sz.). 1707-ben prédikátorát jegyzik fel (vm. jk. nr. 17. 213.), egy 1754-es összeírás (Koháry-lt. I. nr. 1770. és Bibl. nr. 6.) szerint prédikátora mellett ev. iskolamester is működik, temploma fából épült, campanilére szerelt két haranggal.

⁷ Vm. lt., iskolaügyi összeírások.

is az ev. hitet vallották. Ev. iskolájában ev. mester 1771-ben 30 ev. tanulót oktat az elemi ismeretekre.^{7 8}

BIRTOKOSOK.

1427.⁹ Derencsényi Székely Imre 11 p. — 1578.¹⁰ Derencsényi-család 1 is, 2 ms, 2 i, 2 des. — 1652.¹¹ Wesselényi Ferenc 14 ms, 3 qus, 6 ms des, 3 fug. — 1755.¹² Koháry-család 15 négyökrös eke kiállítására képes c.

JOBBAGYSÁG.

1499.¹³ *M:* Sory; *Sz:* Elchyk, Palyk, Poznay, Zadak; *B:* Fodor.

1551.¹⁴ 1 j, 9 c. *M:* Cathocz (1566: Katosz; 1569: Kotowcz), Pethecz (1563: Petrus; 1567: Petesz; 1569: Petewcz; 1580: Petewcz-Petro; 1589: Pettez; 1591: Peteo); *Sz:* Botko (1581: Boeczko; 1587: Batka; 1634 elirással: Patko), Hwszszak, Mwthnik (1566 elirással: Kutik; 1567: Mutik; 1580: Mutnyk-Munk; 1583: Vtik; 1589: Vtnyk); *B:* Barkacz (1563: Barkazi; 1566: Bargaczy; 1577: Warkaczy), Gere (1563: Dyure; 1565: Gerd; 1569: Giuro; 1571: Duro; 1573: Dura; 1590: Gywre), Mathias¹⁵ (1618: Marcis), 2 Varga.

1551—1635. között új nevek.¹⁶ 1563. *M:* Kohnia (1566: Koni; 1610: Konya); *B:* Gonda. — 1569. *B:* Peter¹⁷ (1589: Petrak; 1593: Pether). — 1580. *M:* Nagy; *B:* Balas. — 1587. *M:* Bodo. — 1589. *B:* Thot. — 1590. *M:* Chur; *B:* Jacab, Simon. — 1591. *M:* Borlo (1605: Barla); *B:* Koto. — 1605. *B:* Szuhai. —

⁸ A falu neve az újkori dézsmajegyzékekben rendszeren Pádár alakban szerepel, de a Nagypádár név előfordul még a XVII. század közepén is. Később állandóan Pádár, 1906-ban a belügyminiszter a 3089/Ile. sz. rendeletével a helynevet Balogpádárban állapította meg. Szlovák hivatalos neve: Padarovce.

⁹ DL 35801. A név egyszerűen Padar.

¹⁰ Dic. Tom. XV. 814.

¹¹ UC 24/80. A helység teljes urbárium. A szököttek közül egy Figenen, egy pedig Kisfaludban él.

¹² Koháry-lt. I. nr. 1641. Mivel az 1773-as úrbéri tabella hiányzik, ezzel pótoljuk adatait. Az itt közölt szám csak a teljes jobbágyokat jelenti; mellettük még zsellérség és egyéb úrbéres elem is élhetett.

¹³ Rák-Aspr.-lt. C. 47. f. 1. nr. 25. Derencsényi-osztályban egész telkesek.

¹⁴ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.)

¹⁵ 1565-ben és később még néhány esetben Filep keresztnéve csere révén családnévként szerepel, olykor a kicsinyített File alakban.

¹⁶ Dec. Göm.

¹⁷ 1569-ben és 1571-ben Biró családnévvvel keresztnévként van feljegyezve, a XVII. században pedig eltűnik; nyilván a belőle származó Petőcz név került helyére.

1616. *M*: Erszingiartho (1633: Erszénies). — 1618. *M*: Sjos. — 1620. *M*: Kiss. — 1631. *M*: Juhász, Niakas; *B*: Hangh, Litvaj, Pasztor. — 1633. *M*: Kasza Boris. — 1634. *B*: Lörincz, Soltez.

1635.¹⁸ 1 j, 24 c, 6 i. *M*: Bollo (1676: Bolo; 1677: Bolyo; 1685: Bolla; 1690: Ballo; 1692: Bala; 1696: Borlak); 2 Kis, 3 Konia (1676: Kuny), 2 Nagi, 2 Petőcz, Petucz (1652: Petrocz, UC 24/80; 1675: Petőczy; 1676: Petyucz; 1677: Petyues; 1679: Petöss; 1689: Peteócs; 1715: Petkő, CR), Sipos; *Sz*: 2 Botko (1680: Bodko; 1690: Botho; 1720: Batko, CR); *B*: 4 Balaz, 2 Gaal, Gonda, Hangh (1672: Hanka; 1679: Hanko; 1685: Hank; 1686: Hak; 1697: Hán; 1700: Hang; 1720: Hanga, CR), Leörincz, 2 Mathias (1671: Mattyás), Rakai, 2 Simon (1674: Simonides), 2 Toth, Varga.

1635—1828. között további új nevek.¹⁹ 1636. *B*: Forroj. — 1656. *B*: Baradnai (1680: Baranyai; 1698: Baradni; 1700: Baranj). — 1671. *B*: Buday, Uyvári. — 1672. *M*: Kamo. — 1677. *M*: NagyBenkő; *B*: Szabo. — 1679. *B*: Zaborski (1680: Sambokreti). — 1689. *M*: Lako, Török. — 1690. *M*: Farkas. — 1693. *M*: Csoma. — 1695. *B*: Marko. — 1696. *M*: Body. — 1697. *M*: Siros. — 1715. *M*: Hegedüs; *B*: Bognár. — 1720. *M*: Gező. — 1753/54. *B*: Boros.

1828.²⁰ 48 c, 47 i, 1 si. *M*: Borsos, 2 Czako, 2 Farkas, 2 Hegedüs, Ibos, Kamo, 4 Kis, 4 Konya, Magyar, 2 Nagy, Nagy Imre, 4 Petőtz, Szőke, Toldy; *Sz*: Batko, 3 Botko, 2 Botzko, Szikora; *B*: 4 Bárány (v. ö. 1656: Baradnai változatait), 3 Baranyi, 2 Barkótzty, 4 Balázs, 3 Dudás, Ferencz, 7 Gall, 6 Hank, Hanki, Karaffi, Kovács, Lörintz, Matyás, 13 Simon, 3 Simon Ibos, Simon Palcsó, Simon Palyó, 6 Szabó, 3 Varga.

Cigányok.²¹ 1731. 2 Danyi. — 1770—1774. Farkas, Kutyány.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a helységben túnyomólag divatozó nyelv a: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1732.²² *Tüzköpataka*, rivulus — *Veremhányás*. — *Studena völgy*, vallis.

Bagoly lyuk, meta; 1735 (Koháry-lt. I. nr. 1936.).

Teletnekpataka, rivulus. L. még Teletnek helységet.

¹⁸ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábról már ismert és a következő jegyzékekben ismét megjelenő nevek: Juhász, Pásztor.

¹⁹ Dec. Göm. — 1715, 1720: CR. — 1753/54: Vm. dica.

²⁰ Az országos összeírás alkalmával készített teljes névsor. A hiányzó úrbéri tabella (UT) pótlására közöljük.

²¹ 1731: Vm. jk. nr. 17. 345; 1770—1774: Vm. lt., cigányösszeírások.

²² Koháry-lt. I. nr. 1617. és 1928. Elválasztó határjelei Felsőpokorágy és Kishegymeg felé, továbbá Kispádár és Teletnek puszták elkülönítő határai.

- Száraskut*, puteus.
 1735.²³ *Sipos rétyén levő gödör*, meta — *A magos bikkfa alatt levő kut*, meta — *Kassafa*, meta — *Nagy kő*, meta — *Kutacska a biklyesben*.
 1754.²⁴ *Alsó nyomás*, calcatura; 1864: Alsó határ (Pesty).
Felső nyomás, calcatura.
Temetőre, calcatura; 1864: Temető allya (Pesty).
 1787.²⁵ *Nagy bik*, cseres erdő; 1864: Cseres erdő, bükkfából álló (Pesty).
Kishegymeg, predium, silva. L. még Kishegymeg falut.
Vöres, erdő; 1864: Veres erdő (Pesty).

PÁLFALVA.

A Jánosy-nemzetség szállásterületének faluja.¹ Nevéből ítélve a közös birtokból a XIII. század vége felé válhatott ki.² Névadóját nem ismerjük, azonban a Jánosy-nemzetség egyik tagjának kell tartanunk, aki háznépével állandóan a közös birtoknak ezen a részén tartózkodva, megvetette a falu alapját. A magyar eredetű helység legkorábbi lakossága a Jánosy-nemzetség magyar szolganépségéből került ki. A falu sorsa az anya-helységéhez, Jánosiéhoz kapcsolódott, ezzel azonos. A lakosság száma állandóan hullámzik. A XVI. századvégi és XVII. századeleji mélypont után³ 1683-ban szenved el a helység a legnagyobb csapást: a Bécs felé vonuló hadak felgyújtják. Utána vagy négy évtizeden át kuriális a hely. Kevés lakója van, akik a határt, mivel nincs állatjuk, az urak igájával művelik.⁴ Az 1730-as években kezd ismét benépesülni, a XVI. századi családai közül azonban csak a Csobó és a Szóke térnek vissza. Az új telepesek nagy része környékbeli magyar jobbágy, akikhez azután asszimilálódik a különben is kisszámú szláv jövevénynépség. A lakosság, kétszeri kieserelődése ellenére is, magyar. Középkori forrásaink egyházáról nem szólnak, lakossága az újkorban felvette a református hitet; a helység az 1766-os kat. egyházi összeírás szerint is református. Mind egyházilag, mind iskolaügyileg Jánosi leányközsége.⁵

²³ U. o. nr. 1936. Tanúvallatás Kispádár és Teletnek pusztá elválasztó határaitra.

²⁴ U. o. nr. 1770., Bibl. nr. 6.

²⁵ Ber. prot. nr. 18.

¹ L. bővebben Jánosinál.

² Először az 1431-es adóösszeírás említi. — Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/IIc. rendeletével *Rimapálfala* alakban állapította meg.

³ 1566-ban elpusztította a török, az ujonnan épített házakat kettő kivételével a következő évben ismét felégette. (Dec. és Dic. Göm.)

⁴ Dec. Göm.; CR és vm. dica.

⁵ Az egyházi és az 1771-es iskolai összeírások: vm. lt. Ev. temploma a megye monográfiája szerint (77. l.) 1792-ben épült.

BIRTOKOSOK.

1431.⁶ Jánosy „Jankó” 17 p. — 1548.⁷ Jánosy-család 7 p, 10 i. — 1588.⁸ Jánosy István és Sóry Pál 2 is, 2 ms, 2 i. — 1728.⁹ Szendrői Török- és Dorogfy-családok 8 ms. — 1773.¹⁰ Özv. Jekelfalusy Jánosné 2 c, 2 i, 1 si; Patay Kristóf 10 c, 1 i; Vécsey Ignác 2 c; Simonyi János 3 c.

JOB BAGYSÁG.

1482.¹¹ *M*: Gecze.

1551.¹² 1 j, 16 c. *M*: Batky, Bertok, Czobo (1599: Czobo-Chioba; 1602 elírással: Czoma; 1604: Czob; 1633: Choban; 1672: Czabo; 1675: Csoba; 1688: Csaba), Haczy, KysAmbrus, KysGergel (1602: Kis), Phylep, Sebestien, 2 Szeke (1563: Zewke; 1569: Seke; 1573: Söke; 1605: Szeöke), 2 Thwros (1580: Turo), Vrban (1565: Orban), 2 Wégh (1590: Weg-Wig), Zabo; *B*: Cygan.

1551—1671. között új nevek.¹³ 1563. *M*: Gal. — 1566. *M*: Kis. — 1569. *M*: Nagj. — 1571. *M*: Kowacz, Mihe. — 1618. *M*: Caspar; *B*: Thott. — 1620. *M*: Thamas. — 1631. *M*: Sebök. — 1632. *B*: Gaan. — 1633. *M*: Gedö (1635: Godo). — 1635. *M*: Hegymeghy. — 1638. *M*: Pap.

1671.¹⁴ 1 j, 14 c, 7 i. *M*: 2 Body (1680: Bődj), 2 Czobo, Gáll, Juhász, 6 Kovács, 6 Nagy, 2 Szöke (1672: Szeöghe; 1692: Czüke), Söss, Végh.

1671—1773. között további új nevek.¹⁵ 1677. *M*: Verebely. — 1679. *Sz*: Marin. — 1680. *M*: Albert. — 1684. *M*: Palinkas. — 1689. *M*: Orosz,¹⁶ Terenyei. — 1699. *M*: Lukács. — 1692. *M*: Balogi. — 1711. *M*: Majoros, Pall; *B*: Leuko. — 1728. *M*: Magyar. — 1738. *Sz*: Csipko; *B*: Molitor. — 1754. *Sz*: Pranda, Toth alias Pranda.

1773.¹⁷ 17 j, 3 i, 1 si. *M*: Bodi, Csobó, Dudas, Kováts, 4 Nagy, Siróky, Süveges, 5 Szöke; *Sz*: Petro, 2 Pranda; *B*: 2 Ferencz, Majoros.

⁶ DL 35802. Az 1427-es összeírásból hiányzik.

⁷ Dic. Tom. XIV. 290.

⁸ Dic. Tom. XV. 391. Az adatok csak a lakott porták számát jelentik; volt sok lakatlan is, de ezeket nem jegyezték fel.

⁹ Vm. dica.

¹⁰ UT.

¹¹ Jv. o. lt. Inquis. Lit. IIII. f. 1. nr. 5.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

¹³ A dézsmajegyzékekből közöljük.

¹⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de már ismert és a következő névsorokban is olvasható nevek: Hegymegi. Kis, Tót.

¹⁵ Dec. Göm.; 1699, 1728, 1738, 1754: Vm.dica; 1711: UC 88/119.

¹⁶ Nem orosz nemzetiségűt jelent, hanem az „orros” községből keletkezett családnév. A Szomszédos Serkéből származhatott ide, mert Serke a család fészke.

¹⁷ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

*Cigányok.*¹⁸ 1774. 3 Balog.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.¹⁹

- 1664.²⁰ *Also örlő ut*, ortvány — *Görbe föld*, ortvány. L. még Jánosi (1759.), Ivánfalva (1623.).
Nagy föld, ortvány.
Medgyes mal, ortvány; 1864: Megyes maj (Pesty).
Szilás, ortvány. L. még Jánosi (1622.).
Oldal fele, ortvány; 1864: —, Óldalalja (Pesty).
Lapos mellyeke, ortvány; 1864: Lapos (Pesty).
Szurdok elei; 1767: Alsó szurdokon (Abaffy-lt. nr. 1791.); 1864: Szurdokvölgy, kijárás a szántókra (Pesty).
Ut be járók, ortványok — *Kis ortván*; 1864: Ortvány (Pesty).
Dobra közep; 1767: —, Dobra szelin árok mellet (Abaffy-lt. nr. 1791.); 1864: Dobrai puszta (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Dobóca (1725).
- 1767.²¹ *A vendégfogado felett való*, szántó.
A Ritka szélin való; 1787: Retka, erdő (Ber. prot. nr. 17.); 1864: Ritkás alja (Pesty).
A templomnal, szántó — *Tekerőlet előtt*, rét.
A malom előtt, rét; 1864: Malom rét (Pesty).
A köles rét, A köles föld — *Kultsár föld*,
Völtsik felet, szántó; 1864: Völesik völgy, Völesik alja, Völesik fele (Pesty). L. még Feled (1761.).
A tó között, szántó; 1864: Tóközi (Pesty).
Hoszu föld; 1864 (Pesty) — *Zugoba*, szántó; 1864: Zugó völgy (Pesty).
A cserben való; 1864: Cser, szántók (Pesty) — *A falu rétyében*, rét.
- XVIII. sz. vége. *Csikós tónál*, szántó és rét.

¹⁸ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹⁹ A Jánosiba átnyúló, azonos nevű dűlői bizonyítják, hogy a helység eredetileg Jánosi határába tartozott.

²⁰ NRA 1001/28. Irtások, királydézsmát adnak utánuk.

²¹ Abaffy-lt. nr. 1791. Vécsey-osztály.

PÁPÓCS.

Felsew Papoch, Also Papoch, Papuch.

A pápai tizedszedők feljegyzik egyházát,¹ 1413-ban pedig a Derencsényi-család kapja új adományul.² Mindkét alkalommal két részből áll, 1427-ben azonban ismét egy Pápócs van, amely a róla nevezett Pápócsi nemzetségé.³ Eredete homályos. A Balog-nemzetség falvai veszik körül, amiből arra lehetne következtetni, hogy a Balogok alapították. Megerősíti ezt a feltevést az 1413. évi adománylevél, amely csupa olyan falut említ, amelyeket a megadományozott család irtásos helyen alapított. Viszont a Derencsényi-család birtokai között később soha sem fordul elő, hanem a Pápócsiaké. Így lehetséges, hogy a Derencsényiek jogtalanul szereztek rá új adományt. Ha azonban a Pápócsi-nemzetség alapította, úgy megmagyarázhatatlan, hogy miként jutott a kiesiny, minden oldalról Balog-birtokkal határolt területhez.⁴ A falu még a XIII. században keletkezett; korai temploma és elnevezése⁵ szerint magva lehet tatárjárás előtti is. A XVI. századi jobbágycsaládok szláv és bizonytalan nevűek; szlávtság tehát a középkorban is nyilván élt a helységben. A török hódoltság kezdetén, 1560 körül, elpusztásodik; jóideig lakatlan. Az úrbéres falu többé nem is kel életre, földjei uraira szállnak, kevés zsellér népessége kuriális telkeken él.⁶ A XVII. század első felében érkeznek Pápócsra magyarok, a nevek után

¹ Ortvay I. 45. A tizedjegyzék két 'Popoch' villáról szól. (1332—1337.)

² DL 9489.

³ DL 35801. Középkori adólajstrom.

⁴ A Pápócsi-nemzetség alapítása mellett szólnak az egyházi viszonyok. Alig hihető, hogy a Balogok, akik a szomszédos és nagyobb Derencsényben egyházat alapítottak, itt is templomot építettek volna. Ezt nyilván az alapító nemzetsége emelte. Talán ebből való az a Pápócsról nevezett Messer Jakab, aki 1375-ben egy pörös ügyben tanúvallomást tesz (Múz. Ta. Szepesi országb.). Az sem valószínű, hogy a helységet, ha a Balogok telepe lett volna, ne említenék már a korábbi oklevelek, s az 1413. utáni időből szép számban megmaradt, a Balog-birtokokra vonatkozó adatokban sem szerepelne valamiképen. Talán az Esztrény környékén húzódó gyepek őrségéből sarjadt ki a Pápócsi-nemzetség.

⁵ Az egyh. tizedjegyzékbeli neve Papocsnak olvasandó; mai tót hivatalos neve Pápča, hasonlóképp a pap szóval függ össze, tehát valószínűen Popovics a névadó (S. H.).

⁶ 1567-ben már néhány éve pusztá (Dec. Göm.), 1718-ban (Vm. jk. nr. 21. fol. 150.) és 1720-ban (Vm. lt., nemesi összeírás): kuriális. Paraszt-sága az 1731-es összeírás (Vm. lt. kuriális falvak összeírása) szerint kuriális telkeken él.

ítélve, főleg a török menekülők.⁷ Mivel a határ kicsiny és két nyomásos, a lakosság iparüzéssel igyekezett jövedelmét szaporítani; egy része bőreszerzéssel foglalkozott, másik része bocskorokat, fazekakat, meg faedényeket készített és azokkal kereskedett.⁸ A magyarság hasonult az idegen környezethez, beszélt anyanyelvét,⁹ a falu mindennapi életében azonban a tót nyelv uralkodott. Középkori egyháza elpusztult, új lakossága ev. hitű és Derencsényhez tartozik.¹⁰

Birtokosok. 1427.³ Pápócsi Jakab 7 p. — 1553.¹¹ Pápócsi család 1 p. — 1728.¹² Giczey Gábor és Gellény István 9 ocs. — 1733.¹³ Szentmiklósy Antal 9 c; Gellén István 7 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁴ 3 c. Sz: Mwthnyk; B: 2 Gonda.

1696.¹⁵ 3 c, 2 i. M: 3 Bartok, 2 Varga.

1696—1773. között új nevek. 1724.¹⁶ M: Kis, Siros; B: Major, Soltisz. — 1731.¹⁷ M: Nagy.

1773.¹⁸ 9 c, 7 i. M: 12 Bartók, 2 Kiss; B: 2 Soltisz.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, de az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

⁷ 1598-ban teljesen elpusztult, házai sem állanak (UC 109/1.). Később lakott faluként csak az 1631-es adókievetési jegyzőkönyvben szerepel (Vm. jk. nr. 6. fol. 235.). Dicaköteles személyeinek száma: 10, nevek azonban nincsenek említve. Későbbi összeírásait az adatoknál soroljuk fel.

⁸ Ölv. 1728: Vm. dica; 1773: UT és Bartholomaeides: 639. l.

⁹ Az úrbéri bevallások 1771-ben magyar nyelvűek; tót nyelvű valóság és magyar nyelvű felvétel alig volna hihető.

¹⁰ Arch. agent. 2. es. 195. sz. V. ö. Bartholomaeides 639. Iskoláját az 1771-es iskolaügyi összeírások (Vm. lt.) nem említik.

¹¹ Dic. Tom. XIV. 101. A későbbi jegyzékekből már hiányzik.

¹² Vm. dica. Öt család: cerdo (timár).

¹³ UT.

¹⁴ A legkorábbi és egyetlen megmaradt dézsmajegyzék teljes névsora.

¹⁵ Az adóösszeírásban szereplő jobbágság teljes névsora (Dic. Tom. XIV. 643.). A közbeeső időből nincsenek nevek (v. ö. 7. j.).

¹⁶ Vm. dica.

¹⁷ Vm. lt., kuriális falvak lakosságának összeírása. Az összeírt l. j. és 8 c. közül hét cerdo.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

PÁRIS.

Parys, Parysthelek, Paristeleke.

Településének helye a Gölnic folyó mellett Stillbach szomszédságában, Henclovától kissé északkeletre esik. A vidék eredetileg, az 1243-as adománylevél szerint, Berzétéhez tartozott¹ és erdejében mind a Máriássyak, mind az Ákosok irtattak. Páris először 1348-ban fordul elő Stillbach határjárásában. 1352-ben birtokáért az említett két nemzetség vitatkozik, azaz megtelepítésében mindkettőnek része lehetett.² Később a Máriássyaké. A XV. század elején elpusztásodott,³ az újkorban pedig pusztaként sem találkozunk többé vele. Magyar neve alapítóitól származik, keletkezése, a névadás módját tekintve, a XIII. század végére tehető. A névadó, Páris,⁴ soltésza és egyben bizonyára első lakosa volt. A helység Gömörhöz tartozott, mint Berzété függeléke. Ma ez a vidék Szepes legdélibb részét képezi.⁵

FÖLDRAJZI NEVEK.

1352.² *Gwlinich*, fluvius. L. még Pelsőc (1243), Rozsnyó (1291), Vernár (1294).
Arbor fagi wlgo *Bykfa*.

PÁSKAHAZA.

Pascahaza, Passcahaza, Pachahaza.

Az Ákos-nemzetség úgynevezett „erdőháti“ községei közé tartozik, amelyek a Csetnek-patak völgyén a pelsőci Nagyhegy lábában épültek. 1243-ban az adománylevél még nem sorolja fel, viszont 1318-ban az osztálynál már említik, tehát a közbeeső időben alakult ki.* Az adományos Ákosok hívták életre; középkori nagy portaszámából következtetve, a falumag megvolt már a XIII. század végén. Első telepese, soltésza, Páska,

¹ Fejér, IV/1. 287.

² 1348: Fekete Nagy id. m. 108.; 1352: Márkusfalvi, nr. 125. Itt vannak leírva határai is.

³ 1423-ban és 1430-ban már pusztá (DL 11366, 12373).

⁴ A trójai mondakörből származó személynév, amely a XIII. században elég gyakori Magyarországon.

⁵ Olv. Fekete Nagy id. h.

* 1243: Fejér, IV/1. 287. és 1318: AO. I. 455. Az utóbbi oklevél nevezi „erdeuhat“-i helységnek; a pelsőci Nagyhegy meredek oldalának erdői emelkednek ugyanis fölötte.

szláv nevű,² lakossága nagyobb része azonban — legalább is a XVI. századdal kezdődő adataink szerint — magyar. A török idők alatt elfogyott családjai helyére több gömöri magyar helységből érkeztek jövevények, s mert a kevés idegen, köztük egy-két pásztor-rutén, hamarosan tovább vonult, úrbéres társadalma 1773-ra jelentékeny részében régen itt élő magyar nemzetségek leszármazóiból tevődött össze, (a szláv és a bizonytalan árvai meg szepesi nevek viselői egészen friss jövevények). Állandó népiségi viszonyai kihatottak egyházi térre is; magyar lakossága a XVI. század végén református és ma is az. Lényeges keveredés e szerint a lakosságban nem állott be. A falu megélhetésének forrásai, a szűk völgy mellett, az erdő, annak fája és legelői. Lakosai a középkortól fogva állandóan foglalkoznak szénégetéssel, favágással³ és állattenyésztéssel, elsősorban juhászattal.⁴ Amikor Csetnek vidékén nagyobb mértékben megindult a bányászat és vasfeldolgozás, nagy hasznot húznak a széneladásból, a kézi és ígás napszából. A XVI. század végén a hatalmas török adó és a szintén igen terhes, Szendrő várához szolgáltatott állandó robot,⁵ a következő században az újabb török pusztítás, majd a hadak felvonulása, a sok beszállásolás, a nagy porció és az 1709/10. évi pestis kártevése⁶ érthetővé teszik, miért nem tudta elérni Páskaháza

² A név „Paskó” alakban később elég gyakori a vlach helységekben; sok esetben rutének neve. Sztripszky szerint valószínűleg elruténesedett igazi oláh (rumén) név. Ma is vannak Páskuj nevű rutének Beregben, Máramarosban. A helység XVIII. századi pecsétjének (az évszámából csak 17... olvasható) körirata: PASKAHALAKASA K. P.

³ Az alábbi források mellett külön megemlítjük a megyének 1730-ban tartott tanúvallatását (Nagyabláti-lt.), amelyben a környező helységek, így Páskaháza lakói is a bányákat és a vasüzemeket megélhetésükre a legnagyobb jótétménynek mondják.

⁴ 1683-ban a juhdezsmajegyzék két Simon nevű kiváltságos juhászt sorolja fel; ezek bizonyára leszármazói az 1551-es hasonló nevű nemzetségnek. A kamara által 1688-ban kiállított és a kiváltságos juhások neveit tartalmazó bizonyáglevélben többé nem szerepel a falu (Post adv. 104/41.).

⁵ 1570- és 1582-ben biztosok vizsgálták meg a térheket. A lakosság vallomásából kitűnt, hogy Fülek elfoglalása óta adóznak a töröknek, a kezdeti 25 forint helyett már 100 forint az adójuk, továbbá élelem, váltásdíjak, meg állandó robot Fülekre. A szendrői provizor elleni panaszai azonosak a Deresknél és Licénél ismertettekkel (Kassai, f. 68. nr. 1.; UC 59/13.).

⁶ 1646: Krasznahorcka, f. 8. nr. 177; 1653: NRA 538/46; 1667: Krasznahorcka, f. 14b. nr. 52. Mivel a csetneki fő útvonalba esett, igen nagy teher a kvártélyozás (1696: Dic. Tom. XV. fol. 770.). A pestis 74 lelket ragadott el lakosságából. Így olvad le lakossága 1720-ra 9 családra (CR).

1773-ra, tehát három és fél század elteltével, lakott portáinak középkori, 1427-es számát. Pelsőchöz tartozó ref. leányegyház, iskolájában 1774-ben ref. rektor magyar nyelven tanít.⁷

Birtokosok. 1427.⁸ Pelsőczy-család 30 p. — 1578.⁹ Szendrőhöz konfiskált falu 1 is, 12 ms, 1 qus, 4 i, 1 des. — 1728.¹⁰ Özv. Plathy Sándorné 7 ms, 4 qus, 2 i lib. migr. — 1773.¹¹ Özv. Schnejder Mátyásné, Karner Zsuzsánna 25 c, 4 i.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹² 1 j, 9 c. *M:* Barta (1580: Berta-Barta; 1584: Bartus), *Be* (1563: Bel; 1565: Bey; 1567: Behj; 1571: Bay, Bhej; 1576: Beh; 1578: Behe; 1581: Beffe, Be, Behi; 1582: Ben, Behi, Bew, Dec. Göm. és UC 59/13; 1600 németesen: Böch; 1607: Behu, Bech; 1608: Beho; 1620: Bihu), *Bwza* (1563: Busza; 1582: Buz); *Sz:* Anderko (1565: Enderko; 1567 torzítva: Endir; 1620: Andorko), *Sinko* (1570: relicta Prysa Synko, Kassai 68/1); *B:* Dyenes, Doman (1579: Thoman, Kassai 69/1; 1582: Doma; 1606: Daman; 1607: Domanj; 1610: Domany), *Fabian*, *Simon* (1583: Simonis; 1589: Simonj; 1606: Syman), *Sophia relicta*.

1551—1636. között új nevek.¹³ 1563. *B:* Lukacz. — 1570. *M:* Thomas Papontho. — 1574. *M:* Bellucach¹⁴ (1576: Beh Lwkach, Kassai 68/9; 1585: Bellw, u. o. 69/2), *Mychke*, *Molnar*, *relicta Antoni Sipos*. — 1577. *B:* Ssebeo (1580: Sebo; 1591: Sebö; 1601 németesen: Schöbe; 1625: Sebey; 1630: Sebok). — 1583. *M:* Fogas, *Nagj* (1610: Nagy); *Sz:* Denchyk. — 1588. *M:* Heghedw's (1601: Hegediös, Kassai 69/81). — 1600. *M:* Keoreossy (1601: Köreschi); *B:* Bacho (1601: Batscho; 1610: Baczo). — 1602. *B:* Thomas (1605: Tamas). — 1605. *Sz:* Mertin (1610: Merten). — 1607. *M:* Bencze; *Sz:* Giuro, Rhicz. — 1608. *M:* Hozzwzoy. — 1609. *B:* Ferencz. — 1610. *M:* Iwoch (1611: Iwoecz); *B:* Paska-

⁷ 1617: Pelsőc lt., jk. nr. 1. fol. 24; 1774. Vm. lt. iskolaügyi összeírások. Rektora egyben notárius is; tanulóinak száma 12 fiú és 2 leány. Tárgyak: az elemi ismeretek és a hittan. L. még Bartholomaeides, 639. és Várm. monogr. 77. A községet nem említi sem az ev., sem a kat. összeírás.

⁸ DL 35801. Pachahaza alakban jegyzik fel, az azonosság azonban a birtoklásból és a felsorolási rendből egyaránt bizonyos.

⁹ Dic. Tom. XV. fol. 779.

¹⁰ Vm. dica. Korábban a Csákyak birták.

¹¹ UT.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Négy nemzetség leszármazói itt élnek 1773-ban is.

¹³ Dec. Göm. Kivételek: 1570: Kassai, f. 68. nr. 1.; 1574: U. o. nr. 7.; 1588: U. o. f. 69. nr. 5.

¹⁴ Az első ős: Bej Lukács; ennek keresztnévét vette fel a család-névhez egyik leszármazója és így alakult ki az 1773-ban is élő Belukács név.

hazy.¹⁵ — 1611. *M*: Kos (1625: Koos). — 1616. *Sz*: Drienko. — 1620. *M*: Ball (1625: Bala). —

1636.¹⁶ 1 j, 20 c, 4 i. *M*: Bech, 2 Beh, Behun (1671 után a név a dézsmajegyzékekben már nem jön elő), 2 Buza, Giunas, Török; *Sz*: Anderko (1678: Handerko); *B*: 3 Bacho, 4 Doman (1677: Szman; 1684: Damian; 1685: Domán; 1693: Demjan), 3 Fabian, Ferencz, Sebenn, Sebo (1671: Sebuk; 1672: Sebök; 1678: Sebő), 2 Simon, Szabo.

1636—1773. között további új nevek.¹⁷ 1671. *M*: Beluk, Belukach (1672: Bellukacs); *N*: Raitar (1672: Laitár; 1677: Laitman; 1679 elírás: Lasztar); *Sz*: Zachar (1676: Zakar varga). — 1672. *B*: Tott. — 1673. *M*: Mathe (1674: NagyMatte; 1677: Nagy; 1683: NagyMatej; 1720: NagyMáthé CR). — 1674. *Sz*: Trubacs. — 1675. *B*: Jakab (1676: Jakub). — 1680. *M*: Molnar; *B*: Kovacs. — 1683. *M*: Sori; *B*: Pasztorné relictá. — 1686. *B*: Péter. — 1687. *M*: Köresi; *B*: Balogh. — 1689. *M*: Meszaros. — 1690. *M*: Batha relictá (1692: Dorothea Bata; 1693: Dorotea Botka), Csik; *B*: Mihály (1692: Mihályly). — 1693. *M*: Elizabetha Dömzö. — 1695. *M*: Csöge (1696: Csughe), Serkei; *N*: Fajfer. — 1696. *M*: NagyPál; *B*: Catharina Pongrácz (1700: Pongraez relictá). — 1697. *B*: Andreas Ambrus (többször nem fordul elő). — 1700. *B*: Perlaczy. — 1706. *B*: Czefo. — 1715. *B*: Orban (CR). — 1720. *M*: Kéri (CR). — 1728. *M*: Vizes; *Sz*: Krizan; *B*: Arvay. — 1753/54. *Sz*: Hudik; *B*: Szepesi.

1773.¹⁸ 25 c, 4 i. *M*: Bali, Belukaes, Buza, Farkass, 6 Kö-rössi, 5 Nagy-Maté, 2 Zsóry; *Sz*: Krivilka, Krsnyák; *B*: Arvaj, Bodnár, Domány, 3 Sebő, 2 Simonyi, 2 Szepessy.

Cigányok.¹⁹ 1770. Lali, Pupik.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a lakosság anyanyelve (vernacula lingua) a *magyar*, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek szintén a *magyart* mondják.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1716.²⁰ *Ur rete*, rét.

1720.²¹ *Csetnek patak*; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Kuntapolca (1362).

¹⁵ A dézsmaszedő megjegyzése szerint nemességére hivatkozva nem akart dézsmát adni. Később nem is találjuk a jegyzékekben.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábról ismert és később ismét előforduló név: Bencze.

¹⁷ Dec. Göm.; 1706, 1728, 1753/54: Vm. dica; 1715, 1720: CR.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁰ Márkusfalvi, f. XVIII. nr. 3.

²¹ CR. Áradáskor előtti a réteket.

1788.²² *Kis és nagy oldal*, erdő; 1864: *Kis és nagy hegy* (Pesty).
Somos allya, erdő — *Nagy gutt*,²³ erdő.

PELSŐC.

Plesuck, Pelsocz, Plyseuch, Peleseuch, Plesouch, Plusuch, Plisouch, Pilisych, Pleseuch, Pleusich, Pelsewch, Pelseuch, Pulsolch, Pulschitz, Pelsuoch, Perseulth, Pelseucy, Pelzech, Pelsewcz, Pelsech, Pelsowch, Pelswcz, Pessolcz, Persewlcz, Plessolcz.

A szabad foglalo magyarság Gömörben a várispánság megszervezése előtt nem jutott feljebb Pelsőcnél, s így az északra eső hatalmas erdős terület teljes egészében királyi birtok lett. A vidék központja Pelsőc; itt egyesül a Csetnek patak a Sajóval, innen vezet le a legjárhatóbb útvonal a megye sik vidékeire és tovább az ország belseje felé. Természetes tehát, hogy ezen a ponton jelentős helység alakult ki. 1243 előtt Pelsőc határához tartozott Berzéte, a Sajóvölgye Krasznahorkán és az Ökörhegyen át, valamint a Csetnekvölgye a Sajó forrásán keresztül egészen Szepesig és a Gölnic patakig. A terület falvai közül 1243-ig csak néhány alakult ki, a pelsőci Nagyhegyen túl elterülő rész összefüggő, bükkös erdőség.¹ Pelsőc keletkezésének idejét a XI. századra tesszük. Legkorábbi lakossága abból a sajómelléki magyar őrségből került ki, amely vidékét a X. század végén elérve, tovább haladt Szepes elfoglalására és megszervezésére.² Mivel az 1243-as határjárásban a „g” hangzós szláv szavak XII. századi átvételek, nyilvánvaló, hogy a terület szláv-sága szintén korai s tőle származik a Pelsőc név³ is. A hely azonban nem szláv telep, hanem a magyarok megjelenése után keletkezett. Ezt idézett határjárásának magyar elnevezései és a középkori magyar jobbágynevek igazolják.⁴ Egy meghódított faluban az idegen nemzetiség kü-

²² Ber. prot. nr. 15.

²³ A felmérést és összeírást németek végezték; ez is egyik a sok németes elírás közül. Helyesen talán „kut”.

¹ Az elmondottakat az Ákosok részére 1243-ban kiállított adománylevél tartalmazza. Ez a fontos oklevél, sajnos, csupán gondatlan, rossz újkori másolatokban maradt reánk (egy pld.: Márkusfalvi, nr. 20, másik pld.: Pelsőc-lt. II. doboz, nr. 12. Rossz kiad. az elsőről: Fejér, IV/1. 287.).

² Olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 12—16.

³ *Pelsőc* szl. Plěšivčeb, *plěšb* „kopasz” (Ugocsa megye, 284.). Plesivec tót neve újkori forrásainkban 1773-ig egészen ritka, inkább csak XIX. századi.

⁴ A Ptolemaeus által említett jazig város, Filecium és Pelsőc közt, semmiféle continuitás sem állapítható meg.

lönben sem tűnt volna el rövid idő alatt,⁵ de meg megyénk földjén a szlávság a nagy folyó völgyekben a XI. században még elszórtan sem élt. Bors comes magtalan halála után az uradalom királyi adományból 1243-ban az Ákos-nemzetségre szállt. Ennek nevéhez fűződik Pelsőc nagy fellendülése. Az Ákosoknak az ősi nemzetségi szállásoktól messze szakadt és itt megtelepedett ága megszervezte benne Szent György tiszteletere a maga nemzetségi monostorát, amely egyben nemzetségi temetkezőhelye is lett.⁶ Az adományszerző Detre unokája, Domonkos, a Bebek-család őse, pedig felépítette a monostor mellett a XIII. század végén várát, a nagyforgalmú útvonalban vámot állított fel,⁷ majd 1328-ban megszerezte számára Korpona város kiváltságait s a hetivásár jogot.⁸ Mindez megteremtette az alapot várossá fejlődéséhez, aminek a középkorban mutatkoznak is némi jelei.⁹ Főképpen földművelő jellegének kell tulajdonítanunk, hogy a félúton elakadt s a részben németek és bányászok által alapított Csetnek, Rozsnyó meg Dobsina túl-szárnyalta. Mezőváros lett csak belőle. Lakói szabad költözésűek, kilencedmentesek, fekvőségeikkel szabadon rendelkeznek, azonban az úrnak telkeik után taksát fizetnek, robottal, ajándékkal és élelemmel tartoznak, továbbá az úr borát is kötelesek kimérni. Elvben élvezi a község a szabad bíraskodást és a bíróválasztás jogát is. Bár mindez tipikus földesúri városi jel-

⁵ Két példa is van, hogy az itt élő szlávok, az Ottrokocs- és Zágráb-Korpás-nemzetségek, nemcsak nem szivódtak fel, hanem külön, a magyarokéhoz hasonló nemzetségekké alakultak. Kétségtelenül valami hasonló történt volna Pelsőcénél is. Egyébként ide a magyarok nem is jöttek fel olyan tekintélyes számban, mint amennyien a déli részekben telepedtek meg.

⁶ AO. III. 7. Az 1333-as oklevél szerint az ekkor élők ősei, tebát nyilván Szár Detre alapította a monostort, közvetlen a tatárjárás után. A Detrétől leszármazó összes vérrokonok pátrónusai. Valószínűleg a mai ref. templom helyén épült (Tichy, 291. s köv. lapok). Pelsőcnek a Boldogságos Szűz tiszteletere szentelt egyháza a monostornál korábbi (Ortvay, I. 44.).

⁷ 1320-ban a város várnjával, Domonkos által épített várával (castrum) és az urbura felével osztályban ennek a Domonkosnak jutott (DL 1986; Márkusfalvi, nr. 120.; kiad. AO I. 544.). Itt már vásárát is említik. A vám 1551-ben a Sajón állott két nagyobb és két kisebb hidon, jogosságára a vizsgálatot végző vármegye előtt IV. Béla király privilégiumát mutatták fel (Rédey-lt., 1553.). Az oklevél a vámtételeket is tartalmazza.

⁸ Fejér, VIII/3. 265. Azonos kiváltságokat kap az oklevélben Csetnek is.

⁹ A várost az oklevelek oppidum-nak, polgárait cives-nek nevezik (1476: DL 17801), 1466-ban pedig külön városi mérőt vagy köblöt említenek (Hanvay-lt., Pálóczy országb.).

leget kölesönöz Pelsőcnek, a lakosság életszintje mégis igen kezdetleges. Főleg földművelésből él, de kicsiny hozama miatt nagyon szegényesen. A nagyhegyi állattartást károsan befolyásolja a vízhiány. A szén- és mészegetés jelent némi jövedelmet, az előbbi a határ vashámoraiban jól értékesíthető. Meg kell még említeni a nagy gyümölcsösöket, amelyek a városnak jelentős hasznot hoznak. Mindezek mellett előfordult, hogy egyes lakosok — kereseti viszonyaik megjavítása céljából — elmentek a tiszai megyékbe részt aratni és csépelni.¹⁰ Rendkívül sokat szenvedett a város a XVI. század közepétől az állandó hadjárásoktól, mivel központi fekvésével minden hadseregnek útjába esett. Kezdetben a töröké, majd Szendrőhöz hajtották lakosságát a német zsoldosok, a XVII. században s a XVIII. elején pedig a rengeteg beszállásolás és az ezzel járó fosztogatás juttatta azt koldusbotra.¹¹ Mindennek következtében jobbágyságában nagy a hullámzás, létszáma pedig az úrbérendezés idejére sem gyarapodott lényegesen. Régi parasztságából igen kevés maradt meg, a jövévények azonban magyar népiségét megerősítették,¹² mert közöttük elenyésző az idegen nemzetiségű. A helység nagy nyomorúságára vall, hogy földesúri városjellege ellenére is mindössze néhány nemes él benne,

¹⁰ Az elmondottakra fölös számban található adatok az alább, főleg a földrajzi neveknél idézendő forrásokban. Hasznos munka: Tichy: Phileciumtól Pelsőcig, Rozsnyó, 1932., a népiségtörténet azonban teljesen hiányzik belőle.

¹¹ 1570-ben azt vallják a lakosok, hogy a török gyujtogatása hat ház kivételével az egész helységet megsemmisítette. Fizetnek a füleki bégnek hódoltsági adóban 350 forintot, a császárnak külön 40-et, továbbá élelmiszereket adnak, amelyeknek értéke az említett taksákkal együtt kitesz évi 591 forintot. Ehhez járulnak a földesúri adók, továbbá, mint a legnagyobb teher, az állandó robot Szendrőhöz. A török az adón túl is sa nyargatja őket; csak az imént kellett a füleki bégnek Kardos Mátyás polgárért, aki fiával és szolgálójával fogságba esett, 36 forintot, 736 juhot báránystul, öt lovat és egy vég morva vásznat váltságdíjban adni. Panaszkodnak a polgárok az összeíró biztosok előtt, hogy a nagy terhet nem bírják tovább, már eddig is sokan elmentek és mindannyian más vidékre kényszerülnek, ha a király nem könnyít helyzetükön (Kassai, f. 68. nr. 1.). Hasonlóképpen panaszkodnak 1576-ban (u. o. 68. nr. 10.). A helyzet a 15 éves háború után javult csak valamit, de a nemzeti felkelések idején, a Rákócziak kora óta a Szendrőhöz tartozó robot fokozódott (Egri kpt. o. lt. Lit. AH. nr. 466.); főleg a beszállásolások juttatták Pelsőcöt végromlásra. Az 1728-as összeírás (vm. dica) szerint a város „in faucibus condensationum“ fekszik.

¹² Minthogy lakossága csak fokozatosan cserélődött ki, középkori magyar hagyományai átöröklődtek, azaz mindig nagy réteg őrizte azokat és adta tovább. Így maradhatott meg Pelsőc, a nagyobb néphullámzás ellenére is, egységes magyar népiségűnek.

míg pl. Csetneken és főleg Rozsnyón külön kiterjedt nemesi társadalom alakult ki. Az újkorban uraival együtt áttér a ref. hitre; az áttéréssel egyidős ref. iskolája.¹³

BIRTOKOSOK.

1427.¹⁴ Pelsőci Bebek-család 52 p. — 1578.¹⁵ Konfiskált birtok Szendrőhöz 4 is, 27 ms, 8 i, 15 des. s, 9 des. d. — 1662.¹⁶ Rákóczi Györgyné Báthory Zsófia és Rákóczi László 56 is, 55 ms, 3 qus, 2 i. — 1726.¹⁷ A fiskus (Rákóczi Ferenc konfiskált részei) és az Aspremont-család 36 is, 14 is des, 1 curia nob., 29 i, 6 des. — 1773.¹⁸ Özv. Szeremley Károlyné 50 c, 28 i, 4 si.

HELYI NEMESSÉG.

1668.¹⁹ Armálisták. *M*: Ivócs, 2 Kardos, Pap, Sovány, Tamás Deák. — 1733.²⁰ *M*: Balog, Csergő, Szilassy.

POLGÁRSÁG-JOBBÁGYSÁG.

1469.²¹ *Sz*: Liska. — 1476.²² *M*: Thewres; *Sz*: Kaswth; *B*: Literatus. — 1480.²³ *M*: Deme, Dyak; *B*: Baba, Zabo. — 1496.²⁴ *M*: Kowach.

1499.²⁵ *M*: Bench, Horkay, Jako, Naghsymon, Nesthe, Penzes, Thewres, Thwry; *N*: 2 Themer; *Sz*: Lawach, Pazman,

¹³ A ref. egyház és iskola rövid története Dusza János tollából Tichy id. munkájában (291. l.). Nehány prédikátorának neve az 1601—1620. évekből: MPrEA XIII. 50. 1707-ben rektorát és prédikátorát említi a dica-összeírás (vm. jk. nr. 17. 213.). 1766-ban a kát. egyházi összeírásban (vm. lt.) nem szerepel, tehát lakossága teljesen ref. volt. 1774-ben ref. rektora 49 tanulót oktat latin és magyar nyelven; az Abe-től a szintakszisig terjedő ismereteket tanítja (Vm. lt., iskolaügyi összeírások).

¹⁴ DL 35801.

¹⁵ Kassai, f. 68. nr. 11. Az ez évi dicajegyzék (Dic. Tom. XV. 770.) csak 6 zsellér és 4 lakatlan telket tüntet fel. Az úrbéri összeírás hitelesebb.

¹⁶ UC 3/26. A telkeken él összesen 124 önálló jobbágy.

¹⁷ UC 34/3. A kamara és az Aspremont-család megbízottai által a helyszínen készített úrbéri összeírás.

¹⁸ UT.

¹⁹ Vm. jk. nr. 8. 404. A neveket mind megtaláljuk korábban a jobbágyok között. Az 1703-as és 1725-ös általános igazolások nem jegyeznek fel itteni armálistá nemességet.

²⁰ Vm. lt., nemesi összeírás.

²¹ DL 16807. Nem nemes familiáris.

²² DL 17756. A Bebekek itteni hatalmaskodó jobbágyai.

²³ DL 18417. Ugyanaz az ügy.

²⁴ Jv. o. lt. Intr. et Stat, Lit. L. f. 1. nr. 24. Pelsőc bírása.

²⁵ DL 20859. Bebek János hatalmaskodó jobbágyai.

Synko; *B*: Adam, Baba, Draga, Faber, Literatus, Mathyws, Muso, Paruus, 2 Warga, 2 Zabo, Zabo Janko, Zalachy.

1507.²⁶ *M*: 2 Bancz, Beche-Becze, 2 Bendo, Benge-Benche, Borsuay-Booswan (!), Bothka, Chak, Csorka, 5 Dyak, Dwza, Horkay, Jako, Kethen, 3 Penzes-Penses, Sere, Sigmond, Theres, Twry, Thwryan, Wak, Zoway-Zowan, Zwnok; *N*: Thewmel-Themel; *Sz*: Lachyk-Laczyk, Merthen, Posman, 2 Rosman-Posman, Wakracz-Wakrocz, Zynko-Synko; *B*: Adam, Baba, Bathko-Kathko, Draga, Felsayo, 3 Fodor, Hencz, Kacho, 2 Kowacz-Kowach, Lacho-Laczo, 2 Lwkacz-Lwkach, Mathws, Nayd, Pastor, 2 Warga, Varga, Wrban, 3 Zabo, 2 Zabo Janko.

1508.²⁷ *M*: Bancz, Benche, Bendew, Cheke, Chwth, Horkay, 2 Jako, Messaroz, Souan-Sowan, Thewrewz-Thewrews, Thwri-Thwri; *N*: 3 Thewmewl; *Sz*: Cracho, Kosman-Posman, Synko; *B*: Adam, Baba, Balasdyak, Draga, Faber, Fodor Simon, Hencz, Literatus, Sabo, Sabo Janko, Warga, Zabo.

1570.²⁸ 1 j, 1 libertinus, 5 ip, 24 mp, 16 i. *M*: Andreas Literatus (1574: Andreas Deak, Kassai 68/7.; 1662: Andreas Deak, UC 3/26), Bakos (1574: Bagos, Kassai 68/7.), Balogh, 3 Becze, Beneze, Gewmby (1576: Gömby, Kassai 68/9.), Horka, 2 Kardos, Kerekes, Nagh (1585: Nag Jannos, Kassai 69/2.), Paldeak, Syketh, Sypos alias Mezaros (1574: Sypos, Kassai 68/7), 2 Sythew (egyik Sythew) (1574: Swthö, Kassai 68/7), Sowany, Thewres (1574: Törös, Kassai 68/7; 1579 németes elírással: Deresch, u. o. 69/1), Thompa, 2 Thwry, Thwza (1574: Dusa, Kassai, 68/7.; 1576: Dwza, u. o. 68/9.; 1579: Duczcza, u. o. 69/1), Wirrazto; *N*: Thembel (1574: Temel, Kassai 68/7; 1588: Teomeo, u. o. 69/5.; 1643: Tenel, UC 3/24; 1662: Tommör, Tömmer, UC 3/26); *Sz*: Denchyk, Krysky, Rathko; *B*: Baba (1574: Babaantal, Kassai 68/7, később állandóan: Baba), Dod (1574: Toth, Kassai, 68/7; 1576: Dol, u. o. 68/9; 1578: Doll, u. o. 68/11; 1585: Dod, u. o. 69/2), Drabanth, Galdeak, 2 Kowach, Lenarth, Lukach (1574: Lucas, Kassai, 68/7; 1578: Lukachj, u. o. 68/11), relicta Mathyws (1574: relicta Matywsne, Kassai, 68/7), Orban (1574: Vrban, u. o., 3 Warga, 2 Wyncze, 2 Zabo (1585: Zabo Janos, Kassai 69/2), Zwhay (1579: Suha, Kassai, 69/1).

²⁶ DL 21679. Hatalmaskodásban résztvett jobbágyok. Megtalálható a névsor egy másik hasonló tárgyú kiadványban is (DL 21690.). Ahol a névírásban eltérés van, ott ez utóbbi oklevél nevét kötőjellel az előbivel együtt közöltük. Wak mercennarius neve: Jv. o. lt. Mand. f. 22. nr. 28.

²⁷ DL 21883. Hatalmaskodásban résztvett jobbágyok. Törvénybe idézésük ugyanezen évből: DL 21834. A létszám a két oklevélben egyezik, az íráseltéréseket idézzük. Különbőség van azonban a hatalmaskodó jobbágyok és a megidézettek nevei között; természetesen valamennyi nevet közöljük. A nevek az oklevelek összevetéséből könnyen megállapíthatók.

²⁸ Kassai, f. 68. nr. 1. Kamarai komisszáriusok által készített úrbéri összeírás teljes névsora. Mivel taksás helység és dézsmát nem adott, így dézsmajegyzékeink nincsenek róla. Ez az első teljes névsor, mivel két korábbi úrbéri összeírásában (1556: UC 24/73; 1569: UC 88/12.) nevek nincsenek.

1570—1688. között új nevek. 1574.²⁹ *B*: Balasdeak, Kacho (1578: Kachjo, Kassai, 68/11), Kalmar, Paztor. — 1576.³⁰ *M*: Bartok, Erdely (1662: Erdelj, UC 3/26), Joydŵ (1577: Joydew, Kassai 68/10). — 1579.³¹ *M*: Juoczczj (1585: Jwoczsz, Kassai, 69/2); 1588: Iwoch, u. o. 69/5), Meczaros (1585: Mezaros, u. o. 69/2); *B*: Demian, Thott. — 1585.³² *M*: Fazekas; *B*: relictá Bodisarne. — 1588.³³ *B*: Nemeoth (1662: Nemeth, UC 3/26). — 1643.³⁴ *M*: Bogy (1662: Bodi), Borza, Borzi, Csismadia, Giczei, Lakatos, Molnár, Paloczi, Papa, Szöcz (1662: Szeocz), Thamasi; *B*: Andras Gazda, Baisza (1662: Bayza), Batho (1662: Bartha), Leörincz, Mathe, Osvath, Peter, Vitalius. — 1662.¹⁶ *M*: Bey (Bejei h.), Gombos, Kotoles, Molnar, Takacz, Uveges; *Sz*: Birilla, Boczko, Rucej; *B*: Ambrusne relictá, Boros, Demeter, Doban, Elek, Sambokj, Sebeo.

1688.³⁵ 40 ip, 26 mp, 12 ip des, 15 mp des. *M*: 2 Bakos (egyik des.), 3 Balogh, Bartok, Bartus (1715: Bartos, CR); Becse, 3 Bentze, Bodi, Borbas, Borzi, Bürös, Csismadia, Deák (des), 2 Gömbi, 3 Horka (egy des), Imre (des), Ivócs, 4 Kardos (egy des), 2 Kis, Koresmaros, 2 Lakatos (egy des), 2 Meszaros, Molnar, 2 Nagy, 3 Paloczi (egy des), 3 Pap (kettő des), Sipos (des), 2 Sovány, Siketh, 2 Szüecz; *N*: 2 Tömöly (egy des), Tömer (1715: Temel, CR; 1720: Tömör, CR); *Sz*: Birilla, 4 Kriszki (1715: Kriske, CR), 3 Ratko; *B*: Ambrus (des), Bába, 2 Balás (egy des), Boros, Demeter (des), 4 Gaál, Kalmár, Katho (des), 3 Kovács (kettő des), Lukacs, Matthe (des), 2 Németh, 4 Szabo (kettő des), Szuhaj, 3 Tótt (egy des), 3 Varga, Vinka (torzítás Vince h.), Vitalis (1694: Vitalius, Dec. Göm.).

1688—1773. között további új nevek. 1694.³⁶ *M*: Belkényi,³⁷ Kós, Takács; *B*: Antal, Ferenc, Gazda, Karacsony, Miklos, Somkutj. — 1696.³⁸ *M*: Juhasz. — 1706.³⁸ *M*: Vizes; *B*: Fodor. — 1715. *B*: Horvát (CR). — 1720. *M*: Csik (CR). — 1726.¹⁷ *M*: Bali, Csege, Fazekas, Pogany, Timar, Vizi; *N*: Belizer, Mecz-

²⁹ U. o. f. 68. nr. 7.

³⁰ U. o. f. 68. nr. 9. Pusztán állt 15 sessió.

³¹ U. o. f. 69. nr. 1. Említ egy allodiális gyümölcsöskertet, mely szépen jövedelmez.

³² U. o. f. 69. nr. 3. Másodpéldánya: u. o. nr. 2. Pusztá hét hely.

³³ U. o. f. 69. nr. 5. Mindegyik urbárium a colonusok szolgáltatásait is tartalmazza.

³⁴ UC 3/24. Lorántfy-rész urbéri összeírása. A zárójelben közölt névváltozatok: UC 3/26.

³⁵ UC 3/36. Rákóczi Ferenc itteni része urbéri összeírásának teljes névsora. Ekkor már, főleg zálogjogon, más családok is birtokosok Pelsőcön, colonusaikról azonban összeírás nincs. Később Gyürky Pál részzeit 1711-ben (UC 88/119.) és Vay Ádám jogait 1718-ban (UC 66/61.) írják össze.

³⁶ Az egyetlen megmaradt nem hivatalos dézsmajegyzék. Nem teljes, mert a zsellérség felsorolását etc.-vel fejezi be.

³⁷ Az 1696-os dicajegyzék (vm. dica) szerint Bölkényi Péter esküvőmester volt és a prédikátorságra készült.

³⁸ Vm. dica. Az 1728-as név a notárius neve.

ner; Sz: Ivanicz (des), Kuban, Paulini; B: Agita (des), Arday, Bodnár, Fodor, Gentsi, Lengyel, Pastor, Petus. — 1728.³⁸ Sz: Marikovszky. — 1753/54.³⁸ M: Boko, Csapo, Csobady, Fazekas, Györi, Konez, Körosi, Szegő, Szekeres; N: Siling; Sz: Kozsar, Miklian, Palkovits, Papeszik, Szmerék; B: Archangyal, Dubovai, Matuz, Selmeczy, Tesler.

1773.³⁹ 50 c, 28 i, 4 si. M: Bako, Bartus, 3 Becze, Beke, Bellei, Bódy, Bukó, 4 Csapó, 6 Csik, György, Horka, Juhász, Kardos, 3 Kasza, Konez, Kossa, Kürössy, 2 Lakatos, 2 Molnár, Palóczy, Pap, Sovány, Szántó, Szegedy, Szekeres, Szüts, Timár, Vizi; N: Majer, Silling, 2 Tömöl; Sz: Brezina, Ivanits, Klepus, Kubán 2 Pápsik, Repka, Szmerel; B: Ambrus, Antal, Arday, 2 Bába, Boros, Dobrovaj, Ferencz, 4 Gál, 3 Genesi, 2 Kováts, Lukáts, Mátos, 2 Pásztor, 2 Petyus, 2 Szabó, 2 Tóth, Varga.

*Cigányok.*⁴⁰ 1731. 4 Czigány. — 1770. Abraham.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatózó nyelv a: magyar.

FÖLDRAJZI NEVEK.⁴¹

1243.¹ *Gulnych*⁴² (Genucz), fluvius. L. még Rozsnyó (1291).

*Sumulnuk*⁴³ (Szomolnok), fluvius.

*Bolcha*⁴⁴ (Goleza), mons. L. még Rozsnyó (1287: Mons Boum...).

*Lyget, quod vocatur Borsodi Dubodel.*⁴⁵

*Ronagoz.*⁴⁶

*Tormusna*⁴⁷ (Chormusna), fluvius. L. még Rozsnyó (1291), Jólész (1667).

³⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

⁴⁰ 1731: Vm. jk. nr. 17. 345; 1770: Vm. lt., cigányösszeírások.

⁴¹ Ahol a forrás őrzőhelye külön nincs jelezve, ott 1526. után mindig Pelsőc nagyközség levéltára értendő.

⁴² A folyó neve a szláv *Glinicza*-ból származik; szaggal (rothadásal) kapcsolatos elnevezés (Šmilauer: Vodopis, 467.). V. ö. Melich: HfMg, 374. l.

⁴³ *Szomolnok* a szláv „smolník-smolný” szóból ered, jelentése: szurok, szurokégető (Šmilauer: 401, 465.).

⁴⁴ Azonos a Rozsnyó 1291-es határjárásában előforduló Ökörhegygyel, a szöveg bizonytalansága miatt azonban etimológiája is bizonytalan. Fejér zárójelben a „*Volovec*” változatot közli.

⁴⁵ *Dubodel* szláv szó, a *dubov* „tölgy-” *děl* „osztály, rész” összetétele, *Borsodi* pedig nyilván a magyar Bors személynév elírt alakja, esetleg éppen a magvaszakadt Bors comes neve.

⁴⁶ Mivel a szöveg bizonytalan és megbízhatatlan, magyarítani nem lehet (Vodopis, 378, 499.). Az kétségtelen, hogy Hárskut és Krasznahorka között húzódó, feltehetőleg folyóvölgy volt, amely beleesett az eladományozott területbe és a már fennálló várhoz tartozott.

⁴⁷ Alapszava a szláv *Črmošna*; *Cseresznyés* (Vodopis 378, 483.).

Karulesy,⁴⁸ (Carullosoy). L. Jólész helységet.

Leankeo (Leánkeó); 1887: Leány kő (a 75000-es kat. térképen).

Solyomkeo (Solyomkö).

Caput Zauz (Zauaz). L. Gombaszög helységet.

Lucz.⁴⁹

Nyireslygeth.

Caput Hulbaka (Holbuka). L. még Lekenye (1337).

Sajou (Sajov), fluvius; *Caput Sajó*; 1570: Sajó folyó (Kassai f. 68. nr. 1.); 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajókeszi (1232) s a többi sajjóvölgyi helységeket.

Toplacha (Toplicza), aqua. L. még Csákán (IV. Béla).

Magna via.

*Caput Precupna*⁵⁰ (Praecupna); 1560—1580: Perkopa (jk. nr. 1. 19. l.); 1787: *Perkopa*, erdő (Tichy 197. l.); 1810: Perkopa fő (Pelsőc-lt., a Kónyár térk.).

Beternyk (Veternyik), costa; 1887: Vetrnik (a 75000-es kat. térképen). L. Rozslosnya (1258).

Ortus Salamonis, in quibusdam arboribus sculptus.

Berkenie (Berekune), arbores.

Caput Rososna; 1887: Rozslosznica patak (a 75000-es kat. térképen). L. még Rozslosnya helységet.

Kuzberek (Közbercz).⁵¹

Byk, silva; 1810: Nagy bikk (Pelsőc-lt., térkép). V. ö. később a különböző bükkös erdőket.

Silva abietum.⁵²

*Caput Lumnica*⁵³ (Lumnyicza), Lumnichae (Lomnyeze).

⁴⁸ A pelsőci példányban 'Karullesi' alak áll. Helyesen valószínűleg: Karul + ülése, azaz Károlyülése, Károlytelepe. A határjárás szerint a mai Jólész helyén állott.

⁴⁹ A pelsőci példányban ez a szövegrész így hangzik: deinde ad Luch, hinc ad Fertys et in exitu eiusdem silve est meta; az aláhúzott szavak a Máriássy-lt. példányában és Fejérnél is hiányzanak. Kétségtelen a szöveg értelméből, hogy mind a 'Luch', mind a 'Fertys' (Ferdés-fürdő, bizonyára állatok fürdésére alkalmas pocsolya) erdőrészek, erdőelnevezések.

⁵⁰ A szláv *Prékopa* 'fossatum, árok' (Vodopis 383, 457.). Šmilauer megállapítása szerint védekezéssel, őrzéssel kapcsolatosan kialakult szláv név. Arra, hogy itt gyeprü lett volna, ez egy adaton kívül semmi más támpontunk nincsen. A név különben ma is él Pelsőc lakossága között.

⁵¹ A pelsőci példányban 'Kuzberk' áll; bizonyára helyesebb a Közberce, azaz határberce, elválasztó берc. A kat. térképen ma is látható a Jolsva-Oehtina, Štiri hotari' hely.

⁵² Tölgyes erdő.

⁵³ *Lomnica* a szláv *Lom* névből származik; hegyek között folyó, hegyi omladékot görgető patakot jelent (Vodopis, 383, 467.). A pelsőci példányban: Lumnische, Lomnishe; 'Steinbruch'.

Nigra silva.⁵⁴

*Fluvius ferricudine Detrici*⁵⁵ (Ferrifodine Demetrii).

*In capite Sarus*⁵⁶ (Sarno), meta.

Keortvelespatak (Körtvelyes Patak), rivulus.

*Caput Verniae*⁵⁶ (Vernicze).

Caput Nagypatak; 1887: Velka dolina (a 75000-es kat. térképen Kistrőce mellett).

*Ternahora*⁵⁷ (Cserna Hora), cacumen montis; 1887:

Cerna hora (a 75000-es kat. térképen).

- 1507.²⁶ *Pelsewzhege*, mons; 1508 (DL 21883, 21834); 1553: Peolseócz hegye silva seu mons (VII. szekr. 35. sz.); 1560—1580. között: Pelsütz bikke vagy Pelsützi nagy bikk (jk. nr. 1. 19 l.); 1589: Bykes erdő, silva (Diófa láda nr. 34.); 1592: Nagyhegy (II. szekr. 37. sz.); 1725 (VII. szekr. 39. sz.); 1774: Bikkes erdő (Márkusfalvi nr. 1053.); 1786: Pelsöczhegye sive Bikkes erdők (II. szekr. 29. sz.); 1786: Bik erdő (Ber. prot. nr. 16.); 1787: Nagy hegy erdő, Nagyhegy rét, legelő (Ber. prot. nr. 17.); 1808: Nagy Hegy alias Pelsücz Hegy (UC 175/5.); 1810 (Térk. a Rozsnyói vár. múz.-ban); 1852: Bikkes erdő, Bikk (VII. szekr. 138. sz.); 1864: Nagy Hegy, Bikk erdő (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen); 1936 (Tichy, 330. l.). L. még Gencs (1479) s a többi körülötte fekvő falut.

- 1551.⁵⁸ *Iuxta német ut*, terra arabilis; 1786: Német ut alján (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).

Feljáró oldal, terra arabilis; 1786: Alsó és Felső fenn járó (VI. szekr. 34. sz.); 1852: Fenjáró (VI. szekr. 138. sz.); 1808 (UC 175/5.).

Görbe rét, fenetum; 1587 (jk. nr. 1. 55. l.); 1588 (u. o. 20. l.); 1786 (VI. szekr. 34. sz.).

Banohaza seu chaláza,⁵⁹ fenetum; 1799: Bána-háza (VI. szekr. 34. sz.); 1841: Banóházi földrész (jk. nr. 2. 54. l.); 1843 (u. o. 56. l.); 1864: Bánháza (Pesty).

Nagy szögh; 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).

Haragistia, hegy; 1587: Haragistya fark, szántó (jk. nr. 1. 55. l.); 1595: Haragistie (u. o. 117. l.); 1786: Hra-

⁵⁴ Sötét erdő. A bükkös erdőt nevezték így, mert nem lehetett belőle az eget látni.

⁵⁵ Vodopis (166—167.). Bartholomaeides adata alapján az Ochtinától délre fekvő Hradekre magyarázta. Valóban jelöl is itt a kat. térkép több vasművet, vasbányát. Nézetünk szerint inkább Ochtinát kell értenünk, mert később is ez volt a legnagyobb vastelep és erre folyik Hradokról egy folyócska.

⁵⁶ Bizonytalan nevek, magyarázásuk céltalan lenne. Valószínűleg a bükkös erdőkben folyó patakokat és forrásaikat jelzik.

⁵⁷ *Kökényhegy*, zárjeles alakjának magyar fordítása: *Feketehegy*.

⁵⁸ VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 57.

⁵⁹ *Chaláza* második tagja a szláv 'laz', az első bizonytalan eredetű.

- gistyá, meredek kősziklás cserje (VI. szekr. 32. sz.); 1786: Hragistia allya, erdő (Ber. prot. nr. 16.); 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1852: Haragyistya, dülő (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty); 1887: Haragistya tető (a 75000-es kat. térképen). L. Lekenye (1337).
- 1553.⁶⁰ *Berkallya*, pratum; 1737: Berek nevü rétek (jk. nr. 2. 44. l.); 1786: Nagy berek (VI. szekr. 34. sz.); 1852 (u. o. 138. sz.); 1864: Kis és nagy berek (Pesty).
- Hidegkut*, scaturigo; 1588 (jk. nr. 1. 20. l.); 1797 (Tichy, 195. l.); 1799: Hideg kutnál (VI. sz. 34. sz.); 1852: Hidegoldal (VII. szekr. 138. l.); 1864 (Pesty).
- 1560—1580. között.⁶¹ *A Sósra vivő országut*; 1887: Sós hegy (a 75000-es kat. térképen).
- Somkuti völgy*, Somkuti kut. L. még Somkut heységet. *Páskaházi závozfő*; 1588: Závoz alatt (jk. nr. 1. 20. l.); 1738: Závoz alján, rétek (jk. nr. 2. 49. l.); 1774: Závoz feő tettő (Márkusfalvi nr. 1053.); 1799: Závoz allya (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Felső Závoz allyán (UC 175/5.); 1810: Taploczi Závoz fő (Tichy, 213.); 1852: Zavozut, Závozfő, Zavozalja (VII. szekr. 138. sz.); 1864: Zaózálya (Pesty).
- Berzétei hid felé az Omboly*; 1810: Zomboly⁶² (Pelsőc-lt. Nagy Bikk ferk.); 1864: Omboly (Pesty).
- Lednitze*;⁶³ 1887: Lednice bére (a 75000-es kat. térképen).
- Vereskő*; 1864 (Pesty); 1887: Vörös kö (a 75000-es kat. térképen).
- Borzova fölött*; 1570: Penes viam Borzovaiensem, melyet *Tobolykának* neveznek (jk. nr. 1. 45. l.); 1587: Tobolyka (u. o. 55. l.); 1588: Tobolyka parton szántó, kit hívnak Szent veér földenek (u. o. 20. l.); 1635 (Tichy, 344.); 1786: Tobokán (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).
- Esdám völgye*; 1786: Esdám völgye (VI. szekr. 34. sz.); 1853: Esdám völgy bikk erdőszél (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
- Tó*, nagy rét; 1799: A tó allyán (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Tó alatt, szántó (UC 175/5.).
- 1569.⁶⁴ *Veres haraszt*, terra; 1588 (jk. nr. 1. 20. l.); 1617: Haraszt közt, szántó (jk. nr. 1. 27. l.); 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Veres harasztton (UC 175/5.); 1810 (Tichy, 213.); 1852 (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
- 1570.⁶⁵ *Ad arcem vulgo vár megett*, pratum; 1730: Vár utca (VII. szekr. nr. 61.); 1799: —, Vár utcai felső sor,

⁶⁰ VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 77.

⁶¹ U. o. fol. 19. Pelsőc teljes határjárása.

⁶² Talán szl. személynév?

⁶³ Lednice < szláv ledь + Ъnica, Eisgrube 'jégverem' (Szabó

Dénes).

⁶⁴ VII. szekr. nr. 61.

⁶⁵ VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 45. és 60.

- Ó várban ortások (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Ó vár alatt (UC 175/5.); 1810: Vároldal (Pelsőc-lt. térk.); 1864: Óvár, várhegy, vároldal (Pesty); 1887: Vártető (a 75000-es kat. térképen).
- Az mocholya mellett való rét*, pratum; 1588: Mochiolanal, rét (jk. nr. 1. 20. l.).
- Az nagy révnek túl által az víz mellett*, pratum.
- 1574.⁶⁶ *Sáfránykert*; 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1864: (Pesty).
- 1584.⁶⁷ *Foglyos haraszt*.
- Az máál alatt*, terra arabilis; 1786: Mál oldal földek (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.); 1864: Mál (Pesty).
- 1587.⁶⁸ *Két árok közt való föld*; 1730: Bakos árkok között (VII. szekr. 61. sz.); 1786: Bakos ároknál (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.).
- Bek szegh*,⁶⁹ 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Bék szögibe (UC 175/5.); 1864: Begszög (Pesty).
- 1588.⁷⁰ *Nagy pást*, kert; 1720: Paston való föld (Vm. lt., nemesi ö. ir.); 1808 (UC 175/5.); 1843: Kertallya, szántó (jk. nr. 2. 56. l.).
- Akasztófa alatt*; 1589: Egy akasztófa Sodrománál (jk. nr. 1. 111. l.); 1799: Akasztóhegy (VI. szekr. 34. sz.); 1852: Akasztó hegy, erdő (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
- Függő oldalon*; 1733: Rétek a függő oldalon (jk. nr. 2. 33. l.); 1799: Függön (VI. szekr. 34. sz.); 1802: Fügő tető (Tichy, 214.).
- Ardai határon tó gátnál*, Gát alatt; 1799: Nagy gátnál (VI. szekr. 34. sz.); 1808: A gátnál (UC 175/5.).
- Csetnek loczájánál* — *Boldog aszony szigetében*.
- Gyepő alatt*; 1799 (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Gyepűbe (UC 175/5.); 1852: Gyepű oldal (VII. szekr. 138. sz.).
- Föld hid felett*, Föld hid alatt; 1799 (VI. szekr. 34. sz.).
- Vittelki pataknál*.
- 1604.⁷¹ *Czepko* ⁷² *dülő*; 1738: Csepko nyilas (jk. nr. 2. 49. l.); 1799: Alsó, Középső és Felső Csepko (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Felső csepkóba (UC 175/5.); 1852: —, Kapucsepko (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
- 1672.⁷³ *Konjart*,⁷⁴ erdő; 1756: Konyár, mons (VII. szekr. 106.

⁶⁶ U. o. fol. 84.

⁶⁷ VII. szekr. nr. 61. és VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 73.

⁶⁸ VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 55.

⁶⁹ A község előljárásgának jelentése szerint (Pesty) vagy a Bebek emléket tartotta fenn, vagy pedig egy török bég öletett itt meg. Mindenesetre a török időkből származó elnevezés, amelynek első tagja a „bég” szó.

⁷⁰ VI. szekr. jk. nr. 1. fol. 20.

⁷¹ III. szekr. 59. sz.

⁷² Szláv családnév.

⁷³ Tichy id. m. 159. l.

⁷⁴ „Konyár” szláv szó, magyar jelentése: lovász. Mivel a név már a középkorban is előfordul, kialakulása még a várgazdasággal függhet össze.

- sz.); 1786 (Ber. prot. nr. 16.); 1799: Kónyárd (VI. szekr. 34. sz.); 1808 (UC 175/5.); 1810 (Pelsőci-lt., térképe); 1852: —, Konyartálja, dülök (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Somkút (1423), Horka (1665).
- Dögös patak*; 1810 (Nagybikk térképe); 1864 (Pesty).
- 1691.⁷⁵ *Tornovai závoz fő*, erdő, L. még Tornova helységet.
- Medves sár felett való hegyes erdő*; 1810: Veres sár, Tető sár (Térképek); 1838: Sár oldal (jk. nr. 2. 53. l.); 1852: Tetősár, hegy (VII. szekr. 138. sz.); 1862: Medvető, Sár (Pesty); 1877: Sár parlag (a 75000-es kat. térképen).
- Középső hegyes tető*, erdő; 1810: Hegyes tölgyes (Tichy, 213.); 1864: Hegyestető (Pesty); 1887: Nagy hegyes (a 75000-es kat. térképen).
- 1723.⁷⁶ *Farkas berez alatt*, kaszáló; 1786: Farkas völgy, eserje (VI. szekr. 32., 34. sz.); 1786 (Ber. prot. nr. 16.); 1808 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).
- 1733.⁷⁷ *Tökés* nevű rétek; 1799 (VI. szekr. 34. sz.).
- 1734.⁷⁸ *Tölgyes ut* — *Él ut*.
- 1737.⁷⁹ *Déllő rét*; 1756 (VII. szekr. 106. sz.); 1786: Bornyu dellő (VI. szekr. 34. sz.); 1864: Déllő (Pesty).
- 1738.⁷⁹ *Hosszu kötél*, szántók; 1799: Felső, Közép és Alsó közép kötél (VI. szekr. 34. sz.).
- 1774.⁸⁰ *Macska lyuk*, locus.
- Ostormány*,⁸¹ locus; 1810: Ostormenyés (Térkép); 1864: Ostorményes (Pesty).
- Zibrik*,⁸² locus; 1864: Zsibrik sara (Pesty).
- Köves berez*, locus; 1810 (Térkép); 1852 (VII. szekr. 138. sz.); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Caverne vulgo Tabor*.
- 1786.⁸³ *Vizközi*, haszontalan kavacsos hely, cigányok lakják; 1786: Vizközi, földek (VI. szekr. 34. sz.).
- Kősziklás patak* — *Kősziklás vizmosás*.
- Nagy patak*; 1808 (UC 175/5.).
- Köves parlag*, legelő; 1786: Nagy köves (VI. szekr. 34. sz.).
- Szálás* nevű pascuatio; 1786: Kisszálás erdő (VI. szekr. 34. sz.); 1808: Szállás allyán (UC 175/5.); 1841: Kis és Nagy szálás (jk. nr. 2. 54. l.); 1843: Szálás alji, szántó (u. o. 56. l.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

⁷⁵ VII. szekr. 107. sz.

⁷⁶ U. o. 100. sz.

⁷⁷ VI. szekr. jk. nr. 2. fol. 33.

⁷⁸ Tichy id. m. 160.

⁷⁹ 1737: VI. szekr. jk. nr. 2. fol. 48; 1738: U. o. fol. 49.

⁸⁰ Márkusfalvi, nr. 1053. Pelsőc és Borzova elválasztó határjelei.

⁸¹ Ostormány < szláv *stremeň*, declivis = lejtő, (Szabó Dénes).

⁸² Szláv családnév.

⁸³ VI. szekr. 32. sz. Prot. dimens. opp. Pelsőc.

- 1786.⁸⁴ *Demtsik*⁸⁵ nevű földek.
Pusztá szőlő, szántók; 1808: Szőlők allya (UC 175/5.);
 1852 (VII. szekr. 138. sz.); 1864: Szőlőkallya, Szőlők
 feli, Pusztaszőlő (Pesty).
Mák völgy.
A cseres oldalon; 1864 (Pesty).
*A Pisik*⁸⁶ völgyön; 1810 (Térkép); 1864 (Pesty).
Turos tető; 1852 (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
Pálkás, Kispálkás,⁸⁷ rétek; 1808: Nagy és Kis pálkás
 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).
Komorás oldal; 1852: Komrás oldal (VII. szekr. 138. sz.).
Rászás kert,⁸⁸ nyilas rétek.
Horog, rétek; 1808: A horognál (UC 175/5.); 1864 (Pesty).
Barátok réve, nyilas; 1864 (Pesty).
Bancsal,⁸⁹ nyilas; 1808: Bantsalba (UC 175/5.); 1864
 (Pesty).
Veczkébe,⁹⁰ földek; 1808 (UC 175/5.); 1852: Beczkék földe,
 Veczki malom árka (VII. szekr. 138. sz.); 1864 (Pesty).
Felső és alsó Lászlók szeri; 1808: Lászlók szerinn (UC
 175/5.); 1864 (Pesty).
Alsó és felső szivanya,⁹¹ 1808: Felső Szivonyába (UC
 175/5.); 1864: Szivonya (Pesty).
Köszörűnél, rétek; 1864: Köszörű (Pesty).
- 1799.⁹² *Kis hegyen levő, kertek — Temető szögi házak — Gö-
 möri uttzai kertek és házak — Piartzi sor — Kis-
 uttzai házak — Székér ut alatt, szilvás kertek — Kis-
 uttzai felső sor — Templom megí sor — Nagy uttzai
 felső sor*.
Ketske domb, szántók; 1864: —, Kecskés völgy (Pesty).
Nagy ároknál, rét.
Roskon,⁹³ 1810: Roskóhegye (Térkép); 1887: Roskó völgy
 (a 75000-es kat. térképen).
A borz utnál; 1864: Borz vagy borzovai ut (Pesty).
Vintze tójánál — Kert allyán.
Bástyánál; 1864 (Pesty).
Kis-rét-szer; 1808 (UC 175/5.).
Kerek kert allyán — Kis és nagy kender föld, nyilas

⁸⁴ U. o. nr. 34.

⁸⁵ Tót családnév, Demeter szn.-ból. Pelsőc polgársága között ilyen nevű nincs.

⁸⁶ Pisik valószínűleg családnév, ismeretlen eredetű.

⁸⁷ Pálkás < páłka tájszó (< tót páłka) ,bot, pálcá, — ás (Szabó Dénes).

⁸⁸ Rászás ,káposztás', gömöri tájszó (MTsz. II. 255—256.).

⁸⁹ Bancsal < személynév, magyar = sanda (BSzD: Kisdéd Sz. II. 196.). (Szabó Dénes).

⁹⁰ Középkori magyar személynév, a Nehei-nemzetségnél jön elő.

⁹¹ Szivanya < szl. slivóna ,szilvafa' (Szabó Dénes).

⁹² VI. szekr. nr. 34. Prot. Dimens. opp. Pelsőcz.

⁹³ Gyakori tót családnév.

rét — *Alsó szög*, ortás — *Alsó rétek* — *Töltés alatt*,
rétek — *Alsó ortások* — *Mester szögi* — *Kis hidnál*
 — *Szekér ut alatt*, ortás.

A hámor felett; 1864: Kuruc hámor (Pesty); 1887: Ó és
 Uj hámor (a 75000-es kat. térképen).

Deme tója; 1808 (UC 175/5.); 1864 (Pesty).

Kavatsos domb — Fluder;⁹⁴ 1808: Felső fludernél (UC
 175/5.).

Felső és alsó ér mellyéke; 1808: Az érnél (UC 175/5.);
 1864: Érmellék (Pesty).

Kapunál, rétek.

Alsó és felső üst örvény; 1808: Felső üst örvény (UC
 175/5.); 1864: Üstörvény (Pesty).

Vad almafánál — *Középső szög*.

Dod-rét; 1864: Dodrétje (Pesty).

Kő hidnál; 1808 (UC 175/5) — *A malom berkében*.

Ur réte szögi; 1808: Felső és alsó ur réte (UC 175/5.).

Kis kut fele; 1808: Kis kutnál (UC 175/5.).

*Mokrágy*⁹⁵ *patakja*; 1808 (UC 175/5.).

Hosszu kender földek; 1808 (UC 175/5.).

Széles kender földek; 1808: A szélesbe (UC 175/5.).

A határnál, nyilas rétek; 1808 (UC 175/5.).

PELSŐCARDÓ.

Erdes, Mirk erdeő, Ordou, Ardo, Ordo, Ardow,
Ordow, Pelsewczardo.

1243-ban Ardó nevű, Pelsőchöz tartozó hely.¹ Mivel az
 egész táj korábban királyi birtok volt, amelyen királyi condi-
 tionárius népek éltek,² nevéből következtetve,³ a falu megalá-

⁹⁴ Német szó, magyar jelentése: 'zúgó' (Szabó Dénes).

⁹⁵ Mokrágy < szl. mokrъ 'nedves' magyar képzővel (Szabó Dénes)

¹ Fejér IV/1. 287. Az oklevél Pelsőc község levéltárában (II. dob. 12. sz.) levő, 1798-as hit. másolatról készült egyszerű másolati példányában a név *Mirk erdeő*. Fejér kiadásában ellenben *Mirk* és *Erdő* külön helységek. Az irodalom a pelsőci példányt nem ismerván, *Mirket* korán eltűnt helységnek tartotta. (Karácsonyi I. 110.) Forrásainkban 1243 után többé nem találkozunk vele, nem ismerik az 1318. és 1320. évi Ákos-osztályok sem. *Mirk* kérdésének eldöntésénél a pelsőci másolat alakját nem lehet teljesen figyelmen kívül hagyni. Ha valóban egy névről volna szó, akkor annak első, *Mirk*, tagja csak személynév lehetne. Feltűnő, hogy bár éppen erről a tájról sok oklevél maradt fenn, ezek nem szólnak róla, holott ha 1243-ban valóban önálló, helyhez kötött település, az említett legkorábbi osztályok idejére nyomtalanul aligha tűnt volna el. Lehetséges, hogy a helyes megoldást a pelsőci másolat nyújtja.

² A szomszédos tornai részeken, az eltűnt Kovácsiban, továbbá Egerszegben és Szöllősdárdon a gömöri királyi halászó vizek és erdők őrei éltek. Az utóbbi helyen 1348-ban is nagyszámú hospest és királyi jobbá-

pítőinak és egyben benépesítőinek a királyi erdőörököt kell tartanunk. Kezdetei visszanyúlnak a XII. század elejére. Az erdőörök magyar népisége kétségtelen, a nagyobb számmal megmaradt középkori nevek is a község magyar voltáról tanúskodnak. *1427-es jelentős portaszáma a XVI. században a török pusztítás miatt leapadt. Egyrészt a nagy hódoltsági adó, másrészt a töröknek Fülekhez, a császáriaknak Szendrőhöz végzett végnélküli kézi és ígás robot miatt ismételten elhagyta a falut lakossága, Pelsőre és egyéb helyekre húzódva.⁴ A XVII. század elején kezdett csak erőre kapni. Ekkor néhány új család költözött bele, népessége azonban a középkorinak így is legfeljebb fele.⁵ Végzetes csapást hozott rá az 1682. esztendő; a hadjárások teljesen elpusztították. Ettől kezdve lakatlanul áll egészen az 1740-es évekig.⁶ Ennyi idő alatt régi jobbágysága deficiált, a jövevények pedig túlnyomó részben szlávok. Az ősi magyar alapítású falu tót helységgé vált. Az idegenek megtelepítésének kedveztek a határában és általában az egész tájon található juhlegelők. Juhokat a magyar lakosság is régtől fogva tenyésztett.⁷ A jövevények között nagy számban voltak vlachok, amint a Kozsár, Laczó és Bacsó nevek bizonyítják. Nem messziről jöttek; uraik az északi vlach falvakból telepítették át őket.⁸ A falu 1773-as társadalma a középkorhoz viszonyítva létszámában is nagy fogyást mutat. Határában a középkori oklevelek ólombányákat emlegetnek,⁹ ezeknek azonban az újkorban nincs többé nyomuk. Jövedelmi forrásként szerepel a szénégetés, mi-

gyot (jobbagiones regii immediati) emleget egy oklevél (Zichy Okmt. II. 329. l.).

³ A magyar *Ardó* jelentése 'erdőóvó'. (Etsz. 128; Oklsz. 195; Nyr. XXX. 286. *Knieszsa*: AEEO. II. 86—90.).

⁴ A török adó évi 16 forintról felemelkedett 75 forintra; csak akkor csökkent, amikor a lakosok elfutottak. 1570-ben a kamarai biztosok előtt kijelentik, hogy a terheket nem bírják tovább és ha nem segítenek rajtuk, úgy mindannyian elszöknek a községből, ami be is következett. (1570: Kassai, f. 68. nr. 1.; 1578: U. o. f. 68. nr. 11; 1582: UC 59/13.) Még lakott korában is sok a pusztá telek.

⁵ A feléje irányuló néphullámozás egészen elenyésző; még a természetes szaporulat jórésze is másutt igyekezett megélhetést találni.

⁶ A dézsmajegyzékek ettől kezdve állandóan prediumnak mondják. 1698-ig néhány colonusát Pelsőcön tartják nyilván. 1753-ig hiányzik az orsz. összeírásokban és a dicajegyzékekben. (Vm. dica.) L. még 1726: NRA 1347/2; 1731: UC 175/5.

⁷ Dec. Göm. frug. és agn. Voltak kiváltságos juhászaik is, ezek neveit külön közöltük.

⁸ Urainak egy része birtokos az északabra fekvő szláv falvakban is, amelyekből Pelsőcardóra hoztak pásztorokat.

⁹ AO. I. 544. 1320.

vel a közeli hámorokban minden szenet el tudnak adni.¹⁰ Egyháza és temploma nincsen. Az újkorban előbb Pelsőc ref. filiája, majd ev. szlávsága Kuntapolcához tartozik.¹¹

BIRTOKOSOK.

1427.¹² Csetneky-család 31 p. — 1578.¹³ Fele Szendrőhöz konfiskált és fele Csetneky-család birtoka, 6 is, 1 ms, 6 i, 2 des. — 1773.¹⁴ Andrassy Károly 1 c; Ragályi István 2 c; Fáy József 4 c; Kiszél Jób 1 c; Pletrich Imre és György 2 c; Czekus Lajos 2 c; özv. Szeremley Károlyné 1 c; Ambrus Gábor 1 c; özv. Szathmáry Miklósné 1 c; Jakab László 1 c.

JOBÁGYSÁG.

1359.¹⁵ *M:* Gregorius f. Gurew, Stephanus f. Mikow, Dominicus f. Myche, Johannes f. Pethew, Zolokay filius Pethki; *B:* 2 Benedictus f. Petri, Benedictus f. Johannis, Benedictus f. Stephani, Fabianus f. Pauli, Johannes f. Clementis, Ladislaus f. Antoni, Ladislaus f. Symonis, Nekes filius Iuani, Nicolaus f. Andree, Orban f. Iuani, Petrus f. Iuani, Petrus f. Stephani, Stephanus f. Michaelis, Stephanus f. Thome, Thomas f. Stephani.

1374.¹⁶ *M:* Nicolaus Magnus f. Phinta. — 1423.¹⁷ *M:* Ardo. — 1425.¹⁸ *M:* Pethew. — 1470.¹⁹ *B:* Matheus, Zalothi.

1551.²⁰ j, 15 c. *M:* 3 Bala (1564: Balu; 1578: Balla; 1692 elírással: Bila; 1607: Barla; 1611: Balka; 1674: Baló), 2 Banez (1563: Banezj), Bereczk, Borlobas (1565: Borlobasch), 2 Borzvay (1563: Borzi; 1564: Bossi; 1565: Borzay; 1566: Borzo), Domonkos (1578: Domankus), Lekes, Palocy (1571: Palocz), Syle (1565 elírással: File; 1571: Schilö; 1572: Chyle; 1576: Swle; 1581: Swlleo; 1583: Sulie; 1584: Silo, Silie; 1610: Syll; 1611: Zeoleö; 1620: Czille), Sypos (1564: Cziposch; 1608: Szypos), Waly (1563: Walczj), Vynce.

¹⁰ 1773: UT; 1806: Bartholomaeides, 689.; 1810: UC 175/5. A Csetnek környéki hámorok nagy jelentőségére a sok környékbeli falu megélhetése szempontjából: Nagyzabláti-lt., 1730., megyei tvall.

¹¹ 1617: Pelsőc lt. jk. nr. 1. 24. l.; 1755: Vm. lt., iskola- és egyházi összeírások. Az 1766-os kat. egyházi összeírás (Vm. lt.) akatolikus filiának mondja, amelynek kevés katolikussága Csoltóhoz tartozik. 1774-ben saját iskolájában a rektor, aki egyben notárius is, 20 tanulóat oktatót nyelven írásra, olvasásra és az ev. hit tanaira.

¹² DL 35801.

¹³ Dic. Tom. XV. fol. 798.

¹⁴ UT.

¹⁵ DL 4820 (AO. VII. 554.). Bebekek hatalmaskodó jobbágjai.

¹⁶ DL 6250. A Csetnekyek itteni familiárisa.

¹⁷ Múz. Ta. 1423. IX. 30. Csavargó és tolvaj jobbágy.

¹⁸ DL 11713. A Csetnekyek hatalmaskodást szenvedő jobbágya.

¹⁹ DL 16954. Ujk. más. Borzova statuciójánál szomszédok.

²⁰ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.).

1551—1680. között új nevek.²¹ 1563. *M*: Balasj, Boytosh, Guba (1580: Chuba; 1583: Guba), Kyschpall (1565: Kysh Paul; 1576: Kis Pal; 1580: Kyspal-Kws Pal), Nagj; *B*: Deshj (többé nem fordul elő). — 1564. *B*: Valent Andrasch. — 1565. *M*: Gembj (1576: Geombj); *B*: Zaloczj. — 1570. *M*: Batha. — 1571. *M*: Jacab, Kysch; *B*: Korj. — 1572. *M*: Vinceze. — 1576. *M*: Vizes.⁷ — 1578—1580. *M*: Marton. — 1581. *M*: Zory (1590: Sory; 1610: Soly). — 1590. *M*: Dokus. — 1600. *M*: Paztor. — 1602. *M*: Chybj (1620: Czybb; 1674: Czibe), Georgius Zolga i. (többé nem fordul elő). — 1605. *M*: Gal (1620: Gall; 1678: Gallo); *B*: Toth. — 1609. *M*: Kardos (1610: Karboch). — 1610. *B*: Ponigi (1616: Poniki). — 1636. *M*: Sebo. — 1671. *M*: Lakatos. — 1673. *M*: NagyGyörgy. — 1674. *M*: Gulyas (1676: Gulas). — 1678. *M*: Fodor. — 1679. *M*: Lukass.

1680.²² 1 j, 10 c. *M*: Balla, Czibe relicta, Gal, Gergely, Jakab, Nagy, 2 Pastor, 2 Vizes (egyik özvegyasszony), Zory.

1680—1773. között további új nevek. 1753/54.²³ *M*: Köves; *Sz*: Baesó, Heszko, Kozsár, Kupez, Laczó, Polyak, Repka; *B*: Halasz, Toth, Uchrin, Varga.

1773.²⁴ 16 c. *M*: Bódis, Hegedüs, 2 Köves, Magyar; *Sz*: Breznyán, Kozsár, Kupez, Novák, Repka; *B*: 2 Dankó, Halasz, Tóth, 2 Varga.

Kiváltságos juhászcsaládok. 1683.²⁵ *M*: Pásztor, Vizes.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette ugyan meg, de azokat anyanyelvén (vernacula lingua) olvasták fel neki; az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a *magyar*, a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) e nyelvként a *tót* jelöli meg.²⁶

FÖLDRAJZI NEVEK.

1551.²⁷ *Iuxta speciem seu effigiem Kos, via, que dicitur Kos uta, terra.*

Haragistyán, ortás; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1551.).

Terra ad mál extensa.

²¹ Dec. Göm. Az 1570. és 1578. évek forrásait l. a 4. j.-ben.

²² A dézsmaszédéskor készült tizedjegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.)

²³ Vm. dica. A lakosság szláv nemzetiségének bizonyossága, hogy a közéje került magyart saját nyelvén Uhrinnak nevezte.

²⁴ Az úrbérendezéskor készült úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁵ Dec. Göm. Agn. Juhásztelkeken laktak és tizedet nem adtak. Ekkor a helység már pusztá, maguk Pelsőcön élnek és juhászföldjeiket néhány pelsőci colonus művelte. A juhászházakhoz is tartoztak tehát helyföldek, kosarazással javítgatott irtványok.

²⁶ A várm. monogr. (78. l.) szerint 1910-ben is nagyobbára tótajkú a falu.

²⁷ Pelsőc lt. VII. szekr. nr. 61.

In duplici vado, vulgo Kettősrév, pratum.

Mocsar, pratum.

Ad pecudum stationem, vulgo a dellőnél, pratum.

1773.¹⁴ *Tobolgka*, szántó; 1864: Toboka (Pesty).

1789.²⁸ *Csorják*,²⁹ erdő.

Hiczko,²⁹ erdő; 1864 (Pesty).

Salasz, erdő; 1864: Szallas (Pesty); 1887: Szalos (a 75000-es kat. térképen).

Lapass, erdő; 1887: Lápos (a 75000-es kat. térképen).

*Dubina*³⁰ *nad dedinu*, erdő; 1806 (Bartholomaeides, 484. l.); 1864 (Pesty).

Wisoky wersch,³¹ erdő; 1806: Welky wrch (Bartholomaeides, 484. l.); 1864: Nagy hegy (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

Podbussina,³² erdő.

Kisbiercz, erdő; 1806 (Bartholomaeides, 484. l.). V. ö. 1887: Kis erdő (a 75000-es kat. térképen).

Uharszka,³³ erdő.

PERBES.

Pribus, Perbus, Perbes, Perkes, Perbeshaza.

1243-ban, Lice határjárásában, említik először;¹ későbbi oklevelek szerint területén várnépek éltek.² 1297-ig szerezte meg adományban a turóc-melléki nemesség; ekkor t. i. már osztozik rajta.³ A falu a Turóc patak és annak egyik ága, a Ratkai Turóc között erdős vidéken feküdt. A várispánság alapította, mint magyar módra kelt neve igazolja.⁴ Településének kezdetei 1243 előttre nyúlnak vissza; területén várnépség a XI. század közepe óta élhetett. A XIII. század végétől kezdve a turóc-melléki nemesség egy ágát nevezik róla, leányágon pedig más nemesség is szerzett benne jogokat. Nemesi kúriái így elszaporodtak, határának java része pedig hozzájuk tartozott.⁵ Ha

²⁸ Ber. prot. nr. II. A felsorolt szláv nevek mind az újratelepülés után keletkeztek.

²⁹ Szláv személynévi elnevezések, családnevek.

³⁰ Tölgyes a falu felett.

³¹ A már korábban ismeretes magyar 'Nagyhegy' nevet a jövevények egyszerűen a saját nyelvükre fordították.

³² 'Bükkös alatt'.

³³ Szénégető-erdő.

¹ Fejér, IV/1. 287 ...tenet metas cum Pribus...

² ÁUO. VIII. 144. Itt villa.

³ ÁUO. XII. 606. Itt ismét egyszerűen 'terra'.

⁴ *Perbes* szláv Pribyš személynévből. Ismert név a 17. sz. tót irodalomban. RMK. II. 490.

⁵ Olv. Település és nemesség, Turul, 1940. 64.

az erdős vidéken élt volna is a XI—XIII. században a faluban némi szlávtság, ez hamarosan felszívódhatott a magyarságba; a XV. századra Perbes a turócmelléki magyar falvak sorába tartozik. Nemessége különben magyar eredetű. Pusztulását a török hódoltság okozta; 1567-ben már lakatlan. Később mint pusztá őrzi az egykori falu nevét.⁶ Egyházilag Sánkfalvához tartozott.

Perbesházáról nevezett családok. XIV. sz. *M:* Parvus, Perbes, Perbesházi (Perbesi). — XVI. sz. *M:* Csikoltó,⁷ Perbes; *B:* Horváth.

Birtokosok. 1406.⁸ Perbesi György és Perbesi András leányága 12 s. — 1427.⁹ Perbesházi Miklós 1 p.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1406.⁸ *Turuch*, rivulus; Thwrocza, fluvius (Jv. o. lt. Mand. f. 21. nr. 5.); 1865: Turócz folyó (Pesty); 1887: —, Ratkai Turóc (a 75000-es kat. térképen). L. még Lökösháza (1292) stb.

Via de Harkach ad Scarus — Bozbokor,¹⁰ dumum.

1773.¹¹ *Kő lyuk mellett*, rét; 1865: Kőlyukvölgy (Pesty).

Az alsófalusi víz mellett a csapontatón, rét.

*A csapontató*¹² *völgyben*, irtott rét; 1865: Csapontatón (Pesty).

PERJÉSE.

Peryese, Perjes, Pörjése.

A Balog és Rima folyók közötti ritkás erdőben, ennek a Balog-nemzetség részére történt adományozása után keletkezett. Telephelye kis patakvölgy, amelyet a Balog folyó mellett élő magyar népségek a XI. században, a költözködő pásztor-

⁶ 1567: Dec. Göm. A dica- és dézsmajegyzékek lakott helyként nem is sorolják fel. 1865-ben és 1906-ban Sánkfalva határába tartozott (Pesty és Hivatalos Helységnevtár).

⁷ Azonos lehet a Lukaházáról nevezett Csikoltó családdal.

⁸ Rédey-lt. Garai nádor. Osztály leánynegyeddal kapcsolatban. A telkek egy része lakatlan, de az arányszámot nem lehet megállapítani.

⁹ DL 35801. A kevés porta vagy lakatlanság eredménye; esetleg a telkekhez tartozó földek a nemesség tulajdonában voltak, tehát azokat nem is jegyezték fel.

¹⁰ Bodzabokor, bodzafa. (Oklsz. 77.) Az oklevél 1568-as másolatában (Jv. o. lt. Stat. Lit. HH. f. 1. nr. 50.) „füz bokor“ áll.

¹¹ Abaffy lt. nr. 2238.

¹² *Csapont-csapint*, „incurvo, krümmen“, „egyed csap, hirtelen csap“, „csapintólag-csapontólag“, „keresztül, szélén, által, rézsut, rézsutosan, lejtősen“ kifejezésekkel függ össze az itteni *Csapontató* (Et. Sz. I. 854.).

codás idejében, nyári legeltetésre használtak. Perjése állandó megtelepülésének ideje a XIII. század eleje. Legalább is erre az időpontra utal 1427-ben összeírt 17 portája, ami ezen a vidéken viszonylag nagyobb helységet jelent.¹ Elnevezéséből² és középkori jobbágynéveiből következtetve, a helységet a magyarság építette meg, középkori lakosai magyarok voltak. A szláv-magyar nyelvhatár közelsége ugyan éreztette hatását, de nem nagy mértékben; még az újkorban sem. Magyarázatot erre vonatkozólag a hódoltság viszonyai adnak. A felső részekről dél felé irányuló nagy néphullámszás vándorai az első magyar helységeket csak átmeneti állomásnak tekintették, a pusztá telkeken nem állapodtak meg hosszabb időre, hanem tovább mentek az Alföldre. A XVII. század végén és a XVIII. első felében a török dúlás, majd a vidéket állandóan járó hadak pusztításai³ magából Perjéséből is elűzték a régi parasztság nagy részét, ami jelentékeny fogyást idézett elő.⁴ Nagyobb népi eltulodás mégsem jelentkezett, mivel a számos családra oszló jobbágnemzetségekből csak kevés fogyott ki teljesen. Egy vagy két családdal a legtöbb visszatért, biztosítva a népi folytonosságot és felszíva a kevés idegen jövevényt. Lakossága felvette az ev. hitet; egyike azon néhány magyar helységnek, amelyek később sem lettek reformátussá. Templomáról csak

¹ Először 1323-ban említik. Ekkor mint a hűtlen Balognem-beli Dancs birtokát a Széchy-ág kapja. (Körmendi lt. Acta ant. Alm. 2. Lad. 4. nr. 46., további adatok Csánkinál I. 143.)

² *Perjése*, magyar név: Kis perjés. A 'perje' tarackszerű gyomnövény.

³ 1685-ben a korábbi 13 lakott telek közül 11 féltelék a népes. De csupán 4 parasztnak van 2—2 ökre. A lakatlan portákról öt család teljesen deficiált, 3 jobbágyfiú a kurucok közé állott, a többi szegénysége miatt tette le a jobbágyiságot. A pusztulás okául a tanúvallomások az átvonuló, valamint itt szállásoló magyar és német hadakat jelölik meg. (NRA 1848/31.) 1687-ben a megye mindössze egyetlen ekés jobbágyot és 16 nincstelen zsellért talál a helységben, akik semmit sem vetettek. (Koháry-lt. I. nr. 1489, 1488.) Az 1709/10. évi pestis áldozatainak száma 105 lélek; csupán 12 parasztesalád maradt életben. 1715-ben 11 colonus és egy zsellér él benne, 1720-ban pedig 14 jobbágy. (CR.)

⁴ A pusztásodás megkezdődött a XVII. század elején (1618; UC 2/22), Wesselényi földesúri védelme azonban megállította; sőt 1672-ben lakatlan telek nincs is a fauban (UC 2/25.). A folyamatot, most már veszélyes méretekben, a meginduló nagy hadjáratok indították el újra. A menekülések és szökések iránya az Alföld és a Jászság. Az 1652-es urbárium Gyöngyöstre, Ladányba és Jászkisérre szökött jobbágyokat említ (UC 24/80). Az 1754-es megyei összeírás (vm. lt., kül. füz.) szerint az innen összesen 11 személlyel elszökött három család Nyíregyházán, Geszten és Jászkiséren él.

1754-ben értesülünk; fából készült, haranglábbal. Leányegyház, Pádárhoz tartozik.⁵

Birtokosok. 1427.⁶ Mikófalvi András 17 p. — 1548.⁷ Széchy-család 5 p, 3 i. — 1588.⁷ Széchy Tamás 2 is, 2 i, 2 des. — 1686.⁸ Wesselényi konfiskált javak 4 is, 12 ms, 1 qus, 3 is des, 12 ms des. — 1755.⁹ Gr. Koháry András 14 négy ökörrrel bíró c.

JOBÁGYSÁG.

1393.¹⁰ *M:* Konth. — 1487.¹¹ *M:* Bartha, Domonkos (des), Endre (des), Penthek, Pethewcz, Rawaz, Warga, 3 Wegh (egy des); *Sz:* Krysnye; *B:* Cras, Cros (des-ák), Gregorius (e n.), Layk (des), Toth (des).

1505.¹² *M:* Byro, Czepw, 2 Gorthwa, Penthek, Rosdas, Warga, 2 Weg, Zabo; *Sz:* Keresnye.

1551.¹³ 1 j, 19 c, 2 extr. *M:* 2 Balas,¹⁴ Gaspar (1563: Gaso: 1571: Gazo, Gasopal; 1602 elirással: Hasso), 2 Gorthwa (1563: Gottwa; 1565 elirással: Dorna; 1566: Gortha; 1604: Vgortha), Lenarth (1563: Lenhart), Mathe (1563: Mathj), Penthek, Pyntek (1565: Puntick), Symon, Varga, Wég (1566: Wek), WegJanos: *Sz:* Criso,¹⁵ 2 Kressnye (1563: Kraszni; 1565: Krezsne; 1566: Kessne; 1567: Kristan; 1571: Kessiny; 1600: Chresnie; 1602: Kisaj; 1604: Kryszina; 1610: Kresna; 1614: Kismiay; 1616: Kresno; 1631: Krisnian; 1675: Kesse; 1677: Kisé; 1679: Krizan; 1697: Kisni), Petra (1571: Petro); *B:* Czebenye,¹⁶ 2 Toth (1563: Tolth).

⁵ 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Az 1766-os kat. egyházi és 1771-es iskolai összeírások (vm. lt.) a helységet nem említik. Iskolája nincs, a legközelebbi a pádári. Ev. temploma 1838-ban épült (Vm. mon. 78.).

⁶ DL 35801. A Mikófalviak zálogbirtoka. Földesurai a Széchyek.

⁷ Dic. Tom. XIV. 276; ill. XV. 358.

⁸ UC 5/16. A konfiskálás alkalmával történt összeírás eredménye.

⁹ Koháry-lt. I. nr. 1641. Teljes úrbéri összeírás jobbágynevekkel és a porták nagyságával; csak a közölt adat állott rendelkezésünkre.

¹⁰ DL 7857. A Széchyek zálogba vetett jobbágya.

¹¹ Szep. kpt. o. lt. Serin. X. f. 2. nr. 2. A Széchyek osztálya: nyolc egész telek lakott, kilenc lakatlan. Az utóbbiakat a név után zárójelben jeleztük.

¹² U. o. Serin. X. f. 3R. nr. 4. A Széchyek hatalmaskodó jobbágjai.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A két extraneus: Balas és Zabo, illetőségi helyük nincs feljegyezve.

¹⁴ Teljes nevei: 1551: Joannes Balas; 1563: Joná Balasch; 1571: Ilona Balasz; 1602: Basilius János; 1603: Joannes Balas. A későbbiek során a század végéig az utóbbi családnév állandósul.

¹⁵ Ebben az alakjában többé nem fordul elő. Bizonyára a Kresnye név változata.

¹⁶ A nevet később még egyszer 1618-ban olvassuk, Czebene Ferenc puszta helye (UC 2/22.). Esetleges értelmezésére példát nyújthat a Czepál név, amely az Imricze Pál teljes névből összevonással keletkezett.

1551—1635. között új nevek.¹⁷ 1563. *M*: Philepp (1566: File Birow; 1569: File Peter). — 1565. *M*: Pongoracz (e. n.). — 1571. *M*: Lewk. — 1600. *M*: Jinan¹⁸ (1602: Jona; 1604: Jonas); *B*: Boronaj, Giaky. — 1602. *M*: Bátkj; *B*: Padarj. — 1604. *M*: Peries (1610: Periessy). — 1605. *B*: Budaj (1616: Buda), Kouacz. — 1610. *M*: Katocz, Tymar. — 1614. *M*: Bodor. — 1618. *M*: Sori. — 1618.¹⁹ *B*: Horuath, Jurko Louasz. — 1633. *M*: Giertian.

1635.²⁰ 1 j, 21 c, 2 i. *M*: Amrus, Balaz, 2 Fulep (1680: Fülep), 3 Gazo (1678: Gazos; 1686: Gacso), Gortva (1680: Gort), Katho, 3 Lenart, Mathe, 4 Pentek, Vegh; *Sz*: Cesnik, Crisnia; *B*: Budai, Kovacz (1674: Fabritius), 2 Toth.

1635—1828. között további új nevek.²¹ 1671. *M*: Tomor. — 1672. *M*: Pasztor. — 1673. *M*: Nagy; *B*: Sangha (1674: Sorga). — 1677. *M*: Vasz. — 1679. *M*: Gombos. — 1680. *M*: Balint. — 1691. *M*: Juhasz. — 1693. *M*: Figei. — 1753/54. *B*: Nemeth.

1828.²² 32 c, 32 i. *M*: Balás, 5 Bálint, Csányi, Csizi, Fölep, 5 Gombos, 10 Gortaj, 5 Lénárt, 3 Pásztor, 4 Péntek, Pesta, 7 Simon, 10 Warga; *Sz*: Kovátsik, 3 Kresnye, Kubovits, 2 Zsándok; *B*: 3 Kováts.

Cigányok.²³ 1770. Gyükeressy. — 1772. Farkas.

A helység az 1773-as helységösszeírásban (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatásban (Helyt. 20895/1862. eln.) *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1368.^{23a} *Perjese hege odala*.

1754.⁵ *Középső nyomás, calcatura — Origh*²⁴ *nyomás, calcatura — Megy mező, calcatura.*

Lapos mező, calcatura; 1864: Lapos (Pesty).

1783.²⁵ *Csülye*²⁶ *bik, vallis; 1799: Csülebik pataka (Koháry-lt. I. nr. 1666.); 1864: Csülye bikk, erdő, Csülye szántó (Pesty).*

¹⁷ A külön nem jelzettek: Dec. Göm.

¹⁸ A 14. jegyzetben id. „Jona” keresztnévből fejlődött családnévvé oly módon, hogy a fiút atya keresztnévből alakult családnévvvel nevezték.

¹⁹ A nevek később nem fordulnak elő. Bizonyos, hogy valamely eddigi névnek a felismerhetetlenségig eltorzított alakjai.

²⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt fel nem jegyzett, de a következő jegyzékekben ismét előforduló, korábbról már ismert nevek: Simon, Timár, Varga.

²¹ Dec. Göm. — 1753/54: Vm. dica.

²² Az országos összeírásból Perjése teljes névsora. Mivel a falu UT-ja hiányzik, ezt közöljük helyette.

²³ Vm. lt., cigányösszeírások.

^{23a} T. pör. 4—2268. Sub. K. mell. Ujk. egysz. más. Elválasztó határral Zeherje és Peszéte felé. A mai Paláska hegy.

²⁴ Ismeretlen eredetű.

²⁵ Koháry-lt. I. nr. 1535.

²⁶ Magyar személynév lehet.

- 1787.²⁷ *Balasska hegy*, erdő; 1799: Palaszkahegy, mons (Koháry-
lt. I. nr. 1666.); 1887: Paláska hegy 547 (a 75000-es
kat. térképen).
1799.²⁸ *Kiss hegy*, mons; 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Kis tó, lacus — *Kecske hegy*, mons — *Kozmók*²⁹ *hegy*,
mons — *Bálinth tó*, lacus — *Jezero*,³⁰ lacus.

PERLÁSZ.

Prelaz, Perlaz, Perlaaz, Perlas, 1558: *Perlak vel Prygrassen*,
1573: *Perlász alias Pryhrade*, 1590: *Prechrachjn*.

A Zách-nemzetség faluja; 1275-ben egy peres oklevél
vagylagosan még „predium“-nak nevezi.¹ Neve ugyan élt már
a tatárjárás előtt is,² de helyén település csak a Záchok részére
történt adományozás után, a XIII. század közepén keletkezett.
Magva, irtott majorság (predium), a század végére nőtt faluvá.³
Lakosai, a határ kicsiny hozama miatt, az újkorban állandóan
lejártak a déli részekre aratni és csépelni. Nagy eredménnyel
űzték az állattenyésztést, a juhászatot; juhaikból éppen úgy
dézsmát adtak, mint terményeikből. Némi hasznuk volt a méhé-
szetből. Többen méhviasz-iparral foglalkoztak, mások pedig
fazekasok és cserépedényeket, pipákat készítettek.⁴ Mind a

²⁷ Ber. prot. nr. 18.

²⁸ Koháry-It. I. nr. 1666. Határjelek Perjése, Peszéte és Zeherje
között.

²⁹ Ismeretlen eredetű, személynévi alaknak látszik.

³⁰ Szláv szó, jelentése: tó.

¹ 1275: AUO. XII. 133. A pörre vonatkozó többi oklevelet l. Sü-
veténél.

² A *Perlaz-Prielaz* szó megvan a mai tót nyelvben is, jelentése:
sövény-áthágó. A legeltetéstől tilalmas mezőrészeket kerítéssel vették kö-
rül, hogy a jóság be ne tévedhessen. Hogy pedig az emberek ne erőlköd-
jenek — másszanak át sokszor 15—20 kerítést, erre szolgált a prelaz: a
kerítésbe félméter magasságban vízszintesen átdugott deszka v. fadarab,
innen fellépnek reá, túlra lépnek róla. Innen van a *Priehrada* név
is. (S. H.) A magyar falvakban divatos porgolát mása.

³ Középkori nagysága nem ismeretes. Az 1427-es adólajstromban
Perlász néven nincs felvéve, a felsorolás rendjéből pedig nem lehet meg-
állapítani, hogy melyik név alatt rejtőzik. Az ugyanis bizonyos, hogy la-
kott helység (1435: DL 12770). Valószínűleg a Bebekek által birtokolt
Sthebwar azonos vele, amelyben 21 portát írtak össze. Ez a név azonban
sem korábban, sem később többé nem fordul elő. A Bebekek birtoklása az
azonosítás alapja: az imént id. oklevél szerint Perlász zálogban a Bebek
családé. Másrészt meg Sthebwart a Bebekek más birtokával nem tudjuk
azonosítani.

⁴ 1558: UC 4/49; 1584: UC 24/77; 1605: UC 44/52; 1652: UC 24/80;
1699: UC 25/19; 1728, 1753/54: Vm. dica. L. még Bartholomaeides, 644. és
Fényes 151. l.

Jolsvavölgyön, mind Kövi felé a hámorokhoz fuvaroztak és napszámba jártak, sőt a XVI. században a faluban is élt vasfeldolgozó (Cangár). A jobbágyság összetétele teljesen megfelel a megélhetési viszonyoknak. XVI. századi jobbágynevei és szláv eredetű neve⁵ bizonyítják, hogy első és újkori lakosai egyaránt szlávok voltak. A tótság mellett igen jelentős a vlach-rutének száma; akad közöttük egy-két lengyel is. A lakosság hullámzása a kicsiny helységben elég nagy méretű, különösen a XVI. században.⁶ Nehány nemzetség családjában 1773-ra nagyon elszaporodik; az Antal-, Balazsik- és Mokrenszky-családok a lakosságnak csaknem felét alkotják, ami a népesség folytonosságát biztosította. Új telepesei főleg a murányvölgyi és garammelléki vlach falvakból származnak, az elköltözők pedig útjukat dél felé, leginkább a Tiszamellékére veszik.⁷ A XVIII. század második felében a kivándorlást maga az úriszék könnyítette meg, mivel igen nagy méreteket öltött a nyugalmasabb időkben a jobbágyság természetes szaporodása. A pestis is megkímélte; 1709/10-ben csupán 40 lélekkel apasztotta népét.⁸ A Koháryak az addig ev. népességet áttéríteni igyekeztek. 1733- és 1766-ban katolikusként írják össze a falut, de II. József alatt ismét visszaáll az ev. vallásgyakorlat. Süvete leányegyháza, itt van a legközelebbi iskola is.⁹

⁵ Magyarázataát I. a 2. j.-ben. A XVI. századtól a Perlász név mellett állandó a *Prihrad, Prihrzane* elnevezése, amely a tóiban állandósult. Magyar jelentése: átlépő, áthágó. Valószínűleg átjárást képezett a hely Kövi, később Rákos vára felé. — A helység nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/I.c. rendeletével *Kisperlász* alakban állapította meg.

⁶ Okai a török pusztítás, majd a hódoltság és a Miglésznél (8. j.) már ismertett politikai viszonyok. 1580-ban pl. csupán hat jobbágyát írják össze, 1598-ban házainak száma 12. (Dec. Göm. és UC 109/1.). Török adója 100 forint (UC 24/79). 1682-ben a török, majd a zsoldoscsapatok átvonulása a falut teljesen elpusztította. 1687-ben találnak benne a dézsma-összeírók ismét két jobbágyot, a létszám 1690-ben is mindössze 6 e. és 3 i. (Dec. Göm.).

⁷ Az 1652. évi urbárium (UC 24/80.) szökött jobbágycsoportjai már 8–20 évvel korábban távoztak és Gyöngyösön, Burán, mások Mezőtárkányban, sőt a Jászságban Berényben élnek. Az 1657-es összeírás 9 szökött colonust tart számon az előbbi helyeken (UC 25/2); 1666-ban már csak a közeli helységekben (Deresken, Ochtinán) élő szökötteket írják össze, az Alföldön meghonosodottakat kihagyják. Helyükbe nyilván mások jöttek, visszahozhatóságukra különben sincsen már remény (UC 101/74.).

⁸ A pestisre v. ö. az I. köt. IV/1. fejezetben közölt táblázatot. — 1766-ban Tokár Anórási, aki egy telken lakik négy nős fiával és nem tud megélni, más telek kiutalását kéri. A török időkben elnéptelenedett magyar Cakóiban adnak neki üres telket (Koháry lt. I. nr. 3601.).

⁹ A XVII. században és a XVIII. elején ev. leányegyház Süvetehez, majd ezzel együtt katolikussá lesz. 1733: Koháry-ly. I. nr. 1039; 1766:

Birtokosok. 1588.¹⁰ Murányhoz konfiskálva 4 ms, 2 i, 2 des. — 1652.⁷ Wesselényi Ferenc 4 is, 7 ms, 1 i, 6 des, 6 fug. — 1728¹¹ Koháry István 3 qus, 8 octs, 1 sed. — 1773.¹² Koháry Ignác 26 c, 3 i.

JOBBAGYSÁG.

1551.¹³ 13 c. *M:* Fytma (1563: Thomasch, e. n.; 1571: Tomas Fitman; 1595: Fytma; 1602: Fitthmo; 1611: Fitma); *Sz:* Jacobus Antal, Benedictus Anthal (1565: Antal Petro; 1566—1569: Petro e. n.; 1580: Petrus Antalfy-Petro Antalou; 1581: Antal Peter; 1583: Antonius Peter; 1584: Petrus Antalow; 1607: Anthall), Czenghár (1565 elírással: Vangor; 1571: Czangar; 1573: Zangar, UC 24/76.), Iwanis (e. n.), 2 Mathwz (1566: Matusz; 1576: Matey, e. n.; 1599: Matiws), Perlázy (1563: Istwan e. n.; 1565: Petrasz Isstwan; 1566—1569: Istwan; 1577: Prehrazenski; 1580: Perlasy; 1610: Perlas), Petro (1563: Matthte e. n.; 1571: Petro Matthae; 1591: Janko Petrow-Petrus Janko; 1598: Petrowich, UC 24/79.), Szayák (1571—1575: Pawol e. n.; 1577: Pawol Sogek; 1580: Soiak; 1610: Zajak; 1611 elírással: Zek), Vido (1563: Christoff e. n.; 1565: Kristoff Vido); *B:* Bartha (e. n.), Emericus (e. n.).

1551—1620. között új nevek.¹⁴ *Sz:* Benko (e. n.) (1565: Benko Benedik; 1578 Benedyk e. n.; 1580: Benedictus Perlasy), Laczko (e. n.), Medyud, Valent (e. n.) (1581: Thomasz Walent; 1612: Balint); *B:* Lukacz (e. n.). — 1565. *Sz:* Kamenensky (1573: Kewi, UC 24/76; 1610: Köui), Krystyn (1567—1571: Vrban: e. n.; 1572: Vrbanyk e. n.; 1580: Vrbanus Krislowek; 1584: Krislo; 1584: Kizell, UC 24/77; 1591: Kristal; 1595: Vrbanyk e. n.; 1598: Vrban Christophig, UC 24/79; 1599: Christophorus Vrban; 1600: Kristan; 1613: Christel; 1619: Krisla). — 1566. *Sz:* Matieg (e. n.) (1567, 1569: Matieg e. n.; 1575: Matey e. n.; 1578: Ferencz Mateiow; 1593: Mathey Ferencz; 1595: Matheus Ferencz; 1599: Ferencz Mathe; 1619: Matthe Ferencz). — 1567. *Sz:* Balasz (e. n.) (1578: Balas Wosttinerz; 1584: Blasius Sonkolos, UC 24/77; 1595: Sanko; 1598: Wostinar, UC 24/79;

Kat. egyházi összeírás (Vm. lt.). Bartholomaeides (644. l.) és a megye monográfiája (78. l.) szerint lakossága tiszta ev. hitű. Iskolája 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírások.

¹⁰ Dic. Tom. XV. fol. 365.

¹¹ Vm. dica.

¹² UT.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Bíró nincs feljegyezve.

¹⁴ A külön nem jelettek: Dec. Göm. Az 1563. és az 1566—1575. évi jegyzékekben csak egyes nevek szerepelnek; egy részüknél, a névsorok összevetéséből és az úrbéri összeírásokból, családnevet meg lehetett állapítani. A Máté, Péter, Palkó és Tamás családnevek gyakran felcserélődnek a hozzájuk járuló keresztnévvel és az utóbbiak szerepelnek családnévként.

1603: Vosztin; 1605: Wostiar). — 1569. Sz: Ondrey (e. n.). — 1571. Sz: Bernalt (e. n.) (1575: Bernad e. n.). — 1581. Sz: Thomasz (1584: Thamasch, UC 24/77.; 1593: Tamas; 1611: Tomasow; 1671: Tomasik). — 1582. Sz: Karaz (1565, 1572, 1573: Ambrusz e. n.; 1598: Ambrus Kharas, UC 24/79.). — 1584. M: Nagy. — 1591. Sz: Pillatt (1610: Pilat; 1602: Pilak). — 1595. Sz: Palko (1680: Palkowech). — 1598. B: Sywethi (UC 24/79.) (1608: Swethey). — 1599. Sz: Mokrenzkj; B: Meszaros (1605: Mezaros). — 1600. Sz: Boldis (1610: Bodis), Mlinar (1605: Molnar), Polak (1602: Poliak), Valahk (1601: Ferencz Valaak; 1608: Franciscus Olah). — 1601. Sz: Masancz (1612: Milassi). — 1613. Sz: Relieta Anniczka. — 1616. Sz: Lipzensky, Stary; B: Kothan. — 1618. B: Meglezj. — 1619. Sz: Videnszky; B: Kando.

1620.¹⁵ 1 j, 16 e, 6 i. M: 3 Fitma; Sz: 2 Antall (1638: Antalik), Christall (1637: Krislo Mihal; 1638: Kristof Mihalj), Demeter (1674: Demetrowiech), Jakab, 2 Kemenenski (1635: Kemenszkj; 1654: Kövi; 1657: Kamenenszky alias Thoman, UC 25/2), Mateg (1621: Matego), Meszer, 2 Pilath, Reuczki, 3 Szaiak, Szailak (1635: Sayak; 1671: Szojek), 2 Wostiner, Wostinier (1635: Woszcziner); B: Gandall (nyilván elírás Kando h.).

1620—1773. között további új nevek.¹⁶ 1635. Sz: Hamrnik (1690: Hamernjk), Huszar, Kowacz, Steller. — 1638. Sz: Knez (1674: Knezik). — 1639. M: Szekelj; Sz: Benko, Valach. — 1654. M: Katona; B: Ferentz (1680: Ferencz). — 1657. Sz: Benedek (1672: Benediko; 1674: Bencak; 1676: Benedigh; 1677: Bencze; 1688: Benedic; 1693: Benedik), Vrbán (1699: Urbanik des. UC 25/19.). — 1666. Sz: Fazekas (1676: Hrneczar; 1680: Hrucar; 1692: Hrnecár); Dudás; B: Pap. — 1671. Sz: Hegedus (1673: Hudak), Istvanik¹⁷ (1672: Steffan; 1674: Estwanik, Stephanik; 1687: Estok; 1691: Istvanko; 1695: Istvan; 1697: Steffanow; 1698: Istok). — 1673. Sz: Koneczik. — 1674. Sz: Durancz (1675: Gyurancz), Segak (1676: Szegagh; 1677: Szeghak). — 1675. Sz: Szesztak. — 1680. Sz: Kussnir. — 1688. Sz: Planka. — 1689. Sz: Hluska (1697: Hloska; 1698: Hlavacka). — 1690. Sz: Szarnjk (1692: Szarenik; 1696: Szárnyik; 1698: Szerenik). — 1691. Sz: Garany, Valent. — 1692. Sz: Kragecz, Spisak (1698: Spissiak). — 1693. Sz: Gallicz. — 1695. Sz: Balasik. — 1696. Sz: Mattyas. — 1697. Sz: Takács, Elisabeth Valach. — 1720. Sz: Mokren (CR). — 1728. M: Bajusz. — 1731. Sz: Makar. — 1753/54. Sz: Homolya, Mokroluczky, Szlinko.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Korábról már ismert, itt elő nem forduló, de a későbbi névsorokban ismét állandó nevek: Balas (Balasik), Boldis, Palko (Pál, Palkowech), Perlászi (Prihradsky), Thamas (Tomasow).

¹⁶ Dec. Göm. Kivételek a következő évek: 1657: UC 25/2; 1666: UC 101/74; 1720: CR; 1728, 1731, 1753/54: Vm. dica.

¹⁷ Különösen Stefan Máté és András nevében szerepelnek a keresztnévek, Mateg és Andrass alakban, családnév gyanánt, azonban nem állandósulnak.

1773.¹⁸ 26 c, 3 i. M: 3 Bajusz; Sz: 8 Antal, 4 Balazik, Bendik, 2 Ferencz, 3 Homolya, 2 Istvánik, Keményánszky, Machár, Mokrenszy, Sumjaszky, Szarenik, Szoják.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben *tót* nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 111.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1788.¹⁹ *Na wrchna horu*, erdő.

Ná nennia, erdő.

Hradna, erdő; 1864 (Pesty).

Wrch haj, erdő; 1864: *Ostri vrch* (Pesty).

PESZÉTE.

Pescete, Pezethe, Pesette.

Ma a Balog folyótól kissé nyugatra, a Perjései patak mellett, puszta. Keletkezésének körülményei és birtokviszonyai megegyeznek Perjése faluival. Lényegesen kisebb helység ennél, mivel terjeszkedését a balogmenti községek akadályozták. Középkori jobbágynevei¹ és neve² arra mutatnak, hogy legkorábbi, alapító lakói magyarok voltak. Kezdetről fogva Balog várának magyar helységei között emlegetik. A XVI. században rajta is beteljesedett a kisebb települések sorsa: a török elől lakossága elmenekült; többé nem is népesedett be. A XVII. század elején még korábbi jobbágyportáit számon tartják, de a házak helyét lassan benőtte a fű. Szántóit és mezőit a szomszéd helységek jobbágysága bérelte heted vagy árenda fejében. Egyháza és temploma nem volt, a közeli Uzápanyithoz tartozott.³

Birtokosok. 1427.⁴ Mikófalvi Simon fia András 9 p. -- 1548.⁵ Széchy-család 3 p. -- 1652.⁶ Wesselényi Ferenc pusztája, 5 egész helyből áll.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁹ Ber. prot. nr. 15.

¹ Középkori adatait l. Perjésénél.

² Etimológiája ismeretlen, azonban magyar név sejthető benne.

³ 1567: Dec. Göm.; 1618: UC 2/22; 1672: UC 2/25; 1687: Koháry-It. I. nr. 1489. és 1488; 1754: u. o. Bibl. nr. 6. Ekkor már a Koháryak birtoka. 1906-ban Alsóbaloghhoz tartozó pusztaként *Peszéte* néven felveszik az országos községi törzskönyvbe.

⁴ DL 35801. Zalogbirtokos; a tényleges földesurak a Széchyek.

⁵ Dic. Tom. XIV. 277.

⁶ UC 24/80. Rétjeit az úrnak kaszálják.

JOBBÁGYSÁG.

1487.⁷ *M*: 2 Fodor (egyik des), Konya (des); *B*: Magnus, quidam Mathias (des).

1551.⁸ 1 j, 5 c. *M*: Benedek, 2 Nag, Warga; *Sz*: Iwanys; *B*: Pyczák (1563 elírással: Fica).

1563.⁸ *Sz*: Imko.

PÉTERFALVA.

Petherfalwa, Petherfalwa alio nomine *Saros*.

Keletkezését tanúvallomások így beszélik el: A korábbi Sáros falu határában egy Péter nevű ember megtelepedve, házat épített és a kialakuló helyet róla Péterfalvának nevezték.¹ Az építés a XIV. század vége felé történhetett; 1427-ben, első említésekor, mindössze 5 portát számlálnak a faluban. A névadó Péter a bolondóci várjobbágyeredetű magyar Sárosi-család tagja, a falu tehát magyar alapítás, első lakosai pedig Sárosból beköltöző magyar parasztok. Erdős-hegyes a határ s így a hely csak lassan fejlődött; tisztítással és irtással kellett a megélhetéshez szükséges termőföldet megszerezni. Népe az irtásban az idők folyamán olyan nagy eredményeket ért el, hogy a XVIII. században már az erdők teljes kipusztulásától kellett tartani; az uraság az „aszalás”-nak nevezett irtást el is tiltotta.² Ekkorra azonban a kitisztított cserjések helyén már sok szántó állott művelés alatt.³ A munkát nagyban elősegítette, hogy Péterfalván alig volt néphullámvész: a nyilván már középkori jobbágnemzetségek állandó és egyedüli lakói.⁴ A török pusztítás miatt, a XVI. század utolsó negyedében, négy-öt családra apadt le ugyan lakossága, az elmenekültek nagy része azonban a vész elvonulásával visszatért. 1683-ban a török és császári zsoldosok felégették, a bekövetkező háborús idők pedig elpusz-

⁷ Szep. kpt. o. lt. Scrin. X. f. 2. nr. 2. Széchy-osztály: 2 egész lakott s 3 egész lakatlan telek. Az utóbbiakat zárójelben jeleztük.

⁸ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. 1563-ban már csupán két jobbágyot jegyeznek fel benne.

¹ A megtelepülésre v. ö. a Sárosnál mondottakat. Nevét a belügy-miniszter 1906-ban 3.089/Hc. rendeletével *Gömörpéterfala* alakban állapította meg.

² 1779. máj. 27-én történik az eltiltás. (Tihanyi-lt.)

³ Az 1779. év alatt közölt nevek mind irtások elnevezései. A Szereshbikk pusztát a kat. térkép is megjelöli.

⁴ A falu a középkorban és az újkor egy részén át kisnemeseké, akik a jobbágyság között éltek; oly közvetlen viszony fejlődhetett tehát ki, amely a jobbágyot is védte és gyámolította. (V. ö. a Tihanyi-lt. adatait.)

tásították.⁵ A középkorban gyökerező magyar élet mégsem szakad meg; régi jobbágysai ismét visszatérve, mint zsellérek az uraktól kapott igával művelik a most már kuriális⁶ helység határát. 1750 után, a békésebb időkben, a zsellérek igát szereznek, úgyhogy az úrbéri tabellában már újból régi telkeiken élő jobbágysok. Bár a népiség így érintetlenül maradt⁷ — Péterfalva ma is megyénk egyik eredeti palóc községe — népi erői 1773-ra sem érnek el gyarapodást; családjainak száma ekkor csupán eggyel múlja fölül az 1551-es számot. Sáros elsovadása után parochiális egyház lett annak ősi templomával. Lakossága körében a reformáció állandó eredményt nem ért el; önálló egyháza pedig a török alatt megszűnt. Régi temploma Szent Háromság tiszteletére 1766-ban megvan; Gesztete leányegyháza. A legközelebbi iskola szintén Gesztetén van⁸ (1771).

Péterfalváról nevezett nemesi családok. XV. sz. *M:* Péterfalvi, Sárosi. — XVI. sz. *M:* Csikoltó, Sárosi.

BIRTOKOSOK.

1427.⁹ Reesky Tamás 5 p. — 1431.⁹ Reesky (?) Péter 5 p. — 1572.¹⁰ Zabary Péter, Reesky György és Csathó Farkas és Szórád 5 is, 2 ms, 3 i. — 1728.¹⁰ Kemény Simon örökösei, Sipos András, Bulyovszky István, Vajda András 2 is, 3 ms. — 1773.¹¹ Vécsey Sándor 3 c; Fáy György-né 6 c; Tihanyi Istvánné 2 c; Sipos Sámuel 1 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹² 11 c. *M:* Gaal, Illies (1563: Iles; 1571: Ilias; 1599: Ellies; 1635: Illyes; 1691: Elles), Imreh, Marton, Mathe, Pele (1571: Pile; 1573: Perle; 1590: Pelle-Perló; 1591: Perla-Perlaz; 1674: Kis Pelle; 1683: Belle); *B:* 5 Tooth.

⁵ A pusztulás mérvét leghívebben a dézsmajegyzékek tüntetik fel.

⁶ Eppen ezért hiányzik az 1715-i és 1720-i országos összeírásból. 1745-ben lakói kenyerüket sarlóval kereső zsellérnépség és pásztorok; sarló- vagy keresztyénpénz fejében a Vayak után örökösödő árva Kemény Erzsébet földesúrnőnek 4—4 pulturát fizetnek. (Patay-lt. F—XVIII. nr. 21.)

⁷ Amint a legkorábbi névsorból látható, volt némi tót beszívárgás is az újkor elején. Az advenák azonban néhány generáció elteltével hasonultak az őslakossághoz, úgyhogy idegen eredetüket csak neveik jelzik.

⁸ A középkori egyházat l. Sárosnál. 1766, 1771: vm. lt., kat. egyházi és iskolai összeírások. Mivel a templom középkori védőszentjét forrásaink nem említik, a folytonosságot nem volt módunkban ellenőrizni.

⁹ DL 35801, 35802. A második jegyzék „Petrus” birtokosának családnévét forrásainkból nem tudtuk pontosan megállapítani; valószínűleg ez is Reesky.

¹⁰ 1572. Dic. Tom. XV. fol. 226; 1728: vm. dica.

¹¹ UT.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró külön nincs feljegyezve.

1551—1773. között új nevek.¹³ 1563. *M*: Benke, Forgach; *B*: Vidua quedam. — 1575. *M*: Sabo. — 1590. *M*: Mako. — 1599. *M*: Medwe. — 1608. *M*: Kouacz. — 1614. *M*: Farkas. — 1631. *M*: Köbel (1633: Kobil; 1635: Keöböl; 1680: Kőből). — 1671. *M*: Ersik asszony. — 1672. *M*: Ambrus, Peter. — 1674. *M*: Pap. — 1690. *M*: Kis, Sophia.

1773.¹⁴ 12 c. *M*: 2 Illyés, 4 Kőből, 2 Pelle, Szakó; *B*: 3 Tóth.

Cigányok.¹⁵ 1774. Olach.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1779.¹⁶ *Kikinyesfő*. L. még *Kökényes* helységet.

Szekeresbikk; 1787: Sekeres bük, erdő (Ber. prot. nr. 18.); 1808: Szekeres bikk, pratum (Tihanyi-lt.); 1865 (Pesty); 1887: Szekeresbükk psz. (a 75000-es kat. térképen).

Mogyorosbikk — *Világos hegy alatt*, bikkes.

Óker árnyika — *Nyesés árnyék* — *Fenkő árnyék* — *Mocsolya árnyékja*; 1865: Mocsolyavölgy (Pesty).

*Czine*¹⁷ *árnyékja*; 1887: Csine bérc (a 75000-es kat. térképen).

*Csarna*¹⁸ *árnyék*; 1808: Csarna rét (Tihanyi-lt.); 1865 (Pesty).

Kis és Nagy berkenye.¹⁹

Almás árnyék, Almás fenék, Almás fő; 1787: Almas, erdő (Ber. prot. nr. 18.).

Nagy ravasz fenék — *Függő orom*.

*Sirok*²⁰ *sáros*, erdő; 1787: Sirok saross (Ber. prot. nr. 18.); 1865: Sirok sár (a 75000-es kat. térképen).

Nagy lápa — *Kerekkötő*.

Nagy vizálló; 1808: Vizálló (Tihanyi-lt.); 1865 (Pesty).

*Dellő*²¹ *bikkje*; 1787: Dőlőbük, erdő (Ber. prot. nr. 18.);

¹³ Mind a dézsmaszedők névjegyzékeiben olvashatók. (Dec. Göm.)

¹⁴ Az úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁵ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹⁶ Máj. 27. Tihanyi-lt. Mint a nevekből kitűnik, az irtás az erdőkben, cserjésekben és a hegyek lábainál kezdődött, igyekeztek azonban a vizenyős, sáros és laposan fekvő, vizálló helyeket is rétek számára elhódítani. Ez árkok húzásával, a víz lecsapolásával történt.

¹⁷ A vidéken gyakori magyar családnév.

¹⁸ A szl. Černa, jelentése 'fekete'. Itt valószínűleg személynév.

¹⁹ Bogyós gyümölcsű fajtája. (EtSz. 372.)

²⁰ A szláv 'Sirie, Sirok' személynév.

²¹ A magyar dellő, delelő hely állatok számára. Oklsz. 149; Et. Sz.

- 1887: Nagy dellő tető (a 75000-es kat. térképen).
 1781.²² *Rónai vető*; 1808: A róna föld dobfeneki határnál (Tihanyi-lt.); 1865 (Pesty).
Nyarju vető; 1808: Nyarju földek (Tihanyi-lt.); 1865 (Pesty).
 1787.²³ *Hasas kut*, erdő — *Hassas kut vel Sigmond erdő* — *Cseroldal*, erdő — *Borsos lápa* — *Szög arnyik*, erdő. *Reszeles*; 1865: Reszelés, magas domb, erdő (Pesty).
Szasasz fő, erdő — *Egyhacz arnyk*, erdő; 1865: Templomvölgye (Pesty).

PÉTERMÁNY.

Petromanfalua, *Peturmanfalua*, *Petermanhaza*, *Peterwagasa*, *Pethermanfalwa*, *Petherman*, 1590: *Petermanovech*, 1620: *Petermanocz*, 1678: *Petri villa*.

Kis erdei patakocská mellett települt. 1427-es Pétervágása neve kifejezi a falualapítás módját: erdőben vágással építették. Soltésza, Peterman, német ember, a falu megalapítása azonban — legalább is magyar módra adott nevéből ítélve — magyar kultúrmunka. Szláv neve szabályos képzéssel szintén a magyar névből fejlődött.¹ Jobbágyainak első újkori teljes névsorában már csak egyetlen név tanúskodik korábbi német lakosságáról; a XVI. században népességének zöme szláv. 1570-ig a török többször elpusztította.² Az elmenekült lakosság helyére érkező jövevények között sok volt a rutén, akik meghonosították a vlach-jogú juhászatot. Mivel a jövevényeket kezdetben keresztnévvvel, vagy foglalkozásuk és nemzetiségük után kapott ragadványnévvvel jegyezték fel, származási helyükre csak Oravszky nevéből következtethetünk; ez Árvából jött. Pétermány a XVII. század közepén, a második török megrohanás után elpusztásodik; a század végéig kevesen lakják.³ A legállandóbbak vlach juhászai. Ezek nagy része minden csapás

²² Tihanyi-lt. Péterfalu, Utas és Belezsér összeírása. Évszám nélkül, azonban Egyházasbástnak azonos kéz által készített hasonló összeírása ez évből való.

²³ Ber. prot. nr. 18, 20.

¹ *Pétermány* az oklevelekben gyakori és ma is élő német személynév. (1341: Peterman de civibus Kermuchbanya. Bárczay-lt. fons. I. fasc. XXXV. nr. 27.) Amint Gecelből Gecelóc, ugyanúgy lett a szlávban Petermányból Petermanóc.

² Dic. Tom. XV. fol. 70. 1570-ben csupán a bíró lakik benne egy zsellérrrel. V. ö. még 1582: UC 59/13.

³ 1643, 1649: UC 3/24, 25; 1653: NRA 538/46; 1667: Krasznahorka, f. 14b. nr. 52; 1689: Rák. — Aspr. lt. C. 48. f. 1. nr. 26. 1715-ben a nagy porció következtében lakossága csupán hat család (CR).

után visszatér. Sőt a szomszédos helyekről újabb pásztorok is érkeznek. Alábbhagy a vlach-juhászat a XVIII. században. Ekkor a tótság megszorodik. A lakosság ebben az időben tér át a fuvarozásra, s megy nyáron a Tiszántúlra, meg más magyar tájakra kenyerét megkeresni.⁴ Minthogy a korábbi kiváltságos rutén juhászokból a XVIII. század végére mindössze egy maradt, a helység jobbágysága tót jellegű lett. Az Ákosok által életrehívott falvaeska — legkorábban az 1320-ban kelt Ákos-osztálylevélben fordul elő⁵ — mindvégig szegényes körülmények között tengette életét. Megélhetését erdős-hegyes, terméketlen határa nagyon korlátozta. Lakossága így állandóan csekély. Lélekszámát a legérzékenyebben az 1709/10. évi pestis fogyasztotta meg, amely 77 személyt ragadott el, úgyhogy csak öt parasztesalád élte túl. Önálló egyháza nincs, az újkorban ev. hitű leányegyház Gecelhez. Iskolájában 1774-ben ev. pedagógus 12 gyermeket tót nyelven oktat elemi ismeretekre és hittanra.⁶

BIRTOKOSOK.

1427.⁷ Csetneki-család 10 p. — 1578.⁸ — 1 ms, 4 qus, 3 des. — 1728.⁹ Andrassy- és Jánoki-családok örökösei, zálogjogon: Draskóczy Sámuel, Mihályi Ferenc, Gál Ferenc és Sztehló Mátyás 5 qus, 8 octs, 2 i. — 1773.¹⁰ Andrassy István 2 c, 1 si; Szontágh Gáspár 2 c; Kamara Grünblatt Mártonnal 3 c; Rochfalusy György 1 c; Gömöry János 2 c; Róth Tamás és Kubiuyi Gáspár 2 c; Krajnik Sándor 3 c; Sturmán örökösök 4 c; Marintinsky Mátyás 3 c, 2 i; Czekus Imre 4 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹¹ 1 j, 4 c. *M*: Petrus Eged, Szabados; *N*: Groz; *Sz*: Hannes Slyz (1565: Slysich; 1566: Hanes e. n.; 1567: Johannes e. n.; 1573: Sslisch Hannes; 1583 hibásan: Flis; 1590: Slyss-Zilis; 1602: Chukj; 1610: Chyk Janos; 1611: Joannes Slyz); *B*: Gerdrud (e. n.).

⁴ 1753-ban Koleszár Márton jobbágy véglegesen átköltözött a Tiszántúlra, ahol korábban csak aratni szokott (Vm. dica).

⁵ AO. I. 544. Az 1318-as osztály (AO. I. 455.) még nem említi, tehát kialakulása sem esik sokkal korábbra; legfőljebb a XIV. század legelejére.

⁶ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Bartholomaeides, 645. 1774: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. A kat. összeírásokban nem fordul elő.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. fol. 788. Birtokosait 1689-ből felsorolja a 3. j.-ben id. adat.

⁹ Vm. dica.

¹⁰ UT.

¹¹ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

1551—1636. között új nevek.¹² 1565. Sz: Stanko (e. n.) (1576: Stanko Pawol; 1577: Paulow Stanko; 1578: Stankow Ferencz; 1581: Stanko Ferencz; 1583 ugyanazon személyre: Franciscus Gros), [Urban] Ambros (e. n.) (1567: Ambrosius e. n.; 1576: Vrban Ambrus; 1577: Vrbanow Ambrus); B: Lenhardt (e. n.). — 1566. Sz: [Valach]¹² Andrasz (e. n.) (1576: Valach Ondrej; 1577: Orawskj Ondrej; 1580: Orawsky Ondreg; 1581: Valah Ondrey), [Konesok] Gregor (e. n.) (1567: Gregorius e. n.; 1573: Konchok Gregor, Kanczar Gregor; 1583 hibásan: Gancha; 1584: Kanchur; 1590: Kachar); B: Balasz (e. n.), Sebesten (e. n.). — 1576. Sz: Drab (1590: Drabow-Drant), Mawdan. — 1577. Sz: Krisstan (1590: Christin; 1600: Kristian). — 1590. Sz: Bastak¹² (1599: Basta; 1600: Bastiak), Polak (1614: Poliak; 1620: Poliak Lukacz; 1630: Olach Lukacz; 1636: Poliek L.); B: [Farkas] Albert (e. n.) (1599: Farkas Albert; 1600: Falles Albert; 1603: Albertus Farkas). — 1599. Sz: Rusznak¹² (1600: Kozma Rwnziak; 1610: Olah Peter; 1611: Petrus Ruznak; 1611: Andreas Oroz; 1614: Andreas Ruznak; 1630: Walach Ondrei), Spisak. — 1600. Sz: Ladislaus Tott¹³ (1602: Ladislaus Ruzniak; 1610: Tot Lazlo; 1611: Ladislaus Oroz; 1614: Ladislaus Ruznak); B: Sypos (v. ö. 1686: Gajdos). — 1602. Sz: Leonardus Juan (1603: Leonardus Jawor; 1605: Leonardus Laorz; kétségtelen azonos személyek), Lyptak. — 1605. N: relictia Stanislay Herman; Sz: [Ochelnik] Martinus Mertin (1606: Martinus Banik; 1610: Achelos Marton; 1611: Ochelenik). — 1607. Sz: Kosarnik, Stanko. — 1611. Sz: Georgius Paztorow (1620: Giurik Sidor; 1620: Giurik Oroz, UC 22/21). — 1614. Sz: Dardaskj, Kosd (1620: Koz; 1625: Kosz; 1627: Kozd; 1630: Kos^t), Redowskj, Vasko Tatarka. — 1620. M: Hegedüs;¹⁴ Sz: Laczko¹³ fia Mate (1625: Laczko Mateg; 1630: Laczko Mate; 1630: Ruszniak Laczko; 1642: Rusnak Laczko). — 1625. Sz: Hriez, Smak, Speczko. — 1630. Sz: Zlanszkj.

1636.¹⁵ 1 j. 11 c. 2 i. Sz: 4 Cristan (1688: Kristal; 1689: Kustyan; 1690: Christyán; 1698: Krisztian), Kost, Lukacz (1642: Ligacz; 1678: Lukaczky; 1687: Lukaeskin), Oczelnik (1671: Oczelik; 1677: Oczel; 1684: Aczél; 1689: Aczély; 1690: Ocsobnik;

¹² Dec. Göm. Az 1620-as nevek: UC 22/21. A vlachokat (1566, 1590, 1599. évek), felváltva származási helyük: Oravszky, népiségük: *Rusznják*, *Orosz*, *Polyák* (ami nemzetiségileg gyakran egy és ugyanaz) és foglalkozásuk: Olach, Walach után nevezik.

¹³ Ennek a bizonyára rutén nemzetiségű Tót vagy Rusznják Lászlónak az összeírásokból megállapíthatólag két fia van: az 1620-ban először telken szereplő Máté és az 1625-ös jegyzékben olvasható Hanes. Őket már, amint 1620-ban látható, apjuk László keresztnévéről képzett Laczko, Laczó, majd Laczi családnévvel nevezik, azonban később is vissza-visszatér az eredeti, nemzetiségüket kifejező Rusznják név. 1671 után kizárólagos lesz a Laczko név.

¹⁴ A Hegedüs név a dézsmajegyzékekben később nem fordul elő. Viselője talán házatlan zsellérként élt a faluban.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

1691: Ocsalik), Poliek (1680: Polak; 1691 elírással: Michael Polgár; 1692: Michael Polyák), Poszternak (1671: Pasternak), Rusznak¹³ Laczko, Rusznak¹³ Hanes (1671: Laczy; 1672: Laszy; 1675: Laszly; 1678: Laczko; 1688: Laczik; 1696: Laczo), Mathey Rusznakowa, Sidor Gyurikoua, Szlis (1688: Szlicz).

1636—1773. között további új nevek.¹⁶ 1642. Sz: Tines (1671: Tinis; 1684 elírással: Fenyves; 1685: Tenyes). — 1672. Sz: Barnak, Berdarszky (1679: Berdar; 1680: Brdarsky), Gregor (1675: Griker), Gresko (e. n.), Kobelarszki, Koleszar (1674: Kolczar; 1677: Kolesár), Sestina (1692: Sesztinak), relicta Saffaia (1674: Zaphaia Dobsinsky). — 1674. Sz: Galniczka Babusa. — 1675. Sz: Matejko (1676: Mategko). — 1677. B: Conda (1685: Kunda). — 1680. Sz: Vargha. — 1686. Sz: Adam (1698: Adamow; 1715: Adamo CR), Breznyen, Gajdos, Michaly, Paskany (1691: Pascha; 1695: Páskán), Remenyik. — 1687. Sz: Urgan (1688: Organ). — 1693. Sz: Slavosky, Szlabosi (1695: Szlaboczki; 1700: Szlaboszky). — 1696. Sz: Helena Benaszka, Szlanszky. — 1697. Sz: Gall Valent (1698: Gallus Valenth; 1706: Valentinus Galo vm. dica). — 1715. Sz: Mitro (CR). — 1720. Sz: Csepka (CR).

1773.¹⁷ 26 c, 2 i, 1 si. Sz: 2 Adam, 2 Barnák, 2 Breznen, Csipka, 3 Galló, Janovek, 2 Koleszár, Kovács, 2 Laczó, Martinkó, Mitro, Mlinár, 2 Oczelnik, Paszternák, Sentina, Sestina, 5 Slis. *Kiváltságos juhásznemzetségek.*¹⁸ 1675. Opilio vetus. Sz: Lasi; opilioes recenter facti. Sz: Oczelnik, Polyak. — 1683. Sz: Laszlo. — 1686. Sz: Laczó.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a falu lakosságának anyanyelve (vernacula lingua) *tót*, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek szintén a *tót*ot mondja.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1787.¹⁹ *Mladgya*, erdő; 1864: Mladje (Pesty).

¹⁶ Dec. Göm. 1715, 1720: CR. A keresztnevékből alakult családneveket, leginkább a Matejkót, gyakran cserélik fel a tényleges keresztnévvel.

¹⁷ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁸ 1675, 1683: A dézsmajegyzékek kiváltságos juhászainak teljes névsora. Ugyanez a család szerepel a kamara által 1686-ban kiállított bizonyágleyélben; két családot kitevő leszármazói éltek a régi juhásztelken 1794-ben is (Post adv. 104/41.). A juhásznemzetség őse Ladislaus Tott, 1600-ban fordul elő először (v. ö. a 13. j.-et).

¹⁹ Ber. prot. nr. 13.

PLOSZKÓ.

Palazka, Palazth, Palozka, Palaska, 1563: *Plosky*, 1571: *Ploskie*, 1590: *Ploskuo*, 1600: *Polosko*, 1620: *Ploszka*.

A Turóc folyó jobb partján, Prózsával szemben, telepítette a Derencsényi-család. 1413-ban említik először, amikor a Derencsényiek egyéb falvakkal együtt új adományban kapják.¹ Prózsáival egy időben, a XIV. század közepe táján keletkezhetett. Amint nevéből² megállapítható, a település magvát a partvidék sík része alkotta, amelyen kis erecske folyt keresztül. Határa igen kicsiny, kevés szántóját lassú és nehéz munkával az erdőben és a hegyoldalakon irtották. Leginkább csak tavaszt vehettek, de jó megmunkálás után sem hozott többet a föld két magnál.³ A XVI. században vlach falu, jobbágyai közt több rutén nevűt találunk. Minden bizonnyal pásztorfalunak is alapították a Derencsényiek;⁴ középkori lakosai szintén pásztorok lehettek, mégpedig rutének, akikhez később tótság, sőt valamelyes német elem járult. A túlsúly azonban a ruténeké. A XVII. századra a juhászat visszafejlődött. A lakosság jó része ekkor szarvasmarhatenyésztést kezdett, továbbá szántóvas, csoroszlya és patkó készítésével foglalkozott — a közeli vasbányákból alkalmasan jutott vashoz — s egyideig a földesúrnak is ezzel adózott.⁵ Különösen kedvező helyzetbe hozta a jobbágyokat a Lorántfy Zsuzsánna által 1651-ben megvalósított árendás viszony; gazdagságuk hatalmas állatállományban jutott kifejezésre, amelyet az osztatlan telken közös gazdagságban élő, olykor 5—6 vérrokon család könnyű szerrel tudott megszerezni.⁶ Bár a század végére a konfiskációk miatt a vagyoni állapot rosszabbodott, a jobbágyság megtartotta korábbi summás helyzetét. Így a szűk határ ellenére is létszáma 1773-ra a középkori számhoz viszonyítva megkétszereződött. A XVI. századi vlach elem jórésze, a juhászat csökkenésével, lassan kicserélődött; a helyébe érkezőkből, ruténekből és tótokból formá-

¹ DL 24706. Azok közé a községek közé tartozik, amelyeket a Széchy-család állítása szerint (1413) a Derencsényiek a Turóc és Balog folyók közti nagy erdő Rathkorét nevű, jogtalanul kiirtott helyén alapítottak: (Körmentdi lt. Acta ant. Alm. 2. lad. 4. nr. 10.).

² A szláv *plosko* magyarul, 'lapos, kis sík' területet jelent. Használják tő megjelölésére is (1558: Lib. Reg. III. 154.).

³ 1728: Vm. dica.

⁴ Ez annál természetesebb, mert az imént id. 1728-as összeírás szerint helyi legelője bőven van.

⁵ 1632: UC 3/20; 1636: UC 3/23; 1649: UC 3/25; 1652: UC 24/80. Lorántfy-urbáriumok; az utolsó, Wesselényi nádor részére készített összeírás.

⁶ L. bővebben: A gömöri jobbágyság 33—35. l.

lódott ki az úrbéri tabella jobbágytársadalma. A két elem teljes összeolvadására jellemző, hogy a lakosság egészében az év. hitet követi. Temploma nincsen, a ratkói aryaegyházhoz tartozik.⁷

Birtokosok. 1427.⁸ Derencsényi János fia Imre 11 p. — 1588.⁹ Bakos János 1 is, 3 des. — 1689.¹⁰ Rákóczi-árvák 1 is, 1 ms. — 1773.¹¹ Koháry Ignác 2 c, 1 i; Luzsénszky Ferenc 3 c, 1 si; Vécsey-család 2 c; Draskóczy Ádám 12 c, 1 i.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹² *N:* Koh; *Sz:* Iwanysowycz, Iwosowicz, quidam Zakal; *B:* Sculteti, Thoth.

1551.¹³ 1 j, 5 c. *Sz:* Cypko, Zoltcs (1559: Scoltetus e. n. v.; 1565: Mihál Schultiz v.; 1567: Mihál Scultiz v.; 1572: Soltis e. n. v.; 1578: Soltis c. n. v.); *B:* Blasius¹⁴ e. n., Josef (e. n.), Thomas (e. n.).

1551—1620. között új nevek.¹⁵ 1563. *Sz:* Janko (e. n.) (1566, 1567: Janko e. n.), Steffan (e. n.) (1565: Steffko e. n.; 1567: Vrbán Steffko; 1569, 1572, 1573: Steffko-Sstewko e. n.; 1578: Stewko e. n. v.). — 1566. *B:* Hagal (1563, 1565, 1567: Vrbán e. n.; 1569: Vrbán Haiál; 1572: Hoial; 1577: Hagel; 1578: Haiel; 1582: Hayagh, UC 59/13; 1584: Haycz; 1595: Haynal; 1602: Hajell; 1611: Kaiál); *B:* Antal (e. n.). — 1569. *Sz:* Czech (1571: Benko e. n.; 1577: Czevwowiczka; 1580: Czoczowiczka; 1581: Ssossowiczka-Zwehjówyczka). — 1580. *Sz:* Fekete¹⁶ (1563: Matthe e. n.; 1581: Czierny), Suderlak (1595: Swdrak; 1601:

⁷ Dec. agn. 1606.; Arch. agent. 2. cs. 195. sz. — 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Iskoláját az 1771-es megyei iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem említi; a gyermekek iskolába is bizonyára Ratkóra jártak. — A belügy-miniszter nevét 1906-ban a 3089/Ic. rendeletével *Poloszkó* alakban állapította meg. Mai szlovák neve: Ploské.

⁸ DL 35801.

⁹ Dic. Tom. XV. 353.

¹⁰ Rák-Aspr. lt. C. 48. f. 1. nr. 26. Él a Rákóczi-részen, amely a falu kisebb fele, két marhás és négy gyalogszeres jobbágy.

¹¹ UT.

¹² Rák-Aspr. lt. C. 47. f. 1. nr. 25. Derencsényi osztály. A Sculteti teljes alakja: domus Sculteti.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Nevei közül később csupán a Soltész és az Urbanus neveket találjuk meg.

¹⁴ Családnévként járul hozzá 1566-tól kezdve a Hagal-Hajál név.

¹⁵ Dec. Göm. A jegyzékek 1572-ig nagyjából csak egyes neveket tartalmaznak.

¹⁶ 1583-ban az eddigi Cserni Máté helyett a Matheus Drab név áll; a következő évben pedig ugyanez a jobbágy Czyerny Drab néven szerepel. Ettől kezdve a Cserni (Fekete) név többé nem fordul elő, hanem a Drab állandósul.

Szedelyak). — 1582. Sz: Alex-Elek¹⁷ (1591: Ellek). — 1583. Sz: Drab¹⁶ (1595: Drabant). — 1590. Sz: Hano. — 1590. Sz: Embrych v. (e. n.). — 1599. Sz: Georik Pawl (1600: Jurkowiech; 1602: Gjurgo Paull; 1621: Paul Sebestien), Nemoga, Thamas Selier. — 1602. Sz: Breznezky¹⁸ (1610: Briznzenzky; 1615: Breznay). — 1605. Sz: Gregor (1613: Gergelj; 1621: Gregore; 1671: Gregorowiech; 1677: Gregorik). — 1608. Sz: Bochta, Zeben. — 1610. B: Baranj. — 1611. Sz: Klimow (1618: Klimo; 1671: Klimowiech; 1674: Kelemen), Perwan (1612: Pervant). — 1613. Sz: Hordolak. — 1615. Sz: Kluczik.

1620.¹⁹ 1 j, 4 c, 5 i. Sz: Biecznienzki, Bozlak relicta, Czuderiak (1671: Sudrlak), Kluczik, 3 Soltiz (1652: Soltész alias Gregor, UC 24/80), Suhay; B: Hayal, Hayek (1635: Hayla; 1643: Halay; 1643 elírással: Hajdu, UC 3/24; 1672: Hayalka Ilona; 1679: Hajul; 1685: Ajal).

1620—1773. között további új nevek.²⁰ 1621. B: Pribek. — 1631. Sz: Frandik (1636: Frenzcicz), Janchi (1635: Janczyk; 1691: Janesikowiech), Stecz, Susal. — 1635. Sz: Repiszky. — 1656. M: Sipos. — 1637. Sz: Valenth. — 1643. Sz: Jacubo (1671: Jakuboviech; 1679: Jakubar; 1689: Jakubko), Kemenski, Segul (1671: Sagul; 1675: Szegul). — 1652. Sz: Csangár (UC 24/80.). — 1671. Sz: Palos (1672: Palus), Szirkowszky, Valach (1673: Balogh; 1676: Rusznak; 1679: Valuch). — 1673. Sz: Mate (1687: Matteg). — 1679. Sz: Pokriwnak. — 1686. Sz: Mikulas. — 1688. Sz: Barbolec, Sebrák (1691: Sobrak; 1699: Koldus). — 1689. Sz: Spanianszky. — 1690. Sz: Peterow. — 1691. Sz: Hudak. — 1697. B: Molitor (1699: Molnar). — 1699. Sz: Gerliczky. — 1700. Sz: Kovacs. — 1753/54. Sz: Homola, Jeszenei, Janko, Lamper.

1773.²¹ 19 c, 2 i, 1 si. Sz: Homola, 2 Janko, Jeszenay, 5 Klimo, Koleszár, Kudlák, Liskay, 2 Sagul, 3 Soltisz, 4 Sudrlak, Vrbár.

*Cigányok.*²² 1770/74. Dongó, Krivy.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg; az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túnyomólag diavatózó nyelv a: tót.

¹⁷ A Barthou-Barthok keresztnévvél gyakran cserélik fel, azonban a rutén Alex-Elek családnév állandósul.

¹⁸ A név teljes alakjának néhány változatát közöljük: 1613: Zegien Benedek; 1615: Beno Breznay; 1618: Sellier Benio. A második alak, tehát a származás után kapott név állandósul.

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt elő nem forduló, korábbról már ismert és később is állandóan feljegyzett nevek: Baran, Elek (Alex), Gregor, Klimo.

²⁰ A külön nem jelzettek: Dec. Güm. és 1753/54: Vm. dica.

²¹ Az úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² Vm. lt. cigányösszeírások.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1754.²³ *Od Ratkouszkiho*,²³ calcatura; 1864: Pod hajom Ratkovskym (Pesty).
Od Susenskiho,²³ calcatura; 1887: Susani (a 75000-es kat. térképen).
Od Sztatini,²³ calcatura; 1864: Slatvinskuo dolina (Pesty); 1887: Slatnina (a 75000-es kat. térképen).
 L. még Sztatina helységet.
- 1788.²⁴ *Bohadna*,²⁵ silva; 1864: Bohatvo (Pesty).

POGONY.

Gömöri várföld. Eladományozása után a XIII. században nagyobbik fele a Rátold Putnokyak kezére jutott,¹ kisebbik részét pedig a Nehei-nemzetség szerezte meg, amely Nehének is nevezte.² Míg az utóbbi beolvadt Bánréve és Málé határaiba, addig a Putnokyak része első nevén a XV. század közepére 19 telkes faluvá fejlődött. A Sajó mellett terült el. Földjét a honfoglaló magyarság még a X. század második felében megszállta. Nevének megmaradt 'g' hangja alapján³ végleges kialakulását legkésőbbben a XII. századra kell tennünk. Családnevei azt mutatják, hogy jobbágysága kezdettől fogva magyar és azonos eredetű a környező helységek magyar parasztságával, amit különben birtoklásviszonyai is valószínűsítenek. Élete az újkorban lassú haldoklás: „útban“ fekszik, a többször vívott Putnok vár tartozéka és vele együtt az egri török támadásainak állandó célpontja. A török első betörése alatt el is pusztásodott. Lorántfy Péter kezdte újra telepíteni 1595 körül. Régi jobbágysai ugyan még jórészt visszatértek, de a XVII. század folyamán lassan ismét elfogytak. Utolsó zsellérjei az át-

²³ Koháry-lt. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. A határ három nyomása, magyarul: Ratkó, Sussány (Ratkószuha) és Sztatina felé való nyomások.

²⁴ Ber. prot. nr. 14.

²⁵ A tót boható (kiejtése-Pestynél helyesen) = gazdag. (S. H.)

¹ 1270: Knauz I. 572. Eredeti a Rozsnyói püsp. lt.-ban; ugyanitt a váci kpt. egy, reá vonatkozó oklevele.

² 1372-ben nagy pör folyik egy darab földért, amelyet birtokosa, Póka fia Máté Pogonynak nevez, a Neheiek azonban azt állítják, hogy mindig Nehe határához tartozott és Pogonynak sohasem hívták (Ragyolei Csoma-lt.). 1384-ben Garai nádor Püspöki határjárását tartalmazó oklevele (Rozsnyói püsp. lt.) Pogonyt, más néven Nehét említi szomszédként.

³ Pogony szl. pogan 'area', Jagdrevier (Mikl. PON. 299.). A szlávból a magyarba átvett 'pogony' (MNySz V. 11.), amely a Dunántúlon vágás után újra hajtó fiatal erdőt jelent, a Duna—Tisza közén, 'pogonyos, csalitos' hely megjelölésére ma is divatos szó.

vonuló királyi armada pusztításai elől 1680 után átmentek a török részekre, néhányan pedig Putnokon húzták meg magukat. 1700-tól állandóan pusztá, földjeit kender- és dohánytermesztésre a szomszédos Hét község lakói bérlik.⁴ Önálló határait máig megtartotta. Egyháza és temploma adatainkban nem szerepel, Máléhoz tartozott.

Birtokosok. 1427.⁵ Putnoky László 15 p. — 1431.⁵ — 19 p. — 1548.⁶ Putnoky György 8 p, 3 i. — 1686.⁷ Kállay Pál 5 is des; Kövi Ján István 1 is des; fiskus 18 is des.

JOBBÁGYSÁG.

1512.⁸ *M:* 3 Bordas, 2 Lecew, Yczo; *B:* 2 Thoth.

1551.⁹ 1 j, 21 e. *M:* Bartha, Beke, 2 Bordas, 2 Czege (1571: Czeoge; 1577: Cergeo; 1578: Czegeo); Dyenez (1587: Genes), 3 Iezo (1571: Iczyo; 1590: Icho; 1595: Jeeze; 1616: Igo), Idey, Jacob, Kys, Kowacz (1587: Faber), Leryncz, Molitor (1573: Molnar), Szolga, 2 Wy (1564 németes elírás: Hiwj), Zewrj (1564 elírás: Thurj; 1576: Sory); *B:* Doo (1567: Dol; 1569: Dueli; 1571: Do; 1578: Duo, UC 34/56; 1580: Dul, Toth.

1551—1680. között új nevek.¹⁰ 1564. *M:* Gergell, Kefer¹¹ 1580: Keower), Rigo. — 1571. *M:* Peter. — 1580. *M:* Balas, Geodeo (1583: Bedeo). — 1581. *M:* Nagy. — 1587. *M:* Warga. — 1589. *M:* Kerekes, Zabo. — 1591. *B:* Kottan. — 1620. *M:* Halas. — 1672. *M:* Markus, Pogon. — 1674. *M:* Pany (1676: Pandi), Sixai. — 1677. *M:* Daud. — 1678. *M:* Takác.

1680.¹² 9 e. *M:* 2 Iezo, Kovác, 4 Rigo, Pastor, Szabo.

1680. után új nevek. 1712.¹³ *M:* Bodor.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1270.¹ *Soiou, Sayo, fluvius*; 1335 (Múz. Ta. VI. 6. Egri kpt.); 1381: Sayow (Rozsnyói püsp. lt., Garai nádor 1384. é. á. ir.); 1887: Sajó (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajókeszi (1232) stb.

⁴ A dézsmajegyzékeken kívül: 1574: UC 34/55; 1578: UC 34/56; 1595: UC 34/57; 1610: UC 120/2; 1678: UC 22/5; 1681: UC 34/60; 1707. és 1731. Nagyzabláti-lt.

⁵ DL 35801, 35802.

⁶ Dic. Tom. XIV. 283.

⁷ UC 5/16. Kamarai összeírás. A helység teljesen pusztá.

⁸ Kassa titk. lt. Lit. MM. Bánréve, nr. 1. Tanúvallomást tevő jobbágyok.

⁹ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.)

¹⁰ Dec. Göm.

¹¹ A német összeíró a 'Kövér' név helyett írta.

¹² A dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró nines feljegyezve.

¹³ UC 66/61.

Er, fluvius; 1381 (Rozsnyói püsp. lt. Garai nádor 1384. é. á. ir.).

1672.¹⁴ *Alsó nyomás — Felső nyomás.*

1681.¹⁵ *Mocsár*, majorsági föld; 1732: Mocsárban való tábla (Nagyzabláti-lt.); 1754 (Csáky-lt. CCC 126/3.).

1732.¹⁴ *Vár megett a dombon való tábla*, szántó; 1887: Vár tető (a 75000-es kat. térképen).

POHORELLA.

Telephelye 1612 előtt földesúri rét, amelyen csak ebben az évben kezdtek házakat építeni, a későbbi falu alapjait megvetni. Első lakosa Zatroch Janko; utána még négyen jöttek, a többi colonus 1616-tól kezdve érkezett. Lakosai 1612 Szent György napjától számítva nyolc évre adómentességet kaptak.¹ A Széchy-család által életrehívott új helység a garammelléki vlach-falvak sorát gyarapította. Első települői egyedül a juhászatot űzik, földesúri viszonyaikat is a vlach-kiváltságok szabályozzák, azaz csak juhászdót fizetnek.² Jellegének megfelelően a falu nem is a Garam mellett alakult ki, hanem kissé feljebb, az erdőben, ahonnan juhászai közelebb érték a részben más helységek határában bérelt szállásaikat. Pohorella³ alapító lakosainak nagyobb fele lengyel vagy lengyelföldi rutén, a többi tót, sőt van egy német is. A rutén nevű vlachok később érkeztek, azonban számuk mégis jelentékeny. Idővel a juhászat mellett nagymérvű szarvasmarhatenyésztés fejlődött ki, nemkülönben fafűrészelő és fafeldolgozó ipar. A vassfeldolgozás csak a XVIII. században indul meg, fellendítve a gazdasági életet. A népesség létszáma is állandóan emelkedik a jó megélhetési viszonyok és a védettebb fekvés eredményeül. Nagy visszaesést hoznak a nemzeti felkelések, azonban a népszaporulat a falut a Garamvölgy Polonka utáni legnagyobb helységévé teszi. Az 1709/10-i nagy pestis is jórészt megkíméli: mindössze 33 lelket ragad el. Nemzetiségileg társadalmában minden fajta szláv elem képviselve van. Sok az alapító lengyel, hasonlóképen

¹⁴ Nagyzabláti-lt.

¹⁵ UC 34/60.

¹ UC 37/12.

² *Solvunt censum Walachorum, more reliquorum colonorum*, mondja az összeírás.

³ *Pohorela* szláv szó, megvan a mai szláv (tót) nyelvben is, jelentése: 'égett', 'harapégés'. Még magát a földesúri rétet nevezték el így, bizonyára az irtás módjáról. — A belügyminiszter nevét 1906-ban 3089/IIc. rendeletével a történetileg indokolatlan *Garamkohóra* változtatta; nyilván a nagy pohorellai vaskohótelep után.

a rutén, jelentős a tótság, s tarkítja a képet egy-egy magyar, német és cseh név is.⁴ A községnek Wesselényi Ferenc építtett fatemplomot; védőszentje Szent István magyar király. 1766 után helyébe Koháry Miklós földesúr saját költségén emeltetett templomot. Adataink szerint kat. anyaegyház; iskoláját saját rektorával már 1697-ben említik. 1775-ben kat. iskola-mestere szláv módszer szerint 20 kat. gyermeket oktat írásra és olvasásra.⁵

Birtokosok. 1612—1615.¹ között. Széchy-család 12 vlach. — 1666.⁶ Wesselényi Ferenc 9 qus, 29 octs, 1 seds, 5 i. — 1728.⁷ Koháry István, Berzeviczy János örökösei 2 qus, 17 octs, 16 seds, 11 i. — 1775.⁸ Koháry Ignác 98 e, 7 i.

JOBBÁGYSÁG.

1612—1616. között.⁹ 12 vlach. Sz: Gaydos Mikola, Oravecz Simko, 7 Polak, Rebka Ondreg, Janko Zatroch; B: Nemeec Martin.

1664.¹⁰ 5 qus, 28 octs, 9 seds, 10 i. Sz: Bodnar (1685: Bednár, UC 95/17), Czul (1685: Cul aliter Frank u. o.), Doreczak, Gregorko, Gressa (1699: Gresz, UC 25/19), Holko, 2 Hudak, 2 Hudecz, Juanczo (1666: Ivancso, UC 101/74; 1686: Ivanko, UC 95/17; 1699: Ivancsow, UC 25/19), Koleszar, 9 Konkol (1685: Konkol aliter Bartkow,¹¹ UC 95/17; 1699: Bartko, UC 25/19; 1715: Berko CR), 4 Kubiczko, Kubyk, Kubo (1686: Kubov, UC 95/17), Mutka, 3 Orawecz, 9 Poliak, 3 Repka (egy des), Rusznak, 2 Sipula (1666: Sipola, UC 101/74), 4 Soszna (Szoszna-nak is írva), 2 Sremenar (1666: Sztremenar, UC 101/74), 4 Tokar.

1664—1773. között új nevek. 1666.⁶ Sz: Adamov (1731: Adamiczkou, vm. dica), Dratva, Jafrnik (1672: Infernik, UC 25/7; 1683: Jafernyk, UC 36/67), Olexa (1683: Allexander, UC

⁴ Adatok az alább idézendő összeírásokban találhatóak.

⁵ 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 214; 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039. (Can. vis.); 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírás; 1697: Vm. dica (reктора: Kazany János) és 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. Egyháza sohasem tartozott a görög rítusú garammelléki egyházak közé.

⁶ UC 101/74. Urbéri összeírás.

⁷ Vm. dica. Megjegyzése szerint az egy nyomásos határban csak tavaszi terem, a lakosság egy része termékenyebb vidékekre jár élelem-szerzés céljából.

⁸ UT.

⁹ Az első jegyzetben idézett, a falu megtelepülése után kevéssel készült urbéri összeírás teljes névsora.

¹⁰ UC 25/6. A murányi uradalom urbéri összeírásának teljes névsora. A szintén megmaradt 1652-es és 1657-es uradalmi urbáriumokban nincs feljegyezve, mert el volt zálogosítva.

¹¹ 1685. után a Bartko név mint a Konkol-nemzetségből kiágazott egyik család neve állandósul.

36/67), Pletka, Stephan (1699: Stefanow, UC 25/19; 1715: Stephanovszky, CR), Vargha (1753/54: Svecz vm. dica). — 1672.¹² Sz: Palgho, Voigtaczko (1683: Vogtasko, UC 36/67; 1699 Vojtko, UC 25/19; 1720: Vojtasko, CR). — 1683.¹³ Sz: Jasko, Krisko, Strapko. — 1685.¹⁴ Sz: Hawranek (1699: Havranko, UC 25/19), Rosko, Stawina (1720: Sesavino, CR). — 1686.¹⁴ Sz: Kenovo, Kuben, Martinko; B: Furo. — 1697.¹⁵ Sz: Chwalka (1699: Chwalko, UC 25/19), Dudas (1724: Duda, Vm. dica), Gaczek (1724: Gaczko, Vm. dica), Gyurik (1724: Gyuresinou, Gyureso; 1725: Gyurgyin; 1753/54: Gyuris, Vm. dica), Kovacs, Krosek, Krupa, Mamsicz, Mlinar, Povazanecz, Stanik, Stanikov (1724: Sztajnik, Vm. dica); B: Korhely. — 1699.¹⁶ Sz: Janosko (1715: Jaszczko, CR), Kempka, Kresa, Kucsera, Soltisz, Sztanko. — 1706.¹⁵ Sz: Matejezok (1725: Mathusko; 1731: Matussou; 1753/54: Matejesik, Vm. dica), Sedlár, Thomasko. — 1715.¹⁷ Sz: Benyő, Dorka Dorna (1724: Dornan, Vm. dica), Krivola, Kubicza (1720: Kibicza, CR), Migáz (?), Suslák. — 1720.¹⁷ Sz: Skoinik, Szukhány. — 1724.¹⁵ N: Fendrik; Sz: Haluska, Kralik, Vavrasko (1725: Vavrisko, Vm. dica). — 1725.¹⁵ Sz: Holi, Misov, Sevesov, Vitkov. — 1731.¹⁵ Sz: Maleczki (1753/54: Malyeczko, Vm. dica), Mulita, Papes. — 1753/54.¹⁵ M: Macska, Pajtás; Sz: Baluna, Baran, Bilyik, Bohács, Borlog, Dudek, Fajdák, Fokon, Gallik, Ganesala, Hodros, Ilyiniczy, Jászik, Jedlák, Jehicska, Kisov, Kohut, Koitila, Koprajda, Koszinoha, Krajecz, Lesena, Lipták, Lyeuro, Matuska, Michálko, Peiro, Plyetko, Polencsán, Pompura, Rochovszky, Segyivi, Svetlak, Suslyák, Szeman, Szikora, Szkoesiesko, Sztjeranka, Szwora, Trajta, Trilyaj, Varres, Volyár, Vojtko; B: Dobos, Paros, Virus, Zsiga.

1773.¹⁸ 98 c, 7 i. M: 3 Baxa, 2 Pajtás; N: Fendrich; Sz: Bjalik, Bohács, Borlok, Buvala, 2 Csizmár, 5 Chlebus, 2 Dadek, Fajdák, Fukony, Galik, Greguss, 2 Gyuris, Halaj, 2 Haluska, Havrán, Hazak, 6 Hudák, Jánosko, Jedlák, Jergov, 2 Kojtila, Komka, Koprajda, Krajcs, Krsak, 5 Krupa, Krutak, 4 Kubicza, Kubanda, 2 Kucsera, Kurindaj, Liszkó, Maeskin, Malieski, Martin, Mihálkó, 2 Mikolaj, Mokren, Oravecz, Pásztor, 2 Petrow, 2 Pletka, Polyák, Pompura, Rochonszky, Sevezou, 3 Sipula, Sulej, Szedlák, 2 Szikorák, Szkoesi, Sztjerjanka, Sztjavina, Szvetlák, Szvita, Teslyár, Trajt, Trlaj, Vojtkó, Vjrass, Zimán; B: Butyos, Doboss, Kanos, Koós, 2 Korda, Korhely, 2 Paross, Virus.

Cigányok. 1770.¹⁹ Pusztai, faber.

¹² UC 25/7. Feljegyzí a fiúgyermekek korát.

¹³ UC 36/37.

¹⁴ UC 95/17. A két összeírás ugyanazon jelzet alatt.

¹⁵ Vm. dica.

¹⁶ UC 25/19.

¹⁷ CR.

¹⁸ Az úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 111.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1652.²⁰ *Ondreyeczowa*, holya; 1692: Ondrovicz (NRA 1279/35); 1699: Ondregowa (NRA 155/46); 1710: Ondregczowa (NRA 159/10); 1712 (NRA 155/21); 1722 (NRA 155/30); 1733 (NRA 157/5); 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680); 1786: Andriczova, silva (Ber. prot. nr. 12.); 1806 (Bartholomaeides, 39. l.); 1887 Andresovo (a 75000-es kat. térképen).
- 1692.²¹ *Prehibina*, holya; 1710 (NRA 159/10); 1733: Mala és velka prehibina (NRA 157/5); 1735: Welka priehibina (Koháry-lt. I. nr. 3680.). L. még Helpa (1786).
Sendlarka,²² holya; 1710: Sindlarka (NRA 159/10); 1712 (NRA 155/21); 1722: Syndliarka (NRA 155/30); 1733 (NRA 157/5).
- 1710.²¹ *Lisztagkina*,²³ holya; 1733 (NRA 157/5).
Bartova, holya; 1733: Bartkova (NRA 157/5); 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680); 1786 (Ber. prot. nr. 12.); 1806 (Bartholomaeides, 38. l.); 1887: Bartkovo (a 75000-es kat. térképen).
- 1712.²⁴ *Chotarna ceszta*²⁵ — *Assdo chotarneg czesty*.²⁵
Na Bubnarka; 1733 (NRA 157/5); 1735: Bubnarka (Koháry-lt. I. nr. 3680.); 1806 (Bartholomaeides, 38. l.); 1887: Budnarka (a 75000-es kat. térképen).
Chorupny gruny.²⁵
- 1735.²⁶ *Holicza*,²⁷ holya; 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- 1754.²⁶ *Krivi*²⁸ *potok*; 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Orlova alias Brozmonowa, hola; 1806: (Bartholomaeides, 39. l.); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Szkalicska, mons; 1887: Skalka (a 75000-es kat. térképen).
Kobuliarka, pratum; 1887: Kobifarka (a 75000-es kat. térképen).
- 1786.²⁹ *Javory*, silva.

²⁰ UC 24/80.

²¹ 1692: NRA 1279/35; 1710: NRA 159/10.

²² A 'Sendlar' németes családnévtől vette elnevezését.

²³ Eltorzított név, szláv családnévnek látszik.

²⁴ NRA 155/21. Liptóújvár és Pohorella között vitás holyák. Az eredeti megyei kiadvány szerint a nevek vulgója cseh nyelvű.

²⁵ Egészen a határártig.

²⁶ 1735: Koháry-lt. I. nr. 3680. és 1754: u. o. nr. 3692.

²⁷ *Holicza* a szláv 'holý' 'kopasz, kopár' származéka.

²⁸ Görbepatak.

²⁹ Ber. prot. nr. 12.

Stanikova, silva; 1887: —, hola (a 75000-es kat. térképen).
Naskalka, silva; 1887 Na skale (a 75000-es kat. térképen).
Wassilu,³⁰ silva; 1864 (Pesty); 1887: Vasilov (a 75000-es kat. térképen).
Cisci gruni,³¹ silva; 1887: Cisty hrunj (a 75000-es kat. térképen).
Zabrezina, silva.

POKAJ (*Pokajfolwa*, *Pokaj*).

A Rátold-nemzetség osztálya 1283-ban még nem említi, elenben 1329-ben és 1338-ban már a nemzetségből kiágazott Putnoky-család része.¹ Tehát a közbeeső időben különült el Putnokhatártól s alakult önálló helységgé. Keletkezésének idejét igazolja neve; a -falva, -háza szóval alakult helynevek ugyanis a XIII. század végén kezdenek feltűnni. Pokaj tehát a Rátoldok, közelebbről a Putnokyak alapítása. A névadó Póka² a helység első lakosai közé tartozott, esetleg soltésza volt. Mivel a név magyar és a falu egyetlen ismert jobbágynévsora is csak magyar nevű jobbágyokat tüntet fel, a helység mind alapításában, mind lakóiban mindvégig magyar. A Putnoktól nyugatra, kb. a katonai térkép Lóbére pusztája körül elterülő falut a török pusztítás semmisítette meg. 1564-ben a dézsmajegyzékben már puszta. Többé nem népesült be, hanem ismét Putnok határába olvadt.³ Egyházilag ugyancsak Putnokhoz tartozott.

Birtokosok. 1427.⁴ Putnoky László 14 p. — 1431.⁴ — 15 p. — 1548.⁵ Putnoky György 3 p, 6 i.

JOBBÁGYSÁG.

1551.⁶ 1 j, 12 c. *M:* Bona, Czaki, Czuzda, 2 Dienez, Ketel, Kewtel, Kewer, 4 Soldos, Zorad.

³⁰ *Wassilu* a rutén Vaszil név, rutén dialektusi raggal (S. H.).

³¹ Tiszta árok.

¹ 1283: AÜO XII. 382; 1329: DL 2534. (1702. é. hit. más.); 1338: Múz. Ta. jun. 7. Egri kpt.

² A 'Póka' a 'Poul-Pál' kicsinyített alakja (MNY X. 194.); ebből a 'Pokaj' alak olyan képzésű, mint az 'ura'-ból alakult Uraj, Halm-Holmóból fejlődött Halmaj. (Olv. Pais, MNY X. 131.)

³ Az 1595-i Putnok javait tartalmazó kincstári összeírás szerint Putnok határánál (in finibus territorii huius oppidi) feküdt és egykor lakott helység volt. Most puszta, egyik fele Putnok várához tartozik, a másik a Putnoky-család kezén van. Putnok földrajzi nevei között 1665-től fordul elő.

⁴ DL 35801, 35802.

⁵ Dic. Tom. XIV. 283. A dicajegyzékek 1553-ban jegyzik fel utoljára.

⁶ A legkorábbi és egyben egyetlen dézsmajegyzék teljes névsora.

POLOM.

A Hrussótól észak felé húzódó vonalon az erdőben irással keletkezett falusor utolsó l áncszeme. Terméketlen vidéken, magas hegy oldalában, a Derencsényi-család és telepítő munkája hívta életre. 1413-ban újadományban említik legelőszőr,¹ kezdetei tehát a XIV. század közepére nyúlhatnak vissza. Középkori lakosai szlávok. Neve² az alapítás módját jellemzi. Életéről nem sokat mondanak forrásaink, nem is volt gazdag eseményekben. Jobbágynai, mivel legfőljebb tavaszit, kevés zabot termelhettek, élelemszerzés céljából az Alföldre voltak utalva; itt arattak és csépeltek. Otthon igyekeztek kihasználni a kevés megélhetési forrást, amelyek közül a pásztorkodás, az állattenyésztés a legjelentékenyebb. Többen juhokat legeltettek; ezeket a báránydézsmajegyzékek vlachoknak nevezik. Később inkább a nagy erdőségek fáját hasznosították, mások pedig a Rima völgyére³ fuvarozni jártak. Mindez csak igen szegényes életet biztosított, úgyhogy az adófizetésre olykor uraiktól kellett kölcsönt felvenniök. A birtokosok nyomorult helyzetükön úgy segítettek, hogy az évi árenda összegét egészen jelentéktelen tételben állapították meg. „Haló szegények“-nek nevezi a polomiakat az 1689. évi Rákóczi úrbéri összeírás, akik még nagy adósságban is vannak; terheiket tehát ehhez képest szabja meg.⁴ Iyen körülmények között a jobbágyság állandótlan, az összeírások szökéseket említenek.⁵ A kicserélődés sem változtatott azonban a lakosság nemzetiségén: a jövevények nagyrészt a környékről való tótok meg rutének, akik egységes szláv úrbéres társadalommá olvadtak össze. 1773-ban népessége teljesen zsellérségből

¹ DL 24706. A Derencsényi-családé a XVI. században történt kihalásáig.

² *Polom* — a mai tót nyelvben is megvan —, törés, széltörés, széltörte fa'. Bartholomaeides pontatlan magyarázata szerint (647. l.) a falu szél által teljesen kitördelt erdőtől vette nevét. Valószínűbb azonban, hogy a név az erdőirtás módját jellemzi, mivel itt minden talpalattnyi területet fától kellett megtisztítani. (Etimológiáját l. Šmilauer: Vodopis, 477.) — Ide vág Lomna, Lomné, Lomnica is. (S. H.)

³ 1728: Vm. dica és Bartholomaeides id. h.

⁴ Rák. — Aspr. lt. C. 48. f. 1. nr. 26. Az összeíró megjegyzi, hogy a hó már Szent Mihály előtt leesik és csak pünkösöd után olvad el, az őszi tehát nem is érne be. Évi árendájok $\frac{1}{2}$ forinttól $2\frac{1}{2}$ forintig terjed. Továbbá még kevés robottal tartoznak.

⁵ 1754-ben a megyei összeírás (Vm. lt., Conscr. profug.) 6. együtt 22 adóköteles családtagot számláló elszökött jobbágycsaládját tartja számon, akik 16 igásbarmot vittek magukkal. Közülük négy Békésben Komlóson él, egy-egy Nyustyán és Tiszanánán.

áll és csupán kevés irtott földet művel.⁶ Temploma ninesen, mint ev. leányegyház Baradnához tartozik.⁷

Birtokosok. 1427.⁸ Derencsényi Imre 11 p. — 1588.⁹ Lorántfy-család 4 qus, 1 i, 3 des. — 1689.¹⁰ Rákóczi-árvák része 4 is, 2 ms, 2 ms des. — 1773.¹¹ Koháry Ignác 8 i; Draskóczy Ádám 8 i; Luzsénszky Ferenc 2 i; Vécsey Ignác 1 i; Vay Judit örökösei 2 i; Kubinyi György 2 i.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹² Sz: Kewler, Solthes, Wank; B: quidam Lucas, quidam Sigismundus (e. n.-ek).

1551.¹³ 1 j, 6 e. Sz: Anko, Kowacz, Sandor, Sebew, Stephan; B: Czerge (v. ö. 1616.).

1551—1600. között új nevek.¹⁴ 1563. Sz: Fylko (e. n.) (1566: Fillo e. n.; 1571: Filo e. n.), Ochzyzo (e. n.) (1565: Criisso e. n.; 1566: Krzizo e. n.; 1567: Vawrzincz), Ambrusch (e. n.) (1567—1572: Ambrusz e. n.; 1577: Sseben Ambrussow),¹⁵ — 1565. Sz: Karas (1563: Gregor e. n.; 1569: Karas e. n.). — 1566. Sz: Bradmanky, Antal Karas (1571—1572: Antal e. n.), Ondrey (e. n.) (1565: Schultuss Andre; 1567: Andres e. n.; 1573: Petro Ondrey-

⁶ A lakosok száma az újkorban nagyon lepadt; a XVII. század második feléig, a középkori számnak átlagban a fele körül mozgott. Oka a török pusztítás és a jobbágyadóztatás, amely a lakott telek nagyságát vette alapul. Wesselényi birtoklása idején a jobbágyvédelem a népesség számát megkétszerezte, ez a szám — bár a felkelések és a pestisek nagy kárt tettek a jobbágyságban, — megmaradt 1773-ra is. — A helység nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIe. rendeletével *Dombosmezőre* változtatta. Szlovák hivatalos neve: Poloma.

⁷ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. és 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Iskoláját az 1771-i vármegyei iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem említi; a gyermekek nyilván Baradnára jártak.

⁸ DL 35801.

⁹ Dic. Tom. XV. 353.

¹⁰ Rák-Aspr. lt. C. 48. f. 1. nr. 26. Egy 1679-es összeírás szerint (UC 5/14) másoknak további hét telkük van benne. A Rákóczi-részen két marhás és hét gyalogszeres jobbágy él.

¹¹ UT.

¹² Rák-Aspr. lt. C. 47. f. 1. nr. 25. A Derencsényiek osztályában feljegyzett egész telkes jobbágyok.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró neve nines feljegyezve.

¹⁴ Dec. Göm. 1580-ig a jegyzékekben nagyjából csak egyes nevek szerepelnek, ami jelentékenyebb néphullámzásra vall.

¹⁵ A későbbi lajstromokban Ambrus családnév nines, találkozunk azonban a Seben keresztnévvél; így 1581-ben Soltis Scheben ad dézsmát. Az azonosság, bár adatok hiányában nem bizonyítható, mégis igen valószínű. Ambrus fiát, Sebént t. i. többé nem atyja neve, hanem foglalkozása után nevezték.

cik). — 1569. Sz: Lafrincz (e. n.). — 1572. Sz: Iwanysz Mikłowicz v. (1559: Iwanis e. n.; 1563: Iwanisch e. n.; 1581: Miko Iwanysz-Nicolaus Iwanys; 1582: Iwanysz e. n.; 1583: Johannes Miko; 1599: Myko). — 1580. Sz: Kiselkin (1567—1572: Tomass e. n.), Petro (1572: Vrban e. n.; 1581: Petrok), Polony (1595: Poloncckj). — 1581. Sz: Soltisz-Soltez. — 1583. Sz: Borzas (1602: Brzaczkj), Sestak (1591: Sustek-Sustllek). — 1590. Sz: Malj. — 1591: Sz: Gregor, Kewler-Kwder. — 1595. Sz: Beres. — 1599. Sz: Poproczkj, Rusznak, Zwolenech.

1600.¹⁶ 1 j, 4 c, 2 i. Sz: Karaz (1602: Karazka Aneta; 1672: Karesz; 1685: Karas), Kobilar (1602: Köbler; 1603: Kobilier; 1619: Keöwler; 1621 elírással: Kender; 1671: Kewlyar; 1673: Kevelér; 1675: Kewliár; 1683: Kaulier; 1684: Kolyar; 1685 elírással: Kajlai; 1691: Keuler; 1715: Kövér (CR), Miko (1611: Mykouiech; 1612: Mikola; 1615: Miklos; 1619: Miklouicz), Petrok (1607: Peter; 1608: Petro; 1619: Petrokeow; 1685: Petroch; 1698: Petrikow, Sophia Petrokewech), Poproczkj (1603: Popocz), Rusznak (1602: Ruszniak), Zahorik (1602: Zahorecz; 1610: Zahacz; 1612: Szahorecz).

1600—1773. között további új nevek.¹⁷ 1603. B: Banko (1607: Denko). — 1611. Sz: Kuaka (1613: Kuko; 1687: Kwaka), Oroz (1620: Juhaz, UC 22/21), Stefanowyech. — 1612. Sz: Kovacz. — 1613. Sz: Valak. — 1616. Sz: Bradnianski, Czarga (1635: Czorgo; 1673: Sarva; 1687: Csarga). — 1617. Sz: Falcik, Troka. — 1618. Sz: Mathe (1635: Mattej; 1636: Mateg), Miskho. — 1619. Sz: Pruszkouicz, Zapecz. — 1620. Sz: Lazak, Pasztor (UC 22/21). — 1621. Sz: Bresko. — 1631. Sz: Kemeniczky (1635: Keöwj), Mitliak. — 1632. Sz: Juhasz (1635: Ruszniak, UC 3/22.), Uler. — 1635. B: Kantor (UC 3/22.). — 1671. Sz: Haydur (1673: Hayduk). — 1673. Sz: Tót¹⁸ (1674: Sellyer; 1765: Helpansky; 1680: Helpen; 1684: Helpanski). — 1674. Sz: Béres (1675: Blazek; 1680: Béres alias Potocky; 1685: Bires; 1687: Bóres; 1688: Potoczky; 1689 magyaros elírással: Boros; 1691: Bieres). — 1675. Sz: Anna Polomska. — 1686. Sz: Susanszky. — 1689. Sz: Kliouszki (1690: Klenovszky), Szakál; B: Peczek. — 1690. Sz:

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szerepel a korábról már ismert és a később is előforduló Soltész családnev.

¹⁷ A közlésnél jelzettek és 1632 (UC 3/20), valamint 1753/54 (Vm. dica) kivételével: Dec. Göm.

¹⁸ A felsorolt névváltozatok a sorrend megfelelő helyén és azonos keresztnevekkel fordulnak elő. Azonosságuk mellett bizonyít továbbá, hogy mindig a zsellérek között vannak feljegyezve, mégpedig a két között alak sohasem egyszerre. Fontos végül, hogy a jelzett években a zsellérek között más Pál keresztnevű nem fordul elő. A név eredete tehát a következő: 1673-ban a nyilván akkor érkezett jövevényt nemzetisége után, a következő évben társadalmi helyzete, majd a harmadik évben származási helye után jegyzi fel az összeíró és az utóbbi név marad rajta. Feltevéssünet megerősíti, hogy 1671-ben egyáltalán nincs a helységben zsellér, 1672-ben zsellérek: Petro Albert és Petrók Ilona. 1673-ban tűnik fel először Paulus Tót zsellér.

Oravecz, Zdichauszky. — 1695. Sz: Sophia Palencsarka. — 1726. Sz: Csernyi (CR). — 1753/54. Sz: Balasik, Balasoch, Hatsavszky, Poproczyk.

1773.¹⁹ 21 i. Sz: Balazoviech, 2 Brszkó, Gubó, Hajdur, 2 Kárász, Kevler, Kvaka, Miklovek, 2 Mikloviech, Palkó, 2 Petrok, 4 Soltisz, 2 Valogh.²⁰

*Cigányok.*²¹ 1770/74. Lakatos.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. éln.) szerint a benne túnyomólag divatozó nyelv a: tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1711.²² *Stranicko.*²³ fonticulum — *Proti rakiti*, grandior lapidum strues.

Nad Gyurkovje polanou; 1887: Djurkov djel (a 75600-es kat. térképen).

Zapolya, lapidum strues. (Sziklatömb.)

1754.²⁴ *Od poprockiho*, calcatura — *Do nyustanskiho*, calcatura — *Do krokavskiho*, calcatura.

1788.²⁵ *Trsztie*, silva; 1887: Trstje (a 75000-es kat. térképen).
L. még Nádfő helységet.

Do bukoveho diehu, silva — *Hay*, silva.

POLONKA.

*Polunka, Schgyar, Polomka, Poluomka, Sgyarw, Sgeer alias Polunka, Pollvka alias Zeer, Pollunngka.*¹

A Garam völgyében, Zólyom határán települt. Egészen idáig terjedt annak a hatalmas, Murányhoz tartozó erdőségnek a határa, amelyet a Rátold-nem 1321-ben a Sztoján-nembelieknek telepítésre soltézségbe adott.² Középkori forrásaink nem említik, legfeljebb a XV. század vége felé alakult ki. Lakosait a XVI. század közepén kezdődő juhdezsmajegyzékek hol „ruteni“, hol meg „walachi“ néven emlegetik, sőt a két nevet

¹⁹ Az úrbéri tabella teljes névsora. (UT.)

²⁰ Eredeti alakja: Valach.

²¹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²² Koháry lt. I. nr. 2099. Elválasztó határjelei Fűrész felé.

²³ Magyar jelentése: oldalos, oldalt fekvő.

²⁴ Koháry lt. I. Bibl. nr. 6. A határ három nyomása, magyarul: Poprocs, Nyusta és Krokava felé való nyomások.

²⁵ Ber. prot. nr. 14.

¹ A névváltozatok mind az alább idézendő XVI. századi összeírásokból és jegyzékekből valók.

² AO. II. 643. l.

vagylagos alakban össze is kapcsolják.³ Mindannyian pásztorok, juhászok, akik a garammelléki végeláthatatlan hegyi legelőkön tartják szállásaikat és kosár-aikat, juhaikkal pedig eljárnak egészen a kishonti és nógrádi határokig, északon meg a lipcsei részekig.⁴ Fő megélhetési forrásuk a juh és ennek mindennemű haszna. A tej feldolgozására berendezett szállásaikon készítik a juhsajtokat, amelyeket az ország minden részébe eljuttatnak. Az úrhoz való viszonyuk kiváltságos. Telkeik után, amelyekhez külsőség nem tartozik, csupán nyestbört adnak, nyájuktól pedig a vlachcensust fizetik.⁵ A gabonadézsmáosszeírások Polonkát nem is említik. Határa egyébként eleve sem alkalmas a vetésre, gabona alig érkezik be a hideg miatt.⁶ A hegyek beisejében arany, ezüst, ólom, vas és réz rejtőzik, a bányászat azonban a XVI. század második felére, elsősorban a töröktől való félelem miatt,⁷ nem megélhetési tényező. Annál nagyobb jelentőségre emelkedik a fafeldolgozás, a zsinbört- és deszka-készítés; a Garam mellett több deszkafűrész is áll.⁸ Polonka⁹

³ Oly. erre az 1551. és a következő évek juhdezsmajegyzékeit. 1564-ben az összeírás szerint „Rutheni seu Valachi“ adtak juhászdót.

⁴ Az összeírások *Zalas* vel *ovile* kifejezései megkülönböztetendők. Szállás az a hely, ahol éjjel a juhászok juhaikkal tartózkodnak és ahol a juhászok kunyhója is van, míg *ovile* = maga a kerített juhkarám v. kosár. A latin *tugurium* a juhászkalibát jelenti. A magyar „zalas“ alak átment a tóton kívül még tizenegy európai nyelvbe (Nyr 37: 98). A latin nyelven írott tanúvallomások stb. is ezt a szót használják (sok példa a NRA. fasc. 115.-ben). A juhászok az úrtól bérlik a szálláshelyet, amely után árendát adnak, rendszeren sajtot vagy túrót, de később pénzt is. Bizonyos juhásznemzetségek egy-egy meghatározott tájon „tartják szállásukat“, azt nem egyszer róluk is nevezik, amint erre a földrajzi neveknél sok példa utal. (V. ö. az adatoknál id. forrásokat.)

⁵ A juhászok kiváltságaira és szolgáltatásaira a jobbágyságnál id. források adnak felvilágosítást; külön megemlítjük: 1564: UC 24/75; 1611—1615. között: UC 37/12. és 1652: UC 24/80.

⁶ 1715, 1720: CR. és 1728: Vm. dica. Éppen ezért a zsellérség és a pásztorkodással el nem foglalt elemek lejárnak az Alföldre kenyérszerzés céljából.

⁷ 1593/94-ben a kamarai vizsgálat alkalmával (NRA 1013/14.) említik mindent a helység akkori bírása; különösen kiemeli az ólmot és rezet, azonban ekkorra a bányászat már teljesen abbanmaradt. Az összeírások feljegyeznek egy használaton kívül álló vashámort is (1558: UC 4/49, officina ferri).

⁸ 1573-ban négy (UC 24/76.); a későbbi időre l. az alábbi forrásokat. Ezt az ipart főleg azok a nagy vásárok lendítették fel, amelyeket a Garam mellékén, Rédován és Sumjácon tartottak és amelyeknek legkeresettebb áruja a juh mellett éppen a deszka volt. (V. ö. a megyei árlimitációkat, 1702: Vm. jk. nr. 15. és 1724: Vm. lt., fons IX. f. 1. nr. 4. stb.)

⁹ Feltűnése után a XVI. század második felében két neve ismeretes: Polonka és Sgyar; az utóbbit mindmáig megőrizte a rajta átfolyó

korai lakossága, mint a XVI. századi összeírások tanúsítják, teljesen rutén. Ez építette fel és népesítette be, s a fejlődés későbbi folyamán is állandóan többségben maradt. Polonka a gömörmegyei vlach-falvak között mindvégig a legnagyobb. Felendülését elősegítette, hogy ide a török nem hatolt fel, s a be-
szállások sem nyomorgatták. Leginkább sujtotta az 1709/10. évi pestis, amely népességét 1085 lélekkel fogyasztotta meg.¹⁰ A XVII. században a juh mellett nagyobb állatokat is tenyészettek. A megyében nem igen találunk még egy községet, amelyben a jobbágyság állatállománya olyan nagy lett volna, mint Polonkán. Amikor pedig Mária Terézia alatt ismét béke köszöntött Gömörre, a legnagyobb szaporodást megint csak Polonka mutatja fel: 1754—1773. között telkeinek száma megháromszorozódik.¹¹ Népessége a természetes szaporodáson kívül főleg Szepes felől lengyelekkel és szép számú nyugati, a szomszédos, valamint messzebbi megyékből jövő tótokkal is gyarapodott. Ugyanebben az irányban folyik az elköltözés a XVII. században, míg később Gömör déli részei felé, a Koháry-birtokban lévő magyar falvak kipusztult lakossága helyére.¹² Egyhá-

és a Garamba ömlő Zdjarsko patak neve. *Zdiar* a nyugati szlávoknál, tűz-
zel művelésre alkalmassá tett terület, a vele nevezett falu tehát erdőben
irtás útján keletkezett. Melich szerint a XIV—XV. századnál nem régebb
elnevezés (HkMg 102. és 369.). Polonka az irtás egy más formájára, a
„törés“-re vonatkozik és a *Polom* szláv szóból származik (Šmilauer, 477.).
A falu keletkezésének időpontja a XV. század, alapítói pedig *vlachok*.
Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/Iic. rendeletével *Garamszécs*-re
váltottatta. — A *Zdiar* szó Sztripszky véleménye szerint inkább az oláh
nyelv *zsdjer* szava, amely 'nyestet' jelent; bőre adó gyanánt szolgált. A
szó a Kárpátok egész hosszában és észak-déli lejtőin egészen Csehországig
mindenütt megvan, ahol a vlachok nyomait megtaláljuk. Sok a hasonló
nevű helység Lengyelországban és Csehországban (v. ö. Kavulják i. m.
345. l.).

¹⁰ 1566-ban, bár nem hódolt, a török miatt mégis lakatlan (Dic.
Tom. XIV. fol. 307.), 1598-ban azonban már 37 házát írják össze (UC 109/l.).
1671-ben (Vm. jk. nr. 9. fol. 76.) az egész megye adózik, kivéve néhány
rutén falut, köztük Polonkát is. 1699-ben, amikor a megyében, főleg a ma-
gyar helységekben a lakosság-létszáma leginkább megfogyott és sok a
lakatlan telek, Polonkán valamennyi telek lakott (UC 25/19.). Csak a
XVIII. század elején, Rákóczi szabadságharca után apadt le a lakosság
létszáma a felére. (1715, 1720: CR). A pestisre I. I. köt. IV/l. fej.

¹¹ Koháry-lt. I. nr. 852. Az összeírás, mivel összehasonlítja az
1754-es állapotot az úrbérrendezés idejével, a birtoklást illetően pótolja a
hiányzó 1773-as úrbéri tabellát (UT). A telkek nagy szaporodása irtás
eredménye.

¹² A Wesselényi nádor által készítettett 1652-es összeírásban (UC
24/80) feljegyzett 30 szökött jobbágy Zólyomban, Gyetván él. A következő
század nagy szaporulatának elhelyezkedésére I. a Koháry-kézen levő ma-
gyar falvak jobbágynévsorait (Dobóca, Rimaszécs stb.).

zilag eleinte Breznóbányához tartozott, mivel a murányhosszúréti, legközelebbi gömöri parochia túl messze esett. Wesselényi Ferenc idejében önálló egyházzá alakult és temploma épült. A helység mindvégig katolikus. Az egyház mellett iskola működik, amelyben 1775-ben a mester 20 kat. tanulót tanít tót nyelven írni és olvasni.¹³

Birtokosok. 1557.¹⁴ Murányhoz konfiskált helység 5 c, 4 i. — 1652.¹² Wesselényi Ferenc 18 qus, 4 seds, 40 ocs, 71 i, 30 fug. — 1728.¹⁵ Koháry István 12 qus, 51 ocs, 1 seds, 47 i. — 1773.¹¹ Koháry Ignác 32½ is.

Helyi armálista nemesség. 1725/33.¹⁶ Sz: Bazilides, Hrebla.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁷ 13 vlach. Sz: Coheyda (1558: Ztanko e. n. UC 4/49; 1564: Kuhaida e. n.; 1573: Stanko Kuhayda), Demeter (e. n.) (1569: Stefan Demeter), Demeter Stary (1573: Senko Ztary), Helpensky (e. n.), Iwan (e. n.) (1573: Iwan Senko), Kholassar (1564: Hriez Kolesar; 1582: Kolesarowy), Marsahet (1564: Marczan 1567: Maresha; 1569: Marczat; 1573: Marczate; 1584: Marczeta, UC 24/77), Nicolasc (e. n.) (1577: Miklosz e. n.), Petro (e. n.) (1558: Petrus, UC 4/49), Scultetus (e. n.) (1572: Schuldis e. n.; 1573: Soltis), Simko (e. n.) (1552: Senko; e. n.; 1564: Zenko valachus, UC 24/75; 1598: Paul Senko, UC 24/79), Vrbanus (e. n.) (1564: Vrban e. n.; 1578: Orban e. n.), Zwirno (1560: Swirno-Zwyrn; 1564: Czierny; 1564: Szwerna, UC 24/75).

1551—1605. között új nevek.¹⁸ 1552. Sz: Alex (e. n.) (1558:

¹³ 1555: NRA 615/3; 1573: UC 24/76; 1707-ben a dicajegyzék két lelkészét említi és két tanítóját, egyikük bizonyára a filiák gondozását látta el (Vm. jk. nr. 17. fol. 213.); 1733: Koháry-lt. I. nr. 1039. (Can. vis.); 1766: Vm. lt., kat. egyházi összeírás. — 1775: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. 1862-ben tanítója, aki magyarul is tud, egyben a helység jegyzője (Helyt. 20895/1862. eln.).

¹⁴ UC 24/73. A helység úrbéri összeírása.

¹⁵ Vm. dica.

¹⁶ Vm. jk. nr. 15. fol. 79. Az armálista nemesség igazolása. Hrebla helybeli, nemességet szerzett rutén jobbágycsalád (1612—1615. között), a másik zólyomgyeji jövevény.

¹⁷ A juhászok által szolgáltatott vlachcensus beszédéről készült legkorábbi jegyzék teljes névsora (Dec. Göm. Agn.). Külön jegyzi fel a juh-huszdadot, a sajt-, nemez- és hevederszolgáltatást.

¹⁸ A külön nem jelzett nevek: Dec. Göm. Agn. Kivételek a következő évek nevei: 1558: UC 4/49; 1564: UC 24/75 (igen értékes a murányi juhászok helyzetére és a juhállomány nagyságára vonatkozólag); 1573: UC 24/76; 1584: UC 24/77; 1598: UC 24/79. A juhdezsmajegyzékek legnagyobb-részt egyes neveket tartalmaznak, ami a népesség nagy kicserélődésének jele. Az utolsó jegyzékben (1601) már teljes nevek olvashatók; később a Széchyek, majd Wesselényi kezére került a birtok, ők szedték a vlachcensus, ezért több jegyzék nincsen. A közölt nevek bizonyára nem mind újak, azonban a jegyzékek felsorolási rendje évente változik s így az esetleges azonosságot nem lehetett megállapítani.

Scultetus Alexius, UC 4/49), Macczeh, Raztozky. — 1558. Sz: Andreas (e. n.) (1577: Ondrey e. n.), Jacobus (e. n.) (1567: Jacob Schultis), Kosthyal, [Popelicz] Kwzma (e. n.) (1573: Kuzma Popelicz); B: Antonius (e. n.). — 1560. Sz: Czymecz, Nitro (e. n.); B: Georgius (e. n.) (1564: Georgius Kolyba, UC 24/75). — 1564. Sz: Macharan (1578: Macharanitz; 1580: Macharaynicz; 1598: Machareinutz, UC 24/79), Mazer (1573: Mezer, UC 24/76; 1598: Messer, UC 24/79), Mytther, Steffanyk (e. n.) (1569: Stefan e. n.; 1573: Steffanowa; 1573: Stephko e. n. UC 24/76; 1578: Steffanow; 1598: Steffnitzgi, UC 24/79), Wazyl valachus (1578: Iwan Wasila). — 1564. Sz: Benno (e. n.), Wasko (e. n.) (1580: Wasko Wansaczat). — 1567. Sz: Macko (e. n.) (1572: Marthon; 1573: Mackoweje; 1584: Maczesko N., UC 24/77), Struhar. — 1569. Sz: Gregor (e. n.) (1572: Grega e. n.; 1573: Gregor Mitro, UC 24/76), Kopezo (e. n.), Stec (e. n.), Stryczok. — 1572. Sz: Babyn, Nozko, Palenka. — 1573. Sz: Hlabach, Kraniczos, Jaros Komornik (1578: Jarosz e. n.), Mwri (1582: Muryn), Stephko (e. n.), Wylk (1578: Wilk), Zedlek (1580: Sedlak; 1598 elirással: Sedling, UC 24/79), Zlebodnik (1580: Slobodnyk), Zurman (1578: Surmacz). — 1573. Sz: Stanczyk (e. n.) (1584: Stanczikozok, UC 24/77; 1601: Stanczik). — 1578. Sz: Demko Galyk, Hriez Gambal, Iwan Kriwy, Kristoff (e. n.). — 1580. Sz: Moczny. — 1682. Sz: Duppey, Gogol, Turzensky. — 1584. Sz: Egerczki, Janko N., Zedlaczko (e. n.), vidua Ztetesnik, Zansik (e. n.). — 1590. Sz: Balko (e. n.), Embrych (e. n.), Legna (1598: Legne, UC 24/79; 1601: Ledna), Liptak. — 1598. Sz: Drab, Iwango, Jagerski, Piwartz, Ritz Russnag (1601: Hriez Rusnak), Thurzog; B: Waida. — 1601. Sz: Geletka, Hudak, Jamrich Stari, Kiptik, Marticzin, Mosis, Suchan, Trubinskj.

1605.¹⁹ 37 c. M: Keöreösi; Sz: Bogolj (1612—1615 között és 1652: Gogoly), Kohayda, Kypett (1612—1615 között: Kiptik), Kouach, Kordolicz (1652: Kordulicz), Kulhawe (1652: Kulyhawi), Marchak, Marchik (1612—1615 között: Marezet), Martich, Meszar (1612—1615 között: Meszer; 1652: Meszaros), Mikola, Moses, Murin, Nozko, Oruecz (1652: Oravecz), Piller (1652: Pilar), 2 Popelich, Sofa Palinkona relicta, Posieczko (1612—1615 között: relicta Sophia Posuska), Demeter Ruznak, Riez Ruznak (1612—1615 között: Hriez Wisliczki), Saminczky, Somenczki (1652: Sumyaczki), Sarnik, Soltesz, Sultez, Stanczik, Stanczikowa Ancha, Sukan (1652: Szuchan), Sundriczki (1612—1615 között: Zazriuski; 1652: Zaszdrivszki, Szaszdrinczki), Trubenczki, Turchok, relicta Vaszylka Ruznak (1612—1615 között: Wasil Christoff; 1652: Vaszil), Zenko; B: Vayda.

¹⁹ UC 44/52. A község magyar nyelvű, eredeti urbáriumának teljes névsora. A zárójelben közölt 1612—1615-i névváltozatok: UC 37/12; az 1652-iek: UC 24/80. Itt hiányzó, korábról már ismert és az idézendő forrásokban ismét megtalálható nevek: Dupay (Dupei), Gambaly, Jagerski, Koleszar, Ledna (Lednyo), Liptak, Stecz, Steffanik, Turzenszky (Tursanszky).

1605—1657. között további új nevek. 1612—1615. között.²⁰
N: Pawol Kurcz; *Sz:* Hreblík (1652: Hrbła, Hreblyán), Jeseniński (1652: Jeszenszki), Kalman Juro, Geletka Kost (1652: Koczka), relictá Sophia Lopussna (1652: Lopusnik), Fedor, Mayer, Okal, Pallenczer (1652: Palencsár), Pirník (1652: Perník, Piarník), Pollak (1652: Polyak), Repka, Skalós, Sleczenski (1652: Sleczański), Sozna, Stiewniczki, Susíkupa, Sswidran (1652: Svidra), Tokar, Warga. — 1652.¹² *Sz:* Alexa, Baricz, Benko (fug), Blasko, Boszi, Brednanczki, Choma, Cserveni, Dubovszky, Dudas, Fenicz, Forusz (fug), Galik, Grexa, Haraburda alias Noesko, Hatolt, Hawer, Hodbawni (1656: Hodvabnj, Dec. Góm.), Hudak, Huszar, Jambrik, Kernyán, Konyár, Kowan, Kralik, Kubaczki, Kubo, Kucsay, Laczko, Lapsan, Lopusnik, Legdan, Lelo, Lihan, Littwa, Lopeczki, Martin alias Sumiaczki, Mainczik, Medwe, Molesán, Motoczka, relictá Mraczko, Muttka, Natlaczka, Oczko, Plevay, Povazanech, Prayda (fug), Predayna (fug), Santik, Spisszak, Strapko, Svehla, Szeneeczko, Szlaczka, Zahorecz, Znacsko; *B:* Fekethe (v. ö. 1657: Cserni), Molnár.

1657.²¹ 1 j, 1 ms, 12 qus, 54 oets, 1 seds, 78 i. *M:* Kores; *N:* Becker (1664: Pecher, UC 25/6), Fridman, Kurez; *Sz:* 2 Alexa, Baris, Blasko, Boszi, Bradnyanszky, Cserni, Cserueny (1664: Czerwienka, UC 25/6), Choma alias Rusznak (1672: Homa, UC 25/7), Chouan (1699: Chowan, UC 25/19), Duda, Dudás, Dubovszky alias Kantor (1664: Cantoris, UC 25/6; 1666: Kantor, UC 101/74), Dupey (1666: Dupeg, UC 101/74; 1672: Dapey, UC 25/7), 2 Fenics, Galik, 2 Gambal, 2 Grexa (1664: Greksó, UC 25/6; 1666: Gresso, UC 101/74), Hatol alias Szoehor (1666: Hatot, UC 101/74), 3 Hoduabny (1672: Hadbaunich, UC 25/7; 1715: Hadbalnik, CR; 1720: Hadbabnyi, CR), Holka, Hrebła (1664: Hrabla, UC 25/6; 1699: Hrebka, UC 25/19), 2 Hudak (1666: Hudecz, UC 101/74), Huszár, Jamniczky alias Liptak, 2 Jamrich, Jambrich alias Ribár, Jaszenszky, Kalman, Koleszár alias Mlinár, Konyár, Kordulics (1666: Gordulics, UC 101/74), Kosztká, 3 Kouacz, Kralik (1666: Kral, UC 101/74), Krnyan, Kubik, 2 Kubo (1672: Kubov, UC 25/7; 1699: Kuban, UC 25/19), Kubowszky (1664: Kubanik, UC 25/6; 1699: Kubaszky, Kubarszky, UC 25/19), Kucsey (1666: Kutezeg, UC 101/74), 2 Kuhaida, 2 Kulhawy, Labsan, Laczko, Legdan, Lelo (1672: Lelio, UC 25/7), 2 Lihan, 5 Lipták, Litua (1699: Litva, UC 25/19), Lopeyszky (1699: Lopegszky, UC 25/19), Lopusnik, Mayer (1666: Magercsik, UC 101/74; 1699: Magiercsik, UC 25/19), Malincsik Medued, Meszár, Moises (1664: Moyzyss, UC 25/6), 2 Molesán (1699: Moucsan, UC 25/19), 2 Mraesco (1672: Macko, UC 25/7), 3 Murin, 2 Mutko (1664: Muttka, UC 25/6), Natlaeska, Noszko, Oesko, 4 Orauecz (1753/54: Arvay vm. dica), 2 Palencsar, 2 Piernik, Pilat (1699: Pilatik, UC 25/19), Piliar (1699: Pilyar, UC 25/19), Pleua, 3 Polyak (1699: Polyaesko, UC 25/19), Popelics, Pouasa-

²⁰ UC 37/12. A közölt névváltozatok: UC 24/80.

²¹ UC 25/2. A helység úrbéri összeírásának teljes névsora. Az 1652-ben feljegyzett szökött jobbágyokat már nem tartják nyilván.

necz (1664: Powazanecz, UC 25/6), Puobis, 4 Rusznak, Santik, 3 Sarnik, Seóméczy (1666: Süméczey, UC 101/74), Soltész, 2 Stecz, Suchan, Suecz, Sueda, Suihla alias Sotész, Sumeczky (1699: Sumjaczky, UC 25/19), Szenecka, 3 Szkalos, Szlacsanszky (1666: Szlecsanszky, UC 101/74; 1672: Sesauniczky, UC 25/7; 1699: Szlonesik, UC 25/19), 2 Szpisák, Szpissák alias Likartoeszky (1666: Likartowszky, UC 101/74), Sztrapko alias Stiawniczky (1664: Sztrepka, UC 25/6; 1699: Sztrapka, UC 25/19), 5 Szuidran (1699: Szwidran, UC 25/19; 1715: Vidrán, CR), 3 Tokár, Turcsany, Turcsanszky, Varga, Vaszil, Vaszila (1664: Vaszilowszky, UC 25/6), Zahorecz, Zazriwszky (1666: Zazruczky, UC 101/74; 1715: Zaszrioszky CR); *B*: 4 Vaida.

1657—1773. között további új nevek. 1664.²² *Sz*: Beczko (1699: Beesco, UC 25/19), Bodacz (1666: Bohacz, UC 101/74; 1699: Bodak, UC 25/19), Bohaczyk (1666: Bodacsik, UC 101/74), Breczka, Brinczka (1672: Brinicska, UC 25/7), Danko, Drobny, Gregus, Hajszyk (1672: Hiszik, UC 25/7), Istok, Kypet, Malicz, Melich, Predayna (1699: Predagna, UC 25/19; 1715: Predáni, CR), Ticz, Vernarsky (1672: Varinsky, UC 25/7). — 1666.²³ *Sz*: Haraburda, Jagerczik (1699: Jagerszky, UC 25/19), Motoska, Mrvan, Polonszky, Rosko (1699: Hruszka, UC 25/19), Rusznak, Susenka (1672: Susinka, UC 25/7), Szmidá (1672: Smidou, UC 25/7), Takács (1699: Tkaacs, UC 25/19), Zeleszko. — 1672.²⁴ *Sz*: Abraham (1699: Abrahamesik, UC 25/19), Brozman, Daesco, Gyürik, Maruska (1699: Maruskin, UC 25/19), Mihalyou, Pribilianszky (1720: Priblinyecz, CR; 1753/54: Pribinszky vm. dica), Szlaczky, Szladny, Zatroursky. — 1699.²⁵ *M*: Törék; *Sz*: Bova, Elcizsin, Gyumbier, Halách, Homola, Jacobaei, Jónás, Judin (1753/54: Jugiyci, vm. dica), Kusnier (1715: Kusnyier CR), Latacs (1715: Litács CR; 1720: Letács CR), Musska, Pasztir, relictá Pohanesiniczka (1720: Pohanesnek, CR), Rekény (1715: Rechen, CR), Repa, Revay, Suleg (1715: Sülei, CR), Sutor, Swatokriszki (1715: Szentkeresztí, CR), Szalay (talán Salai-Salamon helyett), Szanitra (1720: Szanyitra, CR), Szkladany (1715: Szkládáni, CR), Szkubak, Szkubako (1720: Szkubaczky, CR), Szturesok, Szuchy, Trgelecz (1715: Tergarszki, CR); *B*: Puczy. — 1715.²⁶ *Sz*: Bruchaeso, Csizmár, Horváth, Janeso, Koczperdin, Kohut (1720: Szkohut, CR), Krajeso (1720: Kraicsér, CR), Matús Meszarkin (1720: Meszár, CR), Oczel, Rohanesenik, Szvetlák, Vestyur. — 1720.²⁶ *Sz*: Daniel, Garaj (1725: Garan vm.

²² UC 25/6. A jobbágyok gyermekei közül hárman máshova házasodtak és költöztek.

²³ UC 101/74. Feljegyzí a helyfölkdek és kaszálók nagyságát. Különösen ebben az összeírásban találunk feltűnően tekintélyes állatállományt; nagy a fiúgyermekek száma is.

²⁴ UC 25/7. Az előző összeírások adatain kívül megörökíti a jobbágygyermekek korát.

²⁵ UC 25/19. Az állatállomány jelentékeny megcsappanásáról ad számot.

²⁶ CR. A lakosság egy része pálinkát főz.

dica), Kersko, Lorko (1724: Rolko, vm. dica), Szedlak, Sztolar. — 1706.²⁷ B: Papaj. — 1724. Sz: Barbely, Ivaneso, Klovatska (1753/54: Klovak, Vm. dica), Mraesko, Podholszky, Ribar, Szmodia, Varinszkj. — 1725. Sz: Sisko. — 1731. Sz: Belussar, Dubko, Gyuresenko, Hojesicz, Klapacs, Krapos, Mikloskou (1753/54: Miklosik, Vm. dica), Oloch, Sstjassnj, Szevesik. — 1753/54. N: Bolff, Spinder; Sz: Bardiovsky, Durbak, Hajach, Hridi, Keken, Kiszorszky, Korbely, Kotricska, Krajcs, Lubaj, Omaszta, Parasz, Podbelany, Poszrednj, Sandor, Tepliczky, Zubko; B: Bajusz, Flaska, Gonda, Paragh, Sexa, Wadaj, Venger.

1828.²⁸ 111 c, 5 i. Sz: Adamecz, Balás, Brlinszki, 3 Brozman, Bruchács, Bugan, 2 Buvala, 2 Csernák, Csjerni, Danjelics, Dova, Fasko, Furicskin, Gazdik, Gola, Gyuresenka, Halach, Helypánszki, 2 Hojesus, Holko, 3 Horvát, Hudák, Ivanyecz, Jagercsik, Jambrich, 2 Janovszki, Jurek, Kitik, Kohut, Konvopka, Kostyál, Kotreska, Kozub, Kubancsik, Kubár, 2 Kubus, Léhán, Lihan, 3 Litva, 2 Majeresik, 2 Maruskin, 2 Medvedy, Medvey, Meszarka, 3 Miklosko, Mojzsis, Molesan, Motoska, Mrkva, Nura, Oczel, 2 Omaszta, Pilát, Piljár, 2 Pillár, Pillárkin, Plichta, Podbeláni, Pohancsanik, Pohorelecz, 2 Predajna, Pribilinecz, Reken, 2 Rolko, Sándor, Siska, 2 Suchan, 2 Suhancsok, 2 Sulej, Sasol, Styeecz, Svidrán, Szanitra, Szkubák, 2 Szvidrán, Tilha, 5 Tokár, Trgelecz, Wlaszati, Wernárszki, Zibrin, Zubal; B: Felix, Koczprtt, Lubai, Parasz, Wadai, Wenger.

Cigányok. 1770.²⁹ Kuesera, Palko.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 111.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1560.³⁰ *Garam*,³¹ *Hronecz*, fluvius; 1567 (NRA 855/2); 1593: Granus (NRA 1013/44.); 1723: Gran (NRA 155/22); 1732 (NRA 155/47); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Vernár (1294) és a garamvölgyi helységeket.

Bercz, dorsum montis.

²⁷ Ez és a következő évek: Vm. dica.

²⁸ A hiányzó úrbéri tabella (UT) helyett az 1828-as országos összeírás teljes névsorát közöljük.

²⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

³⁰ NRA 253/4. Megyei tanúvallatás a Murány és Breznóbánya közti határookra és a megállapított határjelek.

³¹ Az itt magyar, szláv, latin és germán alakokban előforduló folyónév német eredetű szó, magyar jelentése: *fenyő*. (Melich és Schwarz magyarázata; v. ö. Šmilauer, Vodopis, 350.). A Garam gömöri vidéke valójában elsősorban fenyves erdő.

- Baczuch*,³² fluvius; 1567 (NRA 855/2); 1593 (NRA 1013/44); 1611—1615 között (UC 37/12); 1614 (NRA 156/4); 1641 (NRA 855/5); 1652 (UC 24/80); 1655 (NRA 855/7); 1672: Bacsuoszke, terre contiguata (UC 25/7); 1675 (NRA 855/9); 1712 (NRA 155/20); 1727 (NRA 155/33); 1830: Baczuchsky potok (NRA 1848/43); 1831: Vallis Baczuhiensis (NRA 1848/43); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Byztrha*, fluvius; 1567: Bysztra (NRA 253/5); 1712: Bisztri potok (NRA 155/20).
- Stryberna*,³³ fluvius; 1567: Zreberna (NRA 253/5); 1806 (Bartholomaeides, 42. l.); 1887: Sreberni patak, Striberna, csúcs (a 75000-es kat. térképen).
- Jareba*,³⁴ mons.; 1567: Jereba, conflatoria (NRA 253/5).
- Benyczka*, alpes; 1567 (NRA 253/5); 1612: Benis uize (NRA 855/3); 1887: Beniena dla (a 75000-es kat. térképen).
- Zmrekowicza*,³⁵ alpes; 1567 (NRA 855/2); 1612 (NRA 855/3); 1611—1615. között (UC 37/12); 1652: Fabowa Smrekowicsa (UC 24/80); 1655: Szmrekowecz (NRA 855/7); 1675: Szmrekowicz alias Fabova hoya (NRA 855/9); 1775: Velka Szmrekowicze (Koháry-lt. I. nr. 370L.); 1786 (Ber. prot. nr. 7.); 1887: Fabova hola (a 75000-es kat. térképen). L. még Murányalja (1652).
- Diel*, mons; in quo sacellum quoddam habetur; 1567: Thisowsky dyel (NRA 855/2); 1806 (Bartholomaeides, 45. l.); 1887: Djel, Pod Djelom (a 75000-es kat. térképen).
- Sary alio nomine Lwchk*, mons; 1675: Sarik tető (NRA 855/9).
- Salas alio nomine Kosar*,³⁶ magnus mons; 1735: Kossarisko, pratum (Koháry-lt. I. nr. 3680.); 1806: Szalassik (Bartholomaeides 48. l.).
- Hideghawas*, alpes; 1567: — alias Gapelszka holye (NRA 253/5).
- Wrch suchy doliny alio nomine Wrch hornich lazow*, magna mons; 1733: Szucha dolina (NRA 157/5); 1806: (Bartholomaeides, 46. l.); 1887: Szuchi dol (a 75000-es kat. térképen).

³² A zólyommegyei Baczuh helység és Polonka között határpatak. E név eh képzője miatt csak a rutén *bauch* = kis bács szóval hozható kapcsolatba; a tótban ez a képző -och volna; az -uch alakot (pecuch stb.) csakis a ruténséggel érintkező keleti tótság ismeri. (S. H.)

³³ Régi ezüstabányáiról, amelyeknek nyomai ma is láthatók, nevezik így. (Hunfalvy, XIII.)

³⁴ A tót *jarab* = berkenye (Sorbus L.).

³⁵ A tót *smrek* 'fenyő' szó származéka, tehát fenyves erdővel borított hegyet jelent (Vodopis, 478.). A Garammelléken igen gyakori név.

³⁶ A juhszállásokról, a juhkosárról vett elnevezés. Az 1806-os a magyar név tótos alakja.

- Wepr*,³⁷ mons; 1612: Vepra, Viper (NRA 855/3); 1806 Bartholomaeides, 49. l.); 1887: Vjepor (a 75000-es kat. térképen).
- 1567.³⁸ *Rymawycz*,³⁹ fluvius.
Petthryk,³⁹ fluvius; 1655: Petrikowa, locus (NRA 855/7); 1887: Petrikova patak, Petrikovo (a 75000-es kat. térképen).
- 1573.⁴⁰ *Polonka*, holya; 1652: Polonszka (UC 24/80).
Kratky,⁴¹ hola; 1612 (NRA 855/3); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Lucsnik*,⁴² holya; 1612: Lysnik (NRA 855/3); 1675: Lesziek, Lesnyik (NRA 855/9); 1887: Lesnik (a 75000-es kat. térképen).
- Straj diel*⁴³ — *Cierni potok*.
Kussula,⁴⁴ alpes; 1612: Kucziela, szállás (NRA 855/3); 1806: Kucselah (Bartholomaeides, 42. l.); 1887 Kucelah vrch (a 75000-es kat. térképen).
- Bukovj*, alpes; 1612: Bukoui diel (NRA 855/3); 1675: Bukovinka (NRA 855/9); 1806 (Bartholomaeides, 39. 42. l.).
Kissera,⁴⁵ alpes; 1612: Kisser, Kiezer (NRA 855/3); 1806 (Bartholomaeides, 46. l.); 1864: Kiserka (Pesty); 1887: Kicera (a 75000-es kat. térképen).

³⁷ A régi tót *Vepr*, *Veper*, jelentése: 'aper, vadkan' (HkMg. 349; Hunfalvy, IX.)

³⁸ NRA 855/2. Zólyom megye tanúvallatása a murányi uradalom és Breznóbánya közötti határokról.

³⁹ A *Rimava* folyó nevéből képzett szláv kicsinyítőképzős alak (Vodopis, 386. l.). Különben a Rima egyik ága Petriková = Petrik ruténről nevezett patak. (S. H.)

⁴⁰ UC 156/20. Az eredetiről 1733-ban készült kamarai másolat. A murányi uradalom hegyi legelőinek (holya-alpes) felsorolása. A juhászszállások közül a Polonkához tartozókat Bartholomaeides és a többi adatok alapján állapítottuk meg.

⁴¹ „Kurta, rövid”.

⁴² Lučnik a tót lúka = mező szóból, tehát mezőség. V. ö. Lucivna. Lucina. Nem tévesztendő össze a lucfenyő nevével, mert ez csak szerbül lues, ellenben tótul jedla! (S. H.)

⁴³ *Diel* a 'dielit-eloszt, elválaszt' ige ellenére sem tót név. A tót nyelvben nem jelöl hegyet, ellenben a délszlávban igen, sőt a román Predeal is reá utal. A rutének között Diel (Gyil) általános és elterjedt név (S. H.). Ugyanígy Melich: HkMg 373. A Diel kicsinyítése a szintén előforduló 'Dielik'.

⁴⁴ Kucziela a szláv Kuca 'kunyhó, kaliba' kicsinyítése (S. H.).

⁴⁵ A Kissera hegynév rendkívül gyakori a Kárpátok mindkét oldalán lakó rutének nyelvterületén s még gyakoribb oláhok lakta vidéken. Megfejtése még nincs. Petrof (Karpato-ruské pomistni názvy, 114. l.) a legkülönbözőbb változatait sorolja fel mintegy 50 helyről. Valószínűleg oláh eredetű. Figyelembe véve a rotacizmus l>r kapcsolatát alighanem az oláh cüčäla — felkúszik, kapaszkodik s a magula-mägura kapcsolattal hozható össze (S. H.).

- Palenicz*,⁴⁶ alpes; 1612: Palonicza (NRA 855/3); 1656: Hornia Palenicza (NRA 855/8); 1806 (Bartholomaeides, 43. l.); 1887: Veprenske palenicze (a 75000-es kat. térképen).
- Pazek*,⁴⁷ 1612: Nova paszeka (NRA 855/3); 1864: Paseki (Pesty).
- Hommoka*,⁴⁸ alpes; 1612: Homoleka (NRA 855/3); 1887: Zadruja Hola (Homolka) (a 75000-es kat. térképen).
- Rokito*,⁴⁹ alpes; 1612: Rakitova (NRA 855/3.); 1887: Rokitanka patak (a 75000-es kat. térképen)
- 1593.⁷ *Cokaba*,⁵⁰ promontorium.
- 1612.⁵¹ *Blato*⁵² — *Tluzti*⁵² — *Tluzta jedla* — *Javorina* — *Javor Thuztli Javor* — *Sgyerik*, szállás; 1733: Zdjarsko (NRA 157/5); 1877: Zdjarik (a 75000-es kat. térképen). *Dyelyk* — *Ztarigyl* — *Suto* — *Pseniczna* — *Valassinecz*, mind szállások.
- 1641.⁵³ *Haiduchova mokra*, pratum; 1675: Mokra pola (NRA 855/9).
- 1652.⁵⁴ *Zavoza pleska*,⁵⁵ alpes; 1675: *Pleska holya*, Pod zavosz (NRA 855/9).
- Werbowicsa*,⁵⁶ alpes; 1710 (NRA 159/10); 1712: Wrbowycza (NRA 155/21); 1714 (NRA 156/11); 1723 (NRA 155/32); 1727 (NRA 155/33); 1733 (NRA 155/47); 1786 (Ber. prot. nr. 12.); 1830 (NRA 1848/42); 1841 (NRA 1848/43); 1887: Vrbovica (a 75000-es kat. térképen).
- Javorinka*,⁵⁷ alpes; 1733: Javorina (NRA 157/5); 1786. (Ber. prot. nr. 12.); 1806 (Bartholomaeides, 38. l.); 1830 (NRA 1848/42).

⁴⁶ *Palenicz* 'égetett hely'.

⁴⁷ *Paszeka* 'vágáshely, vágással történő irtás', tótban és ruténben egyaránt gyakori.

⁴⁸ Helyesen *Homolka* 'túrógomolya'.

⁴⁹ Rakyta tótl, Rokita ruténül: rekettyefűz (Šmilauer, 480.)

⁵⁰ Minthogy nyílván torzítás, magyarázhatatlan.

⁵¹ NRA 855/3. Hont megye tanúvallatása. Az itt és korábban változatokként felsorolt nevek mind juhászszállások nevei. Vitás volt, hogy vajjon Breznóbányához vagy Murányhoz, illetve Polonkához tartoznak-e. Belenyűlnak a kishonti és nógrádi részekbe, az értük fizetett árenda igen jelentős jövedelem, érthető tehát a versengés.

⁵² *Blato* szláv köznév: sár (HkMg, 384–385. Šmilauer, 469.). *Tluzti* szintén szláv szó, *tlustá jedla* = vastag fenyő.

⁵³ NRA 855/5. Vitás rét Breznóbánya és Polonka között.

⁵⁴ UC 24/80. A murányi uradalom azon hegyi legelőinek (*holya*) felsorolása, amelyeken a juhos gazdák szállásaikat tartották. Helységek szerint nincsenek elosztva; ehhez egyéb adatainkat, Bartholomaeidest és a kat. térképet vettük segítségül.

⁵⁵ *Závoz* = mélyút, bejáró út, *pleska* = kopasz, pillis (S. H.).

⁵⁶ *Verbovica* a tót *erba* alapszóból, magyarul füzes rét.

⁵⁷ Jávorfás havas.

- Benovieh javorinka*⁵⁸ — *Urbanecsát javorinka*⁵⁸ — *Homola*,⁵⁸ szállások.
- Mala rowen*⁵⁹ — *Velka rowen*, szállások; 1806: Roweny (Bartholomaeides, 40. l.).
- Voniácza*,⁶⁰ alpes; 1806: Wonjacza (Bartholomaeides, 44. l.); 1830: Nad woniatschou, Wiese (NRA 1848/42).
- 1656.⁶¹ *Makouy chodnik*,⁶² certe semite; 1675: Makova, erdő (NRA 855/9).
- Lenywy chodnik*,⁶³ semita.
- Zabicza*,⁶⁴ tricollis; 1723 (NRA 155/32); 1727 (NRA 155/33); 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680).
- Thome kan*,⁶⁵ calvities; 1887: Canova (a 75000-es kat. térképen).
- 1675.⁶⁶ *Béla skala*⁶⁷ vallis
- Velka zelena*,⁶⁷ Nagy zelena,⁶⁷ vallis; 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Fekete sár*, mons.
- 1727.⁶⁸ *Ramza*,⁶⁹ alpes; 1732 (NRA 155/36); 1733 (NRA 156/8); 1887: Ramzovo (a 75000-es kat. térképen).
- Pikra*,⁷⁰ mons; 1733 (NRA 157/5).
- Ipolicza*,⁷¹ fluvius; 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680); 1806: Opolticza, seu Ipolticza (Bartholomaeides, 38. l.); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Smolena polana*,⁷² pascua; 1732: Pasena smolena (NRA 155/36).
- 1732.⁷³ *Poluoncange pasu*, holya.
- Poloncange dovalowcom* — *Dowalowska*⁷⁴ hola; 1733

⁵⁸ A Javorinka hegyi legelőn a Benoviech, tulajdonképen Beňov és Urbanecsát családok által tartott szállások nevei. Ugyancsak személynévi eredetű 'Homola' is.

⁵⁹ Kis lapos és Nagy lapos.

⁶⁰ *Vonjáca* a tót voňaca lúka, illatos mező, illatos füvek mezeje.

⁶¹ NRA 855/8. Breznóbánya és Polonka elválasztó határjelei.

⁶² Makó gyalogútja (S. H.).

⁶³ Lenivy gyalogútja.

⁶⁴ Békás.

⁶⁵ Can ,karó'.

⁶⁶ NRA 855/9. Tanúvallomások szerint Polonkához tartozó szállások, hegyi legelők és szénégető helyek.

⁶⁷ *Bielá skala* 'fehér szikla', *Velká zelena* 'nagy zöld' völgy.

⁶⁸ NRA 155/33. Polonka elválasztó határjelei Zólyom felé.

⁶⁹ Személynév, Ramza hegye. (S. H.)

⁷⁰ Prikra hora = meredek hegy. (S. H.)

⁷¹ Az *Ipoly* folyó nevéből képzett szláv kicsinyítő képzős alak (Ipolyra olv. Smilauer: Vodopis, 361. l.).

⁷² Smola = szurok. (S. H.)

⁷³ NRA 155/47. Liptóújvár (Hradek) és Murány közt húzódó hegyek leírása.

⁷⁴ A Dovalovszky-családról vette elnevezését, amely viszont Dovalovo liptómezejei faluból származott ide. (S. H.)

- (NRA 157/5); 1887: Duvaloska (a 75000-es kat. térképen); 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680).
- 1733.⁷⁵ *Sztaniko grun*,⁷⁶ alpes.
- Drieczni*,⁷⁷ fluvius; 1735: Drieny (Koháry-lt. I. nr. 3680); 1887: Drjecna dolina (a 75000-es kat. térképen).
- Siroka*,⁷⁸ alpes; 1735: Nad Syrokim (Koháry-lt. I. nr. 3680.); 1887: Zadna siroka (a 75000-es kat. térképen).
- Holya Hibska*,⁷⁹ 1735 (Koháry-lt. I. nr. 3680).
- Szelebi*,⁸⁰ alpes; 1735: Nad Zlebi, colliculum (Koháry-lt. I. nr. 3680.); 1830: Nad zliebok, meta (NRA 1848/42); 1887: Zlebi kvasna (a 75000-es kat. térképen).
- 1775.⁸¹ *Szlatvinszko*, silva.
- Olexa*,⁸² scaturigo.
- Volchova*,⁸³ collis; 1806: Volchowoy patak (Bartholomaeides, 40. l.); 1864: Volyhovo (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- Pustuo pole*; 1806: Pusztó pole (Bartholomaeides, 30. l.).
- Uhrinowa*, alpes.
- Jaszeny gruny*,⁸⁴ mons; 1887: Jasenov vrch (a 75000-es kat. térképen).
- Sztoszky*,⁸⁵ alpes; 1806 (Bartholomaeides, 40. l.); 1887: Mala és Velka Stozka (a 75000-es kat. térképen).
- 1786.⁸⁶ *Ferenko*, erdő.
- Hutki*,⁸⁷ erdő.
- Consistwo*,⁸⁸ erdő; 1829: Concitwo (NRA 1848/41); 1830: Koncsituo, Koncsisztuo, (NRA 1848/42).

⁷⁵ NRA 157/5. Színes hiteles térkép a Hradek és Murány között húzódo hegyekről (holya).

⁷⁶ Sztanko juhászról nevezett hegy. (S. H.)

⁷⁷ A *drien* 'som' szóból származik, *Somospatak* (Šmilauer, 482.).

⁷⁸ *široká* 'széles'.

⁷⁹ Hibbei holya.

⁸⁰ *Szelebi* szláv žlěb 'esorgó' (Vodopis, 473.). Bizonyára a nyájittatással kapcsolatos elnevezés.

⁸¹ Koháry-lt. I. nr. 3701. Elvlasztó határjelei Zavadka felől.

⁸² A magyar Elek névnek megfelelő rutén keresztnévből alakult családnév.

⁸³ A tót ol'cha: égerfa ruténes alakja, tehát rutének adták a nevet.

⁸⁴ Jasen 'kőris', tehát Kőrishegy.

⁸⁵ *Sztoszky* a szláv *stoh* alapszó kicsinyítése, tehát asztagocskák.

⁸⁶ Ber. prot. nr. 12.

⁸⁷ Kis huták.

⁸⁸ A középtót vokáljának megtartásával írott szó, helyesen: *Končituo* 'hegyes', azaz éles hegybe végződő, 'spitzig' (S. H.).

POPROCS.

Sebestenhaza, Pathproch, Podproch, Poproc, Paproch, Popprach, Poprucz.

A Derencsényi-család irtással épített faluja. 1413-ban, legelső feltűnésekor, neve Sebestyénháza.¹ Nem sokkal régebben alakulhatott és első lakosa, bizonyára soltésza, Sebestyén² volt. Első neve helyett 1427-től a Poprocs³ név állandósult. Lakosságának fő foglalkozása az állattenyésztés, a juhászat. A XVI—XVII. századi juhdezsmajegyzékekben vlach-juhászai állandóan szerepelnek. De mert nem kiváltságos juhászfalu, pásztorai a vlach-jogot nem élvezik, s így juhaik után a földesúrnak természetben tizedet adnak. A XVII—XVIII. század fordulójára a régi pásztorcsaládok nagyrészt elfogynak. A megmaradtak háziiparból — főleg fakanalakat készítenek — napszám-ból élnek, egy részük pedig az Alföldön résztartat és csépel.⁴ Saját határuk legfeljebb a tavaszit termi meg, miért is a külsőséggel rendelkező paraszttelkek kevés a faluban. A lakosság túlnyomó része szellér és csupán háza után fizet censust, később árendát.⁵ A falut alapításától kezdve szlávok lakják, népi társadalma azonban folytonosan hullámzik. A XVI. századi dezsmajegyzékekben pl. a vlachok rendesen egyes nevűek, azaz jövevények s többen közülök hamarosan, családnevük kialakulása előtt, tovább mennek. Könnyen vándorolnak, mivel csak nyájukat kell elhajtaniok. Ezért találunk 1773-ban a kis faluban a XVI. századhoz viszonyítva sok új nevet.⁶ Az új lakosok

¹ DL 24706. Ekkor új adományul kapja a Derencsényi-család.

² Neve alapján nemzetisége nem állapítható meg. Nem kétséges azonban, hogy szláv volt. Mivel a vlachok között gyakori a Sebestyén név, különösen kicsinyített Sebők, Sebe alakban, a névadót vlachnak, esetleg ruténnek tarthatjuk.

³ A *Poprocs* név szláv ugyan, de eredete ismeretlen. Ha volna a helység mellett „Proch” hegy, akkor „Proch alattit” jelenthetne. (S. H.) — A falu nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/Ic. rendeletével *Gömör-hegyvégre* változtatta, szlovák hivatalos neve: Poproč.

⁴ 1728: Vm. dica; 1806: Bartholomaeides 650. l.; 1864: Pesty.

⁵ 1755-ben pl. két egész telket írnak benne össze, azonban ekét a rajtuk lakók nem tudnak kiállítani (UC 25/27.); az 1773-i úrbéri tabellában pedig már csak szellérnépség lakja.

⁶ 1598-ban mindössze 9 ház állott benne (UC 109/1.). A lakosság létszáma 1620 körül a legmagasabb: 14 család, 1690-ben azonban ismét 5 (Dec. Göm.). A népesség kicserélődését, illetve fogyását a jobbágyszökések is előmozdították; 1754-ben 3, együttesen 7 adóköteles tagot számláló család van szűkésben Komlóson és Nyíregyházán (Vm. lt., Conser. profug.); az eltávozás oka a helység szegény határa.

a környékről kerülnek ki s így szlávok. Ev. vallású helység, mint leányegyház Baradnához tartozik.⁷

BIRTOKOSOK.

1427.⁸ Erne 9 p. — 1588.⁹ Danes Pál 1 ms, 6 qus, 1 i, 3 des. — 1679.¹⁰ Konfiskált Wesselényi-rész 2 ms, másoké: 8 s. — 1773.¹¹ Koháry Ignác 4 i; Luzsénszky Ferenc 1 i; Draskóczy Sámuel 3 i; Bornemissa örökösök 3 i; Jánoki örökösök 3 i; Szvoboda Frigyes özvegye 4 i; Bárczay Ferenc 3 i; Battik György 2 i.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹² Sz: Balasykowych, Berzoch, Lydwýk, Solthes; B: Antonius filius Solthes, Georgius filius Sebeh, Petrus filius Johannis.

1551.¹³ 1 j, 5 c. Sz: Balas, Balasyk (1577: Stefan Balazow), Hwzka, Michael (e. n.) (1563: Mihal e. n.; 1578: Mihal Galyk v.), Soltéz (1569: z Ploskeho Soltis v.), Valah (1563: Jacub e. n.; 1565: Jacob e. n.; 1569: Jacuf Valach; 1571: Jacub e. n.; 1572: Jacub Walach; 1578: Jakub v. e. n.).

1551—1580. között új nevek.¹⁴ 1559. Sz: Thomas v. (e. n.) (1571: Tomas e. n.; 1573: Thomasz v. e. n.). — 1563. Sz: Klymo (e. n.) (1565: Clement e. n.; 1567: Climent e. n.). — 1565. Sz: Petter (e. n.) (1575: Petrus e. n.; 1577: Climent Petrow). — 1567. Sz: Gallig v. (e. n.) (1569: Ambrusz v. e. n.; 1572: Galyk Ambrusz v.), Lerinc v. (e. n.) (1569: Lewrincz v. e. n.; 1572, 1573: Lerinc v. e. n.). — 1569. Sz: Hudecz (1565: Jacob e. n.). — 1569¹⁵ Sz: Benedek z Bradneho, z Krokawy Czudric, z Potoka

⁷ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. 1754-ben temploma nincs: Koháry-lt. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. Iskolájáról az 1771-es iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem szól.

⁸ DL 35801. Tulajdonjogon ekkor is a Derencsényieké, Erne talán zálogbirtokos volt. Még arra lehetne gondolni, hogy az Imre nevet torzította el az összeíró, mert Derencsényi Imre számos esetben szerepel a jegyzékben, mint birtokos.

⁹ Dic. Tom. XV. 353.

¹⁰ UC 5/14. Kamarai összeírás. A többi birtokos neve hiányzik.

¹¹ UT.

¹² Rák-Aspr. lt. C. 47. f. 1. nr. 25. A Derencsényi-osztályban feljegyzett jobbágyok.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Amint a későbbi, főleg a juhdezsmajegyzékekből látható, mind vlach foglalkozást üzőtt.

¹⁴ Dec. Göm. A jegyzékekben 1580-ig nagyobb részben csak egyes nevek szerepelnek. A jegyzékek összevetéséből néhány családnév is megállapítható. Az egyes nevek leginkább vlachokat jelölnek és a v. betűvel jelzett juhdezsmajegyzékekből valók.

¹⁵ Baradnából, Krokavából és Róna- vagy Dobrapatakából származó vlachok. Közülük csupán a baradnai Benedeket találjuk később is itt.

Koczik. — 1572. Sz: Biely (1563: Emryeh e. n.). — 1575. Sz: Ambrus Walentow. — 1577. M: Turek; Sz: Emrich Janosow. 1580.¹⁶ 6 c. M: Teoreok-Turek (1590: Torok-Török; 1678: Terejek; 1679: Terjek); Sz: Blasik-Balazyk¹⁷ (1582: Balasz-Blasius; 1590: Balasy), Climo¹⁷ (1590: Kulimi-Climo), Emrik, Galik¹⁷ (1582: Galyk-Gal; 1619: Galicz), Olah-Walach (1582, 1590: Olah-Valach; 1583: Balogh; 1600: Vlah; 1605: Juhasz; 1678: Valagha; 1697: Vallak).

1580—1773 között további új nevek.¹⁸ 1582. Sz: Jakub-Jakab¹⁷ (1600: Jakap; 1610: Jakubowych). — 1582. Sz: Pawlow¹⁷ v. (1590: Pal-Pawlowiech; 1599: Paul; 1601: Palok; 1620: Paul; 1631: Pavo; 1672: Páll; 1674: Paulo; 1675: Pawol; 1677: Pawlowiech). — 1583. Sz: Johannes Balint (1584: Valentinus Janosow); B: Benedek.¹⁹ — 1599. Sz: Kvaka (1603: Quaka; 1688: Konka), Poproczi. — 1600. Sz: Juro²⁰ (1601: Giuro; 1602: Giwre; 1607: Giura; 1616: Gyro). — 1607. Sz: Peter²¹ (1608: Andre Peter; 1610: Petro; 1614: Andras Peter; 1616: Petro Ondreg; 1619: Andr. Petro; 1671: Petrok; 1686: Petrowiech). — 1620. Sz: Bellicz (1635: Benicz; 1680: Belics), Sztruczik (1631: Trusocz; 1635: Sztruczik; 1671: Sztrucsok; 1672: Sztendik; 1700: Sturchok; 1715: Trucesek CR). — 1675. Sz: Ondregow (1680: Ondrejow; 1684: Andras; 1685: Ondreg; 1688: Ondrey; 1693: Andre; 1695: András; 1700: Ondrik). — 1691. Sz: Maczo (1700: Macza). — 1718. Sz: Krokova (Rák. Aspr. C. 87. f. 1. nr. 5.). — 1753/54. Sz: Banyik, Dusik.

1773.²² 23 i. M: Török; Sz: 6 Andrej, Dusik, 3 Galik, 4 Kvaka, 3 Soltisz, 5 Sztrucsok.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag diavatozó nyelv a: *tót*.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. 1551 után ez az első jegyzék, amely a neveket teljes alakjukban közli. Egyetlen, itt nem szereplő, már ismert és a következő névsorokban is állandóan előforduló név: Soltész.

¹⁷ E nevek Clemens, Blasius, Gallus, Jacobus és Paulus alakokban gyakran keresztnévként vannak feljegyezve.

¹⁸ Dec. Göm.; 1753/54: Vm. dica.

¹⁹ Valószínűleg azonos az 1569-es Baradnay Benedekkel és így szláv.

²⁰ A pásztorfalvak családneveinek bizonytalanságára jellemzően idézzük e név néhány teljes alakját. 1594: Georgius Antal; 1599: Wiega Duro; 1600: Antal Juro; 1603: Georgius Antal; 1607: Antonius Giura; az utóbbi állandóan családnevként.

²¹ A név alakja úgyszólván minden évben változik; egyszer egyik, máskor másik tagja kereszt-, illetve családnév. Az utóbbit ezért teljes bizonyossággal nem is állapíthattuk meg. Minden valószínűség szerint belőle alakult ki az 1675-től rendszeresen előforduló Ondregov családnév is, bár mellette tovább szerepel a Petro név.

²² Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1754.²³ *Na powrazy*,²³ calcatura.
Na laszcza,²³ calcatura.
Na laz,²³ calcatura; 1788: Na lazy, silva (Ber. prot. nr. 15.); 1887: Láz (a 75000-es kat. térképen).
 1788.²⁴ *Hradok*²⁵ — *Haj* — *Sztrana*.²⁵
Szkalitz;²⁵ 1887: Biela skala (a 75000-es kat. térképen).

POSZOBA (*Pozoba, Pozuba, Puzaba*).

A keleméri völgyfőn keletkezett. 1232-ben és 1251-ben terra-ként még együtt emlegetik Kelemérrel,¹ mivel mindkettő a Gutkeled-nemzetség birtoka volt. Kialakulásának körülményei és nagyjában ideje is teljesen azonos Kelemérével, így utalunk az ott elmondottakra.² Neve ugyan szláv,³ de a névadás módja magyar. Ebből, továbbá tősgyökeres magyar jobbágyneveiből az következtethető, hogy jelentékenyebb idegen nemzetiségű lakossága a középkorban sem volt, vagyis a helység szláv neve már akkor is magyar népiséget takart. Bár a Kelemérnél ismerttetett viszontagságok Poszobát sem kerülték el és hatásuk alatt a lakosság száma lényegesen csökkent, mégis XVI. századi jobbágynemzetségei közül kettő, együttesen 12 család, a faluban él 1773-ban is. Külön egyháza nincsen, mindvégig Kelemérhez tartozik és a ref. hitet felvett lakossága ide jár istentiszteletre, gyermekeit szintén ide küldi a ref. iskolába.⁴

Birtokosok. 1427.⁵ Doby György 29 p. — 1431.⁵ — 31 p. — 1572.⁶ Serényi Mihály 1 is, 3 ms, 1 qus. — 1728.⁷ Tulajdonjogon

²³ Koháry-It. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. A határ három nyomása. Magyar fordításban: A kötélén, Az irtáson és Az erdőnél.

²⁴ Ber. prot. nr. 15.

²⁵ *Hradok*: „váraeska”; *Sztrana*: „oldal”; *Skala*: „szikla, kő”.

¹ A forrásokat l. Kelemérnél.

² Nevével 1334-ben találkozunk először: Náprágy szomszédja, 1338-ban pedig a Gutkeledék osztályában szerepel (DL 2861; Z. O. I. 530.).

³ Poszba-Poszoba szláv személynév. A váradi káptalan kiadványában 1384-ben: „Kyupozobteluke terra”. (Bárczay-It. fons I. f. 214 B. nr. 43.) Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3.089/II. c. rendeletével Gömör-szöllős-re változtatta.

⁴ Újkori vallási viszonyairól ugyanazok a források szólnak, amelyeket Kelemérnél már idéztünk.

⁵ DL 35801, 35802.

⁶ Dic. Tom. XV. 220.

⁷ Vm. dica. A deserta telkek száma hiányzik, tartozik azonban hozzájuk 33 darab 66 köblös szántó, amelyet a földesurak műveltetnek.

a Pécsi-családé, jelenleg zálogjogon birják: Horváth András, Réthey János és özv. Györgydeák Jánosné 7 ms. — 1773.⁸ Pletrich László 4 c; Pécsi Gábor 3 c; Koós Istvánné 5 c; Horváth Katalin 4 c; Paulikovics László 1 c.

JOBBÁGYISÁG.

1551.⁹ 1 j, 28 c, 2 extr. *M*: 5 Andok, Babws (1595: Babas), Doby, 3 Feyer, 2 Fylep, Kewer, Kis (1575: Kyus), Kowacz, Lweza, 4 Nag', Oswald, 2 Szekele, Wayda, 2 Varga; *N*: Jaws; *B*: 2 Bisotka (1583: Myzodka).

1551—1620. között új nevek.¹⁰ 1551. *M*: NaghAmbrws. — 1564. *M*: Attya, Baraschaj, Ficzur, Imre. — 1567. *B*: Paczkay (1573: Poczka; 1583: Posgay; 1587: Boczkaj; 1616: Poczka). — 1577. *M*: Bakocz,¹¹ Seor, Sarga. — 1580. *M*: Balog, Gal. — 1581. *M*: Katha, Kismatte (1593: Mathe), Mihaly; *B*: Thora. — 1582. *M*: KysGergel (1584: Gregorius Mester!). — 1590. *M*: Kys-tamas, Molnar. — 1593. *M*: Benko. — 1600. *M*: Ban. — 1606. *B*: Toth. — 1610. *M*: Janos Söle (1612: Szele; 1616: Zala; 1619: Zele). — 1615. *B*: Horwath. — 1619. *M*: Fazekas.

1620.¹² 1 j, 7 c, 5 i. *M*: Babos (1673: Babocs; 1685: Babo), Bagos (1685: Bakos), Fazekas, Kismathe, 2 Kovacz, Szeke,¹³ 4 Varga (1680: Kis Varga); *B*: Poczka (1631: Puska), Toth.

1620—1773. között további új nevek.¹⁴ 1630. *M*: Zabo. — 1631. *M*: Geroecz, Laszlo, Veölgy. — 1635. *M*: Keszi. — 1638. *M*: Janos Deak. — 1676. *M*: Poszobay. — 1677. *M*: Bodnar, Borlo. — 1680. *M*: Pál. — 1696. *M*: Andras. — 1698. *M*: Dudas; *B*: Pacsa (1700: Pacsai).

1773.¹⁵ 17 c, 1 des. *M*: 4 Babus, 8 Kováts, Szabó, 2 Varga; *B*: 2 Tóth.

Cigányok.¹⁶ 1774. Nyiri, Pako, Varadi.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és

⁸ UT.

⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. A két extraneus: Janos és Varga; illetőségi helyük a jegyzékből hiányzik.

¹⁰ A dézsmaszedők által készített névjegyzékekben olvashatók. Az első 1551. évi név: Dancs-It. Egri kpt. Hubó határjárása.

¹¹ Mivel ez a névalak a jegyzékekben többé nem fordul elő, feltehető, hogy a Babus név egyik alakváltozata, mint a későbbi Babócz is.

¹² A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de korábbról már ismert és a következő névsorokban ismét feljegyzett nevek: Balog, Molnár, Nagy.

¹³ Azonos az 1610-nél közölt 'Söle' névvel és változataival. Ilyesféle elírások a délvidéki magyar községek névsoraiban elég gyakoriak.

¹⁴ Dec. Göm. Az 1700—1754. közötti dicajegyzékek névsoraiban (vm. It.) nincs új név. Az 1715-ös név: CR.

¹⁵ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁶ Vm. It., cigányösszeírások.

a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. en.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1754.¹⁷ *Süvegfön*, ortvány.

1786.¹⁸ *Poos*¹⁹ *völgy*, erdő; 1864: Posok (Pesty); 1887: Pócs
pallag (a 75000-es kat. térképen).

Ek erdő;²⁰ 1864: Eggerdő (Pesty).

PRÓZSA (*Prosa*).

Ploszkóval szemben a Turóc balpartján fekszik. Az itt elterülő nagy Hanva-erdőségből alakult ki. A Hanva-nemzetség alapítása, birtokosa is ez kezdeteitől fogva. Életéről keveset tudunk. Neve jelentése¹ alapján, és tekintettel a többi Hanva-falu keletkezési idejére, alapítása a XIV. század közepe tájára tehető.² Telephelyének irtását szlávok végezték. Lakóinak nemzetiségéről adatok nem szólnak; egyetlen megmaradt jobbágyneve német,³ bár többségben nyilván a szlávok voltak. A középkor végére kezdett elnéptelenedni, a XVI. századi dézsma- és dicajegyzékek már nem is említik. Mivel a vele szemben, a patak másik partján épült Derencsényi-falu, Ploszkó, jobban fejlődött, lakosai oda költöztek.⁴ Az újkorban földesúri malom állott benne, erdőit és legelőit a szomszédok bérelték. A XVIII. század végétől Ratkó határához számít.⁵

¹⁷ Dancs-lt.

¹⁸ Ber. prot. nr. 9.

¹⁹ Középkori Magyar személy-, majd családnév. Ma is gyakori.

²⁰ Agg erdő, jelentése „avas”. (Szabó Dénes.)

¹ Szláv szó, magyar jelentése Kniezsa szerint: tűzzel irtott hely. Lehetséges, hogy a Prosek-átvágás, vágás-irtás szóból származik, bár ennek ellene mond a pro- után következő -sa vagy -zsa utótag. Tűzirtás esetén Prázsa volna a név. (S. H.)

² Legelőször az 1427-es adóösszeírás említi (DL 35801); ekkor Soldos Tamásnak van itt egy portája.

³ 1479-ben Kerepeczy Péter itteni jobbágyát, Koh Ivánt elzalogosítja. (Hanvay lt. Jászói kv.)

⁴ Az imént említett jobbágynevet is megtaláljuk a középkor végén Ploszkón, esetleg éppen innen költözött oda.

⁵ Újkori adatok a Hanvay lt.-ban: 1646, 1671, 1726. stb.; 1786: Ber. prot. nr. 9. és 1864: Pesty, Ratkónál. Ez utóbbi helyen olvashatók földrajzi nevei is.

PUHAHÁZA.

A ma Uzapanyit déli szomszédságában fekvő Puhai puszta helyén állott. Laponya nagy területéből vált ki 1325-ben, amikor annak másik része csere útján a Derencsényiek kezére került. Ekkor a Laponyán birtokos nemzetség *Puha*-ágának birtoka; nevét is ettől kapta. A határ egy részét, mint nemesi földet, a birtokos család művelte és csak másik részén élt kevés jobbágy. A falu jellege így inkább nemesi és a balogmelléki magyar nemesi falvak közé tartozik, amint hogy a Puha-család is a Balog mellett megtelepült magyarságból származik.¹ Sorsa teljesen az említett falvakéhoz hasonlóan alakult. Amikor a török idáig jutott, áldozatul esett a nagy pusztításnak. 1567-ben már néhány év óta puszta.² Későbbben a lakott helyek között sem a dézsma-, sem pedig a dicajegyzékek nem említik, tehát legfőljebb nemesi birtokosai lakták. Részeket szereztek benne a szomszéd nemesi családok is, így a Forgonok, 1733-ban pedig a Szentmiklósyak.³

NEMESSÉG.

Puhaházáról nevezett családok. XV—XVI. sz. *M:* Puha,⁴ Puhaházi.

Birtokosok. 1427.⁵ Puhaházi Miklós 5 p. — 1548.⁶ Puha-család 1 p, 4 i.

JOBBÁGYSÁG.

1550.⁷ *M:* Molnar. — 1551.⁸ 10 c. *M:* Bencz, Dyenez, Lwdas, 2 Molnar, 2 Varga; *B:* Michael (e. n.), 2 Toth.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1586.⁹ *Penes rivulum laponyai pást*, szántó.

¹ L. Laponyát. Puhaháza első, Laponya, neve később is előfordul. (1414: DL 24430.)

² Dec. Göm. Több adatot idéz Forgon. (II. 280.)

³ T. pör. 4—4396. nr. 46. mell. 1906-ban a Helységnévtárban Mihályfalva határában puszta.

⁴ A Puha-családot a XIV. században még „Laponyai“-nak és „Balogmellékiek“ nevezik. (Fejér IX/7. 101.)

⁵ DL 35801.

⁶ Dic. Tom. XIV. 277.

⁷ NRA 1567/58. Tanúvallomást tevő jobbágy.

⁸ A legkorábbi és egyetlen dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró nincs feljegyezve.

⁹ Jv. o. lt. Prot. L. fol. 15a.

Kovács völgy torkon, szántó — Drabanth mesde.

Puha pástya — Rakottya bokor — Agyagos uth.

1615.¹⁰ *Balog, fluvius; 1887 (a 75000-es kat. térképen).*

PUTNOK (*Puthnuk, Putnik*).

A Sajónak Putnoktól Miskolc felé húzódó völgyében, Borsod megyében, szép számmal találni szláv neveket, amelyek arra mutatnak, hogy e tájakon a magyarság előtt jelentékenyebb szlávtság élt.¹ A terület felső határa éppen Putnok; tovább észak felé a helynevek már jobbra magyarok. Putnok helyén azonban szláv telep nem lehetett, mert bár neve szláv,² de helynévvé magyar módra képződött.³ A névadás tehát magyar környezettől származik, azaz a falut magyarok alapították. Földrajzi és jobbagyvevei pedig igazolják, hogy középkori lakosságának túlnyomó része is magyar volt. A XIII. század végén Putnok a Rátold-nemzetségé, de mert ez csak adományban nyerhette, előbb várbirtoknak kellett lennie.⁴ A miskolc-füleki főútvonal mellett megyénk déli részének legjelentékenyebb községévé lett. Sokat tettek fellendülése érdekében földesurai, a Putnokyak.⁵ Várat építettek,⁶ a Boldogságos Szűz tiszteletére templomot alapítottak,⁷ állandóan itt laktak, részére vásár-⁸ és vámjogot⁹ szereztek. Fokozatosan el is nyerte Putnok

¹⁰ F. Vályi-lt. nr. 107. Rajta kétkerekű malom és kendertörő.

¹ Olv. Knieszsa 408. l. 1. j. A neveket is felsorolja.

² Putnok < szl. potъ-nikъ 'utas', személynév (Szabó Dénes).

³ A személynév önmagában lett helynévvé.

⁴ Putnok, de egyben a Rátoldok birtoklását is először 1283-ban említik, amikor a Rátoldok birtokaikon, egyebek közt Putnokon is osztóznak. (ÁUO XII. 382.; Ered. L. o. lt. Acta anni 1223—1359. nr. 2. et NB.)

⁵ A család történetét olv. Karácsonyi III. 4—16. és Forgon. II. 200. V. ö. még Település és nemesség, Turul, 1940. 24.; osztályban kapták. (L. a 29—30. jegyzetet.)

⁶ Vára — inkább 'castellum', azaz várszerűen épült kisebb erődítmény — a család középkori kúriájából fejlődött ki, az újkor elején kezdik emlegetni és nagyobb jelentőséghez inkább a török idők alatt jutott. Ekkor egy ideig, Fülek helyett, végvár is volt. (1596: UC 110/64.) Fennállott még a XVIII. század közepén is. Böven szólnak róla az alább idézendő források. 1669-ből származó leírása és tervrajza: NRA 1094/42.).

⁷ Plébánosát egy 1286. évi oklevél említi első ízben (Knauz II. 214.); pápai tizedjegyzékekben is szerepel (Ortvay I. 45.)

⁸ Vásárjogának kelte nem ismeretes, a XVI. században három vásárát emlegetik (1568: UC 34/54.). A jog bizonyára egyidős a vámszedéssel. Hetivásárjogot 1702-ben nyer Lipót királytól (Nagyabláti-lt.).

⁹ 1551-ben, amikor Gömör megye a területén szedett vámok jogosultságát felülvizsgálta, Putnokon híd nélküli száraz vámot talált, amelynek Kun László adománylevelén kívül ekkor már semmi jogosultsága sem volt (Rédey-lt. 1553. Gömör megye kiadv.). Később sókamarát szerveztek a helységben (Csánki I. 144.).

a földesúri város kiváltságait. A megyébe özönlő török azonban 1567-ben várával együtt elfoglalta. Fejlődése ekkor megszakadt. A rabságból ugyan nemsokára felszabadult, de mint végvár hol az egyik, hol a másik küzdő félnek nyújtott védelmet s szinte állandóan háborúban élt. Ősi lakossága nagy veszteségeket szenvedett, sőt a XVII. század végére a várost elhagyva, a vártól kissé messzebbre költözött és mintegy 40–50 éven át az itt alapított *Putnokfalván* éldegélt. A régi város elnéptelenedése után határa nemesi föld lett.¹⁰ Újraépítését földesurai, a Serényi grófok, indították el: trencsényi tót és morvaországi morva birtokaikról hoztak a XVIII. század első felében új telepéseket. A század közepe felé Putnokfalva lakói visszaköltöztek, sőt a várvédő zsoldos hadból is többen véglegesen letelepedtek benne.¹¹ Az utóbbiak túlnyomó része nemesi lévén, a város armalista rétege igen jelentékenyen megnövekedett. Kevert tehát Putnok új lakossága; a régi nemzetségek lezármozói mellett a szomszédos megyékből, a Dunántúlról és Szolnok megyéből jött magyarok gyarapították sorait, továbbá trencsényi tótok és morvák. Málé sorsától azonban megmentette az a körülmény, hogy a nagy részében katonákból összetevődő magyarsága számban messze fölülmúlta az idegeneket, akik néhány évtizedi elkülönülés után lassan el is vegyültek benne. Korán feltűnnek népeiségében a cigányok és zsidók. Az úrbérendezés idejére régi társadalma helyén ezt a legkülönbözőbb népi elemekből összetevődött, de jellegében teljesen magyar polgárságot találjuk, amely napjainkig állandóan tovább keveredett.¹² Régi lakossága a reformáció korától a ref. hitet

¹⁰ 1690-ben csak keresztyénpénzt fizető zsellérség lakja, 1700-ban pedig curiális (Dec. Göm.). Az 1715-ös és 1720-as orsz. összeírások (CR) már Putnokfalvát jegyzik fel és magát Putnokot kuriálisnak mondják, amelynek kis számú lakossága nemesi telkeken él.

¹¹ A tót-morva telepítések adatait a Nagyzabláti-lt.-ből a jobbágyságnak közöljük. A várvédőkből putnoki lakosokká lett katonákról az említett orsz. összeírások (CR) szólnak. Az elnéptelenedett Málé régi magyar lakossága 1686 után szintén Putnokon talált menedéket, mert itt nagyobb biztonságban volt. Később is itt él belőle jó néhány család, amint arra az öreg emberek egy század múlva, 1776-ban még emlékeznek. (Nagyzabláti-lt.)

¹² Jó monográfia, főleg az újkorra: Balogh Béla: Putnok mezőváros multja és újabb kora 1881-ig. Rimaszombat, 1894. Ő még használhatta a helység multjának kétségtelenül leggazdagabb tárházát, a Putnoky-család levéltárát, amely azóta eltűnt. (Valószínűleg Sajókázán van.) Magunk csak elenchusát nézhettük át; ennek szűkszavú regesztáit fel is használtuk, azonban ezek az eredetét korántsem pótolják. Sok adat lenne továbbá Putnokra a Rátold-nemzetségi lt.-ban, amelyet Sajókázán a Radvánszky-család őriz, a kutatók elől elzárva.

követi, ref. prédikátor szolgált ősi templomában is.¹³ 1707-ben a dicajegyzék csak prédikátorát és ref. iskolamesterét jegyzi fel.¹⁴ A vallásosság a szláv jövevények megérkezésével szűnt meg; ezek ugyanis mindannyian katolikusok voltak. Serényi Farkas építtetett kat. parókiát, 1733-ban pedig a vár egyik régi bástyáját engedte át kat. istentiszteleti célokra.¹⁵ A többséget alkotó magyarság megmaradt mindvégig a ref. hiten. 1771-ben a kat. tanító, aki a máléi tót gyermekek kedvéért tót nyelven is tanított,¹⁶ 24 kat. tanulót oktatott az elemi ismeretekre, míg a ref. mester 35 reformátust, mindkettő magyar és latin nyelven. A ref. iskolában volt grammatikai osztály is.¹⁷

ARMÁLISTA ÉS EGYTELKES NEMESSÉG.¹⁸

1668.¹⁹ *M:* Babus, Farkas, Forrai, Nagy, 2 Szücz; *B:* Nyitrai. — 1687.²⁰ *M:* Farkas, Gulyás, Nagy, Szilágyi. — 1697.²¹ *M:* 3 Dapsi, Farkas, Kocsordi, Láncki, Töke. — 1703.²² *M:* Láncki, Székely; *Sz:* Vevrus. — 1725/33.²³ *M:* Balás, Bodnár, 2 Forrai, Keresztury, Király, 4 Lakatos, Maklári Nagy, 2 Nagy, 2 Székely, 3 Szentmiklós abusive Kállay, Tamás; *Sz:* Betovics, Horváth-Mladesovics, Strogh et per abusum Miskolczy et ex vitrico Szilvásy. — 1734.²⁴ *M:* Ablonczy, Bakos, Dapsy,

¹³ 1595-ben a tizedet a prédikátor (concionator) szedi (UC 34/57). Ref. lelkészeinek neveit (1599—1609) közli Zoványi, MPrEA XIII. 50.

¹⁴ Vm. jk. nr. 17. 216.

¹⁵ 1766. évi kat. egyházi összeírás (Vm. lt.). Régi templomát nem lehetett a katolikuságnak restatualni, mert 1692 körül leégett (Vm. monogr. 82.).

¹⁶ Gömörmegye iskolaügye 279. (Domanovszky-émlékkönyv.)

¹⁷ Vm. lt., iskolai összeírások.

¹⁸ Mivel Putnok földesúri város s így parasztsága is élvezett bizonyos szabadságokat, ezért a nemesi elemet nem mindig választják külön. Megeshetik tehát, hogy nemesek kerültek a jobbágynévsorokba és viszont. A felsorolt családokra l. Forgon i. m. Az egyes névsorok közötti különbségnek az a magyarázata, hogy veszély esetén nemesek és nemtelenek egyaránt a védettebb Putnokra menekültek, egy részük azután, főleg az armálisták ott is maradtak.

¹⁹ Vm. jk. nr. 8. 405.

²⁰ Vm. lt. Kül. füz. Taksás nemesek.

²¹ Vm. lt. Kül. füz. Itt már Putnokfalvát említi az összeírás.

²² Vm. jk. nr. 15. 54. Láncki Abatújban birtokos, míg Székely gömörmegyei armalista. Ezek Putnokban élnek. A szláv nemes Trencsénből került ide és Putnokfalváról írják össze.

²³ Vm. jk. nr. 15. 110. Négy gömör-, három borsod-, egy-egy torna-, heves-, nógrád-, zemplén- és vas megyei armalista, kettő származási helye nincs megjelölve.

²⁴ Vm. lt. Armalista nemesi összeírás. Kül. füz. 1754-ben fel van jegyezve egy Kozma nevű görög kereskedő is.

Forray, Kállay, Kereszthy, Király, Kocsordi, 2 Lakatos, Lőkös, 2 Nagy, Székely; Sz: 2 Betovics, Zrog. — 1754.²⁴ *M*: Abaffy, Bedécs, 3 Bodnár, 6 Forray, Kállay, Kocsordi, Lakatos, 3 Nagy, 2 Székely; Sz: Babiezi, Babiczki, 5 Betovics, Koston, Zrog.

BIRTOKOSOK.

1427.²⁵ Putnoky László 31 p; Putnoky Miklós 22 p. — 1431²⁵ Putnoky Bertalan 32 p; Putnoky László 33 p. — 1548.²⁶ Putnoky-család 13 ip, 10 i, 1 ss. — 1595.¹³ A király 1 j is, 6 is, 2 ms, 3 i, 32 is des. — 1686.²⁷ Orlay Miklós konfiskált része 4 is. — 1773.²⁸ Serényi Erzsébet 27 c, 46 i, 2 si; Giezei Gábor 11 i; Putnoky-család 6 i, 1 si; Horváth-család 38 i, 5 si; Dapsi-család 10 i, 1 si.

JOBBÁGYSÁG.

1329.²⁹ *M*: Agich, Chaba, Csak, Venis; *B*: Deseu filius Csudüo, Gregorius filius Joloneh, Hébé, Ilonth, Johannes filius Demetrii, Laurentius, Mercator, Michael filius Pardanki, Nicolaus et Leukus filii Michaelis filii Pardenik, Stephanus filius Nicolai filli Pardanke.

1338.³⁰ *M*: Aguch, Chaak, Jolenth, Lukas filius Bene, 2 Sebe, 2 Venys, Viola; *B*: Benedictus, Desew, Dionisius hospes, Elizabeth, Johannes filius Demetrii, Kathlyn, Lukasius, Stephanus filius Nicolai.

1504.³¹ *M*: Kanda; *B*: Zondoehy. — 1505.³² *M*: Kormos; *B*: Kotha.

1551.³³ 1 j, 42 c, 2 extr. *M*: 2 Agoston (1564: Augustan;

²⁵ DL 35801, 35802.

²⁶ Dic. Tom. XIV. 283.

²⁷ UC 5/16. Részei vannak még benne Orlay András leszármazóinak, valamint más közbirtokosoknak, de birtokaik nagysága nincs feljegyezve.

²⁸ UT.

²⁹ DL 2534. Rátold-osztály. Az oklevél csak 1702-i hiteles átirásban van meg, a helyes névalakokat azonban a következő osztály összevetésével részben meg lehet állapítani. A szolgák és szolgálók (servi et ancille) csak Putnokhoz tartozhattak, bár ezt az oklevél kifejezetten nem említi. Ezzel kapcsolatban említi különben az osztály olyan földeket is, amelyek a szolgák ekéihez tartoztak. Az egyedül álló nevek mind egyes nevek.

³⁰ Múz. Ta. jun. 7. Egri kpt. Szolgák és szolgálók, meg néhány jobbágy neve a Putnoky-osztályban. Említ az oklevél putnoki szőlőket is.

³¹ Jv. o. lt. Judic. Lit. PPP f. 1. nr. 22. Putnokyak familiárisai.

³² DL 21445. Putnokyak jobbágyai.

³³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró nevét nem jegyzi fel. A következő jegyzék 1564-ből maradt fenn, ebben azonban, mivel közben a helységet elérte a török, a nevek egy része többé nem található. A két extraneus Bethe közül az egyik, Dénesfalvából.

1591: Augustinus), Ban, Baracsy (1564: Barazty), 2 Barkocz,³⁴ 3 Bona, 2 Czene (1582: Czen), Daroczy, Dreczko (1564: Deresch; 1567: Deresske; 1578: Dereskey, UC 34/56), Doby (1564: Duba; 1571: Dob), Gwre, G'wro (1564: Dyura; 1571: Dyure; 1575: Gyure; 1580: Gewreo-Giwra; 1582: Gywre; 1587: Geöre; 1619: G'wry), 2 Jobag' (1564: Jabad; 1567: Jobbacz), Kapocz (1590: Kapochy), Katho (1564: Katy), Koos, Lewk (1564 németes elirással: Legy; 1584: Leog; 1587: Leöko; 1595: Leka; 1601: Lölk; 1620: Lökj), Lwkacz, Marta, Mathias, Nag'Istvan, 2 Reczkei,³⁵ Rygo, 3 Sandor, Tarcza, Teske, Varga, Zabos; Sz: Kossyk; B: Czynnden, Czonda, Marko, Mathws (1571: Mathius; 1577: Matussy; 1590: Matus; 1597: Matinus), Toth.

1551—1715. között új nevek.³⁶ 1564. M: Bakos (1590: Bako), Dienisch, Halas (1567: Halach), Soldosch (1571: Sodos). — 1572. M: Sebestien. — 1575. M: Herczeg. — 1576. B: Jonga (1578: Junka). — 1578. M: Nagy. — 1580. M: Icho-Iczeo (1690: Icza-Iczo), Kowacz (1592: Faber), Sipos. — 1581. M: Eles. — 1582. M: Teozer. — 1583. M: Seles (1584: Zeles). — 1584. M: Beres, Bordas (1599 elirással: Borzas), Madaras (1587: Madar), Sofy. — 1587. M: Becze (1618: Bico; Nagyzabláti-lt.; 1619: Bessa; 1620: Böcz; 1680: Bötte; 1673: Butö), Kaba. — 1589. M: Marcha. — 1590. M: Eged, Farkas, Weres, Zabo. — 1595. M: Ztanyzlo (1600: Szaniszlo). — 1597. M: Czieogeh (1614: Czeöge), Valy. — 1604. M: Mezey (1620: Mezi), Polgar. — 1610. M: Kis. — 1612. M: Been (1635: Bene). — 1619. M: Vy. — 1620. M: Janko. — 1630. B: Olah. — 1631. M: Boczy. — 1633. M: Juhasz,³⁷ Marcus. — 1634. M: Viragh. — 1677. M: Boda, Budy. — 1680. M: Pastor. — 1682. M: Szarka. — 1688. M: Szolga; B: Radvani. — 1690. M: Bereczky, Bokor, Szuha. — 1692. M: Tökös. — 1707. M: Andok, Csontos.

1715.³⁸ 45 c. M: Bakos, Balog, Béky, Boka (1753: Boda, vm. dica), Csizmazia, Csöge, Csögér, Czine, 2 Dudás, Fekete, Gombkötő, Hacsy, Jósa, Juhász, Kasza, Keeső (1734: Getsó vm. dica), Kis, 2 Kovács, Kutas, 2 Lakatos, Lukács, Mácsy, Molnár, Nekeszény, Nagy, Ozvöld, Rákay, Rigo, 2 Sebők, 4 Szabó,

³⁴ Ebben az alakjában többé nem szerepel; valószínűleg azonos az 1564-ben feltűnő Bakos családnévvel.

³⁵ Eredeti alak: Antonius et Albertus de Reczka, extraneusok azonban nem lehettek, mert ezeket külön jegyezték fel. Később nem fordulnak elő.

³⁶ Dec. Göm. — 1578: UC 34/56.

³⁷ 1673-ban a dézsmajegyzék Hosszúrétről való Juhász Pált említi. Mivel 1638—1671. között a dézsmajegyzékek hiányzanak, az azonosság nem állapítható meg.

³⁸ Az országos összeírás (CR) teljes névsora. Putnokfalván történt a megszámlálás, Putnok maga néptelen volt. Itt elő nem fordul, de a következő forrásokban ismét említett, korábbiól már ismert nevek: Andok, Böte, Halászi, Mátyás.

Szarka, Takács, Tenky, Velezdy; Sz: Kalo;³⁹ B: Barassó, Nitray, Tuza.

1715—1773. között további új nevek. 1715.⁴⁰ M: Bálint, Erdély, Kocsis, Vörös. — 1724.⁴¹ M: Balas, Billeg servus, Kövér; B: Német, recenter advenit ex alio cottu. — 1733.⁴⁰ Sz: Gaál (1738: Galko), Hulik, Pies, Szedlatsik, Vaszaliga alias Kis allodiator (1734: Majoros, vm. dica); B: Szóva. — 1734.⁴² M: György, Hajas, Itsó (1753: Icsó vm. dica), Menyhárt; B: Vargás (1753: Vargás, vm. dica). — 1738.⁴⁰ M: Farkas; Sz: Bohács, Detelina servilis, Kohut, Kráally, Szedlak; B: Csuzda, Jungh, Sarossy. — 1753.⁴¹ M: Czakó, Csepregi, Dohany (fug), Feledi, Forros, Für, Haesi, Nagyszögi, Pogonyi, Ruzskai, Szalóki, Szele, Szemere, Szeredi, Szitás, Szücs; Sz: Kozák; B: Baeso, Bodnár, Koczka, Kócsár, Lénárt, Lengyel, Liptai, Pasztor, Restály, Sahin, Simon, Szücs. — 1754.⁴² Sz: Gyuresics, Lapiche (1756: Lapisza, Nagyzabláti-lt.), Moravesik. — 1756.⁴⁰ Sz: Bacsik, Hogai, Lastik, Saftsán, Szamesan. — 1758.⁴⁰ Sz: Kromik, Mosko, Postpisil, Semsanyik, Smisanyik, Volran.

1773.⁴³ 27 c, 111 i, 9 si. M: 3 Andok,⁴⁴ 3 Bakos, 4 Barezaj, 2 Bartok, Beki, 2 Boda, Bodó, Boko, 3 Boho, Böszörményi, 3 Böte, 2 Czene, Csepregi, Csörge, Dudás, 4 Farkas, Fazékas, 2 Felédi, Fura, 2 Fürj, Györgyi, Hajol, Hajós, 6 Halász, Halászi, Harnocz, 2 Hatsi, 3 Juhász, Ketsó, Kiss, Kiss-Geczy, Kocsis, 10 Kováts, 2 Kövér, Kövesdi, 3 Kutas, Labancz, Lakatos, 2 Máts, Matyus, Menyhárt, 2 Molnar, Nagy, 3 Nagy Szögi, 2 Osváth, Pál, Rigó, Ruzskaj, 2 Sebők, Serfező, Szalók, 2 Szalóki, Szarka, Székely, 5 Szele, 2 Szemere, Szombati, Sziits, 2 Takáts, Várad; Sz: Breznyánszky, Burgán, Csitsmány, Hogaj, Jecho, Kromnyik, Lapitza, 2 Morvaj, Mudri, Pies, Rátzki, Rupkaj, Saftson, Safesány, Szokle, Szulák, Urbanyecz, Zacsik, Zabladi; B: Balás, Bálint, Bodnár, Kozma, Lengyel, Majoros, 2 Nyitrai, Ratky, 2 Salyabo, 2 Tóth, 2 Varga.

Cigányok. 1707.⁴⁵ Arvaj, Csoka, Ganya, Hangonyi, Kallaj, Kasza, Kovács, Vajda, Vad Kovács. — 1774.⁴⁶ Benki, Berki, Csipkés, Kis Konya.

³⁹ 1756-ban tanúk vallják, hogy a család a Serényi grófok trencsényi birtokairól jött alá, tehát tót (Nagyzabláti-lt.).

⁴⁰ Valamennyi irat a Nagyzabláti lt.-ban található. Megállapítható belőlük, hogy a Serényi grófok telepítési akciója során érkezett trencsényi tótság jobbágyként élt Putnokon, a morvák ellenben nagyrészt ipart űztek. Magyarul sem egyik, sem másik népelem nem tudott.

⁴¹ Vm. dica. 1753-ban fel van jegyezve a helység jegyzője: Kovács István.

⁴² Csáky-lt. CCC f. 126. nr. 3. Serényi Farkas gróf telepítette őket Putnokra, az első kettőt a trencsényi Csicsmányból, a harmadikat, amint a neve is elárulja, Morvaországból.

⁴³ Az úrbérrendezéskor készült úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

⁴⁴ Az Andok-, a Czene- és Kövér-család Málé régi, idemenekült lakosságából való (v. ö. II. j.).

⁴⁵ Nagyzabláti-lt. Putnok várához tartozó cigányok összeírása.

⁴⁶ Vm. lt., cigányösszeírások.

*Zsidók.*⁴⁷ 1734. Moises Heschl, cum uxore.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a helység: *magyar nyelvű*, maga a jegyző birja a német és tót nyelveket is.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1329/1702.²⁹ *Sajo*, fluvius; 1338: Sayow, Sayowwyze (Múz. Ta. jun. 7. Egri kpt.); 1595: Sayo (UC 34/57.); 1665: Sajó partra jár veggel, szántó (vm. jk. nr. 8. 244.); 1668: Sajó parton Dienes falva felé az mocsarra megyen alá veggel (Nagyabláti-lt.); 1686: Sajó parton való (UC 5/16.); 1715: Sajó (CR); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Sajópüspöki (1270) s a többi sajómenti helyeket.

1337.⁴⁸ Nagy zug; 1595: Nagyzegeley, pratum (UC 34/57.).

1499.⁴⁹ *Myske*,⁵⁰ silva.

Lypeke,⁵¹ silva; 1665: Lipinkén való föld (vm. jk. nr. 8. 244.); 1796: Lepenke, promontorium (T. pör. 4—7340. F. mell.); 1864: Lepénke (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

1504.³¹ *Igalon*, vallis, Igalom, locus. L. még Igalon helységet is. *Penes ortum pomerii*, calcatura.

1505.³² *Pachfewlde*,⁵² terra.

1522.⁵³ *Kakas wara*,⁵³ 1774: Kakas vára (Nagyabláti-lt.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). —

1595.⁵⁴ *Hethifeldek*,⁵⁵ terre; 1600: Hetyfeold, predium (Nagyabláti-lt.); 1604: —, terre arabiles (u. o.). L. még Hét falut.

1595.⁵⁶ *Innegzege*,⁵⁷ pratum; 1665: Az Innégh szöge előtt, rét (vm. jk. nr. 8. 244.); 1864: Inig oldal (Pesty).

⁴⁷ A dicajegyzék említi, mint „judeus“-t. (Vm. lt.)

⁴⁸ Putnok-ly. elenchusa, f. 2. nr. 9. Bár ekkor még Igalon határába tartozik, mivel 1504 után Igalon is Putnok határának egy része, itt közöljük.

⁴⁹ Jv. o. lt. Mandata f. 22. nr. 26. A második név szintén csak Igalon határában fordul ekkor elő.

⁵⁰ Gyakori középkori magyar személynév, éppen a Rátold-nemzettség körében is.

⁵¹ Magyar elnevezés.

⁵² Talán az 1665-nél közölt *Pád* föld névvel azonos; lehetne személynév is.

⁵³ Melcer-lt. Nevét a Kazai Kakas, Rátold-nembeli családról kapta. A tanúk szerint ekkor még a borsodmegyei Kazához tartozott.

⁵⁴ Nagyabláti-lt. Miksa király adománylevele.

⁵⁵ Elnevezésére az alkalmat Hét melletti fekvése adhatta, esetleg Hét korábbi határából került Putnokhoz.

⁵⁶ UC 34/51. A várhoz tartozó allodiális kaszálók.

⁵⁷ Innegzege < német *innig*, belső + szege.

Pap reue, pratum; 1619: Papréve mellett, rét (Balog: Putnok... 136.); 1665: Pap földe, düllő; Pap réte (vm. jk. nr. 8. 244.); 1702: Pap réte (Nagyabláti-lt.); 1864: Pap kutja (Pesty).

1665.⁵⁸ *Vár mellett*, nemesség föld; 1681: Varmellet (UC 34/60.); 1686: Var mellett, Vár megett, földek (UC 5/16); 1796: Nemes sor, platea (T. pör. 4—7340.); 1887: Vár tető (a 75000-es kat. térképen).

A temető felet; 1672 (Nagyabláti-lt.); 1796: Temető allya (T. pör. 4—7340. F. mell.); 1864: Temető alatt (Pesty); 1887: Temetőfej (a 75000-es kat. térképen).

Nyilason, nemesség föld; 1668 (Nagyabláti-lt.); 1672 (u. o.).

Mogyorós felett; 1672 (Nagyabláti-lt.).

*Páskán*⁵⁹ *alatt Szalai ortvány*; 1672: Paska alat (Nagyabláti-lt.); 1686: Paska allya (UC 5/16); 1786: Bascha erdő (Ber. prot. nr. 12.); 1864: Paska (Pesty); 1887: Paska tető (a 75000-es kat. térképen).

Petre völgyében és lapájában, földek; 1672: Petre lapájában (Nagyabláti-lt.); 1681: Petre (UC 34/60); 1686 (UC 5/16.).

A kis kapunál, szántó; 1681: Penes vallum Kiskapunál, terrae arabiles (UC 34/60.).

Boza kuttya; 1676: Kutra jár véggel (Nagyabláti-lt.). *Pást*; 1702: Kis paston (Nagyabláti-lt.); 1796: Pásti fogásban (T. pör. 4—7340. F. mell.); 1864: Libapást (Pesty).

Alsó szer, szántók.

Telek lábban; 1672 (Nagyabláti-lt.); 1864: Kis telek (Pesty).

Hoszuban; 1668: Hoszak (Nagyabláti-lt.); 1672: Hoszakban (u. o.); 1864: Hosszak, Hosszu dőlő (Pesty).

*Fancesal*⁶⁰ *felett való*, ortvány, Fancesal patakja mellett; 1672: Fancesal felett (Nagyabláti-lt.); 1864: Fancesal (Pesty); 1887: Fancesal völgy (a 75000-es kat. térképen).

Kender föld, rétek; 1668 (Nagyabláti-lt.); 1672: Kender földekben (u. o.).

Felső nyomás; 1668 (Nagyabláti-lt.); 1796: Calcatura superior (T. pör. 4—7340. F. mell.).

Petris nevű ortván.

Nagy ut allja, nyomás; 1668 (Nagyabláti-lt.); 1672: Nagy ut alat (Nagyabláti-lt.); 1681: Ut allya (UC 34/60); 1686: Nagy ut allya (UC 5/16); 1796 (T. pör. 4—7340. F. mell.); 1864: Órszág ut alatt (Pesty).

⁵⁸ Vm. jk. nr. 8. fol. 244.

⁵⁹ A középkorban a Putnokkal szomszédos Nehei-nemzetségnél volt honos a Paska személynév (Település és nemesség, Turul, 1940. 10.), eredetét bizonyára ide kell visszavezetnünk.

⁶⁰ Fancesal < m. személynév, eredete homályos (Pais, MNy XXIII. 245.).

- Pád nevü föld*; 1668: Pad nyomás (Nagyzabláti-lt.); 1672: Pad föld (u. o.).
- Kert megi*; 1672: Kert meget levő (Nagyzabláti-lt.).
- Tetves lópán*; 1773: Tetves lápa (Nagyzabláti-lt.); 1774 (u. o.).
- Gerenda felet*; 1672 (Nagyzabláti-lt.); 1676 (u. o.).
- Fejr föld*; 1681: Fonor (elírás), terra (UC 34/60); 1686: Fejér földek (UC 5/16); 1864: Fejér föld (Pesty); 1887: Lóbércz psz. (Lódomb) (a 75000-es kat. térképen); 1895: Fejér föld másként Lódomb (Balog 123. l.).
- Lehemben⁶¹ az Pokai határ mellet*; 1672: Lehemben (Nagyzabláti-lt.); 1676: Belső, közép, külső Lehem (u. o.); 1864: Német völgy (Pesty).
- Órhegy alatt az Pokai határ mellet*; 1758: Orhegy, promontorium (Nagyzabláti-lt.).
- Halastó kuttyanál a patak mellet ortvány*.
- Az érben a hídnál, rét*; 1702: Hid mellett (Nagyzabláti-lt.).
- A széles tóra jár véggel*.
- A Bosdár előtt, rét*; 1796: A Bozdárban (T. pör. 4—7340. F. mell.); 1864: Bosdár szög (Pesty).
- A Simon réve előtt, nemessegh rét*.
- Butka monyán*;⁶² 1702: A Butka monyán (Nagyzabláti-lt.); 1864: Butyka (Pesty).
- Kender áztató tónál, rét*; 1702 (Nagyzabláti-lt.).
- A jegenye fánál, rét*; 1887: Jegenye völgy (a 75000-es kat. térképen).
- Az apró tövisnek alól kerek rét*; 1702: Az apró tövis mellett való rét (Nagyzabláti-lt.); 1796: Apró tövisben (T. pör. 4—7340. F. mell.).
- Bóna rét — Belső Imánt⁶³ telken, rét*.
- A város réte*; 1702 (Nagyzabláti-lt.); 1796: A város réttyére járó, A város cserjére járó (T. pör. 4—7340. F. mell.).
- Város pástya*; 1864: Libapást (Pesty).
- Az ér mellet kívül, rét*.
- Róka lyuknál, rét*; 1864: Róka lyuk (Pesty).
- Az asszó alatt, ortván rét — Soldos rétének alól, rét*.
- A Pokai pastban*; 1686: Pokay (UC 5/16); 1702: Felső Pokay (Nagyzabláti-lt.); 1754: Vizes pokaj (Csáky-lt. CCC 126/3.); 1796: Száraz Pokaj (T. pör. 4—7340. F. mell.). L. még Pokaj helységet is.
- A bíróság rét mellet, rét*.

⁶¹ „Lehen” német szó, magyarul „hübért” jelent. Rendszeren valamely szolgálat fejében adott, esetleg egyházi föld. Arra mutat, hogy volt a városnak némi német eredetű hospes lakossága is.

⁶² Butka nyilván személynév +, mony-tojás’ összetétele (MTsz I. 1474.).

⁶³ Az „éj+mált” összetétele. Pais MNy. XII. 170.

- 1681.⁶⁴ *Penes oppidi fossam, terrae arabiles*; 1864: Két árok közti (Pesty).
Erdő allya.
- 1702.⁶⁵ *Száraz rét*; 1754: Száraz szög (Csáky-lt. CCC 126/3.).
*Az hosszú Rakogyán*⁶⁶ való, rét.
- 1720.⁶⁵ *Málj szer, szőlődülő*; 1774: Máliszer tető (T. pör. 4—818.); 1796: A malei utban, szántók, (u. o. 4—7340. F. mell.); 1733: Máli szer (Nagyabláti-lt., elszámolás). L. még Málé falut.
- 1758.⁶⁵ *Malom gáttján, rét*; 1864: Malom ut (Pesty).
- 1773.⁶⁵ *Kurta bértz*, 1864: Kurta dülő (Pesty).
Piroskahegy; 1774 (Nagyabláti-lt.); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Mohoskő; 1774: Mohostető, másként Lodány⁶⁷ bérece (Nagyabláti-lt.); 1864: Lódány — Mohos parlaga (Pesty); 1887: Mohos (a 75000-es kat. térképen).
- 1774.⁶⁵ *Keleméri kereszt ut.*
Putnoki lapos, melyet most malai laposnak akarnak nevezni.
Hegyes hegy; 1864: Hegyestető (Pesty); 1887: Hegyes t. Hegyes h. (a 75000-es kat. térképen).
- 1786.⁶⁸ *Nagy köbertz*, erdő; 1864: Kis kőbércz (Pesty); 1887: Nagykő-Kiskő (a 75000-es kat. térképen).
Baratzko,⁶⁹ erdő; 1864: Baraczko (Pesty); 1887: Barackos völgy (a 75000-es kat. térképen).
Dienesfalusi Bertz, erdő — *Hegato* (!), erdő.
- 1796.⁷⁰ *Csecseszög, platea.*
Pinczék allya, platea; 1864: Pinczék, másként Nyakvágó (Pesty).
A napragyi utban, szántó — *A kiszibe, szántó.*

RADNÓT.

Radnotfalua, Radnoldfalwa, Rathoulthfalua, Radnolthfalua, Radnodfalwa, Radnolthfalwa alias Pwlch.

Névadója, Radnót, a XIII. század második felében élt¹ és a gömöri királyi vár kötelékébe tartozott. Fiai, 1334-ben hadiérdemeik elismeréséül Kolczs megyében Károly királytól bir-

⁶⁴ UC 34/60. Allodiális szántók, nagyságuk is meg van adva.

⁶⁵ Ezek az iratok az időrendben őrzött Nagyabláti-lt.-ban a megfelelő évszámnál találhatóak.

⁶⁶ Elírás ‚rakottyás‘ helyett?

⁶⁷ ‚Ladány‘ régi személynév.

⁶⁸ Ber. prot. nr. 12.

⁶⁹ Baratzko valószínűleg összefügg a Baraca patak- és helynévvel, a — ‚ko‘ deminutivum (Szabó Dénes).

⁷⁰ T. pör. 4—7340. F. mell.

¹ 1332-ben már nem él, felnőtt fiai vannak. (Vay-lt. Oklevelek nr. 160.)

tokot nyertek.² Az a körülmény, hogy a Bebekek radnóti birtokukat a tatárjárás után királyi adományból nyerték el,³ szintén arra utal, hogy a falu területe várföld volt. Radnót tehát királyi alapítású hely s a balogmelléki magyar falvak sorába tartozik. Középkori lakossága ugyancsak magyar. Legrégibb és egyben első birtokosa a róla nevezett Radnótfalvi-, illetve a belőle kiágazott Polhos-család,⁴ mellette azonban főleg a XVII. század végétől sok armalista és egytelkes nemes is élt. Ezek legnagyobb része a helység nemeslevelet szerzett jobbágyságából származott. Számukra jellemző, hogy 1694-ben a megyei adóban 51 nemes dicaegység mellett csak 17½ paraszt adóegységet írtak össze.⁵ A XVIII. századra a jobbágyporták teljesen megszűntek, a határ egészen a nemesség kezére került. A falu kuriális helységgé változott; többször nevezik hivatalosan is Nemesradnótnak. Egyetlen helysége a megyének, amelyet csaknem maradék nélkül korábbi jobbágyságából kiemelkedett családok szereztek meg. Legrégibb közöttük a Pósa-familia, amelyből Pósa Lajos, a költő, származik.⁶ Jobbágysága, állandóan fogyott. Akik nem tudtak nemességet szerezni, azok a határtól lassan kiszorultak, vagy zselléreként maradtak az új nemeseknél. A török pusztítás is nagyon apasztotta a jobbágyok számát, úgyhogy a XVII. század végére a parasztság teljesen elfogyott. A helyébe a XVIII. század közepén jött, részben idegen jövevények, az úrbérrendezés idejére szintén elszéledtek. Középkori önálló egyházáról nem tudunk, népessége, nemessége és parasztsága a XVI. század végétől kezdve mindmáig református.⁷ 1771-ben ref. tanítója 41 gyermeket tanít írásra, olvasásra és nyelvtanra. Az első iskolamester alkalmazása mintegy 70 évvel korábban történt.⁸

² Zimmermann-Werner: Urkundenbuch I. 463. Mint a többi várjobbágy eredetű kisenemesi család, ők is királyi szolgálatba álltak. A kiadás ugyan az erdélyi hasonló névű helységre magyarázza az adatot, azonban tévesen.

³ Neve is a nagy várföldből kivált falvak (pl. Góbisháza stb.) nevének módjára alakult.

⁴ Adatokat idéz Forgón II. 191, azonban tévesen írt „Pethes“-t.

⁵ Vm. jk. nr. 12. 204—210. Nem tűnik ki a jegyzékből, hogy mennyi esett ebből a személyekre és mennyi a gazdaságra, a jövedelemre.

⁶ Rövid történetét l. Forgón II. 196.

⁷ Két prédikátorának nevét a XVII. sz. elejéről közli Zoványi, MPrEA XIII. 50. Nem említi az 1766-os kat. egyházi összeírás (vm. lt.), tehát ekkor is ref.

⁸ Vm. lt., iskolai összeírások. Az 1707-ben kelt adójegyzék sem prédikátorát, sem iskolamesterét nem jegyzi fel (vm. jk. nr. 17. fol. 215.). — A falu nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/IIc. rendeletével Nemesradnót alakban állapította meg.

NEMESSÉG.

Radnótfalváról nevezett családok. XIV. sz. *M:* Radnótfalvi. — XV—XVI. sz. *M:* Polhos.

Egytelkes és armalista nemesség. 1668.⁹ *M:* Bodó, 2 Pósa, 2 Varga. — 1703.¹⁰ *M:* 2 Bán, 4 Bodon, Lukács, Máthé, Pecs, 8 Pósa, 2 Varga, Varga alias Kovács; *B:* Turóczy alias Kovács. — 1725/33.¹¹ *M:* 11 Bodon, 4 Kovács alias per abusum Varga, 4 Lukács, 12 Pósa, 6 Varga; *B:* Turóczy alias ex officio Kovács.

Birtokosok. 1427.¹² Polhos Jakab 8 p; Bebek Miklós 12 p. — 1548.¹³ Polhos Bálint 2 p, 3 i. — 1578.¹⁴ Darvas-család 7 is, 3 i, 9 des. — 1728.¹⁴ Hanvay-család 1 is. — 1773.¹⁵ Hanvay Gábor 1 c; Losonczy József 1 c; Hanvay György 2 i.

JOBBÁGYSÁG.

1469.¹⁶ *M:* Chal, 4 Gaal, 3 Pecz, 6 Possa, 2 Thawaly, 7 Wy. — 1490.¹⁷ *M:* Kos; *B:* Clemens (e. n.). — 1499.¹⁸ *M:* Borrobas, 2 Gal, Geregel, Katho, Koos, Kowach, Kwra, Kele, Pecz, Posa, Zabo; *B:* Czygan.

1551.¹⁹ 1 j, 20 c, 1 extr. *M:* Ban (1600: Baan), 2 Bontho, Janchy, Kis, Kis Kelemen (1563: Kelemen), 3 Kowacz, Lwkacz (1635: Lukaczy), Marhay, 2 Possa (1565: Pos; 1569: Possat), 2 Varga (1572: Wark; 1673: Suttoris), 2 Zabo; *Sz:* Traczka; *B:* Czygan, Toth.

⁹ Vm. jk. nr. 8. 406.

¹⁰ Vm. jk. nr. 15. fol. 55. Nemesi vizsgálat. A bemutatott igazolásból kiderül, hogy mindegyiknek kúriája van a helységben. Mivel pedig a Turóczy és Máté nevek kivételével a többi mind megtaláljuk korábban a jobbágynevek között, kétségtelen, hogy a nemesi kúria az előbbi jobbágyportával azonos. A Máté-család, úgylátszik, Ungból került ide, mert nemességét először ott hirdették ki. (Forgon több esetben a manu-missiót is közli).

¹¹ Vm. jk. nr. 15. fol. 120. A jegyzőkönyv ez esetben is feljegyzé a nemességet igazoló okmányokat.

¹² DL 35801. Itt fordul elő nevének 'Rathoultfalwa' alakja. Mivel a Bebekek birtoka, akik itt később is csak ebben a helységben földesurak, az azonosság kétségtelen.

¹³ Dic. Tom. XIV. 276.

¹⁴ 1588: Dic. Tom. XV. fol. 807.; 1728.: vm. dica.

¹⁵ UT.

¹⁶ Jv. o. lt. Mandata f. 6. nr. 24. A Bebekek itteni hatalmaskodó jobbágyai.

¹⁷ U. o. Intr. et Stat. Lit. O. f. 1. nr. 5. Az Olesváry-család lakatlan sessiói.

¹⁸ U. o. Judic. Lit. BBB. f. 1. nr. 14. Bebekek itteni jobbágyai.

¹⁹ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Birót külön nem jegyez fel. Az extraneus, Kis Kelemen, Újfaluból való.

1551—1773. között új nevek.²⁰ 1563. *M*: Pecz (1565: Pecek, Pecy; 1571: Pece; 1583: Becz; 1635: Peczy; 1671: Pécz; 1675: Pecs). — 1567. *M*: Balog (1672: Baloghy). — 1573. *M*: Seke (1575: Swk; 1578: Swke; 1580: Zeoke; 1593: Zuke; 1613: Szöke; 1630: Süke; 1635: Szüke). — 1576. *M*: Bodon (1577: Bedeo; 1583: Bodo). — 1591. *M*: Pal (1619: Palko). — 1595. *M*: Lewkes. — 1608. *M*: Nagj (1610: Nagy), Sebök (1635: Sebük). — 1610. *M*: Kasza (1618: Kaza). — 1619. *M*: Dobo. — 1630. *M*: Peter, Simon Else (1631: Simonj Örse). — 1634. *M*: Chany, Sori. — 1635. *M*: Geörgy. — 1672. *M*: Bene. — 1675. *M*: Body (1677: Boda). — 1676.²¹ *M*: Csenyicz. — 1688. *M*: Tornaj (1689: Tornallyai). — 1691. *B*: Recse. — 1699.²² *M*: Szilágyj. — 1738.²² *M*: Szarvas; *B*: Tót alias Molnár. — 1754.²² *N*: Bajszer; *Sz*: Facsko; *B*: Prophet textor, Ragyi, Szaszi textor.

1773.²³ 2 c, 1 i. *M*: Csoló, 3 Pál.

Cigányok.²⁴ 1731. Nyirő pedes. — 1774. Balás, 2 Bary.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosok nyelve: magyar.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1499.¹⁸ *Czakora jaro*, terre arabiles; 1772: Czakóra járó (UC 114/31); 1864 (Pesty). L. még Cakó helységet.

1665.²⁵ *Közep döllő*, calcatura; 1772: Külső közép düllő, Belső közép düllő (UC 114/31.); 1864 (Pesty).

1772.²⁶ *Felső nyomás*, calcatura; 1864 (Pesty).

Ipolnok ortvány, felső és alsó; 1864: Belső és külső Ipolnok (Pesty). L. még Hanva (1550—60) és Runya (1384).

Fundus végin kert meget; 1864: Külső kertalja (Pesty).

Atal telek, szántó — *Kis ortvány föld*.

Alsó nyomás, calcatura; 1864 (Pesty).

Kerék erdő fele, szántó; 1864 (Pesty).

Külső Surmány.²⁷ szántó; 1864: Surmányok (Pesty).

*Egett mesdgye*²⁸ felső boroszda, Egett mesdgye also borozda; 1864: Égettmesgye (Pesty).

²⁰ A külön nem jelzettek a dézsmajegyzékekben olvashatók.

²¹ A közeli Csenyiz helységből való.

²² Vm. dica. Az 1754-es nevek viselői szabad költözködésű zsellérek és libertinusok.

²³ Az úrbérrendezéskor készült úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁴ 1731: vm. jk. nr. 17. fol. 346; 1774: vm. lt., cigányösszeírások.

²⁵ Hanvay-lt. Gömör megye kiadványa.

²⁶ UC 114/31. Dusza Anna nemesi telkéhez tartozó földek.

²⁷ „Surján” vastag vesszőkből álló berekalja, giz-gaz, gyom (MTsz II. 445; MNytsz II. 1614; MNySz V. 930.).

²⁸ A falu jelentése szerint az itt elégetni szokott gazról kapta nevét. Valószínűbb azonban, hogy a név valamely tüzzel történt tisztítás emléke.

- Tolo hegyen*, szántó; 1864: Tolóra járó, Toló oldal (Pesty).
Kis völgybe, szántó; 1864 (Pesty).
Felső cseres, szántó; 1864 (Pesty).
Alsó kis völgy, szántó.
Görbe ortvány, szántó; 1864: Ortvány (Pesty).
Követsessen, szántó.
Baloghra járo, pratum; 1864 (Pesty). L. még a többi balogvölgyi helyeket.
Berek allya, pratum; 1864 (Pesty).
Szög rét, pratum; 1864: Malomszög (Pesty).
Alsó rét, pratum; 1864 (Pesty).
Ortás ér mellyéke, pratum; 1864: Ortás (Pesty).
Hid eleje vagy *füzes*, pratum.
Fél nagy kötél, pratum; 1864: Nagy kötél (Pesty).
Fél kerek rét, pratum; 1864: Kerek rét (Pesty).
Fél kis kötél, pratum.
*Barants*²⁹ *kert*, cauletum; 1864: Barancs pataka (Pesty).
*Fagyal*³⁰ *bolyos*, hortulum.
1786.³¹ *Nadasto*, cserjés; 1864 (Pesty).
Kishas, cserjés; 1864: Késhás (Pesty).

RAKOS.

Tarpholua, Torfolua, Tarfalwa, Tharfalua, Rakws, Rakoswar, Rakos, Kwy alio nomine Rakos, castrum.

1243-ban, amikor az Ákosokat Kövi birtokba királyi adomány címén bevezetik, Rákos területe Kövi határába tartozik; telep ekkor még nincs rajta.¹ Az adományszerző Szár Detre és utódjai várat építenek itt, amelyet kezdetben Kövi váranak neveztek. Ez tehát előbb keletkezett, még a XIII. század vége felé, utóbb alakult ki alatta, 1318-1a, a falu, amely Tarfalva nevét Szár vagy Tar Detréről kapta annak bizonyosságául, hogy Rákos helyén a település magvát még ő kezdte építeni.² A falu fejlődésével a következő században első neve feledésbe ment. 1427-től a rajta átfolyó patak után kezdték Rákosnak hívni,

²⁹ Középkori magyar személynév, itt már családnévi jelentésben (MNy XIX. 139.).

³⁰ Cserjefajta. (MNySz II. 571; MNySz I. 748.)

³¹ Ber. prot. nr. 16.

¹ Fejér, IV/1. 287.

² Mind a falut, mind a várat először az 1318-i osztály említi (AO. I. 455.). Detrét az oklevelek leginkább 'calvus' jelzővel illetik, aminek magyar fordítása: 'tar', szintén előfordul. Mivel pedig Detre 1273-ban még élt, ő adja ki ugyanis Kövi részére a kiváltságlevelet (l. Kövinél), az alapítás kezdeményezőjének őt kell tartanunk.

amivel egyidejűleg a vár is a Rákosvár nevet nyerte.³ A hely határában lévő rima- és turócvölgyi vasbányákban a colonusok a középkortól jó megélhetési forrást találtak. A bányákban ércet termeltek, fuvókban és tót kemencékben vasércet olvasztásával foglalkoztak, mások meg szenet égettek, vagy ércet és szenet fuvaroztak.⁴ Nem hiányoztak a juhászok és kecskepásztorok sem, akik a nagy erdőket használták ki. A földművelés nem volt jövedelmező. Vetésük igen csekély, az őszi kevés; a terményekből dézsmát nem is adnak, csupán kevés zabot.⁵ A XVI. század második felében mint konfiskált falu Szendrőhöz került; ugyanekkor a török is sanyargatta. A bányászat szinte teljesen megszűnt, aminek következményéül a jobbágyság elszegényedett és szétfutott.⁶ A XVII. században életre kapott a helység; új colonusok jöttek közelről és távolabbról, s főleg

³ Elsősorban egy 1359-i oklevél igazolja, hogy a két név azonos helységet takar. Ez ugyanis Tarfalyát Kövi szomszédságában említi (DL 4847, amely viszont felsorolt birtokosai szerint is csak a későbbi Rákos lehet. Másrészt Tarfalva 1427 után nem fordul elő, ám ugyanakkor feltűnik és állandósul a Rákos helynév, a Tarfalva fölött épített, eddig Kövinek hívott várat pedig Rákosvárnak, sőt vagylagosan Kövi, másként Rákos várának nevezik (Csánki, I. 126.). Mindebből kétségtelen, hogy Rákos, a patak két partjára kiterjedő települési területével magába olvasztotta a kis Tarfalyát. Az utóbbi nevet eddig is talán inkább csak az utódók kegyelete tartotta életben, a környezet bizonyára már korábban a Rákost használta. A név alapszava különben a magyarban és a tótban egyaránt a 'rák', (Smilauer: Vodopis, 472.). Ritkán szerepel a dézsmajegyzékekben a Rákócz vagy Rakis névalak is. — A vár 1538-ban már rom (DL 20462.).

⁴ Részletesen szólnak minderről az alább idézett urbáriumok; tartalmaznak a bányák, vasolvasztó kemencék, huták és szénégető helyek összeírását, a használatukért fizetendő árendát, az új bányák nyitásáért, vagy a műveletlenül állók újra üzembehelyezéséért a földesúrnak adandó összeg nagyságát. 1570: F. 68. nr. 1, 3; 1576: F. 68. nr. 9.; 1579: F. 69. nr. 1.; 1588: F. 69. nr. 5; 1601: F. 69. nr. 8.; 1600 körül: UC 110/64; 1618: UC 2/22; 1716: F. 81. nr. 5. (Ahol más nincs jelezve, ott a Csáky-lt., Kassai rész értendő.) V. ö. még a Kövinél elmondottakat.

⁵ Az előbbi urbáriumokhoz idézzük még 1690-ből: Csáky-lt. CCC. f. 102. nr. 24. 1690-ben már ismét Szendrőhöz tartozik, mint konfiskált birtok.

⁶ A török 1555-ben az egész vidéket elpusztította; 1556-ban mindössze öt colonust és öt zsellért irnak itt össze (UC 24/73.). Ettől kezdve állandóan adóznak a töröknek, ha a hódoltság közben meg is szakad. Az adó 1570-ben 152 forint évenként, de ehhez járulnak a legkülönbözőbb váltságpénzek, az élelem, továbbá a gyalogos és ígás robot. A királyi Szendrőhöz ugyancsak a legnagyobb szolgáltatásokra kényszerítik a jobbágyságot (l. Kövinél), aminek következtében ez állandóan hullámzik, és sok a lakatlan telek. Ez az állapot csak Wesselényi alatt szűnt meg a XVII. század hetvenes éveiben. Míg 1657-ben nyolc szökött jobbágyot jegyeznek fel (Kassai, f. 71. nr. 13.), addig 1672-ben már minden jobbágy otthon van (U. o. f. 73. nr. 5.). V. ö. a már id. összeírásokat.

a zsellérség szaporodott el: 1773-ra a népességnek kétharmadát alkotta.⁷ A lakosság a középkortól kezdve túlnyomó részében tót. Kisebb foltokat jelentenek benne már a középkorban a németek,⁸ — szórványosan később is feltűnnek, — majd a juhász rutének árvai és lengyel vlachokkal vegyesen, valamint kevés magyar, akik bizonyára a török elől szorultak fel, majd ismét eltűntek.⁹ Kevért szláv társadalma egységes vallásában: ev. anyaegyházat alkot. Temploma középkori eredetű és Szent Háromság tiszteletére épült.¹⁰ Iskolájában 1771-ben kat. mester elemi ismereteket és egyszerű aritmetikát tanít.¹¹

Birtokosok. 1427.¹² Bebek-család 23 p. — 1570.¹³ Konfiskálva Szendrőhöz 7 ms, 2 i, 2 n. d. — 1652.¹⁴ Wesselényi Ferenc 21 qus, 4 i, 3 des. — 1716.¹⁵ Csáky Zsigmond 11 is, 5 des, 6 i, 1 i des. — 1773.¹⁶ Csáky Antalné 20 c, 39 i.

Helyi armálista nemesség. 1703.¹⁷ Sz: Hricsovini, Urbán. — 1725/33.¹⁷ Sz: 2 Hricsovini, 5 Urbán.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁸ 1 j, 8 c. Sz: Baniaz, Banyaz, Banyz (1563: Banyasz; 1566 elírás: Benesz; 1569 elírás: Ban; 1601: Banyasz),

⁷ A fellendülésben Wesselényi nádor népvédő intézkedéseinek jut a fő érdem (A gömöri jobbágyság, 40. s köv. l.). A zsellérség az 1715-ös orsz. összeírás (CR) szerint a közeli ércbányákban keresi kenyerét.

⁸ A rákosiak is „milének” mondják a szénégetőhelyet (Csáky-lt., Kassai, f. 69. nr. 1.).

⁹ Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIc. rendeletével *Gömör-rákosi* alakban állapította meg.

¹⁰ Némethy, 398. l. 1707-ben anyaegyház (Vm. jk. nr. 17. 213.), papja R. D. (rever. dom.) jelzővel van feljegyezve, valószínűleg ev., mert 1766-ban a kat. egyházi összeírás nem említi (Vm. lt.). Középkori okleveles adatunk nincs róla. Prédikátorainak nevét 1600- és 1608-ból közli Zoványi (MPREa, XIII. 49.).

¹¹ A kat. iskola a földesúri akarat eredménye, mert tanulói közül csak kettő kat., 30 pedig ev. hitű (Vm. lt., iskolaügyi összeírások). Ekkor különben már a templom is a katolikusok kezén van; a többségben élő evangélikusok átjárnak a szomszédos Szirkre. (Bartholomaeides, 656.)

¹² DL 35801.

¹³ Kassai, f. 68. nr. 1, 3. A falu teljes úrbéri összeírása.

¹⁴ UC 24/80. Wesselényi-urbárium. A puszták száma: 3.

¹⁵ Kassai, f. 81. nr. 5. A telkeken összesen 28 ház áll, tehát nagy az osztódás, de a szegénység is, mert csupán öt colonusnak van 2–2 ökre, hatnak 1–1 lova, a többi igátlan zsellér.

¹⁶ UT.

¹⁷ Vm. jk. nr. 15. fol. 60, illetve 100. Helybeli jobbágynemzetségek; Hricz rutén. A Csáky-családtól mentességet, majd nemességet szereztek, az igazoláskor vett telkeken éltek (fund. empt.). 1753/54-ben (Vm. lt.) az összeírásban szintén e családok szerepelnek; új a Lesták-család.

¹⁸ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

Jan (e. n.) (1563: Banyasz Janko; 1571: Janko e. n.), Martin (e. n.) (1569: Martin Dussa), Kowacz, Philippus (e. n.) (1572: Philip Antal, később nem fordul elő), Sandor (e. n.) (1580: Johannes Sandor; 1620: Szaindor); *B*: Vrsula relicta.

1551—1635. között új nevek.¹⁹ 1563. *Sz*: Abrasz²⁰ (e. n.) 1614: Obrussj; 1620: Abrass), Szyla (1566: Sswihlo; 1573: Sswihla; 1576: Wysla, Kassai 68/9.; 1579: Schileö u. o. 69/1.; 1591: Sylie; 1593: Swilla; 1595: Sihla; 1599: Schywolo, Schwilo; 1600: Swigla; 1610: Sulle). — 1565. *Sz*: Jacob Steffan (1567: Steffan e. n.; 1571: Jacobik Steffan; 1593: Jakobik), Kristel (1580: Krister; 1582: Kristyten; 1586: Kristely; 1599: Christal). — 1567. *Sz*: Petro (e. n.) (1569: Petr Jakuf); *B*: Ambrusz (e. n.). — 1569. *Sz*: Emrych (e. n.) (1580: Emericus Rakosy). — 1570.¹³ *M*: Rawaz (1600: Rawaz); *Sz*: Steller, Thwrehok, Zathko (1580: Sasy-Sasky; 1620: Szattko); *B*: Horwath. — 1571. *Sz*: Gregor (e. n.) (1580: Gregor Rakosy), Giuro Hamernik (1572: Duro Kowacz; 1573: Duro e. n.), Hruszka (1572: Körthwelyes; 1580: Ruska; 1589: Keörtuelj; 1590—1600. között: Hywoska, UC 110/64; 1600: Hrusak; 1603: Chruska). — 1572. *Sz*: Borzas (1577: Brzac). — 1578. *Sz*: Zyrkj (Kassai 68/11.). — 1581. *Sz*: Macko, Mathejowech (1582: Mateczik; 1583: Mathowik; 1584: Matezik; 1587: Mathe). — 1585. *Sz*: Kossa (1586: Kosso; 1590—1600. között: Kosza, UC 110/64.), Paulyk; 1602: Palko). — 1588.²¹ *Sz*: Derethych (1590—1600. között: Dereczyez, UC 116/64.), Kwharchycz (1600: Kwharsich; 1601: Szakach; 1639: Kuchar). — 1593. *Sz*: Brussik (1603: Pruzik). — 1599. *Sz*: Vido (e. n.) (1613: Vido Mathe). — 1600. *Sz*: Petro. — 1601. *Sz*: Deworczyk (1603: Dworskj). — 1603. *Sz*: Petrenko (e. n.), Sweez (1621: Varga op.). — 1608. *Sz*: Buchta (1610: Bukta). — 1611. *M*: Barat; *Sz*: Huszar, Vrban (1619: Orban; 1675: Urbancik; 1676: Urbanik), Zuhay (1618: Sussenski; 1621: Suezjensky); *B*: Kotos. — 1615. *Sz*: Gregor Rusnak (1616: Gregorius Oroz; 1618: Rusznak Gregor, UC 2/22; 1619: Grego Hryez; 1621: Ricz Gergeli). — 1618. *Sz*: Hewer, Repasy (1618: Repiszki, UC 2/22; 1621: Repesik), Skalka; *B*: Czeplies (1618: Czipkes, UC 2/22.). — 1619. *Sz*: Gallo. — 1620. *Sz*: Fabian. — 1621. *Sz*: Hutnik, Prouonczik (e. n.).

1635.²² 1 j, 20 c, 5 i. *M*: Baratt; *Sz*: 4 Abracz (1700: Abrak; 1715: Abráz, CR), 3 Baniass (1671: Banicz; 1672: Banesz; 1674: Banis; 1688: Banez), Bruzik (1700: Brusznik), Huszar, Oraiecz (1674: Orawecz), Petrenko, Repiski, Ruszniak (1686:

¹⁹ A külön nem jelzettek: Dec. Göm. 1580-ig a jegyzékekben gyakori az egyes név; ezeket külön csak akkor vettük fel, ha családnevük nem állapítható meg.

²⁰ Az 1610-ben feljegyzett *Abraham* Benedek és Gergelj zsellérek később állandóan *Abrasz* néven szerepelnek.

²¹ Kassai, f. 69. nr. 5. Urbéri összeírás.

²² A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábról már ismert és a következő névsorokban ismét állandó nevek: Buchta, Kuchar (Kucharsich), Ravasz, Szirki, Urbán.

Rusznák), Sandor (1671: Sándor), 3 Satko (1685: Szadko), 6 Suihla (1687: Svihla aliter Mattyok; 1696: Szvihlak), Uarga, Uido.

1635—1773. között további új nevek.²³ 1636. Sz: Balasik, Jan, Janczik. — 1638. M: Beödeör (1652: Bödör, UC 24/80; 1671: Büdör); Sz: Klimó. — 1671. Sz: Benczok (1676: Benczo; 1679: Benczak), Hriez, Missko (1683: Miska; 1715: Miskovicz CR), Polyák. — 1672. Sz: Nemoga (1700: Nimoga), Turessanszki (1677: Turessan; 1692: Turcen; 1696: Toresoki). — 1674. Sz: Stanko. — 1679. Sz: Georgius Andrass (1680: Andr. Gyurkowiech; 1683, 1684: Andr. Gyurko; 1686: relictá Georg. Andrik; 1697: Georg. Duro). — 1683. Sz: Csertik. — 1689. B: Korpas relictá. — 1690. B: Praedicantis relictá. — 1692. Sz: Laczak. — 1693. Sz: Kurecsina (1697: Kuraczina). — 1695. Sz: Kovacs, Skolnik. — 1697. Sz: Furar. — 1716.¹⁵ Sz: Bendo; B: Niemez. — 1753/54. N: Schmalez styriacus textor; Sz: Balik, Hruzicska, Kaloda, Kriak, Morvai.

1773.²⁴ 20 c, 39 i. N: Smolter; Sz: 4 Abrasz, Balik, 8 Banesz, 2 Bendo, 2 Bruszik, 2 Buhta, Frollo, Galó, Gaspar, Gyurkove, 5 Huszár, 2 Kalanda, 3 Krjek, Kudlák, Lehoczky, Mateha, Mihalik, Miskovitz, Nemoga, 2 Oravecz, Pavelko, 3 Petrenko, Polinszky, 2 Rusznák, 3 Sandor, Spisák, Svez, 3 Svichla, Sztary; B: Faber.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlyomóan divatozó nyelv a tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1768.²⁵ *Vodicsa*, vallis; 1769: Vogyitza völgy (F. 107. nr. 14.); 1864: Wodica (Pesty).

Skalitzá, hegy; 1769 (F. 107. nr. 14.); 1806 (Bartholomaeides, 657.); 1864: Skalie (Pesty).

Zlata,²⁶ hegy és völgy; 1769 (F. 107. nr. 23.).

1787.²⁷ *Za kopanky*,²⁷ vallicula; 1864: Zakopanki (Pesty).

RAKOTTYÁS (*Rakathyas*, *Rakothyas*).

A XV. század közepén, a Góbisházán birtokos magyar családdal közös töről eredt család kezén tűnik fel.¹ Mivel a Góbisházaiak a balogmelléki várjobbágyaságból sarjadtak ki,

²³ A külön nem jelzettek: Dec. Göm., 1753/54. pedig: Vm. dica.

²⁴ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁵ Kassai, f. 107. nr. 23. Elválasztó határai Nandrás felől.

²⁶ Zlata nőnemű melléknév, annyi mint arany-os. (S. H.)

²⁷ Kassai, f. 116. nr. 15. Za Kopanki = a kapával megművelt földeken túli. (S. H.)

¹ Első említése 1451: DL 14474. Itt is csak a róla nevezett család szerepel a Pálócziak familiárisaként.

a Rakottyásiak is ehhez tartoznak. Földjük ennél fogva balogmelléki várföld. Abból a körülményből, hogy a jóval feljebb elterülő Kápolna Bátka várföld határából vált ki, joggal következtethető, hogy eredetileg Rakottyás is Bátkához tartozott. Bár első említése késői, mégis területe a közös földből a XIV. század közepére már kialakulhatott. De mert egyetlen nemes családé és csak egy-két kúria állhatott benne,² nem emlékeznek meg róla az oklevelek, illetve birtokosai jogüggyellett kapcsolatban nem szerepelnek.³ Nemesi jellege megmaradt az újkorban⁴ is. Kuriális telkein ugyan élnek parasztok, de valamennyien zsellérek, akiknek rendes helyföldjeik nincsenek, hanem csak a nemesi földekből kapnak évről-évre valamit művelésre. Első birtokosainak kihalása után a helység egy részét nagybirtokosok szereztek meg,⁵ másik részét pedig idegen kisenemesek. Az utóbbiak ugyan a faluban éltek, ennek népi jellegét azonban mégis a nagyobb birtokosok nemesi kúriáinak zsellérnépsége szabta meg. A zsellérek nagyobb része magyar, a közjük került idegenek pedig hozzájuk hasonultak. A magyarság tehát túlélte három század megpróbáltatásait. Egyházáról és iskolájáról adataink nem szólnak; filiaként valamely környező nagyobb egyházhoz tartozhatott.

HELYI NEMESSÉG.

Rakottyásról nevezett családok. XV. sz. *M:* Felkéz, Rakottyási; *B:* Literatus. — XVI. sz. *M:* Felkéz, Rakottyási.

Egytelkes és armalista nemesség. 1707.⁶ *M:* Puskás; *B:* Óvári, — 1720.⁷ *B:* Loxányi, Óvári.

BIRTOKOSOK.

1524.⁵ Derencsényi Miklós. — 1588.⁸ Zákány István és Jakófy Péter 1 is, 5 i. — 1728.⁸ Jánoki, Palladi és Uza családok, továbbá Szentmiklósy István 5 c. — 1773.⁹ Özv. Platthy Imréné 3 c; Bárczay Farkas 1 c; özv. Korponay Gáborné 2 c, 1 i; Bornemissza Antal 2 c; Luzsénszky György 1 c.

² Így pl. 1728-ban csupán egyetlen nemesi kúriáját jegyzik fel (Vm. dica, kuriális telkek összeírása).

³ Ölv. Település és nemesség (Turul, 1940. 59.).

⁴ 1705 curialis: vm. jk. nr. 16. 206; 1718 curialis: vm. jk. nr. 21. 150.

⁵ 1524-ben a magvaszakadt Felkéz János birtokait, köztük Rakottyást is, a Derencsényi-család kapja adományba (Rimaszomb. Múz.), amelyet a király 1557-ben Derencsényi Tamás részére megerősít. (Lib. Reg. III. 383.).

⁶ Vm. jk. nr. 17. fol. 221-től. Ugyanezek 1706-ban Centeházához vannak felvéve (vm. lt. nem. ö. ir., kül. füz.).

⁷ Vm. lt., nemességvizsgálati jegyzőkönyv.

⁸ 1588: Dic. Tom. XV. fol. 360; 1728: vm. dica. Kuriális hely.

⁹ UT.

ZSELLÉRSÉG-JOBBÁGYSÁG.¹⁰

1574.¹¹ *M*: Chazar. — 1668.¹² *M*: Fono, Nagy, Szekeres. — 1699.¹³ *M*: Juhasz. — 1728.² *M*: Palla; *Sz*: Bacsik.¹⁴ — 1738.¹³ *B*: Derentseny¹⁴ (1754: Derencsényi vm. dica); *B*: Batsó. — 1754.¹⁵ *M*: Fejes; *Sz*: Galo, Laczko. — 1768.¹⁶ *M*: Simon.

1773¹⁷ 9 c, 1 i. *M*: Fejes, 4 Fonó, Nagy; *B*: Batsó, 3 Derencsényi.

Cigányok. 1774.¹⁸ Czifra.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1795.¹⁹ *Réven alól való hosszu*, pratum; 1864: Hosszu (Pcsty). *Kurucz ortás*; 1864: Ortvány, Ortás, szántó és kaszáló (Pesty).

Hosszu nyilas, pratum.

RATKÓ (*Rathkow*, *Rathko*).

A Balog-nemzetség, miután gömöri összefüggő adománybirtokának déli részét a XIII. század közepéig megszervezte, nagyszabású kultúrmunkába fogott a Fekete-erdőben, fel egészen a murányi völgyig.¹ Az itt életrehívott telepek közül a legnagyobb jelentőségre Ratkó jutott, mint az egész vidék központja, értékesítő és elosztó helye. Telephelye a Turóc patak

¹⁰ Mivel kuriális jellege felmentette a helységet minden adózástól, zsellérségéről nincsenek sorozatos kimutatásaink. Csupán a késői dica-jegyzékek sorolják fel a nemesség mellett a kúriákon élő zsellérek neveit.

¹¹ Vm. jk. nr. 1. fol. 28.

¹² U. o. nr. 8. fol. 406. Kúrián élő parasztok.

¹³ Vm. dica.

¹⁴ A két név azonos családot jelöl, amely Derencsényből jött. A Derencsényi név állandósult.

¹⁵ Vm. dica. Ekkorra már átalakult jobbágyközséggé, amelyben a bíró mellett nyolc colonust jegyzett fel a dicator.

¹⁶ Kassai f. 123. nr. 5. Statuciónál jelenik meg.

¹⁷ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁸ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹⁹ Vályi-lt. A. IV/29. 144. Hivat. becslés.

¹ Az erdő egy része érintetlen még 1413-ban is; az oklevelek „magna silva”-nak, illetve „Fekethe erdew”-nek nevezik. Határai a Turóc folyónál kezdődnek és elnyúlnak egészen Zólyom megye határáig. (DL 24706. és Körmendí lt. Acta ant. Alm. 2. lad. 4. nr. 10.)

felső folyásánál nagyban segítette későbbi hivatásának betöltésében. Határa hegyes, kevésbé alkalmas a földművelésre.² Bár még az újkorban is állandóan találunk benne földművelő, azaz külsőséggel rendelkező jobbágytelkeket, ezek száma egyre fogy, úgyhogy az úrbérrendezés idejére csak zsellérség lakja. Ezzel szemben egyre nő ipari lakossága. Fejlődését a települési adottságok terelték ebbe az irányba. Főút kötötte ugyanis össze a megye déli részével és így iparosai az országban bármerre könnyen tudtak áruikkal eljutni.³ Közvetlen szomszédságában terültek el a hatalmas vasérc-hegyek;⁴ a vidék fában gazdag, de a fán kívül felhasználható az ércfeldolgozáshoz a Turóc vízének energiája is. Ratkó lakosai a Turócon ezért malmokat építettek, sőt bébevettek két elpusztásodott Hanva-falut is: Prózsát és Forrót. Ugyanők messzi vidékek, a Felsőbalogtól a Turóc forrásáig, Fillérig húzódó falvak lakóitól, akik szívesen keresték fel egyre nagyobb jelentőségre jutó piacát, nyersanyaghoz és kész termékekhez jutottak, hogy azután feldolgozzák azokat, vagy kereskedjenek velük. Így alakult ki sokfelé ágazó ipara, főleg a szövő-fonó mesterség. Ennek eredete visszanyúlik a középkorba, mert az 1499-es jobbágynevek között említett „Sator” bizonyára sartor, azaz szűrszabó. Az újkorban kallómalmokat, csapókölyüket állítanak fel,⁵ amelyekben különböző posztanyagot készítenek; ezt azután részben a helyi szűrszabók dolgozzák fel, nagyobb részében azonban az ország vásáros helyein értékesítik.⁶ 1754-ben a lakosság legnagyobb része takács (fullones seu pannifices) és négy takács-

² Leírja a két orsz. összeírás (1715. és 1720: CR), valamint az 1728-as dicajstrom (Vm. dica).

³ Legfontosabb útvonala Szkároson keresztül Tornaľja felé vitt és az országútba torkollott. Szkárosi részét Lice 1243-as határjárása említi (Fejér IV/1. 287.). 1384-ben pedig ugyancsak Szkáros határjárásában Falfaluig vezető része szerepel határjelként. (L. Szkáros, Födrajzi nevek.) Megvolt azonban sokkal korábban és feljebb is vezetett, mivel 1266-ban a Turóc mellett Szásza, 1384-ben pedig Fillér is kialakult helységek. Nyilván még a középkorban kifejlődött a Balogvölgyről Újvásáron keresztül Ratkóra vezető útvonal. Ez annál valószínűbb, mert Derenek vára éppen ennek irányába esett, ide pedig a Ratkóvölgyről is kétségtelenül tartottak utat.

⁴ A vas volt Gömör legnevezetesebb bányakincse (Fényes, 133. l.); a kat. térképen Rákostól Szirkig és Vashegyig csak vasércbányákat látni.

⁵ 1643-ban a ratkói csapók a forrói pusztán épített kölyűn dolgoztak, munkájukban azonban Soldos Mátyás háborgatta őket. A földesasszony, Homonnai Drugeth Mária a legélesebben síkra száll polgárai érdekében. (NRA 245/50.).

⁶ A ratkói szűryanag a megye által kiadott árlimitációkban mindig külön tételként szerepel (1702/1703: Vm. jk. nr. 15.; 1724: Vm. lt., Fons IX. f. 1. nr. 4. stb.). A csapók földesúri kötelezettségeiket is termékeikkel váltják meg, rendszeren szűryanaggal (UC 120/2.).

malomban (mola fullonica) űzi mesterségét.⁷ Korán nagy jelentőséghez jut a vasipar, a kohászat és a vassfeldolgozás. Több hámor és vaskohó áll a határban, 1564-ben négy hámor és három fűvő (huta) dolgozott,⁸ de 1754-ben már csak két vassfeldolgozó üzemet jegyeznek fel.⁷ Fő termelésük a vasrúd, készítenek azonban sok szántóvasat, csorosozlyát, patkót és hasonló tárgyakat.⁸ A vassfeldolgozás jelentősége a XVIII. századra erősen alászállott és a közvetlen környezet szükségletének kielégítésére szorítkozott.⁹ A bőrkészítő és feldolgozó ipar a csapómesterséggel vetekszik. Az 1499-es, valamint az 1501-es Sutor és Warga nevek nyilván cserzővargákat jelentenek. A Lorántfy-urbaniumokban a lakosság egy része úrbéri kötelezettségei fejében a tisztartó által adott bőrt cserzi és abból sarukat készít.¹⁰ 1720-ban a cserzővargák száma 14, a tímároké 6.¹¹ A nyersanyagot termelő iparokkal kapcsolatban a feldolgozó iparok, így a szűcsök, lakatosok, kovácsok, szűrszabók és csizmadiák szintén képviselve vannak a lakosságban.¹² A len- és kenderfonás, va-

⁷ Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Az bizonyos, hogy ekkorra a többi ipar vesztett jelentőségéből, viszont a csapóké növekedett.

⁸ UC 24/75. A kohászattal foglalkozó lakosokat az összeírás szerint „Szelery alias Hamornyczy“-nak nevezik és egy-egy hámor után a földesúrnak, amennyiben dolgoznak, hetenként 50–50 dénárt fizetnek. Ez a viszonylag nagy összeg azt igazolja, hogy a hámosok jól kerestek. Vannak közöttük, szép számmal, a szomszédos helységekből valók; a ratkóiak ekkor még inkább csak a kész vasat dolgozták fel és főleg a gazdaságban használt tárgyakat készítették. Ezzel rótták le különben földesúri szolgáltatásaikat is (1610: UC 120/2).

⁹ Már a csetneki, ochtinaí és szlabosi hatalmas üzemek ragadják magukhoz a vassfeldolgozást és ratkói vasat a 6. j.-ben idézett árlimitációk sem említik.

¹⁰ 1610: UC 120/2. és 1632: UC 3/20. Ez a jobbágyok nagyobbik részének a szolgáltatása, ami a tímárság nagy elterjedésére vall. Fényes szerint (155. l.) 1837-ben 104 tímár és cserzővarga élt a községben, tehát ennek az iparágának a jelentősége megmaradt később is és mindjárt a csapómesterség után következett.

¹¹ CR. A lakosság ekkori, a zűrzavaros idők miatt csökkent létszámában a legtöbben vannak.

¹² A város iparosága 1712-ben és 1728-ban a következőképpen oszlik meg:

	1712:	1728:
lanio (mészáros)	— — 2	2
sutor (varga)	— — 7	22
pannifex (takács)	— — 1	11
cerdo (tímár)	— — 6	11
faber (kovács)	— — 2	1
serator (lakatos)	— — 1	2
pellio (szűcs)	— — 2	2
coturnarius (csizmadia)	— 4	6

Csak 1728-ban írnak össze 2 sartort, azaz szűrszabót. (1712: Kézirattár, Fol. Lat. 283; 1728: Vm. dica).

lamint fehérités inkább az asszonyok munkája.¹³ Ratkó nagy jelentőségét a földesurak is észrevették s igyekeztek fejlődését előmozdítani. Városi kiváltságokban részesítették és míg a postfundális földekkel rendelkező jobbágy megadta a dézsmát, addig az iparos, tehát zsellérszámba menő lakos eleintén iparával adózott, majd némi taksát fizetett s ezzel minden kötelezettségét megváltotta. A helység elnyerte az úri haszonvételeket is; saját kezelésben tarthatott kocsmát és mézárszéket. A szabad költözködés joga és a városi autonómia azonban hiányzott kiváltságai közül,¹⁴ aminek következtében nemesi iparosok nem települtek le, mint pl. Rozsnyón és Rimaszombatban történt. Ratkót ugyan legelőször 1413-ban említik,¹⁵ azonban 1427-i portáinak a környékhez viszonyított nagy száma,¹⁶ valamint személynévi képzésű neve¹⁷ arra mutat, hogy a települési mag-nak meg kellett lenni legkésőbbben a XIII. század közepén.¹⁸ Lakossága a középkor végén elegendő, túlnyomó a tót és rutén, tehát korai telepesei is ezek közül kerülhettek ki. Később, bár

¹³ A mellett, hogy maguknak is készítették durva vásznat, ezt főleg — mint általában meggyeztette — úrbéri szolgáltatásban végezték. (1689: Rák. — Aspr. C. 48. f. I. nr. 26.).

¹⁴ A már korábban idézett urbáriumok mellett, még a következőket említjük. 1618: UC 84/47; 1620: UC 22/21; 1635: UC 3/22; 1649: UC 3/25; 1670: UC 157/73; UC 108/16; 1702: UC 3/38; 1718: Rák. — Aspr. lt. C. 87. f. I. nr. 5. Az önellátásra és egyben minél nagyobb haszonra törekvő földesúri üzemből ilyen város elengedhetetlen volt, már pedig a derencsényi uradalomban Ratkó egyedül jött tekintetbe. Ezért, amint a felsorolt adatokból is kiténik, tervszerűen fejlesztették iparát. A Dobóczy-család pl. 1658-ban egy Kitalta János szürmívest hozott ide feljebből (Turul. XVIII. 88.). Ugyanígy gondoltak a kevés postfundális föld megműveltetésére is; tehát tartottak benne földmives jobbágyokat, valamint zsellérnépséget, amely az uradalom központi szolgálatában, tehát a levélvívésben, hírhordásban stb. találta meg munkáját. Így alakult át Ratkó olyan földesúri városi üzemmé, amely a derencsényi uradalom minden jobbágyrétegéből foglalkoztatott colonosukat és benne az uradalom ipari és kereskedelmi élete összpontosult.

¹⁵ DL 24706. A Derencsényiek egyéb irtott falvaikkal együtt új adományt szereztek reá. 1501-től (DL 21045) „oppidum“.

¹⁶ Bizonyos, hogy ilyen iparúzó helyen egy portán többen is éltek, tehát a családok száma nagyobb a portaszámnál; voltak azonkívül zsellérek is.

¹⁷ Alapszava Rad, amiből Rada, Radegost, Radivoj stb. személy-név keletkezett (S. H.) Szlovák hivatalos neve: Ratková.

¹⁸ Egy 1413-i oklevélből (Körmendi-lt. Acta ant. Alm. 2. lad. 4. nr. 10.) úgy látszik, hogy a környéken fekvő telepeket már Ratkó határában alapították. A Széchyek t. i. tiltakoztak az ellen, hogy a Derencsényi-család a nagy erdőben „Rathkoreth“ nevű helyen irtott és bizonyos falvakat alapított. Mivel ez Ratkóra magára nem vonatkozhatik, csak úgy magyarázhatjuk, hogy ratkói lakosok elkezdtek a környéken irtani, az irtások helyén pedig lassan települések keletkeztek.

maradnak rutének is, túlsúlyra jut a tótság. A XVI. századi bizonytalan idők¹⁹ után a XVII. század közepétől vesz a gyarapodás nagyobb lendületet. A szaporulat elsősorban a környező helységekből kerül ki, jönnek azonban messzebből, Morvaországból is bevándorlók. Jelentékeny fogyást idéz elő a pestis; 1709/10-ben 100 lélek hal el a járványban.²⁰ A lakosság az úrbérendezés idejében is szláv; a magyarságra, németsegre és zsidókra valló nevek a szlávásban szinte elenyésznek. Egységes a népesség vallásra nézve; mindannyian az ev. hitet követik. Ratkó 1594-től kezdve ev. anyaegyház, de temploma még a középkorban épült.²¹ Iskolája 1771-ben teljes gimnázium, ev. tanítója, Koroni Mihály 70 ev. tanulót oktat, s a tantárgyak, az elemi ismeretektől egészen a retorikáig terjednek.²²

BIRTOKOSOK.

1427.²³ Derencsényi Imre 21 p. — 1578.²⁴ Derencsényi-család 1 is, 7 ms, 6 i, 3 des. — 1679.²⁵ Rákóczi-rész 3 ms, 11 qus, 6 i; Másoké 11% is. — 1773.²⁶ Koháry Ignác 45 i;

¹⁹ Középkori jobbágysága az újkorra teljesen kicserélődött, lakossága a török megjelenése után egészen a XVI. század végéig állandóan hullámzik. 1582-ben tett vallomásuk szerint mintegy 40 éve adóznak a töröknek (UC 59/13.) és ennek következtében a létszám 1580-ra 9—10 családra zsugorodott össze. 1598-ban is mindössze, 23 házat számolnak benne (UC 109/1.). Ezzel magyarázható, hogy a XVII. század elején itt lakók csaknem mind jövevények, régi nevet a dézsmajegyzékekben alig olvasunk.

²⁰ A szaporodásnál mint egyéb esetekben, itt is érvényesült a város vonzásának törvénye. Igen sok környékbeli falu jobbágysait megtaláljuk a jövevények között, pedig nagyobb részüket nyilván nem is származási helyük után nevezték. 1754-ben a megye összeírása (Vm. lt., Conser. profug.) az egyetlen Vajsz-családot említi, mint amely két adóköteles családtaggal Balassagyarmatra szökött.

²¹ Templomáról Bartholomaeides (658. l.) azt állítja, hogy a husziták műve. Adataink azonban erről semmit sem tudnak, s nem is valószínű, hogy így lett volna. Bizonyára még a husziták előtt épült, mert a legközelebbi egyházashely Újvásár volt, ettől pedig messze északra nem találunk másik templomot. Prédikátorainak névsora 1594—1779. között: Arch. agent. 2. cs. 195. sz. (V. ö. Dec. agn. 1606. és Zoványi, MPrEA. XIII. 50.). 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 213; 1728: Vm. jk. nr. 27. fol. 136.; 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Ez utóbbi szerint lakói mind evangélikusok, a templom jó anyagból épült, orgonával is el van látva.

²² Vm. lt., iskolaügyi összeírások. Olv. Gömör megye iskolaügye (Domanovszky-émlékkönyv, 275—276.). A tanulók donatisták-, grammatisták-, szintakszisták- és retoristákra oszlanak, a két utóbbi csoport tagjai leginkább vidékiek, azaz a környékről jártak be. Ratkó tehát iskolájával is központja a vidéknek.

²³ DL 35801.

²⁴ Dic. Tom. XV. 810.

²⁵ UC 5/14. A többi birtokosok nincsenek felsorolva.

²⁶ UT.

Draskóczy Ádám 47 i; Battik György 5 i; Luzsénszky-család 19 i; Vécsey 22 i; Bornemissza-család 8 i; Ottlik Antal 11 i; Szvoboda József 8 i; Szathmáry Király Miklós 5 i; Tornallyay György örökösei záloga 2 i.

HELYI ARMÁLISTA NEMESSÉG.

1703.²⁷ *B:* Rátkai. — 1725/33.²⁸ *Sz:* Malatinszky. — 1753/54.²⁹ *Sz:* Ladislaides, Malatinszky.

JOBBÁGYSÁG.

1499.³⁰ *M:* Dyak; *N:* Nerer; *Sz:* Damyanowycz, Lezechky, Mathostoyth, Nedel, Nekhorthawycz, Rwsolky, quidam Sewstoyky, quidam Synka, T. . mersyk, relicta Zolabwk; *B:* Dommos, nobilis relicta condam Johannis Erdely, relicta condam Galli, Sator, Swtor, Sylesthey.

1501.³¹ *N:* Hahel; *Sz:* Alberthyk, Poznan; *B:* Benedictus, Warga.

1551.³² 14 c. *Sz:* Darancz (1593: Dorancz), Koren (1603: Korin), Selech, Wayda (1573: Sstewko e. n.; 1577: Stewko Wayda); *B:* Bartholomeus (e. n.), 2 Faber (1581: Kovacz), Georgius (e. n.), Jacobus (e. n.), Joannes (e. n.), Joannes Literatus, Steller, Stephanus (e. n.), Sutor (1582: Varga).

1551—1600. között új nevek.³³ 1571. *N:* Henzlo (1581: Henzl-Henzlowycz; 1582: Henzel-Henzer; 1599: Henszel); *Sz:* Baran (1573: Barzan), Chech (1572: Soch; 1581: Czech-Chyok; 1584: Cheli; 1599: Chocz), Leuko (1573: Lewko; 1580: Lewkeo), Mikloszo, Mikolaszo³⁴ (1572: Mikloss e. n.; 1573: Mikulass; 1584: Nicolaus Janko; 1591: Mikulas Janko), Ondreo (1573: Ondreiko), Suchacz (1580: Sukacz), Susenski (1572 elírással: Sas), Tretetők (1572: Tretetek; 1581: Tretiak; 1590: Teretk). — 1572. *Sz:* Melich (1595: Joannes Melich; 1599: Melich e. n.), Sseben (e. n.) (1580: Tomas Sebestien). — 1573. *B:* Demeter (1580: Demetrius Benkeo; 1595: Demetrius N; 1599: Ambrosius

²⁷ Vm. jk. nr. 15. fol. 60. Helybeli jobbágyból lett nemes, kúrián lakik.

²⁸ Vm. jk. nr. 15. fol. 101. Armalista nemesi igazolás. Kishonti család.

²⁹ Vm. lt., nemességigazolási jegyzőkönyv.

³⁰ Rák-Aspr. lt. C. 47. f. 1. nr. 25. A Derencsenyi-osztály jegyzi fel.

³¹ DL 21045. Kölcsönt felvevő jobbágyok.

³² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Bíró külön nincs feljegyezve. A változatok nélkül közölt nevek a későbbi jegyzékekben nem találhatók fel. A legközelebbi jegyzék csak 1571-ről maradt reánk, így nem lehet megállapítani, hogy az itteni egyes nevű colonusok közül 1571-ben kik éltek még itt.

³³ Dec. Göm.

³⁴ Az 1571-es Mikolaszo Steffan helyett 1572-ben egyetlen esetben Stefan Swec áll, tehát foglalkozásnév.

Demeter). — 1575. Sz: Meser. — 1577. Sz: Hamornyk (1572, 1573: Petro e. n.; 1578: Petro Hamornyk), Kraiecz (1580: Zabo; 1581: Krayczy-Kraycz; 1583: Soboly). — 1581. Sz: Snopko (1583: Sobko; 1593: Schnopko; 1602 elírással: Szrinnko). — 1583. Sz: Mathias (1593: Mathesz), Sanko. — 1591. Sz: Sudrlak. — 1599. Sz: Hewer, Krachon (1610: Karaczion), Stacho; B: Lassan, Paruus.

1600.³⁵ 1 j, 18 c, 3 i. M: Bodo (1615: Bodon; 1618: Bedo; 1620: Bodo); N: Hanzel (1602: Hanzli; 1603: Henczell; 1620: Hansell); Sz: Anniczka relicta, Cheh (1601: Csok; 1602: Czök; 1610 magyaros elírással: Czioto), Dorancz (1605: Durancz; 1608: Giurencz), Hewer, Horska (1601: Riezka; 1603: Hriezko; 1605: Hrska; 1608 torzítással: Kesko; 1610: Harsko; 1611: Hariczka; 1613: Herczka; 1619 elírással: Muska; 1637 szintén: Hruska), Josway,³⁶ Karachion (1618: Karaczondi, UC 84/47.), Krajecz (1603: Zabo), Koryn, Lepko (1601: Lauko; 1610: Laufko), Mikola³⁷ (1602: Mikolas; 1610: Miklos), Murar (1601: Muran), Sebastianus Tamas (1601: Seban Tamas), Swecz (1610: Varga; 1619 elírás: Stecz), 2 Tretiak (1610: Tretrik; 1612: Triezak; 1619 magyaros elírás: Teöreök), 2 Wayda (v. ö. 1651) (1601 egy esetben: Mlinar; 1603: Vaitta; 1618: Vyda), Zuhach (1602: Zluka; 1610: Zahacz; 1613: Zullvacz); B: Lassan (1602: Laszan).

1600—1671. között további új nevek.³⁸ 1601. Sz: Jurkowik, Lacznik. — 1602. Sz: Kowacz. — 1605. Sz: Zitar (1610: Citar; 1612: Sitas). — 1607. M: Geze. — 1610. Sz: Durda (1613: Borda; 1614: Burda; 1616 magyaros elírás: Bordas; 1619: Burda).

³⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábbiól már ismert és később is feljegyzett nevek: Melich, Sznopko, Sztacho (Sztachovitz).

³⁶ Az itt Demeter Josway néven feljegyzett jobbágy neve 1601-ben és a következő jegyzékekben foglalkozásáról: Suecz Dömötör.

³⁷ Csere révén gyakran keresztnév. Két jellemző eset 1611: Nicolaus Jurjk; 1612: Miklos György.

³⁸ A külön nem jelzettek: Dec. Göm. Az egyes jegyzékek összehasonlítása és így a nevek azonosítása rendkívüli nehézségekbe ütközött. Az új nevek ugyanis mint rendszeren, itt is a zsellérek között fordulnak elő, viszont a jövevény zselléreket felváltva, hol származási helyük, hol foglalkozásuk, hol meg nemzetiségük után nevezik. A zsellérek névrendje azonban a jegyzékekben sohasem azonos, felsorolásuk minden évben más, mivel a jövevények eleinte házatlan zselléreként más házaiban laktak és esetleg évről-évre máshova költöztek. De nagy nehézséget okoz a jegyzékek hiányossága. Pl. jégverés esetén csak azokat a jobbágyokat sorolják fel, akik az elemi csapás ellenére is tudtak valamit szolgáltatni. Ilyen körülmények között gyakran még a legnagyobb utánjárásal sem sikerült az azonosításokat elvégezni. Az új nevek között vannak tehát bizonyára olyanok, amelyek valójában nem újak, hanem már korábban is itt élő jobbágycsaládot jelölnek, de mert e család régebbi nevét nem lehetett megállapítani, a kapcsolatot sem tudtuk rögzíteni. Akadályt jelentenek a névsorok teljesen felismerhetetlen elírásai is; pl. 1610-ben a Cseh név helyett Cziotot írnak.

Gajdos (1620: Gaidoss). — 1611. Sz: Chismar (1612: Czismadja; 1618: Czismasia), Kytayka (1612: Kita; 1613: Kytaj; 1615: Kytayha), Klopán (1612: Klopa; 1613: Cloppan); B: Olah (1613: Ola). — 1612. Sz: Lizko³⁹ (1616: Liska; 1621: Lasko). — 1613. Sz: Puchala (1620: Puchalla; 1635: Buchola). — 1616. Sz: Kolwek (1619: Kelnek; 1620: Koluek), Polak (1635: Poliek); B: Geztes (1619: Gesztes). — 1618.⁴⁰ M: Czapo (1638: Czipo); Sz: Czaban, Noga (1621 elírás: Bogannj). — 1619. Sz: Bartigh (1620: Bartik), Czukenyk (1621: Szukenik), Morawczik (1620: Morauetz; 1636: Maruay; 1638: Morawecz); B: Borbelj (1620: Barbier). — 1620. Sz: Krizo (1621: Kriso), Pastor (1621: Paztir), Rochaj (1621: Rakossi), Seben; B: Breznaj, Nemeth. — 1621. Struczko, Suthak. — 1635. M: Gonocz, Kys; N: Bruder (1637: Bruder); Sz: Brzac, Brenosky, Czirkozkj (1635 elírás: Serkey, UC 3/22; 1636: Szirkay), Tokar, Woczar, Zliechosky (1636: Wlieczosky). — 1636. Sz: Benkusska. — 1637. Sz: Hluchi. — 1638. Sz: Czipko, Hoduba, Jurik, Koczok, Mohula, Orosz, Poprocckj; B: Bugar, Fazekas. — 1634. B: Faluba (UC 3/24).

1671.⁴¹ 1 j, 35 c, 43 i. M: 2 Török (1679: Terek); Sz: Augusta Gyurko (1689: Augustin), Barberik, Berác (1673: Bráz; 1674: Beracs; 1690: Mráz; 1691: Baracz), Bradnenin (1672: Baradnay; 1675: Bradneny; 1679: Bradnen), Czernianszky (1672: Czerenszki; 1673: Czereszneszki; 1677: Cerenansky), 4 Czismar (1672: Csizmazia), Czernok (1673: Czerneök; 1685: Cserno), 2 Chuya (1673: Hollya; 1674: Huja; 1675: Choya; 1684: Bujal), DREWENAK (1696: Drivinak; 1700: Demenak), Dubravka, Ficzko (1672: Feczke; 1674 elírás: Szczeko; 1675: Feczki; 1678: Feczko), 2 Gaydos, Hayduczik (1672: Hajdu; 1673: Haydur; 1674: Haidusik; 1688: Hajdurik; 1680: Hajduk), Hluchy (1673: Siket), 3 Hrczka (1673: Huszka; 1683: Haeska; 1684: Recska; 1685: Hrdezka; 1688: Hrecska; 1691: Rhoska; 1698: Hrizka), Hrvol (1698: Hrivol), Janik (1676: Janowiech; 1678: Janik), Klopán, Kompanik, 3 Koren (1674: Korenj), Kossut, Kovacz, Kozar⁴² (1674: Kosar; 1685: Koziar), Kraczuu, Krajecz (1680: Kragecz; 1683: Szabó; 1690: Krajczok), Kusnyer, Leuko (1673: Leökeö), 2 Mikulas, Nandraszky, Noga, Osztrzenszky (1672: Esztréni; 1673: Sztrényi; 1679: Osztranzsky; 1687: Ostriansky), Pasztir (1672: Pásztor), Polyak (1680: Polak), Prievizsky (1675 elírás: Poprocckj; 1677: Priwiedeky; 1678: Prewiczky; 1684: Prievidik), Puchala (1673: Pokala; 1698: Pudrala), 2 Racz (1676: Raczik; 1693: Razik; 1698 elírással:

³⁹ A jegyzékek összevetéséből valószínűnek látszik, hogy a Lewko-Lauko név elírt alakja. 1612 után ez a névalak nem is fordul többé elő.

⁴⁰ UC 84/47. Jellemző a Noga-névnek 1621-es teljesen torzult alakja.

⁴¹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt fel nem jegyzett, korábbról már ismert és később is előforduló nevek: Baran, Csapó, Moravesik (Moravecz), Szukenik.

⁴² A teljes név 1671: Kozar Martin; 1672: Thimar Martin, később ismét Kozar. A Timár név megint előfordul 1683-ban, az azonosságot azonban már nem lehet eldönteni.

Raák), Sebeök (1689: Sebik; 1695: Sebök), Siroky⁴³ (1686: Syrkowska relict), 2 Szitár, Szivák (1672: Szlivka; 1715: Szlivka, CR), Szloszar (1673: Lakatos; 1677: Slosarik), Sznopko, 3 Szuchacz (1673: Szukacs; 1689: Szakacs), Sutovszky, Takacz, Tkác (1677: Tkacs), 2 Thobisz (1687: Dobis), 2 Tokár, Tokarow (1700: Thakar), Tretjak (1700: Tretyák), 2 Vaydák (1678: Vajda), Varga (1680: Sswecz), Vrana; *B*: 2 Faluba (1684: Fabula), Lassin, 4 Oloh (1685: Holoch; 1696: Oláh).

1671—1773. között további új nevek.⁴⁴ 1672. *M*: Nagy; *Sz*: Klineczko⁴⁵ (1685: Kilinczko; 1686: Klincsöko; 1689: Klinko; 1698: Klimko; 1715: Klinszko, CR), Seya, Tábor. — 1673. *M*: Joannes Beke (1685: Beke); *N*: Hencz (1674: Hanes; 1684: Hancz; 1690: Hanss); *Sz*: Borisz (1674 elírás: Boros), Gyurina (1678: Gyurinda; 1685: Gyureso; 1698: Gyurinceza; 1700: Gyuranda, Gyuro), Roháll (1680: Rohac; 1683: Rosaly; 1715: Robol, CR); *B*: Izrael Csapo⁴⁶ (1688: Israel Csupo; 1689: Israel Lebieczkj; 1720: Izrael), Szeöcs (v. ö. 1671: Kusnyer). — 1674. *M*: Kurthi; *Sz*: Jakab, Michalik (1684: Mihalicz; 1720: Miháli, CR). — 1675. *Sz*: Mossowskj, Sztraka (1688: Szarka); *B*: relictá Uhrin. — 1677. *Sz*: Dorotea Iwankowich (1678: Dorotea Yankowa; 1679: Dorothea Iwankowa; 1688: Stephanus Ivánka), Kundrak. — 1678. *Sz*: Chiznen (1679: Chiznan), Petroczik (1690: Petrocsik relictá; 1720: Péter, CR). — 1679. *Sz*: Bennecz, Nerawny (1684: Nerawin; 1687: Negawny). — 1683. *Sz*: Liptak, Repiczky (1684: Repiski), Szelezcky, Szudlak, Szudlerak; *B*: Timmar. — 1684. *Sz*: Ferenczkin (1686: Ferencsik), Simko; *B*: Bonta (1687: Bota). — 1685. *Sz*: Galaja (1687: Gallik; 1688: Galay; 1689: Galli; 1690: Galaj; 1692: Galag; 1696: Garai; 1698: Gallay). — 1686. *Sz*: Swyhla; *B*: Szuhaj. — 1689. *Sz*: Andrik (1700: Andras), Szokol (1696: Szokoly). — 1690. *Sz*: Revuecky (1696: Röczei; 1715: Rebuecky, CR), Zdiehavszky. — 1691. *Sz*: Jankurka (1700: Jankarca). — 1693. *B*: Tureciani (1698: Turezan). — 1696. *M*: Labantz. — 1697. *Sz*: Vapeník; *B*: Olaszí (1715: Olászi, CR). — 1700. *B*: Balezér. — 1715. *Sz*: Jesko (1720: Jasko, CR), Kurensik (1720: Korensik, CR). — 1720. *M*: Havas; *N*: Vaisz; *B*: Bakhaton. — 1753/54. *M*: Almassy, Ujhazi; *Sz*: Babuska, Bahil, Belak, Benko, Bosik, Fakla, Fasko, Futrak, Hogyak, Hodejovszky, Hrebenar, Hutka, Jamrik, Jancsura, Kleszen, Kokavszky, Kosztka, Kvaesan, Liska, Meszár, Mezi-brodszky, Muranszky, Pauloviezky, Pelech, Pulini, Ribarik.

⁴³ Szirkből származót jelent, azonos az 1635-höz felsorolt Czirkozkj névvel.

⁴⁴ A külön nem jelettek: Dec. Göm. 1720: CR, az 1753/54. éviék pedig: Vm. dica. V. ö. a 38. j.-ben mondottakat.

⁴⁵ Ez a család 1671-ben, a teljes névsorban Kraczun néven szerepel. 1672-től azonban csaknem állandóan a Klineczko név fordul elő. Tehát csak a név új.

⁴⁶ Amint a változatokból megállapítható, Izrael a családnév, az 1689-es név pedig a származási helye, vagy a szépesi Lebiecz, vagy a szomszédos Nagyrőce (Lebieczkj = Rebiezki) után kapott ragadvány név.

Safarovszky, Schidlak, Spisak, Schinko, Szkoka, Szlavik, Sztacho, Sztanko, Tunak; *B*: Fazekas, Horvath, Muzlai, Szandani.

1773.⁴⁷ 172 i. *M*: Almassy, Bélyi, Csonka, Gecezej, 2 Havas, Koma; *N*: Vajszy; *Sz*: 2 Balsik, Balezo, 3 Baran, 3 Berács, Bruzinecz, Csernanszky, 5 Csernok, Dano, 4 Dobisz, Erem, 2 Fákla, 2 Fasko, Ferencz, 8 Galaj, 4 Gyurinda, 3 Havrán, Hogyák, Hreska, 2 Hrvol, Hutka, Jamrik, Jankura, Járos, 5 Klinezko, 5 Koren, 3 Korenchik, 3 Koszka, 3 Kováts, Kremczik, 3 Krokavecz, 2 Kvachán, Levko, 2 Mikulás, Mlinár, Moravecz, 2 Novák, Pelech, Péter, Poproczy, Praszliczka, Pulini, 3 Raczik, Rissany, Riszik, 2 Rohal, 3 Roszik, 2 Safarovszky, Sagul, Savel, Sebők, Simko, 4 Szitár, 5 Szivák, Szlivka, Szmiszár, Szokol. 2 Sztanko, 3 Szuchács, Szuhhás, 3 Tokár, Tretják, Tunák. Tura, Vajdák, Zatrok, Zsászik; *B*: Arrol, Bachato, Csenka, 2 Csiklik, Derencsei, 2 Duda, 11 Faluba, Fabri, Hamar, Hamlik, 3 Izrael, Job, 2 Lassan, Molitoris, Muslai, 3 Oloch, 2 Szandani.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

XVII. század II. fele.⁴⁸ *Sznopkova*,⁴⁹ rét.

Malikova,⁴⁹ rét; 1864 (Pesty).

1679.⁵⁰ *Rovenka*,⁵¹ pratum; 1887: Rovjenka (a 75000-es kat. térképen).

1786.⁵² *Forro*, Gemein-Wald; 1864: —, predium (Pesty). L. még Forró helységet is.

Prosa, Gemein-Wald; 1864: —, predium (Pesty). L. még Prózsa helységet is.

1787.⁵² *Haj*, silva; 1864: —, erdőrészt (Pesty).

RATKÓBISZTRÓ.

Byzthra, *Byztre*, *Bystre*, *Bystra*, 1571: *Bistro*, 1603: *Bisztriko*.

A Turóc folyó jobbpartján, Fillérrel szemben, a legmagasabban fekvő falu. Köröskörül magas hegyek övezik, települési helyét is az erdőből kellett irtással elhódítani, mivel a pa-

⁴⁷ Az úrbérrendezéskor felvett úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

⁴⁸ Hanvay-lt. XVII. századi, 2., évnélküli csomó.

⁴⁹ Helybeli családnevekből képzett alakok. (Sznopko, Malik).

⁵⁰ Szathmáry Király-lt. F. III. nr. 239.

⁵¹ Rónás, sík mező. (S. H.)

⁵² 1786: Ber. prof. nr. 9; 1787: u. o. nr. 2.

tak völgye itt már nem elég széles. Bisztrót¹ a Derenesényiek telepítették, bezárva vele a folyóparti irtásos falusort, 1413-ban említik először, amikor egyéb falvakkal együtt a család új adományban kapja,² települési magva azonban megvan már a XIV. században.³ Megélhetési tényezői elsősorban a nagy kiterjedésű hegyi legelők, valamint a Szirk környéki, közel fekvő bányák.⁴ Lakosságában tehát a bizonyára rutén vlahok mellett megtaláljuk a vasércet feldolgozó hámosokat,⁵ de a magyarság és németiség nyomait is. Ez a lakosság a XV. század végén beköszöntő bizonytalan időkben eltűnt s helyét a török korban megindult nagyarányú jobbágyvándorlás alatt szinte kizárólag pásztorok, juhászok foglalták el; nagyobb részükben rutének és a környékről jövő tótok.⁶ A nagyarányú népi hullámvás belenyúlt a XVII. századba, nem kis részben azért, mert Bisztró főútvonal mentén feküdt. Bizonyos megnyugvás és állandóság csak az 1630. évek felé következett be, amikor a török elvonult a vidékről és bár adót ezután is szedett, a békét többé nem zavarta meg. A lakosság erősen megszorodott. A jövevények szlávok és leginkább a szomszédos, meg a magasabbra fekvő vlah helységekből kerültek ide, akadt azonban köztük Liptó megyéből származó is. Rutén többségükkel a falu juhásztársadalma nagyon megerősödött.⁷ A kis faluban a lakott telkek erősen elaprózódtak, úgyhogy 1773-ban már csak zsellértelkeket említ az úrbéri tabella. Elősegítették

¹ A név alapszava a szláv *bystrý*, magyar jelentése: „sebes, gyors” (Vodopis, 461. § 25.). Kétségtelen, hogy erdős, gyors folyású patak két oldalán irtották a telep helyét. A névnek az újkorban Bisztra, Bisztró a leggyakoribb alakja, a Ratkó megkülönböztető jelző késői keletű.

² DL 24706.

³ Bár portaszáma 1427-ben kicsiny, mégis a Balogok csaknem két évszázados telepítő tevékenységének a XIV. század közepére el kellett jutni Bisztróig már csak a zavartalan birtoklás biztosítása érdekében is. Ekkorra t. i. az észak és kelet felé terülő vidékek nagyobb része szintén megtelepült.

⁴ 1728: Vm. dica. — Bárczay-lt. Özv. Szemere Györgyné javainak összeírása. Összefoglalólag: Bartholomaeides, 600. l.

⁵ Az 1499-hez közölt Hámos név eredeti alakjában Hámosos; a név megrovidülésére az újkorból is van példánk a névsorokban.

⁶ A teljes kicserélődést bizonyítja az 1551-es dészmajegyzék, amely a népességet egyes neveken, még pedig keresztnévvel sorolja fel s a lassan feltűnedező családnevek között pedig középkori név egy sines, kivéve a később ismét előforduló Hag-ot.

⁷ A jövevények egy része természetesen tovább is ment: a nyugati tótság általában Gömörön keresztül vette útját az Alföld felé. 1754-ben a megye Oravec és Michalovek nevű jobbágyságait jegyzi fel, akik a borsodi Kazán és Ábrahamban élnek, mint innen szökött jobbágyok (Vm. lt., Conser. profug.).

a gyarapodást a kedvező úrbéri feltételek, meg az újra meginduló hámosos munka, szénégetés, amely után az uraságnak nem fizettek.⁸ A falu saját erejéből kallómalmot állított fel és maga szötte a férfiak öltözetéhez szükséges anyagot, amiből eladásra is jutott.⁹ Középkori egyházáról nem tudunk. Az újkor elején Ratkó filiája, majd a XVII. század közepétől ev. anyaegyház; falból épült temploma van toronyszerű campanilével és két haranggal. Ev. iskolája a fejlettebbek közé tartozik és az elemi ismeretek mellett naponta egyszer aritmetikára is oktatja a rektor a tanulókat.¹⁰

Birtokosok. 1427.¹¹ Derencsényi János 10 p. — 1548.¹² Derencsényi-család 3 p, 10 des. d., 1 ss. — 1679.¹³ Rákóczi-rész 5 ms, 3 qus, 4 octs, 4 i; Másoké 6 is. — 1773.¹⁴ Balassa János 3 c, 2 i; Koháry Ignác 21 i; Luzsénszky Ferenc 2 c, 2 i; br. Vécey-család 2 i, 1 si; Draskóczy Ádám 19 i, 1 si; Ottlik Antal 7 c.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹⁵ *M:* Chyga; *N:* Haag; *Sz:* Chutor, Palkowych, Pyskolt, Walah; *B:* 3 Hamos, Herczegh.

1551.¹⁶ 1 j, 17 c. *Sz:* Andre, Benkeo, Jano, Ztano; *B:* An-

^b Dézsmát ezen a vidéken egyáltalán nem adnak, hiszen őszt a legritkábban vethettek. Telkeik után bizonyos évi bért, árendát fizetnek, amely rendszeren magában foglalja a robotváltságot is. Így az állatállomány teljesen saját szükségletük ellátását és létfenntartásukat szolgálhatta. Juhaikból a kilencediket adták, a XVIII. században pedig már ezt sem. (A 4. j.-ben id. Bárczay-lt. Olv. továbbá: A gömöri jobbágyság, 32. s. köv. l.).

⁹ Erről az 1720-as orsz. összeírás (CR) szól, amely szerint nincs belőle hasznuk, mert csupán a saját öltözetük számára szükséges darócszövetet (Gausape) készítenek. Az állítás azonban talán nem állja meg a helyét, mert a jobbágyok általában titkolni igyekeztek jövedelmüket. — A helység nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/Ile. rendeletével *Ratkó-sebes*-re változtatta. Szlovák hivatalos neve: Ratkovské Bystré.

¹⁰ Dec. agn. 1606.; 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 215; 1728: Vm. jk. nr. 27. fol. 136; 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. Prédikátorai nevei 1636–1779. között: Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Iskolájára 1771: Vm. lt., iskolaügyi összeírás. Ebben az évben tanulóinak száma 80 ev. vallású gyermek, tehát leányegyházának gyermekei is ide járnak.

¹¹ DL 35801.

¹² Dic. Tom. XIV. 278. A lakatlan házak nagy száma további bizonyosság a középkori lakosság szétszóródására.

¹³ UC 5/14. A többi birtokos ninesen név szerint feljegyezve.

¹⁴ UT.

¹⁵ Rák.-Aspr.-lt. C. 47. f. 1. nr. 25. A Derencsényi-osztály egésztelkes jobbágyai.

¹⁶ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró neve nincs feljegyezve. A nevek mind egyes nevek, a későbbi jegyzékekben a legtöbbjük családneve felismerhető.

tonnus, Blasius, 3 Gregorius, Matheus, 2 Michael, 2 Stefanus, Thomas, Urbanus, Valentinus. — 1551.¹⁷ Sz: Antoll (e. n.), 2 Helpa.

1559.¹⁷ Sz: Anthal (e. n.), 2 Helpa, Sutha.

1563.¹⁸ Sz: Angneta (e. n.), Buchta, Furkasz, 2 Helpo, Pawel (e. n.), Szagur, Trystan.

1565.¹⁸ 10 e. Sz: Fekacz (1567: Furkacz; 1569: Furkas; 1571: Farkas; 1572: Furka, Hanisu (1575: Hanesik; 1577: Hanesow; 1584: Hanez), 2 Helpo (1572: Helpa v.; 1580 elirással: Selpa-Helpa; 1620: Helipo), Hradnik,¹⁹ Kellekowiez, Kelikowicz, Krystyn (1577: Crisstan; 1607: Christal), Pawel Petrowicz (1566: Petr Pawel; 1567: Petr e. n.; 1571: Pawol e. n.; 1572: Petro Pawlow v.; 1582: Peter Antal; 1583: Antonius Peter; 1584: Antonius Petrowicz, később ez a családnév állandósul), Ssagul (1571: Schaguli; 1581: Shagul-Salgo; 1582: Sebul; 1584: Segul; 1590: Zagul).

1565—1635. között új nevek.²⁰ 1566. Sz: Buchta (1581: Buchta-Bwthka; 1582: Buchta-Buczka; 1583: Bwtka; 1584: Bwktha; 1595: Bwezjta), Czervenak (1569: Czerwenecz v.; 1605: Veres), Kedwryfy (1571: Kederiw; 1582: Kederiw-Hedorow; 1611: Kendery, Kaderany; 1618 magyaros elirással: Komondor; 1631: Hedernicz), Klimenth (e. n.), Markusz (e. n.), Mazyk¹⁹ (1672: Musik; 1680: Masik; 1583: Mezik; 1610: Maczjk). — 1567. Sz: Gregor (e. n.) (1572: Buchta Gregor). — 1569. Sz: Iwan Baba v., Laczkowa v. (e. n.). — 1571. Sz: Gallo (e. n.) (1572: Gallo Helpo). — 1572. Sz: Ssoltisowe (e. n.) (1581: Soltez; 1601: Sultus). — 1573. Sz: Walent v. (e. n.). — 1577. Sz: Maczko Stankow. — 1578. Sz: Borosz v., Cangar v. — 1582. Sz: Petro Frano v. (1578: Petrus e. n. v.). — 1583. Sz: Kereny (1610: Curen; 1616: Koren; 1618: Kurani). — 1584. Sz: Kowacz. — 1595. Sz: Joannes Lenart, Sebeo (1600: Sebeok). — 1599. M: Swteo Tamas (többé nem jön elő); N: Sturman; Sz: Gaidos, Lampert. — 1602. Sz: Kolonicz (1605: Kierowich; 1613: Kelio; 1618: Kellier; 1621: Kelleö), Mranczkj (1607: Muranj). — 1605. Sz: Hricz Ruznak. — 1607. Sz: Torman. — 1608. Sz: Gallik (1615: Galko). — 1610. Sz: Ploneczkj (1611: Polomeczicz; 1674: Polomi), Varga (1672: Svecz). — 1611. Sz: Paulik (1637: Palko). — 1615. Sz: Jawor (1619: Jaur), Slosar (1619: Lakatos; 1620: Lakatiarto), Zyrkowsky (1619: Szyrkowszky v.; 1631: Ser-

¹⁷ A báránydézsmajegyzékek teljes névsorai. Ezek a családok vlahok; Helpa később is állandóan a juhászok között szerepel.

¹⁸ Az idézett évek dézsmajegyzékeinek teljes névsorai. Hanisu igen gyakran keresztnév és így magyaros alakokban találjuk, mint pl. 1593-ban: Lukaczj Janos (Lucas Hanes helyett!).

¹⁹ Teljes nevén Walent Hradnik, de a következő évtől kezdve állandósul a Masik-Mazik név. 1773-ban is ezen a néven élnek leszármazói.

²⁰ A jelzettek kivételével: Dec. Göm.

kozky; 1637: Szirky). — 1616. Sz: Lehoczky. — 1618. N: Hac²¹ (1632: Hak, UC 3/20); Sz: Bleznar, Grego, Poliak, Popocik, Stecz. — 1618. B: Magiar (UC 84/47) (1637: Uhrin). — 1619. Sz: Baran, Lapesansky, Oraucez v., Pilanski, Slakozky (1621: Zlabozki). — 1620. Sz: Rohacz, Zlezero. — 1621. Sz: Hoszuréti (1631 elirással: Muholanez; 1643: Diholuecki). — 1631. Sz: Bustiak, Figuli, Gogul, Pisek, Vareska; B: Horvat (1680: Chorvat).

1635.²² 1 j, 11 c, 7 i. N: Sturman; Sz: 2 Buchta, 2 Czerwenak (1689: Csernok), 2 Helpo (1673: Helyko), 2 Kederjwj (1683: Kegyerivi; 1689: Kedevéry; 1679: Gederiwy; 1715: Keder, CR; 1720: Kegyesori, CR), Kristan (1673: Kristyán; 1693: Krisztal; 1700: Kristián), Lakatos (1637: Szloszer), Lipczenskj (1656: Lipcezn; 1638: Lipczey; 1643: Lipsenski; 1672: Lipczanski, Lipeze; 1676: Lupeansky, Martin, Murany (1643: Muranski), Rohacz, Slabosky (1636: Slabos; 1674: Slabosi), Sloszer, Wareka (1643: Wareczka); B: Kello.

1635—1773. között további új nevek.²³ 1636. Sz: Balas²⁴ (1674: Balasi; 1692: Balassa). — 1637. Sz: Szerpka (1671: Strpka; 1673: Sturka; 1683: Sztrapka; 1684: Stroka; 1685: Stebka; 1696: Strbák), Vredik (1679: Urednyk; 1683: Vregyik; 1685: Uredlik; 1689: Vradik; 1715: Bregyik, CR). — 1638. Sz: Gerliczy (1671: Grliczkj), Poproczy (1685: Poproczi). — 1643. Sz: Reuuecki (1671: Revuecki), Stephanko. — 1662. B: Breznay (UC 66/33). — 1671. Sz: Kopaczka (1674: Kopacza; 1697: Kopeczky; 1700: Koppaska), Kovacz, Krokaw (1672: Krokavszki; 1673: Krokawecz), Liptak, Plosstenskij (1678: Plossten; 1683: Plosstan), Potoczky, Repiszky, Rieczicziar (1672: Reczicza), Sendtiar (1672: Sendlgár; 1673: Sendlér; 1674: Sindlyár), Sentawi (1672: Santa; 1675: Szantawy), Szvetlik, Tiszoszky (1672: Tiszovszki; 1674: Thiszoczj). — 1672. Sz: Hladki, Klimo. — 1673. Sz: Fillyérszky (1677: Filarsky). — 1674. Sz: Czangar, Lipoczi. — 1675. Sz: Melich. — 1676. Sz: Mategowiech (1678: Matego; 1679: Matayko), Zatkan. — 1677. Sz: Bistranko, Turesany. — 1678. Sz: Andrassik, Fabian. — 1684. Sz: Cilik. — 1686. Sz: Kamensky (1688: Kamenyánszky), Missur (1688: Mihály; 1699: Michalow).

²¹ 1685-ben ez a név Hak-Hagh alak helyett Hacsol és Hancsol változatokban olvasható; valamennyi változata valószínűleg a német Hans származéka.

²² A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt fel nem jegyzett, korábról már ismert és a következő jegyzékekben ismét előforduló nevek: Baran, Dloholeczky (Hosszuréti), Hak, Horvát, Jávor, Masik (Mazik), Oravecz, Palko (Paulik), Polomeczicz, Polyak, Rusnak, Szirki, Uhrin (Magyar), Varga (Svecz).

²³ A külön nem jelettek: Dec. Göm. — 1753/54: Vm. dica.

²⁴ Csere folytán gyakran keresztnévként van feljegyezve, különösen a Gregor keresztnévvel kapcsolatban. Így 1673: Blasius Griger, 1697: Blasius Gregor áll Gregor Balás helyett. A csere különben előfordul a többi keresztnévéből alakult családnevek esetében is, főleg az 1686-ban először feltűnő Missur-Mihály névvel kapcsolatban.

— 1691. Sz: Helena Putina. — 1692. Sz: Slivka, Viszranko.²⁵ — 1693. Sz: Ursula Gabriss. — 1695. Sz: Marina Sznopko. — 1699. Sz: Kaszperow. — 1720. Sz: Szubenyik, CR. — 1753/54. Sz: Bradovka advena, Csipka, Ivankovics, Jakabik, Jolsava, Kozlo, Rasztoczky, Sajdak mendicans, Stacho, Vanyák.

1773.²⁶ 5 c, 53 i, 2 si. *M*: Labancz; *N*: 2 Hagh; *Sz*: 2 Bálás, Bárán, 3 Bradovka, 2 Buchta, 3 Csipka, Gyuro, Havjár, Hutka, 2 Jakabik, Janow, Janur, Káspér, 4 Keder, Klimo, 2 Kopacska, 2 Korim, 2 Kováts, 4 Mázik, Meszár, 2 Michal, Mokren, Pavlik, Petrus, 2 Polonka, 3 Poprovezky, Ronaj, Sidor, Sztachó, Vanyák, 4 Vredik, 2 Zajác; *B*: 2 Horváth.

Cigányok.²⁷ 1772. Pókos.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 103.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a tót.

RATKÓLEHOTA.

Zazlehotha, Zozlehotha, Lehotha.

A Hanva-nemzetség turóc-melléki kis falujával, Szászával szemben, a folyó másik partján keletkezett. Első neve, Zazlehotha,¹ arra vall, hogy lakosai Szászából jöttek. Mivel feltűnésétől, 1413-tól¹ kezdve állandóan a Derencsényi-család birtoka, kétségtelen, hogy ez tekinthető alapítójának. Lakosainak a Derencsényiek egyidőre a földesúri teher alól mentességet engedélyeztek, ezért nevezik Lehotának.² Mivel a korábban kiala-

²⁵ Helyette ugyanannak a családnak megnevezésére 1695-ben a Török név áll, ezzel azonban többé nem találkozunk.

²⁶ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁷ Vm. lt., cigányösszeírások.

¹ Így nevezik legelső előfordulásakor, 1413-ban (DL 24706). Az 1427-es adójegyzékben Lehotha-néven szerepel; 1466-ban találkozunk még első nevével (DL 16409), ezután a Lehota-név állandósul. A „Ratkó” jelző legkorábban a dézsmajegyzékek elején tűnik fel, amelyekben olykor Lehotka néven is előfordul. Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/IIe. rendeletével *Ratkószabadira* változtatta, hivatalos neve szlovákul: Ratkovská Lehota.

² A cseh-tót *lehota-lhota* szóból származik, eredeti jelentése: *könynyítés*. Olyan falut neveztek így, amelynek telepesei bizonyos időre a földesúri terhektől mentességet nyertek. (Melich: Három helynévről, Századok, 1907. 321. Ehhez jó kiegészítést ad H. Bartek cikke a Slovenská Reč 1934: 211. lapján (S. H.)) Mivel a telepítő nevével együtt sohasem fordul elő, fel kell tennünk, hogy a helységnek eredetileg nem is volt soltésze, hanem a munkát a Derencsényiek maguk irányították, a szabadság pedig mindazoknak szólt, akik házat építettek és a Derencsényiek uralága alá adták magukat.

kult Szásza lakóira az új helyen élvezhető kedvezmények nagy hatást gyakoroltak, érthető, hogy szívesen költöztek át. Szászát 1266-ban említik az oklevelek, Lehota tehát legfeljebb csak a XIII. század legvégén kezdett megtelepülni.³ Fejlődésében már a középkorban túlszárnyalta Szászát. Középkori eredetű, egyetlen német nevű nemzetsége a XVI. század második felében eltűnt és ettől kezdve csak szláv nevéek élnek a faluban. Középkori lakói is túlnyomórészt szlávok voltak. Azonban vegyesen, rutének, tótok, lengyelek. Összeolvadásukat előmozdította a jobbágyviszonyok állandósága. Az 1773-as 31 család közül 28-nak az ősei már a XVI. században itt éltek, úgyhogy újabb jövevényeknek a XVII. században a faluban férőhely sem igen jutott. A jövevények csak átmenetileg tartózkodnak a faluban.⁴ Az állandóság okait a szűk és terméketlen határa ellenére is jó megélhetési lehetőségeiben, valamint a parasztság árendás úrbéri viszonyában kell keresnünk.⁵ Talán szintén a lakosság nagyobb keveredésével magyarázható, hogy a falu, egyetlen kivétellektől az egész környéken, a XVIII. században és ma is a kat. vallást követi. Temploma Szent Miklós tiszteletére kőből épült, az egyház jövedelmét a Turóc folyón járó malom biztosítja. Rákos leányegyháza, Rákosban épült az iskola is.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Derenesényi Imre 14 p. — 1588.⁸ Bakos János és Lorántfy Pál 1 is, 6 qus, 5 i, 2 des. — 1689.⁹ Rá-

³ Bizonyítéka, hogy nevében már 'h' betű van, tehát az elnevezés a g-h változás végbementé, a XIII. század közepe után történt. Különben a legkorábbi adat Gömörben a Lehota névre.

⁴ Míg a XVI. század második felében a török veszedelem elől nagy a jobbágymenekülés (Dec. Göm.), addig a XVII. század elején lakatlan telket vagy szökött jobbágyot az összeírásokban már nem igen találunk (1610: UC 120/2; 1649: UC 3/25). A szökött jobbágyok 1754-i összeírása (Vm. lt., Conscr. profug.) sem említi egyetlen parasztját sem.

⁵ Közel voltak a vasbányák, amelyekben mindig nyílott pénzszerezésre alkalom és szegiparukhoz is beszerezhatték az anyagot (1755: Koháry-lt. I. nr. 1641.). A jobbágyok úrbéres helyzetét a „summá”-ban fizetett adó jellemzi, amellyel pénzben megváltották terheiket; tizedet sem adtak, csupán esetenként kevés kézi szolgálatot (olv. A gömöri jobbágy-ság, 32. s köv. 1.).

⁶ Dec. Göm. agn. 1606.; 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 213; 1754: Koháry-lt. I. nr. 1530. és Bibl. nr. 6. Templomához facampanile épült két haranggal. Iskoláját az 1771-es megyei iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem említi.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. 352.

⁹ Rák.-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26. El ezen a részen egy marhás, hat gyalogszeres és két koldus jobbágy. Ez a helység kisebbik fele; a többi birtokos az 1773-ban felsoroltak vagy azok jogi elődjai.

kőci árvák 5 ms, 1 qus, 1 oets i, 1 is des, 1 qus des. — 1773.¹⁰
 Koháry Ignác 2 c; Vécsey-család 4 c; Draskóczy Adám 15 c;
 Ottlik-család 5 c; Molnár András 1 c; Csoma Péter 1 c, 1 si;
 Szvoboda József 2 c.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹¹ *N*: 2 Kwchman; *Sz*: Andree, 2 Zakal; *B*: quidam Lucas, Pethethe. — 1501.¹² *B*: Antonius, Benedictus.

1551.¹³ 9 c. *N*: Kuczman; *Sz*: Kudele (1563: Kudela; 1565: Kudol; 1566: Kuldol; 1567: Anttal e. n.; 1583: Kugel-Kudela; 1595 elirással: Vudela; 1601: Kudolya; 1610: Gugula; 1611: Kudla; 1612: Kuglejek), Lay, 2 Palyk (1563 Palitz; 1565: Policz; 1595: Paulik; 1608: Balicz), Petko, 2 Zabo; *B*: Bugar.

1551—1635. között új nevek.¹⁴ 1563. *Sz*: Derönsky (1565, 1566: Miklusz e. n.; 1569: Steffan e. n.; 1571: Drinoczky; 1575: Dren; 1578: Drenoczki; 1595: Drenky; 1608: Klinoczky), Duschok (1565: Druzik; 1566—1569: Janko e. n.; 1572: Dusyk; 1582: Tuzyk), Peter (1565: Petrasch; 1567: Petr e. n.; 1571: Petros; 1593: Petro), Szakal (1565: Sakal; 1571: Zakal; 1572: Sagal); *B*: Kakou, Rarou.¹⁵ — 1565. *Sz*: Ifanis (e. n.) — 1566. *Sz*: Ilena (e. n.), Sseben (e. n.) (1569: Ssebestyan e. n.) — 1567. *Sz*: Andras (e. n.) (1569: Isztwan e. n.; 1571: Ondres Istvan; 1572: Isztwan e. n.; 1599: Endres; 1608: Andrez; 1615: Andricz; 1619: Ondras; 1620: Ondreg), Demyjan (e. n.) (1573: Demenus e. n.; 1595: Damianus N.), Jacuf (e. n.). — 1569. *Sz*: Gregor (e. n.), Polak (e. n.). — 1571. *Sz*: Czoch (1566: Matieg e. n.; 1567, 1572: Maczko e. n.; 1578: Maczko Czoch; 1580: Czok-Czoch; 1583: Czeok; 1599: Cho; 1610: Cziok; 1611: Cheh; 1616 magyaros elirással: Zöch), Koszka (e. n.) (1572: Kostka e. n.; 1580: Ezernik Koska-Czernik Kostka; 1582: Jazernyk Kostka-Jezerny Koska; 1602: Petrus Kozka); *B*: Bartha (e. n.). — 1572. *Sz*: Jezernyk (1573: Jezero; 1578: Ezernyk; 1581: Czernyk Walent-Valentinus Jezerni; 1583: Czernik; 1611: Jazernyk). — 1577. *Sz*: Eremnyk. — 1583. *Sz*: Tomko, Woyniczky. — 1593. *Sz*: Kwdik, Laszlo Viczen (1595: Ladislaus Wystian; 1599: Lacz Viczen; 1601: Loacz Viczen; 1610: Laczi; 1612: Vincze Lazlo; 1618: Joannes Viczencz; 1638: Viczencz Janko). — 1595. *Sz*: Keoren (1599: Koren), Wystian. — 1599. *Sz*: Oroz. — 1605. *Sz*: Sebean. — 1610. *Sz*: Maczko. — 1616. *Sz*: relicta Dorna, Skolnik. — 1618. *Sz*:

¹⁰ UT.

¹¹ Rák-Aspr.-lt. C. 47. f. 1. nr. 25. Derencsényi-osztályban feljegyzett egész telkes jobbágyok.

¹² DL 21045. Kölesönt felvevő jobbágyok.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Bíró külön nincs feljegyezve. A német és bizonytalan eredetű nevek a későbbi névsorokban többé nem fordulnak elő.

¹⁴ Dec. Göm. Az 1566—1569. és részben még az 1572-es jegyzékek is csak egyes neveket tartalmaznak.

¹⁵ Ez a két bizonytalan eredetű név később nem fordul elő.

Jambrich, Lehoczkj (1619: Lehotkay). — 1619. Sz: Szednik. — 1621. Sz: Vallint.

1635.¹⁶ 1 j, 19 c, 5 i. Sz: Czech, Czoeh, 3 Drenoczkj (1671: Drien; 1672: Drén; 1673: Dien; 1700: Dryeman), Duzik,¹⁷ Emrich, Endres (1671: Andreso; 1673: Ondresz), 2 Korin (1643: Kereni, UC 3/24), 3 Koska (1671: Kosztka; 1673: Koczka), 2 Kudela, Kudle (1673: Kugyela), Oros (1671: Orosz; 1696: Rusznyák), 4 Palicz (1698: Palicko), Skolnik, Ualentovich, 2 Uicen (1638: Viczenec; 1671: Viczen; 1677: Viczan; 1686: Vicsian).

1635—1773. között további új nevek.¹⁸ 1638. Sz: Genczen, Skamra; B: Batta. — 1643. B: Hamoros (UC 3/24). — 1649. Sz: Kouacz (UC 3/25). — 1671. Sz: Czigo (1673: Segho; 1674: Simko; 1675: Siga), Martinko; B: Gyürken. — 1672. Sz: Gaidos. — 1675. Sz: Kussnier (1679: Kussnyer). — 1677. Sz: Bubenka. — 1679. Sz: Pawko. — 1691. Sz: Gandsala. — 1693. Sz: Zubák (1696: Zuban; 1697: Zubal). — 1753/54. Sz: Lestak.

1773.¹⁹ 30 c, 1 si. Sz: 2 Demian, 2 Drjen, 3 Dusik, 4 Koren, 3 Kosztka, 4 Kudela, 2 Lesták, 5 Orosz, 3 Pálicz, Valentiny, 2 Viczián.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 103.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1754.²⁰ *Za kostol*, calcatura; 1789: *Za kostolom*, silva (Ber. prot. nr. 11.).

Od Susanskiho, calcatura.

Od Ratkouszkeho, calcatura.

1789.²¹ *Dubrava*²² — *Dgedova* oder *od Lipovskeho* — *Za kostolom* — *Farna cesta*, silve.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, korábbiól már ismert és később ismét előforduló nevek: Demien, Szakal.

¹⁷ Helyette egy-egy esetben 1674-ben a Gyenes, 1680-ban pedig a Danic neveket találjuk ugyanazon családra vonatkozólag.

¹⁸ Dec. Göm.; 1753/54: Vm. dica.

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Koháry-lt. I. nr. 1550; Bibl. nr. 6. A határ három nyomása, magyarul: Kápolna mögött, Susseny felé (Ratkószuha neve) és Ratkó felé.

²¹ Ber. prot. nr. 11.

²² Tölgyes (Vodopis, 479.).

élhetőségük biztosítva volt. A török hódoltság és a kuruc-labanc ellenségeskedések alatt⁵ a helység parasztsága mintegy fele részében lassan kicserélődött, népi jellege azonban semmit sem változott. Megszakítatlan az ev. vallás gyakorlata is.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Derencsényi Imre 16 p. — 1588.⁸ Lorántfy-család és Bakos János 1 ms, 6 qus, 1 i, 3 des. — 1689.⁹ Rákóczi-árvák 1 is, 3 ms, 3 ms des. — 1773.¹⁰ Koháry Ignác 3 e, 9 i; Szathmáry Király-család 3 i; özv. Draskóczy Sámuelné 15 i; özv. Szvoboda Frigyesné 5 i, 1 si; Krajnyik Sándor 3 i; Ottlik Sándor 4 i; Nyáry Mihály 1 e; Csoma Péter 1 e.

JOBÁGYSÁG.

1499.¹¹ *M:* Pethe; *N:* Hywber; *Sz:* Gyerth; *B:* Been, Hachal (v. ö. 1551: Hyhaly), Harhal, Hathal, Henczyk (v. ö. 1551: Hencz), Kwmos, Pether.

1551.¹² 1 j, 9 e. *N:* Hencz; *Sz:* Czoka (1563: Dywryk, e. n.; 1565: Duro Czechowy; 1566—1571: Durko, Giurko, e. n.; 1580: Cheh; 1581: Cochowie-Czokowicz; 1584 magyaros elirással: Gheoczeo; 1591: Czech-Chok; 1599 elirással: Gooch; 1601: Csok), Iwan, Natho; *B:* Albert (1565: Albert; 1575: Albertow), Bertha (1580: Barto; 1590: Barta; 1591: Bartho-Bartok; 1618: Bartouicz), Christophorus (e. n.), Hyhaly, Sebastianus (e. n.).

1551—1620. között új nevek.¹³ 1563. *B:* Balasch (e. n.) (1566, 1569, 1571: Balasz e. n.; 1575: Balass Bartow), Mathtae

⁵ 1582-ben a falu vallomása szerint hosszú ideje adóznak a töröknek évi 50 forintot és némi élelmet (UC 59/13). 1598-ban mindössze 10 ház áll benne (UC 109/1). Nagyobbmértvű szökésekről nem szólnak adataink, nem jegyez fel szökött jobbágyot az 1754-es összeírás sem (Vm. lt., Conscr. profug.). A pusztá telkek inkább természetes fogyás következményei és kényszerű ideiglenes eltávozás eredményei.

⁶ Temploma nincs, mint leányegyház Ratkóhoz tartozik (Arch. agent. 2. cs. 195. sz. és 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6.). Iskoláról az 1771-es iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem tud.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. 353.

⁹ Rák.-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26. Él ezen a részen három marhás és három gyalogszeres jobbágy. 1679-ben a Rákóczi-részen kívül másoknak öt telkük van még benne (UC 5/14.).

¹⁰ UT.

¹¹ Rák.-Aspr.-lt. C. 47. f. 1. nr. 25. A Derencsényi-osztály egész telkes jobbágysai.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró neve nincs feljegyezve. Azok a nevek, amelyeknél változatokat nem közzölünk, később nem fordulnak elő.

¹³ Dec. Göm. Az 1565-ös névsor kivételével a többiek egészen 1575-ig csak egyes neveket tartalmaznak, amelyek között az első névsorból alig egy-két jobbágy keresztnéve fordul elő.

(e. n.) (1567, 1569: Matieg e. n.; 1582: Albert Matey-Albertus Mate; 1584: Matheus Alberth). — 1565. Sz: Hnadt (1563, 1566, 1571: Janik e. n.; 1578: Hnat; 1582: Hnad-Nad; 1591: Hnatt-Natt), Rohol (1563: Pawol e. n.; 1582: Irhal; 1591: Rohall; 1593: Rohaczj; 1599 torzítással: Roll; 1601: Erhaly), Sekel¹⁴ (1563: Thomasz, e. n.; 1567, 1571: Tomasz, e. n.; 1575: Thomas Sagal; 1584: Zakal). — 1566. B: Mihal (e. n.) (1567, 1569, 1572: Mihal e. n.; 1575: Mihal Pawlus; 1584: Mich Paulusow). — 1567. Sz: Klimo (e. n.), Suchacz¹⁵ (e. n.) (1566: Jacub, e. n.; 1569: Jacuf e. n.; 1582: Swkach; 1582: Suchowicz, UC 59/13; 1595: Zwka; 1601: Szakacs). — 1571. Sz: Janko (e. n.) (1578: Durko Jankow); B: Lukacz. — 1577. B: Petey (1563–1571: Petro, Petr, e. n.; 1581: Petowech-Petowy; 1593: Peteo; 1599: Petyw; 1610: Petro). — 1580. Sz: Gaidos, Hamernik, Hudecz. — 1582. Sz: Vhliar-Whler (1608: Vller). — 1584. Sz: Meser¹⁶ (1595: Mezer; 1605: Meziar; 1610: Mezaros). — 1593. B: Fogas Gregor (1599: Fogas Mihal). — 1599. B: Ambrus Christoph (k. p. többé nem fordul elő). — 1600. Sz: Dobianj, Dos (1601: Dus; 1602: Dusik; 1605: Duszik; 1610: Duss; 1611: Dysyk). — 1608. Sz: Makan (1610: Macha; 1612: Maczan; 1613: Makkan). — 1610. Sz: Buzak (1611: Brzach). — 1619. Sz: Koleszar.

1620.¹⁷ 1 j, 7 c, 4 op, 7 i. Sz: Bartho, Benczo, Berszaz (1635: Brdacz; 1673: Berzak; 1674 elirással: Merzacz; 1683: Berdacz; 1696: Praedács; 1698: Bracs; 1715: Brezács CR.), Czierny, 3 Czoeh (1635: Czooch; 1675: Cseh; 1677: Coeh; 1686: Coecz; 1698 elirással: Koch; 1720 elirással: Czoth), Dusik (1675: Duzik; 1715: Dosek CR.), Kouacz, Machan¹⁸ (1635: Manchant; 1673: Makal; 1683: Mokhan; 1688: Macsan), Machor, Meszarka (1621: Mezar; 1674: Meszaros), Rhall, Rehall, Rehell, Rohall (1673: Rohacs; 1675: Rohar; 1696: Rohány), 3 Szakall (1673: Szakály; 1677: Sakal; 1689: Saguli).

1620–1773. között további új nevek.¹⁹ 1621. B: Tott. —

¹⁴ A Sekel-név és a zárójelben közölt változatok azonosságát a jegyzékek felsorolási rendje, a keresztnévek azonossága és az igazolja, hogy egy névsorban egyszerre csak egy alak fordul elő. Állandósult és helyes alak a Sagul, ez pedig tipikus rutén név.

¹⁵ 1591-ben a két példányban fennmaradt jegyzék Suchaz Mathei és Mateus Juhaz alakban jegyzi fel, azaz családnévvel, illetve foglalkozása után.

¹⁶ Az eddigi Hnat (Ihnat) rutén családot, bizonyára foglalkozása után, ez évtől kezdve a Meszár névvel kezdték nevezni. Az Ihnat-név 1584 után eltűnik, viszont a Meszár-családot ugyanazzal a keresztnévvel és ugyanabban a sorrendben sorolják fel, mint korábban Ihnatot.

¹⁷ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, már ismert és később ismét előjövő név: Fogas.

¹⁸ 1621-ben Makkan Bálint egy esetben Mihalj Bálint néven van felvéve, 1696-ban pedig Michael és Martinus Machan Michael és Martinus Filko névvel.

¹⁹ Dec. Göm.; 1753/54: Vm. dica.

1635. Sz: Drabik (1636: Drab; 1677: Drabus), Welky. — 1637. Sz: Lasan Jurik. — 1638. Sz: Stecz, Szuhay. — 1671. Sz: Palicz (1680: Palica). — 1673. Sz: Koren, Medve. — 1683. Sz: Hajdu. — 1687. Sz: Sklenicsiar (1690: Szklenár; 1691: Sklenicsár; 1696: Uveges; 1700: Vitriarius). — 1689. Sz: Lehoczky. — 1753/54. Sz: Bobka, Jeszenai; B: Geezei.

1773.²⁰ 5 c, 39 i, 1 si. Sz: 4 Bersácz, 3 Czók, 2 Csók, Dratvas, 4 Dusik, Jeszenaj, 9 Machán, Maszar, 2 Matej, Meszár, 4 Palicz, 4 Rohál, 6 Szakál; B: 3 Geczej.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne divatozó nyelv a: *tót*.²¹

RATKÓZDICHAVA.

Zdyhaua, Zdysowa, Zdyssawa, Szdyhowa, Sdyhawa,
1551: *Zdykawa*, 1563: *Szychaffka*, 1591: *Mala Zdic*
chawa, 1620: *Zikoua*, 1621: *Kys Zdicaua*.

Az 1427-i adóösszeírás mindössze három telkét jegyzi fel, tehát nem sokkal korábban, a század elején keletkezhetett. Balogfő határában alakult ki. Építőjének és első lakosának Zdechet kell tartanunk; kétséggkívül szláv, nyilván rutén.¹ A falut alapításától kezdve, az újkorban is, vlach hegyi pásztorkok lakják, akik a hatalmas hegyi legelőket használják élelmük megszerzésére.² Túlnyomó részük rutén, 1620-ban a dézsma-jegyzék „oroszkoknak” nevezi őket. XV. századi családnéveiből a XVI. században már egy sem található. A török idők alatt a vlachok állandóan cserélődnek; 3—5 családnál többet soha sem jegyeznek fel közülök az összeírók.³ Valamelyes megalla-

²⁰ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²¹ Egyetlen földrajzi nevét közlik adataink 1789-ből: Terokou laz, silva (Ber. prot. nr. 11.), magyar jelentése: Terokov laz = Terok irtványa (S. H.).

¹ Valószínűleg — Murányzdichavához hasonlóan — Zdech-Zdich pásztorszállása volt a falu magva.

² Az 1728-as adóösszeírás szerint (Vm. dica) határa terméketlen, csupán két magot ad, őszt a korai tél miatt nem is igen vehetnek bele, ellenben legelője bőséges. Ugyanezt mondja egy korábbi úrbéri összeírás (1689: Rák-Aspr-lt. C. 48. f. 1. nr. 26.).

³ A termény- és juhdezsmajegyzékekben nagy számban előforduló egyes nevek, amelyek rendszerint még a családnevek kialakulása előtt el-tűntek, ezt igazolják. A lakosság kis számára jellemző, hogy 1598-ban négy házat talál benne az összeíró (UC 109/1); 1620-ban is csupán néhány „oros” lakja, de 1635-ben sem több a lakosok száma ötnél (Dec. Göm.).

podás csak a XVII. század közepén tapasztalható. Négy ekkor élő nemzetség leszármazói feltalálhatók az úrbéri tabellában. Bár később a népkieserélődés alább hagy, a jövevények a falut 1773-ra mégis tekintélyesen megnövelték. Megkímélte az 1709/10-ben pusztító nagy pestis is.⁴ A XVIII. században, a békeesebb idők beköszöntésével, a hely élete megélénkült; lakói háziiparba fogtak, faedényt készítettek, fehér ködmön anyagot szőttek, s áruikat a déli részeken, leginkább Rimaszombat vásárán értékesítették. Fő foglalkozásuk azonban még mindig a juhászat.⁵ A vallási viszonyok a kieserélődés ellenére sem változtak; a falu az ev. hitet vallja, saját temploma nincs, Baradnához tartozik.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Derencsényi János fia Imre 3 p. — 1588.⁸ Bakos János 1 ms, 1 i. — 1689.⁹ Rákóczi-árvák 1 ms (3 c. él rajta e. k-en). — 1733.¹⁰ Koháry Ignác 2 i, 1 si; Battik György 11 i; Vécsey Ignác 2 i; Luzsénszky Ferenc 3 i; özv. Draskóczy Sámuelné 2 i.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹¹ Sz: Anglyz, Bochak; B: quidam Scultetus.
1551.¹² 1 j, 3 c. B: Ambrosius (e. n.) (1565—1571: Ambrusz e. n.), Bwgar, Ladislaus (e. n.).
1551—1635. között új nevek.¹³ 1551. Sz: Iwan v. (1565: Ifanis e. n.), Simko v. (e. n.) (1559: Symon v. e. n.; 1567:

⁴ Egyetlen halálesetet sem jegyezték fel.

⁵ Nagyobb jobbágyszökésről a XVIII. században sem tudunk; inkább a falu nyer új lakosokat. A jövevények helyzetét megkönnyítették az úrbéres viszonyok. Dézsma helyett ugyanis zabot adtak, semmi rpbotal nem tartoztak, csupán bizonyos szállítások váltságaként fizettek családonként 30 dénárt (Koháry-lt. I. nr. 1550). 1755-ben még élt egy telkes jobbágya, aki egy ekét ki tudott állítani (u. o. nr. 1641.), 1773-ban azonban már csak zsellérek lakják. Háziiparáról Bartholomaeides, 731. l. — Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/Ile. rendeletével *Balogér*-re változtatta. mai szlovák hivatalos neve: Ratkovská Zdychavá.

⁶ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Iskolája az 1771-es iskolaügyi összeírásban (Vm. lt.) nem szerepel.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. 364.

⁹ Rák-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26. Részben a faluban az árvákon kívül még több meg nem nevezett család.

¹⁰ UT.

¹¹ Rák-Aspr.-lt. C. 47. f. 1. nr. 25. Derencsényi-osztály egész telkes jobbágysai. Mivel az egész falu a családé, azért a teljes lakosságról van szó.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró neve nincs feljegyezve. A két utolsó név többé nem fordul elő.

¹³ Dec. Göm. A jegyzékek nevei 1572-ig nagyrészt egyes nevek.

Schymko v. e. n.). — 1563. Sz: Michal (e. n.) (1565: Mihal e. n.; 1566: Mihal Tomko; 1567: Mihal Lacko v.). — 1567, 1569. B: Tomasz (e. n.). — 1571. B: Katarina (e. n.). — 1572. Sz: Szedlek. — 1590. Sz: Troka (1591: Thora-Trocho; 1593: Troha; 1595: Trocza; 1603: Trohoz). — 1591. Sz: Bartok¹⁴ (1602: Bartha; 1608: Berthok; 1611: Bartouych; 1672: Barto). — 1599. Sz: Andre, Gywro, Szesztak (1600: Seztak); B: Petras (1603: Petracs; 1631: Petheö). — 1600. Sz: Janokowicz, Soltesz (1601: Sultus, Strohaszi (1601: Rohacz). — 1602. B: Kelo (1608: Kelio; 1610: Keljö; 1611: Kelow). — 1603. Sz: Maczko (1607: Maczka); B: Ciz.¹⁵ — 1605. Sz: Palezik (1610 elírással: Falcik), Poproczkj. — 1608. Sz: Spissak. — 1619. Sz: Grliczky. — 1631. Sz: Halka, Valazki.

1635.¹⁶ 1 j, 4 i. Sz: Czeh (1672: Soch; 1673: Czók; 1674: Csoch), 1680: Coch), Hlawka (1673: Klawka; 1674: Hluoczik; 1684: Hlafka; 1696: Hlajka; 1698: Sophia Hauka; 1700: Hladky relicta), Poproczkj, Trocha (1698: Strocha; 1700: Sztroka); B: Petras.

1635—1773. között további új nevek.¹⁷ 1636. Sz: Kozlok. — 1671. Sz: Molnár (1674: Molitor; 1675: Mlinar), Rovnianszkj, Sandor. — 1672. Sz: Ondrey¹⁸ (1684: Andreg; 1692: Ondreg; 1700: András; 1715: Andre CR.). — 1677. Sz: Turczok. — 1678. Sz: Rusznak. — 1688. Sz: Krisó. — 1690. B: Fogas (1700: Fogas). — 1695. Sz: Kovács. — 1715. Sz: Lauko (CR.). — 1720. Sz: Grego (CR.). — 1753/54. Sz: Maczo, Simo.

1773.¹⁹ 20 i, 1 si. Sz: 6 Bartos, 2 Cseh, Filó, Hlavka, 3 Jakub, 2 Krizó, Sándor, 3 Simon, 2 Trocha.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomóan dívatozó nyelv a: *tót*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1754.²⁰ *Na skalku*, calcatura. — *Na zahumni*, calcatura.
Na laczinu, calcatura; 1864: Ladino (Pesty).

¹⁴ A kezdetben előforduló alakok lehetnének ugyan magyarnyelviek is, de inkább csak az összeíróra, vagy a jegyzékek másolójára jellemzőek; annál inkább, mert később állandóvá válik a szláv Bartho-alak.

¹⁵ Mivel többé nem fordul elő, valószínűleg valamely már ismert névnek eltorzult alakja.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt elő nem forduló, korábbról már ismert és később ismét megtalálható nevek: Bartó, Palcsik.

¹⁷ A külön nem jelzettek: Dec. Göm., 1753/54 pedig: Vm. dica.

¹⁸ A név teljes alakja 1671—1692. között Ondrey Simko; felváltva, hol az egyik, hol a másik név a családnév. Az Ondrey családnév csak a Johannes keresztnévvel állandósul.

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Koháry-lt. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. A határ három nyomása.

- 1766.²¹ *Sindlerka alias Koplosgyart*,²² alpes; 1814: Pod zsdjarik, locus (Koháry-lt. I. nr. 2261.); 1864: Zsjár (Pesty); 1887: Zjar (a 75000-es kat. térképen).
1788.²³ *Na dolinu*, erdő.

RAZIMALJA.

Razynalya, Rezimallia, Razym, 1566: *Raachyn*.

A Sajó forrásvidékén emelkedő várszerű hegyet, éppen alakja miatt, Hradzimnak vagy Razimnak nevezték. Erről nyerte az alatta kialakuló helység a Razimalja¹ nevet. Vidéke összefügg a garammenti holyákkal: magas hegyek övezik és csak a pásztorokodásra nyújt alkalmat. A falu a XV. század elején, a Csetneki-család telepítő tevékenységének eredményéül keletkezett.² Az ekkor nagyobb tömegben Gömörbe érkezett vlach hegyi pásztorok falvainak egyike Razimalja.³ Bár középkori családnév nem ismeretes a telepről, a XVI. századi források alapján bizonyos, hogy a pásztorok rutén eredetűek voltak. A falut így az Ákos-nemzetség vlach telepítései közé sorozhatjuk. A XVI. század közepére fokozatosan elpusztásodott. Az első nagy török rombolások idején állandóan lakatlan, csak a század végére népesül be ismét. Pásztorlakói azonban nem a régi telephelyen építik fel házaikat, hanem beljebb húzódnak a hegyek közé, részben védettebb helyre, részben közelebb szállásaikhoz. A Razim név el is tűnik és az új falu neve Berdárka lesz. Mivel a két név egymástól függetlenül keletkezett, vagylagosan nem fordul elő, kétségtelen, hogy Razimalja mint telep végleg megszűnt. A nevet pusztaként sem találjuk később, csupán mint hegynév él tovább.⁴

Birtokosok. 1427.⁵ Csetneki-család 7 p. — 1556.⁶ — 3 c.

²¹ U. o. nr. 3601.

²² Sindler személynév alias Kopto+zsgyár (S. H.).

²³ Ber. prot. nr. 14.

¹ *Hradzim, Razim* a szláv *hrad* 'vár' származéka.

² Az 1362. évi családi osztályban Razimról még nincs szó, a település határa Feketepataka és Hankova (DL 5145). Először a dicalajstrom említi 1427-ben, mint a Csetnekiek birtokát.

³ Mellette a legtöbben Irmesben telepedtek meg.

⁴ A század végéig néha még feltűnik Razim neve, az 1590. körüli újratelepülés után azonban végleg eltűnik.

⁵ DL 35801.

⁶ UC 24/73.

RÉDOVA.

1556: *Reydowa*; 1566: *Redowa Romokvagas*.

A Sajó forrásvidékének legészakabbra fekvő faluja. Először az 1551. évi dézsmajegyzék említi s így valószínű, hogy a század elején keletkezett. Neve rokon Zdiehava, Hankova, Vlachova és Gocova falvak nevével, tehát szintén személynévi eredetű és Réd szállását jelöli, azaz Réd építette.¹ Jellegében is megfelel az elsorolt helységeknek, mert kezdetől fogva pásztorfalu. Vlach lakói más Csetneki-birtokokról és a Garam-mellékéről származtak. A csetneki juhászceh tagjai voltak, vagyis élvezték a vlach-kiváltságokat. A XVI. századi zavaros idők² után is a falu lakói valamennyien kiváltságos juhászok.³ Nyájaikkal messze elmennek szállásaikra, eljárnak a dobsinai és télgárti határokra, a Treszniken túlra, egészen a Hnilecig. A szállás második otthonuk. Itt készítik a juhtermékeket, sajtot, gomolyát és ostyepkát. Szabad idejüket háziiparral, főleg durva posztó, szőr és pokrócanyag készítésével töltik, amellyel adóznak is.⁴ A lakosság kezdetben tisztára rutén, később azonban jelentősen keveredik, mert a fekvésénél fogva védett helyet sok jövevény kereste fel.⁵ Közélről és távolról, a megye-

¹ Red személynévet ugyan nem ismerünk, de az -ova végzet személynévi elnevezésre vall; esetleg a lúka „mező” szó értendő hozzá. (S. H.) Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3.089/IIc. rendeletével, *Sajóredőre* változtatta. Mai hivatalos szlovák neve az eredeti: Rejdová.

² 1582-ben adóznak a töröknek (UC 59/13), amely előzőleg 1574-ben elpusztította a helységet (Bartholomaeides, 662.). A decajegyzékben nincs feljegyezve sem 1578-ban, sem 1588-ban (Dic. Tom. XV. fol. 753, 343.). 1598-ban házainak száma 28. (UC. 109/1.)

³ A XVII. század második felétől a dézsmajegyzékek csak juhászait és zsellérjeit jegyezik fel. Az 1675-i és 1683-i juhdezsmajegyzék szerint az egész falu juhász. Ugyanezt mondja a kamara által a juhászok kiváltságairól 1686-ban kiállított bizonyáglevél is (Post adv. 104—41.); számuk ekkor 20 család. Az 1794-ben tartott megyei vizsgálat (u. o.) alkalmával a helység előljárói arra hivatkoztak, „hogy hajdanában az egész helység azon juhászszabadsággal élt”. A bizottság felsorolja jegyzőkönyvében a régi juhásztelkeken talált 23 juhásznemzetséget; ezeket, mivel nevük azonos az UT neveivel, külön nem közöljük.

⁴ 1599-ben a szepesi kamara dézsmaszedői jogtalanul és a régi szokás ellenére királydezsmaát szedtek a helységben. A panaszjegyzék (Dec. Göm.) szerint a dézsmások erőszakkal elvitték kosár-aikból a „padokon” készen álló sajtot, gomolyát, továbbá szűrt, pokrócot, vasat, túrórt, szalonnát, bort, meg mindent, ami kezük ügyébe esett. További források: 1632: UC 3/20; 1750, 1752: Koháry-lt. I. nr. ad 3925/28. s a később idézendő összeírások.

⁵ 1653-ban pl. nem hódolt és 1671-ben sem fizet török adót (NRA 538/46. és Vm. jk. nr. 9. fol. 76.).

beli helységekből, de Szepesből (Kubaszky), Árvából (Oravec), Liptóból (Dovalovszky), sőt Lengyelországból is. Legrégibb, valószínűleg első nemzetsége, a Garan (Garani), a XVII. század végére 12 családra válik. Ezek tekinthetők a Hriez-családokkal együtt az eredeti vlach hagyományok letéteményeseinek. A természetes szaporodás⁶ és a sok jövevény az úrbérrendezés idejére Rédovát Polonka mellett a legnagyobb juhászfaluvá fejlesztették. Mint általában a holyák közelében keletkezett falvakban, itt is kifejlődik a fűrészipar, különösen a deszka és zsindelykészítés; a XVIII. században már négy fűrész dolgozik. Mivel határa sovány, a lakosok kenyérmag szerzése céljából eljárnak termékenyebb megyékbe aratni és csépelni. Az 1709/10. évi pestisben a falu 530 személyt veszített s 19 ház maradt üresen.⁷ Az újkorban ev. hitű, mint ilyen Felsősjó leányegyháza, van azonban saját iskolája.⁸

BIRTOKOSOK.

1572.⁹ Egy része konfiskált, más része Csetneki Lászlóé 3 is, 1 ms, 3 i. — 1677.¹⁰ Andrassy-rész 5 is, 2 i. — 1728.¹¹ Andrassy-család, zálogjogon: Lányi Pál, Szepesi János, Sztehló Mátyás, Mihályi Ferenc 33 qus, 2 octs, 8 i, 1 si. — 1773.¹² Andrassy István 49 c, 6 i, 1 si; — és özv. Szvoboda Frigyesné közösen 2 c; — Károly 29 c, 2 i; Csetneki uradalom 3 c; Rochfalusy György 3 c; Kamara Grünblatth Mártonnal 3 c; Sturmán-örökösök 3 c; Benedek Mihály 3 c; Pécsy Gábor 3 c; Gömörly János 4 c, 1 i; Maritinszky 4 c; Zálogbirtokosok 2 c.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹³ 1 j, 6 c. Sz: 2 Garan (1560 körül: Elek Garami; 1564, 1565: Alex e. n.; 1567: Alexius e. n.; 1578: Garan Elex; 1590: Garam; 1600: Garyan; 1602 bárt: Garay; 1609: Garanszky),

⁶ A szaporodásról a később idézendő összeírások, továbbá 1680: Csetnek, f. 27. nr. 239; 1689: U. o. nr. 249; 1695: U. o. f. 28. nr. 261. Utóbbiakban több feljegyzés a szaporulat másutt való elhelyezkedéséről.

⁷ L. az első kötet IV/1 fejezetét.

⁸ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Templomát adataink nem említik. Iskolájában 1774-ben (Vm. lt., iskolaügyi összeírások) ev. pedagógus oktat 58 tanuló tót nyelven írásra és olvasásra. Olv. még Bartholomaeides, 660. 1.

⁹ Dic. Tom. XV. fol. 198.

¹⁰ Csetnek, f. 26. nr. 236. A falu a csetneki, nagyszámú közbirtokosoké; ezek részeit és a birtoklás alapjait leírja egy keltezetlen, a XVII. század végéről való urbárium (Csetnek, f. 22. nr. 170.), valamint egy 1689-i összeírás (Rák-Aspr.-lt. C. 48. f. -1. nr. 26.).

¹¹ Vm. dica. A lakosság vallomása szerint a közölteken kívül korábban birtokosok még a Nyáry-, Jánoky-, Csabay- és Rákóczi-család is.

¹² UT.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A változat nélkül közölt két név később nem tűnik többé fel.

[Guczowskj] Anthos (e. n.) (1567: Antonius e. n.; 1569: Anthwz e. n. UC 110/1; 1570: Antonius Gochy, UC 11/22; 1573: Antall e. n.; 1576: Guczowskj Antos; 1605: Goszay), Hricz (e. n.) (1563: Antall Hriczou; 1560 körül: Richio, UC 110/84), Gerg Kowacz, Koryn (e. n.), Tynko (e. n.) (1570: Thymko e. n.; 1578: Thomas Zlany, UC 11/22; 1590: Timko e. n.).

1551—1674. között új nevek.¹⁴ 1560. körül. Sz: Vhler, Vido (1573: Wido e. n.; 1611: Vida), Zakal (1564: Ambrosz e. n.; 1576: Zakal Ondrej. — 1563. Sz: Hannes Jenatouskj (1564, 1565: Hannes e. n.; 1606: Hannis; 1607: Hanzo). — 1564. Sz: Balasch (e. n.) (1567: Blasius e. n.; 1573: Balash Garan). — 1565. B: Albert (e. n.). — 1567. Sz: Franciscus (e. n.) (1573: Ferencz e. n.; 1576: Diurow Ferencz, többé nem fordul elő). — 1576. Sz: Frolik (1600: Rolyk; 1625: Rholiczka vidua), Liezko (1580: Liezko-Laczko; 1600: Lizka; 1606: Lyteczko; 1607: Liszkow), Miklosow. — 1577. Sz: Petrikow, Rogos Maczko (1590: Mathias-Maczko e. n.). — 1578. Sz: Koprasky. — 1578. Sz: Lucas (e. n.) (1621: Lukacz). — 1580. Sz: Mixa (1600: Mixa; 1602: Misko, Misyczka e. n.; 1603 bárt: Maxiczka). — 1590.¹⁵ Sz: Cherwenak (e. n.) (1621: Czeruenak); B: Lako, Marta (e. nevek). — 1599. Sz: Demien (e. n.), Dudo (1599 bárt: Duda; 1603: Dwda), Gjurko (e. n.) (1602 bárt: Gywrka), Haurilo (e. n.), Liptak (1601: Liptak), Scordes Valjko (1599 bárt: Valentinus Kardos; 1600 bárt: Kordos Valent; 1602 bárt: Kardos Balinth), Sisak (1599: bárt: Szwszak), Spak (1602: Spal; 1636: Spag). — 1599. bárt. Sz: Thomas Verber (többé nem fordul elő). — 1600. Sz: Ruzniak (1614: Iuan Oroz; 1620: Stephanus Ruszniak; 1630: Szenko Rusnak), Tizoczkj (1603: Tyszwezky; 1607: Tiszoluzkj; 1610: Tizolehy). — 1602. Sz: Benio (1606: Benczo), Zopko. — 1603. Sz: Koneczka. — 1605. Sz: Polyak (1625: Polak; 1630: Poliek); B: Varnay. — 1606. B: Swarcz¹⁶ (1632: Cserni, UC 3/20). — 1607. Sz: Bodis. — 1608. Sz: Szekerka (1643: Szekerezik, UC 3/24); B: Szyndler (1620: Sindler). — 1609. Sz: Lteczko (1649: Laslo, UC 3/25), Redousky, Sysko. — 1611. Sz: Raczko (e. n.). — 1614. Sz: Mihál (1627: Mihali), Lucas Oroz (1620: Spak Lukacz). — 1620. Sz: Kaczow. — 1621. Sz: Zlepý Zenko; B: Nemeth. — 1625. Sz: Bartho. — 1630. Sz: Drab (1636: Drabik). — 1636. Sz: Ruzsko, Stropko. — 1642. Sz: Biztrenski, Hricz Hankoskj. — 1649. N: Hanzel; Sz: Baresak, Ondreh, Pilak, Roszko, Szpisak, Valyko.

¹⁴ Dec. Güm. és Dec. Güm. Agn. Kivételek 1560. körül: UC 110/84; 1578: UC 11/22. és a külön jelzettek.

¹⁵ Ebben és a következő évben a dézsmajegyzékek csak egyes neveket tartalmaznak. Az itt közölt három kivétellel a többi mind előfordult teljes alakban már korábban, ezért mellőzzük őket.

¹⁶ Valamennyi forrásban túlnyomó a német alak; igen ritka a Cserni változat. Viselője tehát lehetne német is, azonban a Cserni (Fekete) családnév a rutének között igen gyakori. Ezért vettük bizonytalan eredetűnek.

1674.¹⁷ 1 j, 13 c, 5 op, 9 i. Sz: Balassa Jano (1720: Balasik CR), Bartko (1675: Barko; 1677: Bartik; 1679: Bartho; 1687: Bartow; 1690: Bartok), Bodnar, Garan (1688: Karany; 1690: Garun; 1700: Garany), Handlovecz, Hudak, Juran (1677: Gyuran; 1678: Duro; 1679: Gyuro), Juriczko (1700: Juretsky), Kolczar (1675: Kolesar), Laczko, Lipták, Mihaly Gyurko (1676: Mihally Gyurd), Pestrak (1676: Pastrnak; 1679: Petrak; 1690: Pisztragh; 1693: Postrak), Pilar (1675: Piliar), 2 Polak, 2 Polyak, Roska (később 1676: Kostka; 1695: Kosztko), Snorikov (elírás a későbbi 1675: Soinik; 1690: Sojnyik), Senko (1678: Cenkou; 1689: Zenko), Stanko, Strpezik (1687: Strpkowska des; 1688: Strbka; 1689: Trpaesik; 1715: Sterbko CR), Uhlyár, Valenczik (1676: Valko; 1678: Valentik; 1686: Valyko); B: Staigel Kowacz (1692: Samuel Stajgel; 1697: Stajgel Kowacs; 1698: Samuel Kovaacs), Svarcz (1690: Cserni).

1674—1773. között további új nevek.¹⁸ 1675. Sz: Fedor, Jusko (1679: Juszko), Lukacz (1687: Lukacsowska des), Rohacs, Rolik, Vojtko (1679: Voytkow). — 1676. Sz: Komornik Missko. — 1678. Sz: Mlinar, Orauecz (1680: Orawecz), Oenas (1690: Ocsonyas; 1691: Pater Noster; 1696: Ocsenas), Suez (1685: Svecz); B: Zid (1684: Sido). — 1679. Sz: Koinik, Niktoss. — 1684. Sz: Jaszenko (1685: Janiesko; 1687: Janecskowska des; 1697: Janesco). — 1684. Sz: Adamus Paul (1685: Paulus Adamko; 1687: Adamow; 1689: Adamok; 1692: Adám; 1698: Adamecz), Zemankin (1690: Zemen; 1692: Zemán). — 1685. Sz: Krbasky (1686: Kubaszky; 1687: Kubaszka des; 1688: Kubaskin; 1690: Kubanszki), Ivanko Ruman. — 1686. N: Hanczel (1696: Henzel); Sz: Ganchala (1687: Gangyala; 1688: Ganczal; 1696: Gansala), Morchan (1687: Molesan), Vrabel (1692: Urabel; 1696: Vrabez). — 1687. Sz: Urban. — 1690. Sz: Joannes Orosz i. — 1693. Sz: Grecs, Teslar (1720: Tisler CR). — 1696. Sz: Catarina Cservenak, Repka. — 1697. Sz: Makow (1698: Mokren), Meszar (1700: Mészáros CR), — 1698. Sz: Sopuch. — 1700. Sz: Blissk, Bebluch, Rozum (1753/54: Rozumko, Vm. dica), Szvinik. — 1706. Sz: Dolina, Mertenik. — 1715. Sz: Kárász, Zelina. — 1720. Sz: Golias. — 1753/54. Sz: Antony, Berdár, Chalupka, Halup, Kracsunik, Maczko, Ovesarik, Potoczky, Sztehlo, Vilim.

1773.¹⁹ 108 c, 9 i, 1 si. N: 2 Hanzel, Langh; Sz: Balasik, Bartkó, Berdjár, 2 Cserni, Delia, 3 Dovalovszky, Fabry, 2 Ganchala, 12 Garan, 3 Golian, Golias, 4 Gubatzky, 2 Hajduk, 3 Helppján, 3 Hricz, 4 Koleszár, 3 Kosztka, 3 Kováts, 3 Kraehun, 2 Krupiák, 2 Laczkó, 4 Liptak, 3 Maczko, Martiniszko, 2 Molcsán, Ocsenas, 2 Oravecz, 2 Rolik, Rozum, Stehlo, 3 Strpka, 2 Szenkó, 8 Teslár, 2 Tomasik, Tupy, 3 Urbán, 2 Valentik, 7 Valkó, Vatra, 6 Vilim, Zajác, 3 Zelina; B: Nyemecz, Sezvarcz. *Cigányok.*²⁰ 1770. Buzi, 2 Donga, Lali, Tomes.

¹⁷ A dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.).

¹⁸ Általában Dec. Göm. Kivételek 1706, 1753/54: Vm. dica; 1715, 1720: CR.

¹⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁰ Vm. lt., cigányösszeírások.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a helység lakosságának anyanyelve (vernacula lingua) *tót*, a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek szintén a *tót*ot mondja.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1679.²¹ *Na dluhom niznom*, ager; 1695. körül: *Na dluhom*; 1864: *Dluhje* (Pesty).
Pod zarubany, föld.
*Na okruhlo*m; 1695. körül.
*Schupalowska*²² *nad mlinom*; 1695 körül: *Ssopagoska*.
Nad krokowou; 1864: *Za krokovau* (Pesty).
Na wrchu pod leston; 1864: *Vrsok* (Pesty).
Pod yarkom pri hamri; 1864: *Pri Hamre* (Pesty).
Klanikowska; 1695. körül: *Kleynikowszka*.
1695. körül.²³ *Orawczowa*,²⁴ zem — *Walentikowszka*.²⁴
Za skalow; 1864: *Zaskale* (Pesty); 1887: *Za skalu*
(a 75000-es kat. térképen). L. még *Felsősjó* (1788).
*W zoldkowe*g,²⁵ luka.
Na krizne gedly, zeme; 1789: *Pri prizu* (!) (Ber. prot. kül. köt.); 1864: *Krizna jedla, vrch* (Pesty).
*Gantsalowa*²⁴ luka; 1864: *Gandzalova* (Pesty).
Laczkowa,²⁴ zem — *Zahrada*, zem.
Pri bany, zem; 1864: *Bane* (Pesty).
Wribniku na Szlanszkem; 1864: *Nad ribnikem* (Pesty).
Salkoska, luka; 1864: *Zoltkova* (Pesty).
*U brehoch Antalovszka*²⁴ luka.
Szekerczikowszka, zem — *Od kosztky*, zem.
W poliku dyel; 1864 (Pesty).
Kilho.²⁶ luka; 1789: *Na Pilho* (!) (Ber. prot. kül. köt.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
U stodolky, luka; 1789: *Za hodolku* (!) (Ber. prot. kül. köt.); 1864: *Stodolka* (Pesty).
Halboke, luka; 1864: *Do halbokiho* (Pesty).
Nemetnyk,²⁴ luka; 1789: *Pod nemitni* (Ber. prot. kül. köt.); 1864 (Pesty).

²¹ Csetnek, f. 37. nr. 238. Rédoва helység kiadványában felsorolt szántó és rét nevek. Az 1695-ös előfordulások forrását i. a köv. j.-ben.

²² Személynév kapcsolata: Šupalovská lúka = Supál mezeje (S. H.)

²³ Csetnek, f. 28. nr. 261. Egyszerű, keltezetlen feljegyzés Garany Péter colonus földjeiről. A 6. j.-ben felsorolt összeírások szerint a XVII. század utolsó évtizedében élt egy ilyen nevű rédovai jobbágy. Azért vettük valószínű keltének az 1695. évet, mert egy ez évben kelt urbárium mellett van az irat.

²⁴ Mindezen nevek a következő családnevekből képződtek: Oravecz, Valentik, Gantsala, Laczko, Antalecz, Nemezc.

²⁵ *Zoldkowe*g személynévi eredetű: *Salkova*. V. ö. alább: *Salkoska*.

²⁶ *Pilho* > szl. *Pilh*, *plh* = „szürke mókus“. (S. H.)

- Za mostom medzj wadami*, luka.
Pod lazomom, luka; 1864: Laz vrch (Pesty).
Nad mlynom, zem; 1789: Dolina mlina (Ber. prot. kül. köt.); 1864 (Pesty); 1887: Mlina patak (a 75000-es kat. térképen).
Zahumnya, zem; 1864: Hrb zahumenice (Pesty).
Pod Tresznikom, zem; 1864: Tresznik (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Dobsina (1649), Telgárt (1629).
Ubocz,²⁷ zeme; 1864: Strma Uboc (Pesty).
Ramze, zeme; 1864: Ramza (Pesty). L. még Dobsina (1655).
1789.²⁸ *Na polanky*, erdő; 1864: Poljanky (Pesty).
Dolina oczenasowa, vallis.
Prislop, rét; 1864: Prjeslop (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Hankova (1787).
Javorinky, rét; 1864 (Pesty).
Doline martaluska, vallis.
Na zdyar, erdő; 1864: Viszoki Zsgyár (Pesty).
Pod rownu, erdő; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Pred Slansku, erdő; 1864: Dolina Szlanska' (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még a többi sajomenti helységeket.
Na balkowy, erdő; 1823: Balkova (Koháry-lt. I. nr. 3720.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Palenicza, erdő; 1864 (Pesty); 1887: Palenisko (a 75000-es kat. térképen).
Na brehybe ²⁹ erdő; 1823: Prehiba háj (Koháry-lt. I. nr. 3720.); 1864: Prjehiba (Pesty); 1887: Prehibka (a 75000-es kat. térképen).
Na mastneg,³⁰ erdő; 1823: Na masznu (Koháry-lt. I. nr. 3720.); 1864 (Pesty).
Na truskowo, erdő; 1864: Pod Turszkovau (Pesty).
Na polanny, erdő.

²⁷ Domboldal.

²⁸ Ber. prot. külön kötet.

²⁹ *Prehiba* > szl. prehýbat' igéből = görbít, tehát: görbület, tekerület (S. H.).

³⁰ Zsíros. (S. H.).

REKENYEÚJFALU.

Zenegetew, Scenegetew, Zenekethew, Rakunchas, Vyfolu, Rakunthas, Rakottha (!), Vyfalw, Rachunchas, Zenegetw alio nomine Rokonchas, Zenegetw alio nom. Rokuncha, Zeenegetheu alio nom. Rokunchas, Ratonkeneht al. nom. Wyfolu, Zenegetew al. nom. Rakonchas sive Wyfalu, 1551: Rekenie, 1556: Rekenen, 1590: Rekenenow, 1599: Rekenie Vyfalw, 1600: Wyfalw alias Rekenie, 1658: Rakacza alias Tökés szénégető Újfalu.

Az Ivágyó és a pelsőci Nagyhegy között húzódó kis völgyecske helysége. Legkorábban, mint a Gömöri Batizok és Máriássyak birtokát, 1327-ben említik Szénégető, illetve Rakonczás néven. Berzéte várához tartozik, tehát ennek területéből vált ki.¹ Kezdetei visszanyúlnak arra az időre, amikor az 1243-ban az Ákosoknak adományozott Berzéte nagy területén a bányászat megindult, tehát a XIII. század második felére és így egyidős Rudnával.² Míg Rudnában bányászok éltek, addig Szénégetőben, a bányászatnál nélkülözhetetlen szén előállítására szénégetők telepedtek meg. Ennélfogva a mainál kissé északabbra, bent az erdőben, a kat. térkép Mních pontja alatt feküdt. Határában alakult ki az 1362-ben említett Újfalú,³ magva már kissé délebbre, a Genesi patak völgyébe esik. A XV. század második felében az első település lassan lehúzódtott Újfaluba, aminek következtében a Szénégető név már csak mint történeti emlék tűnik fel, néha még az újkorban is.⁴ Megjelölésére az Újfalú, Csetnekújfalú és a Rakonczás név után alakult Rekenye vagy a tótos Rekenyán neveket használják, amelyekből a XVI. század végére a ma is használatos összetett helység-név, Rekenyeújfalú alakult ki.⁵ A falu lakossága mind a közép-

¹ AO. II. 273. Márkusfalvi, nr. 101. A két család cseréje ellen az Ákosok óvást emeltek.

² Fejér. IV/1. 287. Feltehető, hogy a megtelepülés még az Ákosok birtoklása idején kezdődött, nagyobb lendületet pedig a Batizok és Máriássyak idejében vett.

³ DL 5145. Ákos-osztály. Korábban 1341-ben ugyanazzal a tárggyal kapcsolatban két oklevél kelt (AO. IV. 94. l., DL 2460.). Az egyikben csak Rakunchas, a másikban pedig e mellett még Újfalú is előfordul. A felsorolási rend szerint ugyan inkább Jólészt kellene itt Újfalún érteni, lehet azonban, hogy Rekenyeújfalura vonatkozik az adat.

⁴ A község előljárósága 1864-ben jelentésében (Pesty) azt állítja, hogy az akkori helység már a harmadik helyén állott. A változásnak az az oka, hogy a szűk völgyben az áradásoknak és a hegyekről lefolyó vizek pusztításának nagyon ki van téve.

⁵ Első két elnevezése egyszerre tűnik fel az I. j.-ben id. két oklevélben, tehát nyilván ugyanarra a telephelyre vonatkoznak. A *Rakun-*

mind az újkorban szénégetésből, fuvarozásból, némi kereskedésből és pásztorkodásból élt.⁶ Jobbágy- és földrajzi nevei szerint korai népessége legnagyobb részében szláv volt s kevés német. Az újkorban, különösen a XVI. század második felében, számos kiváltságos juhász rutén család érkezett a faluba; ezek kosár-aikat az Ivágyó és a Nagyhegy legelőin tartották. Egykét magyar a XVII. században a Rákóczi-részen tűnik fel,⁷ sőt az úrbéri tabellában is van egyetlen magyar nemzetség. Népessége nem állandó, rétegeiben 1773-ra kétszer is kieserélődik, azonban csupán a nemzetségek változnak, mivel a jövevények is szlávok. A pestis 1709/10-ben 106 áldozatot szedett.⁸ A XVI. század végétől Berzété, majd Csetnek ev. leányegyháza, katolikussága jelentéktelen. Iskolájában 1774-ben ev. rektor 16 tanulót oktat írásra, olvasásra és a hit tételeire. 1766-ban régi és rossz állapotban lévő tempoma katolikusok kezén van.⁹

Birtokosok. 1427.¹⁰ Csetneki-család 21 p. — 1578.¹¹ Fele konfiskált és felét a Csetneki-család bírja 4 ms, 2 des. — 1677.¹² Zabreczky László része 14 ms. — 1728.¹³ Andrassy- és Vatay-családok 12 qus, 2 i, 2 si. — 1773.¹⁴ Andrassy István 4 c, 3 i,

chas név: a magyar rakonca = szénégető rakás, megtámasztott halom: átvitel a szekér rakoncájáról. Innen érthető: Rakacza alias Tökés szénégető név. (S. H.) — Az újkori összeírásokban általában Újfalut, vagy pedig megkülönböztetve Csetnekújfalut írnak. Szlovák neve: Rekeňa.

⁶ A megélhetésről sok adat található az alábbi forrásokban. A bányákra vonatkozólag fontos a megye 1730-ban kelt tanúvallatása (Nagyabláti-lt.): a Csetnek körüli bányák és hámorok nélkül nem tudnának megélni.

⁷ 1662-ben ezt a részt „portio magyar falu“-nak nevezi az összeírás (UC 3/26); mindössze féltelkeken lakó két colonusból áll.

⁸ 1557-ben behódolt a töröknek (UC 24/73) és adózik 1582-ben is (UC 59/13). Lakossága, mivel lejárt az Alföldre munkára, ennek következtében is fogyott némileg, a legnagyobb változást azonban a Buda felszabadítása utáni háborús idők okozták. 1715-ben (CR) csak 10 lakosát írják össze; az 1773-ra felszaporodott létszám legnagyobb része tehát jövevény.

⁹ 1599: MPrEA, XIII. 49.; 1766 és 1774: Vm. lt. Kat. egyházi és iskolaügyi összeírások. Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Az Andrassyak a XVII. században e falut is igyekeztek a kat. egyházba visszavinni; 1659-ben más prot. földesurakkal szemben a nádortól a megtérők számára menlevelet eszközöltek ki. (Krasznahorka, f. 8. nr. 198.). V. ö. még a 24. j.-t.

¹⁰ DL 35801. Ez a jegyzék már csak Újfalun néven veszi fel.

¹¹ Dic. Tom. XV. fol. 791.

¹² Csetnek, f. 26. nr. 236. A többi birtokosra és azok successiójára: 1695: Csetnek, f. 28. nr. 261.

¹³ Vm. dica. Korábban e két család mellett birtokosok még benne a Rákóczi-, Bertóthy- és Nyáry-család, zálogjogon pedig a következők: Mihályi Ferenc, Szepessy János, Czekus Márton és Kardos György.

¹⁴ UT.

2 si; Krasznahorkai közbirtokosok 15 c, 5 i, 5 si; Róth Tamás és Kubinyi Gáspár 1 c; Ragályi Gedeon 2 c, 5 i; özv. Szeremley Károlyné 1 i; Szepessy László 1 c; Sturman-örökösök 2 c, 3 i.

JOBBÁGYSÁG.

1533.¹⁵ *B*: Andreas (e. n.).

1551.¹⁶ 1 j, 10 c. *M*: Nag'; *N*: Syndler; *Sz*: Bodnar (1578: Bodnar Piwowarczy), Cristan (1576: Krisztan; 1600: Chriztian), Kostar (1563: Koszar; 1577: Kosar, Kozer; 1581: Kostar; 1583: Kozar; 1606: Kosziar), 2 Kowacz, Quatian (1563: Kuaczan; 1576: Kwaczan; 1578: Kouaczan; 1580: Kwaczan, Kwaczal; 1590: Kochan; 1610: Koczan; 1616: Waczan), Vozar (1568: Wozar); *B*: Fabian (1564: Fabiann), Nemeth (1608: Nymet).

1551–1620. között új nevek.¹⁷ 1563. *B*: Andrasch Janosch (többé nem fordul elő). — 1564. *Sz*: Chudak (1565: Hudak). — 1565. *B*: [Sernevelő] Stefan (e. n.) (1568: Stephanus Serneuelo; 1577: Stephanow Ambrus; 1580: Piwowarcz-Pypowar; 1582 elírással: Ponewas; 1590: Pilowacz-Piwowarcz; 1601: Sör Neveleo-Piwowartsch; 1605: Neuelos; 1609: Pywowarnyk; 1610: Serneueleos). — 1568. *B*: Gregorius (e. n.), Jacobus N. — 1569. *Sz*: Kozman (e. n.) (1578: Kuzma e. n. UC 11/22; 1600: Kozma; 1606: Kosman); *B*: Sztanislaus (e. n.). — 1576. *Sz*: Korim (1581: Kormin; 1600: Korint-Korim), Rusnak Ywan¹⁸ (1577: Czirn j Ywan; 1582: Iwan Janos; 1590: Iwan e. n.; 1599: Fekete Janos; 1600: Joannes Fekete; 1600 bárt: Olach Janos-Joannes Ruznak; 1601 bárt: Joannes Olah; 1603: Joannes Iwan), Tirnawsky (1578: Trnauksy; 1584: Ternasky). — 1577. *Sz*: Palczik (1578: Palsik, UC 11/22; 1584: Balchik). — 1581. *Sz*: Rudnenski. — 1590. *M*: Peter-Pető (1602: Pete; 1605: Petthe); *Sz*: Janko (e. n.) (1603. bárt: Thomas Janko); *B*: Demeter (e. n.). — 1601. bárt. *Sz*: Schimko-Zenko (1606: Szimko; 1611: Sinko). — 1602. *B*: Molnar. — 1605. *B*: Koros (többé nem fordul elő). — 1608. *B*: Ambrosius Myklos. — 1609. *B*: Benedictus Andras (többé nem fordul elő). — 1611. *Sz*: Herko (1614: Hirko), Proczo. — 1614. *M*: Czanj; *Sz*: Poliak; *B*: Danko.

1620.¹⁹ 1 j, 17 c, 8 i. *M*: Peteö (1636: Petö); *Sz*: 2 Christan (1671: Kristen; 1672: Kristaly; 1674: Kerna; 1676: Christian,

¹⁵ NRA 735/24. Zálogügylet.

¹⁶ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Az egyetlen német név később nem fordul elő.

¹⁷ Dec. Göm.; 1569: UC 110/1. Az egyes nevek leginkább zsellérek nevei.

¹⁸ A jegyzékek összevetéséből kétségtelen a nevek azonossága. Az eredeti Cserni-ből lett fordítás útján a magyar Fekete; a többi név a család nemzetiségéről és foglalkozásáról kapott ragadványnév. Rutén vlach család, nevének változatai megjelölik nemzetiségét.

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Az ez évről fennmaradt, a Lorántfy-osztályról készült összeírásban a nevek egyes nevek; egyébként a két névsor azonos.

Christianus; 1678: Krstal), Fekete¹⁸ (1687: Georgius Fekete; 1691: Georgius Cserville; 1692: Georgius Csierni; 1698: Georgius Csernovely), Juhaz Ferencz (1625: Olah Ferencz; 1636: Olah Ferencz), 2 Kosar, Koser (1625: Koziar; 1636: Kosier; 1671: Kozar), 2 Kuaczan, 2 Quaczan (1686: Kohan; 1691: Kocsány; 1715: Kochen, CR), Kuzma, Lestach (1621: Nestak; 1625: Lestak), Liptak Lenart (1621: Olah Lenarth), Olah Timko (1625: Timko Russnak; 1630: Olah Timko), Olah Vaszko (1625: Vaszkoua vidua), Posuar (nyilván elírás: Kosuar helyett), Simko (1621: Sinko; 1678: Simon); *B*: Miklós, 2 Nemet (1642: Nemezc), 4 Serneueleő (később csaknem mindig e magyar alakban olvashatjuk a nevet).

1620—1773. között további új nevek.²⁰ 1621. *M*: Fileki Jurko. — 1625. *Sz*: Spisak. — 1630. *Sz*: Procz Andras (1636: Valach Andras); *B*: Fabian (1678: Fabany). — 1636. *M*: Sipos Benő; *B*: Balas Mihok. — 1642. *Sz*: Barbolin. — 1671. *Sz*: Petermanj (1672: Petrmanszki; 1675: Peterman; 1683: Petrman; 1715: Petermanyoszki, CR), Vranko (1675: Hawranko; 1693: Uranko); *B*: Ambros (1700: Ambrus), Kovacz, Molnar (1697: Mlinar). — 1672. *B*: Nagysagos Gyurko (1674: Nagysagos Gyuro; 1675: Georgius Nagysagos; 1679: Nagysagos, később többé nem fordul elő), Vallo (1674: Valo; 1677: Valko; 1678: Ballo; 1690: Valyo). — 1673. *B*: Bacso (1674: Baso). — 1674. *Sz*: Oravecz; *B*: Jakab Adam (1676: Adam Jakub; 1679: Jacobus Adam). — 1683. *B*: Jobagy (1720: Szedlák). — 1685. *M*: Gonosz. — 1687. *Sz*: Bartho; *B*: Kunst (1688: Kuncz; 1690: Klusz; 1691: Kun; 1693: Kunsz). — 1690. *B*: David. — 1692. *Sz*: Marina Pjernik. — 1695. *B*: Toót. — 1696. *Sz*: Faradek (1700: Faradik), Pacsenszky (1720: Passen, CR.). — 1697. *Sz*: Catarina Jakubik. — 1698. *Sz*: Paskan. — 1706. *Sz*: Kakaczin. — 1715. *Sz*: Babies (CR). — 1728. *B*: Lorincz alias Polyak. — 1753/54. *Sz*: Henkovszki, Koltás, Palencsák, Szedlák, Vojtko; *B*: Gencsi, Pásztor.

1773.²¹ 25 c, 17 c, 7 si. *M*: 3 Gonosz; *N*: Vilhelm; *Sz*: Bre-dács, Burkovszky, Cserni, Koltas, 5 Kozsár, 3 Lestak, Lindis, 2 Majernik, Pachon, 2 Palenchar, Petermanovszky, Popaleni, Szedlák, Szedlar, Terjak; *B*: 4 Benko, David, 5 Fabian, 2 Gencsi, Göncz, 5 Lorincz, 2 Németh, Pásztor, Tóth.

*Kiváltságos juhászok.*²² 1683. *Sz*: Kozar, Kristan, 2 Lestak.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a lakosság nyelve (vernacula lingua) a *tót*, az 1773-as helység-összeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelv-ismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a faluban túlnyomólag divatozó nyelvnek a *tót*ot mondják.

²⁰ Dec. Göm. Kivételek: 1706, 1728, 1753/54: Vm. dica; 1715: CR.

²¹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² A juhdezmajegyzék teljes névsora. A nagy juhászper folyamán 1688-ban kiállított kamarai bizonyáglevélben már csak a Kozár szerepel közülük; a többi nem fizette le a taksát, tehát letette a kiváltságokat. Az 1794-i megyei vizsgálat a Kozár-nemzetség egy családját még ott találta az ősi juhásztelken.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1352.²³ *Gwmch*, fluvius; 1416: Gunchpataka (DL 10481); 1864 (Pesty); 1887: Gencsi pataka (a 75000-es kat. térképen). L. még Berzéte (1763), Rudna (1636), Körös (1763).
- Jeuagiohegy*, mons; 1416: Iwagyöhege (DL 10481); 1788: Ivagyo (Ber. prot. nr. 14.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Rudna (1619).
- Quoddam heremitorium*;²⁴ 1416 (DL 10481); 1758: Eremitorium vagy Remete kápolna (Márkusfalvi, nr. 1088. 110, 116. l.); 1760 (U. o. 60. l.); 1864: Magdolna nevű patak és kut (Pesty).
- 1479.²⁵ *Pelsewczhegye*, mons; 1810 (UC 175/5); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Berzéte (1352), Pelsőc (1507), stb.
- 1743.²⁶ *Kopasz tető és oldal*; 1788: Holy vrch (Ber. prot. nr. 14.); 1810 (Forgon-lt., Rudna térk.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
- 1788.²⁷ *Prosztreddy hrb*, erdő.

RÉPÁS.

A bolondói várhoz tartozó, gortvamelléki magyar várjobbágság faluja. Keletkezése a XIV. század elején arra az időre esik, amikor a várjobbágyokból eredt családok az erdő falvait megalapították. Helye irtás, amelybe eleintén jóideig répát vetettek. Innen nyerte nevét. Később házak épültek rajta, földjeinek művelői ide költöztek és ezzel megkötődött az új falu. Megalapítója és egyben birtokosa a Sárosi-család.¹ Határa tehát Sárosból szakadt ki, ami bizonyíték magyar alapítása, magyar birtokosai és kevés parasztjának magyar volta mellett. Az újkor elején megkülönböztetésül a feljebb fekvő, szláv nemzetiségű Répástól, magyar Répásnak² mondják. Pusztulását — annyi sok más magyar faluhoz hasonlóan — a török betörés okozta. Neve benne van ugyan még az első dézsma- és dica-

²³ Márkusfalvi, nr. 125. Rudna, Körös és Rekenye elválasztó határjelei. A többieket Körösnél közöltük.

²⁴ A zárójelben közölt adatok szerint a heremitorium helyén épült igen régen Mária Magdolna tiszteletére egy kápolna, amelyet 1658-ban a rebellesek elpusztítottak, de újraépült és pápai búcsúengedélyben is részesült. Megvan 1766-ban és 1864-ben (Pesty) búcsújáráhóhely.

²⁵ DL 18267.

²⁶ Márkusfalvi, nr. 1088. 79. l. Határjel Rudna és Körös felé.

²⁷ Ber. prot. nr. 14. Középső domb.

¹ Sztáray I. 462 (1383). Első említése.

² Dec. Göm. 1551: 'Repas Vngaricum'.

jegyzékekben, de 1570 után teljesen elnéptelenedik. Pusztaként él ma is Péterfalva határában.³ Egyházilag Péterfalvához tartozott, külön temploma nem volt.

Helybeli birtokos nemesség. 1427.⁴ Csathó Miklós 3 p. — 1431.⁴ Reesky Pál 1 p. — 1548.⁵ Csathó-család 2 p, 3 i.

JOB BAGYSÁG.⁶

1551. 9 c. *M:* 2 Bertalom, Bertok, Myklos, Mykocza, Mykolecza (1563: Mykochia; 1572: Mikowcz), 2 Repasy, Repasine. — 1563. *M:* Agotha azzon, Istwan Deak. — 1564. *M:* Warga. — 1572. *M:* Kelemen Biro.

RÉPÁS.

Újkorban: *Repas Slavonicum, Repistie vel Repas.*

A Turóc felső folyásánál Ratkó mellett terül el. 1427-ben, a dicaösszeírásban olvasunk róla először és ettől kezdve megszakítatlanul a Hanva-nemzetség, illetőleg beházasodott családok birtoka. A turóc melléki erdőségben, Felfalutól számítva, ez a nyolcadik helység, melyet a Hanvák irtás helyén építettek fel. A falvak kialakulásuk időrendjében következnek egymás után, és nagyságuk is annak megfelelően változik. Répás alapjait Szásza után a XIII. század végén vagy a következő elején rakták le. Fejlődése azért olyan rendkívül lassú, mert határa kétnyomásos és mert minden harmadik évi rendes trágyázás után csak két és fél magot adott, tulajdonképpen nem termette meg a lakosságának szükséges gabonát. Az újkorban sík vidékre szegődött el népességének egy része, hogy itt részaratással és csépléssel szerezze be élelmét.¹ Nagyobb fellendülése a XVII. század közepe felé következett be, amikor a török visszavonulása után erőteljesebben indult meg a ratkói ipari élet, a rákosi és szirki vasbányászat, vaskohászat s így népessége számára jó kereseti források nyíltak meg. A nagy lendület a nemzeti felkelések alatti kényszerszünet és az 1709/10. évi

³ Az újkorban Ajnácskőhöz tartozik, illetve ennek birtokosaié. (Abaffy-lt. nr. 775. és Ber. prot. nr. 20.). 1906-ban a Helységnévtár Péterfalvához *Répáspuszta* néven veszi fel.

⁴ DL 35801, 35802. 1431-ben birtokosa családnév nélkül áll a jegyzékben, nevét egyéb adatainkból egészítettük ki.

⁵ Dic. Tom. XIV. 290.

⁶ Az első névsor a legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. Birót külön nem jegyez fel. A többi név: Dec. Göm. 1572. után már nem említik a helységet.

¹ Oliv. erre az 1728. évi dicajegyzék (vm. dica) részletes leírását.

pestis után a XVIII. század közepén tovább folytatódott. Az úrbérrendezés idejére a lakosság a XVI. századhoz viszonyítva megnégyszereződött.² Az a feltűnő tény, hogy az úrbéri tabellában mindössze három jobbágya lakik telken, a többi zsellér, azzal magyarázható, hogy Répás határában a telek csak terhet jelentett, hasznot semmit, hiszen keveset termett, tehát igyekezett tőle mindenki szabadulni. A zsellér úrbéri terhei lényegesen kisebbek, keresete viszont jelentősebb. A falu középkori népi jellegére adatunk nincsen,³ abból azonban, hogy az 1551-es dézsmajegyzék szláv Répásnak nevezi, XV. századi népességét szlávnak kell tartanunk. A falu néphullámzása jelentős. Régi jobbágysága nagyrésztben elfogyott,⁴ helyébe újak jöttek, főleg tótok, de néhány rutén és lengyel vlach is. 1773-as szláv lakossága a legkülönbözőbb, nagyrésztben jövevény elemek vegyüléséből tevődött össze: XVI. századi nemzetség a 24 között mindössze négy található.⁵ Önálló egyháza nincs, az újkorban evangélikus és Ratkóhoz tartozik.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Soldos Tamás 7 p. — 1578.⁸ Darvas- és Soldos-családok 2 is, 8 ms, 3 i, 4 des. — 1712.⁹ [Darvas- és Soldos-családok] 1 ms, 4 qus, 1 sed. — 1773.¹⁰ Draskóczy Ádám 2 c, 18 i; Darvas István 2 i; — Ádám 1 i; Szabó László 13 i; Soldos András 6 i; Hanvay György 4 i; Eczett István 1 c; Ratkó városa 1 i.

JOBBÁGYSÁG.

1479.¹¹ *M:* Kezes.

1551.¹² 12 c. *Sz:* Dyenes (1563—1567: DyJanisz e. n.; 1571:

² Bartholomaeides (662.) a földművelést, napszámot és a szövő mesterséget jelöli meg a lakosság foglalkozásául; a posztószövés, amelyet Fényes is említ (1837. 161.), Ratkóról terjedt át. — A pestisben 40-en haltak meg. (L. I. köt. IV/1. fejj.).

³ *Répás* a magyar- és szlávban egyformán élő 'répa' szó származéka. Jelentésére v. ő. az előző falunál mondottakat.

⁴ Új lakóhelyeikről csupán egy esetben tudunk: 1754-ben (Vm. lt. Conser. profugorum) egy jobbágya Nyíregyházára szökött.

⁵ A belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIc. sz. rendeletével nevét Gömörrepásban állapította meg. Mai szlovák neve: Repištia.

⁶ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Lakossága 1910-ben is ev., temploma nem volt. (Vm. monogr. 88.) Iskoláját az 1771-es megyei iskolaügyi összeírás nem említi (Vm. lt.), legközelebb van hozzá a ratkói iskola.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. 811.

⁹ Kézirattár, Fol. Lat. 283.

¹⁰ UT.

¹¹ Hanvay-lt. Jászói kv. Elzálogosított telek lakója.

¹² A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.) Bíró külön nincs feljegyezve. Azok a nevek, amelyek után zárójelben nem kötünk változatokat, a későbbi jegyzékekben többé nem fordulnak elő.

Dioniss e. n.; 1599: Dianis; 1605 elírással: Gyanos), 3 Kraczik, Krakycz, Meczveez (1580: Medue; 1591: Meduegi-Medwe; 1599: Medwed; 1600: Medues; 1620: Medueth), Nemoga (1563, 1565: Martin e. n.; 1566: Martin Nemoga; 1595: Nema), Petraz, Vrbanczo; *B*: Hamlyk (1563, 1565: Jacub e. n.; 1566: Jacub Hamlik; 1581: Hamyk-Hamlyk; 1601: Hamrik), Iwegh, Mazoor (1582: Mazor-Mezar; 1583: Mazur; 1601: Maszszor; 1619: Maszar).

1551—1635. között új nevek.¹³ 1563. Sz: Dyanysz (e. n.) (1565: DyJanisz Pollak; 1566—1567: DyJanisz e. n.; 1569: DyJanisz Matieg), Klyment (e. n.), Korym (e. n.) (1567—1572: Korim e. n.; 1580: Korin-Horensik; 1581: Korimow-Kolymow; 1582: Koren-Korenczj; 1590: Koronszky; 1591: Korinczicz-Korinchi), Lukacz (e. n.), 1565—1569: Lukacz e. n.; 1571: Lukacz Matthae; 1593: Lukaczj; 1610: Lukacz); *B*: Lerynez (e. n.) — 1565. Sz: Jacub Durko (1571: Giuro Jacub), Jafor (1563, 1566, 1569, 1571: Miklusz e. n.), Ondrey (e. n.); *B*: Vinczlaw (e. n.) (1566—1572: Finczlaw, Vinzlaw e. n.) — 1566. Sz: Palkoweych; (1571: Palkowiech; 1572: Palko; 1577: Palkow). — 1567. Sz: Antal (e. n.) (1571: Palkowiech Antal), Matieg (e. n.) (1569: Dyjanisz Matieg; 1580: Stefanus Mathe). — 1569. Sz: Caspr (e. n.) (1565: Kasspar e. n.; 1572: Gasper Jurgow), Jurko (e. n.) (1572: Jurgow; 1581: Jurgow-Georgj; 1591: Jwrgowich-Gwrgowez; 1599: Georg; 1605: Gywrko; 1615: Gyorgi), Kratky (1581: Kratky-Kratkjuek). — 1571. Sz: Iwanis (e. n.) (1593: Palko Iwaniczj), Laczko (e. n.) — 1572. Sz: Hewer (1569 elírással: Hawicz; 1577: Hewerz; 1671: Heviar; 1683: Havjar; 1688: Hevár; 1697: Hawyar). — 1573. *B*: Quirinus (e. n.) (1575, 1578: Quirinus e. n.) — 1575. Sz: Cipka (1581: Cipko-Zypko; 1583 elírással: Chik; 1591: Czipko-Cziko; 1621: Czipo). — 1577. Sz: Czelak (1569, 1571, 1575, 1577: Kristoff e. n.; 1580: Czelar-Czelier; 1582 elírással: Czomak-Czjomak; 1583: Czeleok; 1620: Czolak; 1673: Czulak; 1674: Solak; 1675: Sallagh), Balass Ssebestenow (1563—1572: Ssebestyan e. n.; 1580: Balas), Ssudrlak. — 1591. Sz: Orlich. — 1599. Sz: Hirko. — 1600. Sz: Zwech (1601: Suecz; 1608: Varga). — 1605. Sz: Bendo¹⁴ (1631:

¹³ Dec. Göm. Egészen 1575-ig csupán egyes neveket tartalmaznak, a családnevek nagy részét azonban, a jegyzékeket összevetve meg lehetett állapítani. A keresztnvekből alakult családnevek, így főleg a Palko-Palkowiech, csere folytán gyakran keresztnevként szerepelnek. 1619-ben pl. Paulus Sebo áll a Sebastianus Palko helyett.

¹⁴ E névalakok összefüggésére közöljük néhány évből a teljes neveket. 1605: Benedek Bendo i.; 1608: Hegedus Bendo i.; 1610: Benko Stirbak i.; 1611: Benedictus Sterba i.; 1612: Czorbak Janos i.; 1613: Czjorba Janos i.; 1619: Joannes Bendo e. Azt sikerült megállapítani, hogy a különböző nevek 1613-ig ugyanazt a zsellért jelölték; egyszerre t. i. csak egy változat fordul elő és hasonló keresztnevű zsellér több nem található. 1619-től kezdve egy Bendo János a jobbágyok között szerepel és bár itt már nem lehet határozottan következtetni, mégis az a tény, hogy éppen ettől az évtől

Benda). — 1608. Sz: Baranj. — 1610. Sz: Janik. — 1611. Sz: Sterba¹⁴ (1615: Strba), Zuchorouych (1616: Surowy; 1620: Szüroueth). — 1631. Sz: Kovacz, Polak; B: Stanislaus (e. n.).

1635.¹⁵ 1 j, 16 c, 3 i. Sz: 3 Bendo¹⁴ (1673: Bende; 1683: Bendik), Czypko (1675: Csipka), Koczzen (1643: Koczian), Koren, Kowacz, Nemoga, 4 Palko (1637: Paulo; 1678: Pawol), Stanislaw (1636: Stanislo), 3 Szurowy (1672: Szuroviach; 1673: Szurovik), Varga (1673: Varya); B: Hamlik, Mazer (1672: Mazor; 1679: Mozor), Tomass.

1635—1773. között további új nevek.¹⁶ 1636. Sz: Fakla, Juork (1643: Juorg; 1671: Jorg; 1672: Jurk). — 1638. Sz: Casper. — 1643. M: Bajusz (1672: Bayusz); Sz: Gazo (1674: Gasso; 1687: Gocso). — 1673. Sz: Galló, Jancso¹⁷ (1687: Jancowiecz), Král (1675: Kiraly; 1696: Kralik). — 1675. Sz: Cerenensky (1695: Cserenanszky). — 1676. Sz: Ssebo (1680: Sebowich; 1688: Sebök; 1720: Sebő CR). — 1677. Sz: Snopko. — 1678. Sz: Breznen (1691: Breznay), Mihalik. — 1680. Sz: Hrucar. — 1685. Sz: Jamrich (1689: Jamrisko; 1691: Jambrisko). — 1690. B: Rab. — 1691. Sz: Ursula Gyurinda, Szukenik. — 1700. Sz: Viczen; B: Vaida. — 1753/54. Sz: Krajecz, Pazdur, Ribarik, Wojtko Szirkovszky; B: Brasso.

1773.¹⁸ 3 c, 45 i. M: Bajusz; Sz: Bredovka, Breznen, Chlebuss, 9 Fakla, Gazsó, 4 Hevjár, 2 Hrucár, 5 Jamrich, 4 Jancso, Kaczián, 2 Kováts, Krajecz, Kralik, Kusnjer, 2 Nemoga, 2 Pazdur, Racsó, Rusznak, 2 Sebo, 2 Wojtko; B: Brasso, Hamlik, Mazor.

*Cigányok.*¹⁹ 1772. Horváth.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag diavatózó nyelv a: *tót*.

kezdve a zsellérek között többé a Csorba János nem fordul elő, sőt a jobbágyok között sem található, megerősíti a korábbi zsellér és e mostani jobbágy azonosságát. Fel lehetne ugyan tenni, hogy a Csorba János zsellér megszökött, de azt már aligha, hogy éppen ebben az évben és éppen e Csorba János korábbi és eredeti nevén nevezett új jobbágy érkezett volna a helységbe. A végleges név bizonyára az eredeti Bendo, a Csorba nyilván ragadványnév.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt nem szereplő, de a következő névsorokban ismét megjelenő, korábbról már ismert nevek: Bárány, Cselák (Csolák), Hewer (Heviár), Janik.

¹⁶ Dec. Góm. — 1753/54: Vm. dica.

¹⁷ E név viselőjének eredeti neve Johannes Palko, de névcsereével gyakran írják nevét Paulus Jancso-nak, utódait pedig már állandóan Jancsonak hívják. Nem új család tehát, csak a név új.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1668.²⁰ *Malikova*,²¹ rét.1750.²² *Gyorggyova*, ortván.*Bajuszovszka*, ortván.*Závoz*, erdő; 1787: *Zavozy* erdő (Ber. prot. nr. 19.).**RESTÉR** (*Resther*, 1556: *Rosthar*).

Csetnektől északra a hasonló nevű völgyben fekszik. Kialakulása a területnek az Ákosok részére történt adományozása,¹ tehát az 1243. év utáni időre esik. Legkorábban az 1318-as Ákos-osztályban fordul elő,² kezdetei azonban, tekintve a pápai tizedjegyzékekben már szereplő egyházát, valamint középkori tekintélyes portaszámát, bizonyosan visszanyúlnak a XIII. század második felébe. Ahhoz a kiváltságos falusorhoz tartozik, amelyet az Ákos-nemzetség a vasbányák kiaknázására és az érc feldolgozására alapított s német eredetű hospesekkel népesített be. Legfőbb bizonyíték erre német eredetű neve, amely a középkorban adataink szerint kizárólagos; a belőle képzett tót *Rostár* alak forrásainkban csak az újkorban, a XVI. században található.³ Első lakosságának keveredése a szlávsággal a középkor folyamán azért sem öltött jelentékeny méreteket, mivel német falvak közé volt beékelve. Alapításakor elnyerte Csetnek kiváltságait, mert dézsmát sem a közép-, sem az újkorban nem adott, egyházát pedig csaknem alapításával egyidejűleg építette fel. Vasolvasztó üzemének a XVI. századra már csak nyomait találjuk. Így említenek egy vas- és két acélhámort, amelyek a török betörése után elpusztultak. 1634-ben már csupán egyetlen kardverő hámorát jegyezték fel.⁴ Velük együtt fogyott el lassan a német lakosság. Az újkori névsorok néhány német családja csupán a történeti folytonosságot őrzi. A helység nemzetiségi képét ettől az időtől kezdve már a szlávok for-

²⁰ Vm. jk. nr. 8. fol. 366.²¹ Mind ez, mind a következő kettő, jobbagyelvekből alakult szláv elnevezések.²² Kassai, f. 112. nr. 3, 4.¹ Fejér, IV/1. 287.² AO. I. 455.³ *Restér* a német Roster hangzó-harmonia szerint vált alakja (S. H.). Roster a vasolvasztó kemencének része volt. A hozzá használt tüzfát is Rostholznak hívták (1768: UC 91/54. A tót *Roštár* közvetlen a németből alakult helynév. A XVIII. századtól előfordul *Hamburg* neve is, eredetéről azonban forrásaink nem szólnak.⁴ 1556: UC 24/73, 1634: Csetnek. f. 21. nr. 147. A hámorok végig a két német nevű család, a Strigner és Lang birtoka.

málják. Ezek földet művelnek, a szomszéd hámorokba járnak munkára és fuvarra, nyáron pedig levonulnak a délibb megyékbe aratni és csépelni. Kisebb részük mesterember; említésre méltó a tímár, szabó és kovács ipar. Az új lakosság, amennyire a gyér számban megmaradt nevekből kitűnik, a környező szláv falvakból húzódott be. Később erősen keveredett és a túlnyomó többség mellett lengyel meg rutén elem is megállapítható. A török első megjelenése alkalmával, 1560 körül, az egész völgygel együtt Restér is elpusztult. 1630-ban Balassa Ferenc tört rá és lakosságából sokakat leöletett, 1689-ben pedig a templommal együtt az egész falut tűz pusztította el. Végül pestisben 1709/10-ben 130 lélek halt el. A sok csapást az 1720 után beköszöntő békésebb időkben sem tudta kiheverni. Fejlődése éppen ezért meg sem közelíti a nyugodtabb életet élvező szláv falvak, pl. Feketelehota növekedését.⁵ Egyházának védőszentje Szent András, 1590-től kezdve mindmáig ev. anyaegyház, mellette ev. iskola működik.⁶

BIRTOKOSOK.

1427.⁷ Csetneki-család 33 p. — 1578.⁸ Egy része a fiskusé. más része a Csetneki-családé 2 is, 9 ms, 1 i, 12 des. — 1688.⁹ Andrassy-rész 11 ms, 4 i. — 1728.¹⁰ Andrassy-, Rákóczi-, Nyáry-, Pécsy-, Szepesy-, Csabay- és Barkóczy-családok, illetve jogutódjaik, zálogjogon Sztehló Mátyás, Pletrich János és Mihályi Ferenc 2 ms, 21 qus, 10 ocs. — 1773.¹¹ Andrassy István 6 c; — Károly 4 c; Pletrich László 6 c, 1 i; Szontágh Gáspár 20 c, 1 i; Sturmán-örökösök 5 c; Szentmarjay László 2 c, 1 i; Szepesy László 1 i; Pécsy Gábor 3 c, 1 i; Maritinszky Mátyás 3 c, 2 i; Sebők Mihály 1 i; Benedek Mihály és Horváth András 2 c, 1 is; Martinidesz-örökösök 1 c.

⁵ A forrásokat alább az adatoknál idézzük. A török pusztításra és a Balassa-féle öldöklésre: Bartholomaeides, 664. 1566-ban a dicajegyzék szerint is lakatlan. 1689: Rák.-Aspr.-lt. C. 48. f. 1. nr. 26. A kuruc-labanc idők sok csapására különösen az idézendő 1688-as és 1695-ös összeírások.

⁶ A pápai tizedjegyzékekben Instem (Ruster) alakban található (Ortvay, I. 44.). 1590—1779. közötti prédikátorainak névsora: Arch. agent. 2. cs. 195. sz. 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212. — 1728: Vm. jk. nr. 27. fol. 136. Iskoláját és rektorát feljegyzi az iménti 1707-es összeírás, 1774-ben (Vm. lt. iskolaügyi összeírások) már 30 éve szolgáló rektora — egyben orgonista is — 12 fiút és 18 leányt tanít tót nyelven az elemi ismeretekre; van közöttük donatista is.

⁷ DL 35801.

⁸ Dic. Tom. XV. fol. 790.

⁹ Csetnek, f. 27. nr. 249. A többi részirtokosokra l. az 1706. és 1715. évi dicajegyzékeket (Vm. dica).

¹⁰ Vm. dica.

¹¹ UT.

JOBBÁGYSÁG.

1433.¹² *B*: Nicolaus filius Johannis.

1569.¹³ *N*: Lank, Ztrigner (1570: Strigner steller, UC 11/22);
Sz: Mazák; *B*: Kalmar, Kowachs, Silwester.

1578.¹⁴ 2 is, 9 ms, 1 i, 12 des. *N*: 2 Langh; *Sz*: Ilgo. Kemelyk, Kresnek (1650 körül: Krsnyak, Krasznahorka, f. 4. nr. 88.; 1685: Kreszmak, UC 3/35), 3 Macezagh, Wozar; *B*: Kalmar, Kolymar.

1578—1715. között új nevek. 1578.¹⁵ *Sz*: Rewuczky. — 1582.¹⁶ *Sz*: Demien (1694: Gyemko, Dec. Göm.; 1696: Dyemko, Dic. Göm.), Wano. — 1610.¹⁷ *Sz*: Zima (1636: Sziman, UC 3/23.); *B*: Balog. — 1620.¹⁷ *M*: Siket. — 1632.¹⁷ *B*: Hegedeös (1706: Hudak, Vm. dica). — 1642.¹⁸ *Sz*: Chadnik, Geocelyi (1674: Ge-czelyi, UC 3/29), Petermany (1677: Petermanoszky, Csetnek, f. 26. nr. 236.), Saioi (1650 körül: Szlanszki, Krasznahorka, f. 4. nr. 88.), Varga (1694: Swecz, Dec. Göm.); *B*: Meszaros. — 1650.¹⁹ körül. *Sz*: Szabo (1696: Krajecz, Dec. Göm.); *B*: Szabo alias Lang. — 1674.²⁰ Czaldarik (1688: Czadrik, Csetnek, f. 27. nr. 249.). — 1677.²¹ *Sz*: Pacsesz (1696: Patses, Vm. dica; 1706: Pasesz, u. o.), Remenik, Spisak; *B*: Kok Pal, Lengyel (1694: Polak, Dec. Göm.). — 1685.²² *Sz*: Rusznak. — 1694.²³ *M*: Kurusz, Szarka; *Sz*: relictá Josephka, Karasz, Kosár, Liptak, Spanko, Temni, relictá Zajaeska; *B*: Beneze (1706: Benezo, Vm. dica), relictá Elisabeta, Lenart. — 1695.²⁴ *Sz*: Laczó; *B*: Leuk, Strigner alias Gasperko²⁵ (1696: Gasperko, Vm. dica). — 1696.²⁶ *Sz*: Hronecz, Kohar, Petroczy (1706: Petrasovszky, Vm. dica), Santa. — 1706.²⁶ *B*: Timár.

¹² DL 12555. A Csetnekiek hatalmaskodást szenvedő jobbágya.

¹³ UC 110/1. A konfiskált Bebek-rész kamarai összeírása. Mintegy fele a helységnek.

¹⁴ Az adóösszeírás (dica) teljes névsora (Dic. Tom. XV. 790.). A zsellér és a 12 lakatlan telek gazdáinak nevei hiányzanak.

¹⁵ UC 11/22.

¹⁶ UC 59/13. 23. 1.

¹⁷ 1610: UC 120/2; 1620: UC 22/21; 1632: UC 3/20. A Lorántfy-rész úrbéri összeírásai.

¹⁸ Csetnek, f. 22. nr. 170. Andrassy Miklós részének urbáriuma.

¹⁹ Krasznahorka, f. 4. nr. 88.

²⁰ UC 3/29.

²¹ Csetnek, f. 26. nr. 236. Andrassy-rész.

²² UC 3/35. Fiskális összeírás.

²³ Dec. Göm.

²⁴ Első név: Nagyabláti-lt., a második: Csetnek, f. 28. nr. 261.

²⁵ A fejegyzés eredeti alakja: Strigner alias Gasperko néhai Strigner Gáspár fia, azaz apja keresztnéve után kapott vagylagos nevet, amely azután állandósult. Így valójában nem új család és mint a német Strigner leszármazottja szintén német, csak a névalakok miatt kellett bizonytalan-nak minősítenünk.

²⁶ Vm. dica.

1715.²⁷ 16 c, 5 i. N: Strigner; Sz: Demko, Hudak, Káráz, Kersnár (1720: Kresnyák, CR), 3 Kovács, Kozál, Laczó (1720: Laczó, CR), Mataizik, Paeses, 2 Petermanoczky, Pivko (1720: Pirkó, CR), Remenik, Steller (1728: Stellarovszky, Vm. dica), 2 Zimán; B: Benczo, Lenárd (1720: Lenhart, CR).

1715—1773. között további új nevek. 1728.²⁸ N: Krausz; Sz: Bubensik, Csismár, Manik, Mihocsik, Pasztir, Sestina. — 1753/54.²⁸ N: Saffner; Sz: Berdár, Bozsik, Buesko, Casper, Chochol, Chudi, Drabik, Fajcz, Gajdos, Gyurik, Hajecz, Hriez, Jankovich, Jeczko, Ivan, Klecs, Koleszar, Murarin, Prupesik, Suszter alias Kusnyer, Szikora, Szmerek, Vaszil, Vojtko.

1773.²⁹ 52 c, 8 i, 1 si. M: Gömöri; N: 2 Lenk, 2 Strigner; Sz: Bubensik, 3 Demkó, Grigus, 3 Hancsovskj, Hudák, 2 Jankó, 4 Kárász, 3 Kersnyák, Koneskó, 2 Kovács, Krajecz, Kulik, Kubik, 2 Manyik, Mihocsik, 2 Oravecz, Pácsesz, Pivko, 3 Sestina, Spisák, Szloszár, 3 Sztelerovszky, Varga, 5 Zimán; B: 4 Benczó, Faber, 2 Felix, Lenhárt, 3 Timár.

*Cigányok.*³⁰ 1770. Lali.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a lakosság anyanyelve (vernacula lingua) a *tót*, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a községben túlnyomólag divatozó nyelvnek szintén a *tót* mondja.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1689.³¹ *Sajó* folyó. L. még Sajókeszi (1232) s a többi sajtóvölgyi helységeket.

1787.³² *Dubrava*, erdő; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Ochtiná (1787) és Rochfalva (1888).

Mala horka, erdő; 1864 (Pesty).

Tarandova,³³ erdő; 1864 (Pesty).

RIMA.

Rymua, Ryma, Rymaltheleke, Rymafeude, Rymafelde.

A XIV. században a Rima közvetlen Harmac és Csikóháza felett folyt. Mellette, Csikóháza felé, Harmac szomszédságában feküdt e kis falvacska. 1274-ben korábbi birtokosának, Rombus fia Gurknak, magszakadása után adományozta a király.

²⁷ Az országos összeírás (CR) e helységekre eső teljes névsora. Itt hiányzó, korábbi már ismert és a következő forrásokban ismét előforduló nevek: Hronecz, Polyák, Spisák, Timár.

²⁸ Vm. dica.

²⁹ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

³⁰ Vm. lt., cigányösszeírások.

³¹ Rák-Aspr.-lt. C. 48. f. I. nr. 26. Ez a folyó már a középkorban is szereplő Csetnek patak, csak a helyiek nevezték el Sajónak.

³² Ber. prot. nr. 13.

³³ Személynév, id. est: lúka. (S. H.)

Nem is annyira a terület, mint inkább a Rimavizén épített málom volt értékes. Birtokáért a Figeiek, Recskiek, valamint az adományos Hontpázmányok állandóan viszálykodtak. Utolsó adatunk 1391-ben említi. Ekkor már Harmac határának része és véglegesen a Hontpázmányok kezére került. A telep még a XII. század végén keletkezhetett, amikor a közös birtok helyén a kisebb, ági birtokok kialakultak. Neve is arra mutat, hogy a folyó völgy első helységei közé tartozik. Birtokosainak eredetéről nem szólnak az oklevelek, mégis keletkezésének körülményei és az a tény, hogy magszakadásukkor szabad emberek voltak (legalább is az adománylevél nem állítja az ellenkezőt), azok közé a rimamenti szabad családok közé sorolják, akiknek sorsáról Csobánkaházánál bővebben szólottunk. Korán kiváltak az első foglaló nagycsaládból, nemzetségi kapcsolataikat pedig annál kevésbé lehet megállapítani, mert kis telepeiken jobbágyok nem éltek, tehát jogi vonatkozású oklevelek sem igen keletkeztek velük kapcsolatban. Birtokjogukhoz kétség nem fér, legfeljebb határ miatt vannak szomszédjaikkal nézeteltéréseik, a XIII. században azonban ez is ritka eset.*

RIMASZÉCS.

Zeech, Scech, Zech, Zechy, Sehc, Seecz, Banzechy, Rymazeech, Rymasech.

A Rima déli folyásának és egyben Gömör magyar települési részének legjelentősebb helysége. A Rima és Balog összefolyásánál, igen termékeny földön és a megye fő közlekedési útjainak¹ esomópontjában keletkezett, ami fejlődését és szerepét előre meghatározta. A Gömör elfoglalására a mátraalji törzsi szállásokról elinduló rajok útja erre vezetett keresztül, innen mentek tovább felfelé a Balog folyó völgyében, itt érintkezett továbbá a Hanváknak és más törzsi népségeknek, így a Jenő-törzs töredékeinek szállásterülete. A helynevek szerint a Rima völgyében szlávok a magyarok előtt nem éltek; a folyó völgyet teljes egészében ők szállották meg.² Rimaszécs te-

* A rávonatkozó adatok: 1274: DL 868 (Fejér V/2. 169.); 1298: HO VIII. 385.; 1347: Kubinyi II. 155. (Határjárásban); 1368: DL 5774; 1369: Kubinyi II. 239.; 1382: DL 6935; 1391: Muz. Ta. jun. 19. Bebek országb. k. Később semmi adat sem szól róla és nem találjuk e néven Harmac határában sem, holott ennek 1790-i teljes felmérése az összes nevekkal, korunkra maradt.

¹ A fülek-rimaszécs-bánrévei mai útvonalat már 1338-ban „strata publica”-nak nevezi egy oklevél (Múz. Ta. 1395. II. 15. nádori kiadv. Csiz határjárása á. ir.).

² Olv. bővebben Település és nemesség, Turul, 1940. 53–55.

hát magyar alapítású helység. Kezdetei, tekintetbevéve személynévi eredetű nevét,³ továbbá igen szerencsés központi fekvését, a XII. század első felére nyúlnak vissza. Ekkor még nem lehetett a Balogok birtokában, mivel az ő nagy adományföldjük innen messze, Balogvára körül feküdt és Rimaszécs nem függött területileg vele össze. Első birtokosait és egyben benépesítőit azok között a nemzetségek között kell keresnünk, amelyek már a X. század végére megszállották a Balog völgyet és amelyeknek legnagyobb része a királyi vár kötelékébe került.⁴ A Balogok Rimaszécsset legkorábban a XIII. század közepe táján szerezheték meg, amikorra kialakulása befejeződött. Valószínűleg kihalás révén a királyra háramlott, s így vált eladományozhatóvá.⁵ A helység nagy fellendülése akkor indult meg, amidőn osztályban a róla nevezett Széchy-ágnak jutott.⁶ Ez a maga részére szabad bíraskodást (pallosjogot), a helységnek országos és heti vásártartási engedélyt szerzett.⁷ A lakosság már a középkorban élénk kereskedelmet űzött, iparcikkait és állatjait egészen Morvaországig elvitte, onnan meg csereárut hozott.⁸ Bár középkori jobbagynév kevés ismeretes, mégis

³ A 'Szécs' a magyaroknál és szlávoknál egyformán használt személynév, gyakori a XIII. században is.

⁴ Csak az igen népes balogmelléki várjobbágytörzset említjük, amely Bárciházától egészen Uzapanyitig benépesítette a folyó völgyét.

⁵ Arra is gondolhatnánk, hogy a helységet a király, tőle függő viszonyban levő lakosaival együtt adományozta el. Ezt a feltevést azonban az a körülmény gyengíti, hogy az egész vidéken az uralkodó elem a kismemesség, és ha sokkal kisebb falvak elszigetelten álló nemesei (pl. a Jeneiek és Radnótiak) meg tudták tartani szabadságukat, bizonyára sokkal inkább sikerülhetett ez a lényegesen nagyobb és hasonlóan korán keletkezett Rimaszécs birtokosainak. Egyébként, ha megalapítói és birtokosai nem lettek volna szabad elemek, akkor már a Balogok előtt rátették volna kezüket a Hanvák, akik a X. században egészen eddig terjesztették ki határaikat.

⁶ 1360: Körmendi-lt. acta ant. alm. 2. lad. 4. nr. 68, 69. A Széchy-ág ősei azonban már korábban Miskolcon és Rimaszécsben laktak, tehát a két helynek régebb időtől fogva birtokosai.

⁷ 1347: u. o. alm. 2. lad. 4. nr. 8. (pallosjog); 1450: Szep. kpt. o. lt. Scrin. X. f. 2. nr. 7.; 1520: u. o. Scrin. X. f. 3. nr. 1. (vásárjog). A község megmaradt mindvégig földesúri hatalom alatt és az ú. n. földesúri városok közé számított, amelyek az idők folyamán bizonyos taksa fizetése mellett minden egyéb terhüktől megszabadultak.

⁸ Múz. Ta. 1520. Királyi kiadv. Kereskedelmet, amennyiben a háborús idők megengedték, az újkorban is folytatott. Különösen lóvásárai tettek szert nagy hírré, de megjelentek sokadalmain az ország minden részéből a kereskedők, köztük görögök is. (Koháry-lt. I. nr. 1550. 1754.) Az újkorban már 3 országos vásárja van és a 'helypénz' a földesúrnak igen tetemes jövedelmet hajl. Híresek kézművesei közül a vargák, szűcsök, kötelesek. (Olv. Bartholomaeides 665. és Fényes 132, 137, 162.)

valószínű, hogy az eredeti magyarság a messzi tájakkal érintkezve, némileg keveredett. A husziták jóideig táboroztak benne, a népi jelleget azonban nem befolyásolták. A várossá lett hely nyugalmas élete a XV. század második felével megszűnt; három századon keresztül csapás csapás után érte. 1566-ban felégeti a tatár és míg 1563-ban 81 jobbágy ad benne dézsmát, 1571-ben már csak 39, 1600-ban pedig 23.⁹ Viszonylagos nyugalmat vásárol a 15 éves háború után a hódoltsági adóval. Jobbágysága ekkor kissé megnövekszik, a pusztá telkek száma azonban állandóan a lakott telkekével vetekszik, sőt 1652-ben jóval felül is múlja azt. A török elől a jobbágyság tömegesen szökik az Alföldre, ahol csak egy úrnak kell adóznia. Az 1652-es urbárium szerint a jobbágyok a „háborúságban“ bujdosnak el, számuk 34.¹⁰ A felszabadító háborúk folyamán a császári armada egy egész hónapig táborozott a városban, majd ismételtén átvonult rajta a magyarok és a lengyelek hada Bécs alá. 1685-ben tanúk vallják, hogy mindez a város végpusztulását okozta; a korábbi 26 egész telken mindössze 8 féltelkes jobbágy maradt, 18 pedig üres.¹¹ Az 1687-es megyei becslés a helységben 32 telket számol össze, de csupán négy, ekével rendelkező jobbágyot és 12 zsellért. A töröktől való félelmükben ezek sem mernek házaikban lakni, hanem már évek óta az erdőkben tanyáznak.¹² A felkelések a bizonytalanságot tovább fokozták; sok embert ragadott el az 1709/10. évi pestis. Az 1720-as orsz. összeírás (CR) mindössze 10 jobbágyot talál a helységben. Az 1740. évi másik pestis,¹³ meg a Koháryak jónak nem éppen mondható bánás-

⁹ Dec. Göm.; Dic. Göm.

¹⁰ UC 24/80. Wesselényi uradalmának teljes urbáriuma. A szököttek és bujdosók kettő kivételével mind elhagyták a megyét; a legtöbben Hevesben és Nógrádban telepedtek meg, itt is a nagyobb helyeken, Gyöngyösön, Tiszanánán, Miskolcon és Füleken.

¹¹ NRA 184/31. A lakatlan telkek gazdái elfutottak messze, egyik Pestmegyében Dunavecsén talált új otthont, a másik Makláron, a harmadik Gyöngyösön; volt olyan is, aki felesapott kurucnak és a hadakkal vonult. A nagy pusztulás okait egy vallomás így sorolja fel (a szepeesi kamara több balogmelléki helységben tartott vizsgálata során): „Causa desolationis et ruinationis ipsorum esse armada sue mattis hisce preteritis annis ibidem intra unius mensis spatium in castris posite et iteratis vicibus Hungarorum, Polonorum ascendentium et descendentium“.

¹² Koháry-lt. I. nr. 1489. „Mely megnevezett jobbágy és zsellér emberek a töröktől való félelem miatt most és ennek előtte faluk elpusztulása miatt az erdőkön szellyel lagnak és lappanganak“, írja a megye. Olykor évekig tartott ez a bizonytalan állapot. Sok olyan földrajzi név meg hagyomány él ma is az egyes helységekben, amelyek arra az időre emlékeztetnek, amidőn az emberek szükséglakásokat létesítettek.

¹³ 1745-ben tanúvallatásban emlegetik a rimaszécsi lakosok a nagy pestist, mint a jobbágyszökések határkövét. (Koháry-lt. I. nr. 1620.)

módja következtében megint csak 8—9 lakosa maradt meg. A földesurat a nagy fogyás arra indította, hogy az üres telkekre tót jószágának nagy népi szaporulatát ültesse át. Így azután jó részben megszabadult a régi magyar, a földesuraság felfogása szerint „lomha és renitens” református jobbágnépségtől. Az 1754-es összeírásban már csak a régi, örökös jobbágyok a magyarok és reformátusok, a jövevények mind katolikusok és tótok.¹⁴ A magyar népiség életét azonban a nagy pusztulás és az annak nyomán keletkezett földesúri akció sem tudta megszakítani. A helység egyharmad részében ugyan idegen lett, de a magyarság rendíthetetlen oszlopai maradtak továbbra is a XVI. századi családok minden vészt kiálló leszármazói, a Barátok, Borosok, Csenék stb.¹⁵ Parochiális egyházát emítik a pápai tizedszedők jegyzékei; védőszentje Szent Márton.¹⁶ Az újkorban az egész helység felveszi a reformált hitet, 1707-ben prédikátorát és ref. tanítóját írják össze.¹⁷ Ref. temploma jó, faanyagból épített.¹⁸ A tót kat. jövevények 1766-ban Dobóca anyaegyházhoz tartoznak, az itteni régi egyház akkor a reformátusoké.¹⁹ 1771-ben ref. iskolamestere magyar nyelven írást, olvasást és aritmetikát tanít.²⁰

¹⁴ 1754: Koháry-lt. I. nr. 1550. Egy tisztázott példány: u. o. Bibl. nr. 6. A pestis után alig 8—9 familia maradt a helységben. Ekkor telepedtek be a Murányi-völgyből a tótok. A Koháryak vallásügyi politikájáról bővebben Dobócánál szólottunk. Mint jellemző esetet említjük itt meg ugyanezen összeírásból, hogy az uraság a prédikátortól elvette egyik rétjét, azt a jobbágyot pedig, aki e kaszálóról továbbra is a papnak vitte be a szénát, „más jobbággal cserélte ki az uradalom”, aki már engedelmest tót paraszt.

¹⁵ Sok lakatlan telek sorsáról beszámol az előbb id. 1754-es urbárium; ezeket a Koháryak majorságukhoz csatolták. Különbben a helyföldeket még ekkor is évenként osztották, ami nagy visszasságokra vezetett. Csak 1754-ben határozta el az úriszék az állandó és azonos nagyságú helyföldek kimérését.

¹⁶ Mon. Vat. I. 216.; Ortway I. 46. — 1497. máj. 11: Rédey-lt. Czompor Istvánné végrendelete.

¹⁷ Vm. jk. nr. 17. fol. 215.

¹⁸ A 14. jegyzetben id. urbárium szerint prédikátora: Szalatnyai András. A régi, örökös jobbágyok mind reformátusok. A következő adat szerint úgy látszik, hogy a fatemplom még a régi, középkori parochiális egyház volt; új temploma a megye monográfiája szerint (89. l.) 1791-ben épült fel.

¹⁹ Vm. lt., kat. egyházi összeírás. Kat. istentisztelet céljaira külön helyiséget csak 1779-ben kaptak a lakosok, amikor Koháry Ignácné egy hombárját engedte át kápolna céljaira (Koháry-lt. nr. 2043.). Kat. temploma 1805-ben épült (Vm. monogr. 89.), védőszentje Pál fordulása (Tokody 793.).

²⁰ Vm. lt. Iskolaügyi összeírások.

Helyi armalista és egytelkes nemesség. 1707.²¹ *M:* Csep (?), 3 Losonezi, Pap. — 1725/33.²² *M:* 3 Losonezi.

Birtokosok. 1427.²³ Széchy Frank 27 p, Széchy Zsigmond 14 p. — 1548.²⁴ Széchy-család 17 p, 35 i, Báthory András 2 p, 7 i. — 1588.²⁵ Széchy Tamás 2 is, 12 ms, 2 qus, 10 i, 8 des. — 1652.¹⁰ Wesselényi Ferenc 32 is, 2 i, 50 is des, 34 fug. c.; Széchy Dénes 2 is, 2 is des. — 1687.¹² Koháry István 4 is, 28 des, 12 i. — 1728.²⁶ Koháry István 9 ms, 7 si lib. mig. — 1773.²⁷ Koháry Ignác 33 c, 4 i, 3 si.

JOBBÁGYSÁG.

1366.²⁸ *M:* Johannes filius Petheu. — 1368.²⁹ *M:* Johannes filius Petew. — 1372.³⁰ *M:* Johannes filius Zeke; *N:* Nicolaus filius Hano; *B:* Johannes filius Andre, Gregorius filius Johannis, Andreas Niger. — 1429.³¹ *M:* Fogas, Nagh, Way, Weres; *B:* Cherba, Faber, Thoth. — 1432.^{31a} *M:* Cher, Dora, Konch. -- 1517.³² *M:* Wy.

1551.³³ 1 j, 48 c. *M:* Antal, 2 Apalyn (1563: Apalen), Bakos, Barbel (1563: Barbir), Bereczk (1565: Berec), Byro, Borlo (1600: Barla; 1604: Balo; 1610: Bollio), Boros (1567: Nag-Borosz), Dobos, 3 Dosa (1563: Dossa), Eleo (1563: Elő), Gal, Gyak (1563: Dyak), Joska, Kalmár (1563: Collmar), 2 Kelemen (1563 elírással: Kemen), Kis, 2 Kos (1571: Kosz), 3 Kowacz, Lochy, Madaras, Mazlok (1563: Maszlag), 2 Nag' (1565: Maior), 2 Sywos, Swtor³⁴ (1563: Zubor; 1603: Zutor; 1605: Czutor; 1610: Czudor; 1618: Zutorj), 2 Szabo, Thar, 2 Terek (1563: Torok; 1571: Török), Wamos, 2 Warga, Zabo, Zantho; *B:* Czerba, Tot, Totgal (1567: Thot), Zaaz.

²¹ Vm. jk. nr. 17. fol. 221-től. Mellettük három libertinus van felvéve: Ádám, Nagy, Szakál.

²² Vm. jk. nr. 15. fol. 124. Nemesi vizsgatáció. Gömör megye testi-moniálisát mutatták be.

²³ DL 35801. Az 1431-es adóösszeírásból (DL 35802.) hiányzik.

²⁴ Dic. Tom. XIV. 276.

²⁵ Dic. Tom. XV. 361.

²⁶ Vm. dica.

²⁷ UT.

²⁸ Vay-lt. Oklevelek nr. 404. A Széchyek itteni officialisa.

²⁹ U. o. nr. 429, 432.

³⁰ U. o. nr. 472. Rimaszécs bírása és esküdtjei pörös ügyben.

³¹ Rédey-lt. Országbírói kiadv. és Békássy-lt., Lajos kir. 1519. é. á. ir. Zalogügyek.

^{31a} Békássy-lt. Lajos kir. 1519. é. á. ir. A Széchyek jobbágysági zalogügyletben.

³² U. o. jan. 26. Gömörmegye kiadv. Pörös ügy.

³³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.).

³⁴ Nem a 'Varga' név latin alakja, hanem a közeli Szutor helységből valót jelent. Később gyakori a Csutor-alak.

1551—1618. között új nevek.³⁵ 1563. *M*: Bak, Balog, Bálint (e. n.), Barat, Bodon (1604: Boda), Bodway, Czelenj, Czipu (1603: Czepeo; 1604: Cheöpeö; 1611: Czibo), Demian, Erös, Fazekasch, Hegedyes (1616: Hedegius), Illyes (e. n. 1600-ban már családnév: Ellies), Kerek tarto, Keschdy, Kochis, Martha azzon, Molnar, Nadragj, Sseredi (1565: Zeredi), Schanta, Szakal, Tolwaj, Tyzesch, Zegedi;³⁶ *B*: Kezten, Kutnal Walo Tomas, Lorit, Mayat, Valent Estvan, Vitalius (e. n.). — 1565. *M*: Bazo (1571: Bacio; 1606: Baso; 1610: Bacho), Beke, Fekete, Gerg (1610: György), Kasza, Miko (1571: Mike), Sebe (1613: Sebo); *B*: Horwat. — 1567. *B*: Lestan. — 1569. *M*: Nagjllona. — 1571. *M*: Ban, Koma, Ozwart; *B*: Tanko. — 1600. *M*: Chapo, Sidmond, Zantho (1611: Szanto); *Sz*: Sosik. — 1602. *M*: Fabjan, Gaspar, Helle (1614: Heller), Poczik, Siket. — 1604. *M*: Bone (1614: Bene), Czentalan, Darnya; *B*: Boczky (1605: Baczko, Boczko). — 1605. *M*: Szekeres. — 1610. *M*: Dach (1618: Dancz), Juhaz, Vereok (1618: Virök; 1619: Werogh; 1620: Wirogh). — 1611. *M*: Czont, Konia; *Sz*: Hayko. — 1614. *M*: Dienes.

1618.³⁷ 23 c, 38 i, 1 si, 26 des. *M*: Arani (des.), 3 Barath (egyik des.) (1674: Monachus), Birok (des), Bokri, Bollo, Bone (1633: Bona), Borbeli, 3 Boros, Boros (des.), 2 Czipeö (1620: Czipe; 1631: Ceplö; 1633: Czepü; 1636: Czipy; 1652: Csipö, UC 24/80.), Demeter, 2 Diak, Dosa, Eötwes (des), Fabian, Fazekas, Fekete, Fekete (des), 3 Gál (egy des.), Gaspar, Giorgj, Hedegius (1635: Hegedus; 1675: Fidicina), Helle (1621: Herle; 1631: Helie), Ilies (des), 2 Joska (des), Kantor, Kasza, 2 Kis (egyik des.), Konia, Koos, 5 Kowacz (1674: Fabrij), 2 Molnar (egyik des.), 2 Nagy, 2 Orban (egyik des), Pasztor (des), Petheö (des), Poczik, 2 Santha (1674: Claudus), Sigmond, 3 Szabo, Szakal, Szezy (des), 2 Szegedi (1686: Szeghegyi), Szekeres, 2 Sztor (egyik des.), 2 Tarr (egyik des.), Teöreök, Toluay (des.), 5 Warga (1674: Sutoris), 2 Wégh; *Sz*: Sosik; *B*: Aloczki (des), Banai (des), Lestak (des), 4 Thodt (1674: Sclavus).

³⁵ A dézsmajegyzékekből közöljük. 1571-től 1600-ig igen hiányosan maradtak ránk. Mivel több név helyes alakját nem is lehetett megállapítani, ezeket bizonytalan eredetűeknek kellett minősítenünk, holott viselőik magyarsága kétséghé nem vonható.

³⁶ Szeged borsodi elpusztult helység.

³⁷ UC 2/22. Rimaszécs úrbéri összeírása. A lakatlan porták korábbi birtokosainak neveiből tudomást szerzünk több olyan jobbágycsaládról, amelyek a hiányosan fennmaradt dézsmajegyzékekben nem fordulnak elő. 1618-ról különben dézsmajegyzékünk is van, amelynek névsora némi eltérést mutat. Hitelesebbnek éppen a nevek szempontjából természetesen az urbárium tekinthető. Itt nem szereplő, de korábról már ismert és a következő évek dézsmajegyzékeiben ismét feljegyzett nevek: Beke, Berecz (Bereczk, Bereczki), Bodvai, Csapó, Danes, Haiko, Illyés, Juhász, Szántó, Virök.

1618—1715. között további új nevek.³⁸ 1618. *M*: Suba. — 1619. *M*: Markuss, Pasztor. — 1621. *M*: Benche. — 1631. *M*: Jeney, Jobagi, Rigo, Thamas (1671: Thamassy). — 1633. *M*: Gerus. — 1635. *M*: Dienes. — 1637. *M*: Eles, Szöke. — 1652. *M*: Dinyes (des), Fodor (des), Lestar (des), Pap (des), Szeredi (des), Vince (des). — 1671. *M*: Dobo, Fülep, Ereős, Magyar, Mészáros, Mihály, Mohi, Sory; *B*: Lakoczkóné (1672: Laczkoné). — 1672. *M*: Merczy Eörsik (1674: Méchi; 1677: Mihi; 1678: Mosik); *B*: Dekany, Simka, Simon Dorko. — 1673. *M*: Duda; *B*: Elias Valaszky³⁹ (1675: Elias Tott; 1677: Tot Elias). — 1674. *Sz*: Turczok. — 1675. *M*: Koldos (1690: Koldus). — 1676. *Sz*: Petrak. — 1679. *M*: Vak Andras. — 1685. *M*: Szolgha. — 1687. *M*: Lévy. — 1688. *B*: Bato (1697: Bartó). — 1689. *M*: Baratz, KisMiklos, Soos. — 1693. *B*: Szoltés (1700: Soltisz). — 1695. *M*: Kolosy.⁴⁰ — 1696. *M*: Sophia Peter, Szalai. — 1698. *M*: Gemeri.

1715.⁴¹ 12 c, 3 i. *M*: Barát, 2 Boros, Csizmazia, Gál, 2 Kovács, Mihály, Rigo, Sudor (Szutor-Szutori helyett), Szabo, 2 Szegedy, Tarto, Varga.

1715—1773. között további új nevek.⁴² 1749. *M*: Czene, Hegedős, Kolossy, Kis, Lehy, Löcses, Mészáros; *Sz*: Beresik, Dudás, Gyuris, Hlosska, Sosik, Sparo; *B*: Majoros, Ocsovay. — 1754.¹⁴ *M*: Seress, Szárdi, Szarvas; *Sz*: Haluska, Hupka, Zajacz; *B*: Chiznai, Toth. — 1754.⁴³ *M*: Györfy, haido; *B*: Pasztor, subuleus.

1773.⁴⁴ 33 c, 4 i, 3 si. *M*: 2 Barát, 3 Boros, Czene, 2 Gál, 2 Hegedüs, Kassay, Kiss, Kolosi, Lótsös, Mészáros, Mihály, Molnár, Orbán, Rigó, Szabó, Szalaj, Szegedi, Varga; *N*: Schilling; *Sz*: Bertsik, Haluska, Hupka, Losik, Loska, Révaj, Sparo, Zajátz; *B*: Majoros, Csiznyay, Hisnyay, 5 Murányi.

Cigányok.⁴⁵ 1731. 3 Csemer. — 1774. 2 Csemer, Danyi, Minko.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 106.) és a

³⁸ Az 1652-es nevek kivételével, amelyek az UC 24/80. jelzetű összeírásban találhatóak, a többiek a dézsmajegyzékekből közöljük. Az új nevek közé felvettük azokat az 1618-ban deserta portákkal kapcsolatos neveket is, amelyek a dézsmajegyzékekben ismét lakott telkeken fordulnak elő. Elszökött örökös parasztjaik visszakérültek régi telkeikre.

³⁹ A jövevény jobbágyot hol származási helye, hol pedig népisége szerint nevezi az új környezet. Valaszka helység Zólyomban.

⁴⁰ A vályvölgyi Kálosa helységből valót jelent.

⁴¹ Az országos összeírás alkalmával készített teljes névsor (CR).

⁴² Koháry-lt. I. nr. 2019. A helység összeírása. A magyar nevéük mind reformátusok. Az ugyanitt található, nr. 2018. jelzetű 1745-ben kelt irat szerint Beresik és Dudás jobbágyokat Koháry András Murányaljáról telepítette ide.

⁴³ Vm. dica. Urasági alkalmazottak.

⁴⁴ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

⁴⁵ 1731: Vm. jk. nr. 17. fol. 345; 1774: Vm. lt. cigányösszeírások.

megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a lakosság nyelve: *magyar*, a jegyző beszél ezen kívül német és tót nyelveken is.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1374.⁴⁶ *Abrazka* ⁴⁷ *terra seu possessio*; 1507: Abrozka, particula terre, alias ex Zeech excisa (Körmendi-lt., acta ant. alm. 2. lad. 4. nr. 57.); 1579 (Lib. Reg. III. 173.); 1864: Abroszka (Pesty, Jéne határában).
- 1636.⁴⁸ *Hoszu*, föld; 1773 (Abaffy-lt. nr. 2229.); 1864 (Pesty).
- 1754.⁴⁹ *Remete szök*; prata.
Kert mege, tölgyes; 1788: Kertmegy erdő (Ber. prot. nr. 15.).
Harasztalya, silva; 1788: Haraszt erdő (Ber. prot. nr. 15.); 1865 (Pesty).
Váras rét, pratum.
Malom szök, pratum; 1786: Malomszeg, legelő (Ber. prot. nr. 3.).
Orszagh utján kívül a patakra járó, szántó.
Orszagh utján belül a Rimára járó, szántó; 1865: Utközé (Pesty); 1907: Utköze (Kérdőiv).
Kender szer; 1865: Kenderföld (Pesty).
Arok hát, szántó; 1773 (Abaffy-lt. nr. 2229.); 1865 (Pesty); 1907 (Kérdőiv).
Temetőnél, szántó.
Kövecses oldalon, szántó; 1864: Kövecses (Pesty); 1907: Kövecses dülő (Kérdőiv).
Martonosra járó, szántó; 1865: Mártonyos (Pesty).
Kertek mellett, szántó.
Barom déllőn, szántó; 1907 (Kérdőiv).
A szurdok uttya mellett, szántó — *Post templum Dobocense*, szántó — *Penes fluvium Czece*, szántó. L. még Dobóca (1725).
Sussaj tóra járó, szántó — *Gyürkében*, szántó.
Körtvély fánál, szántó — *Hidegkutnál*, szántó.
Hegy alatt, pratum; 1773 Hegy-alya (Abaffy-lt. nr. 2229.). — *Tölgyesen*, pratum.
Szilás, pratum; 1865 (Pesty).

⁴⁶ Körmendi-lt. acta ant. alm. 2. lad. 4. nr. 55, 56. Mint lakatlan területet adományozzák a Széchyek szolgálataik fejében nemes familiárisaiknak. Külön helység soha nem volt, hanem a rimaszécsi határ egy különálló prédiális része; így emlegetik az újkorban is, míg később Jéne határába került.

⁴⁷ Az „abrosz — terítő, lepedő, ponyva” szó származéka, itt átvitt értelemben. Jéne jelentése szerint (1864, Pesty) Mátyás király egy alkalommal ezen a helyen ebédelt, innen a név. (EtSz 9; Oklsz. 3.)

⁴⁸ NRA 1580/52. Velkenye és Csíz határjárása.

⁴⁹ Koháry-lt.: Bibl. nr. 6; I. nr. 1550. és 2032. Majorsági földek felsorolása.

Sombikos rét — Szigetben, rét.

Rimaszög, pratum; 1865: Rimaparti rét (Pesty); 1907: Rimapart (Kérdőív).

Eles könél, pratum.

1773.⁵⁰ *Gombicz allya*, nyomás; 1786 (Ber. prot. nr. 3.); 1788 (u. o. nr. 15.); 1865: Kis Gombicz tető, Gombicz alya (Pesty); 1907 (Kérdőív). L. még Harmac (1789).

Akasztó hegy,⁵¹ allodiális földek.

Bán réthe, pratum; 1864 (Pesty).

1786.⁵² *Vasar hegy*, legelő — *Palika*, legelő — *Tó köz*i, legelő.

1788.⁵³ *Dolna*,⁵⁴ erdő.

Balásföld, erdő. L. még Balázsfalva helységet.

RIMÓC (*Rymouch*).

Simonyi és Dobóca helyek között, a Rimának egyik kisebb ága mentén¹ feküdt. 1246-ban Simonyi határjárásában és később, 1274-ben is 'terra', tehát valójában csak kialakulóban levő helység. 1274-ben Rombus fia, Gurk birtokosának magtalan elhalálózása után Iván fia, András comes kapja adományban, ezután többé nem találkozunk vele.² A faluépítés valószínűleg nem fejeződött be. Nem tűnt azonban el nyomtalanul, mert Jánosi határában a Rimóca patak, mint földrajzi név 1769-ben is él.

⁵⁰ Az első név: UT; a többiek: Abaffy-lt. nr. 2229. (majorsági földek).

⁵¹ A pallosjog emléke. V. ö. a 7. jegyzetet.

⁵² Ber. prot. nr. 3.

⁵³ Ber. prot. nr. 15.

⁵⁴ A tót 'dolina — völgy, árok'. Adataink közt ez az egyetlen szláv földrajzi név, amely az 1740 utánf tót jövevények nyelvéből való. Azonban ez sem eredeti elnevezés, hanem a korábbi magyar név egyszerű lefordítása. Nem nyert honosságot, a helység 1865-ös jelentésében (Pesty) már nem fordul elő, holott mint erdőnév, ha még élt volna, kétségtelenül bekerült volna a nevek közé.

¹ Neve is erre utal: *Rima* + szláv 'c' kicsinyítő képző, Šmilauer szerint (Vodopis 183.) helyén ma Dobóca áll. Ez a feltevés azonban nem valószínű, mert Dobóca ekkor már megvolt.

² 1246: Fejér IV/1. 401., birtokosait és a birtok jellegét nem említi; 1274: DL 868 (Fejér V/2. 169.) — Birtokosainak eredetét illetően utalunk a Rima helységnél mondottakra.

ROCHFALVA.

Rezemch, Berzench, Rohfalua, Rohfolua, Alsowrohfolua, Alsourachfalwa, Felsorokafalwa, Rochendorf, Rowchfalua, Rohfalwa, Kysrohfalwa, Felserogfalwa, Felsewrohfalwa, Also Rofalwa, Felsew Roffalwa, 1556: Rohowcz, 1563: Rochowetz, 1564: Rochoczfalw, 1590: Rokohoch.

A Csetnekhez tartozó erdőségben a Csetnek patak szűk völgyén alakult ki. A völgy megtelepítését a XIII. század második felében az Ákos-nemzetség indította el. Rochfalva legkorábban az 1318-as Ákos-osztályban fordul elő.¹ Eredetileg két részből állt: Rezemch-Berzencből és Rohfalvából, az első nevek azonban gyorsan eltűnnek és 1346-tól kezdve állandósul a két Rochfalva, az Alsó- és Felső- megkülönböztető jelzőkkel.² Egybeolvadásuk 1550 körül történik meg, mert ezután neve csak Rochfalva alakban használatos. Amint elnevezéséből³ következtetni lehet, telepítője és névadója német ember volt. Magyar neve magyar kultúrталajra, azaz magyar alapításra mutat. Szláv neve, amely a puszta személynévből szabályosan képződött, csak a XVI. század közepén tűnik fel. Bizonyára a bányavidék vonzotta a német colonusokat, megtelepítése pedig Ochtina mintájára történt. Amikor azonban a török 1550—1560 között megjelenik,⁴ a régi élet megszűnik s a békét állandó rettegés váltja fel. A bányászatra többé gondolni sem lehet. Lassan elfogy a régi lakosság; az újkori első névsorokban már csak itt-ott tűnik fel egy-egy a tót nyelvben német népi-

¹ AO. I. 455. v. ö. DL 2875.

² Az imént id. oklevélben még csak az első Rezemch-név fordul elő, viszont 1320-ban, a végleges osztályban (AO. I. 544.) csak a Rohfolua nevet olvashatjuk. 1346: AO. IV. 559. A három oklevél összevetéséből a kétféle elnevezés azonossága kétségtelenül kiderül és arra utalnak, hogy a Rezemch-Berzenc és Rochfalva egymástól függetlenül alakultak ki, majd az előbbi beolvadt Rochfalvába. *Berzenc* szláv szó, a *berza* > *breza* nyír' származéka és magyarul 'nyirjest' jelent (Šmilauer: Vodopis, 479.). A völgyben a nyirerdő a legújabb korban is igen kiterjedt; mutatja a földrajzi nevek között a Brezina név, a várm. monográfia szerint pedig (75—76. l.) Ochtinához *Nyirjes* nevű puszta tartozik.

³ *Rochfalva* nyilván a latin-német Roch = Rókus személynévet jelzi (S. H.). (V. ö. a szepesmegyei Kriegből: ... Jacobi dicti Roh. Múz. Ta. 1353. XI. 25.) A Gecelfalva, Pétermányfalva stb. falvak sorába tartozik. Nevét a belügyminiszter 1906-ban a 3089/IIc. rendeletével *Rozsfalvára* változtatta. Szlovák hivatalos neve ma: Rochovec.

⁴ Lakossága 1551-ben csupán egyharmada a középkorinak, később állandóan 4—5 colonust írnak benne össze, 1600-ig többször teljesen lakatlan (1556: UC 24/73; 1569: UC 110/L, 1571-ben a dézsmajegyzék szerint „exiguus eorum sit numerus“). Házainak száma 1598-ban 11 (UC 109/1).

séget jelölő Nemezs név. A népesség elsősorban rutén, vlach.⁵ A köröskörül elterülő nagy hegyi legelők különösen kedveznek a pásztoréletnek. A jövevény vlachok elnyerik a juhászok kiváltságait s így Rochfalva a török előidézte pusztulás következtében szláv vlach-faluvá alakul. Akik dézsmaköteles paraszttelkeken élnek, azok a sovány földet művelik, lejárnak a tiszán-inneni részekre aratni és csépelni, néhányan iparral foglalkoznak, többen pedig ígás és kézi napszámba járnak. A lakosság legállandóbb rétege a kiváltságos juhászság, amely eredetileg rutén. A többi szláv állandóan hullámszik, cserélődik, közelről és távolabbról keveredik. A lipitói, szepesi és lengyel jövevények mellett szinte kirí a különben egységes szláv képből az egyetlen idekerült oláh nevű család. Az 1709/10. évi pestis által okozott fogyás 180 lélek. Egyháza nincs, az újkortól kezdve Ochtina ev. filiája. Iskolája ugyancsak az ochtinai rektorhoz tartozik, aki benne 1774-ben ev. pedagógust tart. Tanulóinak száma 20 fiú és 10 leány, akad köztük donatista is, de egyébként tót és latin nyelven az elemi ismereteket tanulják.⁶

Birtokosok. 1427.⁷ Csetneki-család 30 p. — 1578.⁸ — 1 ms, 2 qus, 3 i, 7 des. — 1728.⁹ Andrásy- és Szepesy-családok, zálogjogon Nebest György, Kizsel Péter 3 ms, 19 qus, 11 i. — 1773.¹⁰ Andrásy István 43 c, 16 i, 2 si; Pécsy Gábor 3 c, Kizsel Jób 3 c; Benedek Mihály 1 c.

JOBBÁGYSÁG.

1409.¹¹ B: Hano vr. — 1533.¹² B: Zarwas.

1551.¹³ 1 j, 10 c. Sz: Kosser, Maczko (e. n.), Martinko (e.

⁵ Ruténsége a többi vlach falvakból, Rédovából, Márkuskából, Genesből került ki, de jöttek Zólyomból, majd a XVII. század folyamán más gömöri helységekből is.

⁶ Arch. agent. 2. cs. 195. sz. Bartholomaeides, 669. 1774: Vm. lt., iskolaügyi összeírások. A pedagógus egyben notárius is. Az 1766-os kat. egyházi összeírás ezt a falut nem említi. (Vm. lt.)

⁷ DL 35801. 15—15 portával két részben van feljegyezve, a birtokosok azonban azonosak, tehát nyilván csak az alsó és felső falu megkülönböztetését akarták az összeírók jelezni.

⁸ Dic. Tom. XV. fol. 787.

⁹ Vm. dica. A szellérek közül hét szabad költözködésű, a lakosságból nyole kárt szenvedett.

¹⁰ UT.

¹¹ DL 9491. Az ochtinai plébánost háborította a tized beszédésében, tehát Rochfalva a középkorban is Ochtina filiája. Az 'vr' a magyar úr szó; a pápai kiadványban nyilván nincs semmi nagyobb jelentősége.

¹² Csetnek. f. 17. nr. 179. Zálogügylet. Valószínűleg azonos az 1570-es Rohács-névvel, itt azonban magyar a névalak; ezért vettük bizonytalannak.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). Az egyetlen Nemeth név kivételével a többi később többé nem fordul elő.

n.); *B*: Damianus (e. n.), Emericus (e. n.), 3 Kowacz, Laurentius (e. n.), Nemeth (1563: Nemezc; 1564: Nemezcou; 1565: Mihall e. n.; 1567: Michael e. n.; 1576: Nemezc Mihal), Octynay.

1551—1611. között új nevek.¹⁴ 1563. *N*: Maczko Henel (1564: Maczko Hewer; 1567: Mathias e. n.; 1573: Henel Schimko; 1576: Henel Simon; 1580: Henel Simko-Joannes Simko; 1590: Simon Haynal-Hennel Simko; 1599: Heniel Sinko; 1605: Christophorus Hennes); *Sz*: Markuskj; *B*: Zigo (1565: Ambros e. n.; 1573: Czyg Ambros; 1580: Zigo-Siko; 1583: Syga). — 1564. *Sz*: Redouskj (1565: Antall e. n.; 1590: Credozkj-Redowskj; 1591: Redwskj; 1599: Redowczyk), Stanko, Bernhardt Schaffar (1565: Bernhardt e. n.; 1576: Ssafar Bernat). — 1570. *Sz*: Rohacz (1607: Rohak), Stanislaus Santha. — 1576. *Sz*: Kemenenszkj (1590: Kemenczky), Mokran. — 1577. *B*: Fatess Falten (1583: Falten Falles; 1591: Ffaltenowa), Ssnehor Yakub (1578: Jacobus Sneidhur, UC 11/22). — 1578. *Sz*: Hyrko (des), Zuolensky (1580: Zvolensky; 1583: Volenkj). — 1580. *Sz*: Fedor Gencyz-Genczensky Ffedor.¹⁵ — 1583. *Sz*: Paska (1590: Paskan). — 1590. *Sz*: Joannes Federiko-Janko Fedorow¹⁵ (1602: Janko Fedor; 1603: Fedor Janos; 1605: Joannes Fedur; 1606: Franciscus Janko; 1609: Joannes Fodor; 1614: Joannes Fedoricz; 1677: Andreas Fodor; 1684: Fedor Rusznak; 1685: Andreas Fedor). Rwnzak, Truk. — 1599. *Sz*: Kekowicza (1602: Klyko; 1603: Kjko; 1607: Khokhovice; 1609 hibásan: Kehor), Krupa, Maxin Kragech, Paliczka (1602: Palyska), Valach Martin (1599: Olah Marthon bárt.; 1600: Martinus Olach; 1602: Martin Valah bárt.; 1607: Martinus Juhasz). — 1600.¹⁶ *Sz*: Smik-Smieck (1602: Zmiak). — 1602.¹⁶ *Sz*: Luppygraz (1603: Lupigros). 1607. *M*: Christophorus Siketh. — 1609. *Sz*: Jeszenszky, Slausosky. — 1610. *Sz*: Christoph Bartus, Maiernik, Paztir Andre.

1611.¹⁷ 1 j, 3 c, 3 op, 4 i. *N*: 2 Henel (egyik: Henely alakban) (1616: Henelli; 1620: Hainal; 1621: Heneleö; 1625: Henen; 1636 hibásan: Helen; 1671: Henell; 1673: Henyely; 1675:

¹⁴ Dec. Göm.; 1570, 1578: UC 11/22. A dézsmajegyzékek hiányosak.

¹⁵ A két családnév azonos és Gencsről idekerült rutén-vlachot jelent. A névváltozás nyilván a successiónál következett be és amint az ilyenkor történni szokott, az apa örökébe lépő fiút apja keresztnévéből képzett családnévvel nevezték, jelen esetben Fedornak, vagy Fedorownak. Igen valószínű, hogy az 1621-től ismét rendszeresen előforduló Gencsenszky kiváltságos juhászcsalád szintén ugyanebből a nemzetségből való és Genesi Fedor leszármazottja.

¹⁶ 1599-ben Gaspar Oroz, Joannes Oroz és Franciscus Toth adtak báránytizedet, tehát nem élveztek juhász kiváltságot. 1602-ben Martin Valah, Caspar Zmiak és Ferencz Luppygraz vannak a báránytizedet adók között feljegyezve, közülük az azonos keresztnévű személyek bizonyára azonosak is az 1599-es nevek viselőivel és így, ha a családnév más is, viselőik rutének.

¹⁷ A dézsmajegyzék teijes névsora. Itt nem szereplő, a következő jegyzékekben ismét rendszeresen előforduló, korábról már ismert nevek: Fedor (Fodor), Kekowicz (Keokeo), Paliczka, Zvolenszky (Huelenszky).

Hennyel; 1687: Hener; 1689: Henedik; 1697: Henzel); *Sz*: Bartas (1614: Bartowskj; 1620: Barthus), Stephanus Janiskow, Stephanus Janyisko (1614: Joannes Stephan; 1616: Janos Estwan; 1621: Stefan Janos; 1625: Stephanko Jano; 1630: Janosik Stefan; 1674: Jankow Tamas), Mäior (1620: Maiernik), Andreas Paztor (1616: Pastor Andras v. ö. 1610.), Rohach (1620: Rohacz), Ambrosius Ruznak (1621: Valach Ambrus), Martinus Valach (1684: Casparus Juhasz; 1685: Casparus Valach; 1697: Albertus Valach; 1698: Adalbertus Juhasz; 1728: Juhasz alias Valach, Vm. dica), Casparus Zyhal.

1611—1773. között további új nevek.¹⁸ 1614. *Sz*: Joannes Lukach, Spisak. — 1616. *B*: Huzman. — 1620. *Sz*: Hirko, Liptak, Lukj (1621: Hluchy). — 1621. *Sz*: Genczenzky¹⁵ (1636: Genczen; 1671: Gönczy; 1673: Gencsanski; 1675: Gency), Markowzki, Palenchar (1636: Palenchar). — 1625. *Sz*: Mlinar (1671: Molnar), Paczansky (1636: Paczay), Rekenansky (1636: Rekeny; 1671: Rekenay; 1673: Rekenyenzski; 1675: Rekeney; 1677: Reken; 1683 elirással: Lekenej; 1720: Uyfalus), Repka (1678: Repas; 1688: Repcsak), Smihak (1630: Smiak; 1642: Smerek; 1689: Simok; 1691: Simlik), Varga; *B*: Szuchofray (1636: Szuchofrey). — 1630. *Sz*: Iwanko. — 1635. *Sz*: Albertow Palko, Laczko Hundigh, Kouacz (1671: Kovacz), Nadouiczky, Slansky (1671: Szlansky), Suecz Paliak (1674: Svecz Gyuro). — 1642. *Sz*: Tkaes (1671: Takacz; 1686: Textor). — 1671. *Sz*: Olexa (1672: Olexa Jakab; 1674: Olexa Jakub; 1678: Alexander Pasztor), Polomczak (1672: Polomstyak; 1673: Pelentsak), Remenik, Sandrik (1677: Sandor; 1683 hibásan: Andrik; 1683: Sandak; 1688: Szendrik), Sohan (1672: Szuhan; 1673: Schuchany; 1675: Szukanik; 1683: Szukhan; 1684: Suchar; 1691: Szuhányik; 1693: Szucsány; 1697: Suchal; 1715: Szucha CR), Stefan (1672: Stefanko; 1677: Istvan), Szlovak, Urban (1672: Jancsy Urban; 1674: Urbanov Janczik; 1676: Urban Janos; 1686: Joannes Urban), Zlatnik; *O*: Radul (1674: Radul Janczik; 1676 elirással: Ragal Janos; 1678: Johannes Radol; 1686: relieta Fides Radulka; 1690: Tines Rudnai vidua; 1698: Fides Radulla); *B*: Deviny (1672: Diviny; 1677: Divini; 1679: Divinsky). — 1672. *Sz*: Hmerszki (1683: Szmeresko; 1689: Mrszky), Jergo Mataysz (1673: Guro Matyas; 1676: Gerg Mataisz; 1678: Matias Gergk; 1683: Matias Gyorgy), Rosterszki. — 1673. *Sz*: Sztroka (1674: Strok; 1691: Fecskés?). — 1674. *Sz*: Kobelarski (1675: Kobeliry), Slaboski (1700: Szlaboszky). — 1676. *M*: Etves Janos; *Sz*: Demeter Janos (később nem fordulnak többé elő). — 1677. *Sz*: Kacian (1680: Kacar; 1683: Kosar); *B*: Fazekas. — 1683. *B*: Gömörly¹⁹ (1684: Gömörszki; 1685: Gemecserki; 1688: Gö-

¹⁸ Dec. Göm. Kivételek: 1715, 1720: CR; 1728, 1753/54: Vm. dica.

¹⁹ A jegyzékek összevetése szerint azonos az eddigi Gencsenszky-névvel, ennek bizonyára eltorzított alakja. Hat családot az úrbéri tabella (UT) 1773-ban Gömörinek nevez, viszont a 22. j.-ben említett megyei bizonyáglevél ugyanezt a hat családot ismét az eredeti Gencsenszky-névvel jelöli.

mürskj). — 1686. Sz: Hajduk (1715: Haidu, CR). — 1689. Sz: Tamasko. — 1692.²⁰ Sz: Haluska (1693: Halacska). — 1693. Sz: Petrowecz. — 1696. Sz: Lehoczky, Liska. — 1697. Sz: Seucsik, Vozar. — 1698. Sz: Zirka. — 1715. Sz: Szklenár (CR). — 1720. B: Boka, Czuder (1728: relicta Czudarka; 1753/54: Czudor, Vm. dica). — 1728. Sz: Klecs alias Polyak, Zachar; B: Ujfalusy. — 1753/54. Sz: Hajcsi, Huczka, Koleszar, Novák, Piliar, Telezky. 1773.²¹ 50 c, 16 i, 2 si. N: Kaunicz; Sz: Chovanez, Csnota, 2 Demko, 6 Haluska, Hlebus, Hriez, Janosik, 4 Lipták, 4 Liska, Malatina, 2 Novák, 7 Palicska, Penák, 3 Polomstyál, Repka, 3 Schmiák, Spisák, 5 Szuhán, 2 Telezky, 2 Tkács, 3 Valach, 7 Varga, Zachar; B: Czuder, 6 Gömör (v. ö. 1683.).

*Kiváltságos juhásznemzetségek.*²² 1675. Opiliones veteres. Sz: 2 Valach; Opiliones recenter facti; Sz: Ivanko, Zlatnik. — 1683. Sz: Gencsenszky, Paliczka, 2 Valach, Varga.

*Cigányok.*²³ 1770. Ferko.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a helység lakosságának anyanyelve (vernacula lingua) a *tót*, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvtudásáról 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek hasonlóképen a *tótot* jelöli meg.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1788.²⁴ *Dubina*, erdő.

Présina, erdő. (Elírás Brezina ,nyirjes' helyett).

Hradek, erdő; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Ochtina (1787).

Bredats, erdő; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Ochtina (1787).

Dubrava, erdő; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Ochtina (1787).

²⁰ Az 1691. és 1692. évek jegyzékei olyan pongyolán vannak másolva, hogy neveiket még más jegyzékekkel történt összehasonlítás alapján sem lehetett azonosítani, vagy az eredeti alakot megállapítani.

²¹ Az úrbérrendezéskor készült úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²² Az egész megyéről felvett juhászmagjegyzekek kiváltságos juhászainak teljes névsorai. A kamara által 1686-ban a 8 talléros váltságdíj lefizetéséről kiállított bizonyáglevélben a Valach-nemzetség már nem szerepel, ellenben a másik három leszármazói az ősi juhászelteken élnek 1794-ben is és együtt már 16 családot számlálnak (Post. adv. 104—41.).

²³ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁴ Ber. prot. nr. 14.

ROGAS.

1216-ban „Johanka filius Blasii de villa Rogas“ Susának a Hangonyiak részére történt statúciójánál királyi pristaldus.¹ A falu az Ajnácskő felett emelkedő Ragács hegység tövében, az erdőben feküdt.² Feltevésünket megerősíti az az 1472-ből származó adat, amely szerint Détér és Kutas között Ragács-pataka a határ.³ A hegy neve a korábbi; ezt szlávok adták és a magyarság az általa alapított falu elnevezésére még a XII. század végéig átvette.⁴ A kis telep idézett első és egyetlen említése után a tatárjárás idején eltűnt; magyarsága feljebb a völgyben Kutas néven új falut alapított.

ROMOKVÁGÁSA (*Romokwagasa*).

A Csetneki-család birtokán, a Csetnekhez tartozó nagy erdőben Romok soltész erdőirtással alapította, még pedig a XV. század második felében. 1427-ben a dicajegyzék nem sorolja fel, 1470-ben fordul elő először.⁵ Határa hegyes, tele legelőkkel, tehát kétségtelenül pásztorfalunak indult, építője is, legalább neve után ítélve, rutén, nyilván rutén pásztor.⁶ Lakosságáról szűkszavú adataink nem tudósítanak, fekvéséből és soltésza nemzetiségéből rutén népiségű pásztorokra következtethetünk. A XVI. század közepén a dicajegyzék még feljegyzik,⁷ a század második felében azonban elnéptelenedik, lakói átköltöznek a mellette települt Rédovára.

¹ Szentpétery 99.

² Marjalaki Kiss a gömörmezei, Szárazvölgyön épült Ragállal azonosítja (MNY XX. 47.), Ragály azonban csak a század legvégén tűnik fel és ekkor is egyszerű 'terra' megjelöléssel (l. Ragálnál).

³ DL 17372.

⁴ Rogas magyarul 'hegyest' jelent, azonos a Ragály-névvel, tehát már személynév.

⁵ Csetnek, f. 17. nr. 54.

⁶ *Romok-Romak* gyakori szláv jobbágynév, 1369-ben a Csetnekiek ilyen nevű colonusát jegyzik fel (DL 5748). Sztripszky szerint Romok-névből képződött a beregmezei Ramocsaháza rutén falu neve is, ruténül: Ramocsevisa.

⁷ 1546-ban Bebek Ferenc 3 portáját és 5 szellérjét írják össze (Die. Tom. XIV. fol. 272.), 1566-ban pedig Redowa Romokwagas néven szerepel, tehát még mindig megvan, de már Rédova a fejlődő hely.

RÓNAPATAK.

Rownapathaka, Ronapatak, 1559: Rowna, 1563: Roffna, 1571: Rowno, 1600: Dobra Rowna.

Az 1602-i dézsmajegyzék azt mondja róla, hogy lakói mindannyian juhászok, akik régi szokásukhoz híven termény-dezsmát nem adnak. Telkei tehát pásztortelkek, tartozékai pedig irtott, dézsmamentes földek, amelyekért csupán kevés zabot adtak.¹ A falut a határában dúsan fűvelő hegyi legelők hasznosítására alapította a Balog-nemzetség; benne a pásztorkodás, amint középkori neveiből is kitűnik (Kasar, Polyak, Suthnak), a XV. században már honos. Lakói juhászok, azonban nem vlach jogon, mert nyájaikból természetben szolgáltatták a rendes földesúri dezsmát.² A falu kialakulása kevéssel Dobrapatak után, még a XIV. század elején megtörtént,³ és mint neve⁴ mutatja, első lakói tótok. Pásztorjellegének megfelelően azonban ez a szláv elem korán keveredett. Az 1499. évi Polyák név lengyel, a Kasar pedig kosár-ozó rutén vlachokra mutat, aminek alapján feltehető, hogy a többi szláv név is rutén jelöl.⁵ Megjelenik már a középkorban a magyarság is. Az Uhrin-család XVII. századi szereplése arra utal, hogy a magyar fajta sem húzódott el teljesen a hegyi pásztorkodástól. A XVI. század közepén a török betörésére nagy néphullámzás indul meg, amelynek során középkori nemzetségei, egyet kivéve (Kaszár, Kosár), mind eltűntek. Hasonló sorsra jutnak azonban a helyükbe jöttek is, úgyhogy az 1773-as névsorban az említett Kosáron kívül csupán 1600-nál találunk újabb neveket.⁶ A jöve-

¹ UC 25/5. (1663.) V. ö. még a 2. jegyzetben idézett forrásokat.

² Határát jellemzi az 1728-as dicaösszeírás (Vm. dica), úrbéres kötelezettségeire l. 1618: UC 84/47; 1652: UC 24/80; 1672: UC 2/25; 1690: UC 88/81.

³ Először ugyan csak 1413-ban fordul elő (DL 24706), mivel azonban Dobrapatak, a Balog folyó mentén legközelebbi szomszédja, már 1323-ban előfordul, a telepítő munka pedig folyamatos volt, nagy különbség a két falu keletkezése között semmiestre sem lehetett.

⁴ *Rowna* szláv szó, síkságot, sík területet jelent. A *patak* szintén szláv. Mai szlovák hivatalos neve: Rovné.

⁵ Ami annál valószínűbb, mert a gömörmezei pásztorfalvakban a középkorban szinte kizárólag a ruténség foglalkozott juhászattal. Viszont a Lengyel név nem okvetlenül és nem mindig jelentett lengyel nemzetiségűt, hanem lengyelországi rutént is jelölhet. (S. H.)

⁶ A XVI. század második felében állandóan csak 2–4 család él a faluban, 1598-ban nyolc ház áll benne (UC 109/1.). A következő század közepére beköszöntött átmeneti javulást a Buda visszafoglalása utáni időkben ismét nagyobb pusztasodás váltotta fel. 1690-ben pl. lakatlan 5 is, 1 ms. 1 tpus (UC 88/81.) és még 1720-ban is mindössze kilenc jobbágyot írnak benne össze (CR). holott 1709/10-ben a pestisben csupán 18 ember halt meg. Így az új lakosok egy része csak az 1753/54-es dicajegyzékben tűnik fel.

vények többsége a környező, főleg ugyancsak vlach falvakból érkezett, egy-kettő a szomszédos megyékből, azonban valamennyien beleilleszkedtek a helység viszonyaiba és annak pásztorhagyományait tovább őrizték. Így az úrbérrendezéskor jobbágyságának nagyobb része rutén-vlach eredetű, de a tót környezetben eltótosodott.⁷ Temploma korszakunkban nincsen, csupán campaniléje egy hanggal; a ratkói és baradnai ev. anyaegyházakhoz tartozik.⁸

Birtokosok. 1427.⁹ Széchy Frank 5 p; Derenesényi Imre 7 p. — 1572.¹⁰ Derenesényi-család 1 is, 1 ms, 3 i. — 1679.¹¹ Wesselényi után konfiskált birtok 7 is, 4 ms, 3 ts, 4 qus. — 1773.¹² Koháry Ignác 27 c, 5 i.

JOBBÁGYSÁG.

1499.¹³ *M:* Bakos, Chyga; *Sz:* Kasar, relicta condam Polyak, Suthnak, Zuhecz, Zwhas; *B:* Lewrech.

1551.¹⁴ 1 j, 7 c. *Sz:* Gaspar (1571: Casper e. n.), Rona (1567, 1569: Miklusz e. n.; 1572: Myklusos e. n.; 1573: Mikloss e. n.; 1580: Nicolaus Rounay), 2 Suthnak (1565, 1573: Balasz e. n.; 1580: Blasius Suthniak; 1603: Czutnak); *B:* Margaretha relicta, 2 Whryn (1573: Ssymun e. n.; 1580: Simon Vgrin—Vhryn; 1583: Simon Hurin; 1603: Vhrin).

1551—1773. között új nevek.¹⁵ 1559. *Sz:* Georgius v. (e. n.) (1573: Durko e. n.). — 1563. *Sz:* Iwanysch (e. n.) (1565: Ifanisz

⁷ A XVIII. századra már nem fő megélhetési forrásuk a juhászat, hanem lejárnak az Alföldre, ott aratnak, esépelnek, vagy pedig saját készítésű edényeiket árulják (1728: Vm. dica; Bartholomaeides 641; 1864: Pesty). Otthon is egyre inkább igás barmot tartanak, amellyel földet művelnek és fuvaroznak. 1755-ben 10 ½ egész telke már 10 négy ökrös ekét tud kiállítani (Koháry-lt. I. nr. 1641.).

⁸ Arch. agent. 2. es. 195. sz.; 1754: Koháry-lt. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. Iskoláját az 1771-es iskolaügyi összeírás (Vm. lt.) nem említi, volt azonban iskola Ratkón és Baradnán.

⁹ DL 35801.

¹⁰ Dic. Tom. XV. 211.

¹¹ UC 5/14. Kamarai hivatalos összeírás. Feljegyzí a fiúgyermek számát és korát, valamint az állatállományt.

¹² UT.

¹³ Rák. Aspr. lt. C. 47. f. 1. nr. 25. Derenesényi-osztályban egész telkesek.

¹⁴ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A bíró neve nincs feljegyezve.

¹⁵ Dec. Göm. Más forrásokból valók: 1652: UC 24/80; 1690: UC 88/81; 1753/54: Vm. dica és 1754: Koháry-lt. Bibl. nr. 6. A dézsmajegyzékek egészen 1573-ig csak egyes neveket tartalmaznak. Ezek birtokosai jövevény vlachok, akiket hosszabb időn keresztül keresztnevkön jegyeztek fel. Mivel egy sem maradt itt közülük, családnevüket nem ismerjük.

e. n.; 1569: Ifanusz e. n.). — 1565. *B*: Orssul (e. n.) (1573: Orssula e. n.). — 1571. *Sz*: Mihalova (e. n.). — 1572. *Sz*: Wido (e. n.). — 1577. *Sz*: Mlinarz (1600: Mlinar; 1610: Molnar). — 1580. *Sz*: Pethrik (1567: Albert e. n.; 1582: Petez; 1584: Peter; 1600: Pethier). — 1581. *Sz*: Szesstak (1635: Seztak). — 1600. *Sz*: Haydak (1610: Hudak; 1614: Hajdu; 1616: Haydal; 1631: Haidacz), Kozar (1621: Kazar; 1631: Kaszar; 1671: Kaszár). — 1605. *Sz*: Huzka. — 1610. *M*: Terek (1613: Teörök). — 1613. *Sz*: Filko (1616: Fwlko). — 1614. *Sz*: Louaj (1616: Lowai). — 1616. *B*: Demeter, Ugian. — 1618. *Sz*: Poproczkj (1671: Poprocsy); *B*: Kopaz (1678: Perwan; 1691: Kopass). — 1620. *Sz*: Wido. — 1631. *Sz*: Meszar (1632: Meszaros), Sotez (1636: Soltis). — 1633. *Sz*: Konczok. — 1635. *Sz*: Ivani zeller. — 1652. *Sz*: Krokovay (1671: Krokavecz; 1672: Krokawszky). — 1671. *Sz*: Cserny (1695: Fekete), Hlászkó (1696: Luczko; 1698: Laszik; 1720: Laczko), Polomszki (1674: Polomi; 1693: Polonkai). — 1672. *Sz*: Breznay (1675: Breznansky), Daniel (1673: Danjell), Duna (1677: Dunay). — 1673. *Sz*: Hacsovaj (1677: Hacawsky; 1700: Huszansky), Maczko (1690: Matzko), Thureczok. — 1675. *Sz*: Jaszenszky (1676: Jaszennaszky). — 1679. *Sz*: Pasztir. — 1684. *Sz*: Haluska. — 1690. *Sz*: Kamenianszky (1691: Kamenan). — 1696. *Sz*: Liptak. — 1720. *B*: Rekeny. — 1753/54. *Sz*: Filarszky, Kristoffov, Namszak, Palkovjeh, Petras, Valent. — 1754. *Sz*: Erem, Jakubou.

1773,¹⁶ 27 c, 8 i. *Sz*: 3 Daniel, 4 Erem, 4 Hlászkó, 5 Kaszár, 2 Korokavecz, 2 Namszák, 3 Palkó, 3 Sutnák, 3 Valent; *B*: 3 Kopasz.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben tót nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 104.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: tót.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1679.¹¹ *Kudlacova*,¹⁷ prediolum; 1887: Kudlacovo (a 75000-es kat. térképen).

1754.¹⁸ *Pod dubnik*, calcatura; 1788: Dubia, silva (Ber. prot. nr. 14, 15.); 1887: Babje duby (a 75000-es kat. térképen).

Na zary, calcatura; 1887: Zjari (a 75000-es kat. térképen).
Na powrazy, calcatura.

Simonowa, silva; 1788: Zimenowa (Ber. prot. nr. 15.).

Versus Tatarowa,¹⁹ silva.

1788.²⁰ *Philipkowa* — *Hanova* — *Haj* — *Kowatsowa*, silve.

¹⁶ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

¹⁷ A Kudlak családnév melléknévi birtokjelző alakja.

¹⁸ Koháry-It. I. nr. 1550. és Bibl. nr. 6. A határ három nyomása, magyarul: Tölgyes alatt, A Zsgyáron és Kötélen.

¹⁹ A tatárok főleg a XVI. században, gyakran idáig is eljutottak; a név nyilván velük kapcsolatban keletkezett.

²⁰ Ber. prot. nr. 14, 15. A nevek egy kivételével családnévekből képzettek.

ROWNA.

1413-ban Rowna puszta birtokra a Derencsényiek új adományt nyernek.* Fekvéséről az oklevél nem világosít fel, a falu pedig adatainkban többé nem fordul elő. Mivel egy 1525-i oklevél^{2*} Rónapataka erecskét említi Perjése, Hegymeg, Zeherje és Nagypádár közötti vitás határokkal kapcsolatban, valószínű, hogy az elpusztult falu itt lehetett. Ez a vidék tele volt szórva kis telepekkel, amelyek közül több már a középkorban elpusztásodott. Ez lehetett a sorsa a szóbanforgó helynek is. A Derencsényi-család alapította a Fekete erdő déli, lankásabb részét; legfeljebb a XIV. század közepe felé válhatott ki valamely más hely erdős határából,^{3*} hogy a század végére már el is néptelenedjék.

ROZSLOZSNYA.

Rosusna, Ruzyzna, Rososna, Rususna, Rososno, Rasosna, Rosozna, Roslosnya.

A hasonló nevű patak mellett fekszik. Amikor első királyaink a várszervezet kialakítása után a Pelsőctől északra elterülő nagy erdőséget a gömöri királyi várhoz csatolták, egyben a törzsszervezet védelmét elvesztő magyarságot telepítettek rá, amely mint királyi népség, résztvett a táj megszervezésében és falvai kialakításában. Kétségkívül tőle származik Rozslozsnya 1258-as határjárásának jelentős számú magyar földrajzi neve.¹ A falu határa azonban már hegyes s így nem vonzza a földművelő magyarságot. Rozslozsnya megtelepítése ennél fogva szlávokkal történt; neve is tiszta szláv.² Azt a szlávorságot telepítették le benne, amely az idézett határjárás szláv hegy- és

^{1*} DL 24706.

^{2*} DL 25019. (1789. évi perbeli átírás).

^{3*} Azért nem korábban, mert a vidékről szólnak 1413 előtti oklevelek is, ezekben azonban Róna még nem szerepel. — *Rowna* szláv név, magyarul 'sik, síkság'.

¹ Különösen a kultúrtájjal kapcsolatos nevek magyar volta jellemző.

² *Rozslozsnya* a szláv roz-socha, rosocha: elágazás szóból magyar ajkon képződött alak. Víz-elágazásra vonatkozó kifejezés. V: ö. Roszos falu Bereg vm.; a Rosusná nőnemű alak jól mutatja, hogy tartozéka a rieka = patak. Az eredetileg rutén szó népetimológiával tót ajkon Rozlozsna-ra változott. (S. H.) Nevét a megyei életben szerepet játszó Hámos-család tiszteletére még a múlt század végén hivatalosan *Hámosfalvára* változtatták. Mai szlovák hivatalos neve: Rozložná.

víznevei³ szerint a magyarság ideérkezésekor szórtan a táj erdőiben élt. A falu megszerzése még a királyi birtoklás idején történt, de nem korábban a XIII. század elejénél, mert 1243-ban Pelsőc határjárása csak a patakot említi és a hely 1258-ban még 'terra'. Az Ákosok és Záchok a közös határaikon elterülő falu miatt állandóan pereskedtek; majd a XIV. század első felében végleg az előbbieké lett.⁴ Pelsőc tartozékeként hosszabb ideig Szendrőhöz csatolt konfiskált birtok, tehát egyszerre szenved a török adó és a szendrői nagy robot súlya alatt.⁵ Amikor pedig Wesselényi nádor kezére jut, elzalogosítja, úgy-hogy egy évszázadon keresztül vándorol egyik zálogbirtokos kezéről a másikéra, miközben a zálogösszeg állandóan emelkedik.⁶ Ha népessége mégsem szenvedett nagyobb károkat, annak az a magyarázata, hogy a fő útvonaltól kissé távol feküdt, aloldium berendezésére pedig alkalmatlan volt határa. Ezért nem emelkedtek földesúri terhei rendkívüli módon a zálogbirtoklás idején sem. Állandó foglalkozása lakosságának a szénégetés, valamint a fuvarozás a csetneki és ochtinai hámorokba.⁷ Mindezt elősegíti a korai lakosság egy részének állandósulását. 1773-ra nagy népi szaporulatot mutat fel; lakossága tótokból, hazai meg lengyel ruténekből tevődik össze. Középkori templomáról nem tudunk, az újkorban előbb Csetnek ev. filiája, majd 1625-től ev. anyaegyház.⁸

Birtokosok. 1427.⁹ Bebek Péter 8 p, Csetneki Miklós 8 p. — 1578.¹⁰ Szendrőhöz konfiskálva 2 is, 8 ms, 4 i, 5 des. — 1728.¹¹ Gyulay Ferenc 14 qus, 5 oets, 3 i. — 1773.¹² Gyulay Sámuel 51 c, 1 si.

³ Ezek a nevek itt is azt bizonyítják, hogy a szlávok szétszórtan éltek a hegyek között, kisebb hegyi patakok közelében, önálló, névvel bíró településeket azonban nem alkottak.

⁴ L. Somkút 2. j.-ben id. forrásokat.

⁵ Kassai, f. 68. nr. 1.; UC 59/13 és UC 87/44. Panaszaik és terheik azonosak Pelsőcardóéival, Licééivel stb.

⁶ Az elzalogosítás 1649-ben történik és az eredeti, Gacsalkot is magában foglaló 1500 forintos zálogösszeg 1750-re csak Rozslosnyát illetően Ragályi Zsigmondnál 6000 forintra emelkedik (Kassai, az egész 110. fasc.).

⁷ 1614: UC 87/44; 1720: CR; 1730: Nagyzabláti-It., Gömörmegye tvall. és Bartholomaeides. 689.

⁸ MPrEA. XIII. 49; Arch. agent. 2. cs. 195. sz. (prédikátorok neveivel). 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 213; 1728: u. o. nr. 27. fol. 136. Az 1766-os kat. egyházi összeírás nem említi. Rektóra 1707-ben fel van jegyezve, az 1774-es iskolaügyi összeírás (Vm. It.) azonban nem szól róla.

⁹ DL 35801.

¹⁰ Dic. Tom. XV. fol. 769.

¹¹ Vm. dica.

¹² UT.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹³ 1 j, 7 c. Sz: Hannez (e. n.) (1565: Hans Petro; 1567: Johannes Petrij; 1573: Hannes Petri; 1580: Petru Hanez; 1589: Petrus Hanko), 3 Kowacz, Kwsuk (1563: Kosuch; 1570: Kozw, Kassai 68/1; 1580: Kosw-Kozuch; 1583: Kozwk; 1584: Kosyk; 1586: Keodmeon; 1601: Kossok), Pylat; B: Cristof (e. n.) (1602: Jacobus Christoph), Meszaros (1567: Mezzar).

1551—1636. között új nevek.¹⁴ 1563.¹⁵ B: Vrban Antal (1567: Antonius Urban; 1571: Mlinar Antal; 1572: Antall Molnar, később ez utóbbi családnév állandósul), [Ecsie] Antal Demianj (1565: Antall Demien; 1567 hibásan: Demko Gasho; 1570: Damianus Eche, Kassai 68/3; 1571: Demien e. n.; 1572: Demko e. n.; 1573: Göcze Damian; 1574: Damianus Antal, Kassai 68/7; 1576: Antal Demko; 1576: Damianus Echye, Kassai 68/9; 1577: Ecze Demien, később az eredeti Antal családnév és az Echye ragadványnév váltakozva fordulnak elő, ez utóbbinak, mely gyakrabban található, néhány további változata: 1579. német összeírásból: Erze, Eorsi, Kassai 69/1; 1584. hibásan: Ezeuezeit; 1585: Esze, Kassai 69/2; 1587: Jeczy; 1591: Bece; 1601: Echeo; 1602: Ese), Antall Dyuro (1567: Georgius Göcze; 1570: Georgius Eche, Kassai 68/1; 1571: Georgius Dyczj; 1572: Dyuro e. n.; 1576: Antal Giurko, Georgius Echye, ez utóbbi: Kassai 68/9; 1577: Ecze Georgy, később az eredeti és ragadványcsaládnév váltakozva fordulnak elő, az utóbbinak változataira l. Antal Demianj névnel közölt változatokat). — 1565. B: Ambros Boldisch (1570: Ambrosius Bolthys Kassai 68/1; 1574: relicta Ambrosy Mezaros vel Boldis; 1580: Bodiss-Bothj; 1591: Boldis-Posdar), Benko Urban (1567: Vrban Benko; 1576: Vrbanus Benkő, Kassai 68/9; 1578: Kristoff Benko; 1582: Bene Cristoff; 1610 és később: Benke). — 1570. M: Paulus Benedek, Zewke (1574: Zöke, Kassai 68/7; 1579: Sekheö, Kassai, 69/1; 1584 elírással: Zekel; 1591: Senko-Zeoke; 1603: Zöke); Sz: Hanko (1577: Hankow; 1582: Hango; 1589: Hannjczkj), Kwkwk (1576: Kakwk, Kassai 68/9); B: Albertus Balas (1576 foglalkozása után nevezve: Albertus Mezaros, Kassai 68/9; 1578: Albertus Balas, u. o. 68/11), Michael Gyergh (1585: Jacobus Georgh, Kassai 69/2), Clemens Lwkach (1571: Clement Lucas; 1572: Lucas Clementis; 1573: Lucas Kelemen; 1576: Lukach Kliment). — 1574. B: Michael Vrban (1576: Vrban Mihál). — 1578. B: Drab Jakub (1579: Trabant Jacob, Kassai 69/1; 1587: Darabanth). — 1579.

¹³ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora (Dec. Göm.). A közép-korhoz viszonyítva már ekkorra erős népi fogyás következett be.

¹⁴ Dec. Göm. Kivételek 1570: Kassai, f. 68. nr. 1.; 1574: U. o. nr. 7; 1579: U. o. f. 69. nr. 1.; 1588: U. o. nr. 5.

¹⁵ Az ez évezhez felsorolt három új név viselői testvérek voltak; az Antal családnév atyjuk keresztnévéből ragadt rájuk, az Echye-Öes név pedig helyi használatban fejlődött ki a megkülönböztetésre. Latin alakban különben egyéb esetekben is gyakori, pl. 1571: Kosuch Boldisch és Gregor Kosuch, de 1572: Kosuch Boldisch és Gregor Frater stb.

B: Olah Laszlo. — 1582. *M:* Bona. — 1584. *B:* Demko (1586: Denko; 1589: Demyen; 1611: Tenko). — 1588. *M:* Omany. — 1590. *Sz:* Kartalik. — 1599. *Sz:* Zwihar; *B:* Sebesten Jakap (1600: Jacobus Zeobo; 1614: Jacobus Sebestien; 1620: Sebeök Jakab), Steller, Varga. — 1600. *Sz:* Püskar; *B:* Stezer (1602: Szeker; 1607: Scheczzer; 1610: Scheker; 1614: Sticher; 1625: Stichar; 1638: Stikhor, Kassai 71/5), Zenda (1601: Sanga; 1602: Chanda; 1607: Czianda; 1609: Szanda; 1610: Sanda). — 1601. *M:* Gonoz. — 1602. *Sz:* Gywra (1606: Gwro; 1608: Gwrya; 1610: Giuro; 1614 hibásan: Zuro), Eowek (1630: Owek). — 1603. *Sz:* Rycz (1608: Rytetz; 1610: Hricz). — 1606. *B:* Fasekas (1610: Fazokas). — 1609. *Sz:* Szwecziar; *B:* Clemens Gallus (1620: Gallo Klementoua; 1630: Nagy Gal). — 1610. *B:* Zabo. — 1614. *M:* Chapo; *B:* Jacobus Puscota. — 1620. *Sz:* Trubach. — 1625. *Sz:* Zacharne (e. n.). — 1630. *B:* Albert Janos, Nemet Jakab.

1636.¹⁶ 1 j, 21 c, 10 i. *M:* Czapó (1700: Csapo), 2 Gonosz (1642: Genes; 1700: Gonosz), Kis; *Sz:* Giuro (1674: Guro Marton; 1675: Martinus Giorgj; 1677 feleserélve: Georgius Marton; 1684: Duro; 1686: György; 1688: Gyurgy), Hanko, 4 Hanes (1677: Hanzel; 1684: Hans), Kossuch (1671: Kozuch; 1689: Kozak), Oueczka (1672: Ovek; 1674: Ouecz; 1676: Oviak; 1677: Ovagk; 1678: Ouak), Palenczier (1638: Palinkas, Kassai 71/5), Poliek (1674: Lengyel; 1677: Polak; 1686: Georgius Vojtko; 1687: Georgius Polyak; 1691: Venceslaus Polyak; 1696: Vojtechus Polyak); *B:* Albert Peter, 3 Benko (1638: Benke, Kassai 71/5; 1671: Benko, Demko, e két névalak később is váltakozva fordul elő ugyanazon személyre), 3 Boldis (1690: Bodis), Christoph (1675: Kristoff), Fazekas, 2 Kelemen (1687: Kliment; 1695: Klement), Kouacz, 3 Molnar (1689: Molitor), Nemet (1676: Nimed; 1684: Nemecez), 2 Uarga (1671: Varga).

1636—1773 között további új nevek.¹⁷ 1638. *M:* Hegedüs (1642: Hegedeös). — 1671. *Sz:* Mihall (1672: Michalikow; 1674: Mihaly; 1677: Michaelik; 1679: Mihalowyech; 1692: Mihók), Rosko (1672: Hroszko; 1674: Roska), Zachar; *B:* Gall (1678: Gallo; 1679: Gallus). — 1672. *B:* Juhasz, Lukacs (1675: Lukacz). — 1674. *B:* Sebő Marton. — 1675. *B:* Szabo (1685: Krajecz). — 1676. *Sz:* Trubasz; *B:* Dudas. — 1678. *Sz:* Brdarsky (1688: Brdar; 1690: Berdárki; 1695: Berdárkai). — 1683. *Sz:* Traiba. — 1686. *Sz:* Csuhanyo relicta (1720: Csohan CR); *B:* Michael Pasztor (1688: Michael Juhasz). — 1688. *Sz:* Fristaczkj. — 1689. *Sz:* Rusnak; *B:* Bodnar. — 1692. *Sz:* Lipták (1697: Liptai). — 1695. *B:* Csanda. — 1706. *Sz:* Hosak, Jesztreb, Makar. — 1715. *Sz:* Koleszár. — 1728. *B:* Pokoragyi. — 1753/54. *Sz:* Hlanicza, Szpisák; *B:* Flandra.

1773.¹⁸ 51 c, 1 si. *Sz:* 5 Csohány, 7 Gyuró, 3 Hanesz, 2 Ko-

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Az egyes nevek fejlődésének jellemzésére több esetben a keresztnéveket is közöltük.

¹⁷ Dec. Göm. Kivételek: 1638: Kassai, f. 71. nr. 5; 1706, 1728, 1753/54: Vm. dica és 1715: CR.

¹⁸ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

leszár. 5 Kossuch, 2 Zachár; B: 3 Benkó, 6 Bódis, 4 Demkó, Galló, 5 Klement, 3 Kristóff, 2 Mihály, Pokoraczi, 3 Szabó.

Cigányok. 1770.¹⁹ Molnár.

Az 1771-ben felvett úrbéri bevallások záradéka szerint a helység *tót* nyelvű, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 109.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) a benne túlnyomólag divatozó nyelvnek a *tót*ot mondja.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1243.²⁰ *Rososna*; 1258: Ruzyzna, Rosusna, fluvius (ÁUO, XI. 608; HO, VII. 76.); 1501: Roslosnya patak (Muz. Köz. más.); 1887: Rozlozsnica patak (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243).

1258/1334, 1354.²¹ *Sumkut*, per quam separatur a terra Zahy (J. Tapolca); 1351 (AO. V. 467.); 1887: Somkut (a 75000-es kat. térképen). L. még Somkút helységet.

Kukenfekut, Kukynfeukut, Berch cuiusdam silve.

Tulgfa, Tulfa, arbor — Tulfa Harumhyeru — Haromykru — *Bykfa* — *Egurfa* — *Ykrusegerfa*, arbor — *Gyertyanfa*, Gyrtéanfa.

Berentha,²² Berenthe, via.

Scelusberuk,²³ Zeuleusberek, que Kara dicitur, ripa.

Zylusberuk, Sceuleuskerth, vallis.

Stynua,²⁴ Stinna, aqua. L. még Aranyas (1331).

Nyreslygeth, silva.

Berch iuxta viam Chythniky.

Guerbench,²⁵ Guerkench, mons.

Custatunpotok,²⁶ Custatonpotoka, Guztetunpataka, aqua lutosa.

Hasfa, arbor — *Feneuerdeu*, Fenewerdeu, silva.

Ruda,²⁷ mons — *Lygeth*, silva.

¹⁹ Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁰ Fejér, IV/1. 287.

²¹ Kiad. HO. VII. 76.; ÁUO, XI. 608. és Mon. eccl. Strig. III. 282. Eredetiben nem maradt ránk, csak átirásokban DL 260, 2982 és Muz. Ta. 1334. III. 20. Pál orsz. bir. Magyarázza és rögzíti a határjárását Šmilauer, 174. l.

²² Elfogadhatjuk Šmilauer magyarázatát, mert ez valóban a transsumptum elírása lehet az eredetiben állott 'bércuta' helyett.

²³ Szelesberek. A *kara* török szó, jelentése: 'fekete' (Pais, MNy, VIII. 400.). L. még Šmilauer id. h.

²⁴ Etimológiája és jelentése Šmilauer szerint (381, 498. l.) bizonytalan. Azonos a mai Csetnek patakka.

²⁵ *Guerbench* a szláv *grebenecb* 'fésű' 'hegyhát' jelentésben.

²⁶ Itt is helyes Šmilauer magyarázata (382. l.): *Köztetőnypataka*. V. ö. Pelsőc határjárásában 1243-ban: Közbére ezen a vidéken, tehát a név ismert a tájon.

²⁷ *Ruda* szláv szó, magyarul 'érc'; az ércet magában rejtő, a kat. térképen Hradeknek jelölt hegyet nevezték így (Vodopis, 175. l.).

Magna via ad villam Teplicha; 1501 (Muz. Közk. Más.).
Weturnuk,²⁸ Wyttnittuk, mons; 1351: Wytturnuk (AO. V. 467.); 1864: Veternik (Pesty); 1887: Vetrnik (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243).

1501.²⁹ *Zavaros* nevű kút.

Veres tó; 1823: Verestó alias Cserweny tawik (Koháry-lt. I. nr. 4083).

Kereszt földek; 1864: U krize (Pesty).

1787.³⁰ *Pod koszoba*,³¹ erdő; 1864: Koszova (Pesty).

Bukovina, erdő.

Sztrana, erdő; 1864: Strána (Pesty).

ROZSNYÓ.

Rosnobana, Rosnoubana, Rosnobania, Rosna, Rosno, Rosnou, Roznauiz, Roznyobanya, Rosnaw.

Az az 1243-as adománylevél, amelyben a Pelsőcből a Gölnic folyóig fekvő egész földet az Ákos-nemzetség kapta, Rozsnó helyén semmiféle települést nem említ. A terület tehát lakatlan és az adományozott birtok része.¹ 1291-ben azonban már kialakult, névvel bíró hely, amelyet III. András király az esztergomi érsekségnek adományoz.² A település magva tehát a két időpont között keletkezett. Azonban nem az Ákos-nemzetség munkája, mert ebben az esetben a király nem adományozhatta volna az érseknek. Az Ákosok inkább a terület Csetnek felőli részét igyekeztek benépesíteni, Rozsnó és vidéke ezért is csúszott ki a kezükből.³ A mag, amint azt már Bartholomaeides észrevette, bizonyosan egy bánya, amelyet Rosno-nak nevez-

²⁸ *Veternik* szláv szó, magyarul: szél-zsák, amely ontja a szelet. Itt magyaros ejtés szerint van írva: Vetörnök (S. H.)

²⁹ Muz. Közk. Más. Magyar fordításban maradt ránk; az eredeti hitelességében azonban nincs okunk kételkedni, mert a határjeleket azonosítani lehet és azok egy része későbbben is megvan.

³⁰ Ber. prot. nr. 4.

³¹ Kos = fekete rigó, tehát Pod-Kosová = Koszova alatti (S. H.).

¹ Fejér, IV/1. 287. l.

² Mon. eccl. Strig. II. 276, 279–280. Eredeti: Rozsnói püsp. lt.-ban, ezt használtuk. Tartalmazza a teljes határjárást.

³ A Rozsnótól északra a Sajó völgyében elterülő erdőséget ugyan az Ákosok népesítették be, de Rozsnó megalakulása után. Az 1243-as oklevél után az 1291-es adomány csak úgy magyarázható, hogy Rozsnó vidékén az Ákosokat megelőzve királyi telepések éltek és mivel állandó határviszonyok e tájon még nem voltak, a telep ismét királyi birtok lett. Így Rozsnó, véleményünk szerint, királyi alapítás.

tek.⁴ Ez a mai városhely területén vagy közelében feküdt, mert az 1291-es határjárás szerint az első településhely azonos a mai-val. A fő települési tényező a határában található sok bányakincs: főleg arany, ezüst, réz és vas, amelyek bányászata a középkor folyamán a lakosság legfontosabb megélhetési forrása volt. A bányászok már a XIV. században külön jog szerint éltek; külön bíró alatt állottak, teljes vámmentességet élveztek és csupán az érsek földesúrnak fizették a collectát, valamint országos adóban dicát.⁵ Németek voltak, mint ezt a középkorból fennmaradt családnevek és a bányászattal kapcsolatos földrajzi és egyéb elnevezések igazolják. De mert nem közvetlenül külföldről jöttek Rozsnyóra — ezt sem az 1291-es, sem pedig a későbbi oklevelek nem említik — származási helyüket a környező megyékben kell keresnünk. Főleg Szepesben és Tornában, ahol már a XII. században jelentős számban éltek. Gölnicbánya a XIII. század második felére, amikor Rozsnyó éppen keletkezőben volt, már virágzó város; határai érintkeznek Rozsnyó és Krasznahorka vára területeivel. Ha még figyelembe vesszük, hogy Szepesre is a tornai várispánság terjesztette ki hatáskörét, valószínűnek mondhatjuk, hogy Rozsnyó bányászai a tornai és a vele azonos szepesi németiségből származtak, amint ezt már nyelvészeti vizsgálatok is jelezték.⁶ A németiség később állandóan szaporodott. Jellemző, hogy a város már a középkorban panaszkodott azok ellen a bányász

⁴ Bartholomaeides szerint a név a *rosa* szótól származik és ebből fejlődtek ki a különböző névalakok (671. l.). Amint a földrajzi nevek között közzöltük, az Ökörhegy felé húzódó egy völgyet *Rosentalnak* is hívták németül és a város pecsétjében is látható két rózsza. Feltevésünk szerint a név német bányászok ajkán keletkezett és a német 'rosnau ~ rosenau' alakból fejlődött a magyar Rozsnyó és a szláv Rožňava.

⁵ Rozsnyó bányászatára l. Wenzel i. m. passim. Igen használható munka: Mikulik: Magyar kisvárosi élet 1526—1715. Rozsnyó, 1885. Ezeken kívül több cikk és közlemény a Századokban és a Történelmi Társaságban. 1332-ben az érsek az arany- és ezüstabányák itteni urburáját a bányászok régi szokása szerinti hegybíróssággal együtt évi 120 márkáért bérbbe adta. (Mon. eccl. Strig. III. 217.) Szolgáltatásaikra 1373: Máriaassy-lt. Ideg. anyag 1373. nr. 207; 1461: DL 15553.

⁶ Az elmondottakra olv. Fekete Nagy Antal: Szepesség kialakulása, különösen 42—45. l. Gölnicbányára u. o. 126—136. l. Melich megállapításai szerint a Gölnic folyó neve, mivel benne a szókezdő 'g' megmaradt, már 1200 előtt átkerült a német nyelvbe, tehát már ekkor éltek a Gölnic folyó vidékén, amelynek egy jórésze Rozsnyóhoz tartozott, németek (HkMg. 374. l.). Foglalkozott e németiség nyelvével és eredetével Gréb Gyula (Emlékkönyv a Szepesi Egyesület 50. évfordulójára) és Gedeon Alajos (A mecenzei nyelvjárás); ők szintén az abaújjival közös vonásokat állapítottak meg. A németiség nyilván királyi telepítés volt és így érthető, hogy az eredetileg Gömörhöz tartozó Tornából Gömör hegyvidékeire is áttelepültek.

jövevények ellen, akik nem akarják bíróságát elismerni.⁷ Adatink nem említik, hogy honnan jöttek az új polgárok, bizonyos azonban, hogy már ekkor szép számmal lehettek közöttük egyenesen a német birodalomból származók. Annál inkább, mert a rozsnói polgárság kapcsolata állandó Boroszlóval, Danziggal és más városokkal.⁸ Mivel az újkorban a jegyzőkönyvek a polgárjogot nyertek származási helyét is feljegyzik, megállapítható, hogy mind Magyarország legkülönbözőbb részeiből, mind Németországból, Ausztriából, Lengyelországból és Morvából érkeztek németek, valamint egy-egy görög és olasz. Az utóbbiak leszármazói a városi társadalomban a XVIII. sz.-ban is megtalálhatók: az olasz Colinaszi-család a város igazgatásában is vezető szerepet játszott.⁹ A jövevények többsége iparos és kereskedő. Az újkorban ugyanis Rozsnyon nagy fejlődésnek indult az ipar és a kereskedelem, hála a városi szabadságoknak.¹⁰ A jövevények az anyanyelvüket beszélők között boldogulásukat nyilván megtalálták. A bányászat a huszita zavarok óta állandóan hanyatlott, bár az érsekek különböző kedvezmények adásával igyekeztek segíteni.¹¹ A lakosság lassan teljesen áttért az

⁷ 1493: Rozsnýó lt. (Várday érsek 1548-as átír.)... „plures forent, qui successive in medium ipsorum civium nostrorum ad colendas montanas condescenderent“; ezeket később „alienigenas montanistas et advenas“ nevezi. Kétségtelen, hogy túlnyomó részük német, amint azt a közölt nevek igazolják.

⁸ Mikulik i. m. 43. l.

⁹ A névsoroknál a nevek után zárójelben minden esetben, amikor meg lehetett állapítani, közöltük a származási helyet, olykor a foglalkozást is, bár az ritkábban van megjelölve. Ebből látható, hogy milyen távoli vidékekről kerültek ki Rozsnýó jövevényei. V. ö. a vázlatokat az I. kötetben.

¹⁰ Oliv. Bartholomaeides, Csánki I. 128. az újkorra pedig különösen Mikulik i. m. Sajnos, Rozsnýó összefoglaló, modern szempontú monográfiája hiányzik, bár levéltárában értékes forrásanyagot őriz.

¹¹ A huszitákra és csehekre és Rozsnýó castellumra: Csánki I. 127. 1516-ban négy, 1524-ben nyolc évi urbumentességet ad az érsek az új bányát nyitóknak, vagy a régieket ismét művelésbe vevőknek. (Szepesi kpt. o. lt. Serin. IX. f. 6. nr. 24. és f. 13. nr. 5.) Mivel 1536-ban a bányászat anynyira visszaesett, hogy a korábbi urbúrának csupán egy ötöde folyt be, elrendelte az érsek, hogy a jövőben a városban bort csak az mérhet, aki bányát művel, vagy bányában dolgozik. (Szep. kpt. o. lt. Serin. IX. f. 13. nr. 5.) A hanyatlás okának a háborús idöket jelöli meg. Rozsnýó az átvonuló hadaktól nyilván igen sokat szenvedett és a nép is teljesen elszegényedett. 1593/94-ben tartott kamarai vizsgálat szerint a legnagyobb reménnyel lehetne a határban bányákat nyitni, ezt azonban a lakosság nagy szegénysége miatt nem tudja megtenni. Mindenfelé régi aranyereknek, kutaknak, beomlott aknáknak és egyéb bányaműveknek nyomait látni, csak üzembe kellene őket újra helyezni (NRA 1013/44). A későbbi, alább

iparra. Különösen nagyjelentőségű a csapó, szűrszabó és csizmadia ipar, de mellettük sok más iparág is virágzik. Mivel Gömör megye felvevő piacnak nem elég, az iparosok eljárnak áruikkal Pestig, Debrecenbe és egyéb nagy magyar városokba, a külfölddel azonban a XVI. század óta egyre lazább lesz a kapcsolat, majd teljesen megszűnik.¹² Ezzel veszi kezdetét Rozsnyó megmagyarosodása.

Némi magyarság élt a városban már a középkorban, mint a néhány család- és korai földrajzi név igazolja. A XVI. században, amikor a török elől felszorul a déli falvak lakossága és Rozsnyón keres menedéket, emelkedni kezd száma. A XVI. század második felében a városban már van magyar prédikátor, annak jeléül, hogy a reformáció is közrehatott a magyarosodásban. A legnagyobb lökést azonban a magyar városokkal és tájakkal kifejlődött forgalom adta meg. Tehát nem annyira sok magyar beköltözése eredményezte a korábbi teljesen német városnak a megmagyarosodását, bár ez sem hanyagolható el, hanem az életviszonyok, az életforma átalakulása. Kifejezésre jut ez a folyamat a polgárság neveiben is; innen az 1690-es névsor igen sok *magyar* foglalkozásneve. Egy részüket korábban még németül nevezték, nyilván német származású is

idézendő összeírásokban a bányák már egészen alárendelt szerepet játszanak és míg a XVI. században 30–40 a bányászok száma, ez a XVIII. század elejére 5–6 családra csökken.

¹² Az iparra és kereskedelemre ismét csak Mikulíknak a városi levéltár adatait feldolgozó művére utalunk. Nagy pangás következett be a XVIII. század elején, amikor az iparosok és kereskedők a nagy hadiadók miatt adósságokba keveredtek és nem egyszer minden vagyonukat elvesztették, szegénységre jutottak, amint azt az 1728-as megyei összeírás elmondja (Vm. dica). Itt közöljük az 1728-as és az 1745/46-os összeírásoknak az iparágakra vonatkozó összesített statisztikáját. *Farmacopea* (gyógyszerész): 2–0; *Sartor* (szűrszabó): 30–30; *Pellio* (szües): 12–22; *Coturnarius* (csizmadia): 35–31; *Nodularius* (köteles): 12–10; *Cerdo* (timár): 13–8; *Lanio* (mészáros): 14–10; *Mercator* (kereskedő): 2–0; *Figulus* (fazekas): 9–2; *Architector* (építész): 6–0; *Epifiarius* (nyerges): 1–0; *Vietor* (pintér): 10–8; *Pileator* (süveges): 15–11; *Faber* (kovács): 11–7; *Faber lignarius* (bognár): 1–4; *Aurifaber* (aranyműves): 3–2; *Dulciarius* (mézesbábos) 3–2; *Fimbriarius* (paszományos): 4–2; *Vitrarius* (üveges): 1–0; *Pannifex* (takács): 42–1 (1745/46-ban ez ipart fulónak nevezik, van belőlük: 66); *Cultrarius* (késes): 7–6; *Pectinifex* (fésűs): 2–3; *Textor* (szövő): 8–8; *Lorarius* (szíjgyártó): 4–5; *Sutor* (varga): 14–15; *Molitor* (molnár): 1–0; *Restiarius* (kötélverő): 1–2; *Serator* (lakatos): 2–3; *Tinctor* (festő): 4–1; *Rotarius* (kerekes): 2–3; *Tonsor* (borbély): 3–0; *Ahenarius* (üstkészítő): 3–10; *Scrinarius* (szekrényes): 4–0; *Braxator* (serfőző): 2–0; *Acuarium* (tűgyártó): 1–5; *Fab. murarius* (kőműves): 0–3. Későbbi időből közel kimutatásokat Bartholomaeides id. h. A céhekre olv.: Sulán Béla: Céhélet Rozsnyón a XVII–XVIII. században. Rozsnyó, 1941. (Kny. a rozsnyói ev. ker. középisk. II. (1940–41.) évkönyvéből).

a család, azonban a magyar nyelv térhódításával Schmiedtből Kovács, Bierbrennerből Serföző lett és így tovább. A földrajzi nevek is lassan a XVIII. századra legnagyobb részükben magyar alakban gyökeresednek meg, sőt a későbbiek már eredetileg is magyaroknak számítanak. A város egyházi viszonyai ugyancsak e népességváltozás hatása alatt alakulnak. Plébániáját oklevél először 1335-ben említi, papja ekkor, meg később is német nevű. A XVI. században már magyar nyelvű istentisztelet is van, majd a magyar és német egyházak teljesen elválnak, bár az utóbbi a XVIII. sz. végén is fennáll.¹³

A szlávtság a XVI. században tűnik fel a városban. Vanak közte tótok és rutének, akik a bányászat hanyatlásával és a városnak a törökök által történt elpusztítása után szivárogtak be. 1574-ben külön Hirtenhaust említi a városi szabályzat, amelybe azonban valach népséget nem szabad befogadni.¹⁴ Itt is védekeztek tehát ellenük, mint más városokban, mert az erdőkben nagy kárt tettek. Megfelelő igazolás alapján később őket is felvették a polgárok közé és így a XVIII. sz. végére a szlávok száma jóval meghaladta a németiségét. Egységes népi

¹³ Sokat foglalkoztak már Rozsnyó megmagyarosodásának kérdésével, főleg Mikulík különböző munkáiban és cikkeiben, azonban nem hangsúlyozták eléggé a város kiterjedt iparának tiszta magyar fogyasztó területét. Az a körülmény ugyanis, hogy magyarság költözött a városba és hogy a kis Csucsom és Nadabulya vegyes, de magyarul beszélő lakossága hozzátartozott, nem tudta volna ellensúlyozni az állandóan újabb utánpótlásokhoz jutó németiséget és szlávtságot. Ennek azonban meg kellett tanulnia magyarul, iparának magyar szavait és kifejezéseit el kellett sajátítania, amint Debrecen, Miskolc stb. magyar vásárjain eredményesen akart tevékenykedni. Második nyelvét azután mindennapi munkája közben is állandóan használva, elérkezett, a többi tényezők segítségével, az az idő, amikor a magyarul is tökéletesen beszélő németek inkább megszokásból, mint szükségyszerűségből (ex necessitate) különböztették meg magukat a magyarságtól. (Bartholomaeides, 673. l.) Nem szabad lebecsülni természetesen a magyar prédikátorok és prédikációik hatását sem. A vallási viszonyokra Mikulík 27. s. köv. II. Olv. még Szkalos Emil: A rozsnyói ev. egyház története 1525—1930. Rozsnyó, 1931. Itt statisztikák is találhatóak a XVIII. század végéről a magyar és a német úrvacsorázók arányszámáról. — Egyházát legkorábban a pápai tizedjegyzékek említik (Ortvay, I. 47. l.). 1335: Csetnek f. 15. nr. 1. A plébános: Hartusch. 1481 előtt négy egymás után következő plébánosa: Heckel, Benedictus, Nicolaus és Martinus (Rozsnyó lt. 1481. Közjegyzői kiadv. Tvall.) Templomának védőszentje a Boldogságos Szűz. Nehány újkori adat 1707: Vm. jk. nr. 17. fol. 212.; 1766: Vm. lt., egyházi összeírások. Olv. még Némethy 400. l., Tokody 787. l.

¹⁴ Mikulík, 18. l. A szabályzat „walachisch Gesindel“-t mond, ez pedig csak a vlachokat jelentheti, akiket különben minden város igyekezett távoltartani. A Hirtenhaus bizonyára a város állandó s juhot is tenyészítő lakosaié lehetett, a jövevény vlachok befogadása tilos.

réteget azonban nem alkottak, mert a legkülönbözőbb vidékekről kerültek össze; beleilleszkedve a városi lakosság életmódjába, iparhoz fognak és elmagyarosodásuk ettől fogva a legsimábban ment végbe.¹⁵

A népességben különösen a XVIII. századra igen jelentős helyet foglaltak el a nemesek. Eleinte nem szívesen látták őket, később azonban hozzáidomultak a városi élethez és annak igazgatózásában a polgársághoz hasonlóan résztvettek. A nemesek részben jövevények, részben a polgári státusból emelkedtek ki. Csaknem valamennyien iparosok — főleg csizmadiák és takácsok — de övék a határ legnagyobb része is.¹⁶ A népi fejlődést nagy csapások akasztották meg; a XVI—XVII. században a szüntelen török veszély, az egymást érő pestisok, majd az állandó hadjárások és az ezekkel járó nagy porcióadók.¹⁷ Mivel a fogyást a belső hullámmás alig tudta volna pótolni, a város szívesen vette az idegen országbeliek bejövetelét. A hely nagy kultúrájáról tanúskodnak a „Ring“,¹⁸ a vízvezeték, a szétágazó céhélet és igen fejlett iskolaügy,¹⁹ a számos templom és a városi élet egyéb megnyilvánulásai.

¹⁵ Főleg a földrajzi nevek mutatják, hogy eredeti népiségüket Rozsnyón mennyire elvesztették. A nevek között alig találunk egy-egy szláv eredetűt. A szlávok kapcsolata ideérkezésük után szülőföldjükkel megszakadt, néhány generáció alatt nyelvük is eltűnt.

¹⁶ A XVI. században tanúvallomás bizonyítja, hogy a nemességen nagyobb taksát szedtek, mint a polgárságon, hogy így tartsák távol a várostól. Még a XVIII. század elején is sok a vita a nemesi jog miatt (Vm. jk. nr. 21. fol. 2.) A nemes családot az összeírások rendszeresen nem is külön, hanem a polgárság között sorolják fel, csak nevük mellé teszik a „nobilis“ szót. (Olv. Mikulik i. m. 24—25. és Nyiresi Tichy Kálmán: A rozsnói nemesség testületi szabályai és tagnévsora 1846-ból. (Kny. Új Magy. Múzeum I.)

¹⁷ A török pusztításról bőven tudósítanak Bartholomaeides (683. l.), Mikulik (224. laptól). V. ö. még 1582: NRA 59/13. és 1653: NRA 538/46. Mikulik szól a pestisről, amely 1644/45-ben és 1710-ben pusztított a legnagyobb erővel, 1737, ill. 2025 személyt ragadva el (23—24. l.), sok áldozatot kívánt azonban már 1593/1594-ben is (NRA 1013/44). I. Lipót alatt a lakosság „a mostani boldogtalan portiózás miatt“ szegényedik. A későbbi, a neveknél idézett összeírások fokozódó nyomorúságról szólnak.

¹⁸ A mai főteret kell értenünk, ahol a legelőkelőbb polgárok házai sorakoztak. 1540-ben említik legelőször földrajzi nevek.

¹⁹ A rozsnói ev. iskolában a XVII. században Donatustól egészen a szintakszisig oktattak, majd a jezsuiták bejövetele után ők vették kezükbe úgy a triviális, mint a magasabb oktatást (Mikulik: 210. laptól; Szkalos: 18—19. l.; Tóth Lőrinc: A rozsnói kat. főgimnázium tört. Rozsnyó, 1895. V. ö. még 1766: Vm. lt. Kat. egyházi összeírás).

BIRTOKOSOK.

1572.²⁰ Esztergomi érsekség 25 is, 24 ms, 8 qus, 8 octs, 18 i, 31 fodinator, 35 relicte fodinatorum. — 1690.²¹ — 188 civis, 25 des d., 61 nob. — 1728.²² — 373 civis, 72 i, 5 nob. poss., 42 armalista. — 1776.²³ — 597 incola, 201 si.

HELYBELI BIRTOKOS ÉS ARMALISTA NEMESSÉG.²⁴

XVI. század. *B*: Aurifaber, Német.

1668.²⁵ *M*: Bór, 2 Csiszár, 2 Csizmadia, Dobos, Fésüs, Gombkötő, Kardos, Mangolló, Ötvös, Süveges, 3 Szücs, Ujházy, 2 Ujházy Szabó; *N*: Gotthard, 4 Groo, 2 Grünblath, Jokmany, Riez, Rozman, Soltz, 2 Taisz, Vajszar; *Sz*: 2 Gezelóczi, Gracza, 2 Hulik, Jeletnik, Liszka, 2 Nebest, 2 Sikur; *B*: Balog, 2 Bodnár, Dienes, 2 Erdélyi, Gál, Gergely Kovács, Jakab Deák, János Deák, János Kovács, Lábosi, 2 Modori, Németh, Pelsőczy, Szabó, Szercesen, 2 Tóth, Zsolczay. — 1703.²⁶ *M*: Almási, Dobos, Farkas alias Kerepesy, 2 Félegyházi, Málé alias Csiszár, Sáry, 2 Ujházi; *N*: Daxner, Dendely, Dirner, Gothard, Grünblath, Groó, Riesz, Rozman alias Holsucher;²⁷ *Sz*: Bukovics, Jeletnik, Kisóczy alias Viczen (Koteszó), Marikovszky alias Deák, Szikur;

²⁰ Dic. Tom. XV. fol. 195. Az 1578. évi dica az özvegyekkel együtt már csak 27 bányászt ír össze (Dic. Tom. XV. fol. 780.). 1598-ban a város lakott házainak száma: 197. (UC 109/1).

²¹ Vm. dica. A polgárok közül csupán 22-nek van igás barma, háza azonban mindegyiknek, a nemesek közül pedig igával 29 rendelkezik. Ez összeírásnak teljes névsorát is közöljük alább, kivéve a nemességet.

²² Vm. dica. A birtokos nemesek a következők: Krus, Lányi, Miticzki, Nebeszt, Szontag.

²³ UC 178/4. A város lakosságának teljes összeírása. Van közöttük 88 nemes, 7 senátor, 1 tribunusplebis.

²⁴ Az 1668-as névsoron kívül csak a két megyei nemességigazolási jegyzőkönyv neveit közöljük, mert a bennük feljegyzettek nemességüket be is igazolták. Az 1776-os teljes névsorban a nemesek nincsenek külön feljegyezve, hanem a polgárok között és csupán a „nobilis” szóval vannak megjelölve. Mivel ekkor már a válaszfal köztük és a polgárok között teljesen ledőlt, továbbá a „nemes” szó bejegyzése egyszerű bemondás alapján történt, tehát nincs kétségtelen hitele, ezért ebben az évben már nem is választottuk külön a nemeseket, hanem a polgársággal együtt közöljük neveiket. A folytonosság azonban a korábbi névsorok alapján figyelemmel kísérhető.

²⁵ Vm. jk. nr. 8. fol. 404.

²⁶ Vm. jk. nr. 15. fol. 63–64. A megyei nemesség igazolása. Hétnék nemességét Szepesben, Nógrádban, Zemplénben, Abaújban, Borsodban és Nógrádban hirdették ki, tehát itt jövevények, a többiek gömöri bizonyáglevelet mutattak be.

²⁷ Gömörmege bizonyáglevelén kívül bemutatta valamely portugál király latin- és németnyelvű levelét hit. másolatban, amely szerint ősei Portugáliában a mórok ellen vitézül küzdöttek és ezért nemességet nyertek.

B: Lányi, Modori alias Keller, Ocsovai, 2 Radvány, Szabó, Szendrei alias Liska, 2 Szerecsen. — 1725/1733.²⁸ *M:* Alapy, Bakos, 3 Dobos, Fogas, Kardos, Makay, Mész, 2 Molnár, Ötvös, Pattantus, Szücs, Töltésy, Ujházi, 2 Ujházi alias Bodnár; *N:* David alias Vaxman, 2 Dendel, 3 Dirner, Egerer, Engel-majer, Hirsch, Karner, 2 Krus, Mauchs, 4 Moesz, 5 Mumhart, 4 Roll, Rozman alias Holeczur, 3 Schmidt, Szontagh, Vajszár; *Sz:* 5 Hulik, Jeletnik, 2 Liszka, Liptak, 2 Marikovszky, Nebeszt, Paukovics, Schmiak, Szvoboda alias Borbély, Zima; *B:* 2 Bogár, Czekus, Gall, 3 Labossa, Lányi, Melikius, Urbán.

POLGÁRSÁG.

1330.²⁹ *M:* Phyles et Petheu filii Pauli; *B:* Anda (!) filius Iwan, Sebastianus filius Petri. — 1342.³⁰ *B:* Chep. — 1373.³¹ *N:* Harsondorf; *B:* Nicolaus iudex (e. n.). — 1400.³² *B:* Jodocus, Johannes (e. nevek), Ewrin. — 1417.³³ *B:* Jacobus (e. n.). — 1481.³⁴ *N:* Rwth, Struczer; *B:* Dwlay. — 1486.³⁵ *N:* Hannocz. — 1520. *N:* 2 Herman, Hubler, Monhart, Munhart, Schmidt, 2 Schneider, 2 Schuster; *B:* Becz, Fonta. — 1521. *M:* Bartock, Beel; *N:* 2 Herman, Hübler, Monharth, Schneider, 2 Schuster, Vlrich; *B:* Bethsch, Fonta, Judt. — 1522. *M:* Bartock; *N:* Dorschnabel, Herman, Kayser, Rösel, Schneider, Schuster, Vlrich; *B:* Czakan, Demeter, Funta, Geez (1523; Gel), Peytz, Sedt, Sigmundt. — 1523. *M:* Pirselt; *N:* Herman, Huthman, Lebsgerim, Princzel, Schaffer, Schneider, 2 Schuster, Vlrich; *B:* Czakan, Demeter, Funta, Geel, Pyeth. — 1524. *N:* Pentzel, Wlrich; *B:* Czakan, Füntha, Petg-Petsch, Seht-Seed. — 1525. *M:* Borad-Barad; *N:* Herman, Lebsgern, Princzel, Schaffer, Schmiedt, Schuster, Vlrich; *B:* Czed-Sedt, Funta, Geel, Pyetetz, Sigmundt.

1527. *N:* Flayscher; *B:* Sigmundt.

²⁸ U. o. fol. 83—88., 133., 135., 143—156. A 26. j-ben említett megyékhez csatlakozik még Torna, Komárom, Győr, Sopron és Pozsony megye; az Ötvös-család Kolozsvár bizonyáglevelével igazolt. Az egyes családokra olv. Forgon id. m.

²⁹ Szep. kpt. o. lt. Serin. V. f. 7. nr. 9. Az Ákosok itteni serviensei.

³⁰ AO. IV. 269. Pörös ügy.

³¹ Máriássy-lt. Ideg. anyag, 1373. nr. 207.

³² Szep. kpt. o. lt. Serin. IX. f. 13. nr. 5. A bíró, primatius juratus és egy concivis. 18. sz.-i másolat, kelte nem állapítható meg pontosan.

³³ DL 10616. Rozsnyói iudex.

³⁴ Rozsnyó-lt. Közjegyzői kiadv. A iudex és esküdtek.

³⁵ Innentől kezdve a nevek 1577-ig bezárólag, kivéve a külön jegyzeteltek, mind Rozsnyó város lt.-ban őrzött első számú, legkorábbi városi jegyzőkönyvből valók. Mivel az egyes évek feljegyzéseit csak később kötötték össze, a kötetnek ez a része nincsen lapszámozva, sőt szigorú időrendben sincs. A nevek a kötet első részében találhatók. Viselőik polgárok, még pedig a tekintélyesebbek, neveik ügyes-bajos dolgaikkal, jogügylettekkel stb. kapcsolatban kerültek a jegyzőkönyvbe.

1528. *M*: Bohara (helyesen: Barát), Perselth; *N*: Belz. Halbschuch, Hilzel, Lebsgern, Printschel, Reckwlsinger-Rockol-singer-Rockelsinger, Schaffer, Schuster, Vlrich; *B*: Seth, Tezakan.

1528.³⁶ *N*: Halpso (Halbschu helyett), Rezel; *B*: Thebez.

1529. *N*: Halbschuch, Herman.

1530. *M*: Bartog, Perschelt; *N*: Flayscher; *B*: Sehe (korábban: Seht), Zschackan (!).

1534. *N*: 2 Gaude, Hainrich, Pauhalm.

1538. *M*: Perschy (elírás Perselt helyett); *N*: Doenel-Dönel, Gaude, Halbschuch, Hop Müntzer, Pauer, Pauhalm, 2 Schmid, Schnaider, Steffan, Stock, Wagenknecht; *B*: Mocko Hansz, Schitte Hans (v. ö. 1540: Hans Beck). Seth.

1540. *M*: Bohradt-Barad; *N*: Babst, Gaude, Halbschuch, Kugelprecht, Lebsgern, Pauer, Schlosser, Schmidt-Faber, Schneyder-Sartor, Stefan, Stock, Vlrich, 2 Wolf; *B*: Beck-Zitto-Schitte, Mako Hans-Hans Moko, Seer (korábban Seht).

1541. *B*: Oswaldt.

1546. *M*: Bartok, Dyack; *N*: Dönel, Fleyscher, Gaude, Halbschuch, Karl, Kirschner, Morgner, Schmydt, Scherer, Tauffkircher, Wirtuschel, Wolf.

1547. *N*: Babst, Karl, Schaffer, Weysser.

1548. *M*: Bartock; *N*: Gaude, Kuckelbrecher, Kürchtauf-fer, Molner, Rieb, Schmid, 2 Schneider, Tanheiser, Wagsman, Weyser, Wolf; *B*: Korol, Vswalt.

1552.³⁷ *N*: Harlbrwh; *B*: 2 Kowach, Nemeth.

1567. *N*: Holsuher, König, Rodt, 2 Scherer, Schneyder, Spilnbergk, Wegsbrott, Weyser, Wolff.

1570.³⁸ 16 is, 49 ms, 92 qus, 5 s. cb. *M*: Azalos, Bakos (1592: Bakoos, Márkusfalvi nr. 608.), 2 Barta, Bartok, Bereczk, Borat (1588: Borad, Dic. Tom. XV. 378.), Botos, Chyazar, Chypleo, 2 Chyzar, Eothues (1574: Ewttweos, Márkusfalvi-nr. 352.) Fyszcs, 2 Hegedeos, Illyes, Kanngyartone relicta, 3 Kerekes, Kereztmynes, 3 Kopas (1575: Kopasz, Rozsnyó jk. nr. 1.), Kurtha, Lakatgyarto, Mayos, 3 Mosso, Nagy, Nebanch (1588: Nebants, Dic. Tom. XV. 378.), Neueleos, 5 Nyreo (1588: Nireö, u. o.), Nyeregjarto, Perselt, Puskagyarto, Sypos, Syueghyarto, Teoke, Varkony, Zekeres, Zeuch, 2 Zygyarto, Zyuos; *N*: Czepszer, Esselbek, Gaude, Herman, Hutman, Jekely, Kurcz, Paor, Roth, Slurk, 5 Stok, Syller, Vayszar (1575: Weyssar, Rozsnyó jk. nr. 1.; 1588: Waizer, Wajser, Dic. Tom. XV. 378.); *Sz*: Banko, Bayzar, 2 Blasko, vidua Broskone, (1588: Hochko, Dic. Tom. XV. 378.), Fyczenec, Gorla, 2 Haczko, Hutko, Kaycz, Laczó

³⁶ Jv. o. lt. Intr. et Stat. Lit. B. f. 1. nr. 11. Szomszédként jelennek meg Berzete stb. statuciójánál.

³⁷ Jv. o. lt. Prot. D. fol. 51a. Városi esküdtek.

³⁸ Rozsnyó város portális adóösszeírásának teljes névsora (Dic. Tom. XV. fol. 99.). Az összeírás, a bíró és esküdtek bevallása alapján történt. A polgárság között 3 a szegény, kettő közülük elpusztult portán (porta diruta) él.

(1588: Laczko, Dic. Tom. XV, 378.), Petro, Ryzó (1588: Rysso, Márkusfalvi nr. 532.), Szloszar, 2 Terpo, Vesko, Vydo; *B*: Abraham, Balsmon Chyrfeos (!), Barani, Baronya, Bathya, Bernat, Bodnar, Chepkeo, Demus, Dones, Fodor, 2 Fonta, Hamoros, Heczeoly, Jolezy, 3 Kalmar, Kelemen, Konczó, Koran, Korok, Kosy, 2 Kotan, 5 Kouacz, Kuly, Kyraly, Lenart, 3 Literatus, Mathias concionator, 2 Meszaros, Nemet, Pangracius (e. n.), Polyak relictá, Pontafex, Szerechen, 16 Varga, 2 Vincze, 10 Zabo, Zerechen.

1570—1690. között új nevek. 1571. *N*: Sawrer. — 1575. *N*: Goldtschmid, Schuster, Stenczel. — 1588.³⁹ *M*: Almass, Borlo, Borlobas, Lancz, 3 Sator, Weres, Zep; *N*: Eisenreich, Gromer, Hernel, Honighman, Moldner, Schwaczk, Sochler, Stenczel, Zanger, Zakher; *Sz*: Nebecz; *B*: Aurifaber, Cristoph, Einsidiliensis Michael, Giwre, Hannez, Keöbler, Koro, Maras (?), Menihárth, Poza, Rwdnaj, Sartor, Semniciensis, Sepesi, Stozieus (?), Slomniz, Soczi, Sutoris, Thoth, Zombathj. — 1592.⁴⁰ *M*: Nagj; *B*: Lukacs, Meszaros, Zacharias. — 1688.⁴¹ *B*: Toth alias Szabados.

1690.²¹ 180 gazda, 61 nemes, 59 des. d. *M*: Bakos, Barad (des), Bazos, 2 Beke, 2 Bollo, Bör, 2 Csákány, 2 Csatj (egyik des), 5 Csapo, Csepló, 2 Cziko (egyik des), Csizsár, Csizmadia, 6 Deak, 2 Desy, Dobos (des), Dusza, 3 Eötves (1717: Eötves alias Pogány), Erös, 2 Farsang, 3 Fazekas, Fekete, Fezömives (1715: Fisüs, CR; 1720: Fesus, CR), 3 Gombkötő, 3 Gömöry (egy des), Havas, Kanalos, 3 Keregiarto, 2 Keömives, Kerepessy, Kis, Komlos, Kopaz, Körako, Köröztös, 2 Kötteles, Lassu, Lölek (des), Magda, Magyar (des), 3 Mangolo, Mezeskalacsos, Miszes (1694: Mezes, Dec. Göm.), 3 Molnar, Nagy Eszö, Nebancs, Nema, Pap, Pocs (des), 2 Rezmives, Sovany (des), 7 Süveges, Szekeres, Szél, Szilassy, 5 Szöcs, Tassy, 2 Timar, Tollasi, 2 Tömives, Vajda; *N*: Dirner, Goldberger (1694: Goltperger, Dec. Göm.), Gutt, Hirsch (1720: Hirs, CR), 2 Kirchenmayer (1694: Kirchimajer Dec. Göm.), Kles, Krauz, Meszerschmid, Plenczer (1715: Plenczner, CR), 2 Portel, Rozman (des), Spuler, 2 Stok, Szamszel takaacs, Trujts (1694: Thaisz, Dec. Göm.), Vaxman, 2 Vayszar, Vinter; *Sz*: Adamka, 2 Balko, Bardioszky (1720: Bardiovszky, CR), Biridla, Csizik, Dusco, Fasko, Furka, Gall, Gallo, Haluska, Inadlenka, Jablonczay, Jeszenszky, Kirány, Klinko (1725: Klimko, UC 43/5), Labossy, Liko szöcs, Liptak, Lozky (1715: Loszki, CR; 1725: Laszky, UC 43/5), Maulik, Mikula, Muega (1720: Mukha, CR; 1725: Mucha, UC 43/5), Mudran, Oczetka, Oztro, 2 Romok, 2 Ruznak, Sleszak, 2 Sloszar, Vitko; *B*: 2 Barbel, 5 Bodnar (1715: Bogner, CR), Bogar, Csuesomy, David, Dobsinay praedicator haza (des), Drabant, Eniz, Gotthard (des), Hamros, Isaak, 4 Kalmar, Kaplan, 2 Kocsar (1694: Kolcsar, Dec. Göm.), 2 Koesis, 3 Kovaes, Kövi, Kunus, Kusin, 4 Laka-

³⁹ Dic. Tom. XV. fol. 378. Rozsnyó portaösszeírása.

⁴⁰ Márkusfalvi-lt. nr. 638. Tanúkihallgatásban vannak felsorolva.

⁴¹ Tom. conv. et contr. nr. 6. 43. A Piacz-utcában háza van.

tos (1715: Sloszár, CR), Lenart, 2 Leo, Lovaz, Medve, 2 Meszaros, Nagy Szabo, Oremius, Ratkay, Roka (1694: Fux, Dec. Göm.), Samson, 2 Serfözö (1715: Pierbrenner, CR), Soczay, Somody, 8 Szabo, Szerecsin, 2 Takacs, Tamas, 2 Toth, Vak (1694: Czekus, Dec. Göm.), 7 Varga.

1690—1725. között további új nevek. 1692.⁴² *M*: Csapo (Czece); *Sz*: Kocsis (Tvarozsnya), Rusznak; *B*: Mezes (Oláhpatak). — 1694.⁴³ *M*: Felegyhazi, Mész, Nyeregjárto, Sari, Sos, Ujhazi; *N*: Engelmajer, Grimblat, Hergezer (1715: Hergezel, CR), Roll, Trapp; *Sz*: Hulik, Jelenik, Kochan, Kristán, Lévi (1715: Lev, CR; 1717: Lövi), Manilyi, Sikur, Vesko, Zán; *B*: Acs (1715: Czimerman, CR), Arvay (1722: Oravecz), Blasi, Ganoczi, Göncei, Kiraly, Korponay, Modori, Radvanyi, Rész. — 1695.⁴⁴ *M*: Timár (Nadabulya). — 1696.⁴⁴ *N*: Müller (Wagenrüssel). — 1698.⁴⁴ *B*: Klementis bodnár (Késmárk). — 1705.⁴⁴ *N*: Lündner nyeregjárto (Késmárk). — 1709.⁴⁴ *Sz*: Manili (Nadabulya). — 1711.⁴⁵ *M*: Eörögdi (idegen); *N*: Langfeld (idegen), Turner (Besztercebánya); *Sz*: Bencsik szabó (Trencsén), Blahonka (idegen), Polyak (Tvarozsnya); *B*: Daniel, Lehotai, Michinai, Mojszes (idegenek), Polnisch (Lőcse). — 1712.⁴⁵ *M*: Cisar (Rimaszombat), Fazekas (Gönc), Fekete (Zubogy), Kassaj (Kassa), Köteles (Lőcse, nemes), Szarka (Szepes); *N*: Fogl (idegen), Melczer (Felka), Rettlicz (Turóc), Schluch (Körmöcbánya); *Sz*: Hrabowszky (Bártfa), Hulleg (Szentmárton), Koszkowszky (Pucó), Lessinsky (Szomolnok), Mocharni (Szepes, 1722: Mocsáry), Nyemilla (1720: Nemilya, CR), Paulik (Jarosló), Szenczek (Lubló); *B*: Tot (Szepes). — 1713.⁴⁵ *M*: Töltési (Komárom); *N*: Langfeldt (Stubnya), Teri (Lotharingia), Verner (Körmöcbánya); *Sz*: Simko (Bisztricska, Turóc vm.), Tranoscius (Liptószentmiklós); *B*: Elias (Svedlér), Rottarides (Beszterce), Szepsi (Szepes). — 1714.⁴⁵ *M*: Alapi Borbely (Nagygyőr), Szendrei (Szendrő), Szikszai (Szikszó); *B*: Gelbner (Lőcse), Grósz (Németpróna); *Sz*: Pudlicska (Brenzóbánya). — 1715.⁴⁵ *B*: Borbely (Bazin), Gezei (Csetnek), Guri (Igló), Lanyi (Káposztafalva). — 1715.⁴⁶ *M*: Bajusz, Bényei, Dereskey, Dob, Elesztős, Fagyas, Fielka, Györky, Hutás, Körösi, Kengyel, Koresolás, Kun, Pápay, Pogán, SÉN, Szendrey, Szijártó, Telky, Turay, Üregh, Váradi, Varro, Vas; *N*: Eger (1720: Ege-

⁴² Városi jk. nr. 1. p. 349. Ezek és a jegyzőkönyvből közölt következő nevek mind a megfelelő évben polgárjogot nyert jövevények nevei. Ahol lehet, a nevek után zárójelben közöltük az új polgár származási helyét, a megyét, illetve országot, vagy pedig csak ez utóbbit. Némely esetben megállapítható a foglalkozás is.

⁴³ Dec. Göm. Az esztergomi érsekségnek paktált tizedek. Több ilyen összeírás nincs a városról.

⁴⁴ Városi jk. nr. 1. 1695: pag. 395; 1696: pag. 357; 1698: pag. 359; 1705: pag. 368; 1709: pag. 374.

⁴⁵ U. o. 1711: pag. 377—379; 1712: pag. 380—385; 1713: pag. 386—387; 1714: pag. 387—388; 1715: pag. 388.

⁴⁶ CR.

rer), Falten, Fenzerus, Fogel (1720: Fogl), Grenzmacher, Halbsue, Norderman, Pecz, Plenczner, Rokszel, Rötlik (1720: Retlik), Sontag, Sreter, Strumpff (1720: Stromff); Sz: Beliczki, Dubeczki (1720: Duboczi), Gaidar, Galovics, Gorian (1720: Gorja), Hován, Humolka, Koroly, Lázány, Loszár, Nimics, Rakovics, Szlinszki, Szlak, Szlunka, Tomesz, Vido; B: Amandi, Bányáz, Bartos, Budai, Bugár, Denyei, Dicso, Erdely (1720: Erdelyi), Gyetvay, Iglay, Kaffan, Nigrini, Pernes (1720: Pernyes, CR), Pinka, Rubini, Sigmond, Sinai, Szebeny. — 1717.⁴⁷ N: Grunel (Breznóbánya), Hoffman (Váralja, Szepes?), Köndil (Körmöcbánya), Schmegner (Libéce), Zontag (Lőcse); Sz: Chovan (Hibbe), Drusbaszki (Kéthárs), Potresz (Selmezbánya). — 1717.⁴⁸ M: Bokor, Orás, Polturás; N: Gründel, Rimer, Schön; Sz: Adami, Kerpelec (1720: Kereperez, CR), Kosik, Kralik, Placsko, Skovranko, Zilinszky (1720: Zlinszky, CR), Zima; B: Brassay, Kissóczy, Nicodémi, Turóczy. — 1718.⁴⁷ B: Balog (Kolcsova). — 1720.⁴⁷ N: Polcz (Liptó); Sz: Csernei (idegen), Facsina (Nadabulya). — 1720.⁴⁶ M: Füleki, Hentes, Nemes, Sandorffy, Sarkany, Székely; N: Hendel, Kelner (1721: Keler, Lőcse), Kromer, Leff, Lettrik, Praiz, Roszt, Slaifer; Sz: Bruchacs, Cziriak, Holok, Minik, Radlicska, Safranko, Szukenyik, Zsunka; B: Gireth, Hamary, Komjáthi, Nemcsok, Turesányi, Vallo. — 1721.⁴⁹ N: Henschel köteles (Szászország), Karner (idegen); Sz: Paschan. — 1722.⁴⁹ M: Kecskeméti (Kolozsvár); N: Dajcs, Svarec (Igló); Sz: Lestach (idegen). — 1722.⁴⁸ M: Badai, Bettlen, Csanki, Csik, Csipkés, Csuka, Eökres, Hatvani, Jaszai, Jenei, Juhász, Kapus, Kurta, Nős, Pali, Posgai, Siket, Szalona, Szénégető, Zadány; N: Dendel, Gromer, Helbing, Herczig, Krautundfleis, Spuller, Vachtmajster; Sz: Brezina, Fekna, Grexa, Holcz, Hudak, Juszko, Kukura, Lencsik, Lueczinszki, Markuski, Mraz, Moravesik, Novak, Padlicska, Spissak, Straka, Szmodi, Vojtko, Zablaczki, Zelczo; B: Bölcs házi, Crus, Dudas, Fekete-pataki, Fabriczius, Horvat, Kopezás, Lengyen, Lipesei, Macz, Oczkai, Ujacska. — 1724.⁴⁹ Sz: Dovala, Lipoczki (idegenek), Szladek (Beckó); B: Kubini (Eperjes), Szebeni gombkötő (Szatmár). — 1725.⁴⁹ N: Mart (Szászország).

1725.⁵⁰ 292 civis, 62 si. M: Bajusz, Bakos, 3 Bennyey, Bo-

⁴⁷ 1717: Jk. nr. 1. pag. 389—390; 1718: u. o. pag. 390; 1720: u. o. pag. 391a.

⁴⁸ Rozsnyó város lt.-ban őrzött, a város teljes összeírását tartalmazó jegyzékek. A lakosságot rendszeren tizedek szerint írják össze, külön megjelölve a nemeseket, feljegyezték a foglalkozást és a lakosság vagyoni magabírását is.

⁴⁹ 1721: Jk. nr. 1. pag. 392; 1722: u. o. pag. 398; 1734: u. o. pag. 399—400; 1725: u. o. pag. 401.

⁵⁰ UC 43/5. A város összeírásának teljes névsora. Tartalmazza a haszonvételei lehetőségeket és feljegyzi az iparágakat. Itt elő nem forduló, korábról már ismert és a következőkben idézett forrásokban ismét megjelenő nevek: Cserni, Keresztes, Kirchmajer, Király, Kralik, Kukura, Lip-ták, Loszky, Maulik, Moravcsik, Mráz, Mudrán, Nebáncs, Slezák, Szénégető (Uhlar), Vojtko, Zsolczay.

kor, Csakán, Csipkés, 2 Csiszár, Csonka, Désy, Diresky, Dobos, Dusza, Eötves, 4 Fazikas, 2 Fekete, Feledházy, Fesüs, Fialka, Físus, Füleky, Gezey, Gombkötő, Györy, Györky, Hentes, Jaszay, Jenney, Kassay, Kecskeméty, 2 Kesmíves, 2 Kis, Kolosváry, Kopasz, 2 Koresolás, Körösy, 3 Köteles, Kun, Ladány, 2 Lakatos, Lassu, 3 Magda, Makay, Mangollo, Meszes, 2 Méz, 3 Mézes, 10 Molnár, 2 Nyereghjarto, Nyus, Orás, Orszagh, 2 Pap, Papay, Pogány, Pogányi, 2 Rezmíves, Sadányi, Sandorffy, Sarkany, 2 Serföző, Sos, 3 Süveges, Szarka, Szenay (1728: Szinaí, Vm. dica), 2 Szendrey, Szép, Szikel, Szilasy, 2 Telky, Tollasy, Töltésy, Turay, 6 Ujházy, 2 Varro, 2 Vas, Zadory; *N*: Bogner, Czimerman, Derner relictá, Egerer, Englmajer, Falten, 2 Fenzerus (1728: Fenzeri, Vm. dica), Fogel, Graff, 3 Grezmacher, Groner, Grosz, Habsu (Halbschuch helyett), Hendl, Hirsch, Karner, Kelner, Krautfleis, 2 Langfeld, Liff, Maux, Melezer, 2 Miller, Müller, Palezer, Pecz, Pipprenner, Polez, Poll, Retlich, Retlik, Rohszt, 5 Roll, Rozman, Schmeger, Smigner, Schmit, Sluk, Sreter, Stok, Sturm, Stomp, Svarcz, Szamszel, Turner, Vajszar, 2 Vaxman, Verner, 3 Zontak; *Sz*: Bardovszky (1753/54: Bargyoczky, Vm. dica), 3 Balko, Bencsik, 4 Blahunka, Bruchács, Chmelik (1728: Hmelik; 1745/46: Chmelyik, Vm. dica), Cziriak, Csizik, Devala, Dubeczí, Fashovszky, Fasko, Fekna, Gallo, Galovics, Grexa, Holok, 2 Hován, Hulig, Jasko, Jeletnik, Kerpelec, Klimko, Kochan, 2 Korol, Kossik, Labosy, 2 Laszky, Lazany, Lestak, Leo, Liko, Lencsány, Lesericzky, Manily, Martin, Minich, Míticzky, Mucha, Nebesz, Nemila, Padlicska, Paskán, Plaesko, Polak, Rakovics, 2 Romok, Safaranko, Szladek, 2 Szlosár, Szokol, Szóják, Szukenik, Szunka, 2 Vasko, Vido, Zadláczy, Zima; *B*: Amandi, 2 Balogh, 2 Banyás, 2 Barbély, Bartos, Becsy, Bernesz, 2 Bodnár, 3 Bogár, Bognár, Bölsházy, Buday, Csazy, Czekus, Dicso, Dudas, Elias, Erdély, Fabricius, Fagus, Furcsaiana relictá, Furka, 2 Gáll, Gerlicze, Gireth, Gona, 2 Gyetvay, Hamar, Holecz (1745/46: Holeczy, Vm. dica), Kaffa, Kalmár, Kelesiana relictá, Kisoczy, 2 Kocsis, Komjáthy, 4 Kovács (1728: Hutás alias Kovács, Vm. dica), Krus, Kulesár (1725: Klucsár, Vm. dica), Kunna, 2 Kunus, Lany, Lassan, Lehotay, Lenarth, Lipeseý (1766: Lipesen, Rozsnyó-lt.), Lörincz, Majoros, Maritius, Melchius, Melychus, Mikus, Moyses, Medicine doctor, 2 Németh (1725: Nemesok, Vm. dica), Nigriny, Pasztor, Pataki, Paulisiana relictá, Pel-sőczy, Perneszt, Pinka, Polnis, Prelant, Rubinyi, Rotarides, Sebestin, 3 Samson, Sepesy, Sigmond, 2 Somogyi, 5 Szabo, 2 Szebeny (1745/46: Szibinyi, Vm. dica), 2 Szerecsen, Szerday, Szerincs, Toth, Transocius, Turdosy, Turoczy, 3 Vargha, Zolomy.

1725—1776. között további új nevek. 1725.⁵¹ *M*: Farkas, Fagyus, Nemes, Szigyártó, Timár; *N*: Frantz, Hercsek (1728: Herczeg, Vm. dica), Hütter, Preisz, Singer (1745/46: Zinger, Vm. dica), Vajmou; *Sz*: Goría, Homolka, Kopka, Kubik, Lesni,

⁵¹ Vm. dica. Minden esetben vagyoni összeírást is tartalmaznak az iparágak feltüntetésével.

Mikulas, Skovran, Szmola, Tomesz; *B*: Betlery. — 1726.⁵² *N*: Waisz (Selmecbánya); *Sz*: Augustin (Igló), Petrovich (Kisliberce); *B*: Germani (Körmöcbánya). — 1727.⁵² *N*: Freiman (Wittenberg), Hendel (idegen), Steiner (Közseg); *B*: Gaspar (Liptó). — 1728.⁵² *M*: Acz; *Sz*: Balas Szabo (Nagyszlabos), Betlarszky (idegen), Sztarsinszky (idegen); *B*: Szabo (Nadabulya). — 1728.⁵¹ *M*: Busa, Csapo, Katona, Lencsés, Malacz, Siket, Solyomi, Szunyog; *N*: Riter, Schljaffer, Spital, Steiner, Strincz, Vilhelm relicta; *Sz*: Bela, Gaidar alias Vesko, Herko, Hollosik (1737: —, Veszelo, Morvaország. 410. l.). Hornik, Juszko, Kleszni, Kobelarszki, Kovacs alias Kukurik, Lesenczky, Magda alias Trpak, Raicsok, Szabo alias Meccsina, Szeckerka, Sztehlo, Vlachovszki; *B*: Craiz alias Szabo, Fridmanszki, Janossy (1745/46: Janosik, Vm. dica), Kardinal, Örmeni, Poloni (1745/46: Polónyi, Vm. dica), Szentgróti, Varga alias Szepsi, Veliki (1745/46: Nagy, Vm. dica). — 1729.⁵³ *N*: Snaider (Lőcese); *Sz*: Bubovics gombkötő (idegen); *B*: Jacab, Valentini (1745/46: Valentin, Vm. dica) (mindkettő idegen). — 1730.⁵³ *N*: Baller (Körmöcbánya), Fisser (Szilézia), Hoffer (Weissenstein, Karintia), Pauker (Stosz), Raab (Késmárk), Richter (Németpróna), Seifrid (Swedlér) (1766: Saifrid, Rozsnó lt.), Strausz (Darmstadt), Stomp (Poprádfelka); *Sz*: Zabarszky (Wagendrüssel); *B*: Molnar (Alsósajó), Sebesten (Csucsom), Szerdahely (Beszterce). — 1731.⁵³ *N*: Höllner (Szentgotthárd), Peterzen (1745/46: Peterzel, Vm. dica), Weisz (Quittelsdorf, Türringia). — 1732.⁵⁴ *B*: Kunus (Privigye). — 1753.⁵⁴ *M*: Csaszar, Csapkés, Gosztony, Szecheni; *Sz*: Dominik (idegen), Janosik (idegen), Kukurik (Kamenka); *B*: Fabri (Jeszena), Varga (idegen), Vitalis (Liptó). — 1734.⁵⁴ *N*: Trangusz (Szeben), Trinkel (Sopron); *Sz*: Parinai (Lieszek, Árva). — 1735.⁵⁴ *M*: Dienes (Szalonna) (1745/46: Gyenes, Vm. dica); *Sz*: Kuszko (Tiszole), Ondrey (Németlipese), Simonko (Csetnek). — 1736.⁵⁵ *N*: Krammer (Besztercebánya); *Sz*: Huna (Dovala); *B*: Fabry (Bártfa), Pos (Breznóbánya) (1745/46: Póós, Vm. dica). — 1737.⁵⁵ *M*: Köszögi; *N*: Gertner (Lőcese), Holtzinger (Morvaország), Stomp (Szepes); *Sz*: Julianj (Morvaország), Pokornj (Alsósajó), Zavaczky (Bártfa); *B*: Gunda (Selmecbánya). — 1738.⁵⁵ *N*: Leszig (1745/46: Leszich, Vm. dica, Igló). — 1739.⁵⁵ *N*: Dendel (Nadabulya); *Sz*: Csavajda (Radvány), Karasz (Dovala, Liptó). — 1740.⁵⁶ *M*: Kerekjarto, Nagy; *Sz*: Bastyak, Czibula (idegenek), Garsila (Bóca). — 1741.⁵⁶ *Sz*: Gyuro, Jasovics, Spanko, Sveda, Vadies (idegenek); *B*: Vitkoczy (Sáros). — 1742.⁵⁶ *B*: Fabri (Oláhpatak). — 1743.⁵⁷ *M*: Farkas (Erdőhorvát); *N*: Haizter, Knot (extraneusok); *Sz*: Holok (Predajna), Hronecz (Csucsom), Oravec (Jablonka, Árva), Sariczky (idegen); *Görög*: Argenti. —

⁵² 1726: Jk. nr. 1. fol. 401; 1727: u. o. fol. 402; 1728: u. o. fol. 402—403.

⁵³ 1729: u. o. fol. 403; 1730: u. o. fol. 403—405; 1731: u. o. fol. 406.

⁵⁴ 1732—1733: u. o. fol. 406; 1734—1735: u. o. fol. 408.

⁵⁵ 1736: u. o. fol. 409—410; 1737—1739: u. o. fol. 410—412.

⁵⁶ 1740: u. o. fol. 413; 1741: u. o. fol. 414—416; 1742: u. o. fol. 417.

1744.⁵⁷ *M*: Farkas, Ronto (Nadabulya) (1772: Csapo alias Ronto, Rozsnyó-lt.); *N*: Czigler (Beszterce), Havrlant, Krun (Szeben), Miller (Bazenhofen, Németország), Remir, Szinczel (német, üveges); *B*: Bjeli alias Vajs (idegen) (1745/46: Bilzky, Vm. dica). — 1745.⁵⁸ *N*: Strigner; *Sz*: Dezeridszky (Pucó), Dovala, Fitka (idegen), Kresmarik, Ondrejcsik (1745/46: Ondreco, Vm. dica); 1772: Androvitz, Rozsnyó-lt. 151.), Placko (Nadabulya); *B*: Henczkai. — 1745/46.⁵¹ *M*: Borza, Cziráki, Káli, Kerekes, Szabados, Szegő, Téglássy, Tergényi, Varadi; *N*: Bruncz, Dubel, Fromm, Fuksz, Gocztag (1766: Gostag), Hanz, Hebenstreit, Helgezel, Hercz, Hochauzer, Holczinger, Koch, Kophandel (1772: Kophendell), Kraizel (1766: Graizel, Rozsnyó-lt.), Kramer, Manczinger, Neuman, Ortner, Remer, Schuber, Siffter, Sproch, Spuler, Ster, Strausz, Tandel, Valler, Veczenbrajer; *Sz*: Baran, Bega, Bobrik, Bohács, Boleszlavszky, Borsovcics, Bosiczka, Czupra, Dandis, Foterko, Frankovics, Francics, Golombini (1748: Kolumbinj, Besztercebánya), Hirendovics, Hrusouszkj, Jasovics, Kandraj, Kapusztá, Klinkovics, Kocsouszkj, Kolcsouszkj, Kronkovics, Kubiesko, Kucharik, Letanouszki (1748: —, Igló), Liesko, Matyouszkj, Murgács, Paulik, Pékár, Pelenkás, Podraczkj, Potresz, Repaszjkj, Ruzznak, Simenszki, Sturnik, Styavniczkj, Szlanina, Szlavik, Szadouszky, Veper, Závadszky; *B*: Argai, Bába, Baraxa, Bun, Czangár, Demeter, Fabianides, Intraquid, Kuruszta, Lázár, Lilki, Major, Markus, Paranyai, Sóczár, Surányi, Takács, Titka. — 1746.⁵⁸ *N*: Henisz, Nemeszdorfer (Igló) (1772: Menestorfer, Rozsnyó-lt.). — 1747.⁵⁸ *N*: Czimerman (Svedlér), Ernperger (Dancka); *Sz*: Borzovics (Sáros), Gyurkovics (idegen), Jaros (Privigye), Kusnerik (Salgó, Sáros); *B*: Major (Kövi), Polony (Vihodna). — 1748.⁵⁸ *N*: Sprocz (Betlangfalva), Triller (Betlér); *Sz*: Facsina (Betlér), Mudran (Szmrecsány, Liptó), Pocsakj (idegen). — 1749.⁵⁸ *N*: Czimerman (Betlér), Elman (Németország), Rajzinger (idegen) (1750: —, Kismarton), Suber (Bócabánya); *Sz*: Bela (Hranovica); *B*: Kalman (Veszverés). — 1750.⁵⁸ *M*: Fenes; *Sz*: Bubelini (Jolsva), Buczoviczky (Igló), Dobrovkay (Hranovica), Rakovics (Pozsony). — 1751.⁵⁸ *M*: Nagy; *N*: Kvarcz (Pariswaldhof, Németország), Nämer (Weltsas, Németország) (Nahmer, Rozsnyó-lt.); *Sz*: Horanszky (Váralja). — 1752.⁵⁸ *N*: Ekker (Kőszeg), Gruber (Kassa), Hoffmann (Lőcse), Klesz (német kalapos mester Csehországból), Rell (1766: Roll, Rozsnyó-lt.) (külső országból származott); *Sz*: Krpelani (Újbánya, Bars), Teslak (idegen); *B*: Christophori (idegen), Krobiell (Kőszeg), Lapási (idegen, a város notáriusa). — 1753.⁵⁸ *B*: Fabry (Késmárk). — 1755.⁵⁸ *M*: Toronyi; *N*: Bruntz, Hermer, Lichtenstein; *Sz*: Filipjak (városi szolga), Gardian, Palaczki (kántor); *B*: Bajnok, Beles alias Kovacs, Gál, Lányi (két utolsó idegen). — 1756.⁵⁸ *M*: Kerekes, Tardai (idegenek); *N*: Grüner, Vajszenbacher; *Sz*: Hlatki, Mráz, Rajnák; *B*: Kósa (idegen). — 1757.⁵⁸ *N*: Schwartz (Igló); *Sz*: Mucha; *B*: Lányi (Késmárk). — 1758.⁵⁸ *N*: Franckendorffer,

⁵⁷ 1743: u. o. fol. 418; 1744: u. o. fol. 419. és 233.

⁵⁸ U. o. fol. 233—244.

Graff (Poroszország), Grueber, Kirchhoff; Sz: Nováki, Zubanoni; *Olasz*: Colimaszi (1766: Kolinasi, Rozsnyó-lt.); B: Majoros. — 1759.⁵⁸ Sz: Baska (Turóc), Supala (idegen); B: Fabri (Zólyom megye), Felicides (Restér). — 1760.⁵⁸ N: Czimerman; Sz: Jancsuka, Medla (mind idegenek). — 1766.⁴⁸ M: Alapy, Almásy, Barta, Csaszar, Darvas, Ispán, Juhasz, Képfarago, Kertész, Losonczy, Ország, Paldi, Posztos, Simonyi, Suba, Szoboszlai, Tallyai, Tody, Vas, Zadory; N: Bek, Bohner, Czenczel, Donner, Engler, Felner, Gertner, Girtler, Graan, Grailich, Haiszler, Helder, Herman, Jung, Klain, Kluk, Korb (1772: Korp), Lang, Lepold, Ludvich, Maresdorfer, Markvart, Moesch, Mumhard, Nilez, Rhael (1772: Rill), Ruprich, Saller, Sauber, Schmid, Serber, Sinczel (1772: Szintsel), Sondreker, Sorger, Stainbrecher, Stark, Stubner, Suster, Sztar (1772: Ster), Tesler, Ulbrich, Vagner, Zigel; Sz: Bachleda, Badig, Baticsan, Frivalszki, Furesak, Gabris, Gledula, Harlovics, Heresko, Hlucsik, Holesko, Hrabovszky, Hronecz, Hrubí, Jaczik, Jagerszki, Janovics, Jaroviny, Javor, Javorszki, Jusztinak, Kacsala, Kameniczki, Klement, Kocsinszky, Kohut, Koles (1772: Klucz), Kolesovszki, Konyo, Kopniczki, Kossias, Kremnicsan, Kucsera, Kukel, Kvaszna, Lazanszky, Lestyan, Lueska, Macsovzki, Malatinszki, Manyur, Merichovszki, Masarik, Mesko, Olsnyavszki, Pacsik, Palun, Pavlovics, Petrovics, Piatrik, Planka, Plevesak, Potrvay, Praznoci, Presko, Schmiak, Siroki, Stefanik, Subovics, Sveda (1772: Zveda), Szamarovszky, Szecska, Szerna, Szkaliczki, Szmulik, Szojak, Sztankay, Sztavinoha, Szudi, Szevlik, Szvoboda, Tobak, Vandrak, Verbar, Veszeloyszky, Vidony, Zahorszki, Zborovszky, Zimanyi; B: Adriany, Antal, Davidesz, Dulay, Ferdinandi, Furman, Gedeon, Gönczy, Hunyadi, Iglay, Jurányi, Kment, Koos, Kubanyi, Kubinter, Lippai, Otto, Pinta, Rajko, Rozai, Svabi, Stanga, Szamptas, Szarányi, Szecsay, Toperczer, Uhornay, Vaxmanszky (v. ö. 1725. N: Vaxman), Vincenti. — 1772. M: Barna, Beke, Bereczki, Ivots, Kolosvári, Labancz, Makai, Máriási, Török; N: Arnóld, Attenberger, Dajts Schmied, Grajzer, Grausz, Hübner, Hetzer, Nikkl, Paczer, Pulczér, Senhoffer, Subert, Tonnhajzer, Zibrajez; Sz: Bartko, Csiszko, Csupka, Danis, Domik, Dremala, Fedor, Furzidlo, Grotkovszky, Herdina, Hoholl, Kasztszki, Kerpelanyi, Kinicz, Klinczek, Kmosko, Koprovits, Kossuch, Kraskovits, Labuzik, Lehoczky, Martinko, Ochtinszki, Odorinszky, Palenczár, Paszterezik, Pinczák, Pilát, Pleszkai, Pozmán, Privalszki, Pszemisle, Rajnák, Rapesek, Ribniszki, Rózim, Smuteez, Svilla, Stecz, Szadlovzki, Szladovnik, Sztaroszta, Tarnotzki, Tzapko, Záborszki, Zugell; B: Atlas, Bizai, Burján, Garda, Grabányi, Kontz, Kuktai, Muskai, Okolitsányi, Soltis, Szobányi, Vitalis. 1776.⁵⁹ 595 civis, 201 si. M: Angyal, Barna, Bartha, Be-

⁵⁹ UC 178/4. A város lakosságának teljes névsora. A nemességet itt a polgársággal együtt közöljük (olv. a 24. j.-et). Mivel úrbéres a XVIII. században a helységben már egyáltalán nincsen, így nem készült róla 1773-ban úrbéri tabella (UT) sem, ezt azonban teljesen pótolja az itt közölt teljes névsor.

reczky, Bogady, Bokor, Borza, Csapó, 3 Császár, 2 Csáty, 2 Csapkés, 10 Csiszár, Doboss, 2 Dusza, 3 Eötvös, Erős, 4 Farkas, 3 Fazekas, 4 Fekete, 4 Fenyves, Fésüs, 4 Fialka, Füleky, 3 Gosztonyi, Gömöry, 2 Hámos, Huttás, Ispány, Ivocs, 2 Jaszay, Juhász, 2 Kengyel, 6 Kerekes, Kertész, 3 Kiss, Konya, Kopaz, Kuhtay, 3 Kun, 2 Labancz, Makay, Martonyi, Mézes, 7 Molnár, 4 Nagy, 2 Páldy, Patty, Ronto, Sarkány, Suba, Szabados, Szécsény, 2 Székely, 2 Szendrey, 4 Szilassy, 2 Szücs, Tarday, 3 Telky, 2 Tollassy, 3 Töltéssy, Török, 6 Ujházy, 6 Vass, Vitéz; *N*: Attemberger, Bek, Bruncz, Czenczel, 4 Czimerman, Dajcs, Dirner, Donner, Eder, Engler, Felner, Fischer, Fizer, Frankendorffer, Fridrich, Fróman, Fux, Gertner, Grajlich, Grán, 3 Grausz, 2 Greczmacher, 2 Grosz, Gruber, Habereger, Hajzler, Halbschuch, Hartman, Hebenstradt, Henis, Hergezel, Hermann, Hesner, Hibler, 3 Hofmann, Jokel, Jungvirth, Karner, 2 Keller, 2 Kirchnajster, 3 Klajn, Klesz, Knotth, Koch, Koltpecher, Kophandel, Korb, 3 Kramer, Kranovetter, Krausz, Krimer, Kuncz, 2 Lang, Lanxfeld, 3 Leff, 2 Lender, Ling, Leopold, 6 Leszich, Lipter, Ludvik, Majer, 6 Mayr, Mauxs, Menesdorfer, 3 Miller, Minich, Moesz, Mumhard, Nikl, Pacher, Plenchner, Pulcher, 2 Rább, Rajsz, Rajzinger, Rhael, 4 Rill, 2 Roll, Roxer, 2 Roszt, Serber, Sinczell, 2 Sisster, 2 Slajfer, Smegner, Smidely, 8 Schmidt, Snajder, 5 Spuller, Sréter, Stajner, Stéer, 3 Stóók, 2 Strausz, 7 Strop, Suberth, Suster, 3 Svarcz, Szamer (?), Tonhauzer, Triller, Ulbrich, 2 Vajman, 3 Vajs, 2 Vajszer, Vilhelm, Zajler, Zibrajcz, Zinger, 2 Zontogh; *Sz*: Bachteda, Baczula, Badik, Baska, Batizovszky, 2 Batko, 2 Bela, Beliczky, Bencsik, Bendik, 2 Benyiczki, Betlerszky, 2 Bilszky, Borzovics, 2 Blahunka, Bruncz, Bruhács, Bubelinyi, Buchák, 2 Bubyák, Bukovics, Bukovichianorum successores, Csemniczky, Chvila, Csapko, 2 Czibula, Cziriak, Czirkulik, Csizik, Csupka, Detko, Dolnik, Domik, 4 Dovala, Draveczky, Dremala, Dusek, 2 Facsina, Fatray, Fedoresák, Fekna, Filipesen, Filipiak, Furchidlo, 2 Furka, Gabris, 4 Gallo, 2 Garzsila, 2 Gaszták, Gledura, Grexa, Grutkay, Gyurkovics, Hyrandovics, 3 Hlatky, 3 Hmel, Hmelnik, Hlussik, Hohol, Holok, 6 Hovan, Hrabcsék, 2 Hrabovszky, 2 Hronecz, Hrundovics, Hudák, Jacsik, Jahovics, 2 Jagerszky, 2 Janesuska, 4 Jánosik, Janovics, 2 Jarabinj, Jaross, Jaszenszky, Javorszky, 3 Jeletnik, Jusztinák, Kacsala, Kandraj, Katrinák, Kerpellányi, 2 Kliment, Kluk, 2 Kohut, Koleszar, Kocsinszky, Kolcsun, Kolesovszky, Koprovics, Kovalcsik, Koniczky, Krajcskovics, Krecsmarik, Kremnicán, Krisko, Kukurik, Kuna, 3 Kuscsik, Kusnyérik, 3 Kükel, Labossa, Labuzik, Lasik, Lehoczy, Lesenszky, 2 Lestyán, Letanovszky, 2 Lipchen, 2 Liptak, Majernyik, Malatinszky, Malsovszky, Mányik, Manyur, 5 Marikovszky, Martinko, Medveczky, Mesko, Moravcsik, Mosko, Mráz, 4 Mudrány, Muha, Murgács, 2 Ochtinszky, Ondrovics, Palencsár, Pán, Pasko, Pasztercsik, 2 Paulik, Paulovics, Pecsovszky, 2 Pekár, Piatkovics, 2 Pilát, Piatrik, Planka, 3 Pocsakay, 3 Podhraczkay, Pokora, Polanyisz, Potoczky, Potervay, Potresz, Pozmány, Praekop, 2 Privalszky, Psemelle, Quaszno,

2 Rajesok, Rajnák, Rakovics, 2 Repaszky, Ribniczky, Rinesko, Roszik, Rozim, Rutkovszky, Safranko, Sanizon, Sariszky, Scavniczky, Seehovics, Semsik, 2 Sikur, 2 Simonko, Siroky, Schmiák, 5 Spissák, Stecz, Stefanyk, Supala, 2 Szadlovsky, Szamarovszky, Szarenyik, Szeeska, Szkolniczky, Szklenár, Szladovnyik, 5 Szloszár, Szobonya, 2 Sztankay, Sztarosztká, Starsinszky, Sztehlo, Szvetlik, Szwoboda, 3 Tomesz, Toporszky, Turcsák, Tyndira, Ulicsni, Vadics, 3 Vandrak, Vasenko, Vatolik, Verbár, Veszeloyszky, Vidányi, Vidó, Vozar, Vrabecz, Zahorszky, Zborovszky, Zimányi, Zvada; *Olasz*: Colinassy: B: Albert, Amon, 2 Antal, Argaiorum successores, 2 Arvay, Bajnok, Bakay, 2 Balas, Balogianorum successores, 3 Banyasz, 2 Baraxa, Bechvár, Bernard, Bizay, Bölesházy, 2 Czangar, Clementis, Danielis, David, Davides, Dienes, 2 Dudás, Dulaj, Faber, 6 Fabry, Farday, Felicides, Ferdinandi, Fridmanszky, Francis, 3 Gáll, 2 Gedeon, 2 Germani, 2 Gönczi, 2 Grabányi, 2 Gunda, Hamary, Hecsel, Henczkay, 3 Holeczy, 4 Horváth, Husz, Israel, Jeremias, Juranj, Kalman, Kek, Kézsél (?), 3 Király, 2 Kmeth, Kubanyi, Kubinyi, Kubinter, Koos, Krisztinis, 6 Kochis, Kossius, 3 Kovács, Kristofory, 2 Kunus, Kuruzsá, 2 Lányi, 2 Lazányi, Lázár, 2 Lehotay, Lenarth, Lenhard, Lipoczy, 4 Liptay, 4 Magda, Major, 2 Markus, Mazsary, Mészáros, Miklos, 4 Mocsary, Modory, 2 Mojses, Najdor, Nagyszentgyörgyi, Nemessányi, Okolicsányi, 5 Papp, Paulus, Penxa (?), Pinkaianorum successores, Plechky, 2 Polcz, Polonj, Poos, 2 Radványi, 2 Rápássy, Retschichiana domus, 2 Rosay, 2 Rotaridesz, Sebestény, 2 Séday, Soltisz, Sproch, Stanga, Steffan, Sváby, Szampias, Szamszel, Szebényi, Szentgróty, 4 Szerecseny, Szereday, Tarnoczy, Tenzezeniarum successores, Toperczer, 3 Tóth, Turcsányi, 2 Tverdossy, Vahis, Varga, Vaxmanszky, Vitkoecy, Zamboy, 2 Zsigmond, Zsingur, Zsolezay.

*Cigányok.*⁶⁰ 1731. Gambács. — 1770. Cservenak, Ferkó, Gabor, Mihók, Ruskó, Vékony.

Az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutató (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatózó nyelv a: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1287.⁶¹ *Mons Boum, qui Wkurhygh* vulgariter nuncupatur; 1291: Wkurmezeu (Rozsnyói püsp. lt.); 1593/1594: Ochsenberg (NRA 1013/44); 1787: Olovetz (Ber. prot. nr. 20.); 1806: Ökörmező-Wolowecz-Ochsenberg (Bartholomaeides, 23.); 1864: Ökörhegy, másként Posáló (Pesty); 1887 (a

⁶⁰ 1731: Vm. jk. nr. 17. fol. 345; 1770: Vm. lt., cigányösszeírások. A város cigányait említi különben egy tanúvallatás már 1697-ben (Városi jk. 1688—1707. pag. 354.

⁶¹ Csáky-lt. CCC. f. 59. nr. 48. Gölnicbánya határjárása. Ebben az időben az Ökörhegy táján határos volt Rozsnyó területével.

75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243: *Bolcha*), Pácsa (1612), Uhorna (1789), Betlér (1768), Csucsom (1606).

1291.⁶² *Pacha*, fluvius, caput fluvii. L. még Krasznahorkaváralja (1722), Pácsa (1667).

Charmasna, Chormasna, fluvius. L. még Pelsőc (1243), Berzété (1352), Jólész (1667), Krasznahorkahosszurét (1667).

Chormasnareui, locus.

Sayou, fluvius; 1486: Bei der Salez pey der pruck, wys (Jk. nr. 1.); 1689: Sajó felől való nyomás (Jk. 1688—1707. p. 33.); 1693: Sajó mellett (u. o. p. 150.); 1725: Sajó (UC 43/5); 1728 (Vm. dica); 1840: Ó és új Sajó közti, Sajó hídnál (Forgon-lt. Térkép); 1864: (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243) és a többi, sajomenti helységeket.

Magna via de villa Chetnuk in Rosnoubana.

Sebuspotok, fluvius, caput fluvii. L. még Sebespaták (1291).

Gestunepotaka, fluvius.

Zvlheg,⁶³ mons; 1887: Sulova (a 75000-es kat. térképen). L. még Kisveszverés (1768), Nagyveszverés (1675).

Una antiqua semita, que de terra Scepus ducit usque villam Rosnoubana.

Gulnuchuize, fluvius; 1887: Göllnicz folyó (a 750000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243), Dobsina (1326), Vernár (1294).

Opotok, fluvius; 1887: Altwasser (a 75000-es kat. térképen). L. még Pácsa (1667).

Feyerpotok, fluvius.

Jaurheg, mons.

Harumheg, tres montes.

1386.³⁵ *Bey dem Hamer*, Wys.

Auf der grossen Wysz, Wys.

1520.³⁵ *Vber der Statt bei der Hött vff den newen gangk*, Stollen.

An der Schuczwannt, Schacht.

Santh Anna, Schacht; 1525: Zu Sant Anna (Jk. nr. 1.).

Santh Joannes, Schacht.

1523.³⁵ *Alter Stollen*.

Im namen Goth, Schachten; 1525: Zum namen goth (Jk. nr. 1.).

Czum alten Schacht. — *Czum hohen Schacht*.

Stollen vber die Stadt, genannt Drecker Ganck.

⁶² L. a 2. j.-et. A határjárást magyarázta és rögzítette, valamint nyelvészeti jegyzetekkel ellátta: Šmilauer, Vodopis, 164. Ahol külön magyarázatot nem közlünk, ott reá támaszkodunk.

⁶³ Okleveles anyagunkban előfordult a „zol“ személynév. 1887-es alakja szintén személynévből származott lehetne.

- Oelbergk*, Stollen.
Koigschacht.
Daniel Schacht — *Neid Schacht*.
 1525.³⁵ *Pfaffen Stollen*.
Czu Sant Katharina, Schacht.
Monczer Schacht — *Mönczer Stollen*.
Neue Schacht.
Goth geb, was here wyll, Schacht.
 1530.³⁵ *Drey Szeel*, Land.
 1540.³⁵ *Zum Ober Nyrisch* — *Zum Vnttern Nyrisch*, Stollen;
 1864: Nyirjes mellett (Pesty).
Am Ring; 1541 (Jk. nr. 1.).
 1544.³⁵ *Stecher Stollen*; 1547 (Jk. nr. 1.).
Vnter Schmalfahrt, Stollen.
 1546.³⁵ *Garten oberhalb der Berggassen*.
 1546.³⁵ *In Tebes viertel*, Wiesen.
Cascher Czech,⁶⁴ Bergwerk.
Rosental, Bergwerk; XVIII. sz. eleje (Mikulik, 21. l.).
 1547.³⁵ *Karl Schacht*; 1887: Karls-Stollen (a 75000-es kat. térképen).
Frid Schacht.
Czyngő Schacht.
Puetner Schacht.
Treyber Schacht.
 1581.³⁵ *Waraly wth melöt*, szántó; 1667: Varalj utcza (Jk. nr. 3. p. 83.); 1840: Váraljai ut alatt (Forgon-lt. Térkép); 1806 (Bartholomaeides, 672.).
*Kleplusra*⁶⁵ *megyen wégwell*; 1666: Klepuson, kender föld (Berzeviczy es. kakaslovnici lt. ápr. 6.); 1667: — szántók (Jk. nr. 3. p. 835.); 1806: Csetnekiensis alias Klepus, platea (Bartholomaeides, 672.).
Az oskola meget, szántó — *Zegben*, szántó.
Nyerges alat, nagy rét; 1667 (Jk. nr. 3. p. 833.); 1670 (u. o. p. 862.); 1776 (UC 178/4); 1787: Nergyss erdő (Ber. prot. nr. 20); 1840 (Forgon-lt. Térkép); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Berzéte (1700), Rudna (1630).
 1593/1594.⁶⁶ *Tschuttshamergrundt*, plaga.
Goldgrundt, loci; XVIII. sz. eleje (Mikulik, 21. l.).
Meyrgrundt, vallis; XVIII. sz. eleje: Majergrundt (Mikulik, 21. l.); 1776: Majorvölgy (UC 178/4); 1779: Majoros völgye (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty); 1887: Majoros völgy (a 75000-es kat. térképen).

⁶⁴ Feygell János kassai polgáré volt e bánya, innen a neve.

⁶⁵ Gyakori szláv személynév.

⁶⁶ NRA 1013/44. A városi bíró vallomásában felsorolt régi bánya-helyek, ahol újra lehetne bányákat nyitni.

- 1612.⁶⁷ *Alsó Luchpataka*,⁶⁸ rivulus; 1775: Lucs patakban, kasszáló (Jk. nr. 23. p. 30.); 1776: Alsó és felső Lucspatak (UC 178/4.); 1779 (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty). L. még Rudna (1763).
Teller, mons; 1776 (UC 178/4).
- 1630.⁶⁹ *Sir-oldala*, latus montis.
- 1667.⁷⁰ *Barátkeő*, mons; 1864 (Pesty).
Csucsom uca; 1670: Csucsom ut alatt (Jk. nr. 3. p. 862.).
Rakos alat levő föld; 1696 (Jk. 1688—1707. p. 275—279.); 1776 (UC 178/4.); 1779: Rakos (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Krasznahorkaváralja (1600).
Bánya oldal alat, szántó; 1696 (Jk. 1688—1707. p. 275—279.); 1776: Bány oldal (UC 178/4.); 1779: Arany-Bánya-Oldala (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1787: Banoldal (Ber. prot. nr. 20.); 1864: Bányóadal alatt (Pesty); 1887: Bány oldal (a 75000-es kat. térképen). L. még Rudna (1630).
Njulaczkaban; 1864: Nyulacska (Pesty).
Hoszurety utnal, szántó; 1864: Régi hoszuréti utnál (Pesty).
Safrany kert.
Köves patakra viszön veggel; 1693: Köves pataknál (Jk. 1688—1707. p. 150.); 1696: Kövespatakban (u. o. p. 275—279.); 1840 (Forgon-lt. Térkép); 1864 (Pesty). L. még Berzété (XVII. sz. első fele).
Szöllőmahl alat; 1693 (Jk. 1688—1707. p. 150.); 1696: Szöllőmál (u. o. p. 275—279.); 1776 (UC 178/4.); 1840 (Forgon-lt. Térkép); 1864: Szöllőmár (Pesty); 1887: Vinisky vrch (a 75000-es kat. térképen).
Joleszy utca; 1693: Jólészi utnál (Jk. 1688—1707. p. 150.); 1696: Jólészi parton (u. o. p. 275—279.); 1712: Az jólészi kapun kívül, rét (Jk. nr. 7. p. 683.); 1840: Jólészi ut alatt (Forgon-lt. Térkép); 1864: Jólészi határnál (Pesty).
- 1668.²⁵ *Piacz utca*; 1688: —, platea (Tom. conv. et contr. nr. 6. 43.).
- 1670.⁷¹ *Kastil allat grob mellet*; 1840: Kastély alatt (Forgon-lt. Térkép); 1864: Kastélyka alatt (Pesty).
Berzeti uca; 1775 (Jk. nr. 23. p. 30.); 1840: Berzédi határnál (Forgon-lt. Térkép); 1864 (Pesty).

⁶⁷ Krasznahorka, f. 4. nr. 86. Elvászató határjelek a krasznahorkai uradalom felé.

⁶⁸ A név első része a szláv *luč* szó, magyarul: fenyőpatak.

⁶⁹ Városi jk. nr. 70. pag. 198.

⁷⁰ U. o. nr. 3. pag. 817, 824, 830, 832, 834, 836.

⁷¹ U. o. pag. 862, 867.

- 1689.⁷² *Pomahai*;⁷³ 1693: Pomahaibuch felett, szántó (Jk. nr. 3. p. 164.).
- 1693.⁷⁴ *Templom megett való.*
Kapun kívül való.
Magyar predicator uram veto kertének felől.
Törvényfánál. V. ö. 1864: Akasztófánál, rét (Pesty).
Széles rét a hegyen.
Temetőnél, szántó; 1840 (Forgon-lt. Térkép).
- 1696.⁷⁵ *Turó föld;* 1864: Brindzárka (Pesty).
Az gátnál Nadabulának alól; 1715: Nadabulai závoz utnak felől (jk. nr. 1, p. 421.); 1840: Nadabulai határnál (Forgon-lt. Térkép); 1864 (Pesty).
*Az csörkölő*⁷⁶ *felett való* — *Az Varga pataka.*
Betleri hamor felett; 1840: Betleri ut felett és alatt (Forgon-lt. Térkép).
Czigengrindben, kert; XVIII. sz. eleje: Ziegengrund (Mikulik, 21. l.).
Rudnaj parton, komlós kert; 1840 (Forgon lt. Térkép); 1864 (Pesty).
- 1723.⁷⁷ *Hárspataka,* rivulus. L. még Krasznahorkaváralja (1600).
Haraszt.
- 1725.⁵⁰ *Rossgang,* vallis; 1776 (UC 178/4); 1779: Rozgang (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty).
Mossópatak, folyó. L. még Csucsom (1725.).
- 1775.⁷⁸ *Doboskán,* rét; 1779 (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Kisveszverés (1667).
Erdő mellett rétek.
- 1776.⁷⁹ *Egespart,* erdő; 1779 (Jk. nr. 70. 315—318.); 1864 (Pesty).
Hármas ut, erdő; 1779 (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty).
Keserő cseresznye, erdő; 1864: Keserü cseresznyés (Pesty).
Rámzás, erdő; 1779 (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
Arany malom völgy; 1864: Arany oldal (Pesty). L. még Krasznahorkaváralja (1600).
Setét völgy, erdő; 1779 (Jk. nr. 70. p. 315—318.); 1864 (Pesty).
Szényhely, erdő; 1779: Szén hely, latus montis (Jk. nr. 70. p. 315—318.).

⁷² Városi jk. 1688—1707. pag. 59.

⁷³ „[Isten] segíts” (S. H.).

⁷⁴ Városi jk. 1688—1707. pag. 150.

⁷⁵ U. o. pag. 275—279.

⁷⁶ Rutén csurkalo = esorgó, váluceskán kifolyó forrásvíz (S. H.).

⁷⁷ Városi jk. nr. 70. pag. 200.

⁷⁸ U. o. nr. 23. pag. 28.

⁷⁹ UC 178/4. A városhoz tartozó erdők összeírása.

Nagy völgy, vallis — *Völgyfej*, erdő.

1779.⁸⁰ *Tekerőlet*, erdő.

Also és felső Stamp,⁸¹ erdő; 1864: Stampoknál (Pesty).
*Koszt*⁸² *ortás*, erdő; 1840: Ortás (Forgon lt. Térkép);
1864 (Pesty).

Kerek erdő — *Közép hegy*, erdő.

1787.⁸³ *Ivagyó, mons*; 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még
Rekenyeufalu (1352), Rudna (1619), Nagyveszverés
(1667).

Orom, legelő; 1864 (Pesty).

Ritkás, erdő — *Abacs*, erdő.

RUDNA.

Rodna, Rudna, Radna, Ruda, Lvdna (!), 1564: *Riodnafalu*.

A helység az Ivagyó hegy lábánál települt. A vidéken sok a bányakincs: az Ákosok részére 1243-ban kelt adománylevelé a tájon bányászható ércet, főleg aranyat és ezüstöt, külön említi s adományozza.¹ A nemes ércnek jórésze Rudna területére esett; aranybányái 1331-ben,² ezüstabányái pedig 1589-ben szerepelnek az oklevelekben,³ vashányászata inkább az újkorban emelkedett jelentőségre.⁴ A hely neve szerint is,⁵ az ércnek köszönhető keletkezését. Legkorábban 1291-ben fordul elő,⁶ azaz települése az 1243-as adományozás után nyilván mindjárt megindult. Első lakói kétségkívül bányászok voltak. Aranybányái használatától a Csetneki-család a Gömöri Batiz-családot már 1331-ben eltiltja.⁷ Határa az újkorban is egy, másfél magot ho-

⁸⁰ Városi jk. nr. 70. pag. 315—318.

⁸¹ *Stamp*-nak nevezték az aranyérc zúzására berendezett üzemet. (Mikulik, 46. l.).

⁸² *Koszt* v. *Košto*, gyakori rutén családnév: Konstantin (S. H.).

⁸³ Ber. prot. nr. 20.

¹ Fejér, IV/1. 287. Rudna határa még Berzété területéhez tartozott.
² DL 1331.

³ Batizfalvi, f. XXII. Divis. nr. 15.

⁴ Az imént id. iratban fel van jegyezve egy kisebb olvasztója (malleus), később azonban ezzel sem találkozunk. 1728-ban két jövevény colonusa „metallifossor” (Vm. dica). Vashányászatára olv. előljárósága jelentését 1864-ből (Pesty).

⁵ A *Ruda* „érc” szláv szóból származik (Šmilauer, 468.). Nevét a belügyminiszter 1906-ban 3089/IIc. rendeletével *Rozsnyórudnában* állapította meg.

⁶ Mon. eccl. Strig. II. 279. Rozsnyó határjárásában szomszédos község.

⁷ A Berzété birtoklásáért az Ákosok és a Máriaassyak közötti évszázadokra nyúló viszály Rudnára is kiterjedt.

zott csupán, a földművelés tehát nem megélhetési forrás. A lakosság a bányászat mellett az Ivágyó lejtőin inkább marha- és juhtenyésztést űzött. A juhászat az újkorban sem hanyatlik le, sőt a pásztorok megszerzik a csetneki juhászceh kiváltságait. Vashámorok a saját határban nincsenek, a nép hámmunkára a csetneki határba jár át. A XVII. században ismert csapóipara. Az 1702-i és 1724-i megyei árlimitációk a rudnai kétsinges szűranyag árát külön szabják meg.⁸ A lakosság népiségi megoszlása hű tükre a megélhetési viszonyoknak. Bár a középkorból semmiféle név nem maradt fenn, első újkori teljes névsorai szerint jelen voltak népességében a németek, elsősorban a bányászok, a szlávok, köztük rutének, leginkább pásztorok és az egyformán pásztorokodó és földet művelő magyarok. Utóbbiak lehettek a legkevesebben, számuk jelentékenyebben inkább csak az újkorban emelkedett. 1551-es népessége az állandó török pusztítás miatt a század végére kicserélődik,⁹ helyére jönnek délebből felszorított magyarok, ami a magyar arányszámot erősen megjavítja. A hullámvás a XVII. században, de főleg a XVIII. elején újabb szláv, német és magyar bányász meg pásztor elemeket vet a faluba, de magyarsága 1773-ra sem éri el a lakosság felét. Forrásaink ennek ellenére magyar jellegét állapítják meg, habár itt a nyelvhatáron honos volt a szláv nyelv is. Magyar nyelvűsége szembeszökő a nagyszámú földrajzi névből,¹⁰ tehát a földdel elsősorban a magyarság foglalkozott. Egyháziilag Berzétéhez tartozik, népe az újkorban — összetételének megfelelően — a ref. és ev. hitet követi.¹¹

BIRTOKOSOK.

1427.¹² Pelsőci-család 17 p. — 1578.¹³ Máriássy Pál 1 ms, 12 qus, 3 i. — 1728.¹⁴ Máriássy-család 10 qus, 4 octs, 10 i, 10 des.

⁸ Vm. jk. nr. 15. és Vm. lt. fons. IX. f. 1. nr. 4.

⁹ A helység lakosai 1582-ben vallják, hogy eredetileg 30 forint volt török adójuk, a törökök azonban megrohanták őket, sokakat magukkal hurcoltak és ekkor emelték fel adójukat 80 forintra (UC 59/13). A megrohanás 1556-ban történhetett, mert ekkor a korábbi 17 colonus helyett már csak hetet írnak össze (UC 24/73).

¹⁰ Német eredetű név a földrajzi nevek közül egy sincs, amiből arra is lehet következtetnünk, hogy az Anderman és Jokman német családok — nyilván már középkori lakosok — nyelvükben hasonlítottak az uralkodó magyar nyelvhez.

¹¹ 1599: MPrEA, XIII. 49. Sem az 1766-os kat. egyházi, sem az 1770/76-os iskolaügyi összeírásban nincs említve (Vm. lt.). L. még Bartholomaeides, 689.

¹² DL 35801.

¹³ Dic. Tom. XV. fol. 797.

¹⁴ Vm. dica. Zálogjogon birtokolnak belőle Szirmay Tamás, Potturnyai Mátyás örökösei, Zontag Mihály és Cruss Mihály.

1 nob. — 1773.¹⁵ Máriássy Ferenc örökösei 14 c, 5 i; — József 3 c; — Pál 3 c, 1 i; — Lajos 2 c, 2 i; — József Pál 4 c, 2 i.

HELYBELI ARMALISTA NEMESSÉG.

1668.¹⁶ *N*: 2 Márkus; *B*: Szabó. — 1703.¹⁷ *M*: Bartók; *N*: Jakab alias Anderman; *B*: Keesky alias Szabó. — 1725/33.¹⁷ *N*: Anderman alias Márkus.

JOBBÁGYSÁG.

1551.¹⁸ 1 j, 16 c. *M*: G'erg (1599: Georg; 1600: Georgj; 1601: György; 1608: Gorg), Warest (1563: Weresch; 1568: Veres); *N*: 3 Anderman (1581: Andrman; 1584: Aderman; 1611: Adirman), 5 Jochman (1563: Jokman; 1565: Jobmanj); *Sz*: 2 Gloria (1563: Korja; 1565 elírás: Goldi; 1576: Gorja; 1581: Gorias; 1590: Gogia-Kiral; 1605: Gollya; 1610: Gora, Gorja; 1614: Zure); *B*: Albert (1564: Albertt), Apreg, Gyrc (1564: Gyrok, Gywrek; 1565: Dyurek; 1568: Gywrey; 1577: Giurek; 1578: Gyurik; 1584: Gywrok; 1600: Gyurev-Gyurian; 1601: Gyürek), Kyral (1598: Kyral alias Gore, Batizfalvi, XXII/15.), Sebestien (1563: Sebestian; 1568: Sebestyen; 1576: Sebesten).

1551—1636. között új nevek.¹⁹ 1564. *M*: Nagj (1568: Nagy); *Sz*: Hlupi, Hülo; 1568: Huloph; 1576: Huliop; 1578 elírás: Juliop; 1582: Huluk; 1601 foglalkozás után bárt.: Vlök; 1611: Hollia); *B*: Demian (1565: Demien Kelemen; 1578: Demen; 1580: Demgen), Totth. — 1565.²⁰ *M*: Kysch; *B*: Bacza (1568: Baczko), Boldisar (e. n.) (1568: Baltasar Sebestyen), Wichtelky (1578: Vitelky; 1581 elírás: Videk). — 1568. *B*: Dauyd (1576: Daut). — 1583. *M*: Jobagj. — 1584. *B*: Andreas Agotta (később nem jön elő). — 1590. *Sz*: Jenik, Lodik; *B*: Balogh, Kelemen²¹ (1608:

¹⁵ UT.

¹⁶ Vm. jk. nr. 8. fol. 404. Nemesi taksa elosztásáról felvett jegyzőkönyv. Márkusra l. a köv. jegyzetet.

¹⁷ 1703: Vm. jk. nr. 15. fol. 49—50; 1725/33: U. o. fol. 160. Nemességigazolási jegyzőkönyvek. Mind korábbi helybeli jobbágycsaládok. Három manumittált telken él, a Keesky a Máriássyak házában lakik taksáért. Mind a Márkus, mind a Jakab vagylagos neveik szerint az elszaporodott, német eredetű, Anderman nemzetség tagjai, tehát a németek közé kellett sorozni őket.

¹⁸ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.).

¹⁹ Dec. Göm. A török hódoltság miatt a jegyzékek csak hiányosan maradtak meg és így pl. az 1590-es szláv nevek sem fordulnak többé elő.

²⁰ A jegyzékben a közölteken kívül előfordulnak még Hydek Jakab és Paull, továbbá Bosdo János. Mivel a későbbi jegyzékek ez alakokat többé nem jegyzik fel, nyilván elírások. A névsorok összevetéséből fel lehet tételni, hogy az első két névalak torzítás a Hulyop helyett.

²¹ Az ez évi másik jegyzékben Mathias Kelemen helyett Demen Mathias áll, azonban a Kelemen név állandósul. Bizonyos, hogy az 1565-höz említett Demien Kelemen fiáról van szó, akit atyja keresztnévéből képzett családnévvvel kezdtek nevezni, tehát így a Kelemen valójában nem új család.

Clemens), Kovacs (1608: Faber), Peter. — 1599. *M*: Juhasz (1611: Juhas); *Sz*: Klinko (1610 elírás: Linko; 1620 szintén: Kvinko); *B*: Gothart (1601: Gotthard; 1616: Kottar; 1620: Gothar). — 1599. bárt. *B*: Markos (1601. bárt.: Markus). — 1600. *B*: Simon. — 1602. *B*: Gaspar. — 1603. *M*: Imreh (1608: Imre). — 1608. *M*: Kyseb; *Sz*: Posman (1609: Posnyan; 1620: Paznan). — 1620. *M*: Benedek, Chyapo (1625: Czapo); *B*: Gergeli (1630: Gergeol). — 1625. *M*: Bettes; *B*: Mathias (1627: Mattias).

1636.²² 1 j, 12 c, 15 i. *M*: Botos, 5 Czapo, Dokus, Debreczeny, Imre, Juhaz, Kis, Pal; *N*: 3 Jachman (1690: Jokmány); *Sz*: Gore (1688: Gorja; 1689 elírás: Konya; 1691 elírás: Gyena; 1698: Gorja), Poznan; *B*: Baczo (1671: Baczi; 1675: Baeso; 1686: Bato; 1692: Baso), Daid, Ferencz, Gaspar (1675: Kasper; 1678: Gasper), Gergely (1671: Gergeli; 1678: Gergő), 2 Giurok (1671: Giurik; 1676: Durak; 1678: Durek; 1680: Gyurak; 1683: Györek; 1686: Gyurko; 1691: Jurik), Kelemen, Kouacz, Lazlo (1690: Laszlo), Tot.

1636—1773. között további új nevek.²³ 1642. *M*: Gienes (1672: Gyenes; 1678: Denes). — 1671. *M*: Molnar; *N*: Henczill (1672: Henzel; 1674: Hanzel; 1679: Henző; 1689: Henesgel; 1715: Haizler, CR); *Sz*: Lopus (1672: Lepus; 1673: Lebus; 1683: Klepus; 1696: Lipuss), Slivar (1672: Szliver; 1676: Sliviar; 1679: Slyweny; 1691: Szilvas), Zemeri (1672: Zemen); *B*: Balas (1674: Kisbalaz), Nemet (1676: Nimet), Szabo. — 1672. *M*: Bence, Körössy; *B*: Kocsona. — 1673. *Sz*: Polyak (1674: Polak). — 1674. *M*: Gombkötő, Kakas; *Sz*: Jaros; *B*: Cristian Rosnensis, Phylep. — 1675. *B*: Turza (1695: Torza; 1701: Thurzó, UC 110/34). — 1676. *B*: Pastor. — 1679. *Sz*: Koreny; *B*: Kize (1680: Kiz), Simeon (1700: Simon). — 1683. *B*: Balog (1700: Balogh). — 1687. *M*: Magyar, Santa; *B*: Ambrus, Dudas. — 1690. *M*: Sernevelő; *B*: Miszaros (1693: Meszár). — 1691. *B*: Szuli (1692: Szeléd; 1696: Szelid, Vm. dica; 1700: Szelégy). — 1692. *M*: Csonka. — 1700. *Sz*: Teslér. — 1715. *M*: Réthy; *B*: Jencs. — 1720. *B*: Eperjesi. — 1728. *Sz*: Szpisak, Uhlar (1745/46: Szénégető, Vm. dica), Uhlar alias Liptak (1745/46: Liptak, Vm. dica); *B*: Igal, Tomas. — 1733. *B*: Hankovaj alias Kis. — 1745/46. *M*: Kardos, Lakos, Nagy, Zabary; *Sz*: Agnustyan, Matula, Remenyik, Sterbal; *B*: Árvay, Bodnar, Takács.

1773.²⁴ 26 c, 10 i. *M*: Csonka, 2 Doboss, Gyenes, 3 Kiss, 2 Lakós, 2 Madarács, 3 Molnár; *N*: Anderman; *Sz*: Agnusztyán, Herczkó, Lipták, Rusznák, Rumán, Stebák, Szusák; *B*: Czepezér, Gothán, 3 Gothárd, Hankovaj, Iglay, Kováts, 2 Simonyi, Talamba, 3 Tóth.

²² A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt hiányzó, korábról már ismert és a későbbi jegyzékekben ismét megjelenő nevek: Anderman, Gieörgy (György), Gothárd, Hriez (Recz, Rics), Hulyop (Hulop, Hulep).

²³ Dec. Göm. Kivételek a közlésnél külön jelzetek és 1715, 1720: CR; 1728, 1745/46: Vm. dica; 1733: Batizfalvi, f. XXII. nr. 13.

²⁴ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

*Kiváltságos juhászcsaládok.*²⁵ 1675. Opiliones veteres. *M:* Gyenes; *N:* 2 Jokmán; *Sz:* Hulyok, Ricz; *B:* Gaspar, Gergely. — 1683. Opiliones privilegiati. *M:* 3 Gyenes, Kis Kurucz, Körössy; *N:* Anderman, Jokmany; *Sz:* Hulyok, Riezo senior, Riezo iunior; *B:* Gaspar, Gergely, Gyurek, Simon.

*Cigányok.*²⁶ 1731. Czigány. — 1770. Danko, Janesi, Khusgyer.

A helység az úrbéri bevallásokat 1771-ben magyar nyelven tette meg, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 110.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a benne túlnyomólag divatozó nyelv a: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1479.²⁷ *Pelsewczhegye*, mons; 1636: Nagyhegy (nr. 753.); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1507), Berzéte (1352), Körös (1352).

1619.²⁸ *Juago*²⁹ hegi; 1630: Juagio tető (f. XXXII. nr. 2.); 1634: Ivagjo nevű földek (nr. 3.); 1636: Ivágyo hegye (nr. 4.); 1675 (nr. 864.); 1701 (nr. 1066); 1733 (nr. 1065); 1743: Felső Ivagyo (nr. 1088. 79. l.); 1758: — hegyen levő bikkes (u. o. 80. l.); 1759 (u. o. 139. l.); 1760 (u. o. 60, 150. l.); 1797: Ivagy alsó része (Máriássy Farkas fiai oszt.); 1810 (Forgon-lt., térkép); 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Rekenyeújfalu (1352).

1630.³⁰ *Nierges hegy*; 1763: Nyerges felé, nyomás (Perek); 1797 (M. Farkas fiai oszt.); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Rozsnyó (1581), Berzéte (1700).

Molnar Thamas pallagja — *Pypyske hegi alat leueö oldal ut* — *Orszagh utja Csitnekre*; 1810.

Nagi feir kö; 1636 (nr. 4. és 753); 1733: Fejér kön levő határ (nr. 1065); 1758: Fejir beka só köve, album saxum (nr. 1088, 100, 116).

Hoszu mesde.

²⁵ Az egész megyéről felvett juhdezsmajegyzékek Rudnára eső teljes névsorai. A helységben élő mind a három népfaj képviselői előfordulnak közöttük. A nagy juhászperben már nem szerepelnek, kiváltságaik elismeréséért nem fizették le a kamarának a megállapított váltságdíjat, így ez után a juhtizedet természetben szolgáltatták.

²⁶ 1731: Vm. jk. nr. 17. fol. 345; 1770: Vm. lt., cigányösszeírások.

²⁷ DL. 18267.

²⁸ Márkusfalvi, nr. 720. Hatalmaskodási irat.

²⁹ Juh-hágó? (S. H.)

³⁰ 1630: Márkusfalvi, f. XXXII. nr. 2; 1636: U. o. nr. 753. és f. XXXII. nr. 4; 1733: U. o. nr. 1065; 1743: U. o. nr. 1088. 79. l.; 1810: Forgon-lt., térkép. Az utolsó kivételével mind peres és határjáró iratok Rudna, Rozsnyó, Körös és Rekenyeújfalu közötti elválasztó határookra. 1636-ban előkerültek a korábbi, 1243-as és 1352-es határjáró oklevelek és ezek alapján rögzítik a vitás határpontokat.

- Bania hegi*; 1797: *Banitsa* (M. Farkas fiai oszt.); 1864: Banyistyák (Pesty); 1887: Bánya oldal (a 75000-es kat. térképen). L. még Rozsnyó (1667.)
- 1636.³⁰ *Szucha patak*, Suka pataka.
Hidegkut, Hideges kut, fons; 1733 (nr. 1065); 1743: Vallos kut (nr. 1088. 79. l.); 1758: Zslabina vagy vallos kut „mindig ezt a forrást hallotta, ahol a vallok vannak, Hidegkutnak hivatni“, *Vallicula scaturiginis Valloskut*, Hideg vagy Vallos kut, forrásvíz, Hidegkut vagyis Vallos kut, Zlabinan tul nevű oldal (nr. 1088. 80, 100, 116. l.); 1760: Valloskut alias Szlabina, korábban Hidegkut (u. o. 60. l.); 1810: Felső válok.
Ördög nevű kut — *Veress sár pataka*.
Gents patak; 1763: Gents parton (Perek); 1797: Gentsre véggel (M. Farkas fiai oszt.); 1810; 1864: Gencsi rét (Pesty); 1887 (a 75.000-es kat. térképen). L. még Rekenyeújfalu (1352), Körös és Berzéte (1763).
- 1733.³⁰ *Mogyorós*; 1743 (nr. 1088. 79. l.); 1763: Mogyorós kertek (Perek); 1810.
- 1735.³¹ *Rona*, szántó; 1810: Alsó és felső rónya.
- 1743.³⁰ *Rakodo hely*.
- 1763.³² *Alsó nyomás*; 1810: *Calcatura inferior* — *Lészák alatt*.
Hubistyák; 1810; 1864 (Pesty).
Ut alatt; 1797: Ut allya (M. Farkas fiai oszt.).
Hlinak;³³ 1797 (u. o.); 1810; 1864: Linákok (Pesty).
Köpüi kutnál; 1810: Köpüs kut lépája; 1864: Köpiskut (Pesty).
Bértzi föld; 1810: Bértz — *Oldalkai, föld*.
Also hosszu, Hosszu föld, ortás; 1797: Hosszu földek Körös felé (u. o.); 1810.
Hrabina;³⁴ 1810: Alsó és felső —; 1864 (Pesty).
Megets; 1810; 1864 (Pesty).
Berektsei — *Kertmegi*; 1797 (M. Farkas fiai oszt.); 1810.
Rekenye Ujfalu felé, nyomás; 1797: Versus Rekeny, *calcatura* (u. o.).
Patak közt; 1797: Középső sorban vagy patak közt (u. o.).
Kelevész; 1797: — teteje (u. o.); 1810: Kellevész; 1864: Kelevéz (Pesty).
Lazpatak; 1810; 1864: Luzpatak (Pesty). L. még Rozsnyó (1612).
Rakottyás; 1810; 1864 (Pesty).
Nyirjes rét; 1810.
Kompotzi; 1797: Kompoz (M. Farkas fiai oszt.); 1810; 1864 (Pesty).
Boros mellyéke, rét — *Bika kert*, rét; 1797 (u. o.); 1810.

³¹ U. o. nr. 1063.; 1810: Forgon-lt., térkép.

³² U. o. Perek. A határ neveinek teljes összeírása; 1810: l. a 31.

5.-ben.

³³ Hihetőleg szláv családnév.

³⁴ *Hrabina* a szláv *habr* „gyertyán“ szóból ered (Šmilauer, 480.).

A horkába, kertek; 1797: —, rétek (u. o.); 1810.

Zsirbe, kertek — *Tsörgő széknél*, kertek; 1810: Tzégentsek. *Screpine*, kertek; 1797: Skrepinyében, rétek (M. Farkas fiai oszt.); 1810.

Gorja kert; 1864: Góri kert (Pesty).

Tetői sor, szántók; 1810: Tető homlok, — oldal.

1797.³⁵ *Berzetei uton által való földek*; 1810: Ut által (u. o.).

Kopni kutnal — *Rövidek*, szántók — *Mátyás lápa* Berzete felé, rét.

RUNYA.

Runa, *Kysrunya*, *Kis Runya* al. nom. *Kis Hanva*,
Nogrunya, *Ronya*, *Rwnna*.

A Hanva-nemzetség sajómenti szállásbirtokainak legfelső határán, a Sajó és Turóc összefolyásánál, alakult ki. Északra a föld már más foglalók kezében volt. Vagylagos neve: Kishanva, bizonyítja, hogy területe eredetileg Hanvához tartozott. Első említését — még terra-ként — csak 1266-ban¹ találjuk a nemzetség Hunt- és Vencel-ága osztályában. Mivel azonban az oklevél szerint ekkor már a messze bent az erdőben alapított Hanva-falvak: Borosznok és Szásza is éltek, Runya keletkezését a XII. század első felére tehetjük. Ebben a korai időben viszont neve alig lehet más, mint személynév.² Nyilván nem a birtokost hívták így, hanem építőjét, első lakosát egyikét. Telepesei nemzetségére középkori adataink nincsenek, de az kétségtelen, hogy a Turóc és Balog folyók közti erdős vidéken éltek szlávok, miként ezt Ipolnok patak neve is igazolja. Fel lehet tehát tenni első lakosai között szlávokat is, az 1551-es Czokoly név szláv eredetű, viszont a népesség többsége már ekkor magyar. Ellenkező esetben t. i. az újkorban alig lehetne tiszta magyar helység. A török időkből a háborús pusztítások hatása alatt ősi jobbágynemzetségei megfogyatkoztak. A helyben lakó állandó birtokos, a Soldos-család,³ igyekszik a pusztásodást más

³⁵ Máriássy-lt. Máriássy Farkas fiainak osztálya.

¹ Hanvay-lt. 1384-es á. ir. Egy 1337-i osztályban a falunak Hanva felé eső földjéből a Hunt-ág számára kihalított részt nevezik később, 1372-, 1382-ben és 1383-ban Kisrunyának vagy Kishanvának és az eredeti Runyát Nagyrunyának. 1386-ban ismét Runyához csatoltatván, a megkülönböztetés megszűnik. (Az összes említett oklevelek a Hanvay-lt.-ban időrendben.)

² A nevet irodalmunk nem magyarazza. Hogy szláv eredetű személynév lehet, az a megye területén megfigyelhető korai névadásokból vont következtetésünk.

³ Kiágazását a Hanva-nemzetségből l. Település és nemesség. Turul, 1940. 9. (Történetére Forgon, II. 240.).

M
ref.

parasztok telepítésével megakadályozni. Nagyobb népi fogyás a XVII. század végén következik be, amikor az évtizedekig tartó harcok pusztításai elől sok lakos elmenekül. Folytatódik a fogyás a XVIII. század első felében: az 1720 körül dühöngő éhínség népességét 6 negyedtelkes parasztra apasztja, 1739/40-ben pedig a pestis kívánt 12 személyt és sok állatot áldozatul.⁴ Abból, hogy az 1773-i névsorban a XVI. századi nemzetségek közül mindössze a Czokolyt látjuk viszont, képet alkothatunk a háborús és nyugtalan időknek a falu népi életében véghezvitt rombolásáról. Bár népi arculata a jövevényekkel sem változott, a lakosság kicserélődése a középkorban gyökerező népi szokásaira nem maradhatott hatás nélkül. Csak némi ellensúlyt jelentett, hogy jobbágyságából kiemelkedett magyar armalista családok később is helyben laktak. Egyháza a középkorban nines, Hanvához tartozik. Népe, birtokosaival együtt, az újkorban a ref. hitre tért s anyaegyházat alkotott. Iskolájában emberemlékezetet meghaladó idő óta ref. mesterek működtek, 1771-ben mestere 16 ref. tanulót oktat latin és magyar nyelven az olvasásra és a nyelvtanra.⁵

NEMESÉG.⁶

Armálisták és kuriálisták. 1668.⁷ *M:* Csizsár, Kós, Kovács, 4 Nagy. — 1703.⁸ *M:* 2 Csizsár, 4 Kós, 4 Nagy, Szögi. — 1725/1733.⁹ *M:* 3 Csizsár aliter Runyai, Csóka, Eszenyi, 2 Kós, Komáromi, 3 Nagy, Pap, 5 Pongó; *B:* Tóth. — 1753/54.¹⁰ *M:* 5 Csizsár, Dávid, Kós, 7 Nagy, 4 Pongó.

⁴ A putnoki járás pestiskár-összeírása: Vm. lt. Különben v. ö. az adatoknál id. forrásokat.

⁵ Temploma 1602-ben épült (Vm. monogr. 90.). Ref. lelkészeinek neveit közli Zoványi (MPrEA XIII. 51.). Egy 1720. körül tartott tanúvallatás szerint igen régtől ref. prédikátorok és iskolamesterek látják el a szolgálatot és 1681-től a vallást szabadon gyakorolják. (Tornallyay-lt. Jelzet nélk.). Az 1766-os kat. egyházi összeírás e helységet a kat. községek sorában nem említi (vm. lt.). 1771: Vm. lt., iskolai összeírások.

⁶ A középkorban a helységről csupán a birtokos Soldos-családot nevezték.

⁷ Vm. jk. nr. 8. 406.

⁸ Vm. jk. nr. 15. 58. A Csizsár helybeli jobbágycsalád 1667-ben 680 forintért urától, Soldos Pétertől manumissiót vásárolt és megváltotta azt a fél telket, amelyen lakott, a következő évben pedig nemességet nyert. Így lett egyben kurialista. Ilyen a Szögi-család is. A Kós gömöri család, vett telken él, míg a Nagy szintén volt helybeli jobbágy, most armalista.

⁹ Vm. jk. nr. 15. 102, 136. A már ismerteken kívül a Pap gömöri, a többi pedig Borsod, Torna, Nógrád, Bihar vármegyékből és a vajkai-székből idekerült armalista család.

¹⁰ Vm. lt. Nemesi összeírások, kül. füz.

Birtokosok. 1427.¹¹ Soldos Tamás 22 p. — 1578.¹² Soldos-és Darvas-családok 7 is, 1 ms, 5 i, 2 des. — 1728.¹³ Hanvay-, Szkárosi Farkas-, Darvas-, Sándor- és Soldos-családok bírják öröklési jogon; kisebb részét zálogjogon Bárczy Sándor, Eszenyi Mihály, Szentiványi Mátyás és Pap Sámuel: 6 qus, 1 i advena. — 1773.¹⁴ Soldos András 3 c, 1 i; Szabó Gábor 2 c, 2 i; Fejér Imre 5 c; özv. Darvas Istvánné 3 c; Darvas Ádám 3 c, 1 i; Soldos Sámuel 3 c.

JÖBBÁGYSÁG.

1479.¹⁵ *B:* Literatus. — 1542.¹⁶ *M:* Galambas, Johos, Kirali, 2 Konkoly, 4 Kowach, Warga.

1551.¹⁷ 1 j, 12 c. *M:* Czyszar (1566 elírással: Tysar), 2 Galambas, G'erg' (1563: Dyergj; 1567: Durt; 1569: Giurt; 1571: Georg; 1577: Dor; 1578: Giorgi),¹⁸ 2 Jwhos, Konkol, 4 Kowacz (1587: Faber), Varga; *Sz:* Czokol (1564: Czokow; 1567: Colkow, Colkoli; 1569: Colkol; 1571: Czokol; 1572: Zokol-Czokol; 1577: Czoko; 1578: Czuko; Czyok; 1583: Chokas-Chato; 1587: Chonkol-Chonka; 1589: Czioko; 1608: Czako; 1612: Czeko; 1621: Zokoli; 1632: Chok).

1551—1620. között új nevek.¹⁹ 1563. *M:* Estuan (1564: Istuan), Farkasch, Konez (1567: Kune), Molnar. — 1564. *M:* Byro, Lukaczs. — 1566. *B:* Koskow. — 1571. *M:* Nag. (1575: Nagpeter), — 1581. *M:* Gall. — 1584. *M:* Bene, Tamas. — 1591. *M:* Domy. — 1602. *M:* Balogh. — 1603. *M:* Albert, Balas, Kws (1606: Kys). — 1608. *B:* Czigan. — 1610. *M:* Vadkoz. — 1611. *M:* Szalay. — 1613. *M:* Santa, Szoke (1619: Sike). — 1616. *M:* Fora (1632: Frona), Kos. — 1619. *M:* Borbelj.

1620.²⁰ 1 j, 16 c, 14 i. *M:* Albert, Balas, Ballog, Bene (1635: Beke) 2 Cisar (1671: Casar), Fora, 2 Galambos (1635: Galumbos), Giorg, Gombos, Gall, Istuan, 2 Konez, Konkolj, 2 Kouacz, Lukha, 4 Nagi, Vadkes, 2 Vargha, Zeöke; *Sz:* 2 Czoko, Csokolj; *B:* Cigan.

1620—1700. között további új nevek.²¹ 1631. *M:* Pongo. —

¹¹ DL 35801.

¹² Dic. Tom. XV. 804.

¹³ Vm. dica. A deserták száma hiányzik, hozzájuk 18 drb. föld tartozik.

¹⁴ UT.

¹⁵ Múz. Ta. dec. 4. Báthory országb. oklevele. Soldos Tamás familiárisa. Ugyanitt említve vannak, név nélkül, napszamosai (mercenarii).

¹⁶ Dancs-It. Gömörmegye tanúvallatásában feljegyzett tanúk.

¹⁷ A legkorábbi dézsmajegyzék teljes névsora. (Dec. Göm.)

¹⁸ A névváltozatok széles skálája főleg német eredetű, vagy németes műveltségű dézsmaszedőktől ered. Utoljára 1720-ban (CR) fordul elő 'György' alakban.

¹⁹ Dec. Göm.

²⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Itt fel nem jegyzett, de korábbról már ismert és a következő névsorokban is előforduló nevek Kos, Molnar.

²¹ Dec. Göm. — 1697: Vm. dica.

1632. *M*: Igo, Matias, Sos, Vasas. — 1633. *B*: Gogh. — 1635. *M*: Runja Mihaly; *B*: Ceösörn.j.²² — 1671. *M*: Levai, Sabo; *B*: Tott. 1673. *M*: Kocsi (1680: Koczis). — 1686. *M*: Pasztor. — 1691. *M*: Dudas, Peter; *B*: Repassy. — 1694. *Sz*: Korsicz, Szuhan. — 1697. *M*: Tollazi; *B*: Lengyel, Molitor.

1700.²³ 1 j, 4 c, 4 i. *M*: 2 Istvan (1753: Kis alias István, vm. dica), 2 Konkoly, Peter; *B*: 4 Czokol.

1700—1773. között további új nevek.²⁴ 1715. *M*: Bogy (1724: Bodj, vm. dica). — 1720. *B*: Németh. — 1724. *M*: Csismadia, Takács. — 1728. *M*: Mészáros, advena. — 1753. *M*: Asztalos, Csengeri, Perezi.

1773.²⁵ 19 c, 4 i. *M*: Asztalos, Bordás, 3 Kiss, Pusztaj, Pusztás, Szolga; *Sz*: Hajkó, 10 Czökoly; *B*: 2 Gerendely, 2 Tóth. *Cigányok*.²⁶ 1731. Hankó, Lázár, Szajkó. — 1774. Fan, Jónás, Kankó, Szajkó.

Az 1771-ben felvett úrbéri vallomások záradéka, az 1773-as helységösszeírás (Bp. 1920. 108.) és a megye falusi jegyzőinek nyelvismeretéről 1862-ben készített kimutatás (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint a helység: *magyar nyelvű*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1384.²⁷ *Sayo*, fluvius; 1551 (NRA 455/24.); 1803: Sajóra járó, föld (Tornallyay-lt. 55. k. Jb.); 1864: Sajó (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen). L. még Pelsőc (1243) s a többi sajómenti helyeket.

Ipolnokpataka, rivulus. L. tovább Hanva (1550—60 körül). *Gymelchenfa*, lignum.

Kwesrew,²⁸ locus; v. ö. 1864: Péter-réve (Pesty).

1551.²⁹ *Monyorospatak*, fluvius — *Soldosgathya*, fossatum. *Sebeseer alio nomine Alowyz*, fluvius.

1574.³⁰ *Lazlolaza*, pratum.

1708.³¹ *Szilas oldal*, gyümölcsös — *Cser hegy közin*, gyümölcsös; 1864: Cserhegy (Pesty).

Lucska alatt levő nemesség földek; 1864: Lucska, szántók (Pesty); 1887: Lucska hegy (a 75000-es kat. térképen). L. még Hanva (1623).

XVIII. sz. eleje.³¹ *Felső nyomás*; 1795: Felső nyom (55. k. Ab.); 1803 (Jb.).

²² Talán Csiszárné a helyes alak. Később nem fordul elő.

²³ Az ez évi és egyben utolsó dézsmajegyzék teljes névsora.

²⁴ 1715, 1720: CR; a többi nevek: Vm. dica. Mind jövevények, új zsellérek ill. jobbágyok, egyik-másik hospes, azaz iparúzó.

²⁵ Az úrbérrendezéskor készített úrbéri tabella (UT) teljes névsora.

²⁶ 1731: Vm. jk. nr. 17. 346.; 1774: Vm. lt., Cigányösszeírások.

²⁷ Hanvay-lt. jun. 24. Garai nádor. Runyából 1337-ben kiszakított és Hanva felé eső hat királyi holdat kitevő Kisrunya határjelei.

²⁸ Kövesrév.

²⁹ NRA 455/24. Elválasztó határjelek Méhi és Runya között.

³⁰ Vm. jk. nr. 1. 24a.

³¹ Tornallyay-lt. 40. köt. 2. sz.; az 1734., 1795. és 1803. évi iratok: u. o.

A kis pástban; 1864 (Pesty).

Hosszuban; 1734: Hosszu a völgyre járó (40. k. 2. sz.);
1864: Hosszak (Pesty).

Kertek alatt.

*Paraszomban*³² a megye mellett; 1734: Paraszomban,
Paraszom fön. (40. k. 2. sz.); 1787: Paraszom oldal,
Paraszom fő (Ber. pr. nr. 6.); 1803: Paraszom feő (55.
k. Ab.); 1864: Paraszony, szántók, Paraszony tető, ki-
látó (Pesty).

Madzagban; 1864 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
*A völgyön túl — Az szekér uton alól — Az barattzi gyalog
utban.*

Középső nyomás; 1795: Középső nyom (55. k. Ab.); 1803
(Jb.).

A palotti földeknek az döllejében; 1864: Palota düllő
(Pesty).

A két haraszt közt; 1734 (40. k. 2. sz.).

A sáros kutra jár véggel.

Gerendán; 1864: Gerenda tető (Pesty).

Az uy szőlőre jár véggel; 1734: Szőlő felett (40. k. 2. sz.);
1795: Szőlőre járó (55. k. Ab.); 1864: Szőlő feli, lege-
lők (Pesty).

Az temetőre jár véggel; 1803: Temető felett (55. k. Jb.).

Alsó nyomás; 1795 (55. k. Ab.).

Galambos szilvásánál.

Az Ledneczeben;³³ 1734 (40. k. 2. sz.); 1795: Lednitze föld
(55. k. Ab.).

Az görbében.

Az ut felett; 1734: Ut feli (40. k. 2. sz.); 1803: Ut felett
való, Ut allya (55. k. Jb.).

Az kis kötélben — Az ó malom előtt az rétre jár véggel;
1795: Ó malomnál. (55. k. Ab).

A kender szerben; 1734 (40. k. 2. sz.).

Alsó és felső rét; 1795: Felső rét (55. k. Ab.); 1803 (Jb.);
1864 (Pesty); 1887: Felső rét (a 75000-es kat. térképen).

Görbe rét.

1734.³¹ *Marton ganajos*; 1795 (55. k. Ab.); 1803 (Jb.).

*Zseng*³⁴ *völgyben*; 1864 (Pesty).

A döllőben; 1803: Dölő patak (55. k. Jb.).

Czene hegy alatt; 1795 (55. k. Ab.); 1864 (Pesty).

1787.³⁵ *Alsó cserje*, erdő — *Petike oldal*, erdő; 1864: Petyke
(Pesty).

1795.³⁶ *Akasztó hegyen.*

³² Az összetétel második tagja a magyar 'aszó', az első talán a 'bor' (?), hiszen e tájon honos volt a szőlő. (Hasonló esetet 'Baraszó' helynévben id. Pais: MNy VIII. 393.) Szabó Dénes bizonytalan eredetűnek tartja.

³³ Jelentését l. Pelsőcénél.

³⁴ Sengvölgy, Singvölgy.

³⁵ Ber. prot. nr. 6.

³⁶ Tornallyay-lt. 55. köt. Ab.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal		Oldal		Oldal
Majom	1—3	Nádorispánföldre	84	Pohorella	209—213
Malah	3—4	Nagysoltó	84—89	Pokaj	213
Málé	4—9	Nagyragály	89—92	Polom	214—217
Marcellusfalva	10	Nagyrecske	93—95	Polonka	217—229
Markfelde al. nom. Ozow.	10	Nagyróce	96—105	Poprocs	230—233
Márkréte	11—12	Nagyszlabos	105—110	Poszoba	233—235
Márkuska	12—15	Nagyveszverés	110—117	Prózsa	235
Marmalom	15—16	Nandrás	117—120	Puhaháza	236
Martonfalva	16—19	Naprágy	121—126	Putnok	237—246
Martonháza	19	Nasztraj	126—129	Radnót	246—250
Méhi	19—24	Nehe	130	Rákos	250—254
Meleghegy	24—27	Noák	130—132	Rakottyás	254—256
Melléte	28—32	Ochtina	132—136	Ratkó	256—265
Melléte	32—33	Oláhpatak	136—141	Ratkóbisztró	265—270
Miglész	33—37	Oldalfalva	142—145	Ratkólehota	270—273
Mihályfalva	37—42	Orogvány	145—146	Ratkószuha	274—277
Mihályfalva	42	Ottokoes	146—150	Ratkózdichava	277—280
Mihályföldre	42	Ozdabug	151	Razimalja	280
Miklósfalva	43—44	Ördögteleke	151	Rédova	281—286
Mikóháza	45—46	Özörény	151—152	Rekenyeújfalú	287—291
Mikolesány	46—49	Pacsá	152—157	Répás	291—292
Mnisány	49—52	Pádár	157—161	Répás	292—296
Mogyorósd	53	Pálfalva	161—163	Restér	296—299
Monorét	53—54	Pápócs	164—165	Rima	299—300
Monosza	54—55	Páris	166	Rimaszécs	300—308
Morhó	55—56	Páskaháza	166—170	Rimóc	308
Moysa	56	Pelsőc	170—183	Rochfalva	309—313
Murányalja	56—64	Pelsőcardó	183—187	Rogas	314
Murányhosszú- rét	64—70	Perbes	187—188	Romokvágása	314
Murányhuta	70—72	Perjése	188—192	Rónapatak	315—317
Muránylehota	72—76	Perlász	192—196	Rowna	318
Murányzdichava	76—80	Peszéte	196—197	Rozslozsnya	318—323
Nadabulya	80—83	Péterfalva	197—200	Rozsnyó	323—345
Nádfő	83—84	Pétermány	200—203	Rudna	345—351
		Ploszkó	204—207	Runya	351—355
		Pogony	207—209		

A 2. és jelen 3. kötet indexe — az eredeti tervtől eltérően —
a befejező 4. kötetben fog megjelenni.

